This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

GAA
M12
Maandelijksche

Te AMSTERDAM, bij de ERVEN D. ONDER DE LINDEN en ZOON.

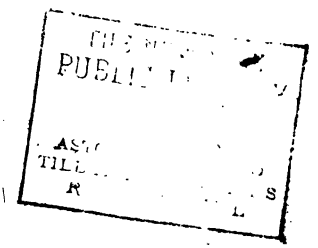
PUBLI
ASS
TILL
R
S

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WEREL D;

HONDERD EN DRIE-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor JULIJ 1806.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
MDCCCVI.
Met Privilegie.

De Prijs is 6 Stuivers.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
919361A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1937 L

Printed in the Netherlands

UITTREKSELS.

LEERREDENEN over de GENOEGENS van den GODSDIENST, door J. VAN DER ROEST, *Euangeliedienaar te* Haarlem. *Tweede en laatſte Stuk. Te* Haarlem *bij* J. L. Auguſtini, 1806. *Bladz.* 279—598. *gr. Octavo. De prijs is f* 1-16-:

Het eerſte Stuk dezer uitmuntende Leerredenen hebben wij in onze *Boekzaal* voor de maand *April* dezes jaars, *Bladz.* 350. met verdienden lof aangekondigd, thans hebben wij het genoegen, met het Tweede Stuk, deze verzameling van *Leerredenen over de genoegens van den Godsdienst*, van den *Haarlemſchen* Kerkleeraar J. VAN DER ROEST volledig te zien, zoodat de beide Stukken een bekwaam Boekdeel uitmaken, het welk de Uitgever met eenen algemeenen tijtel en inhoud bij de uitgave van dit *Tweede* Stuk voorzien heeft.

De Leerredenen in dit *Tweede* Stuk vervat, zijn: *Over de genoegens der geeſtelijke vrijheid*, over *Joann.* VIII: 36. *Over de genoegens der broederlijke liefde onder de Chriſtenen*, *Mark.* III: 35. *Over de genoegens der Chriſtelijke weldadigheid*, 2 *Petr.* I: 7*b*. *Over den invloed van den Godsdienſt op de huiſelijke genoegens*, *Joz.* XXIV: 15. 't laatſte gedeelte. *Over de genoegens*

van den Godsdienst onder de tegenheden des levens, *Rom.* V: 3*a*. en *over de genoegens der toekomende gelukzaligheid*, *Rom.* VIII: 24*a*. Als een Aanhangſel zijn hier bijgevoegd *Twee Leerredenen over het voorbeeld van den Heere* JEZUS CHRISTUS, over *Joann.* XIII: 15.

Deze Leerredenen zijn in zuiverheid van ſmaak, in oordeelkundige wijze van voordragt, in bondigheid van inhoud, in kracht van overtuigende echte welſprekendheid, en in belangrijkheid van inhoud even voortreffelijk, als die in het Eerſte Stuk, en even zeer aan te prijzen, ten ſtichtelijke gebruike in de huishoudingen der Christenen, en ten voorbeelde van Christelijke redenaren, die het er, volgens het doel hunner bediening op toeleggen, om zielen te winnen voor den Godsdienst van JEZUS, voor godzaligheid en deugd. Wij zullen ons daarom vergenoegen, met onze Lezeren door de opgave van een voorbeeld te doen zien, hoe ſchoon de Leeraar weet te ſchilderen, en daar door behagende te overreden, zoodat men uitgelokt wordt, om zijne Leerredenen te lezen en te overpeinzen, terwijl het hart wordt bewogen en het verſtand overreed. Wij verkiezen daartoe de ſchets welke hij Bladz. 402 in zijne Leerrede overde huiſelijke genoegens van Christenen, van dezelven geeft:

—— „ Menigvuldig en groot zijn de aangenaamheden, welke in een huisgezin genoten worden, waar de ware Godsvrucht heerscht, en waar men, als onder hare ſchaduw, huiſelijk geluk en huiſelijken vrede ſmaakt."

„ Wij kunnen ons naauwelijks eenen meer wenſchelijken toeſtand op aarde voorſtellen dan dien van een welgeregeld huisgezin, waar men huiſelijk geluk geniet, en die ſtille en zuivere genoegens kent en waardeert, welke het huiſelijk leven en de huiſelijke betrekkingen uit haren eigenen aard verſchaffen kunnen. Vertegenwoordigt u een gezin,

zijn, in het welk, bij alle de onvolmaaktheid, die hier op aarde onafscheidelijk is van alles, en in weerwil van de gebreken, welke den besten aankleven, de onderlinge eensgezindheid en liefde heerschappij voeren, en elk zijne pligten weet en bemint, elk het zijne zoekt toe te brengen om aan het gemeenschappelijk welzijn dienstbaar, en aan het genoegen van de overigen bevorderlijk te wezen, en gij vertegenwoordigt u eenen kleinen gelukkigen Staat, waar aardsche zaligheid, zoo veel dit hier mogelijk is, genoten wordt; en waarop het oog, bedroefd en vermoeid door het zien van zoo vele wanorde en ellende in grootere maatschappijen, met eene belangrijke weltevredenheid en met vermaak rusten kan."

„ Zijn er zoeter, zoo wel als heiliger en sterker banden, dan die eenen man aan zijne vrouw, en eene vrouw aan haren man verbinden? of zijn zij niet *één vleesch*, en, onder God en hunnen Heer, geheel het eigendom van elkanderen? Wanneer de een, door wijsheid het meerder gezag hem gegeven, beminnelijk en achtbaar maakt, en de andere dien *zachtmoedigen en stillen geest* vertoont, welke het schoonste sieraad en de eerste deugd eener vrouwe is; wanneer de heerschappij van den eenen iets heeft van de heerschappij der rede, die van de andere iets van die der liefde; wanneer, na het bekoelen van het vuur der eerste genegenheden, de innigste en naauwste vriendschap derzelver plaats inneemt, en de aangenaamheden en bevalligheid der jeugd vervangen worden door de voortreffelijkste en met de jaren rijpende deugden; wat is dan wenschelijker dan zulk eene vereeniging? welke aandoeningen zijn streelender en eerbiedwaardiger tevens dan die van onderliefde, welke naast aan de liefde van God komt? hoe worden alle de gevaren en smarten van eene moeder, en al de arbeid, al de zorg en al de moeije-

Te AMSTERDAM, bij de ERVEN D. ONDER DE LINDEN en ZOON.

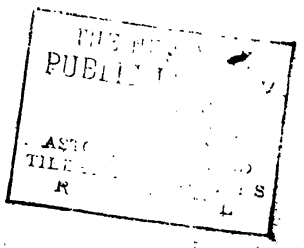
PUBLI
ASTO
TILD
R
S
L

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD EN DRIE-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor JULIJ 1806.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
MDCCCVI.
Met Privilegie.

De Prijs is 6 Stuivers.

des Heeren houden om te doen geregtigheid en gerigte (*). De moeder denke aan dien dag; en 't geloof aan de Goddelijke toezeggingen omtrent haren zuigeling, vereenigd met die moederlijke teederheid, welke alleen door de liefde van God nog overtroffen wordt, doet haar te gewilliger vele nachten zonder slaap, vele dagen zonder verpoozingen van hare moeijelijke werkzaamheden doorbrengen. Zij planten vroeg hun kroost biddende de liefde tot den Godsdienst in, als het eenig grondbeginsel van ware deugd, en liefde tot den Heiland, als zonder wiens invloed zij onbekwaam zijn om beide te leeren beminnen en uitoefenen. Zij bedienen zich van het Boek der Spreuken van SALOMON, om de Goddelijke regelen van opvoeding die daarin voorkomen, te volgen; zij achten het een van hunne eerste pligten, zoo veel in hun is den eigenwil te verbreken, en beschouwen het als wreedheid dien onverhinderd te laten opgroeijen, en de roede te sparen, wanneer gestrengheid liefde is. Met opzigt tot hunne bedienden, is hunne taal 't geen de taal van den voortreffelijken JOB was: *heeft hij niet die mij in den buik maakte hen ook gemaakt, en één ons in den baarmoeder bereid* (†)? en deze dienstboden, naar dien regel behandeld, die kinderen, op zulk eene wijze opgevoed, ô hoe vinden zij, zoo velen zij den dienst van God zijn toegedaan, hun genoegen in de uitoefening van hunnen pligt! welk een geluk is het van zulke meesters af te hangen! hoe gemakkelijk en vol van vermaak is het zulke ouders te eeren en lief te hebben! Des morgens overdenken zij de dessen van hunnen Heer met opzigt tot hunne onderscheidene betrekkingen, des avonds beproeven zij zich daaraan, en het is de wensch van hun hart, die

(*) *Gen.* XVIII: 19.
(†) *Job* XXXI: 15.

die gedurende den dag te eerbiedigen en te gehoorzamen als de wet van Hem onder wien zij allen staan. Welk eene orde, welk eene ondergeschiktheid, welke vereeniging, welke liefde en onderling vertrouwen, welke verdraagzaamheid en toegevende zachtmoedigheid, welk eene ootmoed en voorkomende dienstvaardigheid, welke wederzijdsche oplettendheden en welk eene vriendelijkheid, maar ook met deze, welk een vrede, welk een geluk, welke genoegens moeten aldaar huisvesten! Niet dat dit genoegen ooit volkomen zou wezen, of die vrede nimmer zou worden gestoord, waar woont ergens op aarde de volmaaktheid? Maar dit is der ware Godvrucht eigen, zij leert elk op zijn eigen gebreken letten en die bestrijden, zij leert waken en bidden, zij maakt waarlijk gezet op verbetering. Er moge eenig ongenoegen ontstaan, het is als een buï in den zomer die ras voorbijgaat, en de *zon gaat niet onder over hunne toornigheid.*" (*)

Maar! ons bestek verbiedt ons voort te schrijven. Lezer! maak u deze Leerredenen eigen, gebruik ze met opmerking; zij zullen u stichten en doen toenemen in de kennis en genade van onzen Heere JEZUS CHRISTUS.

(*) *Eph.* VI: 26.

BIJDRAGEN tot BEVORDERING van WAARHEID en GODVRUCHT. Tweede Deel. Derde Stuk. Te Amsterdam *bij* W. Brave, 157 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-2-:

Het tweede Deel van dit geacht Werk is met dit *derde Stukje* volledig; de Uitgevers berigten ons, dat zij voornemens blijven, aan de begonnen en dusver door hun afgewerkte, taak verder voort te werken, en reeds ten dien einde bezig te zijn met het verzamelen van bouwstoffen voor het eerste Stukje des derden Deels, 't welk waarschijnlijk tegen het einde van dit jaar, nog het licht zal zien.

De verhandelingen en vertoogen in dit tegenwoordig Stukje vervat zijn de volgende: *Over de waarheid en goddelijkheid van het Euangelie, blijkbaar in deszelfs voortplanting en instandhouding.* (*Niet vertaald.*) *Handleiding tot het Katechiseeren. Van* J. G. ROSENMULLER. (*Zie Journal für Prediger, XV. Band.*) *Over de regte wijze, om de vergeving der zonden voor te dragen.* (*Niet vertaald*) *Korte gedachten over verschillende Onderwerpen.* (Deels uit MULLER's *Theophil.*, deels uit het *Journal für Prediger, XV Band.*) *Heeft de Zaligmaker zelf verklaard, dat men, om van de goddelijkheid zijner Leer overtuigd te worden, alleen een godvruchtig gemoedsbestaan; doch geene wonderwerken of andere voorwerpelijke bewijzen nodig had? Of onderzoek naar den waren zin van Joann.* VII: 17. (*Niet vertaald.*) *Aansporing tot Godvrucht*

vrucht bij den ingezamelden oogst. Ten proef voor eene Najaars-Leerrede.

Alle deze Verhandelingen zijn niet van dezelfde waarde, gelijk het gaat. Zoo is de Handleiding tot het Catechiseeren van ROSENMULLER oppervlakkig, en los opgeslagen; doch de overige Vertogen zijn meer belangrijk, en geven stoffe genoeg aan de hand, om na te denken, en daarmede voordeel te doen. Wij zullen ons enkel bepalen, om uit dit III. Stukje iet over te nemen, en kiezen daartoe uit de *korte Gedachten over verschillende Onderwerpen*, Bladz. 103. het *Artikel: Vroomheid.*

„ Indien men dit oud veel beteekenend woord nog mag gebruiken, 't welk bij den geoefenden smaak van onzen tijd zoo walglijk en belagchelijk is! — Vroomheid, (niet *schijnheiligheid*), beteekent: God vrezen, eeren en liefhebben."

„ Hem alleenlijk *vrezen*, maakt *slaven*; Hem *vereeren* en *liefhebben*, vrienden van God. Zij onderstelt *kennis* van Gods wil jegens ons; hoe reiner deze liefde is, des te reiner, gegronder en ongeveinsder zal ook gene wezen."

„ Men heeft de *liefde tot God* voor eene onmogelijke zaak willen verklaren. Dit verwijt treft niet zoo zeer de leeraars van het Christendom, welke haar als den hoofdeisch van hetzelve opgeven, als veel meer Hem, die gezegd heeft: „ Gij zult den Heere uwen God liefhebben met geheel uw hart; met geheel uwe ziel; met geheel uw gemoed, en met alle krachten!" — en doorgaans zullen zij, die hier van het meest kunnen zeggen, hier over het minst twisten." (*)

„ Dit is zeker, dat geene denkbeelden en gewaarwordingen zich zoo *onuitwisbaar* in den diepsten

(*) Zie *Bekenntnisse merkw. Manner*, Th. 3. S. 131, 148, 150 enz.

ſten grond der ziel indrukken, als die der echte godvrucht des harte. Kunſten en geleerde kennis kunnen vergeten worden; het geheugen kan te niet gaan; het denkvermogen, door ouderdom en ziekte verzwakt worden; maar vertrouwen *op* en vreugde *in* God, met de begrippen, op welken zij rusten, zijn onſterflijk; gaan niet verloren, en vertroosten het gemoed, zelfs dan, wanneer het voor iets anders noch lust, noch gevoel heeft. Zij zijn waarlijk een κτημα εις αει, „een eeuwige ſchat." Ik heb eenen grijsaard gekend, die bijna, gelijk men het noemt, kindsch geworden was, en geene zijner bezigheden meer kon verrigten: hij ſprak weinig; maar wanneer het geſprek op een godsdienſtig onderwerp kwam, (en daarop kwam hij altijd ſpoedig) zoo werd zijn geest weder levendig; met verrukking, ſchoon niet altijd in den besten zamenhang, doch vol geest en verſtand, ſprak hij daar over. Stroomen van vreugdetranen rolden over zijne wangen, wanneer hij van de hope der Christens ſprak, en zijn eerwaardig gelaat was dan als dat van eenen verheerlijkten. — Ik kenne eene vrouw van negentig jaren, voorheen eene der verſtandigſte, en beſchaafdſte van haar geſlacht. De erinnering der voorvallen van den middelbaren ouderdóm en der meer gevorderde jaren van haar leven, zijn als uit haar geheugen uitgewischt: maar haar godsdienſtig beſtaan, en de neiging harer ziel naar God, blijven zich altijd gelijk. Liederen en ſpreuken, die zij reeds in hare jeugd, en van toen af tot voor eenige jaren, van buiten leerde, zijn haar bijgebleven, en derzelver herhaling, daar zij gezigt en gehoor verloren heeft, is haar eene bron van weltevredenheid en van vreugde op haar leger en in ſlapeloze nachten."

„ De vroomheid vormt zich naar de voorſtellingen, welken de mensch zich van God maakt. De godvrucht van HOMERUS bewijst, dat zijn God

voor

voor hem een deelneemend, vriendelijk wezen was. De godsvrucht der *Romeinen* was ſtreng, want hunne denkbeelden waren het ook: hun God was een krijgsgod."

„ *Chriſtelijke* vroomheid is: God vereeren en lieſhebben, naar *die begrippen*, welke JEZUS ons aangaande den wil en gezindheid van God jegens de menſchen heeft medegedeeld. Daarom is het leuterlijk waar: „ wie JEZUS niet lief heeft en eert, bemint noch eert ook Hem niet, die JEZUS gezonden heeft."

„ De godsdienst is zekerlijk eene *zaak van het hart*. Doch heldere, gegronde *kennis* moet die gewaarwordingen voorafgaan, en hun grondſlag zijn, of zij is ſlechts bedrog der verbeelding, duistere aandoening, die ligtelijk door andere zeer zinnelijke gewaarwordingen weder verdrongen kan worden. Juist inzigt, en redelijke overtuiging moeten ze leiden en duurzaam maken: dan eerst, wordt zij regt gelukbevorderend, en werkt, op de weldadigſte wijze, tot vorming en verbetering van het hart. Gevoeligheid is ſlechts *geſchiktheid*; kennis, *deugd*; want zij vordert moeite. Een gevoelig hart, 't welk deze goede geſchiktheid niet door eene gegronde, duidelijke *kennis* zoekt te vormen, is nooit zeker van zijne gewaarwordingen, en komt over de waarde van zijn gevoel niet met zich zelve overeen. Wanneer de godsvrucht bij den eenen te veel, of alleen een werk van het *verſtand* is, zoo is de dwaling van anderen niet minder gevaarlijk, die alleen het *gevoel* tot rigter over dezelve wil maken, en alles verſmaadt, wat niet *onmiddelijk het hart* roert. *Gene* ontneemt de godsvrucht meer en meer allen praktikalen invloed, maakt dezelve tot eene blote mening, en voedt als zoodanig gewoonlijk, twist en verdeeldheid, daar men ſlechts zoodanige onderwerpen behandelt, die alleenlijk voor de geleerden belangrijk zijn,

zijn. Haar enkel tot eene zaak van het *hart* en van een onzeker duister gevoel te maken, beneemt haar de inwendige vastheid, en wijsgeerigen zamenhang, die dezelve door de reden doet billijken, vormt huichelende weekhartigen, en vervoert tot bijgeloof en dweperij. Is de godsdienst ons niet ook daarom van God gegeven, opdat wij onze rede daarin zouden oefenen, en haar eene rigting naar het *wezenlijkste* en *gewigtigste* gevén? Wil hij alleen *verwarmen*, en niet ook *verlichten*? Heeft niet door den godsdienst, in oude tijden, het verstand van den mensch zich ontwikkeld?".

„ Ik belijde vrijmoedig, dat zekere godsdienstigheid der fraaije geesten, welke, sinds eenige jaren, hier en daar is voorgestaan, niet goed is. Zij brengt, gelijk het zaad, 't welk op een' rotsachtige grond is gezaaid, slechts bladen en geene vruchten voort (*), en is een gevaarlijk zelfbedrog, daar men zich voor meer houdt, dan men is, en vergeet, hoe wankel en toevallig de gewaarwordingen zijn, met welken men zichzelven zoo zeer te goed doet. Men heeft dit teeder gevoelen uit de Romanschrijvers aangeleerd, en brengt het over op den Godsdienst. Daar spreekt men nu altijd slechts van liefde, als het eenig gebod van den Godsdienst, en vergeet haar somtijds aan hun, dien men het naaste is, uitteoefenen; of er schuilt daar onder eene weeke dweperij en onwetendheid. Spreekt men van geregtigheid, (en wat is zij anders, dan liefde, door wijsheid bestuurd?) zoo noemt men dit, „ eenen God van het Oude Testament hebben." Spreekt men van zelfverlochening en de eerste pligten des Christens, zoo is men een donkere *piëtist*. De regte weg, om den godsdienst tot een regt smakeloos gezwets te vernederen! Een gebouw op stuifzand!"

„ Ge-

(*) *Matth.* XIII: 20, 21.

„ Geheel gebrek aan gevoel voor Godsdienst, of waarheden van een' hogeren rang, dan de indrukken der zinnelijkheid zijn, is ook bij de onbeschaafdſte menſchen zeldzamer, dan men denken zou. Kan ook al een mensch ongevoelig zijn vóór de ſtem der natuur, zoo is hij dat toch niet altijd, en niet van zijne jeugd af, voor de ſtem van het geweten. En, wanneer de Godheid zich in de natuur voornamelijk als de *liefde* openbaart, zoo openbaart die zich, door het geweten, als de rechtvaardige. Men weet uit misdadigers, die alle menſchelijk gevoel ſchenen afgeſtorven te zijn, verſchrikkelijke voorbeelden van deszelfs kracht op het gemoed." (*)

„ Na ongetemd gevoel, en zinnelijkheid, *is* het voornamelijk valſche leer, die het natuurlijk godsdienſtig gevoel der menſchen (*Senſum Numinis*) verwart en uitbluscht. Eene leer, welke den mensch alleen op zich zelven, en het tegenwoordig oogenblik doet denken, zonden als verſchoonelijke zwakheden voorſtelt, en, in plaats van hem boven het vergankelijke te verheffen, waarin reeds de wijsheid der Ouden het doel der waare wijsgeerte ſtelde, hem, gelijk een dier, aan het aardſche ſtof verbindt."

„ Het is opmerkenswaardig, hoe de ongodsdienſtigheid, door alle tijden heen, hetzelfde karakter had. Zij, die, in DAVIDS tijd, in hunne harten zeiden: „ Er is geen God! — verdierven het, zij maakten het gruwelijk met hun werk: zij hateden het goede; zij onderdrukten en verteerden het

(*) „ Het was mij — dit beleed een befaamd Moordenaar — toen de eerſte vermoorde dood voor mij nederſtortte, als zonk de aarde onder mijne voeten weg: elk ruiſſchend blad deed mij ſchrikken. Ik liep eenige dagen, als een krankzinnige, door de wouden, zonder te weten, waarheen? en ontroerde zelfs over mijne eigene ſchaduw. — Volkomen de gewaarwording van KAÏN."

het volk, als brood." — God had met de menſchen niets te doen; en noch goed, noch kwaad komt van hem." Dit was hun gelove, waarbij zij op hun droefem ſtijf werden (*)." En juist zoo vindt men hun gelove en wandel tot op dezen dag!"

(*) *Pſalm* XIV. *Dan.* II: 11. *Zephanja* I: 12. *Rom.* I: 21. — MAFFAÏ geeft, in zijne geſchiedenis van *Indiën*, de volgende naïve beſchrijving van Chineeſche Manderijnen van zijnen tijd (*Sec. XVI.*), die ook van menig Europeër geldt. „Er zijn veelen onder hen, die openlijk, en zonder vrees, het geloof aan goden en geesten als volksvooroordeel beſpotten, en gelooven, dat menſchen en beesten, op dezelfde wijze, daar heen gaan, en dat, na den dood, alles gedaan is. Hun gedrag in de burgermaatſchappij ſtrookt met dit hun geloof, en zij behartigen, in het verkeer met anderen, trouw en waarheid ſlechts in zoo ver, als het hun gelegen komt, en hun credit dit ſchijnt te vorderen. Overigens is het gevaarlijk, met zulk eenen alleen door een bosch te gaan; in menig geval, ſchijnen zij alle menſchelijk gevoel afgelegd te hebben," enz.

De HERVORMDE GODSDIENSTVRIEND. Eerſte Deel. Eerſte Stukje. No. 1—26. *Te* Amſterdam *bij* J. Tiel, 1806. 208 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-19-:

Goede Weekbladen worden doorgaans met graagte ontvangen en gelezen, bijzonder zulken, die, met oordeel, over godsdienſtige onderwerpen handelen. *De ongeveinsde Christen*, *het Zondagsblad*, *het Weekblad over den Bijbel* enz. mogen hier van ten bewijze ſtrekken. De overweging hiervan, gevoegd bij de opmerking, dat er thans, buiten het eenige *Weekblad over den Bijbel*, geene

be Godsdienſtige Weekſchriften meer voor handen zijn, bragt het beſluit voort, om dit tegenwoordige, onder het opſchrift: *de Hervormde Godsdienstvriend* te ondernemen, en wekelijks aan ons godsdienſtig en lezend publiek uit te leveren. Doch laat ons den Schrijver of Schrijvers zelven hooren, zoo als zij in hun 1ſte Nommer zich omtrent hun oogmerk verklaren *Bladz. 6.*

„ Wij noemen dit Weekblad den *Hervormden Godsdienstvriend*, omdat wij de leer der Hervormden beſchouwen, niet ſlechts als eene ware, maar vooral ook als eene voor de zeden heilzame en troostrijke leer, en het ons zoo wel tot een genoegen, als ten pligt voorſtellen overeenkomſtig derzelver inhoud onze opſtellen in te rigten, noch iets te ſchrijven, wat daar tegen inloopt. Wij wenſchen evenwel zulks altijd te doen met den geest der beſcheidenheid, in den echten toon van het Euangelie, zonder ooit regelregt, of ter zijde ons in te mengen in twisten over de verſchillende leiding van gedachten, welke er zelfs onder de beroemdſte leeraars en leden der Hervormde Kerk plaats vindt, als meer geſchikt om gemoederen te beroeren, dan, gelijk ons doel is, om te ſtichten en tot ware godsdienſtige gevoelens op te wekken. — Zulke zaken dienen meer om het verſtand te verbijſteren en het hart koud te laten, dan om het edel doel van godsdienſtig onderwijs en wezenlijke ſtichting te bevorderen, zoo hebben ons jezus en *zijne Apostelen niet geleerd, hun voorbeeld wijst ons eenen geheel anderen weg.*"

„ Dan, om tot de zaak terug te keeren. — Zonder hier ijdele beloften te doen, waar van dikwerf weinige vervuld worden, willen wij liever den lezer zelven over de waarde of onwaarde van ons werk bij de uitkomst doen oordeelen, hopende, dat hij er althans dit uit moge opmaken, 't geen wij niet verzwijgen mogen, dat onze bedoeling

zuiver was, en wij alleen den toeleg hadden om iets, hoe gering het ook zijn moge, bij te dragen tot bevordering van godsdienstige kennis en stichting des harten, vooral ook, die voortvloeit uit en gegrond is op zuivere Bijbelkennis, welke het eigen kenmerk uitmaakt van onzen gezegenden, wel begrepen, van alle liefdelooze uitdrukkingen gezuiverden Hervormden Godsdienst, die waarlijk niet in naam, maar in de daad en waarheid *troost oplevert in leven en in sterven.*"

Na hunne Lezers verzocht te hebben, niet te nieuwsgierig te onderzoeken naar de Schrijvers van dit Weekblad, als willende liever, dat hunne Lezers meer zullen merken op het geen dat, dan op hen, door wien het geschreven wordt, gaan zij dus voort:

„ Vervolgens verwachten en verzoeken wij, dat onze lezers dit Weekblad niet nevens, veel min boven den Bijbel mogen stellen, maar hetzelve slechts als een hulpmiddel willen beschouwen, om dien met stichting te lezen en er zoo veel meer nut uit te trekken. — Is men door ziekte, of anderzins wegens voldoende redenen, niet in staat om den openbaren godsdienst bij te wonen, men leze dan in den Bijbel, in een stichtelijk Huisboek, men gebruike, om afwisseling te hebben, ook dit Weekblad. Wil men op den Zondag nog, behalven de Leerredenen te hooren, iets tot afwisselende stichting lezen, dit Weekblad kan er toe dienen, daar het juist zoo geschikt is, dat op elken *zaturdag* een Nummer zal uitkomen en men dus ook iederen *zondag* iets nieuws heeft. Niets vuriger wenschen wij, dan dat het dienen moge om godsdienstige gevoelens te versterken en den christen optewekken tot het eerbiedig geloof in den eenwigen Verlosser van diepschuldige zondaren, tot de vuurigste liefde van Hem, die in zijnen Zoon zoo veel deed tot derzelver heil en door zijnen Geest hen wil be-

bekwamen om tot zijne eer te leven, wiens genade wij dan ook tot leiding, besturing, bewaring en vertroosting *in* JEZUS *naam* over onze godvruchtige Lezers afbidden!"

Dat de Schrijvers aan hun oogmerk niet kwalijk voldaan hebben ten aanzien der *stoffen*, die zij behandelen, kan blijken uit de Inhoud van elk Nummer: 1. *Inleiding tot dit Werk.* 2. *Bij het begin des Jaars.* 3. *De voortreflijkheid van den Hervormden Godsdienst.* 4. JEZUS *de beste Trooster.* 5. *De ware Christen roemt niet op zijne Deugd.* 6. *Over de Prediking der Lijdensgeschiedenis van den Zaligmaker.* 7. *De Viering van het H. Avondmaal.* 8. *Het eene noodige.* 9. *Voor Ouders, bij het Doopen hunner Kinderen.* 10. *Het voorbeeld van* JOANNES *ter navolging aangeprezen.* 11. *De geveinsde Christen.* 12. *De weelde onbetamelijk voor eenen Christen.* 13. *Het Kruis van* CHRISTUS *mijn roem.* 14. *Overdenkingen van den Christen op het Paaschfeest.* 15. *De Hoop der Opstanding.* 16. *Verpligting tot vergenoegdheid.* 17. *Hulpmiddelen om vergenoegd te worden.* 18. *Voor jonge Lieden.* 19. *Voor bejaarde Lieden.* 20. *De grootheid van* JEZUS. 21. *Overdenkingen op het Pinksterfeest.* 22. *Bij het vertrek van eenen geliefden Leeraar.* 23. CHRISTUS *niet zien, en hem nogtans liefhebben.* 24. *Het leven en sterven van den godvruchtigen Christen.* 25. *Het Kerkgaan een noodzakelijke Pligt.* 26. *Een Christen moet het bij Kerkgaan niet laten blijven.*

Wat de *vorm* betreft, deze Vertogen zijn in eenen eenvoudigen, niet hoogvliegenden, maar duidelijken en gepasten volksstijl geschreven, zoo dat zij niet boven de vatbaarheid van onbestudeerde Lezers zich verheffen, maar geleidelijk kunnen nagegaan en verstaan worden. De benaming van *Hervormde* zal niemand hinderen, wanneer men de verklaring der Schrijveren in acht

neemt, aangaande den geest der beſcheidenheid, door welken zij zich willen laten beſturen, en die in der daad in dit *Stukje* heerſchende is. Gelijk bijzonder blijkt uit het 3de Nommer: *de voortreffelijkheid van den Hervormden Godsdienst*, welke daarin met de volgende gronden geſtaafd wordt: *Onze Hervormde Godsdienst* kan den *toets van het gezond menſchenverſtand doorſtaan.* Dezelve wordt *alleen geput uit de zuivere bron van den Bijbel.* Hij *leert zulke troostrijke waarheden op eene wijze, die het meest dien troost bevorderen kun. Hij heeft zoo veel invloed op godsvrucht en heiligheid des levens, ja werkt krachtig ter bevordering van zedelijkheid en deugd.* Na de uitbreiding van deze opgegevene voortreffelijkheden van den *Hervormden* Godsdienst, beſluiten de Schrijvers dit 3de Nommer *Bladz.* 23.

„ Is nu onze *Hervormde* Godsdienst zoo *voortreffelijk*, welk eenen dank zijn wij dan niet verſchuldigd aan de vrije, en ongehoudene goedheid van den allesbeſturenden God, die ons met dit voorregt begenadigd heeft, begenadigd heeft boven duizenden, welke in den nacht van onkunde ronddoolen. Herinneren wij ons, met gevoelige erkentenis de bewarende zorg des Allerhoogſten voor het dierbaar pand van den godsdienst. Zegenen wij de nagedachtenis van zoo vele mannen, die leven en dood overhadden voor de herkrijging van dit onwaardeerbaar kleinood, toen het zeer verdonkerd was. Dat wij nooit de namen van eenen LUTHER, CALVIJN en ZWINGLIUS horen noemen; of zelve op onze lippen nemen, zonder hen in onze harten te zegenen en het dankbaar oog ten Hemel te ſlaan. Dat wij nooit aan de voortreffelijkheid van onze belijdenis denken zonder ons te herinneren aan de opofferingen van zoo velen onzer Voorvaderen, die de onderdrukking van eenen

PILIPS en ALBA moede, het juk der bitterſte ſlaverny afwierpen, goed en bloed voor den godsdienst en de vrijheid van geweten over hadden, en ook eindelijk met Gods hulp, na eenen oorlog van niet minder dan *tagtig* jaren zegepraalden; terwijl wij ons *nu* mogen verheugen, in het ongeſtoord genot van eenen godsdienst, die aan velen van deze helden het leven kostede. Denken wij verder aan het gevaar, waar in binnen het laatſte tiental jaren ons Genootſchap verkeerde, toen binnen- en buitenlandsch geweld dezelfs geheelen val ſcheen te voorſpellen, toen buitenlandsch vergif, in quile ſchriften verſpreid, op onzen grond gretig werd overgebragt, en het de toon der mode geworden was, om elken mensch, die nog eenvoudig genoeg was om de Hervormde leer te blijven aankleven, *onverlichs* te noemen, toen een zich noemend christenleeraar onbeſchaamd genoeg was om in de hoogſte vergadering van Landsbeſtureren, de Hervormden als monſters en hunne leer, als affchuwelijk voor te ſtellen, toen de naam van heerſchende kerk een ſcheldwoord geworden was, en het voor verdienſten gerekend werd haar van luiſter, eer en wettig verkregene voorregten te berooven, toen ..... dan gelukkig! die tijden zijn voorbij, wij mogen nu weêr ademhalen, het is thans geen misdaad meer, een Hervormd christen te zijn. Wij mogen onder de beſcherming der wet voor onze belijdenis uitkomen, en daar in onzen troost vinden."

„ Het *is* nu onze zaak, om voortaan *door onzen wandel*, als *gemoedelijke*, regtzinnige en godvruchtige belijders der Hervormde leer te handelen en te leven. Nooit moet men van ons zeggen, dat wij zorgelooze en goddelooze menſchen, dat wij ſlechts eene vrije genade voorſtaan, om zoo veel te vrijer te zondigen, verre zij van ons, zelfs de ſchijn van dit kwaad. Neen, laat ons met ootmoed

des harten ons diep bederf en onmagt zien, erkennen, betreuren, maar juist hier door gedreven worden, om door het geloof in den Borg van zondaren, met God verzoend door het bloed van CHRISTUS, van de vergeving onzer misdaden verzekerd te worden en door hartsveranderende, vernieuwende genade ter eer te leven van Hem, die zoo veel voor ons overhad. Toonen wij, dat een *hervormd* christen, een heilig, een deugdzaam christen is, zoo zal de mond der tegenſprekers geſtopt worden en men zal ophouden ons te lasteren. Of, dit is wel waarſchijnelijk, gaat het vijandig hart voort om onze belijdenis en leer ongunſtig af te teekenen, wel nu, dat wij zulks verdragen met christelijke gelatenheid en grootmoedigheid van geest, die onze vijanden beſchaamt. Het is beter, onverdiend gehaat en gelasterd te worden, dan ſchuldig zijnde, echter in eer en aanzien te deelen. Zien wij veel op dien tijd, waar in elk, die hier door geloof wandelde, in aanſchouwen zal zalig zijn, wanneer het onkruid van de tarwe zal geſcheiden worden en het blijken zal, dat wij geene konſtig verdichte fabelen zijn nagevolgd, dat het fundament, waarop wij bouwden onwankelbaar was, dat wij met volle overtuiging PAULUS konden nazeggen: *wij weten wien wij geloofd hebben.* Dit make ons opregt in onze belijdenis, ſtandvastig in het geloof, vurig in de liefde, en doe ons zeggen:

Waak op mijn ziel, wil uwen JEZUS *eeren,*
Geloofd zij God! men loof den Heer der heeren!

Dit zij genoeg, om aan onze Lezers een denkbeeld te geven, genoeg, om hun het lezen van het zelve aan te prijzen, in de hoop, dat het geregeld zal worden voortgezet.

WEEK-

WEEKBLAD tot NUT en VERMAAK. Eerſte Deel. Te Groningen *bij* W. Zuidema, 1805. 416 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-13-:

Het achtingswaardig *Departement Groningen der* BATAAFSCHE MAATSCHAPPIJ *tot Nut van het Algemeen* had uitmuntende Weekbladen uitgegeven *voor den zoogenaamden gemeenen man, en tot nut van 't algemeen.* In derzelver plaats treedt nu dit *Weekblad tot Nut en Vermaak*, waarvan in het voorleden jaar de eerſte jaargang of dit Eerſte Deel voltooid is.

In het eerſte Nommer van hetzelve geeft deszelfs Schrijver, want het ſchijnt, dat één man deze taak op zich heeft genomen, berigt van zijn *oogmerk* met hetzelve, van de *leerwijze*, daar in te houden en van de *ſtoffe*, die het bevatten zal, met deze woorden:

„ Het is mijn voornaam *oogmerk*, bij het opſtellen daar van, daar door tot ulieder nut medetewerken: Als een genegen vriend, u dus de hand te bieden, opdat gij den weg des levens veilig „ blijmoedig, en getroost moogt bewandelen, en ſteeds treden in het regte ſpoor van waarheid *en godsvrucht* — is voor mij waarlijk een ſtrelende, eene verrukte gedachte! Tevens *is het* echter mijn doel, dit *Weekblad op zulk* eene wijze in te rigten, dat het ulieden tot eene niet onaangename uitſpanning kan dienen, wanneer gij u met het lezen daar van bezig houdt. En van daar dan de tijtel: *Weekblad tot nut en vermaak.*"

„ Terwijl ik, om deze belangrijke einden te bereiken, velen tijd en vlijt aan het vervaardigen van

dit Blad zal besteden, hope ik, dat gijlieden dezen arbeid niet zult versmaden, maar van denzelven een doelmatig gebruik maken. Zult gij dit geschrift vlijtig lezen: zoekt dan ook tevens deszelfs inhoud uw geheugen in te prenten, en voornal dat gene, het welk tot uw wezenlijk welzijn betrekking heeft, niet te vergeten; wendt de lessen, raadgevingen, opwekkingen en voorbeelden u voorgehouden, om u tot de betrachting van uwen pligt te bewegen, dadelijk aan, ter aankweking van goede gezindheden, gevoelens en werkzaamheden; en wordt uwe kennis door het geen ik u zal voorstellen, verrijkt en vermeerderd, doet daar mede winst voor u zelven, en voor anderen." —

„ Voor zulken, die doorgaans weinig tijd en gelegenheid hebben, om zich met lezen bezig te houden, is dit Weekblad voornamelijk bestemd, en daarom zal ik mij ook steeds bevlijtigen, om mij eenvoudig, duidelijk en verstaanbaar voor hun lieden uit te drukken. Anderen die meer geoefend zijn, zullen hier wel weinig of niets nieuws aantreffen; maar evenwel nu en dan aan zulke zaken worden herinnerd, welker herhaalde beschouwing voordeel zal kunnen aanbrengen."

„ De stof, welke in hetzelve wordt behandeld, is zeer onderscheiden, daar ik trachten zal, door gedurige afwisseling, de lezing daarvan te vergenamen. Godsdienst en Zedekunde zullen die stof voornamelijk opleveren; doch de Natuurkunde, Natuurlijke Geschiedenis, Algemeene Geschiedenis, Volks- en Menschkunde, benevens meer andere nuttige Wetenschappen, brengen ook het hare hier toe: zoo dat onderwerpen van allerlei aart, tot nut en vermaak der Lezers, in dit Weekblad eene plaats vinden."

„ De vorm, in welke dit een en ander wordt medegedeeld, zal geenszins bestendig dezelfde zijn. Dan eens treft gij hier een vertoog dan eens een ge-

geſprek aan; nu een kort berigt, en dan een breedvoerig verſlag van iets merkwaardigs; hier eene karakterſchets en elders eene geſchiedenis, ook wel eenen *brief*, eenen droom, een gedicht, of iets anders."

„ *Valt mij het een of ander boek in handen, dat, naar mijn inzien, alle aanbeveling aan u, over het geheel, verdient, of waar in eenig onderwerp voor u belangrijk, door mij kort aangevoerd, breeder en volledige uitgewerkt, wordt gevonden; zoo zal ik u daar mede bekend maken.* Ook wordt 'er nu en dan, van ſtukken in andere talen geſchreven, voor dit Weekblad gebruik gemaakt, daar ik eene woordelijke vertaling of vrije navolging van dezelve zal leveren."

Het gene hij van de *ſtoffe* ſchrijft, welke dit Weekblad behelzen moest, heeft hij dadelijk uitgevoerd, blijkens den *Inhoud* van hetzelve:

No. 1. *Inleiding tot dit Weekblad.* — *Iets over het groot gewigt van den Godsdienst.* 2. *Onze bewaring voor onheilen, door Gods zorg.* — FREDERIK, *Biſſchop van* Utrecht. — *De moetjelijke verkiezing van eenen Heeraar.* — *Iets over de Tarantula.* — *Eenige korte Spreuken.* 3. *De nadeelen van den hoogmoed.* 4. *Zedekundige aanmerkingen over den ſlaap.* — *Een voorbeeld van eene geweldige Aardbeving.* — *Verſtandig gezegde van zekeren Heidenſchen Koning.* 5. *Zamenſpraak over de oorzaken van ongelukkige Huwelijken.* — *Iets over het van zelve ontſtaan van brand.* 6. *Waarſchuwing tegen verkeerden en verderfelijken toorn.* 7. *De verſchillende ſmaak ten opzichte van ſchoonheid en kleeding.* — *Over het herkauwen der Dieren.* — *Eendragt maakt magt.* — *De Schilder* APELLES. — *Een ſchoon gezegde.* 8. *Het geluk der ware vriendſchap.* — *De oorſprong der benamingen van onze vaderlandſche, en bij ons gangbare geldmunten.* 9. *Over het ver-*

verdriet in 't leven. — Zeer goede Inkt.— Iets tot gemak in 't wegen. — Een raadzel en deszelfs oplosſing. 10. *Waarom trekken vele menſchen weinig nut uit hun kerk-gaan.— De zeven Wijzen van Griekenland.— Eene bijzonderheid uit het leven van* PETER *den Grooten.* 11. *De ware grootheid der ziel van eenen Christen.* (Eene Redevoering, uit het Hoogduitsch vrij gevolgd.) 12. *De menſchen-vrees in derzelver onbetamelijkheid en nadeeligheid beſchouwd.— Coriolanus; een voorbeeld, hoe veel teederheid en liefde kan uitwerken.* 13. *De naarſtigheid in ons beroep. — Geſprek over het een en ander, de Zee betreffende.— De geliefde vermaken van* NERO. 14. *Het beſtuur over onze tonge. — De Graaf* VAN CLARENDON. 15. *Twee treffende voorbeelden van kinderlijke liefde — De invloed van het licht op de planten.— Twee Geneesmiddelen. — Rijkdom maakt niet altoos gelukkig.* 16. *Brieven van eenen vader aan zijnen zoon, over het vermijden van kwaad gezelſchap.* 17. *De geveinsde godsvrucht, in derzelver aart en eigenſchappen beſchouwd. — Een treffend voorbeeld van bijgeloof en onnatuurlijke wreedheid. — Waarom wordt de Leeuw grootmoedig genoemd? — Op de vriendſchap.* 18. *Waar toe moet het zien der ligchaams-gebreken van andere menſchen ons opleiden?* 19. *De afwisſeling in de lotgevallen der menſchen. — Een uitmuntend voorbeeld van ware menschlievendheid.* 20. *Over het nut en vermaak, 't welk de kennis en beſchouwing der geſchiedenis oplevert.— Een jongeling, door krankheid verbeterd. — De bruiloften der oude Grieken. — Iets over de Koraal-gewaſſen. — Een zeer merkwaardige Echo.* 21. *De hooge waarde des Huwelijks.— Iets over de wellevendheid.* 22. *Over het nadeel, 't welk de planten, vruchten en bloemen, in beſloten plaatſen en ver-*

vertrekken kunnen te weeg brengen. — Oprégtheid en vleijerij. — Getrouwheid van eene vrouw. — Een zonderling geſchenk. — Eenige korte ſpreuken. 23. *De treurige gevolgen der verkwisting.* 24. *Gods weldadige oogmerken, bij den vroegtijdigen dood der Godvruchtigen. — Wat zijn wij verpligt, wanneer anderen te gunſtig over ons oordeelen?* 25. *Het goed en verkeerd gedrag van ouders, bij het kiezen van een beroep voor hunne kinderen.* (Een Geſprek.) 26. *Over de nuttigheid, welke de inſecten aanbrengen. — Een woord op zijn' tijd geſproken. — Redentwist tuſſchen den beroemden Reiziger* KAEMPFER *en eenen Perſiaan, over een verſchilſtuk van den Godsdienst. — Een voorbeeld van praatzucht.* (Uit het Grieksch.) 27. *De pligt van deelneming in den voor- en tegenſpoed onzer natuurgenoten.* 28. *Gods huishouding in de natuur, als een voorbeeld voor christelijke huishoudingen.* (Uit het Hoogduitsch.) — *De vrolijke arbeider. — Eene zonderlinge dankbetuiging.* 29. *Eenige aanmerkingen over de liefde tot ons zelven. — Bij het afſterven van eene waarde vriendin. — Droevig gevolg van achteloosheid en onvoorzigtigheid omtrent een kind.* 30. *Over het vertrouwen op God. — Drie moeijelijke dingen.* 31. *Onze verpligting om zorg te dragen voor onze gezondheid. — Verdediging van den Ezel. — Een merkwaardige droom. — De groote en kleine Roover. — Gegronde redengeving.* 32. *Het bijgeloof geſtraft.* (Eene ware Geſchiedenis, voorgevallen in het jaar 1804.) — *De nijd.* Raad van een' Vader aan zijn' Zoon, op reis gaande. — *Iets over den ſchimmel.* 33. *Een voorbeeld van ware edelmoedigheid — Iets over de Thee. — Eenige bijzonderheden van den Olyfant.* 34. *Een voorbeeld van ware edelmoedigheid. — Iets over de Thee.* Vervolg van No. 33. — *Bepein-*

zin-

zingen in eenen avondſtond. 35. *Iets over de Thee.* Vervolg en ſlot van No. 34. — *Standvastige deugd met geluk bekroond.* 36. *Eenige gedachten over het genot van vermaken en uitſpanningen.* — *Zonderlinge ontdekking van eene misdaad.* 37. *Het is zaliger te geven, dan te ontvangen.* — *Nadelige uitwerkſelen van het bijgeloof.* 38. *Ik weet den dag mijnes doods niet.* 39. *Schoone gezegden van* EPICTETUS. — *De ware rijkdom.* 40. *Waakzaamheid, een nodige pligt.* — *Eene edelmoedige daad waardig bekend.* 41. *Gemengde aanteekeningen uit een dagboek.* — *Eenige bijzonderheden uit het leven van* KAREL *den XIIden, Koning van* Zweeden. — *De gedachte aan den dood, een ſpoor voor ouders, om de opvoeding van hun kroost te behartigen.* 42. *Over de eendragt, ten opzigte van den Godsdienst.* — *Iets over den wind.* 43. *Over de eendragt, ten opzigte van den Godsdienst.* Vervolg en ſlot van No. 42. — *Schijn bedriegt.* — *Gods voorzienigheid.* 44. *Bedenkingen van een Wijsgeer, over verſchillende onderwerpen.* — DIDYMUS, *blind, maar tevens geleerd.* — *Iets over 's menſchen huid.* — *Een paar anecdoten.* — *Liedjen van een bedelaar.* 45. *Over den pligt der beſcheidenheid.* — *Geluk, uit ongeluk geboren.* 46. *Karakterſchets van een Gierigaard.* — *Brieven van eenen Jongeling.* Eerſte Brief. — *Iets over den wensch; om lang te mogen leven.* 47. *De zeven wonderen der wereld.* — *Eene vechtpartij in den droom.* — *Zeer voordeelige koop.* — *Alleenſpraak van* DEUGDLIEF, *bij eene wandeling.* 48. *Brieven van eenen Jongeling.* Tweede Brief. — *Middelen om zich eenen vrolijken avond te bezorgen.* — *Nog wat nieuws!* 49. *Iets over de Kuisheid.* (Uit het Hoogduitsch.) — *Hoe gaan wij de onzekere toekomst best te gemoet?* — *Lofwaardige eerlijkheid.* 50. *Brieven*

ven aan eenen Jongeling. Derde Brief. — *Losse gedachten over onderwerpen van zedekundigen aard.* — *De zucht om bemind te worden.* 51. *Iets over het Spel.* (Uit het Hoogduitsch.) — *Buurpraatjen tusschen* JASPER *en* JOOST; *over de traagheid in het werken.* — *Geschikte middelen, om geduurige twist tusschen Man en Vrouw te doen plaats hebben.* 52. *Over de zucht tot geluk.* — *Stof tot overdenkingen bij het einde des Jaars.* — *Besluit van het Eerste Deel onzes Weekblads.*

En wat nu de wijze van uitvoering, den stijl, *methode* enz. betreft, deze zijn volkomen naar de vatbaarheid van zijne ondersteide Lezers, en wekken de leesgierigheid gestadig op, terwijl de gekozene onderwerpen eene strekking hebben, *tot nut en vermaak*, volgens het oogmerk van den Schrijver; een en ander staaltje zal ons gezegde bevestigen, en bij onze Lezers tot aanprijzing van dit Weekblad dienen. Bladz. 111.

„ Onder de deugdzame Staatsdienaars, welke verdienen geroemd te worden, is ook de Graaf van CLARENDON te tellen. Deze was de eerste dienaar van den Staat in *Engeland*, onder de regering van Koning KAREL *den tweeden*. Eenen gerujmen tijd deelde hij in deszelfs gunst, zoo dat de Vorst hem het bewind van alle zijne zaken volkomen toevertrouwde; maar viel echter, zoo als dit veeltijds het lot van zulke hoge Ministers wordt; eindelijk in *deszelfs* ongenade." —

„ Niet alleen was hij een ijverig voorstander van de geregtigheid der kroon; maar ook van *Engeland's* aloude vrijdommen en regten. Zeker merkwaardig geval had er met hem plaats, door het welke hij krachtig werd opgewekt, om steeds, zoo veel in hem was, de laatste te beschermen. Toen hij door zijne regtsgeleerdheid zeer vermaard begon te worden, bezocht hij eens zijnen ouden

Va-

Vader, en wandelde bij die gelegenheid met hem in het veld. In gesprekken met hem bezig, stelde de Vader zijnen Zoon voor, hoe menschen die de regtsgeleerdheid beoefenden, dikwijls, om zelve groot in de wereld te worden, de wetten ten nadeele der vrijheid van 's Lands ingezetenen plooiden, en draaiden, en beval hij hem sterk aan, om zoo hij tot eenen aanzienelijken post mogt opklimmen, toch nimmer de wetten op te offeren aan zijne eigene belangen, of den wil van den Vorst, en zoo de schade der onderdanen te bevorderen. Tot tweemalen toe herhaalde hij zulks, en viel daar op aanstonds in eene beroerte, die hem binnen den tijd van weinige uuren uit het leven wegrukte. Geen wonder dat de Zoon, daardoor sterk getroffen, 's Vaders vermaningen, hem dus medegedeeld, ook bestendig zocht op te volgen!"

„ Onder de bewijzen van CLARENDON's eerlijk bestaan, is het volgende alle opmerking waardig. Aan hem werd eens door den Staatsdienaar van *Frankrijk* een voorstel gedaan, tot een verbond tusschen *Frankrijk* en *Engeland*, om het welke beter door te dringen, men hem de aanzienelijke som van 10,000 ponden sterlings aanbood, met verzekering, dat dit geschenk jaarlijks zou worden vernieuwd. Hij antwoordde daarop, dat hij het voorstel aan den Koning getrouwelijk zou voordragen, en deszelfs antwoord binnen eenen korten tijd berigten; maar dat hij het aangeboden geschenk met versmading verwierp, terwijl hij in den dienst van eenen grooten en milddadigen Koning, die wel wist hoe hij zijne dienaars belonen moest, verkeerde, en daar in altoos met alle getrouwheid wenschte te volharden, wetende dat hij dezulken van welken hij loon aannam, moest dienen. Wanneer hij naderhand aan den Koning en deszelfs broeder berigt gaf, hoe hem zulk een aanbod geschied was, gaven deze hem den raad, om die

som

ſom aan te nemen. „ Denkt gij dan" zeide hij daar op: „ dat ik u zou verraden?" en wanneer de Koning toen antwoordde, dat hij wist, hoe er niets was, het welk hem zou kunnen omkoopen, Het hij hem deze gepaste taal hooren: „ gij kent mij dan beter, dan ik zelf, want zoo ik dit geld aannam, zou het door de genoegens, welke het zelve mij zou aanbrengen, mij zeer ligt kunnen aanſporen, om er naar te ſtaan, dat ik het alle jaren mogt verdienen." Hij zeide hem tevens, op welk eene wijze hij de aanbieding had verworpen, en waarſchuwde hem zeer ernſtig voor het gevaar, waar in hij zou kunnen vallen, zoo hij toeliet, dat zijne dienaars toontrekkers van andere Vorſten werden, terwijl men hun alleenlijk geſchenken zou geven, om hen in zijne belangen over te halen, en daar uit voordeel te trekken, tot ſchade des Konings."

Bladz. 115. „ Zekere arme, maar eerlijke menſchen hadden eenen zoon, die wegens zijne groote geleerdheid, en bekwaamheid in vele zaken, door den Koning van hun land, tot eenen zeer aanzienelijken post werd verheven. Doch tot welk eenen hoogen ſtand hij (dien ik KAREL noemen zal,) was opgeklommen, bleef hij echter zeer vreemd van den hoogmoed, welken men veeltijds bij zulken ontdekt, die van eene geringe afkomst zijnde, voorname lieden zijn geworden. Hij ſchaamde zich nimmer over zijne arme bloedverwanten, en wilde het wel weten, dat zijne Ouders in zulk eenen geringen toeſtand verkeerden. Het ſtrekte hem alzoos tot een groot genoegen, dat zij hem bezochten; dikwijls nodigde hij hen bij zich; en wanneer hij wist, dat zij tot hem wilden komen, ging hij hun, de trappen van zijn huis af, te gemoete, en omarmde hen zeer vriendelijk."

„ Eens had hij een gastmaal aangerigt, en een groot gezelſchap voorname lieden op het zelve ge-

nodigd. Wanneer zij nu juist aan tafel waren gezeten, werd hem door eenen bedienden berigt, dat zijn oude Vader in de voorkamer was, en hem wenschte te spreken. KAREL ging daarop ijlings van tafel naar de voorkamer, en gaf aan zijnen Vader, dien hij daar vond, zijne groote vreugde over zijn onverwacht bezoek te kennen. Na hem teederlijk omhelsd te hebben, nam hij hem bij de hand, en bragt hem, zeer verheugd, naar de eetzaal."

„ Aldaar wees KAREL, den waardigen ouden man, de bovenste plaats aan de tafel aan, verzocht zijne aanzienelijke gasten, dat zij hem dit niet kwalijk mogten nemen, en sprak tot hen: „ deze is mijn Vader! gunt hem de eer en vreugde hier te zitten. — hij is een oud, regtschapen man, die deze plaats verdient!"

„ De edele Staatsdienaar volgde dus het voorspoor van JOZEF, die op soortgelijk eene wijze zijnen Vader JAKOB allen eerbied bewees, wanneer hij tot hem in *Egypteland* kwam."

„ Mogten zulke voorbeelden anderen ook aandrijven, om aan hunne zoo heilige verpligting jegens hunne Ouders getrouw te voldoen! Zij, die daar aan niet beantwoorden, zijn zeker zeer ongaarde menschen, die verdienen met openlijke schande gebrandmerkt te worden."

GESCHIKTE MIDDELEN, OM ONDURIGEN TWIST TUSSCHEN MAN EN VROUW TE DOEN PLAATS HEBBEN.

„ Toen, voor eenige jaren, het werkje van SALTZMAN, getiteld: *Aanleiding, tot eene eenvoudige opvoeding der kinderen*, in het licht was gekomen, meenden velen, (en daar onder ook ik), bij het hooren of zien van dien titel, dat daar in eene drukfout was ingeslopen, zoo dat men in

plaats

plaats van *onverstandige, verstandige opvoeding* moest lezen. Bij nader inzien echter bleek het, dat die titel zoo behoorde te zijn, en dat de inhoud van het volkje volkomen aan denzelven voldeed; doch toevens (gelijk men verwachten kon,) dat die beroemde volks-schrijver, daar door eene verstandige opvoeding wilde zoeken te bevorderen. Even-dus mijne Lezers! denkt gij, wellige, dat hierboven verkeerdelijk is opgegeven, wat ik hierbij wilde voorstellen: *geschikte middelen, om gedurigen twist tusschen man en vrouwe deen plaats hebben*, komen u toch niet weetenswaardig voor, zoo dat gij geene opgave van dezelve zult verlangen, en acht gij niet van zulk eenen aard te zijn, dat gij eene aanwijzing daar van hier zoudt verwachten. En echter is het mijn oogmerk, u zulke middelen te doen kennen, of daar aan te herinneren. Maar waar toe? om, gelijk SANTMAN, uit (zoo velen gij u in het Huwelijk bevindt,) van deze middelen terug te houden, en tot het aanwenden van de tegenovergestelde op te leiden." —

„ De timmerlieden VIETER, en zijne vrouw ONEGT plagten altijd eensgezind met elkander te leven. Geen hanerslag van twist, (zoo als men zegt) tusschen hen, werd er immer gehoord. Van hun kon men dus het spreekwoord, 't welk in zulk een geval wel eens gebruikt wordt, met roge besigen! *zij leven met elkander als muisjens in 't zand.*"

„ Maar nu zedert eenige maanden is de son van hun huwelijksgeluk geheel met dikke wolken bezet. Zij verkeren in gedurigen twist met elkander, van den vroegen morgen tot den laten avond. De een ziet den anderen nimmer vriendelijk aan, maar altoos met een stuursch gelaat. In stede van elkander goede woorden te geven, ademt hunne taal, die zij wisselen, enkel bitterheid. Hunne liefderijke onderlinge omhelzingen hebben opgehouden, en plaats gemaakt — (indien men gelooo-

ven mag, wat de booze wereld zegt) voor de uitdeeling van vuistslagen, en het prenten van de 10 geboden in elkanders aangezigt."

„ Waar komt dit nu van daan? welke middelen hebben den weg gebaand, tot zulk eene rampzalige verwijdering?"

„ Baas PIETER heeft zich aan het onmatig gebruik van sterken drank overgegeven — is aan het grof spelen geraakt — en verwaarloost, door zulk een gedrag geheel zijne zaken. Weinig wint hij voor zijn huisgezin, en dat weinige wordt grootendeels door hem verspild aan jenever, of verspeeld met slegt gezelschap. Als hij dan 's daags bijna niets verrigt, en 's avonds doorgaans met een berooid hoofd t'huiskomt: wat dunkt ul. moet dat geen kwaad bloed tegen hem zetten bij GRIETJE? „ Arme vrouw!" zult gij zeggen: „ zij is zeer te beklagen!" Ja! maar zij draagt zich geen haar beter, dan haar Echtgenoot. Doorgaans brengt zij den tijd door in buurtpraatjes met andere vrouwen, of in gezelschappen met dezelve, wanneer er door haar geteerd wordt van den hoogen boom af. Zij doet dus bijna niets voor haar huishouding, maar laat alles vlotten en drijven. En, wat nog erger is: men legt haar ook te laste, dat zij eene ongeoorloofde verkeering houdt, met zekeren ALBERT. Is het dan wel wonder, dat PIETER, als hij dit laatste bespeurt, en tevens ontdekt, hoe, door haar toedoen, de ganssche huishouding in de war is, tegen haar als in vuur en vlam gezet wordt?"

„ Ja — maar wie van beiden heeft het eerst begonnen, zich zoo slegt te gedragen? Bij dien moet zeker de voorname schuld van dit alles gezocht worden. Is het PIETER, dan zal GRIETJE door zijne verkeerde handelwijze, en is het GRIETJE, dan ook PIETER, door haar kwaad gedrag, tot verkeerde stappen gebragt zijn." — Dit mijne vrien-

vrienden! kan ik niet beſlisſen. En geſteld ook de man ving aan zijne huwelijks-pligten te ſchenden, moest dan niet de vrouw, — of zij begon zulks, moest dan niet de man, zich evenwel daar aan ſtiptelijk hebben gehouden? Zondigt de man op zijne wijze, de ander heeft daar door gewis gene vrijheid, om het op eene andere manier te doen."

„ Om dan nu het ſlot der rekening op te maken: tot gedurigen twist tusſchen man en vrouw zijn de volgende middelen *probatum*:

1. Elkander ontrouw te worden.
2. Luiheid en verkwisting.
3. Tijdverſpilling en verwaarloozing der huishouding.
4. Misbruik van ſterken drank en het ſpel. —

Doch wij kunnen niet alles afſchrijven; alleen, daar de Schrijver nu en dan de aandacht zijner Lezeren verpoost, met het invlechten van een Dichtſtukje, zij het volgende ten voorbeelde, *Bl.* 352.

LIEDJEN VAN EEN' BEDELAAR.

Vrienden! 'k bid u om wat duiten,
'k Ben een arme bedelaar.
Geef mij wat naar u believen,
Ziet, ik houd' mijn hoedjen klaar.
Zegt niet: gij verdient geen giften;
Ik beken het: dit is waar.
Leefde ik niet voorheen verkwistend,
'k Had geen' gaven nodig; maar
Hebt toch met mij medelijden,
Ik beklaag het menig jaar,
Dat ik niet de les mijns vaders
Een gevolgd: zie toe en ſpaar!
Maar mijn' anders brave moeder
Was te mal met mij, ziet daar
Wat mij tot verkwisting leidde!

Doch ik roer niet graag die ſnaar!
Geef mij wat, en ik zal bidden,
Dat de hemel u bewaar,
Om mijn voorbeeld ooit te volgen:
Want het is toch waarlijk naar,
Zoo een mensch, door eigen toedoen,
Wordt een arme bedelaar!

Wij wenſchen, dat de Schrijver zijnen arbeid op den begonnen voet vervolgende, zijn werk vele Lezers vinde, die daar uit niet alleen *vermaak* maar voornamelijk *nut* verzamelen mogen!

GESCHIEDENIS van de AGTTIENDE EEUW; bevattende al het Merkwaardige, het welke zoo in als buiten Europa, in de laatſte honderd Jaren, is voorgevallen, op eene zakelijke en beknopte wijze beſchreven, en uit de beſte en meest geloofwaardige Autheuren en oorſpronkelijke Stukken, bijeengetrokken. Door JAN FOKKE. *Vijfde Deel. Met Platen. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805, 358 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-18-;

De kundige JAN FOKKE vervolgt met dit vijfde Deel zijne Geſchiedenis van de achttiende Eeuw, met dezelfde welbefnedene pen, te beſchrijven, als wij in verſcheidene Uittrekſels uit de vorige Deelen reeds hebben leeren kennen. Kortheid en zaakrijkheid, met eenen vloeijenden en goeden hiſtoriſchen ſtijl onderſcheiden dit Werk bij aanhoudendheid, gepaard met eene prijswaardige onpar-

ij-

tijdigheid, welke zoo moeijelijk te bewaren is, in het beschrijven der gebeurtenissen, die zich door zoo vele bijzondere omstandigheden, welke op menschhiellende gevoelens zulken invloed hebben, in merkbaarheid kenmerken.

Dit *vijfde* Deel neemt met de geschiedenis van de gebeurtenissen in *Italie* in het XXXVste Boek beschreven, eenen aanvang, welk boek het volgende in zich bevat:

I. *Inleiding.* II. *Oorzaken van den Oorlog met de Franschen.* — *De Generaal* MASSENA *opent den Veldtogt.* III. *Zamenzwering tegen den Koning van Napels.* — *Ontdekking en verijdeling van dezelve.* IV. *Levensgevaar van Paus* PIUS *den Zesden.* V. *Opstand te Cagliari.* — *Dezelve wordt gedempt.* VI. *Verraad op de stad* Turin *ontdekt.* VII. *Voortgangen der Franschen.* — *Vrede met* Toscanen. VIII. *De Keizer zendt troepen naar* Italiën. — *Veldslag tusschen de Franschen en Oostenrijkers.* — *Kloekmoedige aanval der Franschen.* IX. *Beleg van* Mantua. — *Gedrag van* PIUS *den Zesden.* — *Dood van den Koning van* Sardinien. X. Mantua *ontzet.* XI. *Vredeonderhandeling met den Paus afgebroken.* — *Toeslag tot den Oorlog.* XII. Mantua *door de Franschen ingenomen.* — *Aanwinst der Cisalpijnsche Republiek.* XIII. *Vrede tusschen den Paus en de Franschen.* XIV. *Ongelukkige toestand der stad* Genua. — *Gewelddig Opvoer aldaar.* — *Gevolgen van hetzelve.* XV. *Ondergang van het Gemeenebest van* Venetiën. — *Braave daad van* BONAPARTE. XVI. *Nieuwe Omlustein in den Kerkelijken Staat.* — *Voorspoed te* Rome *tegen Opvoer.* — *De Franschen Generaal* DUPHOT *omgebragt.* XVII. *Hetzelfde toestand van den Paus.* — Rome *door de Franschen ingenomen.* — *De Paus verlaat de stad.* — *Veranderingen in den Kerkelijken Staat.* XVIII. *Koningrijk van Mal-*

tha. XIX. *Inval der Franſchen in 't Koningrijk* Napels. — *Vlugt van den Koning.* — *Gedrag van zijnen Eerſten Staatsdienaar.* — *Verwarring te* Napels. XX. *De Franſchen bezetten* Toscanen.— *Vervoering van den Paus naar* Parma. XXI. *De Oorlogskans verkeert ten nadeele der Franſchen.*— *Geweldige Veldſlag bij* Novi— *Dood van den Generaal* JOUBERT. XXII. *Verdere letgevallen van Paus* PIUS *den* Zesden.— *Zijn Dood.*— *Karakterſchets van Paus* PIUS *den* Zesden. XXIII. Rome *door de Franſchen ontruimd.* — *Spoedige Verandering aldaar.* — *Nieuwe Paus verkozen.* XXIV. *Wonderlijke omkeering van zaken.* — BONAPARTE's *togt over de* Alpen. — *Gevolgen van dezelve.* XXV. *Toeſtand der Oostenrijkers in* Italiën. — *Gevecht bij* Montebello. XXVI. *Bloedige Veldſlag bij* Maringo.— *Wederzijdsch verlies in dezelve.* — *Groote voordeelen der Franſchen.*

In het XXXVIſte Boek beſchrijft onze Schrijver de geſchiedenisſen van *Spanje* en *Portugal*, volgens dezen inhoud: I. *Inleiding.* — *Staat van Spanje.* II. *Aanvang der Krijgsverrigtingen.*— *Schoone Verdediging der Stad* Bellegarde. III. *Voortgang der Franſche wapenen in 't Spaanſche Rijk.* IV. *Geneigdheid tot Vrede.* — *Twist met* Grootbrittanniën. V. *Onderhandelingen over den Vrede met Frankrijk.*— *Dezelve wordt geſloten.* — *Voorwaarden van denzelven.*— *Groot verlies door Spanje geleden.* VI. *Huwelijk van 's Konings Dochter.* VII. *Nieuwe Oorlogstoerustingen in* Spanje. VIII. *Geweldadige handelwijze der Engelſchen tegen de Spanjaarden.* IX. *Oorlog met Grootbrittanniën.* — *Verklaring der redenen van dezen Oorlog.* X. *Nadeelige gevolgen van den Oorlog met Engeland.* — *Muiterij op de Spaanſche Vloot.* XI. *De ſtad* Cadix *door de Engelſchen gebombardeerd.* — *Zij verſterkte*

ſtand weder. XII. *Toeſtand van het Hof van Portugal.* — *Gedrag der Koningin om den Vrede te behouden.* — *De Prins van Brazil wordt Regent van 't Rijk.* XIII. *Aanval der Engelſchen op* Ferrol. — *Tegenweer der Spanjaarden.* — *Mislukte pogingen der Engelſchen.* — Ferrol *weder door hen verlaten.* — Minorca *verlaten.*

Met het XXXVIIſte gaat de Geſchiedſchrijver over tot een verhaal van de *Franſche* gebeurtenisſen, ſedert den val van ROBESPIERRE. Welk Boek na de *Inleiding* in zich bevat: II. *Netelige toeſtand der Jacobijnen, na den dood van* ROBESPIERRE. — *Veranderd gedrag van velen hunner Leden.* III. *Nieuwe woelingen van dezelven.* — *Hunne pogingen mislukken.* IV. *De Jacobijnen herſtellen zich weder eenigzins.* — BARRERE *verzoent zich met hen.* — *Voorſtel van den Abt* SIEYES. V. BARRERE *enz. voor den Regtbank getrokken.* — *En veroordeeld.* VI. *Vrede met de* Vendeërs. VII. *Veranderde Volksbegrippen.* — *Geneigdheid tot Vrede met de Buitenlandſche Mogendheden.* VIII. *Heimelijke Onderhandelingen met* Pruiſſen. — *Vrede met Koning* FREDERIK WILLEM. — *Voorwaarde van denzelven.* IX. *Ongelukkig lot van den jongen Dauſin.* — *Gematigder lot van zijne Zuster.* — *Dezelve bekomt heure vrijheid weder.* X. *Pogingen tot eene nieuwe Staatsregeling.* — *Voornaamſte Inhoud der nieuwe Staatsregeling.* — *Bedenkingen over de Invoering van dezelve.* XI. *Vruchteloose Vredesonderhandelingen met Grootbrittannien.* XII. *Ongelukkige Brand te* Nantes. XIII. BARTHELEMY *komt in 't Staatsbewind.* — *Drie Staatsdienaars van hunne Ambten ontzet.* XIV. *Handelingen in den Raad der Vijfhonderden.* — *Voorſtel van* DUMOULARD. — *Vermaning van* PASTORET. XV. *Gewigtige Verandering in het Staatsbeſtuur.* — *Onverſchilligheid der Parijſche Burgers.* — *Afkondiging van*

het Uitvoerend bewind. — *Lot der gevangene Staatsleden.* — *Gevolgen der Staatsveranderinge.* XVI. *Nieuwe Vredesonderhandelingen.* — *Vrede met den Keizer te* Campo Formio. — *Voorwaarden van denzelven.* XVII. *Plegtige Inkomst van* BONAPARTE, *te* Parijs.

Deze geſchiedenis der *Franſche* gebeurtenisſen wordt vervolgd in het XXXVIIIſte Boek, waar in na de *Inleiding* voorkomt I. *Congres te* Raſtad. — *Aandrang der Franſche Gezanten om tot een beſluit te komen.* II. BONAPARTE *tot Opperbevelhebber over het Leger naar* Egypte *aangeſteld.* — *Onderſcheidene gevoelens hier over.* — *Zijn vertrek.* III. *Nieuwe Woelingen in* Frankrijk. — *De Abt* SIEYES *komt aan 't Bewind.* IV. *Oneenigheid in den Raad der Vijfhonderden.* — *Voorſtel van* LUCIEN BONAPARTE. — *Onderſcheidene denkbeelden der Leden.* — *Voorſtel van* JOURDAN. V. *Belangrijk Berigt van den toeſtand van 't Gemeenebest.* — *Inwendige Staat van het zelve.* — *Uitwendige Staat der Republiek.* — *Vermaning tot herſtel.* — *Aanwijsing der Redmiddelen.* VI. REWBEL *en zijne twee Ambtgenooten ter ſtraf gevorderd.* — *Verantwoording van* REWBEL. VII. *Overgang tot de gewigtige Staatsomwenteling van den negenden van Slagtmaand*, 1799. — *Aanvang van dezelve.* — *Aanſpraak van* CORNET. — *Beſluit door den Raad der Ouden genomen.* — *Aanſpraak van* BONAPARTE. — *Scherpe gezegden van denzelven.* — *Verplaatſing van het Wetgevend Ligchaam.* VIII. *Gedrag van* BONAPARTE *in den Raad der Ouden.* — *Zijne bekendmaking van geſmeedde Ontwerpen van* BARRAS *enz.* — *Hij beantwoordt eene Vraag van* LINGLET. — *Geestdrift van* CORNULET. — *Hartige taal van* BONAPARTE. IX. *Komst van* BONAPARTE *in den Raad van Vijfhonderden.* — *Zijn Levensgevaar.* — *Verwar-*

ring

ring in de Vergadering. — *Gedrag van* LUCIEN BONAPARTE. — *Aanmerkelijk Besluit.* — *Einde dezer zaak.* X. *Aanmerking en gevolgen der Staatsverwisseling.* XI. *Nieuwe Staatsregeling voor* Frankrijk. — *Werkzaamheden van* BONAPARTE. — *Toeleg op zijn leven.*

Thans wendt de Schrijver in het XXXIX. Boek het oog naar de *Britsche* Eilanden, om te beschouwen, wat aldaar, gedurende dit merkwaardig tijdstip, is voorgevallen. I. *Inleiding.* II. *Slegte toestand der Engelschen.* III. *Baldadigheden te* Londen. — *Brand in de St. Pauluskerk aldaar.* IV. *Schromelijke gisting van 't Volk.* — *Adres aan de geheele Natie.* — *Vertoog aan den Koning.* V. *Geweldige beweging te* Londen. — *Aanspraak des Konings in 't Parlement.* VI. *Gevarelijke toestand des Konings.* — *Gedrag van het Parlement.* — *Buitengewone Volksbijeenkomst te* Westmunster. VII. *Nieuwe Zegepraal van* PITT *over de tegenpartij.* — *Voorstel van Lord* GRAI *tegen dien Staatsdienaar.* — JENKINSON *verdedigt* PITT. — GRAIJS *Voorstel verworpen.* VIII. *Vredehandel geopend.* — *Aanmerkingen en Voorstel van* FOX. IX. *Bekommering voor eenen Inval in het Rijk.* — *Kleine Landing der Franschen.* — *Dezelve mislukt.* X. *Huwelijk van 's Konings oudste Dochter.* XI. *Gevarelijke toestand in* Ierland. — *Verklaring van den Onderkoning Lord* CAMDEN. XII. *De Generaal* ABERCROMBIE *verkrijgt zijn ontslag.* — *Lord* CAMDEN *ingelijfd.* XIII. *De Generaal* LAKE *trekt tegen de Oproerlingen te Veld.* — *Moeijelijkheid om dezelven te onderbrengen.* XIV. *Voortzetting van den Oorlog.* XV. BONAPARTE *biedt Koning* GEORGE *den Vrede aan.* — *'s Konings weigering.* — *Ongenoegen wegens dit gedrag.* — *Verzoekschrift der Burgerij van* Londen. — *Vruchteloze uitwerking van hetzelve.* XVI. *Ver-*

ove-

overing van het Eiland Maltha. *Verdrag wegens dit Eiland.* XVII. *Gezag en Inzigten van* PITT.

Van daar komt hij tot de *Vereenigde Nederlanden*, en beſchrijft in het XLſte Boek deze merkwaardige gebeurtenisſen: I. *Inleiding.* II. *Algemeene vrijwillige Wapening.— Vergeefſche Verdediging.* III. *Overtogt der Franſchen over de* Waal. IV. *Toeſtand der Provintie van* Utrecht. *— Verdrag met de Franſchen.— Intogt derzelven in de ſtad* Utrecht. V. *Toeſtand der Provintie van* Holland. *— De Staaten raadplegen met den Erfſtadhouder.— Ontvangen weinig troost. — Bezending van de Staaten naar den Franſchen Bevelhebber.* VI. *De Prins Erfſtadhouder geeft kennis van zijn voorgenomen vertrek, aan 's Lands Staaten.— De Staatenſtemmen 's Prinſen vertrek toe.* VII. *Vertrek der Prinſes van Oranje, uit 's* Hage. *— De Erfſtadhouder en zijne Zonen verlaten insgelijks het Vaderland. — Aankomst van dezelve in* Engeland. *— Beſluit der Algemeene Staaten na het vertrek van den Prins.* VIII. *Verhaal der Omwenteling te* Amſterdam. *— Intogt der Franſchen aldaar. — Gedrag der Oude Regering.* IX. *Omwenteling in 's* Gravenhage.*— Vertrek van ſommige vreemde Gezanten uit die plaats.* X. *Omwenteling in de andere Nederlandſche Gewesten als — Te* Utrecht. *— In* Gelderland. *— In* Overijsſel *en* Drenthe. *— In* Groningen.*— Zonderlinge wijze van Omwenteling in* Vriesland *en* Zeeland. *— Eisch van het Friesſche Committé Revolutionair. — Verzoekſchrift der Burgers van* Leeuwaarden. *— Verklaring der Staaten van* Friesland.*— Inkomst der Franſchen aldaar.— Voorwaarden op welke* Zeeland *zich met de Franſchen verdraagt. — Misnoegen in* Frankrijk *over dit Verdrag.— Redevoering van* CARNOT *deswegens.*

Komst

Komst der Franschen in Zeeland. XI. *Overzigt der Staatsomwenteling.*

Dit wordt vervolgt in het XLIste Boek. I. *Inleiding.* — *Bijéénkomst te* Amsterdam. II. *Namen der Leden van de eerste Vergadering der Volks-Representanten in* 's Hage.— PIETER PAULUS *word Voorzitter van dezelve.* III. *Gewigtig Besluit der Vergadering.* IV. *Verandering in den Regeringsvorm.— Plegtige Verklaring der Volks-Representanten.* V. *Verandering in de Regering te* Utrecht. — *Tegenstribbeling te* Rheenen. — *Onderwerping der Regenten.* — *Eerste Verrigtingen der Provisioneele Representanten.* VI. *Veranderingen in* Gelderland. VII. *in* Overijssel. VIII. *Omwenteling in* Friesland. — *De hoon der stad* Franeker *in* 1787 *aangedaan, hersteld.* IX. *Veranderingen in* Groningen *en* Drenthe. X. *In de Provintie* Zeeland. XI. *Omkeering in de Vergadering der Algemeene Staaten.* — *Gevolgen van dezelve.* XII. *Inwendige toestand des Lands bij de Omwenteling.* — *Klagten der Algemeene Staaten.* — *Onwil en partijdigheid der Ingezetenen.* XIII. *'s Lands toestand ten opzigte der Buitenlandsche Mogendheden.* XIV. *Verrigtingen der Nieuwe Volksvertegenwoordigers.* — *Terugroeping van verscheidene Gezanten van den Staat aan vreemde Hoven.* — *Moeite met den Gezant* NAGEL *te* Londen. XV. *Maatregelen omtrent de voormalige Regenten.* XVI. *Geschillen wegens het ontzetten der Oranje Ambtenaren.— Besluit omtrent deze zaak.* XVII. *De gewezen Raadpensionaris en de Graaf* VAN BENTINCK *in verzekering genomen.*— VAN DER SPIEGEL *naar de Gevangen Poort gevoerd.* XVIII. *Onlusten te* Rotterdam. — *Dezelven worden gestild* XIX. *Veranderingen omtrent den Krijgsdienst ter Zee en te Land.* — *Oprigting van een geheel nieuw Leger.* XX. *Groot gebrek aan geld hier te Lande.*—

de. — Opbrengst van het Goud en Zilver. — Gedwongene Geldheffing. XXI. Hervorming van verscheidene zaaken.

Ook in het XLIste Boek. I. Inleiding. — Strenge Krijgstucht der Franschen. — Gedrag van dezelven ten opzigte der Huishoudelijke Zaken van 's Gemeenebest. II. Vredesonderhandeling met de Franschen. — Het Verdrag gesloten. — Voornaamste Inhoud van hetzelve. — Namen der wederzijdsche Beeldenaren. — Vreugdebedrijven over hetzelve. — Inwonderheid te Amsterdam. III. Handelingen der Volksvertegenwoordigers. — Centrale Vergadering. — Deelwijs van dezelve. IV. Onlusten in Friesland. — De partij van JOHA gestuit. — Dezelve wegepraktikt weder. — Nieuwe Verandering in Friesland. — Vlugt van JOHA en de zijnen. — De Burgerkenen geven een steek Vertoogs 't ibaa. — De Crijffier DIBBETZ verdedigt zich, doch vruchteloos. V. Nationale Vergadering vastgesteld. — Opening van dezelve. — Vreugdebedrijven over dezelve. — De Vergadering der Algemeene Staaten ontbonden. VI. Dood van den Voorzitter F. BAELDE. — Intermediair Bestuur. VII. Manifest tegen Engeland. — Vijftienduizend dubbend Fransche in dienst genomen. VIII. Binnenlandsche Onlusten, inzonderheid te Amsterdam. — Hagchelijke toestand alhaar. — Buitensporighaden der Artilleristen. — Gedrag der Nationale Vergadering ten opzigte der Onlusten te Amsterdam. — De stad ontvangt Fransche Bezetting. IX. Werkzaamheden der Nationale Vergadering. — De Kerk van den Staat geschaden. — De Joden Vrij en Gelijk verklaard. X. Geweldig Oproer in Friesland. — Moedwil der Boeren. — De Oproerlingen pogen Dokkum in te nemen. — Doch worden teruggedreven. — De Muiterij gedempt en gestraft. XI. Het nieuwe Ont-

Ontwerp van Staatsregeling verworpen. — *Tweede Nationale Vergadering.* XII. *Werkzaamheden der Nieuwe Vergadering.* — *Voorstel van* BELJAM, *verworpen.* — *Verzoekschriften den Heeren aangeboden en Roomschgezinden.*

En in het XLIIde. I. *Inleiding.* II. *Onluste Campen.* — *Gedrag van 't Provintiaal Bestuur van Overijssel in deze zaak.* — *Commissie naar* Campen *benoemd.* — *Maatregelen tot Tegenweer.* — *Bijstand der Amsterdamsche Burgery verzocht en geweigerd.* — *Einde van deeze zaak.* III. *Zeeslag met de Engelschen.* — *Dapper gedrag van den Admiraal* DE WINTER. — *Verlies der Hollanders.* — *Gedrag der Engelschen ten aanzien de Gevangenen.* — *Terugkomst van den Admiraal* DE WINTER. IV. *Gevolgen van den verlorenen Zeeslag.* — *Braaf gedrag van 's Lands Ingezetenen.* — *Algemeene Geldheffing.* V. *Onenigheid onder de Leden der Nationale Vergadering.* — *Omwenteling in dezelve.* VI. *Verrigtingen van het Nieuwe Staatsbestuur.* — *Verscheidene Leden nemen hun ontslag.* — *Zogenaamde Zuivering der Grondvergaderingen.* — *Misnoegen van verscheidene Ingezetenen over deze en andere handelwijzen.* VII. *Aanneming der Nieuwe Staatsregeling.* VIII. *Veranderingen in de Staatsvergadering.* — *Gesprek tusschen den Generaal* DAENDELS *en den Fransche Gezant* DE LA CROIX. — *Gewigtige Gevolgen van het zelve.* IX. *Onverwachte Omwenteling van den twaalfden van Zomermaand* 1798. — *Vergaderingsmaaltijden in 's* Hage *en te* Amsterdam *ter voorbereiding van dezelve.* — *Stoutmoedig gedrag van den Generaal* DAENDELS. — *Onbinding van het geheele Staatsbestuur.* X. *Veranderingen door deze Omwenteling veroorzaakt.* XI. *Nieuw Staatsbestuur vastgesteld.* — *Algemeene Vergiffenis afgekondigd.* XII. *Verdeeling der Republiek in*

in Departementen en Ringen. — *Nieuwe Geldheffing.* — *Zware Winter en dure tijd.* — *Overſtroomingen.* XIII. *Verhaal van de Landing der* Engelſchen *in* Noord-Holland. — *Bekommernis over dezelve.* — *Maatregelen tegen de* Engelſchen. XIV. *'s Lands Vloot in* Texel *opgeëischt.* — *En laſhartig overgegeven.* XV. *Oproerige bewegingen in* Gelderland. — *Dezelven worden geſtuit en de Oproerigen geſtraft.* XVI. *Voortgangen der* Engelſchen *in* Noord-Holland. — *Gevecht bij* Bergen. — *Bij* Egmond. — *Slag bij* Castricum. XVII. *Overeenkomst tusſchen* BRUNE *en den Hertog van* YORK. — *Inhoud van dezelve.* XVIII. *Gevolgen der ontruiming van* Noord-Holland. — *Onderzoek naar 't gedrag van ſommige Zeeofficieren.* — *Beloning der dapperheid.* — *Bedenking ten opzigte van den Generaal* BRUNE. XIX. *Onluſten met de Roomſchgezinden in* Gelderland, den Bosch enz. XX. *Dood van den gewezen Raadpenſionaris* VAN DER SPIEGEL. XXI. *Brand te* Asperen. — *Duurte der Levensmiddelen.* — *Opſchudding hier door te* Rotterdam. XXII. *Mislukte aanſlag der* Engelſchen *op* Hellevoetſluis. — *En op* Calantsoog. — *Ongelukkig lot der Viſchers van* Maasſluis. XXIII. *Geweldige Storm en Orkaan.* — *Ongelukken en Schade door denzelven veroorzaakt.* XXIV. *Beſluit der Nederlandſche Geſchiedeniſſen.*

Met het XLIVſte Boek vangt de Geſchiedenis aan van *Duitschland*, volgens dezen leiddraad: I. *Inleiding.* II. *Onëenigheid tusſchen de Generaals der Bondgenooten.* — *Gedrag van den Koning van* Pruiſſen. III. *De Pruiſſiſche troepen door de Franſchen geſlagen.* IV. *Krijgsverrigtingen der Franſchen aan den Rhijn.* V. *Voortgangen der Franſchen.* — *Hun toeleg op* Mainz *mislukt.* VI. *Veldtogt van 't jaar* 1796. — *De Generaal* CLAIRFAIT *bekomt zijn ontſlag.* VII. *We-*

Wederzijdſche Krijgsverrichtingen. — *De Franſchen komen voor* Frankfort. — *De ſtad wordt beſchoten* — *Dezelve gaat bij verdrag over.* VIII. *Gewigtige Veldſlag tusſchen de* Oostenrijkers *en* Franſchen. — Wurtenberg *en* Baden *bevredigen zich met de* Franſchen. IX. *Voordeelen van den Aartshertog* CAREL *op de Franſchen.* X. *De Koning van* Pruisſen *wordt meester van* Neurenberg. — *Zijne belofte aan die ſtad.* XI. *Voordeelen der* Oostenrijkers *in den Veldtogt van 't jaar* 1797. — *Spoedige verandering ten nadeele van dezelven.* XII. *Verklaring van* BONAPARTE *bij zijnen Inval in* Oostenrijk. — *Onderhandeling met dezelven.* XIII. *Vrede van* Campo Formio. XIV. *Dood van* FREDERIK WILLEM den Tweeden, *Koning van* Pruisſen. — *Veranderingen aan 't Hof van* Berlijn *door dezelve veroorzaakt.* XV. *Opening van 't Vredes-Congres te* Raſtad. — *De linker* Rhijnoever *aan de Franſchen afgeſtaan.* — *Het Congres te* Raſtad *afgebroken.* XVI. Ehrenbreitſtein *door de Franſchen veroverd.* — *Dood van den Keurvorst van den* Palts. — *Hervatte Oorlog in* Duitschland. XVII. *Bericht van den Moord aan de Franſche Gezanten te* Raſtad *gepleegd.* — *Gevolgen van dezelve.* XVIII. Zwitſerland *wordt het Tooneel des Oorlogs.* — *Nederlaag der* Oostenrijkers. XIX. *Overwinning van* MASSENA *op de* Oostenrijkers *en* Ruſſen. — *Gevolgen van dezelve.* XX. *Krijgsverrigtingen aan den* Rhijn. XXI. *Veldtogt van den jare* 1800. — *Verbond tusſchen den Keizer en den Koning van Engeland.* — *Wapenſtilſtand.* — *Mislukte Vredesonderhandeling.* — *Oorzaken van hetzelve.* XXII. *De oorlog wordt weder hervat.* — *Afkondiging van den Generaal* MOREAU *aan het Franſche Leger.* — *Bloedige Veldſlag bij* Hohenlinden. — *Gewigtige gevolgen van denzelven.*

In het XI. Vfde en laatſte Boek wordt de Geſchie-

denis der overige Europiſche Mogendheden behandeld, *Denemarken*, *Polen*, *Rusland*, het *Turkſche Rijk* enz. in deze orde: I. *Inleiding*. II. *Geweldige Brand te* Koppenhagen. — *Schade en rampen daardoor veroorzaakt*. — *Edelmoedige Onderſteuning aan de ongelukkige Inwooners*. III. *Staat van het Koningrijk* Polen. — *Nieuwe Verdeeling van hetzelve*. — *De Koning van* Polen *doet afſtand van den Throon*. — *Toeſtand der Poolſche Inwooners onder hunne nieuwe Beheerſchers*. IV. *Ongenoegen tuſſchen* Rusland *en* Zweden. — *Verklaring van de Keizerin van* Rusland *aan den Koning van* Zweden. V. *Groote ramp der Ruſſiſche Scheerenvloot*. VI. *Oorlogstoebereidſelen in* Rusland. — *Onthaal den Koning van* Zweden *aldaar aangedaan*. VII. *Dood van* CATHARINA de Tweede, *Keizerin van* Rusland. — *Karakterſchets van dezelve*. — PAUL de Eerſte *komt aan de Regering*. VIII. *Vreemd gedrag van den nieuwen Keizer*. — *De Generaal* SUWAROW *in ongenade*. — *Gunſtig gedrag van* PAUL *jegens den gewezen Koning van* Polen. — *Dood van Koning* STANISLAUS PONIATOWSKI. IX. *Oorlog tegen te Franſchen*. — SUWAROW *wordt weder ten voorſchijn gehaald*. X. *Onmin tuſſchen de* Ruſſen *en* Duitſchers. — *Verklaring van Keizer* PAUL *aan de Duitſche Vorſten*. XI. *Terugtogt der* Ruſſen. — *Onzekerheid wegens hun voornemen*. — *Dood van den Generaal* SUWAROW. XII. *Overgang ter beſchouwing van de aanmerkelijke Gebeurtenisſen in het Turkſche Rijk. Staat van hetzelve*. — *Weifelend gedrag van* SELIM den Derden. XIII. *Hongersnood in* Turkijen. — *Zware Branden*. XIV. *Gedrag van den Franſchen Gezant bij het Turkſche Hof*. XV. Rusland *ſtookt de Partij tegen de Franſchen op*. — *Dood en Begravenis van den Franſchen Gezant*. XVI. *De Porte bekomt een' nieuwen vij-*

and

end. — *Karakterſchets van* PASWAN OGLU. — *De Oorlog met hem begint.* — *Zijne ſchrandere Staatkunde.* XVII. *Voortgangen van* PASWAN OGLU.— *Bevreesdheid van de Porte.*— *Verraderlijk gedrag van Basſa* ALI. XVIII. PASWAN OGLU *wordt aangevallen.*— *Netelige toeſtand van denzelven.* — *Zijn moedig gedrag.* — *Beleg van* Widdin. — *Overwinning van* PASWAN *op de* Turken. — ALI *om 't leven gebragt.* XIX. SELIM *zoekt hulp bij* Rusland. — *Doch handelt tevens met* PASWAN OGLU. — *De Basſa bevredigt zich met den Turkſchen Keizer.* XX. *Oorlog tusſchen de* Porte *en de* Franſchen.— *Scherpe Oorlogsverklaring van* SELIM den Derden. XXI. *Overwinningen van* BONAPARTE *in* Egypte. XXII. *Verblijf van* BONAPARTE *te* Cairo *en zijn Staatkundig gedrag aldaar.* XXIII. *Feestdag der Franſche Vrijheid te* Cairo *gevierd.* — BONAPARTES *zorg voor de Wetenſchappen.* XXIV. *Vergrooting van het Franſche Leger.* XXV. *Schrikkelijk Oproer te* Cairo. XXVI. BONAPARTES *onderneming tegen* Syriën. — *Groote toebereidſelen om hem weder uit* Egypte *te jagen.* XXVII. *Voortgangen van* BONAPARTE *in* Syriën. — *Beleg van* St. Jan d'Acre. — *Hetzelve wordt opgebroken.*— *Verklaring van* BONAPARTE *aan zijne Soldaten.* XXVIII. *Terugkomst van* BONAPARTE *te* Cairo. — Aboukir *door de* Turken *heröverd.* XXIX. *Vertrek van* BONAPARTE *uit* Egypte. — *Heimelijke maatregelen door hem genomen.* XXX. *Staat van het Franſche Leger na het vertrek van* BONAPARTE. XXXI. *Overeenkomst te* El Arisch *geſloten wegens de ontruiming van* Egypte.— *Brief van den Generaal* KLEBER *aan het Franſche Staatsbewind.* XXXII. *De Generaal* KLEBER *wordt moorddadig omgebragt.* — MENOU *volgt hem in 't Krijgsbeſtuur op.* — *Beſluit.*"

Zie daar, Lezer, welke menigte van allerdan-

merkelijkſte en gewigtigſte gebeurtenisſen, in onzen leeftijd voorgevallen, hier voorkomen en behandeld worden. Tot eene proeve van den vloeijenden verhaalſtijl aan onzen Schrijver eigen, zullen wij de eene en andere bijzonderheid mededeelen. Dus lezen wij van de lotgevallen van den Paus PIUS VI. *Bladz.* 28.

„ Midlerwijl dit met het *Franſche* Leger voortviel, had het Gemeenebest goedgevonden om in dit gewricht van zaken, Paus PIUS de VI. om ſtaatkundige redenen *Italiën* te doen verlaten, en hem naar *Frankrijk* zelven te doen komen. Dus werd de zwakke Grijzaart op eene open Kar gezet, en uit *Briancon* naar *Valence* gevoerd, doch de Paus, door zijne hooge jaren en ziekte, de ongemakken van zulk een Rijtuig niet uit kunnende houden, was men wel genoodzaakt hem een ander en beter, namelijk eene koets te bezorgen. Hier mede kwam hij, na op weg overal blijken van de gevoeligſte aandoening en deelneming, in zijne droevige omſtandigheden ontvangen te hebben, in de laatstgemelde ſtad aan, en werd naar het Kaſteel gevoerd, waar van terſtond alle deuren geſloten werden, en aan niemand, buiten zijne Wachters, toegang tot hem verleend werd. Hier zat de ongelukkige Grijsaart eenige dagen, afgemat van ziekte en vermoeijenis, zonder eenige andere vertroosting, dan die hij in zijn zuiver geweten vond, tot dat de dood eindelijk, den zesentwintigſten van meergemelde Oogstmaand, een einde aan zijn lijden maakte. Hij ſtierf, in den ouderdom van tweeëntagtig jaren, na dat hij eene onrustige, en gansch geene gelukkige Regering, van vierentwintig jaren gehad had. Geacht bij zijne Geloofsgenooten en beklaagd bij ieder, die nog een menſchelijk hart in zijn' boezem heeft." (*)

PIUS

(*) Het is aanmerkelijk, dat, na PETRUS, dien de *Roomsch-*

ge-

„ Pius de VI. om slechts één enkel woord van zijn karakter te zeggen, was juist zoo als een Geestelijk Regent zijn moest, godvruchtig, goedaartig, vredegezind en lijdzaam. Standvastigheid in alle wederwaardigheden was de uitstekendste trek in zijne hoedanigheden, en zijne Vijanden zelven konden hem den eerbied, aan zijne onderworpenheid en deugden verschuldigd, niet weigeren In één woord: *Roomschgezinden* en *Protestanten* erkennen volmondig, dat hij een beter lot, dan hem te beurt gevallen is, verdiend had."

Bladz. 315 lezen wij deze korte Karakterschets van CATHARINA II. Keizerin van *Rusland*:

„ CATHARINA de II. heeft al te veel van zich doen spreken, dan dat wij niet iets van heur karakter en hoedanigheden onzen Lezeren onder het oog zouden brengen. — Zij was niet zeer groot van persoon, ook bezat zij, buiten heure groote blaauwe oogen, die haar veel luister bijzettede, weinig schoonheid, doch daarentegen wéder eene deftigheid, die elk, wie haar aanzag, eerbied inboezemde. De gaven van heuren geest zijn niet alleen door heure diepe staatkunde, maar ook door de voortbrengzels van heur vernuft, aan de geheele wéreld bekend (*). — Hoe zeer men haar echter aan de eene zijde wegens heure groote bekwaamheden bewonderd en geprezen heeft, is het nogtans, aan den anderen kant, niet te ontkennen, dat deze Groote Vorstin heuren anderzins

zinden voor den eersten algemeenen Bisschop van *Rome* houden, geen Pans langer regering dan PIUS de VI. gehad heeft.

(*) Zulks is niet alleen gebleken aan heur uitmuntend Wetboek, maar ook aan verscheidene Werkjes van smaak, zoo Tooneelspellen als anderzints, eigenhandig door haar opgesteld, en waarvan inzonderheid uitmunt een Tractaat over de Opvoeding van heure twee Kleinzoonen, ALEXANDER en CONSTANTIJN, vervaardigd, in hetwelk de heerlijkste lessen en aansporingen tot deugd gevonden worden.

zins welverdienden roem, niet weinig door haare heerschzucht en buitensporige minnarijen, zoo wel als door verscheidene onregtvaardigheden, aan dezen en genen gepleegd, bevlekt heeft. — Zij overleed in den ouderdom van zevenënzestig jaren en liet de *Russische* Heerschappij nà aan haaren eenigen Zoon PAUL PETROWITZ, die zich, gedurende het leven van zijne Moeder, schoon reeds tot mannelijke jaren gekomen zijnde, nooit met Staatszaken bemoeid had, en die ook weldra toonde, dat hij zijne schrandere Moeder, in lange na, niet zoude evenaren."

Van den *Russischen* Generaal SUWAROW zegt hij in eene Aanteekening op Bladz. 315. „ Deze vermaarde Krijgsman was in 't jaar 1723 geboren en de Zoon van den Generaal SUWAROW, die in den zevenjarigen Oorlog in *Duitschland*, onder bevel van den *Russischen* Generaal APRAXIN stond."

En in eene Aanteekening op Bladz. 319. „ De Veldmaarschalk SUWAROW had twintig Veldslagen gewonnen en was nooit geslagen geworden, of had immer een eenigen stap achterwaards gedaan, en bezat nog zulk eene jeugdige wakkerheid, dat hij vele anderen, die de helft van zijne jaren niet bereikten, verre voorbij streefde. — Jammer was het nogtans dat woestheid en wreedheid zijn karakter, op eene uitstekende wijze, bevlekten."

En in eene Aanteekening op Bladz. 322. „ Wij kunnen onze Lezeren de volgende trekken van SUWAROW's karakter niet onthouden. Nooit is er mogelijk een Generaal geweest die minder behoeften had dan hij. — Zijne kleding was zeer eenvoudig en bestond meest uit een klein wit vestje. Zijn maaltijd, die zeer gering was, deed hij gemeenlijk, des morgens om agt uuren. Langer dan tot één uur na middernacht sliep hij niet, ook zelden op een bed, maar slechts op een weinig hooij. In zijne wooning duldde hij slechts weinig meubilen

en

en vooral geen ſpiegels, van welken hij zulk eenen natuurlijken afkeer had, dat, wanneer hij eens bij CATHARINA de II. ter gehoor toegelaten werd, die Vorſtin eerst alle de ſpiegels in het vertrek deed afnemen of bedekken."

Genoeg! uit den klaauw kenne men den Leeuw.

THOM WHITE, *De POSTRIJDER, De KOK voor ARME LIEDEN en De ZONDAGS SCHOOL. Drie leerrijke Geſchiedverhalen. Eene Bijdrage tot de Volkslecture. Uit het Engelsch vertaald en uitgegeven onder de Spreuk:* voor Christendom en Zeden. *Te* Haarlem *bij* J. L. Augustini, 1805. 192 *Bladz. Octavo. De prijs is f* — 18 —

Weder een nuttig leesboekje, ten tweeden vervolge *op de twee rijke Landlieden*, of een *derde Bijdrage tot de volkslecture*. Wanneer men overweegt, dat thans, door middel van het nieuw verbeterd ſchool-onderwijs, eene menigte kinderen het lezen leeren, die, dan aan zich zelven overgelaten, om boeken ter lezing voor zich te kiezen, dardoor, in het vervolg, zouden blootſtaan, om, door het verleidende en verpestende van dartele Gezangen en zedelooze Historjen, bedorven te worden, zal men, met goedkeuring, dezen arbeid ontvangen, door welken die verzoekingen wordt tegengewerkt, gelijk het deze bedenking voornamelijk was, welke in *Engeland* de Beſtuurders van *The cheap Repoſitory* aanſpoorde, tot het uitge-

geven van veelerleije kleine Boekjes, alle inzonderheid gepast voor jonge lieden.

In dit tweede vervolg op de *twee rijke Landlieden*, heeft men eerst de *Geschiedenis van* THOM WHITE, *de Postrijder*, en naderhand een welgestelt landman. — Daar na volgt een stukje, getijteld: *De kok voor arme lieden, of de goedkoope geregten van Juffrouw* JONES. Hier worden verscheidene lessen gegeven voor het huishouden, en ook voorschriften van geregten, onder welken echter misschien sommigen, die in *Engeland* beter, dan hier te lande, schikken. *De Zondags-School* is vervolgens het onderwerp, het welk beschreven wordt, ten einde derzelver nut aan te toonen; en daar aan eene goede inrigtinge te geven. De Geschiedenis van HESTER WILMOT besluit dit Stukje, het welk, in alle deze verscheidenheid, eenen schat behelst van goede, godvruchtige, stichtelijke opwekkingen en vermaningen; hoe wenschelijk zal het zijn, worden zij van velen gelezen, en betracht!

Hooren wij, hoe Juffrouw JONES het *Zondags-School* in eene aanspraak aanprijst, Bladz. 116. „Mijne goede vriendinnen! Ik ben voornemens, aanstaande *Zondag*, eene School te openen, tot het onderwijs van uwe kinderen. Die genen onder u lieden, die weten wat het is, uwen Bijbel te kunnen lezen, zullen, buiten twijfel, zich verheugen, dat herzelfde gelük ook uwen kinderen wordt aangeboden. Gij lieden, die zelve *niet* kuit lezen wat Gods Menschgeworden Zoon voor zondaren gedaan en geleden heeft, behoort dubbelte verlangen, dat uwe kinderen een voorregt mogen genieten dat gij mist. Zou een moeder, die haar kind een stuk brood, welk een weldadig vriend herzelve gegeven had, uit den mond rukte, niet een onnatuurlijk monster zijn? Maar zulk eene moeder zou nog barmhartig mogen heten, vergele-

leken met haar, die hare kinderen beroofde van de gelegenheid, om Gods dierbaar Woord te leren lezen, welke hun wordt aangeboden. Bedenkt, dat zoo gij het aanbód welk u gedaan wordt, van de hand weest, of zoo gij, na uwe kinderen eenige reizen ter ſchole gezonden te hebben, hen naderhand, onder ijdele voorwendſelen, te huis hieldt, gij daarvan rekenſchap zoudt moeten geven, in den Dag des Oordeels. Laat uwe lieve kinderen geen oorzaak hebben, om *alsdan* te zeggen: Mijne moeder, door dwaze liefde verblind, was mijn ergſte vijand! Ik had kunnen opgevoed worden in de vreeze des Heeren, maar zij verzettede zich daar tegen, om mij een weinig ijdel vermaak te geven. Voor een kortſtondig genot, ben ik nu eeuwig rampzalig! Mijne waarde vriendinnen! wie van u lieden kan het denkbeeld verdragen, van uwe lievelingen tot een eindeloos verderf veroordeeld te zien? Wie van ulieden ſchrikt niet, op de gedachte, dat uwe kinderen u de ſchuld daarvan zouden geven? Is hier eene moeder tegenwoordig, die zeggen durft: „Ik wil het kind, dat ik onder mijn hart gedragen, en met ſmarten ter wereld gebragt heb, liever in de zonde en voor de hel opbrengen, dan mijzelven of het kind eenige moeite geven, om deszelfs verkeerde neigingen te onderdrukken! Ik wil het den Dag des Heeren in onkunde en ijdelheid laten doorbrengen, liever, dan gebruik te maken van de aangebodene middelen tot onderwijs en verbetering, door het ter ſchole te zenden!" Laat dan zulk eene moeder, die het vermaak van haar kind, boven de behoudenis van deszelfs ziel waardeert, nu heen gaan, terwijl ik op mijne lijst zal aanſchrijven de namen van alle de genen, die hare kinderen wenſchen op te voeden voor een eeuwig zalig leven, in plaats van hen toetegeven in de vermaken der zonde, die maar voor een oogenblik zijn."

Beſchouwen wij, hoe de landman THOM WHITE, zijne Feesten van *Schaapſcheeren* en den *Graanoogst* inrigt Bladz. 42.

„ Dr. SHEPHERD had eens, bij zekere gelegenheid, aan den Bouman WHITE te kennen gegeven, dat niets hem meer mishaagde, dan de wijze, waar op, bij ſommigen, in zijn Kerſpel, de Feesten van het *Schaapſcheren* en van den *Graanoogst*, gevierd werden. Hoe! zeide de brave Leeraar, juist dan, wanneer wij met een ruime inzameling dezer natuurlijke rijkdommen van ons Land, de wolle onzer kudden, gezegend zijn; wanneer onze ſchuren met overvloed vervuld zijn geworden, en wij, door Gods zegen op onzen eerlijken arbeid, de vruchten des aardrijks ten bekwamen tijde mogen genieten — zal die zelfde tijd worden afgezonderd tot dartelheid, overdaad, dronkenſchap en ongebondenheid! Zullen wij God danken voor zijne weldaden, door ons zelven onwaardig en ongeſchikt te maken tot derzelver genot! Wanneer God het jaar met zijne goedheid kroont, zullen wij Hem dan honen door onze godloosheden! "

„ Ik dank u voor deze herinnering, Mijn Heer! zeide de Landman. Ik zal mij evenwel verblijden, en anderen zullen zich met mij verblijden; en wij zullen een' vrolijken dag hebben."

„ Zijne vrouw bereidde dienvolgens een' overvloedigen maaltijd, van vleesch en podding; en rigtte twee tafels aan. Aan het eind der eene, aan welke eenigen zijner geburen, en al zijn werkvolk zaten, zat de Landman. Aan de andere, zat zijne Vrouw, met twee lange banken te wederzijden. Op dezelve zaten alle de oude en zwakke lieden, inzonderheid die in het Armhuis woonden, en die het ganſche jaar op geen' enkelen vrolijken dag, buiten dezen, hopen konden. Op het gras, op het kleine voorplein, zaten de kinderen van zijne

zijne arbeiders, en van de andere arme lieden, die hun werk gemaakt hadden van bloemen te verzamelen, om de horens van den ram te verfieren en optefchikken: want de Boer wilde eene oude gewoonte, wanneer ze onfchuldig was, niet affchaffen. Zijne eigene kinderen ftonden bij de tafel, en hij gaf hun overvloed van podding, welke zij aan de kinderen der arme lieden uitdeelden, te gelijk met een teugje cider (*) voor elk van hen. De Boer, die nooit nederzat om te eten, voor dat hij om eenen zegen over den maaltijd gebeden hadde, deed dit, bij deze heuchelijke gelegenheid, met gepasten eerbied."

„ Dit feest, hoewel ordenlijk en voegzaam, was niettemin vrolijk en gulhartig. Dr. SHEPHERD trad even binnen, met een talrijk gezelfchap, dat hij aan zijn huis had, en vonden er groot behagen in. Toen de Predikant zag, hoe de oude en zwakke arme lieden zich verkwikten, was hij zeer aangedaan. Hij fchudde Bouwman WHITE de hand, en zeide: *Wanneer gij een maaltijd zult houden, zoo noodigt armen, verminkten, kreupelen, blinden; en gij zult zalig zijn, omdat zij niets hebben om u te vergelden, maar het zal u vergolden worden in de opftanding der regtvaardigen.*" (†)

„ Mijn Heer! zeide de Boer, het zijn geen groote kosten, die ik gemaakt heb. Ik flagt een fchaap van mijne eigene kudde; aardappelen zijn er, voor iemand die een weinig vooruit zorgt, overvloedig; en ik fpaar in den loop van een jaar, veel meer cider — door nooit toetelaten, dat er zwelgerij in mijn huis, of dronkenfchap in mijne velden plaats heeft — dan genoeg zou zijn voor vele zulke feesten als dit; zoo dat ik bij het einde

(*) Appeldrank.
(†) *Lukas* XIV: 13, 14.

de van het jaar er niets te armer om ben. Men kan beter koop de menſchen vrolijk, dan dronken maken. De Predikant en zijn gezelſchap wandelden van de eene tafel naar de andere, en hoorden vele vrolijke geſprekken, en kluchtige verhalen, maar niet één ergerlijk woord, of onbetamelijk gezang; zoo dat hij niet gedrongen werd tot de onaangename noodzaak, om, of hen te beſtraffen, of met misnoegen van hen te ſcheiden. Na het eindigen van den maaltijd, zongen zij den *vijfënzestigſten Pſalm*, en de juffers zongen mede; en henen gaande naar het Predikants huis, verklaarden zij, nieer genoegen daar in gevonden te hebben dan in een Concert."

Het Boekje heeft onze aanprijzing niet noodig. Wij vereenigen ons volkomen met deze woorden van het *Voorberigt*: „ De Lezer, verwachten wij, zal zich van nieuws getroffen vinden, over het natuurlijke in deze verhalen, die trouwens niet altijd enkel vinding zijn, maar veelal gegrond op daadzaken — voorts over het eigenaardige, naïve en wel volgehoudene in de karakters — over des Schrijfſters diepe kennis aan de gebreken van het menſchelijk hart — over hare treffende ontwikkelingen van onze bedorvene natuur — van de waardij van het Euangelie van JEZUS CHRISTUS, zoo als dat voorziet in de groote behoefte van het menschdom van rust, troost en een veilig geleide door dit leven naar een beter — en van den heerlijken invloed van het Christendom, waar dat, zoo dra men 't kennen leert, niet behandeld wordt als wetenſchap, maar beſchouwd als een zaak des harten — niet als op zichzelven ſtaande, maar als van toepaſſing op alle de gevallen en omſtandigheden, waarin wij immer komen kunnen. — Dit alles zoo eenvoudig, maar gelukkig ingekleed — zoo overtuigend gemaakt — zoo krachtig afgeſchilderd in

de

de treffendſte voorbeelden uit het gemeene leven, kan niet nalaten den voordeligſten indruk te maken. Mogt deze zeer diep en bij velen onuitwisbaar zijn."

LETTER-NIEUWS.

De Boekverkoopers Cornel en van Baalen te *Rotterdam*, door inkoop Eigenaars zijnde van het voorname Bijbelwerk van MICHAELIS, *Nieuwe Overzetting der O. en N. Testaments, met Aanmerkingen voor Ongeleerden*, 37 Stukken in 17 Deelen compleet, adverteeren bij dezen: Dat door de Aankondiging van de verminderde prijs tot *f* 31-10— in plaats van *f* 68—: dit Werk zoo na is uitverkogt dat zij nu gereſolveerd zijn de nog overige 30 Exempl. tot een derde in prijs te verhoogen; bieden dus voor de eerſtkomende van deze 30 Exempl. nog eenige aan tot *f* 40—: en het *Nieuwe Testament* apart compleet tot *f* 11—: Iemand aparte Stukken noodig hebbende, gelieve zulks ſpoedig op te geven, welke mede nog tot de helft van den gewonen prijs kunnen worden afgeleverd.

Bij Cornel en van Balen is heden van de pers gekomen, à 16 ſtuiv. *Mengelingen* in *Proſa* en *Poëzij*, door N. V. DER HULST, Schrijver van het Werk: *De Grootheid Gods in de Werken der Natuur.*

Joh. van der Heij te *Amſterdam*, geeft heden uit: *Verhandeling over den Invloed der Kerkelijke Heryorming in de Zestiende Eeuw*, door den Heer LEULIETTE, Hoogleeraar aan de Centrale School te *Verſailles*. Van welke Verhandeling door het Nationaal Inſtituut van *Frankrijk* vereerende melding is gemaakt bij de beoordeeling der ingekomene Stukken, ten antwoord dienende op de volgende vraag: *Hoedanigen invloed had de Heryorming van* LUTHER *op den Staatkundigen toeſtand der onderſcheidene Staten van Europa, en op den voortgang der Verlichting?* — Voor hun die de Verhandeling van den Heer VILLERS over dit onderwerp gelezen hebben, zal ook dit Werkje, het welk door dezelfde hand vertaald is, welkom zijn. De prijs is 25 ſtuivers.

Joh. van der Heij te *Amſterdam*, geeft uit en heeft alom ver-

verzonden, *De Recenſent ook der Recenſenten*, *No.* 5. waar in men vindt: L. *Recenſien* van *G. F. Seiler*, Godsdienſtig Bijbelsch Huisboek 1ſte Deel. *K. F. Losſius* Zedekundige Prentebijbel 1ſte Deels 1ſte Stuk. *Mr. Jenijns*, View of the internal Evidence etc. *Mr. D. Hoola van Nooten*, Kerkelijke Procedures in de Zaak van *A. Boer c. ſ.* enz. Do. *J. F. Barends*, Noodige Aanmerkingen enz. *S. Gratama*, Oratio. *J. Hoogeveen*, Carmen Elegiacum, exhibens Orationem C. Marii etc. *C. N. Baſtert*, Kunst en Vriendſchap, *Dichtſtuk*. Rekenboek voor Meisjes 1ſte en 2de Stukje. II. *Antikritiek*, tegen de Recenſie van *P. Weilandt* Nederd. Spraakkunst, in de Algem. Vaderl. Letteroeff. 1806. No. 1. bladz. 329—336. met korte Aanmerkingen des Redacteurs. III. *Mengelwerk*, inhoudende: Proeve eener Opheldering van *Rom.* II: 11—17. Staatkundige gevolgen der Hervorming, door *A. H. L. Heeren*. Beredeneerd verſlag aangaande de Akademiſche Litteratuur in ons Vaderland, in het jaar 1805, (*Leijden*) Rondborſtigheid en Edelmoedigheid, eene Anekdote uit den tijd van Koningin *Elizabeth*. Aan een geliefd Meisje, bij eene langdurige afweziglheid, (*Dichtſtukje*). Dit Werk wordt om de twee Maanden met een No. vervolgd. Van de vorige uitgegevene No. zijn mede nog eenige Exempl. te bekomen.

Bij Cornel en van Balen is van de pers gekomen en thans alom verzonden à 16 ſtuiv. *Dichtkundig Mengelwerk*, zijnde een verzameling van ernſtige, boertige en verhevene Poëzij, waar in: Vrolijke Lentezang — Aristus — Beſpiegeling in een helderen Herfstnacht — iets aan de Vrienden en Vijanden van den Godsdienst (*Proſa*) — de Huichelaar — de gelukkige Echtgenoot — Lofzang aan God enz. door N. VAN DER HULST, Lid van de Bataafſche Maatſchappij van Taal- en Dichtkunde enz. Ook zijn van het Werk: *Gods Grootheid uit de Werken der Natuur*, door denzelfden Schrijver, nog eenige exemplaren te bekomen. — Met hoe veel lof en goedkeuring dit laatſte Werk door de Recenſenten beoordeeld is, kan men onder anderen zien in de Alg. Vad. Letteroef. en in de Hedend. Vad. Bibliotheek dezes jaars, beiden No. III.

Bij H. C. A. Thieme, te *Zutphen*, is gedrukt en aan alle Boekverkoopers door ons geheele Land verzonden: I. *Lexicon Latino-Belgicum, ex Majori Schellerianо, aliisque contractum in uſum Studioſæ juventutis, auctore* J. P. JUNGST, *f* 6-8 — Dit Werk is getrokken uit het grootere Werk van SCHELLER, volgens de derde vermeerderde en verbeterde

de Uitgave van 1804 te *Leipzig*, mitsgaders uit de Lexica van HAAS, BAUER enz., de uitvoering is accuraat, de Letter en Papier fraai en het Formaat zeer geschikt tot dagelijksch gebruik. Meer zal men tot aanprijzing van dit Werk niet zeggen, dan dat het is verrijkt met eene aanprijzende Voorrede van den Groninger Hoogleeraar HERM. BOSSCHA. II. *Bereedeneerde Latijnsche-, Fransche, Neder- en Hoogduitsche Naamlijst, of Nomenclator der Scheikundige verbindingen*, naar den leiddraad van Professor THOMSDORFF, en anderen verzameld, en voorzien met een drievoudig Register door B. TIEBOEL, *f* 1-12— III. *Printenboek voor Kinderen*, behelzende onderwerpen uit het Rijk der Natuur, der Wetenschappen, Kunsten en Ambachten, naauwkeurig afgebeeld en in vijf Talen bevattelijk beschreven, No. IX. met vijf keurige gecouleurde Platen in 4to, benevens eene breedvoerige verklaring der Platen door A. FOKKE SIMONSZ., volgens intekening *f* 1-14— buiten intekening *f* 2-2— IV. P. F. WILMSEN, *De Duitsche Kinderyriend in eenen Batcaffschen gekleede*, tot een Leesboek voor de Scholen, naar de 6de Hoogd. Uitgave. Dit zeer nuttig Boekje, 104 compres gedrukte Pagina's beslaande, kost slechts 5 St. V. TIEFTRUNK, *over de Staatkunde en Wetgeving*, 2de Druk, een allerbelangrijkst Werk voor elken Staatsman en Staatsburger, die een geregelde Staatsregeling waardeert en op prijs stelt, en een afschrik heeft van al het wentelen en herwentelen enz. *f* 2-12—. VI. *Verkorte Geschiedenis van Robinson Crusoë*, door M. VAN OORT, 2de Druk, à 5½ St.

Te *Amsterdam* bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkoopers op de Lelijgragt, bij de Keizersgragt, N°. 21. is voor de derdemaal gedrukt, en wordt met goed succes gedebiteerd: *Verhandeling over het Notaris-Ambt*, of korte inhoud van al het zakelijke dat tot de Wetenschap van het *Notariaat* vereischt wordt; benevens een kort en bondig *Examen*; zeer dienstig voor allen, die zich op het *Notaris-Ambt* toeleggen, als ook voor *Executeurs*, *Administrateurs*, en anderen enz. enz. door P. F. Regtsgeleerde, in 8vo. à 7 St.

Uitvoerig Verhaal, hoe ERNST HAVERVELD *van een' Boer een Vrijheer is geworden*, door C. C. SALTZMAN, uit het Hoogduitsch, wordt heden uitgegeven bij Joh. van der Heij, te *Amsterdam*. SALTZMAN, die door zijne luttige Schriften zoo bekend is, ook in ons Vaderland, schetst, in dit Werkje, op eene bevallige wijze ingerigt, en uit door eene bekwame hand vertaald, in de lotgevallen van ERNST HAVERVELD,

VELD, die door zelfbeheerſching en het opofferen van zijne begeerten aan zijnen pligt, *van een' Boer een Vrijheer wordt*, de voordeelen van Godsdienst en Deugd, terwijl hij de verderfelijke gevolgen der ondeugd, op eene treffende wijze, in voorbeelden aantoont. Dit zoo veel bevattend, leerzaam, en voor allerleije menſchen en ſtanden allernuttigſt Boekje, het welk met een fraaije Kunſtplaat, door MARCUS gegraveerd, verſierd is, is alom te bekomen, à 48 Stuiv.

Naamlijst der DD Proponenten, met Aanwijzing onder welke Claſſis hun Eerw. geëxamineert zijn, of wonen.

ZUTPHEN.

Johannes Martinus van Uchelen, Nic. Zeg. Fil.

NEDERVELUWE.

Gerhardus Hermanus Arntzen.

MAASTRICHT.

Theophilus Carolus Eſſers, Joh. Fil. Henr. Joh. Fr. *Litt. et Ling. Gr. Prof.*

DELFT EN DELFTSLAND.

Wilhelmus van Bijlert, Ant. Ger. Fil. Wilh. Nep.

LEIJDEN EN NEDER-RHIJNLAND.

Petrus Macalester Loup.
Petrus van Laar.
Matthias Gouverneur.

SCHIELAND.

Hendrik Willem le Sage ten Broek.

HAARLEM.

Marcellus Baarſelman.

AMSTERDAM.

E. P. G. Cremer.

EDAM.

Johannes Morenvliet, *Rector te Edam en Predikker te Volendam*, afgeſtaan.
Hermanus Willijns.
Dirk Valkenburg.

THO-

THOLEN en BERGEN op den ZOOM.

Jacobus Diderik Jansen, Jac. Fil.

AMERSFOORT.

Willem van Gendt de Leeuw.

RHEENEN en WIJK.

Dirk Adriaan Deruur.

LEEUWARDEN.

E. L. Reddingius.

DOKKUM.

Jac. Nic. Talma.

FRANEKER.

Arent van Duden, *Conrector te Franeker.*

ZWOLLE.

Johannes Brandgum Cruys.

GRONINGEN.

Petrus Hofman Peerlkamp, *Praceptor te Groningen.*

APPINGEDAM.

H. Buurma.

T. Braam.

C. Brouwer.

't WESTERKWARTIER.

Bernardus Bredée.

EMMEN.

C. Winkel.

OOSTFRIESLAND.

Henricus Edenhuizen, Ubbo Fil.

Lucas Pannenborg.

Gerhardus Pauwel van Sanen.

E. P. Sparringa.

N. Staal.

E. C. Gravemeijer.

A. Tormijn.

H. N. ter Haar.

Sibold Dalhoff.

Johannes Schuurman.

Albert Petrus Sterrenberg.

SYNODE VAN ZUID-HOLLAND.

De Nederduitsche Gereformeerde Christelijke Synode van *Zuid-Holland*, is te *Woenden* gehouden den 8sten Julij dezes Jaars en volgende dagen.

De Vergadering werd door den Hoog Eerw. Heer T. BUSSING, als Præses van de laatstgehoudene Synodus, met een gepast en nadrukkelijk gebed geopend.

De Wel Eerw. Heer D. VAN WAENEN, als Pastor loci, de credentien hebbende opgemaald, bleek daar uit, dat tot deze Hooge Kerkvergadering waren afgevaardigd:

Uit de Eerw. Classis van *Zuid-Holland*.

DD. S. MAGNET, J. W. DÖRGES en D. STORM VAN 's GRAVEZANDE, resp. Predd. te *Raamsdonk*, *'s Gravendeel* en *Zuijndrecht*; en de Heer W. VAN RHIJNDORP, Ouderling te *Dordrecht*.

Uit de Eerw. Classis van *Delft en Delftland*.

DD. J. W. KRAALS, S. J. BROEKMAN en D. J. VAN BRANDENBURG, resp. Predd. te *Delft*, *Maasland* en *Delfshaven*, en de Heer J. VAN DE MANDELE, Ouderling te *Delft*.

Uit de Eerw. Classis van *Leijden en Neder-Rhijnland*.

DD. W. BROES, D. HALDER en W. F. WEIJERS, resp. Predd. te *Leijden*, *Valkenburg* en *Voorschoten*, en de Heer Prof. N. G. OOSTERDIJK, Ouderling te *Leijden*.

Uit de Eerw. Classis van *Gouda en Schoonhoven*.

DD. G. VAN KROON, J. REKKING en J. H. KROM, resp. Predd. te *Zoelmond*, *Oudewater* en *Gouda*, en de Heer G. BEKER, Ouderling te *Leermond*,

voor

voor de eerste, en de Heer K. VAN DEN LEE, Ouderling te *Oudewater*, voor de tweede week.

Uit de Eerw. Classis van *Echtelond*.

DD. Prof. J. J. LE SAGE TEN BROEK; C. BURT ANDRIESSEN en J. A. GRAAF, resp. Predd. te *Rotterdam*, *Charlois* en *Zevenhuizen*, en de Heer G. KLEINGELD, Ouderling te *Charlois*.

Uit de Eerw. Classis van *Gorinchem*.

DD. H. H. T' HOOFT, A. A. VAN ONSENOORT en I. BEAUSAR, resp. Predd. te *Gorinchem* en *Heusden*, en de Heer T. VAN GELDERLAND, Ouderling te *Gorinchem*.

Uit de Eerw. Classis van *Voorne en Putten*.

DD. A. DU MOLIN, L. GRENDEL en F. TWEEBAARS, resp. Predd. te *Zuidland*, *Dirksland* en *Zwartewaal*, en de Heer M. VAN ANDEL, Schepen, en Ouderl. in *den Briel*.

Uit de Eerw. Classis van 's *Hage*.

DD. J. H. VAN DE WIJNPERSSE, G. VROOM en G. J. VAN DER KUIJP, resp. Predd. in 's *Hage*, *Rijswijk* en 's *Gravezande*, en de Heer P. J. DE FONTAINES, Ouderling in 's *Hage*.

Uit de Eerw. Classis van *Woerden* en *Over-Rijnland*.

DD. M. VAN DER BURG, W. HUIJZER en J. A. VAN WAENEN, resp. Predd. te *Oudekoorn*, *Langeraar* en *Woerden*, en de Heeren G. B. DALHOF, Oud Luit. Colonel Ingenieur, en M. VEUTERS, Ouderl. te *Woerden*, de een voor de eerste en de andere voor de laatste week.

Uit de Eerw. Classis van *Buuren*.

DD. J. W. B. BURGER, F. L. ARESCH en F. D. BUSSER, resp. Predd. te *Tricht*, *IJsselstein* en *Buuren*, en de Heer G. VAN RINTELEN, Ouderl. te *Buuren*.

Uit de Eerw. Classis van *Breda*.

DD. G. WUISTER, J. N. GUICHARD en J. STEENBAKKER, resp. Predd. te *Breda*, *Dongen* en *Prin-*

eelund, en de Heer D. VAN DER MEER, Onderling te *Ter Heide*.

Uit deze Gecommitteerden zijn tot Besturders gekozen:

DD. WUIJSTER, *Præses*.
STORM VAN 's GRAVESANDE, *Adsessor*.
VAN BRANDENBURG, *Scriba*.

Als Deputati Synodi waren tegenwoordig, de Hoog Eerw. Heeren DD. KRUCENIUS, RUIJL, VAN ROSSUM en BUSSING.

Als Commissaris Politiek werd door DD. Præses en Adsessor ingeleid de Hoog Welgeb. Heer MEERMAN, Vrijheer van *Dalem enz. enz.*

De twee oudste Heeren Deputaten leidden binnen de afgevaardigden der andere Synoden: uit de geloofsbrieven bleek dat tot Correspondenten benoemd en opgekomen waren:

Uit *Gelderland*. De Hoog Eerw. Heer J. NOORDINK, Pred. te *Zutphen*.

Uit *Noord-Holland*. De Hoog Eerw. Heer J. H. SCHMIDT, Pred. te *Wirk*.

Uit *Utrecht*. De Hoog Eerw. Heer J. BROAAR, Pred. te *Montfoort*.

Uit *Friesland*. De Hoog Eerw. Heer F. WASSENAAR, Pred. te *Cubaard*.

Uit *Overijssel*. De Hoog Eerw. Heer E. L. SIEGMAN, Pred. te *Delden*.

Uit *Stad en Lande*. De Hoog Eerw. Heer N. VAN DER TUUK, Pred. te *Groningen*.

Na dat de werkzaamheden der Synodus waren afgelopen, en de Heer Commissaris Politiek, en Heeren Correspondenten met gepaste en nadrukvolle Aanspraken waren uitgeleid, werden aangesteld:

Tot Deputaten: DD. WUIJSTER, sec. STEENBRAKER. HALDER sec. WEIJERS.

En bijlven aan DD. VAN ROSSUM, sec. MOLENAAR. BUSSING, sec. BURGER.

Tot

Tot Correspondenten:

Naar *Gelderland*, DD. KROM, sec. BEKKING.
Noord-Holl. GRAAP, — ANDRIESSEN.
Utrecht, EVERAARS, — GRENDEL.
Friesland, v. d. WIJNPERSSE, — VROOM.
Overijssel, v. WAENEN, — v. d. BURG.
Staden Lande. ABRESCH, — BURGER.
en (zoo 't vereischt wordt)
Zeeland. OSSENBERG, — 't HOOFT.

Waarna de Vergadering met dankzegging en gebed tot God, op den 17den dezer besloten is.

SYNODE VAN OVER-YSSEL.

VOLLENHOVE. Den 10den Junij l. l. en volgende dagen, is de Christelijke Synodus van *Overijssel*, alhier gehouden. De Hoog Eerw. Heer W. SANDERS, heeft als Deputatus Synodi, de Credentialen voorgelezen, waaruit bleek, dat tot deze Hoge Kerk Vergadering gecommitteerd waren:

Uit de Eerw. Classis van *Vollenhoven en Steenwijk*.

DD. H. GOMARUS, P. T. SCHULTZ en A. TEN WOUDE, respect. Predd. te *Geithoorn*, *Zwartsluis* en *Oudemarkt*; benevens den Heer en Broeder T. REEK, Ouderling te *Steenwijk*.

Uit de Eerw. Classis van *Deventer*.

DD. J. HOGEWAL, J. F. HEIN en E. L. SIEGMAN, geachte Predd. te *Deventer*, *Diepenheim* en *Delden*, benevens den Heer en Broeder J. BRINKHUIS, als Secundus van den Heer en Broeder J. J. SCHMAUSS, Ouderlingen te *Deventer*.

Uit de Eerw. Classis van *Campen*.

DD. J. TICHLER, H. A. J. CALCOEN en H. N. GILLOT, resp. Predd. te *Campen*, *Wilsum*, *Ens* en

te *Emmeloord*. Benevens den Heer en Broeder J. VAN DER POL, Ouderling te *Campen*.

Uit de Eerw. Classis van *Zwol*.

DD. J. C. VENEMA, H. OORT en H. DE HOLL, resp. Predd. te *Hasselt*, *Zwol* en *Staphorst*, benevens den Heer en Broeder B. TER HORST, Ouderling te *Zwol*.

Uit deze afgezondenen, werden met eenparigheid tot Moderatores verkozen:

DD. F. T. SCHULTZ, *Præses*.
J. TICHLER, *Adsessor*.
J. HOGEWAL, *Scriba*.

De Vergadering werd met een nadrukkelijk en gepast Gebed door den Præses geopend.

Hierop werd ter Vergadering door den Heer, Adsessor en het voorzittende lid der stilzittende Classis ingeleid, zijn Edelmogende, de Heer W. F. VAN HEMERT, Lid van het Departementaal Bestuur, en door het Staatsbesluit benoemd tot Commissaris Politieq, bij resolutie van den 15den April dezes jaars, welke op de aangewezene plaats, zitting genomen hebbende, door den Heer Præses op eene gepaste wijze, na gelegenheid werd aangesproken, en met heilwenschen overstort, het welke zijn Edelm. op de minzaamste wijze beantwoordde met wederkerige heilwensch.

Ook namen in deze Vergadering, in op gelijke wijze ingeleid en zegenend verwelkomd te zijn door den Heer Præses, zitting, de hoogeerwaarde Heeren Deputaten

DD. W. SANDERS, F. G. IMMINK, R. TICHLER en C. FORTUIJN, Predd. te *Vollenhoven*, *Deventer*, *Campen* en *Zwol*.

Voorts werden door voorondende Heeren binnengeleid, de hoog Eerw. Heeren Correspondenten, uit de andere corresponderende Synoden.

Uit *Gelderland*.

D. 2. HONDIUS, Pred. te *Gellicum en Renoij*, als

als Secundus van D. H. J. VAN WIJK, Pred. te *Nijmegen*.

Uit *Zuid-Holland*.

D. A. BOWIER, Pred. in 's *Hage*.

Uit *Noord-Holland*.

D. J. J. CRAMER, Pred. te *Amsterdam* als Secundus van D. H. VAN HALL, Pred. te *Sloterdijk*.

Uit *Utrecht*.

Er was geen Correspondens uit de Synodus van *Utrecht*, ook waren geen Acten overgezonden.

Uit *Friesland*.

D. J. GARDINGIUS, Pred. te *Wolsum*.

Uit *Stad en Lande*.

D. J. H. DE SITTER, Pred. te *Finsterwolde*.

Welke Heeren door den mond van den Hoog Eerw. Correspondens *Gelrie*, na dat hun zitting aangewezen was, deze Vergadering met eene gepaste en zegenende aanspraak vereerden, 't welk door den Heer Præses in naam der Vergadering, nadrukvol en gepast beantwoord werd.

Tot het waarnemen der Synodale Commissien, zijn aangesteld tot Deputaten:

	Primi.	*Secundi.*	*Tertii.*
DD.	SCHULTZ.	GOMARUS.	TEN WOUDE.
	HOGEWAL.	HEIJN.	SIEGMAN.
	J. TICHLER.	CALCOEN.	GILLOT.
	OORT.	VENEMA.	DE HOL.

Tot Correspondenten:

Naar *Gelderland*. DD. GILLOT, *Primus*. CALCOEN, *Secundus*. J. TICHLER, *Tertius*.

Naar *Zuid-Holland*. DD. HEIJN, *Primus*. SIEGMAN, *Sec.* HOGEWAL, *Tert.*

Naar *Noord-Holland*. DD. TEN WOUDE, *Prim.* SCHULTZ, *Sec.* GOMARUS, *Tert.*

Naar *Utrecht*. DD. DE HOL, *Prim.* VENEMA, *Sec.* OORT, *Tert.*

Naar *Friesland*. CALCOEN, *Prim.* GILLOT, *Sec.* J. TICHLER, *Tert.*

BENTHEIM.

Gerardus Tigler, Lamb. Fr.
P. A. Schultz, *Rector te Bentheim.*
Zeno Meijling, Hof. Fil. Zen. Nep.

LINGEN.

Joan. Herman. Stapenhorst.
Arnoit Fokke.
Ernst Lodewijk Banning.
F. S. Bork.
F. W. Zimmerman.
J. H. L. Krecklер.
. . . Melchior.

KLEBVE.

Johan Henrich Finman, *Rector te Zevenaar.*
Godfried Arnold Maas, *Conrector te Kleeve.*
. . . Kolsch, *Rector te Emmerik.*
. . . Riethausen, *Conrector te Cleef.*
. . . Günther, *Conrector te Cleef.*

WEZEL.

Theodorus Christianus Bender, *Rector te Rees.*
Joh. Ad. Heijmanns, Adolph. Nep. Joh. Phil. Fil.
Conrector van 't Gimnasium te Wesel.
Johan Daniel Hoffman, *Rector te Orsoi.*
Cornelis Roodbeen.
Franciscus Fredericus Graeber.

DUISBURG.

Johan Peter Taljan.
Henricus Jacobus Berkenkamp.
Frederich Wilhelm Dahlhoff, *Collaborator aan 't Gijmnasium te Duisburg*
Henrich Wilhelm Cramer, *Conrector te Duisburg.*

Re-

Register der DD. Proponenten, die in de zes eerſte Maanden van het Jaar 1806. *tot Predikanten beroepen zijn.*

BASTIAAN VAN VEEN, te *Poederoijen.*
H. BLOEMERS, te *Gorsſel.*
J. R. WEZENHAGEN, te *'t Woud.*
JOHAN PIETER HOFMAN, te *Cleverskerke.*
FLORENTIUS ADRIANUS DE-BRUIN, Flor. Fil., te *Eck en Wiel.*
OTTO VAN TRICHT, te *Well en Ammerzode.*
J. P. WERNINCK, Guil. Fil., te *Oudenhoorn.*
ENGELBERTUS MARINUS DORPER Jun., te *Nederhorst* (*den Berg.*)
NANNINK BERKHOUT, te *Woudenberg.*
W. MEBIUS, in *de Rotterdalle.*
P. T. VAN KLEFFENS, te *Nijehorne* enz.
RUDOLF DAVID ERSALS, te *Windesheim.*
JACOBUS CORSTIUS, Mi. Fil., te *Feerwerd.*

Naamlijst der DD. Proponenten, onder de Waalſche Synode dezer Landen, en derzelver Woonplaatzen.

L E I D E N.

Abr. Blusſé.
A. F. Puenarh.
Fr. Jac. Zullig, (*op Reis.*)

G R O N I N G E N.

J. L. Bize.

NB. *Zoo er in deze Naamlijsten der DD. Proponenten ter abuſief mogte geplaatst ſtaan, verzoekt men daar van opgave te doen, aan de Uitgevers dezes.*

SYNODE VAN ZUID-HOLLAND.

De Nederduitsche Gereformeerde Christelijke Synode van *Zuid-Holland*, is te *Woerden* gehouden den 8sten Julij dezes jaars en volgende dagen.

De Vergadering werd door den Hoog Eerw. Heer T. BUSSING, als Præses van de laatstgehoudene Synodus, met een gepast en nadrukkelijk gebed geopend.

De Wel Eerw. Heer D. VAN WAENEN, als Pastor loci, de credentiën hebbende opgeteld, bleek daar uit, dat tot deze Hooge Kerkvergadering waren afgevaardigd:

Uit de Eerw. Classis van *Zuid-Holland*.

DD. S. MAGNET, J. W. DORDES en D. STORM VAN 's GRAVEZANDE, resp. Predd. te *Raamsdonk*, 's *Gravendeel* en *Zwijndrecht*; en de Heer W. VAN RHIJNDORP, Ouderling te *Dordrecht*.

Uit de Eerw. Classis van *Delft en Delftland*.

DD. I. W. KRAALS, S. J. BROEKMAN en D. I. VAN BRANDENBURG, resp. Predd. te *Delft*, *Maasland* en *Delfshaven*, en de Heer J. VAN DE MANDELE, Ouderling te *Delft*.

Uit de Eerw. Classis van *Leijden en Neder-Rhijnland*.

DD. W. BROES, D. HALDER en W. F. WEIJERS, resp. Predd. te *Leijden*, *Valkenburg* en *Voorschoten*, en de Heer Prof. N. G. OOSTERDIJK, Ouderling te *Leijden*.

Uit de Eerw. Classis van *Gouda en Schoonhoven*.

DD. G. VAN KROON, L. BEKKING en J. H. KROL, resp. Predd. te *Zoelmond*, *Oudewater* en *Gouda*, en de Heer G. BEKKER, Ouderling te *Leermond*,

voor de eerste, en de Heer K. VAN DEN LEE, Ouderling te *Oudewater*, voor de tweede week.

Uit de Eerw. Classis van *Schieland*.

DD. Prof. J. J. LE SAGE TEN BROEK; C. BURT ANDRIESSEN en J. A. GRAAF, resp. Predd. te *Rotterdam*, *Charlois* en *Zevenhuizen*, en de Heer G. KLEINGELD, Ouderling te *Charlois*.

Uit de Eerw. Classis van *Gorinchem*.

DD. H. R. TE WINKEL, A. A. VAN OMMEREN en L. BEAUSAR, resp. Predd. te *Gorinchem en Heusden*, en de Heer T. VAN GEELAND, Ouderling te *Gorinchem*.

Uit de Eerw. Classis van *Voorne en Putten*.

DD. A. DU MOLIN, L. GERENDEL en F. DUERAARS, resp. Predd. te *Zuidland*, *Dirksland* en *Zwartewaal*, en de Heer M. VAN ANDEL, Schepen, en Ouderl. in *den Briel*.

Uit de Eerw. Classis van *'s Hage*.

DD. J. H. VAN DE WIJNPERSSE, of VROOM en G. J. VAN DER KUIJP, resp. Predd. in *'s Hage*, *Rijswijk* en *'s Gravezande*, en de Heer P. J. DE FONTAINES, Ouderling in *'s Hage*.

Uit de Eerw. Classis van *Woerden* en *Over-Rhijnland*.

DD. M. VAN DER BURG, H. HUIJZER en J. A. VAN WARNEN, resp. Predd. te *Oudshoorn*, *Langeraar* en *Woerden*, en de Heeren G. B. DALHOF, Oud Luit. Colonel Ingenieur, en M. VELTERS, Ouderl. te *Woerden*, de een voor de eerste en de andere voor de laatste week.

Uit de Eerw. Classis van *Buuren*.

DD. J. W. B. BURGER, F. L. ARESCH en F. D. SUSSER, resp. Predd. te *Tricht*, *IJsselstein* en *Buuren*, en de Heer G. VAN RINTELEN, Ouderl. te *Buuren*.

Uit de Eerw. Classis van *Breda*.

DD. G. WUISTER, J. N. GUICHARD en J. STERNBAKKER, resp. Predd. te *Breda*, *Dongen* en *Prin-*

celland, en de Heer D. VAN DER MEER, Onderling te *Ter Heide*.

Uit deze Gecommitteerden zijn tot Bestuurders gekozen:

DD. WUIJSTER, *Præses*.
STORM VAN 's GRAVESANDE, *Adsessor*.
VAN BRANDENBURG, *Scriba*.

Als Deputati Synodi waren tegenwoordig, de Hoog Eerw. Heeren DD. KRUCENIUS, RUIJT, VAN ROSSUM EN BUSSING.

Als Commissaris Politiek werd door DD. Præses en Adsessor ingeleid de Hoog Welgeb. Heer MEERMAN, Vrijheer van *Dalem* enz. enz.

De twee oudste Heeren Deputaten leidden binnen de afgevaardigden der andere Synoden: uit de geloofsbrieven bleek dat tot Correspondenten benoemd en opgekomen waren:

Uit *Gelderland*. De Hoog Eerw. Heer J. NOORDINK, Pred. te *Zutphen*.

Uit *Noord-Holland*. De Hoog Eerw. Heer J. H. SCHMIDT, Pred. te *Urk*.

Uit *Utrecht*. De Hoog Eerw. Heer J. BROAAR, Pred. te *Montfoort*.

Uit *Friesland*. De Hoog Eerw. Heer F. WASSENAAR, Pred. te *Cubaard*.

Uit *Overijssel*. De Hoog Eerw. Heer E. L. SIEGMAN, Pred. te *Delden*.

Uit *Stad en Lande*. De Hoog Eerw. Heer N. VAN DER TUUK, Pred. te *Groningen*.

Na dat de werkzaamheden der Synodus waren afgelopen, en de Heer Commissaris Politiek, en Heeren Correspondenten met gepaste en nadrukvolle Aanspraken waren uitgeleid, werden aangesteld:

Tot Deputaten: DD. WUIJSTER, sec. STEENBAKKER. HALDER sec. WEIJERS.

En bijven aan DD. VAN ROSSUM, sec. MOLENAAR. BUSSING, sec. BURGER.

Tot

Tot Correspondenten:

Naar *Gelderland*, DD. KROM, sec. REKKING.
Noord-Holl. GRAAP, — ANDRIESSEN.
Utrecht. EVERAARS, — GRENDEL.
Friesland. V. D. WIJNPERSSE, — VROOM.
Overijssel. V. WAENEN, — H. D. BURG.
Stad en Lande. ABRESCH, — BURGER.
en (zoo 't vereischt wordt)
Zeeland. OSSENBERG, — 'T HOOFT.

Waarna de Vergadering met dankzegging en gebed tot God, op den 17den dezer besloten is.

SYNODE VAN OVER-YSSEL.

VOLLENHOVE. Den 10den Junij l. l. en volgende dagen, is de Christelijke Synodus van *Overijssel*, alhier gehouden. De Hoog Eerw. Heer W. SANDERS, heeft als Deputatus Synodi, de Credentialen voorgelezen, waaruit bleek, dat tot deze Hoge Kerk Vergadering gecommitteerd waren;

Uit de Eerw. Classis van *Vollenhoven en Steenwijk.*

DD. H. GOMARUS, P. T. SCHULTZ en A. TEN WOUDE, respect. Predd. te *Geithoorn*, *Zwartsluis* en *Oudemarkt*; benevens den Heer en Broeder T. REEK, Ouderling te *Steenwijk*.

Uit de Eerw. Classis van *Deventer.*

DD. J. HOGEWAL, J. F. HEIN en E. L. SIEGMAN, geachte Predd. te *Deventer*, *Diepenheim* en *Delden*, benevens den Heer en Broeder J. BRINKHUIS, als Secundus van den Heer en Broeder J. J. SCHMAUSS, Ouderlingen te *Deventer.*

Uit de Eerw. Classis van *Campen.*

DD. J. TICHLER, H. A. J. CALCOEN en H. N. GILLOT, resp. Predd. te *Campen*, *Wilsum*, *Ens* en

te *Emmeloord*. Benevens den Heer en Broeder J. VAN DER POL, Ouderling te *Campen*.

Uit de Eerw. Classis van *Zwol*.

DD. J. C. VENEMA, H. OORT en H. DE HOLL, resp. Predd. te *Huisselt*, *Zwol* en *Staphorst*, benevens den Heer en Broeder B. TER HORST, Ouderling te *Zwol*.

Uit deze afgezondenen, werden met eenparigheid tot Moderatores verkozen:

DD. F. T. SCHULTZ, *Præses*.
J. TICHLER, *Adsessor*.
J. HOGEWAL, *Scriba*.

De Vergadering werd met een nadrukkelijk en gepast Gebed door den Præses geopend.

Hierop werd ter Vergadering door den Heer Adsessor en het voorzittende lid der stilzittende Classis ingeleid, zijn Edelmogende, de Heer W. F. VAN HEMERT, Lid van het Departementaal Bestuur, en door het Staatsbesluit benoemd tot Commissaris Politieq, bij resolutie van den 15den April dezes jaars, welke op de aangewezene plaats, zitting genomen hebbende, door den Heer Præses op eene gepaste wijze, na gelegenheid werd aangesproken, en met heilwenschen overstort, het welke zijn Edelm. op de minzaamste wijze beantwoordde met wederkerige heilwensch.

Ook namen in deze Vergadering, na op gelijke wijze ingeleid en zegenend verwelkomd te zijn door den Heer Præses, zitting, de hoogeerwaarde Heeren Deputaten

DD. W. SANDERS, F. G. IMMINK, R. TICHLER en C. TORTOIJN, Predd. te *Vollenhoven*, *Deventer*, *Campen* en *Zwol*.

Voorts werden door voorgemelde Heeren binnengeleid, de hoog Eerw. Heeren Correspondenten, uit de andere corresponderende Synoden.

Uit *Gelderland*.

D. P. HONDIUS, Pred. te *Gellicum en Renoij*, als

als Secundus van D. H. J. VAN WIJK, Pred. te *Nijmegen*.

Uit *Zuid-Holland*.

D. A. BOWIER, Pred. in 's *Hage*.

Uit *Noord-Holland*.

D. J. J. CRÉMER, Pred. te *Amſterdam* als Secundus van D. H. VAN HALL, Pred. te *Sloterdijk*.

Uit *Utrecht*.

Er was geen Correspondens uit de Synodus van *Utrecht*, ook waren geen Acten overgezonden.

Uit *Friesland*.

D. J. GARDINGIUS, Pred. te *Wolfum*.

Uit *Stad en Lande*.

D. J. H. DE SITTER, Pred. te *Finſterwolde*.

Welke Heeren door den mond van den Hoog Eerw. Correspondens *Gelrie*, na dat hun zitting aangewezen was, deze Vergadering met eene gepaste en zegenende aanſpraak vereerden, 't welk door den Heer Præſes in naam der Vergadering, nadrukvol en gepast beantwoord werd.

Tot het waarnemen der Synodale Commisſien, zijn aangeſteld tot Deputaten:

	Primi.	*Secundi.*	*Tertii.*
DD.	SCHULTZ.	GOMARUS.	TEN WOUDE.
	HOGEWAL.	HEIJN.	SIEGMAN.
	J. TICULER.	CALCOEN.	GILLOT.
	OORT.	VENEMA.	DE HOL.

Tot Correspondenten:

Naar *Gelderland*. DD. GILLOT, *Primus*. CALCOEN, *Secundus*. J. TICHLER, *Tertius*.

Naar *Zuid-Holland*. DD. HEIJN, *Primus*. SIEGMAN, *Sec.* HOGEWAL, *Tert.*

Naar *Noord-Holland*. DD. TEN WOUDE, *Prim.* SCHULTZ, *Sec.* GOMARUS, *Tert.*

Naar *Utrecht*. DD. DE HOL, *Prim.* VENEMA, *Sec.* OORT, *Tert.*

Naar *Friesland*. CALCOEN, *Prim.* GILLOT, *Sec.* J. TICHLER, *Tert.*

Naar *Stad en Lande.* DD. VENEMA, *Prim.* OORT, *Sec.* DE HOL, *Tert.*

Voorts werd op last der Synode, hier het volgende medegedeeld:

De hoge Kerkvergadering van *Overijssel*, vergaderd binnen *Vollenhoven* den 10den Junij en volgende dagen 1806. — Met het allerui terst genoegen, het rapport der Commissie tot de Kerkgezangen gehoord, en haren Gecommitteerden beleefdelijkst bedankt hebbende, voor alle aangewende moeite, heeft daarop, onder voorlichting eener gekozene Commissie, besloten den handel van Gezangen, haar overhandigd aan te nemen, om voortaan met en nevens de Psalmen, bij den openbaren Godsdienst gezongen te worden, — den dag der invoering der Gezangen te bepalen op den 1sten Jan 1807. — Deputaten op te wekken, om aan de Synodale Classen, aanprijzing dezer Gezangen te doen, en te zorgen, dat in de Gemeente schikkingen gemaakt worden, en de noodige Gezangboeken voor handen zijn, om daar mede in den openbaren Godsdienst, op dien tijd een begin te maken. — De Heeren Correspondenten, naar de andere Synoden in last te geven, niet alleen, om dit besluit te communiceeren, maar ook, om er zoo veel mogelijk op te dringen, dat bij dezelve, ter bereiking der zo noodige eenheid, een gelijk besluit moge vallen. — Eindelijk zoo het onverhoopt noodig zijn mogte, in den Heer Commissaris Politiek het Bestuur te verzoeken tot ondersteuning en bevordering van het in werking brengen en handhaven van dit besluit.

De Synodus, in liefde en eendragtigheid bij elkanderen geweest zijnde, is na dankzegging aan God op den 12den Junij gescheiden.

WAL.

WALSCHE SYNODE.

LEEUWARDEN. Den 5den Julij en volgende dagen is alhier gehouden het Walsche Synode. Na een gepast Gebed door den Predikant der plaats uitgesproken, zijn de Geloofsbrieven gelezen, waar uit bleek, dat gedeputeerd waren de volgende Eerw. en Edele Heeren, wegens.

Leeuwarden. DD. S. J. RENAUD, Pred. J. TIEBOEL en E. H. BERGSMA, beide Raadsheeren aan 't Gerechtshof, en Ouderl. Sec. Mr. D. C. E. KRATSCH en P. J. SURINGAR, Ontfanger Diac.

Amsterdam. D. P. D. HUËT, Pred. Mr. T. A. VAN IDDEKINGE, Raad. Sec. A. E. DE WIT, Ouderl.

Dordrecht. D. G. VAN DER BARK, Pred. T. VAN ELDE, Ouderl.

Leiden. D. J. C. SOUCHAY, Pred. F. A. VAN OMEN, Ouderl.

den Haag. D. J. G. P. CERTON, Pred. h. t. Actuarius; Mr. J. FERRAND, Ouderl.

Haarlem. D. J. TESSÉDRE L'ANGE, Pred. M. G. CERTON, Raad, Ouderl. Sec. G. H. GERLINGS, Diac.

Vlissingen. D. S. T. HUËT, Pred.

Middelburg. D. J. J. DE VASSIJ, G. D. VAN DRINSE, Ouderl.

Groningen. D. H. D. GUYOT, Pred. G. H. S. HAACK, Diac.

Delft. D. M. P. MOLIERE, Pred. Mr. C. OVERGAAUW PENNIS, Schepen en te voren Raad Ouderl. Sec. Mr. J. VAN DER LELIJ VAN OUDEWATER, te voren Raad Diac.

Rotterdam. D. J. VALETON, Ouderl. A. DE IEL, Diac.

Harderwijk. D. D. C. A. GRANDLIÉNARD, Pred.

Tot Præses dezer Hoog Eerw. Vergadering is ver-

verkozen D. RENAUD en tot Scriba D. P. R. HUET, D. CERTON; bijzittende als Actuarius.

D. GRANDLIÉNARD heeft de opening in 't openbaar gedaan door eene geschikte Leerrede.

Tot het begroeten van het Departementaal Bestuur zijn benoemd de Heeren GUIJOT en SOUCHAIJ, Predd. VAN IDDEKINGE en REBRAND, Ouderl.

Tot eene dergelijke plegtpleging bij den Stads Raad, de Heeren TEISSÉDRE L'ANGE en GRANDLIÉNARD, Predd. VAN OIJEN en VALETON, Ouderl.

DD. SOUCHAIJ en MOLIERE hebben Zondag den Predikdienst waargenomen.

De Heeren GRANDLIÉNARD, Pred. en H. CERTON, Ouderl. hebben de artijkelen van het voorgaande Synode met de origineele vergeleken.

De Synodale Contributien zijn geregulcerd door de Heeren VAN DER BANK, Pred. en TIEBOEL, Ouderling.

De Proponent DAN. MOUNIER, hierópen te *Zutphen*, na een voorstel over den hem opgegeven Proeftekst gedaan te hebben, is péremptoir geëxamineerd over de Talen, Philosophie, Theologie en Kerkelijke Geschiedenissen door de Heeren VAN DER BANK, S. TH. HUET en TEISSÉDRE L'ANGE, Predd., BERGSMA en OVERGAAUW PENNIS, Ouderll. voldaan hebbende, is dezelve aan de hem roepende Kerk met heilbede toegewezen.

De Student A. TH. VAN CAMPEN, de hooge Vergadering schriftelijk verzogt hebbende zijn naam wel te willen aannemen, om op het eerstkomende Synode tot het præparatoir examen geadmitteerd te worden, is na het lezen der nevensgaande getuigschriften, dit verzoek toegestaan.

De volgende Synode moet in 't aanstaande Najaar gehouden worden te *Arnhem*; zijnde D. TEN OEVER, Pred. te *Breda*, benoemd om het zelve te openen, met eene Leerrede over 1 *Tim.* III: 1. *Dit is een getrouw woord enz.* Zullende bij ver-

verhoopte verhindering vervangen, worden door D. L. F. BERBURIER, Pred. te *Haarlem*.

De H. Eerw. Vergadering is Dingsdag den 10den Junij, na vurige dankzegging tot God, gescheiden.

SCHOOL-NIEUWS.

AMSTERDAM.

Door Heeren Wethouderen dezer Stad is, op voordragt van Curatoren der Latijnsche Scholen, tot Rector derzelver Scholen geëligeerd Mr. H. BOSSCHA, thans Hoogleeraar te *Groningen*, en dat in plaats van den overleden Rector H. HANA.

ZALT-BOMMEL.

Den 27sten Junij 1806. Na dat op den 14den Meij l. l. in tegenwoordigheid van Heeren Curatoren het Examen Scholarum gehouden en loflijk verrigt was, heeft alhier op heden de openbare Promotie plaats gehad in de groote Kerk. Na dat de plegtigheid door onzen bekwamen Organist, de Heer BUIJS was geopend, trad onze zeer gel. Heer Rector, die met zoo veel roem en voorspoed aan den bloei van onze Scholen en het onderwijs van onze Jongelingschap arbeidt Mr. E. C. V. ENGELBRONNER op, en begon de werkzaamheden van dezen dag met eene *Prolusio: De accuratae et elegantis doctrinae Conjunctione, quae ex Antiquitatis studio tamquam ex fonte fluit.* dat is: *over de vereeniging der naauwkeurige en sierlijke geleerdheid, welke uit de Beoefening der Oude Letterkunde als uit eene heilige bron voortgevloeid.*

Waarop de vlijtige en zedige Jongeling J. E. C. P. CAU, deze Stad en Gimnasium vaarwel zeide, met eene korte Redevoering: *de Martini Rosschemii Bomelliensis imperatoris clarissimi laudibus.* dat

is:

is: *over den Krijgstoom van Maarten van Rossem den Bommelaar*; welk ſtuk met orde en goede ſmaak behandeld, met zedigheid uitgevoerd, en met genoegen aangehoord werd.

Hierop ſtelde ook oefeningshalve de veelbeloovende en met eenen Griekſchen zoo wel als met een' overfraaijen Latijnſchen prijs beloonde Jongeling J. VAN DER FELTZ, het belangrijke der Wetenſchappen voor, welker invloed in vroegen en ſpaden leeftijd, in voor- en tegenſpoed hij betoogd heeft, nemende ten grondſlag zijner kleine proef de bekende plaats van CICERO: *pro Archiâ Poetâ, cap. 7. „Studia Adolescentiam agunt?* waarvan hij zich met ongemeene bevalligheid heeft gekweten.

Voorts werd van de tweede naar de hoogſte Claſſe gepromoveerd en met een' Griekſchen en Latijnſchen prijs begiftigd, de wakkere Jongeling M. EN W. MESTEECKER VIETOR. Op dezelfde Claſſe verkregen P. H. 'T HOOFT een Griekſchen en Latijnſchen, en S. H. VERMEULEN, een Griekſchen prijs.

Van de 3de werd naar de 2de Claſſe gepromoveerd, en zoo wel met een Griekſchen als Latijnſchen prijs vereerd, de zedige, leerzame en vlugge Jongeling N. L. KIST, wordende op die Claſſe nog met een Latijnſchen prijs vereerd de verdienſtelijke H. VAN BEUSECOM, en om zijne vlijtigheid en beuſchheid met een Griekſchen prijs G. W. VAN DER FELTZ.

Van de 4de naar de 3de Claſſe werd bevorderd de leergierige en loſwaardige Jongeling W. A. DE LAAT DE KANTER, die een Latijnſchen prijs ontving. Wordende voorts nog op deze Claſſe met prijzen beloond de zeer opleuvende Jongelingen S. W. KLOP en F. G. DE VIRIEU.

Waar voor deze Jongelingen alle hunne dankzeggingen zoo natuurlijk als bevallig en zedig verrigteden.

Eene aanzienelijke verzameling luisterde deze aan-

aangename plegtigheid op, die tot genoegen van Curatoren, Leeraar, Leerlingen en Toehoorders afgeloopen is.

ZUTPHEN.

Den 15den Julij 1806. werd des nademiddags om 2 uur in de Groote Kerk alhier in tegenwoordigheid eener aanzienlijke Schare Toehoorders het Examen der bloeijende Latijnsche School gehouden, het welk voorafgegaan door eene Verhandeling van den Rector N. OTTEMA, *over het nut der zedekundige wijsbegeerte* tot zeer veel genoegen der Vergaderde Schare afliep, en door den vluggen Jongeling H. J. EERLIGH, op eene bevallige wijze met eene aanspraak besloten werd. Gelijk deze plegtigheid met een keurig Orgelmuzijk, door onzen kundigen Organist M. ZWANEVELD gegeven, was begonnen en voortgezet, zoo werd zij ook van het zelve achtervolgd.

Van de Promotie en uitdeeling der Præmien, die na de Vakantie zal geschieden, in eene volgende.

HARDERWIJK.

Den 23den van Zomermaand hadden wij het genoegen, dat de van *Elburg* herwaards geroepen, Rector van het alhier bloeijend *Gymnasium Velavicum*, de zeer geleerde Heer H. FRIESEMAN, zijnen post openlijk aanvaarde met eene uitmuntende Redevoering, *de Graecia omnium fere artium et doctrinarum matre ac nutrice alma.* Hierop maakte insgelijks de geleerde Heer G. WOLTERS, met eene plegtige aanspraak, een openbaar begin van zijne bediening, als Conrector van hergemeld Gimnasium; zijnde deze onlangs hier van *Groningen* gekomen. Hartelijk wenschten wij, dat het reeds aangevangen zeer loffwaardig onderwijs dezer twee geleerde mannen met de aangenaamste vruchten bekroond moge worden ter instandhouding van den luister onzer Scholen!

GOU-

GOUDA.

Den 26sten Junij werd hier wederom gehouden de halfjarige Promotie der Latijnſche Schooljeugd; bij welke gelegenheid de Eerw. en zeer geleerde Heer J. D. H. KNACKWOERST, onlangs tot Conrector dezer Latijnſche Scholen aangeſteld zijnde, eene inwijdings-Redevoering hield *de iis, quæ in rebus gestis Alexandri magni regis Macedoniæ sunt reprehendenda.*

Na het eindigen dezer Oratie, deed de Heer Rector J. VAN LAAR een korte Vooraſſpraak, waarin zijn Ed. den Wel Ed. Heer Mr. M. VAN DEN BERCKHOVEN van *Groenendijck*, onlangs tot Curator dezer Scholen aangeſteld zijnde, met dezen eerpost geluk wenschte. Vervolgens werden verſcheidene Leerlingen van lagere tot hoogere Claſſen bevorderd; als op de eerſte of des Rectors Claſſe van de lage tot de hooge orde A. C. SCHOLTE en P. C. ZEEWOLDT. Van de tweede of des Conrectors Claſſe tot de lage orde van des Rectors Claſſe G. C. DRODGLEVER FORTUIN en P. A. DE LANGE. Van de lage tot de hooge orde der tweede Claſſe H. C. VAN DER BURCH, H. W. DE MEIJ en J. P. VAN DONGEN BOLDING. Twee Leerlingen van dezelfde Claſſe namenlijk J. DE KEIJSER en W. D. DE LANGE werden wel niet tot een hooger orde gepromoveerd, doch ontvingen ieder een praemium Diligentiae. Van de derde Claſſe tot de lage orde der tweede Claſſe J. STERCK. Van de vierde of laagſte Claſſe tot de lage orde der derde Claſſe H. VETTER en T. C. VAN BOVENE, zijnde B. G. VAN DER DOES, leerling van die zelfde Claſſe met een prijs van naarſtigheid vereerd, doch tot geene hoogere Claſſe bevorderd. Van de lage tot de hoge orde der vierde of laagſte Claſſe C. VAN DER LINDEN en P. HOEST. Eindelijk werd met een prijs van naarſtigheid ook vereerd L. GOUDSAAD. Alle welke bovengemelde diſcipulen voor de ontvange-

gene kostbare prijzen hunne dankzegging aan Heeren Scholarchen in onderscheiden dichtmaat met zeer veel bevalligheid betuigd hebben.

Zijnde voorts deze Actus met een aangenaam Orgelmuzijk, waarmede dezelve begonnen en voortgezet was, ook tot veel genoegen van een groot getal van aanzienlijke Toehoorderen besloten.

ENKHUIZEN.

Heden den 21sten Julij is hier in de Zuider Kerk de promotie der Latijnsche Schooljeugd gehouden. A. HOUTKAMP hield tot algemeen genoegen eene Redevoering: *de perfecta forma heroïs moralis*, en is daarop met eenen eereprijs naar de Akademische Lesſen bevorderd. A. VISCH is uit de tweede naar de derde School overgegaan; uit de eerſte naar de tweede W. SCHROOR, J. J. PAN en K. GROEN; die alle zijn met prijzen begiftigd, terwijl J. SLIJPER, een leerling in de eerſte School, eenen prijs van naarſtigheid ontvangen heeft. Alle hebben met veel bevalligheid hier voor hunnen dank betuigd.

Ook heeft de zeer geleerde Heer J. C. FULLINK, Rector der Latijnſche Scholen, eene gepaste Aanſpraak gedaan, en den Wel Ed. Heer A. R. BLOK, Wethouder dezer Stad, als Curator der gemelde Scholen, geluk gewenscht; zijnde deze Aanſpraak vervat in ſchoone Latijnſche verzen.

De plegtigheid werd verangenaamd door een fraai Orgelmuzijk, dat zich vóór, ná en tuſſchen beide liet hooren.

LEEUWAARDEN.

Op Maandag, den 7den Julij, is hier, voor den middag, het halfjarig Examen der twee benedenſte Scholen, voor Heeren Gecommitteerden uit den Raad der Gemeente en Scholarchen, op 's Rectors School gehouden, en zijn aan de twee bovenſte op ieder School van de tot hooger School ge-

promoveerd wordende Jongelingen, welker namen zijn: J. N. HESSELING, B. L. VAN ALBADA, M. S. DE WAL en A VAN DIJK, prijzen van Naarſtigheid uitgedeeld, en van dezelve, tot groot genoegen, Gratiarum actiones gedaan.

Nadenmiddag geſchiedde, op het Raadhuis, voor eene zeer aanzienelijke vergadering, de jaarlijkſche Promotie van 's Rectors School, wanneer de met Premien vereerde en tot de Akademie bevorderde, vier zeer uitmuntende Jongelingen, na eene korte Vooraſſpraak van den Gijmnaſiarche en Rector v. SLOTHOUWER, hunne Afſcheids-ordie en Dankzegging, tot aller toejuiching, verrigteden: de eerſte, F. S. EPPENS, *De ratione, qua informandus Theologiæ Studioſus, ad Academiam qui proficiscitur*; de tweede, J. HALBERTSMA, *De Græcæ Linguæ præstantia*; de derde, J. C. DRIESSEN, *De dicto Virgilii: Felix, qui rerum potuit cognoscere cauſas*; de vierde, die, wegens zijn korter verblijf op 's Rectors School, volgens onze Schoolwet, met de drie bovenſten niet had kunnen kampen en dus, naar zijne verdienſten, buitengewoon vereerd en bevorderd werd, H. VAN HAGEN, *De Præjudicatis Opinionibus, nec tamen omnibus, evellendis ex animo*.

Wegens de gelukkige herbloeijing van ons Gijmnaſium heeft de Raad der Gemeente het getal van Leermeesters weer op den ouden voet gebragt en tot Prorector of tweeden na den Rector, beroepen, den geleerden Heer J. C. SLOTHOUWER, zijnde Rector te *Meppel*, welke dien post heeft aangenomen, en in 't begin van Augustus, tot waarneming van denzelven en om een matig getal van Kost-Scholieren bij zich ter inwoning te nemen, herwaards ſtaat over te komen.

HARLINGEN.

Den 18den Julij. In den voormiddag van deezen dag werd alhier het groot Zomer-Examen onzer La-

Latijnſche Schooljeugd gehouden; des namiddags had de plegtige uitdeeling van eereprijzen plaats, welke Actus met een zeer aangename Voorafrede door den Heer Rector P. GREIDANUS geopend werd, handelende *de præclarâ bene et ornate dicendi facultate*, waar na de uitmuntende Leerling A. DEKETH den ſpreekſtoel beklom, en, bij zijne vordering tot de Akademiſche Lesſen, zeer bevallig oreerde *De M. T. Cicerone, conſummatiſſimo inter Romanos eruditionis Exemplo*, aan wien vervolgens, gelijk ook aan de hierna genoemde, in naarſtigheid uitgemunt hebbende Leerlingen, voortreffelijke eereprijzen werden uitgedeeld, als aan P. TJALLINGII, L. VAN LOON, H. H. VAN WIJCKEL METZLAR, J. GREIJDANUS, D. GREIJDANUS en A. DEKETH, welke allen, op eene inneemende wijze, daar voor aan de Stads Regering, en Heeren Scholarchen hunnen openlijken dank betuigden, waar na nog verſcheidene Leerlingen van lagere tot hoogere Claſſen bevorderd werden; zijnde het werk van dezen ganſchen dag tot ongemeen genoegen van alle de aanwezig zijnde afgeloopen.

OLDENZAAL.

Den 26ſten Julij l. l. werd hier het gewoon jaarlijkſche Examen der Latijnſche Schooljeugd gehouden, en hetzelve des nademiddags door de Promotie achtervolgd, welk door den Rector dezer Scholen Mr. W. TERPSTRA, met eene Redevoering in het Nederduitsch (uit hoofde van plaatſelijke omſtandigheden) geopend werd, waarin hij beweerde: *Dat om Homerus alléén de Griekſche Taal behoorde te worden aangeleerd.*

Na de bevordering van de Jongelingen T. VAN HARTEN en A. GERRITSEN, tot de Akademiſche Lesſen en G. BINKHORST van de eerſte tot de tweede School, beklom T. VAN HARTEN het ſpreekgeſtoelte, en hield eene Redevoering: *de cujuslibet ætatis Scriptoribus ſuo pretio æſtimandis.* Deze

uitgesproken zijnde werd hij en drie andere Leerlingen, met name G. BINKHORST, J. WARGER en C. SINKELAAR, met prijzen van naarstigheid beschonken.

MEPPEL.

Den 4den Julij is alhier het gewoon halfjarig Examen der Latijnsche School gehouden; de Schooljeugd gaf bij herzelve uitmuntende proeven van gemaakte vorderingen zoo in de Griekſche als in de Latijnſche talen. Des namiddags van dien zelfden dag geſchiedde de promotie en uitdeeling der Prijzen openlijk in de kerk. De Wel Edele zeer geleerde Heer J. C. SLOTHOUWER opende deze plegtigheid met eene treffende Redevoering over de woorden van HESIODUS οὐκ ἀεὶ θεροὶ ἔσσεται, ποιεισθε καλιας. Id est: *Aeſtas non ſemper fuent, componite nidos.*

Vervolgens beklom de vlijtige en leergierige Jongeling W. MIDDELVELT, het Spreekgeſtoelte, en deed eene korte Redevoering over de woorden van PLUTARCHUS: *Facilis et declivis est via, quæ ducit ad malum.* En werd door Heeren Scholarchen met een uitmuntenden Griekſchen Prijs bedeeld. De veelbeloovende en door zijn zedig gedrag uitmuntende Jongeling A. RADIJS, volgde het voorbeeld van zijnen mededisciepel, en deed eene korte en bevallige uitbreiding over de woorden van PLATO, *Amicis conſtantibus et ſanis moribus præditis nihil majus ac potentius homini contingere potest*, aan dezen werd mede om zijne uitnemende vordering een Præmium æmulationis græcum uitgedeeld. Op de tweede Clasſe behaalde de vlijtige J. B. OOSTING den prijs. Op de derde Clasſe ontving de veelbeloovende Jongeling H. MEURSINGHE, de eerbelooning. Op de vierde werd de prijs behaald door den zedigen Jongeling A. DASSEN, terwijl eindelijk op de vijfde Clasſe dit geluk te beurt viel aan den veelbeloovenden Jongeling H. TONCKENS.

KENS. Vervolgens reciteerden alle hovengenoemde Discipelen voor Heeren Curatoren met veel bevalligheid hunne *gratiarum actiones* zoo carmine elegiaco als sapphico.

De plegtigheid, welke door een fraai Orgelmuzijk voorafgegaan en besloten werd, eindigde met de bevordering van onderscheidene Jongelingen van lagere tot hoogere Classen, en liep tot genoegen van een aantal aanzienelijke Toehoorders geregeld ten einde.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN Vakant. Zie Aug. 1805.

VALBURG EN HOMOET. Zie Junij 1806. Terwijl wij onzen jongstberoepen Herder en Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. DE HEER, van *Geldermalsen*, volgens berigt, in het begin van de maand September met veel verlangen blijven te gemoet zien.

SCHENKENSCHANS, MILLINGEN EN ZEELAND Vakant. Zie Junij 1806.

ZAMBEECK Vakant. Zie April 1806. onder *Nijmegen*.

THIEL.

AVEZATHEN. Den 15den Junij l. l. maakte ons onze geliefde Leeraar D. VAN DER LOO, bekend, dat hij eene aanstelling van het Departementaal Bestuur 's Lands van *Utrecht*, en eene daar op gevolgde Kerkelijke beroeping van den Kerkenraad van *Montfoort*, tot tweede Predikant in de Gemeente daar ter plaatse ontvangen, en daar

omtrent 14 dagen beraad verzocht had; en den 29sten daar aan volgende gaf hij der Gemeente berigt, dat hij in de voor hem zeer moeijelijke keuze, om deze beroepinge aantenemen, of voor dezelve te bedanken, niettegenstaande onzen hartelijken liefdedrang begreep dezelve te moeten aannemen.

ZOELEN. Op heden den 9den Julij ontving de Wel Eerw. Heer J. A. F. MONHEMIUS, zedert het jaar 1791 onze Herder en Leeraar, eene eenparige beroepinge naar de Gemeente van *Nieuwland*, onder de Eerw. Classis van *Walcheren*, op zeer voordeelige voorwaarden; zijn Eerw. heeft deze beroeping drie weken in beraad genomen.

INGEN Vakant. Zie Junij 1806.

THIEL Vakant. Zie Jan 1806.

ZALTBOMMEL.

DRUMPT. Van hier is vergeten te melden, dat onze waardige en liefhebbende Leeraar J. C. PRILLEVITZ, op den 11den Meij van ons een hartelijk en zegenend afscheid genomen heeft met Paulus woorden *Rom.* XVI: 25 en 27. *Hem nu die machtig is u te bevestigen, na mijn Euangelium, ende de predikinge Jesu Christi, na de openbaringe der verborgendheid, die [van] de tijden der eeuwen verzwegen is geweest: Den [zelven] alleen wijzen God [zij] door Jesum Christum de heerlijkheid in der eeuwigheid Amen.*

De Heere leere ons in dezen zijnen wil en weg te berusten, en geve dat wij ons nog veel meer alleen aan hem maar ook aan zijne woorden herinneren. Hij zij met hem in zijne nieuwe Gemeente, en doe ons wederom in zijne plaats zulk eenen Voorganger erlangen, dien wij zoo veel liefde, achting en toegenegenheid kunnen toedragen als bij bij ons vier jaren heeft mogen ondervinden.

GELDERMALSEN. Het was op den eersten Pinksterdag, dat onze geliefde en ons liefhebbende

de

de Leeraar D. J. DE HEER, ons bekend maakte, in eene Voorafſpraak uit *Spreuk.* III: 6. dat hij in de week te voren eene wettige en eenparige beroeping ontvangen had, tot gewoon Herder en Leeraar in de Gemeente van *Valburg en Homoet*, en dat hij deze Beroeping drie weken had in beraad genomen. Wij wendden onze pogingen aan, om zijn Eerw. in wiens nuttigen Euangeliedienst en verkeer wij ons, gedurende ruim zes jaren, mogten verheugen, ware het mogelijk, te bewegen om langer bij ons te blijven. Dan — onze pogingen en wenſchen waren vruchteloos; op heden, den 15den Junij, maakte hij ons bekend, dat hij zich verpligt gevonden had om deze roepſtem in des Heeren vreeze op te volgen en ons eerlang te moeten verlaten. Hoe zeer ons dit gevoelig ſmert, moeten wij echter de keuze van onzen Leeraar billijken, en hopen te berusten in den Goddelijken wil, in die overtuiging, dat dezelve altoos wijs en goed is, terwijl wij vurig bidden, dat de groote Koning zijner Kerk, op zijnen tijd, deze Gemeente met eenen anderen waardigen Leeraar zal voorzien. Zoo dat

GELDERMALSEN ſtaat Vakant te worden.

RUMPT den 23ſten Meij. Heden is alhier ten overſtaan van Deput. en Vic. door de mans Ledematen het volgend drietal gemaakt:

DD. J. H. HASSELBACH, Predd. te *Haaften*. P. VAN DER HAAGEN SPEELMAN, te *Varik* en VAN GENDT DE LEEUW, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Amersfoort*.

Waaruit denzelven dag met algemeene ſtemmen beroepen is de Prop. VAN GENDT DE LEEUW. — Het beroep is door de Claſſis van *Zalt-Bommel* geapprobeerd en het Examen vaſtgeſteld op den 30ſten Julij eerſtkomende.

ZALT-BOMMEL, den 2den Julij. De Wel Eerw. Heer O. VAN TRICHT, Prop. onder de Eerw.

Claſis van *Amersfoort*, is alhier na een kort voorſtel over *Joh.* V: 24. ten overſtaan der Hoog Eerw. Heeren Deput. Synodi peremptoir geëxamineerd door D. SCHOLTEN, Pred. te *Ophemert* en naauwkeurig onderzocht in de Hebreeuwſche en Grieksche talen als ook in de voornaamſte ſtukken van de H. Godgeleerdheid met dat gevolg, dat dezelve met algemeene goedkeuring en ruime zegenbede aan de Gemeenten van *Well en Amerzoden* werd toegewezen, wordende de Examinator voor zijn wel ingerigt Examen bedankt. — De bevestiging is bepaald op den 27ſten Julij eerstkomende en zal geſchieden door D. SCHOLTEN, Pred. te *Ophemert*, aan welken de Heeren Deput. de beurt wel hebben willen afſtaan.

NEDERHEMERT Vak. Zie Meij 1806.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant. Zie Dec. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

ZUTPHEN.

ZUTPHEN den 13den Julij. Heden heeft D. VAN DER LINDEN zijnen Ambtgenoot D. VERWEIJ alhier in den H. dienst bevestigd, predikende bij die gelegenheid uit *Colosſ.* IV: 18*c*. *De genade zij met u*, en de Bevestigde heeft onder ons zijnen dienst begonnen met *Philipp.* III: 8*a*. *Ja gewisſelijk ik achte ook alle dingen ſchade te zijn, om de uitnemendheid der kennis van Christus Jeſus mijnen Heer.*

ZUTPHEN Walſche Kerk den 22 Junij. Heden was voor ons eendag van groote blijdſchap, daar wij, door het overlijden van onzen waardigen Leeraar A. A. GILLIARD, bijna 10 maanden herderloos geweest zijnde, onzen beroepen Leeraar den Eerw. Heer DANIEL MOUNIER, Proponent, in den H. dienst zagen bevestigen door deszelfs Broeder, den Wel Eerw. Heer P. MOUNIER, Pred. te *Rotterdam*. De Bevestiger predikte des voordemiddags uit *Matth.*

Matth. XXVIII: 19*b*. 20. *Leerende haar onderhouden alles wat ik u geboden hebbe. Ende ziet, ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld. Amen.* De oplegging der handen is geſchied, behalven door den Wel Eerw. Heer Bevestiger, door den Wel Eerw. Heer J. VAN DER LINDEN, Pred. bij de Nederduitſche Gemeente alhier. De Bevestigde deed des avonds zijne Intrede, met eene Leerrede over *Rom.* I: 16*a*. *Want ik en ſchame mij des Euangeliums Christi niet: Want het is een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft.*

Beide Leerredenen werden voor een groot getal Toehoorders gedaan, en met zeer veel genoegen en ſtichting aangehoord. God zegene het dienstwerk van onzen geliefden Leeraar in zijne ijverige pogingen om voor het Rijk van zijnen Heer vele onderdanen te gewinnen.

LATHUM Vakant. Zie April 1806.

BORKELO ſtaat Vakant te worden. Zie April 1806.

OVER-VELUWE.

WAGENINGEN. Den 29ſten Junij nam onze geliefde Leeraar D. C. VAN LEEUWEN VAN DULVENBODE, van hier beroepen naar *Schoonhoven*, een hartelijk affcheid van ons. Zijn Eerw. behandelde de woorden van Paulus, *Phil* IV: 19, 20. *Doch mijn God zal naar zijnen rijkdom vervullen alle uwen nooddruft, in heerlijkheid door Christum Jeſum. Onze God nu ende Vader zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen.*

Eerstdaags zal men hier tot de beroeping van eenen nieuwen Predikant overgaan.

NEDER-VELUWE.

ERMELLO. Aan onzen waardigen Leeraar, D. J VAN ELFRINKHOF, zich wegens hooge jaren en zwakheid niet meer in ſtaat bevindende om alle deelen zijner bediening naar behooren waar te ne-

men, op deszelfs verzoek een Adjunct toegeſtaan zijnde, zoo is op den 20ſten Junij alhier uit het volgende zestal:

DD. Z. Q. VAN DER TRANS, Predd. te *Koedijk*. J. LOHSE, te *Vorgten*. J. VAN ALLEN, te *Veesen*. J. N. VAN DER ZANDT, te *Zandvoort*, G. H. ARNTZEN en P. MACALESTER LOUP, Propp. onder de Eerw. Claſſen van *Nederveluwe* en *Leijden*.

Volgens eenparige verkiezing der Mans Ledematen tot Adjunct Pred. beroepen D. GERHARDUS HERMANUS ARNTZEN; zijn Eerw. dit beroep volvaardig aangenomen hebbende, zal alhier op den 29ſten Julij peremptoir geëxamineerd worden door den Wel Eerw. Heer S. C. VAN DER HAMMEN, Pred. te *Nijkerk*.

EPE nog Vakant. Zie Junij 1806.

'S HERTOGENBOSCH.

'S HERTOGENBOSCH. In eene buitengewoone Claſſicale Vergadering, den 1ſten Julij, ister vervulling der Vacature in de Gemeente van *den Dungen*, gemaakt het volgende drietal:

DD. P. J. LANDSKNEGT, Pred. te *Sleeuwijk*. S. MEILING, Prop. den Predikdienst waarnemende te *Dordrecht* en B. BREDÉE, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Groningen*.

Waaruit de eerstgenoemde beroepen is.

KESSEL den 1ſten Junij 1806. Heden hadden wij 't genoegen dat wij voor het eerst onzen openbaren Godsdienst verrigten in eene daartoe aangekogte plaats, bij welke gelegendheid onze naburige Leeraar, de Wel Eerw. zeer geleerde Heer K. SCHOUTEN, Pred. te *Alem*, die gedurende dien tijd dat zijn Eerw. daar het Euangelie verkondigd heeft, altoos de belangen dezer Gemeente behartigde, predikte over *Hagai* II: 10*a*. *De heerlijkheid dezes laatſten Huizes zal grooter worden, dan des eerſten, zegt de HEERE der heirſcharen.*

ren. Waaruit zijn Eerw. ons opwekte om dankbare harten den Heer te wijden voor het voorregt dat wij genoten, dat, schoon wij beroofd van ons vorig Kerkgebouw, echter door het gunstig Bestuur van Sions verheerlijkten Kerkkoning niet verstoken werden van de verkondiging van het zaligheid ademend Euangelie.

Vervolgens bemoedigde zijn Eerw. ons met deze beloften door den aanbiddelijken Instelter van den Godsdienst aan zijne Kerk toegezegd: „aan alle plaatsen daar ik tot u kome en u zegene" onder deze vurige bede, dat het hem genadig behage, zijne aan alle vleesch beloofden Geest bij de Prediking van het Euangelie onder ons te paren, opdat de Heerlijkheid van dit Huis grooter zij dan die van het eerste, en tot dat einde ons eerlang begunstige met eenen eigenen Leeraar, die deze kudde weide met wetenschap en onder ons tot eenen uitgebreiden zegen zij.

DRUNEN. Zie Junij 1806.

RAVESTEIN Vakant. Zie Nov. 1805.

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.

BERCHEM EN NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.

KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- EN KEMPELAND

BERGECK, RIJTHOVEN EN WESTERHOVEN Vakant. Zie Meij 1806.

ZON EN BREUGEL Vakant. Zie April 1806.

SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.

LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.

GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.

GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

GEUL Vakant. Zie Jan. 1804.

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.

MEERS-

MEERSSEM IN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.

VAALS Walſche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.

WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.

MAASTRICHT drie Predikantsplaatſen Vakant. Zie April 1797.

BEEK Vakant. Zie Maart 1797.

MAASTRICHT Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

EIJSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.

VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

DUBBELDAM den 20ſten Junij. Ter vervulling der vacature, door het vertrek van den Wel Eerw. zeer gel. Heer D. TER VEER naar *Maarſſen*, waartoe zijn Wel Eerw. den 5den Junij ll. reeds van zijne bedrekking op deze Gemeente ontſlagen is, heeft de Eerw. Kerkenraad alhier, ten overſtaan der gewone Conſulenten, na gevraagde en bekomene handopening van Schout en Geregte dezer Plaats, met eenparigheid beroepen tot gewonen Herder en Leeraar den Wel Eerw. zeergel. Heer J. LA LAU, geliefden Pred. te *Brandwijk en Gijbeland* onder de Clasſis van *Zuid-Holland*, en heeft dit beroep aanſtonds de approbatie van Schout en Geregte weggedragen, de beroepene heeft tot onze blijdſchap deze beroeping na eenige dagen van beraad aangenomen, en wordt al ſpoedig door ons te gemoet gezien.

DUBBELDAM den 29ſten Junij. Heden nam onze geliefde Leeraar de Wel Eerw. zeergel. Heer D. TER VEER, die ruim drie en een half Jaar ons met leer en wandel geſticht had, een welmeenend afſcheid uit *Openb.* III: 3*a*. *Gedenk dan, hoe gij het ontvangen: ende gehoort hebt, en bewaars het, ende bekeert u.*

BRAND.

BRANDWIJK EN GIJBELAND. Onze zeer geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer J. LA LAU, met eenparige ſtemmen te *Dubbeldam* beroepen zijnde, heeft in weerwil van onzen liefdedrang, zich na een beraad van acht dagen verpligt gevonden, die beroeping tot onze ſmerte aantenemen, en heeft ons daar van bij 't doen van eene Belijdenis Predikatie op het einde van de Toepaſſing, onder wederzijdſche aandoeningen kennis gegeven, zullende eerlang plegtig van ons afſcheid nemen. Dan; onze plaats zal niet lang Vakant blijven, alzo de Wel Ed. geboren Heer Mr. SAMUEL ONDERWATER, Heer van *Brandwijk en Gijbeland*, *&c.* reeds aan den Eerw. Heer P. VAN LAREN, Prop. te *Dordrecht*, de Collatie dezer plaats heeft opgedragen, die dezelve volvaardig heeft aangenomen.

OUD-BEIJERLAND. Ter vervulling der vakatuur veroorzaakt door het vertrek van onzen waardigen Leeraar, D. C. A. VAN DEN BROEK, naar *Hoorn*, heeft de breede Kerkenraad uit een te voren gemaakt gros dit twaalftal gemaakt:

DD. C. L. VAN DEN BROEK, Predd. te *Berkoude en den Achterbroek*. P. H. NAHUIS, te *Zeist*. D. VAN LEEUWEN, te *Nieuw Hellevoet*. A. G. BRINKHOFF BRUSEKAMP, te *Pernis*. H. VAN ZADELHOFF, te *Goederede*. C. OSKAMP, A. L. M. Philoſ. Dr. te *Kralingen*. G. O. AKERSLOOT, te *Nieuw-Beijerland*. P. M. VAN BAAK, in de *Nieuwe Tonge*. J. MONTIJN, te *Sommelsdijk*. L. VOGELENZANK, te *Reon*. R. VAN DEN BROEK, te *Bezoijen* en J. J. VAN BEUNINGEN, te *Maartensdijk*.

Uit dit twaalftal zijn op het zestal gebragt:

DD. VAN LEEUWEN, C. L. VAN DEN BROEK, NAHUIS, OSKAMP, VOGELENZANK en AKERSLOOT.

En uit dit zestal op het drietal:

DD. VAN LEEUWEN, NAHUIS en VAN DEN BROEK met het lot tegen OSKAMP.

Ein-

Eindelijk is uit dit drietal beroepen de Wel Eerw. en zeer gel. Heer C. L. VAN DEN BROEK, Pred. te *Berkoude en den Achterbroek*, met het lot tegen D. VAN LEEUWEN.

Terwijl wij van harte wenschen dat zijn Wel Eerw deze roeping volvaardig mag opvolgen.

CLAASWAAL den 6den Julij. Heden middag overleed alhier de Wel Eerw. Heer S. J. COLTHOFF, zedert 1803. Emeritus Pred. alhier, aan eene langdurige verzwakking en verval van krachten. — Zijn Wel Eerw. werd op den 12den Junij 1726, te *Heusden* geboren en heeft dus den ouderdom bereikt van 80 jaren en 24 dagen. — Op den 5den Aug. 1759. werd hij in deze Gemeente als Proponent bevestigd en heeft van dien tijd af, tot dat hij om steeds toenemende zwakheden in 1803. zijne rust moest zoeken, en dus een reeks van bijna 44 Jaren onder ons als Herder en Leeraar gearbeid, steeds ijverig en getrouw in het waarnemen van alle de deelen zijner bediening, heeft hij ons het woord der waarheid zuiver en onvervalscht verkondigd, en betoonde zich steeds vervuld te zijn met liefde jegens ons, waarvan hij onder anderen een klaar bewijs gaf, toen hij in 1775. in de Gemeente van *Oud Alblas* beroepen, voor dit beroep bedankte en bij ons bleef. — In 1774 trad hij in den Echt met Mejufvr. MATTHEA MARIA VROLIJKHART, Dochter van den Wel Eerw. Heer VROLIJKHART, in leven ook Leeraar dezer Gemeente, bij welke hij vier kinderen verwekt heeft, doch welke allen, zoo gade als kinderen hem reeds vroegtijdig door den dood ontrukt zijn, en hij alleen overbleef, om hen allen te betreuren.

Op den volgenden Zondag den 13den Julij gedacht onze tegenwoordige Predikant de Wel Eerw. Heer P. VAN BEMMELEN, aan zijn Eerw. met een opzettelijke Leerrede over *Pf.* XC: 10. *Aangaande de dagen onzer jaren, daar in zijn 70, of zoo*

zoo wij zeer ſterk zijn 80 Jaar, en het uitnemendſte van dien is moeite en verdriet, want wij worden afgeſneeden, en vliegen daar heenen, waarin zijn Eerw. ons aan den dienst van zijn Eerw. voorganger herinnerde, ons bij de ſterfelijkheid bepaalde, en tot eene vroegtijdige voorbereiding voor den dood opwekte.

NUMANSDORP (BUITENSLUIS). Onze zeer geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer J. E. FOUACHE, van hier naar *Soeterwoude* beroepen, nam van ons op den 29ſten Junij 1806. onder wederzijdſche aandoeningen een teeder affcheid met Paulus woorden 2 *Cor.* XI: 11. *Waarom? is het, omdat ik u niet lief hebbe? God weet het.* Dus onze Plaats nu Vakant is.

BLESKENSGRAVE EN HOFWEGEN. Zie Meij 1806.

GEERTRUIJDENBERG ſtaat Vakant te worden, alzo de Wel Eerw. Heer M. J. VAN NIMWEGEN te *Vlisſingen* beroepen, reeds zijne Claſſicale dimisſie bekomen heeft.

'S GRAVENMOER. Zie April 1806.

DELFT EN DELFTSLAND.

VLAARDINGEN Vakant. Zie Junij 1806.

LEIDEN EN NEDER-RHYNLAND.

ZOETERWOUDE. Op den 6den deezer is door den Wel Eerw. Heer W. VAN CATS SMALLENBURG, in den H. Dienst bevestigd de Wel Eerw. Heer J. E. FOUACHE, van de *Buitenſluis* tot ons overgekomen. De ſtoffe van den Bevestiger was 1 *Cor.* II: 2. *Want ik en hebbe niet voorgenomen iet te weeten onder u, dan Chriſtus en dien gekruisigd.* De Bevestigde nam een aanvang van zijnen dienst met *Hebr.* II: 3. *Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zoo groote zaligheid geen acht en neemen, dewelke, begonnen zijnde verkondigd te worden door den Heere, aan ons bevestigd is geworden van de geene die [hem] gehoord hebben.*

NOORD-

NOORDWIJK AAN ZEE Vakant. Zie Nov. 1805.

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

SCHOONHOVEN. Den 13den dezer is D. D. C. VAN LEEUWEN VAN DUIVENBODE alhier in den H. Dienst bevestigd door deszelfs Oom van Moeders zijde D. C. VAN DEN KERKHOVEN, thans oudſten Leeraar in deze Gemeente en bij vrijwilligen afſtand van D. C. DE GROOT STIFFRIJ, ook Predikant alhier. De Bevestiger verhandelde bij die gelegenheid de woorden uit 1 *Tim.* VI: 20, 21*a*. *O Timotheus, bewaar het pand u toebetrouwd, eenen afkeer hebbende van het ongodlijk ijdel-toepen, en van de tegenſtellingen der valſchelijk genaamde wetenſchap. Dewelke ſommigen voorgevende zyn van het geloove afgeweken.* De Bevestigde nam zijne intreerede uit 1 *Cor.* IX: 16*b*. *En wee mij, indien ik het Euangelium niet verkondige.*

SCHIELAND.

ROTTERDAM. Een tweede zware ſlag treft thans deze Gemeente, en dat binnen den tijd van een half jaar, want nadat haar waardige en zeer geliefde D. W. SMITS, Prof. en Pred. alhier, den 12den Jan. op het alleronverwagst van haar was weggenomen, ziet nu de tweede ſlag, door het zoo ſubiet als ſmertlijk verlies van haren waardigen en zeer geliefden Leeraar D. P. G. SPRENGER VAN EIJK, zijnde na eene ziekte van weinige dagen, afgemat door zware aanhoudende koortſen, den 25ſten Junij overleden in den ouderdom van bijna 55 jaren. Hier door is deze Gemeente beroofd van twee wakkere mannen, van welke men dachten verwachte nog vele jaren dienst en zegen te zullen genieten; maar het was in Gods Raad anders bepaald, en de Heere heeft ook dezen zijnen knecht, benevens meer andere rechtvaardigen weggeraapt voor den verderen dag des kwaads.

De-

Dewijl hij ook afkerig was van alle loftuitingen, kunnen en mogen wij maar met weinige woorden van hem zeggen; dat, na het Euangelium verkondigd te hebben aan de *Vuurſche*, te *Bergſenhoek* en *Sliedrecht*, hij alhier den 25ſten Nov. 1781. bevestigd is, in plaats van den ook waardigen en zeer geliefden D. J. VAN MARLE; en dus heeft hij bijna 25 Jaaren als een getrouw Euangeliedienaar onder ons verkeerd.

Hij was een man van ſierlijke gaven, een kennig net, uitlegkundig, en gemoedelijk prediker, *bijzonder* ijverig in huisbezoekinge, katechiſatien, als ook in het bezoeken van zieken, bedroefden en bekommerden: en met een woord, een man van eene zeer vriendelijke en aangename verkeering, en op en van de predikſtoel een voorbeeldig en ſtichtelijk Leeraar, zoo in Leere als in leven! Doch de Heere heeft hem van zijnen post afgelost, om te ontvangen den genadenloon aan alle zijne getrouwe dienstknechten toegezegd!

Ondertuſschen is dit weder een zwaar verlies niet alleen voor de bedroefde weduwe en kinderen, maar ook bijzonder voor deze Gemeente!

Doch de Heere betoone zich een man der weduwen, en een vader der weezen te zijn! En de groote Koning zijner kerke heele op zijn tijd genadiglijk deze dubbelde breuke!

En ten dien einde heeft de groote Kerkenraad ter vervullinge van D. SMITS reeds een begin gemaakt van het werk der beroepinge, en heeft na gunſtig verkregene handopening, uit een geformeerd gros van Predikanten, op den 2den Julij gemaakt dit twaalftal:

DD. J. P. SPRENGER VAN EIJK, Predd. te *Vlaardingen*. P. J. LAAN, te *Amersfoort*. B. VAN MAREN, te *Hoorn*. H. OORT, te *Zwolle*. R. J. VAN DER MEULEN, te *Haarlem*. W. SCHINTZEL, te *Hillegondsberg*. W. L. VOORDUIN, te *Utrecht*. A. DE

VRIES, te *Enkhuizen*. P. PLEIJTE, te *Zierikzee*. J. BONTE, in de *Beemster*. J. HEENK, te *Woerdrugge* en J. C. VORSTMAN, te *Haarlem*.

En daaruit den 4den Julij dit zestal:

DD. OORT, VAN MARKEN, VAN DER MEULEN, DE VRIES, VORSTMAN en PLEITE.

En daaruit den 6den Julij dit drietal:

DD. OORT, VAN MARKEN en DE VRIES.

Welk drietal spoedig en gunstig geapprobeerd zijnde, is daaruit den 9den Julij met eenparigheid van stemmen beroepen D. H. OORT, Pred. te *Zwolle*, en is dezelve insgelijks spoedig en gunstig geapprobeerd; en dus mag deze, zo eenparig uitgebragte en gunstig geapprobeerde beroepinge te regt Goddelijk genoemd worden, en leven wij in de hope en verwachtinge, dat zijn Wel Eerw. dezelve in des Heeren vreeze zal aannemen.

HILLEGERSBERG. De bekommering, waarin wij ten tweedemaal verkeerd hebben, is op nieuw in blijdschap verwisseld. — Onze geliefde Leeraar D. W. SCHINTZEL, die zich naauwlijks weder aan ons verbonden had, ontving, op 't alleronverwacht eene tweede, op de sterkst mogelijke wijze aangedrongene beroeping naar de Gemeente van *Medemblik*. Zijn Eerw. ons hiervan op Zondag den 29sten Junij, in zijne Vooraffpraak, kennis gevende, stelde ons op 't zelfde oogenblik gerust, door te verklaren, dat hij, na een kort, doch ernstig beraad, volkomene vrijheid vond, om, niettegenstaande de sterke liefdedrang der roepende Gemeente, bij zijne vorige keuze te volharden, en ook ditmaal bij ons te blijven. —

Deze vernieuwde keuze zij hem en ons tot bestendige blijdschap; en voor de Gemeente van *Medemblik* worde gunstig en spoedig gezorgd!

GORINCHEM.

SLEEUWIJK. Den 6den dezer maakte onze geliefde Leeraar P. J. LANDSKNEGT, ons bekend, dat

dat zijn Eerw. door de Eerw. Classis van *'s Hertogenbosch* beroepen was tot gewoon Leeraar te *Dungen*; en op den volgenden Zondag hoorden wij tot onze blijdschap, dat hij voor die beroeping bedankt had, terwijl hij zich op nieuw aan ons verbond met *Phil.* I: 6. *Vertrouwende dit zelve, dat hij die in u een goed werk begonnen heeft, [dat] voleindigen zal tot op den dag Jesu Christi.*

WIJK BIJ HEUSDEN staat Vakant te worden. *Zie* Meij 1806.

HEUKELOM. Zie Sept. 1805.

VOORN EN PUTTEN.

HERKINGEN. Na dat de Wel Eerw. Heer H. UDEN MASMAN, op den 3den Nov. van het voorgaande jaar een plegtig afscheid van ons genomen had met de woorden uit *Openb.* III: 3. *Gedenkt dan hoe gij het ontvangen ende gehoort hebt, ende bewaart het ende bekeert u. Indien gij dan niet en waket, zoo zal ik over u komen als een dief: ende gij en zult niet weten op wat ure ik over u komen zal.* Is op den 25sten Febr. l. l. de volgende Nominatie van Predikanten gemaakt:

DD. B. FRIEDERICHS, Predd. te *Ingen.* J. J. ROMBACH, te *Waalwijk* en J. LULOFS, te *Warnsveld.*

Uit welk drietal van Predikanten ten zelven dage beroepen is D. B. FRIEDERICUS, Pred. te *Ingen*, die deze beroeping in des Heeren vreeze heeft aangenomen, en daarop den 15den Junij bij deze Gemeente bevestigd is, door de Wel Eerw. Heer P. M. VAN BAAK, Pred. in de *Nieuwe Tonge*, bij vrijwilligen afstand van den Wel Eerw. Heer L. SLOTEMAKER, Pred. te *Middelharnis*. De Bevestiger predikte bij die gelegenheid over *Hand.* II: 22. *Gij Israëlitische mannen, hoort deze woorden: Jezum den Nazarener eenen man van Gode onder ulieden betoont door krachten ende wonderen, ende teekenen, die God door hem gedaan heeft in*

919361A

het midden van u, gelijk ook gij zelve weet. Waarop de Bevestigde zijn dienstwerk onder ons aanvaardde met eene Leerrede over 1 *Cor.* I: 23*a*. *Doch wij prediken Christum den gekruisigden.*

BRIELLE den 24sten Junij. In onze Clasicale Vergadering, heden alhier gehouden, is aan den Wel Eerw. Heer B. FRIEDERICHS, bevestigd Pred. te *Herkingen*, op zijn verzoek, onder wederzijdsche zegenbede stem en zitting in deze Vergadering toegestaan.

Vervolgens is op verzoek van den Wel Eerw. Heer J. S. VAN STAVEREN, Pred. in *den Briel*, als behoorlijk gevolmachtigd door den Eerw. Kerkenraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te *Utrecht*, een loffelijk ontslag van deze Vergadering toegestaan aan den Wel Eerw. Heer L. J. BEVERLO BROUWER, tot nu toe Pred. in *den Briel*, doch beroepen naar *Utrecht*.

Nog verscheen voor deze Vergadering de Wel Eerw. Heer C. EKAMA, A. L. M. Phil. Doct. en voorheen Pred. te *Elkerzee*, als Director bij die Gemeente, verzoekende mede, na vertooning van eene behoorlijke Qualificatie, de losmaking van den Wel Eerw. Heer P. VAN EXTER, tot nu toe Pred. te *Rockagne*, doch beroepen naar *Elkerzee*, welk verzoek mede is toegestaan, terwijl beide Heeren DD. L. J. BEVERLO BROUWER en P. VAN EXTER, onder wederzijdsche hartelijke zegenbeden aan de roepende Gemeenten van *Utrecht* en *Elkerzee* toegewezen zijn en onze Vergadering verlaten hebben.

Nog is eene beroeping, uitgebragt op den persoon van den Wel Eerw. Heer WERNINK, Prop. onder de Eerw. Classis van *Haarlem*, tot Pred. in den *Oudenhoorn*; Classicaliter goedgekeurd, en de tijd van het perempt. Examen bepaald op den 12den Aug. eerstkomende in eene buitengewone Cl. Vergadering.

BRIEL-

BRIELLE den 6den Julij. Heden heeft de Wel Eerw. Heer L. J. REVERAD BROUWER, van hier naar *Utrecht* beroepen, een plegtig Affcheid van deze Gemeente genomen, met eene Leerrede over *Luc.* IV: 42*b.* en 43. *Ende de ſcharen zochten hem, ende kwamen tot bij hem, ende hielden hem op, dat hij van haar niet en zoude weggaan. Maar hij zeide tot haar: ik moet ook andere ſteden het Euangelium des Koningrijks Gods verkondigen: want daar toe ben ik uitgezonden.* Dus-te

BRIELLE één Leeraarsplaats Vakant is.

ROCKANJE ſtaat Vakant te worden. Zie Junij 1806

BRIELLE Walſche Kerk. Zie Maart 1806.

'S GRAVENHAGE.

WASSENAAR Vakant. Zie Meij 1806.

BUUREN.

BEUSICHEM den 15den Junij Op heden werden wij in geene geringe verlegenheid gebragt, door dien onze geliefde Leeraar D. G VAN DUIJL, ons van den predikſtoel berigte, dat hij door het Landſchapsbeſtuur van *Drenthe*, als Collatoren van eene Predikantsplaats op 't *Hogeveen*, éénparig tot Leeraar in die Gemeente beroepen was, welke beroeping vergezeld ging met aandrang van vele aanzienelijke Leden, om hem tot het opvolgen van dezelve te bewegen.

Kerkenraad en Gemeente beijverden zich aanſtonds, om hem te overreden, dat zijne tegenwoordige Gemeente het grootſte belang bij zijn langer verblijf had, daar zij haren allengs toenemenden bloei aan hem verſchuldigd is, waarom zij hem recht lief heeft, en onze pogingen waren, God zij dank! niet vruchteloos! — Op den aaſten deelde hij ons 't aangenaam berigt mede, dat hij, hoe zeer ook eenparig door de *Hogeveners* beroepen en begeerd, niet had kunnen beſluiten voor als nog *Beuſichem* te verlaten.

Uit blijdſchap en erkentenis boden wij hem eene aanmerkelijke verhooging van zijn Tractement aan — maar dat ſloeg hij edelmoedig van de hand. God drukke zijne Vaderlijke goedkeuring op zijne keuze, en zorge in liefde voor de *Hogeveenſche* Gemeente!

B R E D A.

NISPEN Vakant. Zie Nov. 1803.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Meij 1805.

N O O R D-H O L L A N D.

A L K M A A R:

HARINGHUIZEN. Den 5den Junij l. l. is ten overſtaan van de vorige Conſulenten wederom geformeerd dit drietal van Predikanten:

DD. B A. SNOEK, Predd. te *Oosterwierum*, onder de Eerw. Claſſis van *Sneek*. W. ZIMMERMAN, te *Oudorp en Oterleek* en J. VAN OTTERLOO, te *Obdam*.

En daar uit met meerderheid van ſtemmen beroepen D. J. VAN OTTERLOO; doch die na eenige dagen van beraad, hiervoor vriendelijk bedankt heeft. — De Kerkenraad nodigt Proponenten en Predikanten buiten vaste bedieninge, om hier hunne gaven te laten hooren, wenſchende ſpoedig de vacature vervuld te zien.

HEILO. Onze geliefde Leeraar D. J. LA LAU, heeft voor eene beroeping, den 16den Junij te *Aardswoude* op hem uitgebragt, na eenigen tijd van beraad, vriendelijk bedankt. — Dit was het voor ons aangenaam gevolg der vereenigde pogingen, hier met alle hartelijkheid aangewend, om dezen Leeraar langer te houden. Wij berigten dit met blijdſchap, en Gods zegen over deszelfs verderen arbeid afbiddende, wenſchen wij tevens, dat ook de Voorzienigheid ten beſten voor de Gemeente van *Aardswoude* zal zorgen.

COL.

COLHORN. Den 13den Julij heeft onze geachte Leeraar, D. TH. VERWEEL, van ons een vredelievend en zegenend affcheid genomen, met *Joh.* III: 19—21. *Ende dit is het oordeel, dat het licht in de wereld gekomen is, ende de menſchen hebben de duiſternisſe liever gehad dan het licht: want hare werken waren boos. Want een iegelijk die kwaad doet, haat het licht, ende komt tot het licht niet, opdat zijne werken niet beſtraft en worden. Maar die de waarheid doet, komt tot het licht, opdat zijne werken openbaar worden, dat zij in Gode gedaan zijn.* Daarop is den 14den dito, onder 't beſtuur der Conſulenten, DD. T. RAMPEN en H. OUDENHOFF, Predd. te *Wieringerwaard* en *Barſingerhorn*, door den Kerkenraad deze Nominatie geformeerd:

DD. H. WESSELS, Pred. te *Egmond aan Zee*. K. TRIJSHOF, te *Oudkarſpel* en J. DE LEEUW, te *Pancras*.

Waarnit op den 28ſten Julij eene verkiezing door de Gemeente zal gedaan worden.

EGMOND BINNEN EN AAN DEN HOEF Vakant. Zie Jan. 1806.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

HAARLEM.

HAARLEM den 22ſten Julij. In onze Claſſicale Vergadering op heden werd aan D. P. A. VAN DER LAAN, als bevestigd Predikant te *Krommenie*, op zijn verzoek, ſtem en ſeſſie verleend met zegenbede.

Ook ſisteerde zich voor de Claſſis, de Student WILLEM SAMUEL DE VISSER, Zoon van D. S. DE VISSER, Pred. te *Aalsmeer*, en verzocht met vertoning van de nodige attesten en loffelijke getuigſchriften, in de October Claſſis tot het præparatoir Examen te worden toegelaten, 't welk geredelijk toegeſtaan is en als Examinator benoemd ge-

meide D. P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Krommenie*.

VELSEN den 22ſten Junij. Deze dag was voor ons zeer verblijdend, daar een zeer voortreffelijk Orgel, waar mede thans onze Kerk begunſtigd is, Gode toegewijd, en, tot aller genoegen, voor de eerſtemaal werd gebruikt. Gelijk deze oord door de ſchoonſte Luſtplaatſen veraangenaamd is, zoo mogen wij het nog grooteren zegen achten, onder de bewoners van dezelve een aanzienlijk getal van edele Godsdienſtminnaars te tellen. Geen gebrek aan vermogen, ook geen gebrek aan liefde, maar alleen gebrek aan eenparigheid, had lang onze Kerk het ſieraad, en de Gemeente het genoegen van een Orgel doen miſſen. Eindelijk deed zich eene gunſtige gelegenheid op, bij welke door Mr. J. S. VAN DE POLL, één der bewooners van onze Luſtplaatſen, het belangrijk geſchenk van een zeer fraai, en in allen opzigten voor onze Kerk geſchikt Orgel werd gedaan, onder bepaling dat van wegens de Kerk voor de *plaatſing*, het *onderhoud* en *Tractement* voor eenen bekwamen Organist, moest worden gezorgd. Dit geſchenk, met de gevoeligſte dankerkentenis aangenomen zijnde, is eenvoudig ſchoon in onze Kerk geplaatst; en heden, eene aanzienelijke, ook van elders zamengevloeide ſchare bijeen vergaderd zijnde, werd, na het voorlezen, eerst zonder Orgel gezongen *Pſalm* XXXIII: 1, 2. vervolgens geſchiedde het plegtig gebed ter Inwijding, en hierop liet het Orgel zich hooren, gevolgd van een Gezang der Vergadering met hetzelve, van *Pſalm* XCVIII: 3. Voorts las onze zeer geachte en geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer D. BROEDELET, die deze geheele plegtigheid op eene treffende wijze ingerigt heeft, ten tekst af *Pſalm* C: 2a. *Dient den HEERE met blijdſchap*; welke woorden, na de opmerking dat hier, volgens het doel, aan den *openlijken Godsdienſt*, waar-

waar van het *Gezang* een *zeer voornaam deel* is, moet worden gedacht, aanleiding gaven tot eenige gewigtige herinneringen over de *verpligting tot den openbaren Eerdienst*, beſloten met het zingen van *Pſalm* LXVIII: 10 en 17., waarvan de allerlaatſte regel met voller ſtemmen, vergezeld met het zwaarst geluid van het Orgel, werd *herhaald*. Verder ſprak de Leeraar in de 2de plaats, hier over: „ het is Gods wil, dat wij Hem *met blijdſchap* dienen;" zulks aanwijzende uit *beveten* en *opwekkingen*, gelijk in den tekst; uit den *aard der zake*; en uit *voorbeelden* die ter navolging ons worden voorgeſteld; waar na gelegenheid werd gegeven, om in de onderſcheidene geluiden en tonen van het Orgel te kunnen hooren en mede gevoelen, hoe dit ſpeeltuig kan bevorderlijk zijn aan onze *blijdſchap* in het *dienen van GOD*; daar met hetzelve nu ten *Lofzang* werd aangeheven *Pſalm* LXXXI: 1 en 2. vervolgens ten *Dankzang* *Pſalm* CXXXVIII: 1. voorts na eene aangelegene opmerking aangaande dit ſtuk, den *Treurzang* van *Pſalm* LXXVII: 1 en 4. door den ſoftoon in *beurtgezang* nog eenmaal vervangen, daarop het Orchest, bij het Orgel, een Zangkoor van Kinderen was geplaatst, het welk verrukkend ſchoon, met het Orgel, zong uit den Cſten *Pſalm* het 1ſte vs. waar op geheel de Vergadering met het zwaarder geluid des Orgels aanhief het 2de; afgewisſeld door het Koor der Kinderen met het derde; en dit weder door de Vergadering met het 4de vs. Hierop volgde nu gepaste aanſpraken beſloten met *korte lofzegging en gebed*; na het welk met onderſcheiden verzelling van het Orgel, *eerst door de mannen alleen Pſalm* CL: 1, voorts van de vrouwen vs. 2 en van geheel de Vergadering het 3de vs. gezongen, en de zegen geſproken zijnde, de menigte aangenaam verraſcht en als aan hare plaatſen geboeid werd, door, onverwacht, bij het

ſtreelendst Orgelgeluid, van de kinderſtemmen te hooren aanheffen, het hier bij velen bekenden uit de *Gezangen voor den Huislijken Godsdienst:*

Laat u vormen, lieve kindren!
Wis uw Meester meent het goed.

enz. — terwijl, vol blijdſchap, na dat het Orgel zich nog een weinig had doen hooren, de Vergadering ſcheidde.

Om het gewone gebruik te volgen, voegt men hier bij gaarne nog iets over de Geſchiedenis en de waarde van dit ons thans verblijdend Kunſtſtuk; offchoon dit voor het algemeen van weinig of geen belang is. Hetzelve is door den beroemden Kunſtenaar TRESCHEMARKER, te *Elberfeld*, in het jaar 1762 gemaakt, en was tot dezen tijd toe het eigendom van eene, ook alhier, zeer geëerde Familie. Het werd meer dan 20 jaren door de bekwame hand van den kundigen Orgelmaker J. P. SMIT, te *Gouda*, onderhouden, die het ook hier geplaatst heeft, en er van getuigt, dat er maar weinige Orgels zoo uitnemend in Kunſtwerk elders worden aangetroffen.

Men zie hier de *dispoſitie* van hetzelve:

Bourdon 8 v.	Prestant 4 v.
Viool de Gamba 8 v. disc.	Vidamaris 2 v. disc.
Fluit Traverſo 4 v.	Cornet 3 ſterk,
Nachthoorn 4 v.	Super Octaaf 1 v.
Fluit Octava 2 v.	Trompet 8 v. disc.
Flageolet 2 v.	Vox hum. 8 v. disc.
Fagot 8 v. bas	Tremulant.

Het Clavier is van groot C. tot drie geſtreken D. En een aangehangen Pedaal van groot C tot klein *d*.

Bij de Inwijding van dit Werk, is hetzelve beſpeeld door den Heer J. ROBBERS, Organist van de Walen Kerk te *Rotterdam*, welke met den grootſten lof en tot algemeen genoegen, deze zijne opgenomen taak heeft volvoerd. Ook hebben de Kerk-

meer-

meesters en Kerkenraad de blijken van de goedkeuring der Gemeente en der Aanzienlijken, die hier den Godsdienst mede bijwonen, of voor anderen daar in belang ſtellen, reeds mogen zien in eene zeer aanmerkelijke Collecte bij de Inwijding, waar uit gedeeltelijk de gemaakte kosten der plaatſing, als anderzins, kunnen worden gevonden, terwijl voor het overige zich niemand onttrekken wil; gelijk ook voor het jaarlijksch onderhoud van dit Orgel, en Tractement voor eenen bekwamen Organist, door eene Inteekening is gezorgd. De Algoedheid zegene dit Gedenkſtuk lange in en voor de *Velſer* Gemeente!

KROMMENIE den 6den Julij. Aangenaam was voor ons de dag van heden, op welken wij het genoegen hadden, onzen nieuw beroepen en zeer begeerden Leeraar, den Wel Eerw. en zeer gel. Heer P. A. VAN DER LAAN, van *Zanderdorp* tot ons overgekomen, en in het heilig dienstwerk te hooren inzegenen: Dit werd keurig verricht, door deszelfs bijzonderen vriend, den Wel Eerw. en zeer gel. Heer C. MOS, geliefden Evangeliedienaar te *Nieuwendam*, aan wien D. A. VAN DEINSE, waardig Pred. te *Zaandijk*, daar toe verzocht zijnde, deze beurt vriendelijk had afgeſtaan. D. Bevestiger ſtreelde 's morgens onze ooren en harten met eene wel doorwrochte oordeelkundige Leerrede, over die ſchoone belofte, welke eens zou plaats hebben en onder de dagen van het N. T. volkomen vervuld worden, die wij lezen *Zeph.* III: 9. *Gewiſſelijk, dan zal ik tot de volken een reine ſprake wenden, op dat zij allen den naam des Heeren aanroepen, op dat zij hem dienen met een eenpartigen ſchouder.* — Terwijl de bevestigde 's namiddags zijn Leeraarambt bij ons aanvaardde met eene insgelijks treffelijke en verſtandige Leerrede over *Jeſ.* LI: 4. *Luistert naa mij, mijn volk, en mijne lieden neigt naa mij de oore:*

want

want een wet zal van mij uitgaan, en ik zal mijn regt doen rusten, tot een licht der volken. Welke wij wenschen, dat diep in onze harte mag ingeprent blijven en wij meer en meer bekwaam gemaakt worden, om te luisteren naar hem, wiens leer door de Euangeliepredikinge wordt bekend gemaakt, tot verlichting der volken! Deze beide Leerredenen zijn voor eene zeer talrijke menigte van menschen, die uit de omliggende plaatsen zamengevloeid waren en waaronder zich verscheidene nabuurige Predikanten bevonden, uitgesproken en met goedkeuring aangehoord; waar door deze dag gelukkig en zegenrijk voor ons is afgelopen.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

KOOG staat Vakant te worden. Zie Junij 1806.

't Naberigt.

AMSTERDAM.

AMSTERDAM. Gelijk de Heer H. ELSER, SS. Th. Stud. in onze Classicale Vergadering gehouden den 2den Junij dezes Jaars, na een aangenaam voorstel over 2 *Cor.* V: 21. door den Wel Eerw. Heer WIEGMINK, Pred. in de *Oude Loosdrecht*, præparatoir geëxamineerd is omtrent de Hebreeuwsche en Griekse Talen, en verder over de voornaamste stukken van onzen Hervormden Godsdienst, met dat gevolg, dat zijn Wel Eerw. eenparig en met volle ruimte tot den openbaren Predikdienst toegelaten, en onder het getal der Proponenten aangenomen is.

Zoo is ook op den 21sten dezer maand Julij de Heer G. J. POST, na een beknopt voorstel over *Joh.* III: 16. op dezelfde wijze door den Wel Eerw. Heer A. EVERAARS, Pred. te *Amsterdam*, præparatoir geëxamineerd omtrent de Grondtalen des Bijbels, en de leer van onzen Godsdienst, zijnde ook zijn Wel Eerw. met alle ruimte onder het getal der Proponenten aangenomen.

Beide die Heeren hebben de gewone betuigingen en onderteekeningen gedaan; en ook zijn beide de

de Heeren Examinatoren voor hun zeer wel ingerigt werk vriendelijk bedankt.

OUDERKERK AAN DEN AMSTEL nog Vakant. Zie Junij 1806.

HOORN.

OBDAM. Onze geliefde Leeraar D. J. VAN OTTERLO, welke eenige tijd van ons afwezig geweest was, gaf ons in de toepassing zijner Leerrede over *Philipp.* III: 20, 21. op den 22sten Junij te kennen dat hij eene wettige beroeping in de Gemeente van *Haringhuizen*, onder de Eerw. Classis van *Alkmaar* hadt ontvangen, en dat hij zich verpligt vond deze beroeping nog eenigen tijd in beraad te houden. — Wij werden hier door verontrust en gaven zulks aan onzen Leeraar te kennen. — Doch de daar aanvolgende Zondag den 29sten werden wij van onze ongerustheid ontslagen, toen zijn Wel Eerw. ons in eene Vooraf-spraak over *Hand.* IV: 12 verklaarde, dat hij zich verpligt gevonden had om voor de beroeping van *Haringhuizen* te bedanken, en het Euangelie van Christus gelijk voor heen bij ons te blijven verkondigen, gelijk zijn Wel Eerw. in de toepassing zijner Leerrede over *Matth.* XVII: 1—9. ons dan ook ernstig en liefderijk vermaande om toch op den duur in onzen geheelen levenswandel te hooren naar hem die God zelf voor zijn geliefde, en welbehaagelijken zoon hadt verklaard, en ook nog tot ons in het Euangelie zegt: *hoort hem.*

Wij verblijden ons over het gunstig bestuur der Goddelijke voorzienigheid voor ons, en wenschen dat God ook voor de Gemeente van *Haringhuizen* gunstig zorge draagen.

HENSBROEK. Zie Meij 1806.

AARDSWOUDE Vakant. Zie April 1806.

ENKHUIZEN.

MEDEMBLIK. Onze laatst beroepene Leeraar de Wel Eerw. Heer W. SCHINTZEL, veel geliefd

liefd Euangeliedienaar te *Hillegersberg*, voor de aan zijn Eerw. opgedragene beroepinge na een beraad van 14 dagen, uit hoofde van den sterken liefdedrang zijner Gemeente beleefdelijk bedankt hebbende; zoo heeft de Eerw. Kerkenraad onzer Gemeente, omme omtrent deezen zoo waardigen Leeraar niets onbeproefd te laten, met voorkennis en approbatie van den Ed. Achtb. Magistraat deezer Stad met eenparigheid van stemmen zijn Wel Eerw. op den 30sten Junij l. l. andermaal beroepen; dan ook deze vernieuwde en allerernstigste poging heeft wederom voor onze Gemeente geen gunstiger gevolg gehad dan de eerste; alzoo de beroepene wederom na eenige dagen van beraad aan den Kerkenraad het treurig berigt deed toekomen, dat zijn Eerw. om dezelfde redenen, dewelke hem van onze eerste beroeping hadden doen afzien, zich ook nu verpligt had gevonden, voor deze andermaal op zijn Eerw. uitgebragte beroeping beleefdelijk te bedanken; de Kerkenraad zich dus in de onvermijdelijke noodzaakelijkheid bevindende, om het werk der beroeping te hervatten, heeft wederom met approbatie van meergemelden onzen Ed. Achtb. Stedelijken Magistraat op den 14den Julij daaraanvolgende uit een gros gemaakt de volgende Nominatie:

DD. G. D. SWANENBURG, Predd. te *Bunschoten*. H. VAN DER VEN, te *Mijdrecht*. J. G. VAN DEN BERG, te *Andijk*. J. SOBLET, te *Vleuten*. J. HOEK, in de *Lier*. R. SPEELMAN, te *Hardinxveld*. J. SCHUTTE REPELIUS, te *Cokkenge*. D. DE KONING, aan de *Helder*. J. BOODE, te *Amstelveen*. J. VAN SCHAAGE, te *Capelle aan den Tsel*. D. HUPKENS, te *Oost en Westerblokker* en J. BRUIN, te *Wilnis*; de laatste met het lot tegen J. JENTINK, te *Grootebroek*. H. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, te *Swartsluis* en IJPEIJ, te *Oosterleek*.

Het getal dus geformeerd zijnde, zijn hieruit ter-

terſtond met meerderheid van ſtemmen op het 6tal gebragt:

DD. G. D. SWANENBURG, H. VAN DER VEN, J. BRUIN, J. BOODE, J. SOBLET en D. DE KONING, de laatſte met het lot teegen J. HOEK en R. SPEELMAN.

Waarna in die zelve zitting nog is overgegaan tot het 3tal en daarop geplaatst:

DD. G. D. SWANENBURG, J. BOODE en J. BRUIN.

Omme dit vervolgens aan HH. Weshouderen ter approbatie aan te bieden en daaruit dan wederom eene beroepinge te doen.

WERVERSHOOF Vakant. Zie Febr. 1806.

E D A M.

LANDSMEER den 26ſten Junij. D. E. REGEMAN, Pred. te *Emmes Binnendijk*, voor de op hem uitgebragte beroeping, per misſive vriendlijk bedankt hebbende, (zoo als in de vorige Boekzaal is vermeld geworden) is de Kerkenraad, ten overſtaan van den Conſulent D. S. TIMMERMAN HUBERT, Pred. te *Watergang*, wederom overgegaan tot het formeeren van een Nominatie en daartoe werden op het zestal gebragt:

DD. J. P. WIJS, Predd. te *Leerzum*. S. TIMMERMAN HUBERT, te *Watergang*. W. BREIJL, te *Westbroek en Achttienhoven*. N. A. SCHACHT, te *Pergaan en Blesdijk*. J. STOELENDRAIJER, te *Kamerik* en A. DIEPERINK, te *Hoornaar*.

Vervolgens dit drietal:

DD. J. P. WIJS, W. BREIJL en J. STOELENDRAIJER.

Uit welk drietal met algemeene ſtemmen is beroepen D. J. P. WIJS, Pred. te *Leerzum*. — Doch welke voor deze beroeping naar eenigen tijd van beraad per Misſive ook bedankt heeft.

ZUNDERDORP den 29ſten Junij. Heden was het voor ons een aandoenelijke dag, een algemeen bemind Leeraar, de Wel Eerw. Heer P. A. VAN DER LAAN, hield eene liefderijke en voor ons be-

lang-

langvolle afscheids-Leerrede over *Marc* XIII: 34—37. *Gelijk een menſche buitenlands reizende, zijn huis verliet, ende zijne dienstknechten macht gaf, ende elk zijn werk, ende den deurwachter geboodt dat hij zoude waken.* —— *Ende het gene ik u zegge, [dat] zegge ik allen, Waakt.* Groot was het aantal der zaamgevloeide menigte, welke allen voldaan terug keerden. Hartgrondig wenſchen wij, dat onze Vriend en Leeraar in de Gemeente van *Krommenie*, werwaards wij hem zien henen trekken, de gezegendſte vruchten van zijnen Euangelie arbeid moge plukken! Zo dat

ZUNDERDORP thans Vakant is. HH. Proponenten worden uitgenoodigd om hunne gaven alhier te laten hooren, alzo de Kerkenraad voornemens is, om, zo ſpoedig mogelijk, eene beroeping te doen.

NB. In de Boekzaal voor Meij 1806. pag. 545. is eene drukfout ingeſlopen, de Tekst welke door den Wel Eerw. Heer P. A. VAN DER LAAN, bij gelegenheid van het bekend maken van zijn beroep naar *Krommenie*, gebruikt wierd, was niet *Luc.* II: 42*b*. en 43. maar *Luc.* IV: 42 en 43.

EDAM. Uit het in de vorige Boekzaal gemelde twaalftal zijn op den 29ſten Junij op het zestal gebragt:

DD. BONTE, Predd. in de *Beemſter*. VAN DER VEN, te *Mijdrecht*. DE KONING, op de *Helder*. RUIJS, te *Ilpendam*. VAN JUGHEM, in de *Beets* en HAVERKAMP, te *Broek*.

En terſtond op het drietal:

DD. BONTE, DE KONING en VAN DER VEN.

Uit welk drietal op den 1ſten Julij, met meerderheid van ſtemmen beroepen is D. J. BONTE, Pred. in de *Beemſter*.

Na dat deze beroeping van de Achtb. HH. Burgemeesteren gunſtig geapprobeerd was, en den beroepenen toegezonden, heeft zijn Wel Eerw. na

ceni-

eenige dagen van beraad, door eene vriendelijke Missive, tot ons leedwezen, voor dezelve bedankt.

RANSDORP. Door den Consulent is verzuimd te melden, dat D. J. C. GUINEZAU, van *Landsmeer* tot ons overgekomen, alhier op den eersten Pinksterdag, zijnde den 25sten Mei, in den H. dienst ex ordine is bevestigd geworden door D. S. M. DE BRUIN, Pred. op 't Eiland *Marken*. De Bevestiger predikte bij die gelegenheid uit *Hand.* I: 8. *Maar gij zult ontvangen de kracht des Heiligen Geests, die over u komen zal: ende gij zult mijne getuigen zijn, zoo te Jerusalem, als in geheel Judea ende Samaria, ende tot aan het uitterste der aarde.* Doende de Bevestigde zijne Intrede met de woorden *Hand.* V: 31, 32. *Dezen heeft God door zijne rechter* [*hand*] *verhoogd* [*tot*] *eenen Vorst ende Zaligmaker, om Israel te geven bekeringe ende vergevinge der zonden. Ende wij zijn zijne getuigen van deze woorden: ende ook de Heilige Geest, welken God gegeven heeft den genen die hem gehoorzaam zijn.*

Het werk van dien dag, met genoegen volvoerd, zij gezegend.

EDAM. In onze Classis Antesynodaal, gehouden den 21sten Julij, verzogt D. T. VERWEEL, als bevestigd Predikant van *Schellingwoude*, stem en zitting, het geen zijn Eerw. met zegenbede is toegestaan. — Ook werd de Classis Post Synodaal bepaald te *Edam* te zullen gehouden worden den 22sten Sept. 's morgens ten half elf uren.

SCHELLINGWOUDE. Zie hier boven.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

PURMERLAND Vakant. Zie Nov. 1803.

ZEELAND.

WALCHEREN.

VLISSINGEN. Zie Junij 1806.

CLEVERSKERKE. Zie Junij 1806. onder *Middelburg.*

KOUDEKERKE. Zie Maart 1806.

BRESKENS staat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

IZENDIJKE. Zie Maart 1806.

NIEUWLAND Vakant. Zie Aug. 1805.

ST. ANNA TER MUIDEN Vakant. Zie April 1805.

VLISSINGEN Walſche Kerk Vakant. Zie Dec. 1803.

RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797

MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.

WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.

PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.

AARDENBURG Walſche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.

OOSTBURG Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

SAS VAN GENT Walſche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.

SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.

EEDE Vakant Zie Maart 1798.

CADZAND Walſche Kerk Vakant. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

HAAMSTEDE Vakant. Zie Junij 1806.

ZIERIKZEE Walſche Kerk Vakant. Zie Octob. 1805.

ZONNEMAIR Vakant. Zie Sept. 1805.

ELKERZEE Vakant. Zie Sept. 1805.

ZUID-BEVELAND.

'T FORT TE BATH. Den 14den April l. l. is door het Wel Ed. en Wel Eerw. Coll. Qualific. onder het beſtuur van den Wel Eerw. Heere VAN

DEN

DEN BRINK, Pred. te *Krabbendijke*, die drieuit geformeerd:

DD. P. VAN ECK, Predd. te *Kloetingen*. C. VAN DEN BRINK, te *Krabbendijke* en J. W. KÖNIG, te *Ysserstikke*.

En daar uit met eenparige stemmen beroepen de Wel Eerw. Heer P. VAN ECK.

Deze na eenigen tijd van beraad vriendelijk bedankt hebbende, heeft men den 21sten Meij l. l. uit een gros van Predikanten dit drietal gemaakt:

DD. B. J. SWALUE, Predd. te *Stand daar Buiten*. J. A. ANOST, te *Borsselen* en VAN DEN BRINK, te *Krabbendijke*.

En daar uit met eenparige stemmen beroepen de Wel Eerw. Heer B. J. SWALUE.

Welke ook na eenigen tijd van beraad bedankt heeft. Zoo dat

'T FORT TE BATH Vakant blijft. Wordende de Heeren Proponenten verzogt, hoe eer hoe liever hunne gaven aldaar te laten hooren, en zich te addresseeren bij den bovengemelden Directeur D. C. VAN DEN BRINK.

GOES. In de Classicale Vergadering, den 9den Julij alhier gehouden, heeft de Wel Eerw. Heer J. DE KANTER, bevestigd Pred. te *Goes*, die zijn dienstwerk aanvaard heeft met eene leerrede over *Marc.* IX: 49 en 50. *Want een ieder zal met vuur gezouten worden, en ieder offerhande zal met zout gezouten worden. Het zout is goed, maar indien het zout onzout wordt, waar met zult gij dat smakelijk maken? Hebt zout in u zelven, en houdt vrede onder malkanderen*, met wederzijdsche heilbede zitting en stem verkregen.

OUDELANDE Vakant. *Zie* Maart 1806.

ELLEWOUTSDIJK Vakant. *Zie* Maart 1806.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

OUD VOSSEMEER. Van hier is door abuis verzuimd te melden, dat op den 18den Meij l. l.

onze waarde en veelgeliefde Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. W. DE BRUIJN, tot ons leedwezen, en met veel aandoening van zich zelven, van deze Gemeente, een liefderijk affcheid heeft genomen, met eene Leerrede over 2 *Cor.* XI: 11. *Waarom me? Is 't om dat ik u niet lief en hebbe? God weet het.* Er waren bij deze gelegenheid, ook velen uit naburige Gemeenten tegenwoordig, bij welke zijn Eerw. ook zeer geacht en bemind was; en wij zullen altijd met hoogachting en liefde aan dezen onzen Leeraar en Vriend blijven gedenken, wiens dienst wij wenschen, tot eenen uitgebreiden zegen te zijn, van de Gemeente van *Koudekerke*.

Ter vervulling der Vacature, door het vertrek van bovengen. onzen Leeraar J. W. DE BRUIN veroorzaakt, is op den 29ſten Meij, door den Kerkenraad, onder directie van D. F. H. WELMAN, Pred. te *Tholen*, het volgend zestal van Predikanten gemaakt:

DD. A. LEDEBOER, Predd. te *Hellum*. J. J. BUIJN, te *Rijswijk* Lande van *Altena*. P. VAN ECK, te *Kloetingen*. G. NOUHUIS, te *Osfendrecht* enz., C. VAN DEN BRINK, te *Krabbendijke* en G. J. LETTE, te *Zoutelande*.

En daaruit ten zelven dage, met volkomene eenparigheid beroepen de Wel Eerw. zeer gel. Heer A. LEDEBOER, Pred. te *Hellum*, en is van deze beroeping zoo ſpoedig mogelijk, aan den Beroepenen kennis gegeven, die dezelve drie weken heeft in beraad genomen, doch tot onze overgroote ſmerte, voor dezelve beleefdelijk heeft bedankt. Dus blijft

OUD VOSSEMEER Vakant.
STEENBERGEN Vakant Zie Junij 1806.
THOLEN Vakant. Zie Meij 1806 in 't Naberigt.

UT-

UTRECHT.

UTRECHT.

UTRECHT den 20sten Julij. Heden hadden wij het genoegen, dat door onzen oudsten Leeraar, den Wel Eerw. Heer A. KOK, den tot ons van den *Briel* beroepen Leeraar, de Wel Eerw. zeer geleerde Heer L. J. BEVERLO BROUWER, in den H. dienst alhier bevestigd werd, met de woorden van den Zaligmaker aan zijne Apostelen, *Matth.* XXVIII: 19. *Gaat dan heenen onderwijst alle de volkeren, dezelve doopende in den name des Vaders, ende des Zoons, ende des Heiligen Geests: leerende haar onderhouden alles wat ik u geboden hebbe.* Daar de Bevestigde 's avonds zijne Intrede deed met Paulus betuiging, *Koll.* I: 25. *Welker dienaar ik geworden ben, naar de bedeelinge Gods, die mij gegeven is aan u, om te vervullen het woord Gods.* Welke Leerredenen met veel genoegen en stichting zijn aangehoord. God geve verder schijnsel op het werk van deze zijne Knechten, als ook op dat van allen, die onder ons, aan den welstand onzer zielen arbeiden.

MONTFOORT den 7den Julij. Op præsentatie van het Departementaal Bestuur 's Lands van *Utrecht*, is alhier den 27sten Meij tot tweeden Herder en Leeraar beroepen de Wel Eerw. Heer D. VAN DER LOO, thans nog veelgeliefd Evangeliedienaar in de *Ave zaathen*; welke beroeping door het Departementaal Bestuur geapprobeerd zijnde, zijn Wel Eerw. is toegezonden, en dezelve zijn Wel Eerw. laat ter hand gekomen zijnde, (nadien zijn Eerw. in Commissie van wegens het Synodus van *Gelderland* met dat van *Groningen* was) door zijn Eerw. den 28sten der voorl. maand, tot onze blijdschap is aangenomen.

MIJDRECHT den 8sten Junij 1806. Onze har-

telijk geliefde en ons lievenden Leeraar, de Wel Eerw. Heer C. VAN DER VEN, maakte ons heden morgen in eene Voorafſpraak, genomen uit *Pſalm* XCIII: 1. het voor ons allen zoo treffend berigt, niet zonder aandoening bekend, dat zijn Wel Eerw. eenige dagen te voren alleronverwagtst eene op zijn Wel Eerw. door het lot uitgebragte beroeping naar *Ouderkerk aan den Amſtel*, onder het Eerw. Claſſis van *Amſterdam*, ontvangen, en eenige dagen van beraad verzocht had.— Wij werden door deze tijding zeer ontrust, daar wij nog gene vier jaren ons in zijne nuttige en onder ons zoo bijzonder gezegende Euangeliebediking, in zijne gulle verteering en voorbeeldigen wandel verblijden mogten, waardoor zijn Wel Eerw. van allen zoo geliefd geworden was. In vreeſ en hoop verkeerende, lieten wij echter niet na alles aantewenden, wat mogelijk was om deze onzen beminden Leeraar te bewegen, dat hij bij ons zou blijven: Regering, de Leden van het Kerkbeſtuur, Kerkenraad, Catechiſanten, kortom bijna de geheele Gemeente van de oudſten tot den jongſten toonden hunne eenparige hartelijke begeerte, dat zijn Wel Eerw. deze hem lievende Gemeente niet zou verlaten.— Wij vonden ons in onze aangewende pogingen niet te leur geſteld, daar zijn Wel Eerw. ons den volgenden Zondag 's voormiddags in eene Voorafſpraak, genomen uit *Luc.* XXIV: 29*a*. verraſte met het voor ons allen zoo aangenaam en verblijdend berigt, dat zijn Wel Eerw. door den algemeenen liefdedrang der Gemeente ingenoede zich verpligt gevonden had om voor de op zijn Wel Eerw. uitgebragte beroeping naar *Ouderkerk aan den Amſtel* vriendelijk te bedanken; blijdſchap en vergenoeging waren door deze tijding uit ieders gelaat te leezen, zoo als wij dit ook nader door daden bevestigd hebben.

Zijn Wel Eerw. verbond zich daarop den volgen-

geoden Zondag, zijnde den 22sten Junij weder plegtig onder ons in eene weldoorwrochte Leerrede, met de woorden van Paulus, *Hebr.* VI: 11. *Maar wij begeeren dat een iegelijk van u dezelve naarstigheid bewijze tot de volle verzekertheid der hope, tot den einde toe.*

Wij danken den Koning zijner Kerke, dat hij het hart van onzen algemeen beminden Leeraar en Vriend voor ons ten besten wilde besturen.— Hij doe zijn Wel Eerw. nog lange onder ons blijven, gegeve verder zijn dienstwerk en zorge in liefde voor de Gemeente van *Ouderkerk aan den Amstel.*

MAARSSEN. Zie Meij 1806. in 't Naberigt.

AMERSFOORT.

EEMNES BINNENDIJKS. Onze geliefde Leeraar D. E. BEGEMANN, ontving den 25sten Meij eene eenparige beroeping naar de Gemeente te *Landsmeer*. Groot was onze blijdschap, toen hij den 1sten Junij naar aanleiding van de woorden 1 *Cor.* I: 23*a* ons bekend maakte, dat hij ons verder het Euangelie van Christus den gekruisigden zou verkondigen. — Dan, eene vernieuwde poging dier Gemeente, om hem weer te willen beroepen, indien men op eenen goeden uitslag durfde hopen, deed ons vreezen, dat wij zijn Eerw. zouden moeten missen. — Doch tot onze hartelijke blijdschap vernamen wij den 15den Junij, dat zijn Eerw. door de algemeene liefde en achting, die hij geniet, zich gedrongen gevoelde bij ons te blijven, en voor het vernieuwd aanzoek dier Gemeente vriendelijk te bedanken, hij verbond zich aan ons met die woorden *Joh.* IX: 4. *Ik moet werken de werken des genen die mij gezonden heeft, zoo lang het dag is: de nacht komt, wanneer niemand werken en kan.* Wij verblijden ons allen over die kenze. Eene aanzienlijke jaarlijksche verhooging van tractement, zonder dat zijn Eerw. voor zijn genomen besluit iets daarvan wist, strekt tot een blijk,

hoe zeer wij onzen Leeraar lief hebben en achten. God doe hem nog lang met zegen onder ons arbeiden, tot uitbreiding van het Koningrijk van onzen Heer Jesus Christus, ter bevordering van Godsdienstige kennis en Euangelische deugd.

AMERSFOORT Vakant. Zie Junij 1806.

NEDERHORST (DEN BERG) Zie Junij 1806.

WOUDENBERG. Zie Junij 1806.

VUURSCHE Vakant. Zie Maart 1806.

RHEENEN EN WYK.

LEERSUM. Onze zeer geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. P. WIJS, den 28sten Junij l. l. eene eenparige beroeping naar de Gemeente van *Landsmeer* ontvangen hebbende, heeft op onze sterke liefdedrang voor dezelve bedankt.

Wij verblijden ons hartelijk in deze keus; God bekrone dezelven met zijnen goedkeurenden zegen, en zorge in liefde voor de Gemeente van *Landsmeer*.

ODIJK staat Vakant te worden. Zie Junij 1806.

VEENENDAAL Vakant. Zie Jan. 1806.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

ROTTEVALLE. Ter vervulling van deze Vacature vergaderde de Eerw. Kerkenraad dezer plaatse, volgens oud gebruik daar toe alleen geregtigd, op den 22sten Meij deezes jaars en werd door denzelven, ten overstaan van den naburigen Leeraar D. J. HEMSING, waardig Pred. te *Oostermeer*, als Consulent, eerst op het drietal geplaatst

DD. W. MEDIUS, Cand. te *Rijperkerk*. H. B. RIGERSMA, Pred. te *Bornbergum* en E. L. REDDINGIUS, Cand. te *Engelum*.

En voorts ten zelven dagen daaruit de eerstgemelde beroepen. Deeze beroeping werd den 1sten Julij in de Classicale Vergadering te

LEEU-

LEEUWARDEN, door gemelden D. HEMSING, gesterkt door Leden van den Kerkenraad, ter goedkeuring ingeleverd, die ook, na dat dezelve bevonden werd conform de Kerkenorde te zijn, geredelijk volgde, onder hartelijke toebede van een vollen Euangeliezegen over den beroepenen Leeraar en Gemeente en werden tot Bevestigers benoemd DD. J. HEMSING en D. P. SIBINGA, Predd. te *Oostermeer* en *Oudega*.

In gemelde Vergadering had ook het Examen van den Candidandus W. WINSEMIUS, door de in *Junij* genoemde DD. Examinatoren, plaats. Beide het oordeelkundig en wélvloeijend voorstel over den Proeftekst, *Matth.* VIII: 5—13. en het daar op volgend onderzoek, in de Talen over *Ps.* III: en *Joh.* III: en over de H. Godgeleerdheid, dat wél ingerigt was en vaardig beantwoord werd, liepen af tot groot genoegen en werd zijn Eerw. met alle blijdschap en onder toebede van den besten zegen, Candidaat verklaard.

Ook verzocht de Student ISAACUS SANNES, Wilh. Fil. in de volgende bijeenkomst der Classis, waar toe den 2den Sept. bepaald is, tot het Examen Candidatismi te mogen worden toegelaaten, dat, na lezing van zeer loffijke getuigschriften van *Franeker* en *Groningen*, gereedelijk wierd ingewilligd, zullende dan D. V. Examinatoren zijn DD. T. E. MEBIUS en J. M. SNETHLAGE, Predd. te *Beers* en *Oenkerk*.

BERGUM. D. H. N. PRAFF, (Zie Junij) heeft de beroeping, op zijn Eerw. uitgebragt, aangenoomen.

WEIDUM Vakant. *Zie Maart 1806.*

LEEUWARDEN Vakant. *Zie Oct. 1796.*

DOKKUM.

OUDWOUDE EN WESTERGEEST Vakant. *Zie Febr. 1806.*

GERKESKLOOSTER staat Vakant te worden. Zie Jan. 1806.

FRANEKER.

PEINS en SWEERS. Den 11den Maij namen Onderlingen en Diaconen van de Gemeentens in deze gecombineerde Dorpen in ernstige overweging, hoedanig de Wel Eerw. D. [illegible], nu één Jaar lang het Leeraars-Ambt alhier had waargenomen. Eenparig waren zij van oordeel, dat de getrouwheid en ijver door zijn Wel Eerw. daar bij onafgebroken aan den dag gelegd, de beste wenschen geëvenaard, hunne hoop overtroffen, en de verlangens van alle beminnaars van Godsdienst en deugd in deze plaatsen vervuld had.

De opgewekte ijver in het bijwonen van de openbare Godsdienst-Oefeningen, de misschien voorbeeldeloze lust om zich door middel van Catechisatiën te doen onderwijzen, als hebbende het getal van Leerlingen meer dan honderd, of wel, één derde van al de Leden van de Huisgezinnen der Hervormden bedragen, de milde mededeelzaamheid aan de zoo zeer bezwaarde Cassen der Armen bij Diaconen onderwonden, waren even zoo vele onduhbelzinnige en sprekende bewijzen, welke den Kerkenraad ten waarborg strekten, dat zij met volle gerustheid het wel verdiend getuigenis en schriftelijk blijk van hare denkwijze en erkentenis aan zijn Wel Eerw. konde afgeven, en op naam van allen spreken.

Zij besloot dan daar toe, na het eindigen van den Morgen Godsdienst-Oefening, en om tevens van dezen stap kennis te geven, aan Kerkvoogden en aan de voornaamste inwoonende Beroepers van zijn Wel Eerw.; met verklaring, dat het dien ten gevolge den Kerkenraad aangenaam zijn zoude, wanneer het verblijf van zijn Wel Eerw. bij, en ten nutte van deze Gemeente, op alle gepaste wijzen verlangenaamd werd,

Spoe-

Spoedig, reeds dien eigen namiddag na het eindigen van den tweden Kerkdienst, vernam de Kerkenraad den vereerenden en boven verwaging gunstigen uitslag van hare poging, doorden ontvangst eener schriftelijke verzekering, voor een jaarlijksche niet onaanzienlijke toelage, tot het in vergelijking met de duurte der noodwendigheden en levensmiddelen, veel te bekrompen inkomen van een Leeraar, die zich zoo geheellijk aan zijn Dienstwerk toegewijd, en boven verpligting bij de beroeping op hem gelegd, gearbeid had.

Zij ging dan naar het Huis van zijn Wel Eerw., die volstrekt niets vermoedende van het geen er gaande was, zigtbaar gevoelig getroffen werd, bij de opening en voorlezing van het getuigenis, het welk de Kerkenraad zich uit erkentenis eenparig verpligt gerekend had, aan zijn Eerw. afte geven; na dat dit door zijn Eerw. beantwoord was, volgde de communikatie der toelage aan zijn Wel Eerw. buiten alle bezwaar der Gemeentens verzekerd.

Overwaardig was het, zeggen Lieden, die zich bij de komst van den Kerkenraad ten huize van den Predikant bevonden, om de indrukken, welke de mededeling van het gebeurde maakte, te observeren en gade te slaan; de Kerkenraad was van hare zijde geheel opgeruimd, door het denkbeeld, dat de Leeraar naauwer en vaster aan den Dienst der Gemeentens verbonden was.

Bij den Leeraar daarentegen bleef op dien tijd, onder de blijvende eer, hem door het schriftelijk getuigenis des Kerkenraads bewezen, het genoegen bedolven, het welk de verbetering zijner huiselijke omstandigheden hem, als man en vader verwekken moest; en ook bij de eerste gepaste gelegenheid door zijn Eerw. openlijk is erkend geworden.

De Kerkenraad wenscht vurig dat de dienst van, en algemeene agting voor zijn Wel Eerw. nog lang bij

Leerrede over *Hand.* XI: 40 tot 47. dat zijn Eerw. die beroeping in de vreeze des Heeren hadt aangenomen, zullende gevolgelijk

MOLQUERUM Vakant worden.

KUBAARD EN WAAKSKENS. D. T. WASSENAAR, van hier na *Sibrandabuuren en Terzool* beroepen, heeft die beroeping in beraad genomen.

WITMAARSUM Vakant. Zie Octob. 1805.

GAAST EN FERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

MAKKUM EN HORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZEVENWOUDEN.

TERKAPLE EN AKMARIJP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

TJERKGAAST, ST. NIKLAASGA, DONJEGA, IDSKENHUIZEN EN LEGEMEER Vakant. Zie Junij 1805.

DONKERBROEK EN DE HAULE. Zie Julij 1806.

OVER-YSSEL.

DEVENTER.

LOSSER Vakant. Zie Maart 1806.

DEVENTER Walsche Kerk Vakant. Zie Julij 1803.

CAMPEN.

ZALCK. De Hoog wel geboorene gestrenge Heer B. H. BARON BENTINCK, Heer van *Zalck &c.* heeft de Collatie tot Pred. te *Zalck* opgedragen aan den Eerw. Heer R. MACALESTER LOUP, Prop. in *'s Hage.*

CAMPEN staat Vakant te worden. Zie Meij 1806.

ZWOLLE.

ZWOLLE. Den 1sten Julij is door DD. Depp. Clas-

Classis J. H. TEN HOEVER en C. FORTUIN, Predd. in den *Ham* en te *Zwolle*, præparat. geëxamineerd, en vervolgens door de Eerw. Classis van *Zwolle*, tot Proponent aangenomen, en tot den openbaren Predikdienst toegelaten D. JAN DOBELMAN.

AVEREEST. Onze beroepene Leeraar D. J. P. DOORNBOSCH, voor als nog Pred. op 't *Hogeveen*, zal onder ons, D. V. den 17den Aug. bevestigd worden, door D. G. RADEMAKER, Pred. te *Zuidlaren*.

NIEUWLEUSEN. Zie Febr. 1806.

WINDESHEIM. Zie Junij 1806.

VOLLENHOVEN EN STEENWIJK.

BLOKZIJL. Den 19den Julij is alhier ter vervulling onzer openstaande Leeraarsplaats het volgende viertal gemaakt:

DD. R. WILRÉE, Predd. te *Groothuizen en Avenhorn*. G. J. VAN DEN BROEK, te *Wapserveen*. H. GOMARUS, te *Geithoorn* en J. DOBELMAN, Prop. onder de Eerw. Classis van *Zwolle*.

En daaruit op den zelfden dag, met eenparigheid van stemmen, tot onzen gewonen tweeden Herder en Leeraar beroepen JAN DOBELMAN, Prop. onder de Eerw. Classis van *Zwol.*

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 'T GORECHT.

GRONINGEN. Zie Meij 1806.

APPINGEDAM.

APPINGEDAM. In onze Classicale Vergadering, gehouden den 1sten Julij, is de Heer P. IDEMA, S. S. Theol. Stud. op 's Lands Hooge School te *Groningen*, die zich in eene vorige Vergadering tot het præparat. examen had aangegeven, na een kort Voorstel over 1 *Joann.* IV: 9. door de Wel Eerw. Heeren Winter Deputaten onderzogt in de voornaamste leerstukken des geloofs, benevens in de Hebr. en Gr. talen, met dien uitslag, dat hij met

met eenparige ſtemmen onder het getal der Proponenten is aangenomen, en tot den openbaren Predikdienst toegelaten.

HELLUM. Op den 8ſten Junij d. j. maakte onze geliefde Leeraar D. A. LEDEBOER, ons bekend, dat zijn Eerw. eene beroeping had ontvangen in de Gemeente van *Oud Vosſemeer*, en dezelve eenigen tijd in beraad genomen. Wij maakten ons dezen tijd ten nutte, om ware het mogelijk door onzen liefdedrang zijn Eerw. te bewegen, om bij ons te blijven: en God heeft deze onze poging met zijnen zegen bekroond, daar onze geliefde Leeraar ons op den 22ſten Junij l. l. bekend maakte, dat hij voor de beroeping in de Gemeente van *Oud Vosſemeer*, uit liefde tot ons, had bedankt; terwijl zijn Eerw. zich met veel gevoel weder aan ons verbond met eene Leerrede over *Joh.* XVII: 26. *Ende ik hebbe haar uwen naam bekent gemaakt enz.* God, wien wij danken voor deze zijne liefderijke ſchikking ten onzen aanzien, ſtelle onzen Leeraar nog tot eenen ruimen zegen in ons midden, en zorge op de gunſtigſte wijze voor de belangen van de Gemeente van *Oud Vosſemeer*.

COLHAM Vakant Zie Maart 1805.

MIDDELSTUM.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

WESTER-NIELAND EN SAAXUMHUIZEN Vakant. Zie Febr. 1806.

'T WESTER-KWARTIER.

ZUIDHORN. Den 16den Junij werd in eene Claſſis Contracta, daar toe bijzonder belegd, de Wel Eerw. Heer B. NIEUWOLD, A. Fil. tot hier toe zeer geliefd Pred. te *Lutkegast*, van zijne verbintenis aan, en betrekking op deze Vergadering, als derzelver Medelid, ontſlagen, en aan de Claſſis van het *Oldambt en Westerwoldingerland*, en aan de Gemeente van *Zuidbroek en Muntendam*, wel-

welke zijn Eerw. tot haren gewonen Herder en Leeraar had beroepen, overgegeven; na dat alle de ſtukken betrekkelijk deze zaak, en vooral het ontſlag aan zijn Eerw. op den 9den Junij daar te voren, van zijne tegenwoordige Gemeente verkregen, in behoorlijke orde was bevonden. Alles werd verrigt onder het deelnemend gevoel over het verlies van zulk eenen waardigen Medebroeder, met de hartelijkſte ontboezemingen van zegenwenſchingen, en op gelijke wijze, door D. S. NIEUWOLD, van deze Vergadering affcheid genomen.

Op denzelfden dag werd door de Wel Eerw. Heer J. E. WINTER, Pred. te *Zuidhorn*, der Claſſis ter goedkeuring aangeboden eene beroeping, uitgebragt op den Wel Eerw. Heer J. CORSTIUS, M. Fil. Prop. onder de Claſſis van *Groningen en 't Gorecht*, tot Predikant in de Gemeente te *Feerwerd*, verzoekende voor en in naam van den Beroepenen, de Claſſicale goedkeuring op dezelve beroeping en het peremptoir examen op de eerſte gewone Claſſicale Vergadering, waartoe de vereiſchte Kerkelijke en Claſſicale Testimonia mede werden overgegeven. Alle de ingediende ſtukken in goede orde zijnde bevonden, werd het beroep van D. J. CORSTIUS, met zegenbede over de Beroepers en den Beroepenen, Claſſicaliter goedgekeurd, het verzochte examen aan den Beroepenen toegeſtaan, en aan zijn Eerw. ter Proefteksk opgegeven *Hand.* VII: 54—60. in 't Hebr. *Gen.* III. en in 't Gr. het Teksthoofddeel.

LUTKEGAST. Na dat onze zeer geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer S. NIEUWOLD A Fil in wiens licht zich deze Gemeente nu juist twee jaren heeft mogen verheugen, beroepen tot Predikant in de groot en aanzienlijke Gemeente van *Zuidbroek en Muntendam*, van zijne betrekking op, en verbintenis aan deze Gemeente, op den 9den Junij, en

van de Classis van 't *Westerkwartier* op den 16 daaraan volgende, op eene loffelijke wijze ontslagen, en aan de Gemeenten van *Zuidbroek en Muntendam*, en aan de Classis van het *Oldambt en Westerwolde* was overgegeven, volgde de dag, den 29sten Junij, op welken onze geliefde Leeraar en vriend, een teder, aandoenlijk en bemoedigend affcheid nam van deze Gemeente, predikende over een gedeelte van het laatste onderhoud van Jezus met zijne Leerlingen, *Joh.* XVI: 22. *Gij hebt dan nu wel droefheid, enz.*

De groote schare van aandachtige en getroffene Toehoorders, de eerbiedige stilte, met welke deze plegtige Godsdienstige verrigting werd uitgevoerd, en de weemoedige droefheid, welke bij den Leeraar en Gemeente gevoeld en bespeurd werden, waren getuigen van die tedere betrekkingen, welke hier verbroken moesten worden: ondertusschen zal de tweejarige liefdearbeid van onzen geliefden D. NIEUWOLD, het aandenken aan hem, en aan zijne groote talenten, welke bij zijne eerften opgang in het H. dienstwerk, hier reeds zulke aanmerkelijke winsten voor zijnen Heer gedaan hebben, voor altoos onvergetelijk maken bij deze Gemeente; die hartelijk wenscht: dat zijn Eerw. in de Gemeente van *Zuidbroek en Muntendam* nog vele grootere vruchten zie op zijne deugdelijken arbeid, en vooral met geene mindere liefde en hoogachting ontvangen en bejegend worde. Dus is

LUTKEGAST Vakant: dan deze Vakature zal (D. V.) ook aanstonds wederom vervuld zijn, aangezien deze Gemeente onmiddelijk daartoe is overgegaan, en uit een drietal personen, welke zij verzocht had, hunne gaven voor de Gemeente te laten hooren, zijnde DD. C. BROUWER, B. BREDÉ en N. SANNES, onder directie van D. N. WESTENDORP, Pred. te *Scheldebuuren*, als Consulent, op

op den 9den dezer, met eenparige ſtemmen beroepen heeft de Eerw. Heer CASPAR BROUWER, Prop. onder de Claſſis van *Appingedam*, die ook aanſtonds deze beroeping in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

ZUIDHORN den 16den Julij. Heden is op de gewone Claſſicale Vergadering perempt. geëxamineerd, D. J. CORSTIUS M. Fil. beroepen Pred. te *Feerwerd*, door de Heeren Moderatóres Claſſis, DD. B. J. BROESE, P. METTEVIER en J. KOITER, Predd. te *Garnwerd*, *Niezijl* en *Leegkerk*, na vooraf eene voldoende proeve zijner uitmuntende predikgaven gegeven te hebben, met eene redevoering *over de ſteeniging van Stephanus*, *Hand.* VII: 54–60. en heeft zijn Eerw. in dat onderzoek alzoo voldaan, dat hij met volkomene eenparigheid, goedkeuring en blijdſchap, tot de bediening van het Euangelie in de hem roepende Gemeente van *Feerwerd* is toegelaten; na dat ijn Eerw. in alles aan de Kerkelijke vereischten had voldaan. De Wel Eerw. Heer M. CORSTIUS, Pred. te *Groningen*, die hier bij tegenwoordig was, werd van de Claſſis met de bevordering van dezen zijnen braven en veel goeds beloovenden Zoon hartelijk geluk gewenscht. De plegtige bevestiging van D. J. CORSTIUS is bepaald op Zondag den 17den Augustus.

Op den zelfden dag werd door den Wel Eerw. Heer J. E. WINTER, Pred. te *Zuidhorn*, der Claſſis ter goedkeuring aangeboden, eene beroeping tot Pred. te *Lutkegast*, uitgebragt op den Wel Eerw. Heer C. BROUWER, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Appingadam*, met verzoek voor en in naam van den beroepenen; dat de Kerkelijke goedkeuring op die beroeping verleend, en hij op eene volgende Vergadering tot het peremptoir Examen mogte worden toegelaten; aan welk verzoek, nadat alle ſtukken tot deze zaak betrekkelijk alle

in behoorlijke orde werden bevonden, met goedkeuring der wel en wettig uitgebragte beroeping, geredelijk werd voldaan; zijnde aan zijn Eerw de dag van het Examen gesteld den 26sten Aug. en zijn Eerw. ten proeftekst opgegeven 1. *Joh.* III: 1. in 't Hebr. *Ps.* III: en in het Grieksch het Teksthoofddeel.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

WINSCHOTEN. Deze Gemeente werd in den morgen van den 26sten Junij l. l. bedroefd door het overlijden van haren oudsten Leeraar den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. SMITH, het ontzielde overschot werdt den 30sten daaraan volgende op het Choor onzer Kerke begraven, en zijn Eerw. Ambtgenoot, de Wel Eerw. zeer geleerde Heer H. CANNEGIETER, heeft in eene plegtige Lijkrede uit 1 *Petr.* I: 24, 25. *Want alle vleesch is als gras, enz.* de nagedagtenis van den Overledenen, ten aanhooren van eene groote schare, zoo stichtelijk, als plegtig gevierd. De overledene werd te *Groningen* den 29sten Maart 1740. geboren, zijn Eerw. Ouderen waren de Heer CLAAS SMITH, in leven Hopman des Burgerlijken Regiments, en voogd van het Burger Weeshuis aldaar en Mejufvrouw MARGARETA RADIJS, voogdes van gemeemde Burger Weeshuis.

Nadat zijn Eerw. zijne Letteroefeningen te *Groningen* volbragt had, en met lof onder het getal der S. S. M. Candidaten was aangenomen, werd hij den 26sten Sept. 1764. te *Buitenpost*, onder de Classis van *Dokkum*, tot Leeraar beroepen, aldaar met toejuiching het H. Dienstwerk verrigtende, werd zijn Eerw. de beroeping van *Marsum*, onder de Classis van *Leeuwaarden* eenparig opgedragen, doch daarvoor door zijn Eerw. beleefdelijk bedankt, gelijk zijn Eerw. ook deed ten aanzien van de Gemeente van *St. Jacobi Parochi*, onder de Classis van *Franeker*, die onzen Overlede-

de-

denen zoo dringend tot haren Leeraar begeerde.— Den 6den Sept. 1767. werd zijn Eerw. met eenparige ſtemmen naar *Dokkum* geroepen, en nu vondt hij zich verpligt om zich van zijne hem lief gewordene Gemeente van *Buitenpost* los te maken, en het Leeraars ambt te *Dokkum* te aanvaarden; dan het mogte ook die Gemeente niet gebeuren, zich lang in zijnen aangenamen Euangeliedienst te verblijden, dewijl zijn Eerw. in den jare 1769. hier tot onzen jongſten Leeraar beroepen zijnde, onze roepſtem gewillig volgde.

Zijn Eerw. werd den 22ſten October van het gemelde Jaar onder ons door zijnen hooggeachte Leermeester, den hoog Eerw. Heer P. CHEVALLIER, in leven S. S. Th. Dr. en Prof. te *Groningen* bevestigd met eene Leerrede uit 1 *Cor* IV: 1. en zijn Eerw. begon op dien zelfden dag zijn Euangeliebediening onder ons met Paulus woorden, *Rom.* I: 16.

Zijn Eerw. Ambtgenoot, de Wel Eerw. Heer WERUMEUS vervolgens overleden zijnde, werd onze Overledenen in den Jare 1782 tot onzen oudſten Predikant eenparig aangeſteld.

Zijn Eerw. Echtgenoote, Mejuffr. ANNA BAKKER, Dochter van wijlend J M. BAKKER, Burgemeeſter te *Dokkum* en wijlend ELIZABETH SINIA, met wien de Overledenen den 22ſten Nov. 1767. in het huwelijk trad; — de vier van de zeven uit dit huwelijk verwekte overgeblevene kinderen, zijnde drie Zonen, waar van de oudſte Predikant te *Leens*, onder de Claſſis van *de Marne*, de tweede Kapitein, en de derde Ingenieur is, en één dochter gehuwd aan den Heer SCHELTS, J. U. Dr. en Practizerend Advocaat; — deze groote Gemeente, betreuren naar de onderſcheidene betrekkingen, in welken zij tot den Overledenen, als man, vader en Leeraar ſtonden, zijnen dood, en God geve, dat wij de ſchoone Euangelielesſen, welke zijn

Eerw. met mannelijke welſprekendheid, en met een hart, dat zigtbaar voor onze wezenlijke belangen klopte, ons ſteeds herinneren en geloovig betrachten! Dus is te

WINSCHOTEN één Predikantsplaats Vakant.

ZUIDBROEK EN MUNTENDAM den 13den Julij. Heden werd onze beroepene Leeraar de Wel Eerw. Heer B. NIEUWOLD, van *Lutkegast* tot ons overgekomen, in den dienst dezer Gemeente bevestigd. Een zijner voornaamſte Leermeesters, de hoog Eerw. Heer H. MUNTINGHE, S. S. Th. Dr. en Prof. als mede Akademieprediker te *Groningen*, die zijn Eerw. voor twee jaren in zijne vorige Gemeente bevestigd had, verrigtte nu ook met hartelijke toegenegenheid deze plegtigheid, en ſchenkte met eene meesterlijke hand het werk en doel van een Kristen Leeraar naar aanleiding van 's Apostels betuiginge 2 *Kor.* XIII: 9*b*. *Ende wij wenſchen ook dit*, [*namelijk*] *uwe volmakinge.*

De hand van Broederſchap werd onzen nieuwen Leeraar, namens de Claſſis van 't *Oldambt en Westerwoldingerland*; toegereikt door zijn Eerw. Oudoom D. E. MEURS, Pred. in de *Oude Pekel A*, die tevens met gepaste aanſpraak en zegenwenſchingen zijn Eerw. begroette.

's Namiddags aanvaardde onze Leeraar zijne heilige bediening onder ons met eene verſtandige en doeltreffende Redevoering uit 2 *Kor.* I: 14*b*. *Wij zijn medewerkers uwer blijdſchap.*

VLAGTWEDDE den 14den Julij. Uit de voor heen gemelde Nominatie werd heden onder voorzitting van den Hoog Ed. Geſtr. Heer W. DE SITTER, Drost der Jurisdictie van *Wedde en Westerwoldingerland*, door de Collatoren tot onzen Leeraar beroepen de Wel Eerw. Heer MULDER, thans Pred. te *Rolde.*

NIEUWWOLDA Vakant. Zie Meij 1806.

TER-

TERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

DRENTHE.

EMMEN.

BORGER ſtaat Vakant te worden. Zie April 1806.

MEPPEL.

MEPPEL. Zie Junij 1806.

'T HOGEVEEN. Zie Junij 1806. onder Art. *Meppel.*

OOST-FRIESLAND.

Het Berigt van hier, zullen wij (uit plaatsgebrek) in onze volgende mededeelen.

PILSUM Vakant. Zie Jan. 1806.

GROOT WOLDA Vakant. Zie Dec. 1805.

EMDEN Vakant. Zie Julij 1804.

VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

LINGEN.

BACCUM Vakant. Zie Jan. 1806.

KLEVE.

HUISSEN. Zie Maart 1806.

De Bevestiging en Intrede van den Leeraar alhier, zullen wij (bij plaatsgebrek) in onze volgende berigt van geeven.

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

BREMEN.

ANSGARIE KERK Vakant. Zie Juny 1804.

MARIENKERK tweede en derde Leeraarsplaats Vakant. Zie Dec. 1804.

HANAU ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

INHOUD.

J. VAN DER ROEST, Leerredenen over de genoegens van den Godsdienst. Tweede en laatſte Stuk Bladz. 5
Bijdragen tot Bevordering van Waarheid en Godvrucht. Tweede Deel. Derde Stuk. 12
De Hervormde Godsdienstvriend. Eerſte Deel. Eerſte Stukje. No. 1—26. 18
Weekblad tot Nut en Vermaak. Eerſte Deel. 25
J. FOKKE, Geſchiedenis van de Agttiende Eeuw. Vijfde Deel. Met Platen. 38
THOM WHITE, De Postrijder, de Kok voor Arme Lieden en de Zondags School. 55
Letter-Nieuws. 61
Naamlijst der DD. Proponenten. 64
Register —— —— —— die tot Predikanten beroepen zijn. 67
Naamlijst —— —— —— onder de Walſche Synode. —
Synode van *Zuid-Holland*. 68
—— —— *Overijſſel*. 71
Walſche Synode. 75
School-Nieuws. 77
Kerk-Nieuws. 85

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD EN DRIE-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor AUGUSTUS 1806.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
MDCCCVI.
Met Privilegie.

De Prijs is 6 Stuivers.

UITTREKSELS.

OVERDENKINGEN bij de LIJDENSGESCHIEDENIS des HEILANDS, ter bevordering van Christelijke Levenswijsheid: door GOTTLOB IMMANUEL PETSCHE, *Vroegprediker in de St. Pieterskerk te* Freijburg. *Uit het Hoogduitsch vertaald. Naar de tweede verbeterde Uitgave. Te* Leijden *en* Amsterdam, *bij* A. en J. Honkoop *en* W. van Vliet, 1805. 242 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-12-:

Wij hebben, het is waar, reeds vele Werken, meer en min uitgebreid over de Lijdensgeschiedenis van den Heere JEZUS CHRISTUS, evenwel zal dit tegenwoordige niet overtollig behoeven te schijnen, dewijl deszelfs Schrijver tot zijn bijzonder doel heeft, blijkens zijne *Voorrede*, om den Lezer op het edele en verhevene in 's Heilands gedrag, gedurende zijn laatste lijden opmerkzaam te maken, en daardoor den eerbied, welken wij dezen grootmoedigen Lijder en Weldoener verschuldigd zijn, te ontwikkelen. En, dewijl niet slechts de hoofdpersoon, maar ook de bijpersonen in deze lijdensgeschiedenis, door hun gedrag, overvloedige stof tot nadenken aanbieden, en hun voorbeeld, ook voor ons, deels leerzaam, deels waarschuwend

kan zijn, heeft hij het nuttig geacht, ook dit, als overeenkomstig met zijn plan, te bearbeiden.

Men heeft hier dus geene uitlegkundige verklaring van 's Heilands lijden, ook geene doorgaande aanwijzing van andere bedoelingen en oogmerken van dit lijden, te zoeken; maar eene aanwijzing en aanprijzing van het *voorbeeld* ons door JEZUS in zijn lijden gegeven, en vele goede lessen van levenswijsheid, om ons in het beoefenen van christelijke deugden te besturen en op te wekken.

Trouwens, het leerrijke, het welk hier en daar in dit werkje voorkomt, en het weinige uitlegkundige, kunnen wij niet dan als zeer oppervlakkig en weinig doordacht beschouwen; maar wanneer de Schrijver het edele en voortreffelijke van JEZUS gedrag onder zijn lijden beschrijft, en zedelijke aanmerkingen maakt, verdient zijn geschrift goedkeuring. Zoo schrijft hij Bladz. 6.

„ En hoe kan men het gansche gedrag van den Heere JEZUS, gedurende zijn lijden, al is het slechts met een vlugtig oog, beschouwen, zonder dat onze hoogachting en liefde jegens Hem, zonder dat ons vertrouwen op Hem steeds grooter wordt? Heeft wel de wereld ooit een heerlijker voorbeeld van Gods-liefde en menschenmin, van ijver voor waarheid en deugd gezien, dan dat, 't welk ons de lijdensgeschiedenis onzes Heeren oplevert? Geen lijden, geen stroom van rampen, zelfs niet de vreesselijkste, de schrikkelijkste, kon immer *zijne liefde tot God* verkoelen, immer zijne gehoorzaamheid jegens Hem doen wankelen. Hoe volkomen gaf hij zich over aan den wil zijns Vaders! Hoe onwrikbaar was zijn *vertrouwen* op Hem? Met welke onvermoeide standvastigheid, met welk een onverwinnelijk geduld bragt Hij het werk tén uitvoer, 't welk Hem was opgedragen! Hoe zeer bleef Hij zelfs in het heftigst lijden steeds nog die menschenvriend, welk Hij zijn geheel le-

ven

ven lang geweest was! Om waarheid en deugd, en daardoor *geluksaligheid* onder de menschen te bevorderen, spaarde Hij geene moeite, — liet zich door geene *hindernissen* afschrikken, — door geen ondank te rugge houden. — Zelfs daar, waar het lijden *als* een geweldige waterstroom op Hem aandruischte, — waar nameloze smarten Hem teisterden, was Hij nog staag de deelnemende, *tederhartige* vriend der zijnen, zorgde Hij voor hunne zekerheid, voor hunnen troost. — Bekommerden te bemoedigen, nedergeslagenen optebeuren, bleef tot zijnen laatsten ademtogt, zijne geliefkoosde bezigheid. Ja, zelfs jegens zijne vijanden, zijne ondeugende, en onverzoenelijke vijanden, liet Hij de bewonderenswaardigste zachtmoedigheid blijken. Toen hunne hooggaande boosaardigheid zich over de uitvoering van het gevloektste plan, 't welk immer gesmeed konde worden, verblijdde, — met het geschater van een hoonend lagchen over Hem triumfeerde, — en met een helsch genoegen Hem tegen onuitstaanbare smarten worstelen zag, — bad Hij voor zijne moordenaars: „ Vader! vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen." — „ Zoo schold Hij," gelijk de Apostel van Hem roemt, „ niet weder, als Hij gescholden werd; zoo dreigde Hij niet, als Hij leed; — zoo gaf Hij alles aan Hem over, die regtvaardig oordeelt." — En dit groote, beminnenswaardige voorbeeld, 't welk de Heer jezus ons, zelfs in zijn lijden, gegeven heeft, kunnen wij zien, — wij kunnen het edele en verhevene zijner gevoelens bewonderen, — wij kunnen over de zuiverheid en standvastigheid zijner deugd verbaasd staan, — zonder dat wij in diepen eerbied, met den vrolijksten dank, met het onwankelbaarst vertrouwen, Hem verheerlijken? Ja waarlijk, indien wij nog maar eenig gevoel voor het schoone en goede bezitten, zoo moet die onschuld, die vrijwilligheid,

waarmede JEZUS leed, die Gods- en menschenliefde, welke Hem daarbij bezielde en bij iedere schrede vergezelde, dit alles, zeg ik, moet diepen eerbied, hartelijke liefde, en vurige dankbaarheid voor Hem van zelf in ons verwekken, al ware het zelfs, dat wij Hem ook slechts voor een' Leeraar van het menschdom en Martelaar der waarheid houden wilden. — Dan wij moeten den dood van den Heere JEZUS nog *van eene andere zijde* beschouwen, die ons denzelven nog veel verdienstvoller en dankenswaardiger doet worden, enz."

Wanneer de Schrijver den val van PETRUS overdenkt, wekt hij zijne Christen Lezers tot waakzaamheid op, door de aanmerking, dat men eens van den weg des pligts en der deugd afgeweken zijnde, ligt al heel spoedig verder afdwaalt. „ Is dit niet de gewone gang van het menschelijk hart," vraagt hij Bladz. 145. „ Sleept niet meestal de eene zonde de andere met zich? Dwaalde men niet doorgaans al verder van den regten weg af, wanneer men zich één's van de hand der deugd heeft losgerukt? Waar is de booswicht, die terstond met een groot wanbedrijf een begin heeft gemaakt? Men veroorlooft zich in den aanvang slechts nietsbeduidende schijnende afwijkingen van den weg des pligts, tot dat men zich steeds verder daar van verwijdert, der ondeugd eindelijk in de handen valt, welke ons dan vaster in zijne ketenen kluistert. Hebben wij het eens gewaagd, het heilig gebod van pligt te schenden, zoo verliest het in onze oogen, spoedig veel van deszelfs achtbaarheid, — de ongeoorloofde drift krijgt daar door voedsel, wordt heviger; — wanneer wij haar ten koste der deugd bevredigd hebben, gevoelen wij hare werking veel sterker; zij wordt bijkans onwederstaanbaar; men geraakt veelligt als PETRUS in het gedrang, en meent op gene andere wijze zich daar uit te kunnen redden, dan door eene of andere, tegen wet en pligt strij-

ſtrijdige, daad; men begaat alzoo, om zijn misdadig gedrag te verbloemen, nieuwe, nog grooter zonden. *Dit is* de treurige geſchiedenis van den ongelukkig *vallenden* PETRUS! — de treurige geſchiedenis van alle *ongelukkige* ſlaven der ondeugd! De eene zonde ſleepte de andere, het eene misdrijf het andere met zich, tot dat zij al verder van den regten weg afdwaalden, al dieper zonken. Zoo doet een enkele onvoorzigtige ſtap den wandelaar vaak uitglijden, zoo dat hij van eene ſteile hoogte onophoudelijk in een' diepen afgrond nedertuimelt."

„ Hoe menigeen zoude zich niet aan zoo vele bedriegerijen hebben ſchuldig gemaakt, zoo vele ongeregtigheden niet begaan hebben, wanneer hij niet in den beginne zich geringe trouwloosheden had veroorloofd. Hoe menigeen zoude in den wellust niet zoo buitenſporig zijn geworden, wanneer hij aan de eerſte verzoekingen tegenſtand geboden, en het gevaarlijk gezelſchap, dat hem daartoe verleid heeft, vermijd had. Hoe menigeen zoude voorzeker zijn geweten door meineed niet bevlekt hebben, indien hij niet door onwaarheden, boertender wijze, langzamerhand zijn gevoel voor het ware had ſtomp gemaakt, en door eene verkwistende levenswijze zijne behoeften vermeerderd had. Kortom, de eene zonde baart de andere; dat bewijst het voorbeeld van PETRUS; — dat bevestigt de ervaring van alle tijden. Dat wij dan toch ſteeds daarop bedacht zijn, om iedere zonde in derzelver geboorte met alle kracht tegen te werken, — het kwade, bij de eerſte ontkieming, te verſtikken, eer het, gelijk een geil onkruid, zich door 't ganſche hart verſpreidt!"

Het Werkje behelst de volgende XIV Overdenkingen: I. *Hoe vieren wij de aan de gedachtenis van onzes Heilands lijden gewijde dagen op de betaamelijkſte wijze?* II. *Over de gelatenheid en onderwerping van den Heere* JEZUS, *bij zijn lij-*

Gebod, *Kuischheid.* Vijfde Gebod, *Spaarzaamheid.* Zesde Gebod, *Waarschuwing tegen de Gierigheid.* Zevende Gebod, *Getrouwe Waarneming van ons beroep.*"

De behandeling zelve is zoodanig ingerigt, dat aan het hoofd van elke afdeeling het gebod, of de pligt door JEZUS voorgeschreven, geplaatst is, die vervolgens verklaard, en door beweegredenen aangedrongen, met voorbeelden en gedenkspreuken opgehelderd wordt; waar na eene zelfbeproeving volgt, en middelen opgegeven worden, tot het volijverig volbrengen van het gebod; waarna eindelijk alle voorwendselen en tegenwerpingen, tegen of omtrent zoodanigen pligt, worden opgelost en beantwoord.

De Eerw. OTTERBEIN heeft het werk vrij vertaald, en daar hij zulks nodig vond, eenige aanmerkingen gemaakt, en eindelijk aan het einde van ieder verhandelden pligt eenige dichtregelen geplaatst, welke het verhandelde op nieuws konden te binnen roepen en beter inscherpen. Dit geschiedde niet, zegt zijn Eerw., om eenige aanspraak te willen maken, op dichterlijke lauwren; maar alleen om te stichten, en, naar wijze der alouden volken, het nuttigste en belangrijkste des te gemakkelijker in het geheugen te prenten."

Eene proeve van den stijl en bewerking zullen onze Lezers in het volgende zien, zijnde van het eerste gebod der pligten jegens ons zelven: *De zorg voor het heil der Zielen*, de *Beweegredenen* tot dezen pligt *Bladz.* 115.

„ 1. Hoe volmaakter onze kennis, ons geloof, onze deugd en godsdienstigheid is, des te zuiverder zal ook ons geweten, des te grooter onze zielsrust en tevredenheid worden. Hoe onvolmaakter daarentegen onze kennis, ons geloof, onze deugd en vroomheid, blijven, des te onzuiverder en bevlek-

vlekter zal ons geweten, des te grooter onze onrust en zielsangst hier beneden worden."

„ 2. Hoe meer wij voor ons geestelijk en eeuwig welvaren zorgen, en hoe meer wij zulks bevestigen, des te minder worden onze aardsche zorgen; met vrij sterkeren moed, met grooter en gegronder hoop op Gods zegen kunnen en mogen wij dan aan ons tijdelijk welvaren denken."

„ Een mensch, die zorgeloos omtrent den Godsdienst en ware deugdsbetrachting is, zal ook vol van angstvallige zorgen en in ongunstige gebeurtenissen dikwerf geheel moedeloos worden; ja zijn kwaad geweten ontzegt hem alle ware vreugd en gegronde hoop."

„ 3. Hoe grooter onze kennis en hoe volmakter onze godsvrugt is, des te sterker zal ook onze troost en geruststelling in nooden en wederwaardigheden zijn; dan kunnen wij, 't welk anders zoo zwaar valt, ons zelven opbeuren en vertroosten, en in dier voege, dat de droefheid ons niet overmeestert, en wij ons niet door onlijdzaamheid tegen God bezondigen."

„ De onwetende klaagt in tijd van nood en wederwaardigheid, geeft den moed geheel op, schijnt te wanhopen; want hij kent en heeft genen troost, en wat misschien van vertroosting nog in hem is overgebleven, dat wordt hem door zijn kwaad geweten ontnomen."

„ 4. Hoe meer wij voor ons eeuwig heil zorgen, des te vaster heeft onze hoop geankerd op een onvergankelijk goed en op eeuwige zaligheid. — Maar zorgen wij daarvoor niet, of doen wij het niet met behoorlijken ijver, weg is dan onze hoop, dood en te niet onze verwachting." —

„ God kan en wil ons niet aanhoudend verblijden door zijn heil, wanneer wij het telkens vergeten, ons daartoe voortebereiden en daarvoor vatbaar te maken."

„ 5.

„ 5. Hoe grooter ons geloof en onze godsvrugt en bijgevolg ook onze hoop is, des te geruster en blijmoediger zullen wij den ook in de laatſte oogenblikken van ons leven zijn."

„ Zonder geloof en godsvrucht is ook geen ware rust en blijde verwachting in de ure des doods te denken. Dikwerf immers zal men een pijnigende onrust, zelfs wanhoop bij den ſtervenden ontmoeten en gewaar worden; wijl hij nu geen gegronde hoop meer heeft. Want als de Godloze ſterft, dan vergaat zijne verwachting"

„ 6. Hoe grooter ons geloof, onze godsvrugt is, des te grooter en volmaakter zal onze geluk-zaligheid in de toekomſtige wereld zijn. Ons tegenwoordig leven is eene voorbereiding op het eeuwige hier namaals; het tegenwoordige is de maatſtok, waarnaar wij ons geluk in de andere wereld kunnen afmeten; want, „ wat de Mensch hier zaait, dat zal hij daar maaijen."

„ Verzuim en achteloosheid omtrent de belangens van onzen onſterfelijken Geest, beeft noodzakelijk of ons eeuwig ongeluk, of ten minſte gebrek aan eeuwig geluk en mindere volmaaktheid ten gevolge"

„ 7. Door te zorgen voor onzen redelijken en onſterfelijken Geest, betoonen wij onze waarde als menſchen, te kennen, namelijk, dat wij bedenken, ſchepſelen te zijn niet ſlechts beſtemd voor dit onvolmaakte en zinnelijk leven, maar voor een geeſtelijk en eeuwigdurend."

„ Een mensch, zonder dit gevoel, zonder bezef van dezen pligt, daalt tot den rang der dieren af, denkt en handelt ten minſte even aldus, als of hij met hun eene ſoortgelijke beſtemming had, om ſlechts aan zijne begeerlijkheden te voldoen, zijne driften den vollen teugel te vieren en — te ſterven. Eindelijk:

„ 8. Wij ſtichten ook door de vervulling van de-

dezen onzen pligt zeer veel goeds voor anderen, en worden hun een voorbeeld ter navolging."

„ Menſchen, geheel en al aan het zinnelijke verkleefd; verleiden daarentegen, helaas! maaral te dikwerf, ook anderen tot buitenſporigheden, zondige en zinnelijke vermaken."

Het versje, waarmede op Bladz. 126 de behandeling van dezen pligt beſloten wordt, ſtrekke tot eene proeve der versjes, waar van de Vertaler boven gewaagde:

Mogt ik mijn zielenheil, o Heer!
't Welk ik uit d'openbaring leer,
Met allen ernst betrachten!
Mogt ik toch zorgen voor mijn heil,
Een heil zoo groot, en zonder peil,
Geef mij daartoe de krachten.

Hoe dierbaar is zij in uw oog,
Wat heil hebt gij haar van omhoog
Uit liefde niet beſchoren!
Gij hebt ze naar uw evenbeeld
Gevormd, verlost, met heil bedeeld,
In uwen Eengeboren.

Te ſchoon, en t'edel voor den tijd,
Aan 't eeuwig leven toegewijd,
Woont zij in 't vleesch op aarde,
En neemt in deugd, godzaligheid,
Geloof en in volkomenheid
Steeds toe voor 's Hemels waarde.

Aan uwe Vaderhand geleid
Gaat zij, door 't dal der ſterfelijkheid,
Naar 't ander eeuwig leven:
Geef, dat ik nooit mijn lot betreur?
Noch 't heil door eigen ſchuld verbeur?
't Welk gij aan mij wilt geven.

De

De booze derft een zalig lot.
Schep dan in mij een hart, o God!
Dat zich tot u bekeere,
Dat wars van ondeugd voor u leeft
En hoop op uw genade heeft,
Door CHRISTUS, *onzen Heere!*

Dat ik mij aan u overgeef!
En 't geen ik in den vleesche leef,
Zij een geloovig leven;
U toegewijd, o Zoon van God!
Mijn God, die mij 't zaligst lot,
Uit liefde, hebt gegeven:

Dan smaak ik eens uw heilgenot
Mijn ziel zal hier in u, o God!
Tot rust en blijdschap komen;
Ik word zelfs, door u toebereid,
In 't rijk van uwe heerlijkheid,
Eens zalig opgenomen.

Wij kunnen dit Werk met ruimte aanprijzen, en voegen ons met den wensch van den Eerw. OTTERBEIN: „ Gave nu God, dat er velen gevonden werden, welke dit boek, als een dagelijksch huis- en handboek gebruikten, om zichzelven gedurig te beproeven, hoe verre zij in de beoefening van christelijke deugd en pligt gevorderd waren, of zij waarlijk behooren tot de liefhebbers van den Heere JEZUS, of zij zulks bij zich zelven ontwaarden, door eene naauwgezette bewaring van zijne heilige geboden, of het hun hartewensch is, dagelijks meer afteleggen van 't gene kwaad is in de oogen des Heeren, dagelijks meer optewasfen in de kennisse van den allerzaligsten Godsdienst, denzelven dagelijks meer in sprekende godvruchtige daden te toonen, en zoo in alle opzigten en in iedere betrekking te bewijzen, dat zij menschen, chris-

christenen, ja het volk zijn, naar 's Heeren naam genoemd, 't welk afstand doet van alle ongeregtigheid, 't welk ijverig is in goede werken, om te verkondigen de deugden *des genen, die* hetzelve geroepen heeft tot heerlijkheid en deugd, *door welken* ons de grootste en dierbaarste beloften geschonken zijn, opdat wij door dezelve der goddelijke natuure deelachtig zouden worden, en wij daartoe ook alle naarstigheid toebrengende, voegden bij ons geloove deugd, bij de deugd kennisse, bij de kennisse matigheid, bij de matigheid lijdzaamheid, bij de lijdzaamheid godzaligheid, bij de godzaligheid broederlijke liefde, en bij de broederlijke liefde, liefde jegens allen.

REDEVOERING ten betooge dat de invloed van den Godsdienst op het bestaan en de voortduring eener welgeregelde Burgerlijke Maatschappij van zoodaanig een uiterst gewigt is, dat dezelve niet geheel aan de zorg en het oppertoezigt van de Politieke Regering behoort ontrokken te worden. Uitgesproken ter opening van de Christelijke Hoge Kerkvergadering, gehouden op het Herenveen, *den 17 Julij en volgende dagen* 1804. *door* DAVID FLUD VAN GIFFEN, *Predikant op het* Herenveen. *Te* Groningen *bij* J. Oomkens, 1805. 52 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* —8—

Sedert het jaar 1794 waren in *Friesland*, door een' zame noop van toenmalige omstandigheden, geene

geene Synodale Vergaderingen der Hervormde Kerken gehouden, wordende de belangen van het Hervormd Kerkgenootschap alleenlijk waargenomen, door eene Kerkelijke Commissie, dit duurde eenige jaren, tot dat volgens besluit van het Staatsbewind den 11 Augustus 1803, het houden van zoodanige Vergaderingen weder op den ouden voet werd gebragt, zijnde de eerste zoodanige hooge Kerkvergadering dienvolgens gehouden op het *Heerenveen* den 17 Julij en volgende dagen 1804, om welke, volgens oud gebruik, met eene Leerrede te openen, de last aan den Predikant van de plaats, den Eerw. DAVID FLUD VAN GIFFEN, werd opgedragen.

Onder zulke omstandigheden oordeelde deze, over geen gepaster onderwerp, en beter ter zake dienende, te kunnen spreken dan over het gene den Inhoud dezer zijne Redevoering uitmaakt: namelijk *een betoog, dat de invloed van den Godsdienst op het bestaan en de voortduring eener welgeregelde Burgerlijke Maatschappij van zoodanig een uiterst gewigt is, dat dezelve niet geheel aan de zorg en het oppertoezigt van de Politieke Regering behoort onttrokken te worden.*

De Eerw. Redenaar heeft zijne taak gelukkig volbragt, zoo dat hij van velen aangespoord is geworden, om deze zijne Redevoering ook in druk te geven, oordelende, dat zulks zijne nuttigheid zou hebben, aan welk verzoek de Redenaar bij dezen voldaan heeft.

In twee hoofddeelen is de Verhandeling verdeeld. In de eerste wordt de weldadige invloed van den godsdienst, bijzonder den Christelijken op het heil der Burgerlijke Maatschappij in 't gemeen, en op het geluk en de zeden van ieder afzonderlijk Lid derzelve aangewezen.

De oogmerken door welken de menschen in eene Burgerlijke Maatschappij gekomen zijn, kunnen

nen niet bereikt worden zonder *goede wetten, die alle zedenloosheid weeren*, en *allerlei gezellige deugden bevorderen*; maar menschelijke wetten zijn niet alleen veelal willekeurig, maar zij worden ook te zwak bevonden, om orde, rust, vrede en veiligheid daar te stellen, zonder den invloed van den Godsdienst, zonder den eerbied voor den hoogen God, zonder het geloof in God, als den liefderijksten Vader der menschen enz. en dit vindt men in onzen edelen door JEZUS geest verhevenen Godsdienst!

Ten tweeden: *zoo wel de uit- als inwendige rust, orde en veiligheid in den Staat wordt door den Godsdienst aangekweekt en bevestigd.*

Ten derden *vele nuttige werkzaamheden — groote daden — heilzame inrigtingen zijn haar aanwezen aan den Godsdienst verschuldigd.*

Eindelijk: „ de Godsdienst is voor de Burgerlijke Maatschappij van het uiterste gewigt, dewijl *de groote Alregeerder der volken, die zijnen dienst behartigen, zegent, maar die Hem versmaden, met oordeelen bezoekt.*"

Alle deze stukken worden behoorlijk uiteengezet, en betoogd, met opruiming van alle bedenkingen, welke mogten oprijzen, terwijl in eenige min of meer breedvoerige Aanteekeningen de gezegden in den Tekst nader worden opgehelderd en gestaafd met de overeenstemming van oude en latere Schrijveren.

Dit eerste gedeelte zijner Leerreden besluit de Redenaar onder anderen dus, Bladz. 30.

„ De Godsdienst doet Regenten vaders zijn van hunne burgeren, en uit het zuiverst beginzel van zucht voor den algemenen welstand, de toebetrouwde wetten beschermen en bewaren.— Hij doet ambtenaren gemoedelijk hunne posten tot nut der Maatschappij bekleden.— Hij doet elken burger zijnen pligt betrachten, dat voor den welstand van het al-

gemeen onontbeerlijk is.— In eene Godsdienſtige Maatſchappij maken de Leeraars brave burgers en deugdzame Christenen; — de hoofden van het krijgsvolk koene en edeldenkende ſoldaten, die ſtaan voor Vrijheid, voor Godsdienst en Vaderland; — de Ouders vormen er kinderen tot beste burgers van het rijk der genade en dat der heerlijkheid; — de ingezetenen haten er het kwade uit liefde tot de deugd; — de koopmanſchappen, kunſten en wetenſchappen, die grondzuilen van het welzijn van den Staat, bloeijen er. — Geregtigheid houdt er de ſchaal, en elk voldoet er aan het groote oogmerk van zijne beſtemming in de Maatſchappij. — De edele Godsdienst vergroot de blijdſchap der gelukkigen;— hij droogt de tranen der bedroefden, hij verligt den last der bekommerden; — hij vereenigt de menſchen, als broeders en zusters, met eenen onlosmakelijken band, en ſchraagt het Staatsgebouw op onwankelbare grondvesten. (*)

» Wil-

(*) LELAND zegt te regt: „ dat de Christelijke leer, regt geloofd en betracht wordende, tot nut van de Maatſchappij, tot bevordering van het welzijn van Koningrijken en Gemeenebesten, en tot bewaring der goede orde in de wereld ſtrekt.— Een onpartijdig regt, eene ware grootmoedigheid, eene onſchendbare trouwe, eene wijduitgeſtrekte goedwilligheid, een zoete vrede, verdraagzaamheid en eendragt zoude overal heerſchen. De Burgerſtaat zou zijn gelijk een groot huisgezin, alle in onderlinge liefde vereenigd, verheugd over elkanders welvaren, en begeerig om betzelve te bevorderen. De Koningen zouden zich als vaders van hun volk gedragen: geregtigheid en regt, zachtmoedigheid en goedertierenheid, zouden de vastigheid van hunne Troonen zijn; hooge en lagere Regenten zouden geregtigheid oefenen, en heerſchen in de vreeze Gods.— De onderdanen zouden zich in gehoorzaamheid aan hunne Overheden onderwerpen, hen de verſchuldigde hoogachting en trouwe om der conſcientie wille bewijzen — het misbruik van de vrijheid zoude ingetoomd, en dezelve zou binnen gezette palen ge-

„Willen wij dan, Landgenoten! eerlijke burgers, waardige vaderlanders heten; — willen wij ons de achting en het vertrouwen van andere volken waardig maken, en tot eer en roem van onze Maatschappij leven; — willen wij aan den welvaart van ons Vaderland arbeiden; laat ons dan den Godsdienst hoogachten, en de voorschriften van JEZUS eerbiedigen; — laat ons onze handelingen, in onze onderscheidene standen en maatschappelijke betrekkingen, daar naar afmeten, daarnaar inrigten, en wij zullen dit gezegend, dit heilrijk doel kunnen bereiken." —

In het Tweede Deel der Verhandeling houdt zich de Redenaar in de eerste plaats, onledig, met het Vertoog: *dat de Godsdienst, van zoo veel belang voor*

gehouden worden; ten einde zij niet tot ongebondenheid uitspatte. Mannen en vrouwen, ouders en kinderen, meesters en dienstboden, leeraars en hunne gemeenten, zouden alle in hunne onderscheidene betrekkingen hunne pligten nakomen: en die verderfelijke vloed... — welke den ondergang van Staat en Koningrijken dreigt, en strekt, om alle orde en goede staatkunde ten eenemaal om te keeren, zoude in zijnen loop gestuit worden."

„Hij voegt 'er bij het getuigenis van M. DE MONTESQUIEU, die, na een aanmerking, dat BAILJE wilde beweren dat een Burgerstaat, uit ware Christenen bestaande, en naar de regels van het Christendom levende niet zou kunnen bestaan; vraagt: *waarom niet? Ieder Burger in 't bijzonder zoude zijnen pligt grondig kennen, en zich met alle vlijt bevaarstigen, om dien te volbrengen. Zij zouden een gepast denkbeeld hebben van het regt van natuurlijke verdediging. En hoe grooter zij zich aan den Godsdienst verpligt achteden, hoe veel meerder zij bewust zouden zijn van het geen zij aan hun Vaderland verschuldigd waren. En de grondregelen van het Christendom, in de harten der menschen diep ingeprent zijnde, zouden van oneindig meer kracht zijn dan de valsche eere der Monarchen, de menschelijke deugden van Gemeenebesten en de knechtelijke vreeze van eene onbepaalde oppermagt.* LELAND, de nuttigheid en noodzakelijkheid van de Christelijke Openbaring, 3de Deel, bl. 594."

voor het welzijn van de Maatschappij, dan ook niet geheel aan de zorg en het oppertoezigt van de Burgerlijke Regering behoort onttrokken te worden.

Hier verdient de aanteekening op *Bladz.* 38 overgenomen te worden, alwaar de Eerw. VAN GIFFEN het godsdienstig onderwijs in de Scholen, met de volgende woorden aanprijst: „ vooral, dat er gezorgd werde, dat de kinderen, te gelijk tot *Burgers* en *Christenen*, regt werden opgeleid. Scholen ter voortplanting van den waren Godsdienst, zijn van het grootst belang. Scholen, in welke men onderwijs geeft, in alle menschelijke kunsten en wetenschappen zijn zeker van de grootste nuttigheid. Maar deze kunnen plaats hebben bij den afgodischen Heiden die God niet kent, en die met de Athenienfers, wier scholen zoo zeer beroemd waren, den onbekenden God dient. De vervolgers van den waren Godsdienst kenden het belang dezer scholen zoo wel, dat zij, met schending der bezworen voorregten, den Protestanten hunne scholen ontroofden, hunne leeraaren verdreven, hunne inkomsten ontvreemden, of aan het bijgeloof toewijdden.— Wie eenige kennis van de Kerkelijke Geschiedenis heeft, die weet, welke treurige gevolgen daar uit hier en daar geboren zijn." —

„ De *verwaarloosde opvoeding der Jeugd*, is de bron van bijna alle kwaad," zegt H. VAN DER PLOEG te regt, in zijne nuttige Verhandeling over het *Belang der ware volksverlichting* bl. 69 daar die schrijver vervolgens aantoont, dat onder de oorzaken, die de zedelijke opvoeding, waardoor de menschen waarlijk verlicht kunnen worden, verhinderen, inzonderheid deze twee zijn — het *gebrekkig onderwijs in de scholen* — en *het gebrekkig onderwijs in de Religie.*" —

„ Gebrek aan nodig onderwijs was de oorzaak van

van de onkunde onzer vooronderen, en de mensch kan zonder onderwijs tot geen redelijk begrip komen — dit bevestigt met voorbeelden A. F. SACK in zijn *Reden. Christen* bl. 26.

„ Ik weet dat ongeloof onder de voorregten aan de Natuur ook toekent, dat *men, om het onderwijs der Natuur te verstaan, gene Priesters of Uitleggers nodig heeft.* Maar deze bedenking heeft IJ. VAN HAMELSVELD opgelost in zijn *Ongev. Christen*, 3 Dl. N. 24. over *de noodzakelijkheid van het Godsdienstig onderwijs.*"

„ En SALOMO prijst ook het Godsdienstig onderwijs ten sterkſten aan *Spreuk.* XXIX: 18.

„ *Wanneer 't Godsdienstig onderwijs*
„ *Ontbreekt, zal 't volk verwilderen;*
„ *Gelukkig is dat volk,*
„ *Het welk de wet bewaart.*"

volgens VAN HAMELSVELD, die daar bij aanmerkt: „ Wanneer een volk niet onderwezen en verlicht wordt, zal het verwilderen, het onderwijs is volstrekt noodig, en bij de *Hebreën* was de *Wet* van MOZES het beste middel tot onderwijs, bij ons *Christenen* onze Bijbel, die den redelijken Godsdienst en zuivere zeden- en deugden-leer in zich bevat."

In de Tweede plaats eindigt de Redenaar zijne lezenswaardige Verhandeling met aanspraken, zegenwenschen en opwekkingen, en gebeden.

Het LEVEN van WAARMOND en VROLIJKHART; Eene Bijdrage tot de Volkslecture. Eerſte Stukje. Te Hoorn *bij* J. Breebaart 1806. *Voor rekening van de Diaconie te* Schermerhorn, 34 *Bladz. Octavo. De prijs is* 2 *ſtuiv.*

De Eerw. W. VAN VLOTEN onderneemt deze ſoort van ſchrijven, welke regt geſchikt is voor den eenvoudigen, in navolging van eenige uit het *Engelsch* vertaalde ſtukjes, van welken wij ook verſlag gedaan hebben, met dat loffelijk oogmerk, om met het voordeel, het welk daar van mogt komen, de vervallene Diakonieka's te *Schermerhorn* te onderſteunen of zoo mogelijk, te herſtellen.

Daar wij geneigd zijn, alle menschlievende pogingen, met al ons vermogen, te onderſteunen, haasten wij ons, van dit ſtukje aan onze Boekzaallezeren verſlag te doen, en hetzelve aan te prijzen, ten einde elk, door het zich aan te ſchaffen, iet tot onderſteuning van zijnen armen natuurgenoot toebrenge.

Het ſtukje is in eenen gemeenzamen volksſtijl bevatbaar voor elk menſchenverſtand geſchreven, en kan onder 's Hemels zegen ſtrekken tot opwekking en voortplanting van Christelijke Godsvrucht, te oefenen in het geloof door daden van een Christelijk leven in heiligmaking en godzaligheid!

Zie hier tot eene proeve, welke regelen zich WAARMOND, wiens leven hier beſchreven wordt, zich voorſtelde, en die hij opvolgde in de opvoeding zijner kinderen *Bladz.* 10 volg.

1. Dat hij zijne kinders getrouw naar ſchool en

en op de leering of Catechisatie zond; hij zeide: wij weten niet, voor dat wij 't ondervinden, wat een groote zegen het is, goed lezen en schrijven geleerd te hebben. Zoo veel ik op een eerlijke wijze mag en kan wil ik ook mijne kinderen werelds goed zoeken nateláten; maar het voornaamste is toch hun iets te hebben laten leeren, waar mede zij door de wereld kunnen komen; en als zij goed lezen, schrijven en cijfferen geleerd hebben, dan zijn zij niet ligt verlegen. Zelden had hij veel moeite om hen naar school te krijgen, maar gebeurde 't al eens, dan begreep hij, dat zij hem van achteren danken zouden, wanneer hij er hen toe aangezet, of zelfs, des noods, gedwongen had."

„ 2. Hij sprak ook met hun over het geen zij geleerd hadden, dat behoorde mede tot het werk van de winter avonden; dan onderzocht hij, hoe ver zij op school vorderden. Wat zij bij den Leeraar moesten opzeggen, moesten zij niet alleen goed van buiten weten, maar ook in staat zijn, om thuis te verhalen, wat zij gehoord en geleerd hadden, omdat hij wist, dat zonder het medewerken der ouders de Leeraar niet in staat is, om de kinderen tot grondige kennis van onzen Godsdienst te brengen."

„ 3. Behalven dit, gebruikte hij ook de winteravonden, om uit een of ander nuttig boek voor te lezen, en over dat gelezene te spreken; dan eens over de Bijbelsche, dan eens over andere nuttige geschiedenissen; dan eens over een onderwerp uit de natuurkunde, en daardoor wisten zijne kinderen niet alleen veel, dat anderen niet wisten, maar zij werden ook met eerbied en liefde voor God vervuld, omdat Vader WAARMOND niet verzuimde telkens dat gene op te merken, wat dien eerbied en die liefde konde opwekken."

„ 4. WAARMOND had altijd voor een gewoonte, om hun alles, wat tot den Godsdienst betrekking

had, niet als eene ſtraf, maar veel eer als een vermaak, voor te ſtellen, B. V. hij bedreigde hen nooit met hen naar de kerk te zullen zenden, als zij ſtout waren; hij liet hen nooit tot ſtraf in den Bijbel lezen of bidden. 't Was integendeel altijd: die zich gehoorzaam gedraagt, die mag in de kerk gaan, lezen, en bidden; dat voorregt hebben ſtoute kinderen niet. Daar door bewerkte hij, dat zij al vroeg den dienst van God leerden beſchouwen als een zeer beminnelijken dienst; daar door maakte hij ook, dat zij nooit vraagden om uit de kerk of van de catechiſatie te blijven; want er te gaan werd als eene belooning beſchouwd, en die is kinderen toch aangenaam. Daar door kwam het dan ook, dat zij niet ligt begeerden, om den Zondag tot uitgaan, in plaats van kerkgaan, te gebruiken, want van hunne Ouders zagen zij dat niet, en, omdat hun altijd de Godsdienst als een genoegen was voorgeſteld, kwam 't hun bijna niet in de gedachte, dat uitgaan aangenamer zou wezen. Gebeurde 't al eens, dat zij van hunne ſpeelmakkers van het Zondags uitgaan hoorden, en daar t'huis van ſpraken, dan werd hun met bedaardheid 't verkeerde daar van voorgeſteld, een dag in de week ter uitgaan beloofd, en zoo werden zij van jongs af bewaard voor die treurige gewoonte, om het Zondags te doen.

» 5. Ik maakte daar melding van het bidden der kinderen; daaromtrent had WAARMOND ook een zeer nuttige inrigting. Hij liet er geen met bidden beginnen, voor dat hij hem dien aangaande naauwkeurig onderrigt had; zoodra zij eenig begrip begonden te krijgen, gewende hij hen, om ſtil te wezen, wanneer de ouders baden, en wanneer zij dan tot de jaren waren gekomen, dat hij hen in ſtaat meende te zijn, om met eerbied een kort gebedje te doen, dan vraagde hij hun eerst, of zij wel gemerkt hadden, dat hunne ouders voor

en,

en na het eten, met de oogen toe gingen zitten, en wat zij daar wel van dachten, en naar dat het antwoord der kinderen daarop uitviel, rigtte hij zijne onderwijzingen in. Hij leerde hun, dat zij wel voedsel en dekſel van hunne ouders kregen, maar dat die 't niet geven konden, indien God het hun niet gaf, en dat zij daarom dien Grooten en Goeden God eerbiedig bidden en danken moesten. WAARMOND leerde hun nooit meer dan één gebed te gelijk te doen: indien zij, zeide hij, er meer dan één achter elkander doen, dan denken zij, dat bidden alleen beteekent, iets op te zeggen; wil ik hen dan 't een of ander van buiten laten opzeggen, dan doe ik dat op een anderen tijd, maar bidden moet bidden blijven. Hierdoor hadden de kinderen zelven zoo veel eerbied voor 't gebed, dat zij het altijd te voren zeiden, als zij bidden zouden, en dan was ook het ganſche huisgezin zoo lang ſtil en eerbiedig, tot het afgedaan was."

„ 6. Nog was er één regel, dien zich WAARMOND bij 't opvoeden zijner kinderen voorſtelde, en die was: hen niet veel buiten het huis te laten loopen. Omdat de ouders niet veel uitgingen, of zij namen ook de kinderen met zich, konden zij er 't oog over houden. Langer dan één uur achter elkander lieten zij hen nooit met hunne ſpeelmakkers doorbrengen, omdat dan de een het kwaad maar van de ander leert, en de verdorvenheid en toch al vroeg genoeg in is. Liever hadden zij, dat zij een van hunne medemakkers bij zich in huis hadden, maar daar zochten zij ook zoo veel genoegen te verſchaffen, als wezen kon en mogt, omdat zij dan naderhand des te vlijtiger leerden."

„ Bij het vlijtig gebruik dezer middelen ten nutte zijner kinderen, verzuimde WAARMOND ook niet, hen gedurig biddend den Heere aan te bevelen, en

te ſmeken, dat zij hier en hier namaals waarlijk mogten gelukkig zijn."

Wij herhalen onze aanprijzing, en wenſchen hartelijk, dat de arbeid van den waardigen Schrijver met eenen rijken zegen achtervolgd worde; niet alleen tot het bijzonder doel, de ondersteuning of herstelling der vervallene Diakenenkas te *Schermerhorn*, maar ook tot verbetering onzer Landgenoten, ja het wezenlijk heil van zondaren!

NATUURLIJKE HISTORIE van het RUNDVEE in HOLLAND, door JOANNES LE FRANCQ VAN BERKHEIJ, *Med. Doctor en Prælector in de Natuurlijke Historie aan 's Lands Univerſiteit te* Leijden, *Lid van verſcheidene zoo Uitheemſche als Vaderlandſche Maatſchappijen der Natuur- en Dichtkunde. Tweede Stuk. Tweede Gedeelte. Met noodige Afbeeldingen. Te* Leijden *bij* P. H. Trap, 1806. *Bladz.* 163—342. *gr. Octavo. De prijs is f* 6-12-:

In dit Stuk, zijnde het tweede gedeelte van het tweede Stuk van dit keurig en belangrijk Werk, hebben wij het vierde Hoofdſtuk der tweede Afdeeling: *Vervolg op de Verhandeling over het herſengeſtel, zoo als uit deszelfs verlengdmerg; het gansche weefſel der zenuwen, door de uit- en inwendige deelen en ingewanden zich verſpreidt, met geheel nieuwe Afbeeldingen.* Vijfde Hoofdſtuk: *Waar in, volgens de waarnemingen en Afbeel-*

beeldingen van J. CASSERIUS PLACENTINUS *en anderen, met vrijmoedige verbeteringen, het gehoor der Koeijen uitvoerig wordt beſchreven.* Zesde Hoofdſtuk: *Uitvoerige en meest vernieuwde Ontleedkunde van het oog en de gezigtdeelen der Koeijen.* Dit alles wordt naauwkeurig behandeld, en met uitvoerige Platen opgehelderd.

Een behoorlijke ſchets van een werk, als het tegenwoordige, kunnen wij niet geven, maar evenwel tot eene proeve. Bladz. 203. heeft de Schrijver over de beweegbaarheid van de oorlellen of ſchijven bij de Koeijen het volgende aangeteekend:

„ Dit alles nagaande, zijn de viervoetige Dieren over het geheel uitwendig van oorlellen of oorſchijven voorzien, die zij naar willekeur bewegen of uitſtrekken kunnen, om de geluiden te vangen: derzelver verſchil is echter aanmerkelijk in de beweegbaarheid. De Mensch, alhoewel fijn luisterende of hoorende, heeft de oorſchijf of lellen minder beweegbaar dan eenig ander Dier. De Koeijen en Paarden hebben dezelven daarentegen allerbeweegbaarst; natuurlijk evenwel kan een Mensch de oorſchijven, oorſchelp en oorlel bewegen of rekken zoo men het noemt. (*Arrige Aures, Pamphile!* zegt PLAUTUS, die ooren heeft om te hooren rekke dezelve.) Onze voorouders, als zij een getuigen benoodigd hadden, namen een jongen of getuigen, en trokken hem aan den oorlel, als om de ooren te buigen tot het hooren en het getuigen van het geene hij gehoord heeft, hier van *oortuigen, oorkond* enz. De *Oosterſche* volkeren en de *Amerikanen*, kunnen de oorſchijven bewegen, hunne oorſchijven of oorſchelpen ſtaan ook uitwendiger gebogen dan die der *Europeanen*; onze *Nederlanders* vooral bewegen dezelven zelden zoo vrij, het geen veroorzaakt wordt door het ſluiten van de hoofdſchedels der eerstgeborenen in platte flepjes en mutſen, waardoor de fijne

ſpie-

ſpieren als vergroeijen. Deze ſpieren hebben groote gemeenſchap met de kaakſpieren, zoo dat, wanneer het ſchijnt dat iemand de ooren beweegt, hij eigenlijk de kaken beweegt door hulp van de kaakſpier aan de oorlel; dan dit is de regte natuurlijke beweging niet. De groote ALBINUS had door oefening het vermogen weder gekregen, om de oorſchijf, zonder de minſte aandoening der kaaken, te beweegen, en de beweegſpier van de oorſchijf te doen werken. Dit deed die Hoogleeraar telkens als hij over dit onderwerp handelde, aan zijne Leerlingen zien. Zij, die met mij, in dien tijd, 's Mans lesſen hebben bijgewoond, weten, hoe deze ſtatelijke Wijsgeer bij die uitoefening, dikwijls de Jongelingen tot lagchen verwekten, door dien elk dit willende naarvolgen, al vrij wat zonderlinge gelaatstrekken maakte. Er zijn niet te min hier en elders nog Menſchen, inzonderheid onder de zeelieden en viſſchers, die veel in allerlei weer en wind zijn, die ook de oorlellen beweegen, doch met dat al, zoo komen deze beweegingen en eigenſchappen in geen vergelijking met andere Dieren, vooral niet met de kitteloorige Paarden, ook niet met die der Koeijen, welkers oorlellen zeer groot en breed zijdelings uitſteken, en boven eenig ons bekend dier beweegbaar zijn. De viervoetige Dieren in het gemeen, en de gehoefde in het bijzonder, hebben in der daad dit ook benoodigd, door dien zij hunne voorvoeten niet als handen gebruiken kunnen, nog eenig hulptuig bezigen, zoo als de Mensch, die, als hij alleroplettendst hooren wil, de holte der hand aan den oorſchijf legt, om des te naauwkeuriger te hooren, of bij gebrek, wel hulp-ooren gebruikt. Oudtijds ſchijnt het, dat onze voorzaten wel oorlappen of oorholtens bezigden, waar van het *aannaaijen van ooren* oorſpronkelijk is, als men zegt: *gij zult mij geen ooren aannaaijen*, zie WINSCHOTEN, *zeemon*; ook

ook op *oorinbaar*, een lompen ſteiloor, die nog onbedreven is om te hooren enz. De opgemelde wezens dus deze en dergelijke middelen ontbrekende, heeft de wijze Maker ook hier voor gezorgt, dat zij door de vrije beweging der oorlellen: voorëerst, niet alleen op alle zijden de ooren konden wenden, maar ook daar door de ongevallen, die de koude, hagel, ſneeuw en buitenlucht zoude kunnen veroorzaken, af te weren; want men dient hier op te merken, dat de ooren der Menſchen en der naast aan hem grenzende Dieren, als ſommige Apen, de ooren natuurlijk door het haar bedekken. In ſommige Apen is de oorſchijf zelfs tot inwendig gehaard, eenige grove gehaarde mannen hebben inwendig, voor de opening der gehoorweg, insgelijks haartjes. Vele der Honden hebben hangooren, die de gehooropening bedekken, en zijn het ſteilooren, altoos zijn dezelve van binnen gehaard. Van de Katten, die altoos ſteilooren hebben, zijn dezelve altoos inwendig als in digt wollig haar gedompelt; in een woord, elk Dier heeft hier in zijne bijzonderheid; maar laat ons nu de ooren van de Koeijen beſchrijven.

„ Hier doet zich een wonderbaarlijk geſtel op, want de oorſchijven, die onze Boeren ook oorlepels, oorlellen noemen, zijn buitengemeen groot, en horizontaal wederzijds uitſtekende, in zoo verre, dat men van zeer verre af eene Koe hier aan kan onderkennen, zoo wel als aan de horenen. Het Paard en de Ezel daarentegen hebben ſteilopſtaande ooren. Deze zijdelingſche uitſteking der ooren van de Koeijen is algemeen. Men vindt genoegzaam nooit, zoo veel ik weet, hangooren, wel eens ſlappe ooren, die men *druiloor* noemt; doch dan is het Dier hier of daar niet gezond, of ook kan het wel verſtopt zijn in de ooren, of door vliegen, rappigheid of ſchurft geplaagd, en dit gebeurt nog al, vooral door vliegen of wespen be-

ten,

ten, waar voor eene Koe doodelijk bang is, en hierom geſtadig de oorlellen beweegt, om den aanval der Inſekten te beletten, waar voor de goede Natuurſchepper, dan ook gezorgd heeft, dewijl deze Schepſelen meest altijd in de open en vlakke velden grazende, natuurlijk meerder aanval van dergelijke diertjes, miertjes of torretjes, te duchten hebben."

Ieder, die het belangrijke van het Rundvee, Hollands rijkdom, kent, zal den arbeidzamen BERKHEIJ danken voor dit zoo uitvoerig nuttig Werk, terwijl wij, met zekerheid, kunnen berigten, dat het geheele Werk afgeſchreven en gereed is, als mede alle de daarbij behoorende teekeningen tot de platen, zoo dat men niet ongerust behoeft te zijn, dat deszelfs voltooijing, door eenig treurig toeval, zal geſtremd of belet worden.

REIZEN in de Binnenlanden van het Zuidelijk gedeelte van AFRIKA, in de jaren 1797 *en* 1798; *behelzende korte Aanmerkingen over de Wereld- en Aardrijkskunde van het Zuidelijk gedeelte van het vaste land, en de natuurlijke historie der Dieren, Planten en Mineralen; benevens eenige ſchetſen van de natuurlijke en zedelijke karakters van de verſchillende ſoorten van Inwoonders, omſtreeks* Kaap de Goede Hoop, *waarbij is gevoegd eene beſchrijving van den tegenwoordigen ſtaat, bevolking en voortbrengſelen van die uitgeſtrekte Volkplanting. Door* JOHN BARROW, *gewezen Se-*

Secretaris van den Graaf MACARTNEIJ *en Auditeur Generaal van de Rekenkamer aan de* Kaap de Goede Hoop. *Uit het Engelsch. Vierde en laatſte Deel. Met Kaarten. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. *gr. Octavo. De prijs is f* 3-15-:

Daar wij van de voorgaande Deelen van dit belangrijk Werk bij elke gelegenheid verſlag hebben gedaan, behooren wij ook iet te zeggen van dit IVde of laatſte Deel, waarmede hetzelve voltooid is.

Het is zoo, het is van eenen *Engelschman* geſchreven, wien het ſpeet, dat zijn Gouvernement de gewigtige bezitting van *de Kaap*, door de *Engelſchen* veroverd, bij de vrede weder aan derzelver oude bezitters, de *Nederlanderen*, hadde overgegeven, en die duidelijk zijn oogmerk ten toon ſpreidt, te weten, zijne *Natie* tot het op nieuw bemagtigen van deze Volkplanting aan te ſporen, het welk, gelijk wij weten, aan dezelve maar al te wel gelukt is, zoodat wij voor het tegenwoordige ons weder van dit juweel beroofd zien; maar met dit alles, is dit Werk zoo vol van goede aanmerkingen, over de geſteldheid van dezen Uithoek van *Afrika*, en over de voordeelen, welke dezelve zijnen bezitteren kan aanbrengen, dat wij het, in dit opzigt, ten ſterkſten aan alle weetgierigen aanprijzen.

Dit Deel behelst de drie laatſte Hoofdſtukken, het X, XI en XII van het geheele Werk, in het X wordt de belangrijkheid van de *Kaap de Goede Hoop*, als eene zeehaven, beſchouwd, in het XI. als eene plaats van Koophandel en geſchikt tot de Zuidelijke Walvischvangst, en het XII *Hoofdſtuk* be-

behelst eene Plaatsbeschrijving en staatkundige schets van de Kaapsche Volksplanting.

Dit alles wordt opgehelderd door eene Kaart van de *Tafel-Baai*, (gemaakt in het jaar 1786, op order van den Gouverneur VAN DER GRAAFF,) eene Kaart van *Baai Fals*, met de peilingen die aldaar gedaan zijn in het jaar 1797 op bevel van den Vice' Admiraal PRINGLE, en eene Kaart, vertonende de Kust van *Afrika* van de *Tafelbaai* aan *Kaap de Goede Hoop*, tot de *Saldanha-Baai*.

Ook is achter dit Deel gevoegd een zeer bruikbaar Register over het geheele Werk, het welk den Lezer een uitnemend gemak in het gebruiken van hetzelve aanbrengt.

Daar ons beftek niet duldt den Schrijver op zijne schreden te volgen, zullen wij ons moeten te vrede houden, met eene en andere bijzonderheid uit hem over te nemen.

De bevolking der Kolonie stelt hij op 22,000 Christen bewoners, behalven de Hottentotten, slaven enz. Deze Christenen worden verdeeld in vier soorten, als: de Inwoners van de stad; de Wijngaardeniers; de Graanboeren en de Veekoopers. Van de eersten zegt hij Bladz. 199. „ De inwoners van de *Kaapstad* zijn een lui en lusteloos slag van menschen, die genoegzaam alleen leven van den arbeid hunner slaven. Om een vast inkomen te hebben en zich nergens mede te moeijen, vorderen zij van die slaven, dat zij hun, bij het einde van iedere week, eene zekere som gelds t'huis brengen, zijnde al het geen, dat zij daar boven verdienen, voor hun eigen gebruik; en sommigen onder hen zijn zoo naarstig, dat zij in weinig jaren zoo veel bespaard hebben, dat zij er zich zelf en dikwijls ook hunne kinderen voor kunnen vrijkoopen, dewijl de prijs der levensmiddelen en hun arbeidsloon geen evenredigheid tot elkander heeft: want een pond vleesch koopen zij voor twee stui-

ſtuivers en een pond goed brood, zoo als de ſlaven gewoon zijn te eten, voor een ſtuiver; daar tegen wint een arbeidende ſlaaf twee ſchellingen of een halve kroon daags en is hij een werkman, die het een of ander handwerk verſtaat, dan wint hij vijf of zes ſchellingen daags. Het volk van de *Kaap* beſtaat meestal uit kleine handelaars, welke eene zonderlinge drift hebben voor openbare verkoopingen: Nooit gaat er een dag voorbij, zonder dat er, des voor- of namiddags, verſcheiden van die verkoopingen gehouden worden. Het is zelf geen ongewone zaak twee verkoopingen van het zelfde ſoort van goed op eenen dag te zien. In 't kort de verkoopingen zijn er een ſoort van loterij. Een man zal des morgens een partij goed koopen, welke hij des avonds wederom in veiling brengt, dan eens met winst en dan eens met verlies; ſchoon men van alle roerende goederen, die bij openbare veiling verkogt worden, vijf ten honderd moet betalen, waar van 3½ door den afſlager aan het Gouvernement moeten uitgekeerd worden en hij het overige voor zich zelf houdt. Ik kan geen ſterker voorbeeld geven van de drift tot verkoopingen, dan dat van het jaar 1801, in welk, gedurende den tijd van vier achter een volgende maanden, bij openbare veiling voor 1,500,000 rijksdaalders aan goederen verkogt werd, eene ſom, welke gelijk ſtond met die van het papier geld, dat destijds in omloop was en moet gehouden worden voor het eenige geld, dat gedurende de laatſte jaren in die ſtad gangbaar was."

„ Het beter ſoort van volk, zijn die, welke in de verſchillende bedieningen van het Gouvernement gebruikt worden, doch hunne jaargelden zijn zoo bekrompen, dat de meesten van hun wel genoodzaakt zijn om kleine kooplieden te worden, doch anderen hebben boerderijen op het land, van welken zij de inkomſten trekken: ook zijn er, die

de zaken waar nemen voor de boeren en hun huisvesting geven, wanneer zij eens 's jaars in de ſtad ter markt komen. Dit zijn een ſoort van Joodſche makelaars, die enkel beſtaan door het bedriegen van de onnozele boeren, door hunne goederen te verkoopen en andere noodwendigheden voor hun in te koopen; want een boer kan aan de *Kaap* niets uitvoeren. Aan gene andere zamenleving gewoon zijnde dan aan die van zijn huisgezin en Hottentotten, is hij het onbekwaamſte ſchepſel van den aardbodem als hij in de *Kaapſtad* komt, en durft niets koopen of verkoopen dan door zijn gemagtigden. De vrijgeworden ſlaven en de halve zwarten zijn gemeenlijk handwerkslieden; doch verſcheiden onder hen winnen ook het beſtaan voor hunne huisgezinnen met viſſchen. Het gehele jaar door wordt er in de *Tafel Baay* een overvloed van viſch gevangen, die zoo goedkoop is, dat de armen er een daaglijks gebruik van kunnen maken."

Van hunne vermaken zegt hij Bladz. 207. „De vermaken der bewoners van de *Kaap* zijn van een zinnelijken aart, waar van eten, drinken en tabak rooken de voornaamſte zijn, vooral de twee laatſten, waarmede zij, zonder tuſſchenpozing, den gehelen dag doorbrengen. Zij hebben geen ſmaak in openbare vermaaklijkheden: ook maken zij, buiten het danſen, geen werk van eenige ligchaamsbeweging. Men had er eens een nieuwen ſchouwburg opgerigt, doch wanneer er in het *Engelsch*, *Fransch* of *Hoogduitsch* geſpeeld werd, werd het bij hen voor de vervelendſte van alle vermaken gehouden; drie uren lang ook naar een ſtuk te luisteren was voor hun een zware ſtraf. Ik herinner mij, dat de toehoorders eens op zekeren tijd zeer veel genoegen hadden. Dit was dat een oude Hoogduitſche ſoldaat al ſpelende zijn pijp rookte en dit karakter waarmede al het andere, dat hij deed even-

re-

redig was; had zoo veel toejuiching en medewerking, dat het geheele huis welhaast door een wolk van tabaksrook vervuld werd.

„ Daar is in de gehele ſtad geen boekwinkel of eenig leesgezelſchap! Een Club, genoemd *Concordia*, nam laatst in bedenking om eenige boeken te verzamelen; maar het grootſte gedeelte der leden, was meest geneigd voor rooken, drinken en ſpelen. Onder het beſtuur van de Kerk is er eene boekerij, welke, door een bijzonder perſoon, tot een algemeen gebruik, is nagelaten, maar het gemeen bemoeit er zich niet mede. In die verzameling zijn ſommige fraaije boeken, bijzonder rare en kostbare drukken van de beste Latijnſche ſchrijvers, Reisbeſchrijvingen, algemeene historien, verhandelingen van geleerde maatſchappijen, woordenboeken en kerkelijke historien. Zeldzaam vind men een boek in eenig bijzonder huis van de *Kaapſtad*. Zoo weinig werk wordt er van de opvoeding gemaakt, dat noch de regering noch de kerkelijken, door overreding en vermaningen een genoegzame ſom hebben kunnen bij een krijgen om een openbaar ſchool voor de Kolonie op te rigten, en weinige ingezetenen zijn in de omſtandigheid om hunne kinderen ter opvoeding naar *Europa* te zenden; en die weinigen, welke daar toe in de gelegenheid geweest zijn, hebben, bij hunne terugkomst, de gewone levenswijs der kolonisten weder aangenomen. Ik herhaal het, dat indien de gemaklijkheid om zich een overvloed van voedſel te kunnen verſchaffen, de maatſtok is waar mede de algemeene welvaard moet afgemeten worden, de bewoners van de *Kaap* voor de gelukkigſten van den geheelen aardbodem moeten gehouden worden: want in de gehele volkplanting is geen bedelaar te vinden en geen voorbeeld van eenig mensch, die gebrek lijdt aan de gemeene noodwendigheden van het leven."

Zeer ongunſtig is zijne beſchrijving van de Veeboeren Bladz. 217. „ De Veeboeren, te regt zoo genoemd, zijn die van *Graaf Renet* en andere afgelegen deelen der Kolonie. Deze zijn een ſoort van menſchen, die van alle de overigen het minst gevorderd zijn in beſchaafdheid. Verſcheiden onder hen, die de grenzen der Volkplanting bewonen, zijn volmaakt Nomaden, zweryen van de eene plaats naar de andere, zonder eene vaste woonplaats te hebben, en leven in ſtroo hutten, gelijk de Hottentotten. Die, welken zich tot een of twee woonplaatſen bepalen, zijn weinig beter met opzigt tot de hutten, waarin zij woonen. Deze hebben zelden meer dan twee vertrekken, doch doorgaans maar een, waar in de ouders, met ses of acht kinderen en de huis Hottentotten ſlapen; hunne bedden beſtaan meest al in beestenvellen. De hutten zijn op verſchillende wijzen gemaakt, ſomtijds zijn de kanten beſmeerd met ſlijk of kleij, die in de zon gedroogd is, ſomtijds met zoden en ſtokken, doch veel al met rieten, die met aarde en koemist bepleisterd zijn, zoo wel van binnen als van buiten, en zijn voor het overige, op eene ruwe wijze met ſtroo gedekt, zoo dat zij zelden waterdigt zijn."

„ Hunne kleding is zeer ligt, de mans dragen gemenelijk een breden nederhangenden hoed, een blaauw hemd, lange ledere broeken, gene kouſſen, maar ſchoenen van gedroogde beestenvellen. De vrouwen hebben eene dikke opgevulde muts, die met twee brede ſlippen onder de kin is vastgemaakt, en nog agter over de ſchouderen hangt en dit dragen zij zelf in het heetſte weer; voorts een kort jak, een rok, maar geen kouſſen en zeldzaam ſchoenen. Het bed voor den man en de vrouw van het huis is een langwerpig houten raam, ſtaande op vier pooten en beſpannen met reepen van oſſenhuiden, waarop een matras ligt van aan el-

kan-

kander gehegte vellen, die somtijds met wol opgevuld zijn. In den winter gebruiken zij wolle dekens. Indien zij een tafel hebben is hij doorgaans van den boer zijn eigen maaksel, doch meesten tijd nemen zij daar toe een kist, die zij gewoon zijn agter aan hunnen osſen-wagen te binden. Hunſtoelen of zitbanken zijn insgelijks een soort van netwerk van ledere riemen. Een groote ijzeren pot dient hun om het vleesch te koken en te braden. Zij bedienen zich van geen linnen op hun tafel, ook niet van meſſen, lepels of vorken. De boer heeft, in de zakken van zijnen lederen broek, een groot mes en ſnijdt daar mede voor het geheel huisgezin en doet daar mede alles.'

„ Hunne harten en perſonen zijn beiden even morſig en hun geheel voorkomen toont eene ongevoeligheid van het ligchaam en eene lage kruipende ziel aan. Hunne meest noodzakelijke behoeften worden op de gemakkelijkſte wijze voldaan en de middelen, die zij daar toe gebruiken, zijn even zoo onverſtandig als die der inboorelingen, voor welken zij voorgeven zulk een afkeer te hebben. Indien de noodzakelijkheid den Kaapſchen boer somtijds niet dwong om te werken, zou hij niets uitvoeren; als de grond niet bedekt was met ſcherpe keiſteentjes, zou hij voor zich geen ſchoenen van huiden maken. De vrouwen zijn, even gelijk in alle andere ſamenlevingen daar weinig beſchaafdheid plaats heeft, nog grooter ſlavinnen dan de mans, doch zijn echter ver van ſchrander te wezen; zij maken zeep en kaarſen; de eerſte om naar de *Kaapſtad* te zenden en er thee en ſuiker voor in te ruilen en de ander voor eigen gebruik. Dan alle die kleinigheden, van welken het gemis, in een ſtaat van beſchaafdheid, zoo ligt gevoeld wordt, vallen onder de aandagt niet van een Kaapſchen boer. Reepen, van huiden geſneden, dienen hem voor touwen en de peezen van

wilde dieren aan vezels geſneden tot draden. Als ik inkt nodig had, bragten zij mij eenige bruine ſuiker en even zoo veel roet, het welk zij met water mengden, ook gebruikten zij het roet in plaats van lak of een ouwel."

Doch voor het overige moeten wij onze Lezers tot het werk zelf verzenden.

REIZEN door ZWEEDEN en FINLAND, tot aan de uiterſte Grenzen van LAPLAND, in de jaren 1798 *en* 1799. *Door* JOSEPH ACERBI. — *Sistimus hic tandem, nobis ubi defuit orbis. — Uit het Engelsch. Met Platen. Tweede Deel. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. 256 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-12-:

Het tweede Deel dezer Reizen vangt aan met de aankomst des Reizigers in *Finland*, in de ſtad *Abo*, en bevat, behalven de beſchrijving dier ſtad, een verſlag van *Finland*, het welk hij vervolgens doortrok, en van eene menigte bijzonderheden, betreffende dit land, deszelfs grond- en luchtgeſteldheid, aard, zeden en gewoonten der inwoneren enz. en is verſierd met vier zeer fraaije Kunſtplaten, verbeeldende: de zeldzame wijze van zingen bij de *Finlanders*; een' gevaarvollen togt op het ijs; een *Finlander* eenen Beer aanvallende; en *Finlanders* bezig met Eekhoorntjes te ſchieten.

De menigvuldigheid van wetenswaardige bijzonderheden, in eenen vloeijenden ſtijl, maken de lezing van dit Deel weder nuttig en aangenaam, doch voor ons het verkiezen van eenig Uittrekſel moeijelijk. Wij bepalen ons liefst tot het een en

ander, uit het gene de Reiziger meldt aangaande de Dichtkunst der *Finlanderen*, en de zoogenoemde *Runiſche* verzen, die bij hen in zwang gaan, Bladz. 139 enz.

„ De ſoort van verzen, bij hun in zwang, worden *Runiſche* genoemd, naar het oude *Gottiſche* woord *runeot*. Dezelve beſtaan uit regels van acht lange en korte voeten. Zij rijmen niet op het einde; maar hebben een gelijken aanvang, dit wil zeggen zij hebben ten minſten twee of meer woorden, die in een letter of ſijllaben overeenkomen. — Verzen die op 't einde der regelen rijmden, zijn van eene latere jaarteekening, en worden, wanneer zij in de *Runiſche* dichtmaat voorkomen, niet verworpen; doch behooren er niet wezenlijk toe, en worden daarom niet verlangd, of gezogt. De herhaling der letteren, waar mede de regels aanvangen, behaagt de ooren, daar aan gewoon, en ſtrookt wonder wel met den aart der *Finlandſche* taale, terwijl zulks teffens tot een ſterk ſteunzel voor het geheugen dient."

„ De *Runiſche* dichtkunst is, van de oudſte tijden af, door de boeren van *Finland*, aangekweekt, bovenal bij de zoodanigen, die *Ostro-Bothnia* bewonen, en het grondgebied van *Cajanaborg*. Aan de zeekusten, en in de nabuurſchap van *Zweeden*, treft men weinig *Finlanders* aan, die deze verzen verſtaan en opzeggen, en nog minder die ze maken. De boeren, kundig in dit ſlag van dichtſtukken, geven de voorkeur aan de oudſte, en velen van die boeren, zonder letterkunde, zijn door de kracht van vernunft alleen, ondersteund door het gebruik, in ſtaat om *Runiſche* verzen te vervaardigen, op eenig onderwerp, 't geen met hun ſmaak overeenkomt. Zij doen het met eene bewonderenswaardige vaardigheid, op dezelfde wijze als de *Italiaanſche Improviſanti*. Hier van geven ge-

leerde mannen, in de *Finlandſche* taal bedreven, getuigenis."

„ Naauwlijks is er eene gebeurtenis, 't zij algemeene of bijzondere, of dezelve vindt onder de *Finlandſche* boeren een dichter, die dezelve bezingt. Zij vertroosten de overblijvende vrienden van eenen geſtorvenen; zij maken verzen bij de huwelijksverbintenisſen; ſtellen vertelſels op, vervaardigen ſchimpdichten enz. bij hunne openbare bijeenkomſten. Deze *Runiſche* verzen, dikwijls *ex tempore* vervaardigd, of vooraf, te eeniger gelegenheid opgeſteld, worden zelden geſchreven, en nog zeldzamer gedrukt. Wat de dichtſtukken betreft, die de daden van hunne *Gottiſche* Helden ophalen, en overblijffels zouden wezen van de tijden, in welken zij leefden, men vindt er, na de vlijtigſte naſpeuring, geene. De oude *Runiſche* verzen, thans bekend, zijn van geen vroeger jaarteekening dan ſedert den tijd der Hervorming van LUTHER."

Vervolgens brengt hij eenige ſtaaltjes bij van deze dichtſtukken, waar van het eerſte Bladz. 142 is een gedeelte van een dichtſtuk.

„ *Het woord kwam van den Hemel; van Hem in wiens hand alle dingen zijn.*

„ *Kom herwaards, ik wil u mijn Vriend maken; nader, want gij zult voortaan mijn Metgezel wezen.*

„ *Daal af van den hoogen heuvel; laat de woonplaats der zorge achter u.*

„ *Genoeg hebt gij geleden; de tranen door u geſtort zijn voldoende.*

„ *Gij hebt pijn en ongemak uitgeſtaan; het uur uwer verlo ſing is gekomen.*

„ *Gij zijt bevrijd van de kwade dagen; de Vrede treedt u te gemoete; de ontheffing van ſmart is daar.*

„ Zoo

„ *Zoo ging hij heenen tot zijnen Maker; hij trad ter heerlijkheid in.*

„ *Hij haastte zich tot het genot des hoogsten heils; hij verscheidde van hier om vrijheid te erlangen.*

„ *Hij ontvlood dit leven vol zorgen; hij heeft de woningen der aarde verlaten.*"

„ Spreekwoorden, of Spreuken," zoo vervolgt de Reiziger Bladz. 143. „ zijn de vruchten der ervarenisse en der wijsheid. Geen volken, hoe ruw en onbeschaafd ook, worden er gevonden, of zij hebben spreekwoorden in hunne eigene taal. De *Finlandsche* taal vloeit des over, vele dragen het kenmerk van gezond verstand en scherpzinnige opmerking. Meest al zijn ze in *Runische* verzen; en, even als de *Hebreeuwsche* Spreuken, verdeeld in twee zinsneden, welker laatste de eerste onderschraagt, of opheldert. Men oordeele uit de volgende *Finlandsche* Spreuken, letterlijk overgezet."

„ Een goed man geeft van een schoove; maar een slegt man niets van een akker."

„ De wijze man weet wat hem te doen staat; maar de dwaaze staat alles ter hand."

„ Men verkrijgt geen verlossing door tranen; en de rampen des levens worden door zorgen niet verligt."

„ Hij, die proeven genomen heeft, staat terstond handen aan 't werk; maar de man zonder ondervinding staat zich te bedenken."

„ De wijze man zamelt overal wijsheid op; hij doet zelfs voordeel met de gesprekken der dwazen."

„ Een mans eigen hand is zijn hoogste genoegen; het eigen houtgewas geeft hem het meeste vermaak."

„ De vreemdeling is onze broeder; en hij die van verre komt, onze bloedverwant."

„ Wanneer de morgenſtond aanbreekt, zie ik welk een dag zal volgen; zoo ontdekt zich een braaf man door zijn voorkomen."

„ Het werk is geëindigd, als men 't zelve begint; het is tijdverlies, als men zegt wat zal ik doen?"

„ Het werktuig des vlijtigen mans is ſcherp; maar het ploegijzer van den dwazen is zonder ſnede."

„ Liefde," zoo lezen wij Bladz. 154. „ welke de hoofdbezigheid der ſexe uitmaakt, doet ons vrijelijk veronderſtellen, dat deze de groote zaak is, op welke zich de dichtkundige bekwaamheden der *Finlandſche*, dichteresſen bovenal toeleggen. Het valt echter niet gemakkelijk afſchriften van deze gezangen te bekomen: dewijl ze doorgaans gezongen worden, door de jonge dochters op zamenkomſten, waar toe de mannen zeldzaam of nimmer toegelaten worden. De Heer FRANKEN van *Abo* heeft mij een gezang vereerd, welke het opſtel is van een *Oſtro-bothniſch* meisje, de dienſtmaagd van den geeſtelijken dier plaatze, waar zij altoos gewoond had. Hetzelve is opgeſteld ter gelegenheid van haars minnaars afwezigheid, in den ſtijl der eenvoudige natuur, vol gevoels, en ſtout in figuren, om al het welk te verkrijgen, meer aangekweekte verſtanden, zomtijds zich te vergeefs afſloven. De gedachten in het tweede couplet, heeft, ſchoon niet geheel nieuw, bij de dichters, iets zeer treffende, wordt wel ter ſnede te paſſe gebragt, en goed voorgedragen. Dit kleine ſtukje, aangemerkt als het werk van een meisje, 't geen noch lezen, noch ſchrijven kon, is een wonderſtuk in zijn ſoort. Het is de dichteresſe der natuur, de inſpraken van haar hart voordragende met woorden door de liefde ingeboezemd, eene bevalligheid medebrengende, die het bereik der kunst te boven ſtreeft. Deze *Finlandſche* SA-

PHO

PHO ontdekte te midden van al den ſneeuw van hare bevroren landſtreek, al de warmte des harte van de *Lesbofche* zoo beroemde dichteresſe.

„ Een zoo nabij mogelijk woordelijke vertaling van het *Finlandſche* loopt op dezen zin:

I.

„ Ach! dat mijne Beminde thans hier tegenwoordig ware; dat zijne welbekende gedaante voor mijne oogen ſtond! Hoe zou ik in zijne armen vliegen, en hem kusſchen, ſchoon zijn aangezigt bemorscht ware met het bloed eens wolfs? Hoe zou ik zijne hand drukken, al had er zich een ſlang om heen geſtrengeld."

II.

„ Helaas! waarom hebben de winden geen kennis? en waarom is het koeltje van ſpraak beroofd? De winden zouden de gevoelens tusſchen mij en mijn beminden overbrengen: De koeltjes zouden, elk oogenblik, mijne woorden tot hem overvoeren, en de zijne tot mij te terug zenden."

III.

„ Hoe ſlegt zou ik dan de ſpijze voor de tafel mijns meesters gereed maken! Hoe onopletteud wezen in het aankleeden van zijne dochter! Ik zou alles ſtaan laten om op mijn beminden te letten, die het dierbaar voorwerp is van mijne zomergedachten, en van mijne winter-zorgen."

„ Het laatſte voorbeeld van *Finlandsch* dichtwerk, 't geen ik zal bijbrengen, van vrouwelijk opſtel, is een gedeelte van een vrij lang zangſtuk, 't geen de *Finlandſche* Moeders gewoon zijn als een wiegzang te gebruiken. Het mag eene waarde toegekend worden, in zoo verre het den aart des volks kenmerkt. Het is afgeſchreven terwijl de moeder zong, en haar kind in ſlaap wiegde. De perſoon, die het afſchreef, was wel bedreven in de *Finlandſche* taal; maar de vrouw kende niet meer dan dit gedeelte van het lied, en er bood zich

zich gene gelegenheid aan om het overige te krijgen. Ik hoop geen mijner lezeren zal het ongevallig wezen hier zulk een ſtaal van echte tederheid, eenvoudigheid en godvrugt, ſchoon in een wiegdeuntje, aan te treffen."

„ Slaap, ſlaap, lief vogeltje van den velde! Neem uw rust, klein roodborstje, neem uw rust; God zal u, als het tijd is, laten ontwaken. Hij heeft u een kleine wieg verſchaft, om u in te laten rusten. Een wieg, overdekt met de bladen van den berkenboom. — De ſlaap ſtaat voor de deur en zegt — de zoon des ſlaaps ſtaat voor de deur en zegt: Is hier geen klein kind, te ſlapen liggende in een wieg — Een klein kind in windſelen gebakerd — Een kind liggende onder een wollen deken! — — "

Eindelijk ſpreekt hij nog van de *Runiſche* verzen, welke veronderſteld worden buitengewone tooverkrachten te bezitten enz. doch dit alles te breedvoerig zijnde, om hier plaatſe te vinden, wijzen wij den Lezer verder tot het Werk zelve, in het welk hij zijnen leeslust moge voldoen, en waar van wij het derde Deel met verlangen te gemoet zien.

EVAN.

EVANGELISCHE GEZANGEN, om nevens het Boek der Psalmen, bij den openbaren Godsdienst, in de Nederlandſche Hervormde Gemeenten gebruikt te worden; op uitdrukkelijken last van alle de Synoden der voornoemde Gemeenten, bijeenverzameld en in orde gebragt in de jaren 1803, 1804 *en* 1805. *Te* Amſterdam *bij* J. Allart, 1806. *In Octavo. De prijs is* 36 *ſtuiv.*

Zoo mogen wij eindelijk ook ons Vaderlandsch Hervormd Kerkgenootſchap geluk wenſchen met een voorregt, het welk andere Proteſtantſche Kerkgenootſchappen reeds voorlange genoten, en het welk ook bij de Hervormde Walſche en Engelſche Gemeenten in ons Vaderland is ingevoerd, het voorregt namelijk om met en nevens de Psalmen ook Evangeliſche Liederen te kunnen zingen. Wij vertrouwen van de opgeklaarde denkwijze en het godsdienſtig gevoel onzer godvruchtige Land- en Geloofsgenooten, dat zij meermalen bij de behandeling van een of ander onderwerp van Evangeliſche Geloofs- of Zedeleer, en vooral ook op onze Chriſtelijke Feestdagen zullen ondervonden hebben, welk eene behoefte wij dikwijls aan zulke gezangen hebben; daar het toch zeker is, dat er zeer vele onderwerpen in de godsdienſtige Vergaderingen der Chriſtenen kunnen en moeten behandeld worden, waar voor de Psalmen noch geſchikt zijn, noch geſchikt kunnen zijn. De hartelijke wensch van zulke Hervormde Chriſtenen in ons Vaderland was hierom altijd, dat men eenige Lie-

de-

deren mogt hebben, welke dit gebrek op eene gevoegelijke wijze konden aanvullen.

En ziet daar nu eindelijk aan dezen wensch voldaan, door het thans door ons aangekondigde Gezangboek.

Van deszelfs inrigting zullen wij niet veel zeggen: dewijl dezelve door elk eenen die het gebruiken zal, gemakkelijk zal gezien worden, en de Voorrede der Gecommitteerden daarvan ook genoegzaam verslag doet. Dit alleen merken wij aan, dat hoe zeer men Kerkelijke Gezangboeken hebbe, die grooter aantal van Liederen behelzen, en in de keuze der onderwerpen meer in het bijzondere gaan, dit werk echter, met betrekking tot den inhoud, indien het, gelijk vooral moet in aanmerking komen, met het boek der Psalmen vereenigd wordt, vrij volledig is; als behelzende de voornaamste hoofddeelen der Christelijke Geloofs- en Zedeleer, en een genoegzaam aantal van Liederen voor Lijdens- en Feeststoffen, en voor andere bijzondere gelegenheden geschikt.

Voorts, hoe zeer dit Gezangboek een menschelijk werk zij, en zoo wel de Dichters als de Verzamelaars nu en dan getoond hebben, dat zij menschen waren, die niets volmaakts konden leveren, maar wier werk nog voor verbeteringe vatbaar is; onthouden wij ons echter om onze aanmerkingen daaromtrent in het midden te brengen; zoo, om dat wij het onzen pligt achten om alles wat voor den goeden indruk van dit werk bij eenige minopgeklaard denkenden zou kunnen schadelijk zijn, te vermijden, als ook, omdat deze aanmerkingen toch zeer weinig in getal zijn zouden, en wij ons ten vollen verzekerd houden, dat, over het geheel genomen, deze verzameling van Kerkgezangen zoo wel is uitgevallen, als men zulks zou hebben durven hopen. Juistheid van denkbeelden, duide-

delijkheid van uitdrukking, teeder gevoel des harte, echte populariteit, waar dezelve pas geeft, onopgesmukte verhevenheid, waar de stof van zelve daar henen voert, en altijd die waardigheid en kieschheid van taal, welke den Godsdienst voegt; deze zijn, onzes erachtens, de hoofdkarakters, welke Liederen tot den openbaren Godsdienst geschikt kenschetsen, en dezelve buiten twijfel aan de Leden van onze Gemeenten, hoe onderscheiden ook voor het overige hun smaak zij, zullen veraangenamen. Wij houden ons althans verzekerd, dat dit Gezangboek, met die van andere Protestantsche Gemeenten vergeleken, bij ervarene en onpartijdige beoordeelaars, in alle deze opzigten, den toets zal kunnen doorstaan. En wie zou ook hier niet iets goeds verwachten, die in aanmerking neemt, dat de beste Dichters van ons Vaderland, een VAN DEN BERG, een VAN DE KASTEELE, een FEITH, en anderen, het hunne, zoo ter stoffering als ter volmaking van dezen voorraad hebben bijgebragt, en dat de Gecommitteerden der onderscheidene Synoden ruim drie jaren in de verzameling, ordening en beschaving daar van zijn bezig geweest.

Eén ding ondertusschen, het welk niet anders kan, of het moet den echten Nederlander behagen, kunnen wij niet verzwijgen: het is dit, dat men hier niet alleen uit andere Protestantsche Gezangboeken overgenomene, of door GELLERT, KLOPSTOK, SCHLEGEL, MUNTER, en andere beroemde Uitheemsche Dichters vervaardigde Gezangen aantreft, maar dat men ook van verscheidene oudere en nieuwere Vaderlandsche Dichtwerken van LODENSTEIN, VOLLENHOVE, SLUITER, SCHUTTE, VAN ALPHEN en anderen gebruik gemaakt vindt. Men heeft echter noch deze laatste, noch de uitheemsche, noch ook die, welke door thans leven-

de

de Dichters zamengesteld zijn, maar eenvoudig overgenomen, maar aan dezelve die verandering in den vorm gegeven, welke of de verbeterde dichtstijl en taal, of de schikking tot het Kerkgebruik, of over het geheel de meerdere volmaking vorderde: en welk eene groote moeite zulks niet alleen, vooral in oudere liederen, gekost hebbe, maar hoe gelukkig de Gecommitteerden ook hierin doorgaans geslaagd zijn, zal ieder moeten bekennen, die deze veranderde liederen met de oorspronkelijke vergelijkt, die altijd den geest der oudere Dichters, onder het verbeterde dicht, naauwkeurig bewaard zal vinden. Men vergelijke bij voorbeeld het XXI, het XLIII, het LXII en LXVIII Gezang met de oorspronkelijke liederen van Vader LODENSTEIN, *Blads.* 80, 150, en 84, en men zal er van overtuigd worden.

Eindelijk verblijden wij ons, en elk weldenkend medelid van ons Hervormd Kerkgenootschap verblijdt zich buiten twijfel met ons, dat, reeds onderscheidene Hooge Kerkvergaderingen van ons Vaderland de openbare invoering van dit Gezangboek bepaald hebben op het begin van het volgende jaar 1807.

Wij eindigen met den wensch, waarmede de Gecommitteerden hunne Voorrede besluiten: „God zegene zijne Kerk in dit Land, ook door het gebruik van deze Gezangen, om zijns Zoons wil, door zijnen Heiligen Geest! Amen."

VER-

VERHANDELING over den Invloed der KERKELIJKE HERVORMING in de Zestiende Eeuw, door den Heer LEULIETTE, *Hoogleeraar aan de Centrale School te* Versailles. *Van welke Verhandeling door het Nationaal Instituut van Frankrijk vereerende melding is gemaakt bij de beoordeeling der ingekomene stukken, ten antwoord dienende op de volgende vraag:* Hoedanigen invloed had de Hervorming van LUTHER op den Staatkundigen toestand van onderscheidene Staten van Europa, en op den voortgang der Verlichting? *Te* Amsterdam *bij* J. van der Heij, 1806. *Behalven het Voorwerk* 137 *Bladz gr. Octavo. De prys is f* 1-5-:

Toen het *Nationaal Instituut* van *Frankrijk* de Verhandeling van den Heer VILLERS, over de voordeelen der Kerkhervorming, met den eereprijs bekroonde, maakte het tevens een vereerend gewag van eene Verhandeling van den Heere LEULIETTE, ook bij hetzelve over hetzelfde onderwerp ingekomen; deze laatstgemelde beschouwt wel zijn onderwerp niet zoo geheel van alle zijden en in alle deszelfs deelen, als de Heer VILLERS; in zijne Verhandeling heerscht niet die juiste orde, die grondige geleerdheid en regelmatige behandeling, welke het werk van den Heer VILLERS zoo grootelijks doet uitmunten; doch ook zijne Verhandeling

draagt de blijken van eenen Wijsgeerigen geest, en van eene opgeklaarde wijze van denken, welke eenen Schrijver behoort eigen te zijn, zal hij zoodanig een onderwerp waardiglijk behandelen; terwijl in dezelve eene krachtige en dikwerf roerende welsprekendheid gevonden wordt, en de stijl sierlijk en fraai is, waardoor de lezing grootelijks wordt verangenaamd; zoodat, onzes inziens, deze Verhandeling allezins verdient naast die van den Heer VILLERS geplaatst te worden, en met dezelve een schoon geheel uitmaakt, gelijk ook de Heer VILLERS zelf, in zijn Voorberigt voor de tweede Uitgave van zijn Werk, met lof van haar spreekt."

Men danke dus den kundigen Vertaler van het geschrift van VILLERS, den Heere H. EWIJK, dat hij ons ook gelegenheid gegeven heeft, om deze Verhandeling van den Heer LEULIETTE in eene goede vertaling te kunnen lezen. Men ziet uit dezelve, hoe noodzakelijk, hoe nuttig en heilzaam voor het menschdom de Kerkhervorming geweest zij; mogt iemand al misschien twijfelen, of de Heer VILLERS, door zijn langdurig verblijf in *Duitschland* en zijne verkeering met vele Protestantsche geleerden in dit land, schoon zelf belijdenis doende van den Roomsch-Catholijken Godsdienst, misschien aanleiding gekregen heeft, omtrent de Hervorming zoo gunstig te denken, als in zijn geheele werk blijkbaar is; hier ziet men, gelijk de Vertaler te regt aanmerkt, dezelfde gevoelens ontwikkelen door eenen openbaren Hoogleeraar in een Land, waar men den Roomsch-Catholijken Godsdienst als den heerschenden beschouwt, ondes het oog zelfs van een Gouvernement, hen welk dien Godsdienst belijdt en door eenen Schrijver, die openbaar erkent zelfs de Duitsche Taal niet eens magtig te zijn; terwijl zulks tevens een nieuw bewijs oplevert, dat waarheid en regt een en dezelfde zijn in alle landen en bij alle denkende Hoden, die door

geene

geene vooroordeelen verblind zijn, of door geen bijzonder belang belet worden rigtig en onpartijdig te oordeelen."

Laat ons eenige Uittrekſels uit deze Verhandeling overſchrijven, welke den Lezer de wijze van voordragt en de gevoelens van den Schrijver nopens de Kerkhervorming genoeg zullen doen kennen.

Bladz. 68 lezen wij: „ Bedilzuchtige menſchen, die naar den ſchijn der dingen oordeelen, mogen vrij met verachting ſpreken van de hervormers der zestiende eeuw en hen verklaren voor lieden van bekrompen inzigten, kleingeestige begrippen en ſlaven van vélerhande vooroordelen, gerustelijk kan men hun antwoorden: „ Verplaatst u in de tijden, waarin zij geleefd hebben, en gij zult zien dat hun inſtinct voor hun een betere leidsman was, dan de verlichtſte Rede zou hebben kunnen zijn. Het volk was godsdienſtig, en zij maakten gebruik van de heerſchappij van den Godsdienst; het Euangelium werd als den grondſlag der zedekunde, van alle pligten en als het Wetboek eens Goddelijken Wetgevers aangemerkt, en zij herſtelden hetzelve in zijne waardigheid, en ontdeden het van alle de verkeerde uitleggingen, welke men uit bijgeloof of menſchelijk belang aan hetzelve gegeven had; zij beſtreden het zedebederf der bedienaars van den Godsdienst met de zuivere grondregelen, die in hetzelve vervat zijn; en zij tastten de geestelijkheid aan met hare eigene wapenen, terwijl hunne aanvallen dikwerf eenen goeden uitſlag hadden." Wat beduidt het toch of zij in eene barbaarſche taal geſchreven hebben, of ſomtijds gebruik maakten van ſmaadwoorden en ſpotternijen, wanneer zij het oogmerk, hetwelk zij zich voorſtelden, bereikten? De ware ſtaatkunde beſtaat daarin, dat men beſtendig gebruik weet te maken van de middelen,

welke de eeuw, waarin men leeft, aan de hand geeft, en van zoodanige taal, waardoor men lien, die men overtuigen wil, kan treffen. Men kan het NUMA niet ten kwade duiden, dat hij binnen *Rome* geen tempels van ſchoon *Pariſch* marmer bouwde, of geene gouden ſtandbeelden oprigtte voor de Goden, wier vereering hij had vastgeſteld; doch men bewondert zijne inſtellingen, welke een groot volk deden geboren worden uit eenen bijeenverzamelden hoop van ſtruikroovers, die zich aan het vaderland verbonden en de eerſte grondſlagen leidden van de heerſchappij over de geheele wereld. Met het vernuft van ARISTOTELES en de welſprekendheid van PLATO zou een Wijsgeerig Schrijver alleen een klein getal van menſchen overtuigd en alleen op de hooge ſcholen eene omwenteling bewerkt hebben; doch door zijne onbeſchaafde geſchriften, door zijn vurig prediken en door zijne ijverige en krachtdadige werkzaamheden, bragt LUTHER het gros der menſchen in beweging, deed hij hunne ſlapende vermogens ontwaken en vorſten en volken den ſtandaard des oorlogs oprigten. Een Wijsgeer wordt geoordeeld alleen te ſpreken, overeenkomſtig zijne eigene begrippen, zijne ondervinding en de regelen van menſchelijke wijsheid; in het oog der menigte is hij met geen verheven, met geen goddelijk karakter bekleed; door de waarheden, welke hij aan den dag brengt, kan hij de achting, de bewondering van een klein getal van wijzen verwerven, doch hij zal geene natiën in beweging brengen, hij zal de onwetendheid niet overtuigen, noch zijne leerlingen in helden herſcheppen. SOCRATES kan zijne leer eenen PLATO, eenen XENOPHON, en eenige andere verhevene vernuften aan het verſtand brengen; doch PYTHAGORAS had den bijſtand van kunſtenarijën, de gewaande tuſſchenkomst der Goden nodig,

dig, om de ruwe en onbeschaafde bewoneren van *Tarentum* en *Crotona* zijne voorschriften smakelijk te maken."

„ Door de hervorming werd de bediening van den Priester bepaald tot het onderwijs in de zedekunde en de verklaring der Heilige Schriften; geen burgerlijk gezag, geen staatkundig bestaan werd hem meer toegekend. De Christelijke Godsdienst had geene overeenkomst met de Joodsche *theocratie*. Geen Priester kon den wil des hemels naar zijn welgevallen meer verklaren, oproer stichten, noch over den troon van Koningen beschikken. De geestelijkheid stelde, in de Protestantsche landen, de vorderingen der Rede geene hinderpalen meer in den weg, geene grenzen meer aan de wetenschappen of smeedde geene ketenen meer voor het vernuft. Eenige plaatsen der Heilige Schrift misbruikende, had men haar somtijds tot het volk hooren zeggen: „ Geloof en onderzoek niet. God heeft het geheim zijner beschikkingen voor uw zwak verstand verholen; vermijdt eene heiligschennende nieuwsgierigheid, ten aanzien van verborgenheden, welke gij niet doorgronden kunt; hij heeft zijne wonderen eenige bevoorregte personen geopenbaard, luister dus eerbiedig naar hunne stem. Om gelukkig te worden is het geloof alleen genoegzaam; uwe trotsche Rede kan zoo gemakkelijk dwalen; de verlichting des verstands maakt den mensch hovaardig en de Godsdienst gebiedt u nederig te zijn, hij vordert van zijne leerlingen de eenvoudigheid eens kinds en treft met zijnen vloek de vermetelheid van de wijzen dezer eeuw." Buiten twijfel heeft God de kennis van het meerendeel der wetten, waardoor het heelal bestuurd wordt, voor ons verholen; maar heeft hij ons eene eerbiedige beschouwing zijner werken ontzegd? Het is immers geene domme en ongevoelige, maar

integendeel eene opregte en dankbare vereering, welke hij van ons vordert! Wordt hem niet eenen veel waardiger lof en dankzegging toegebragt door eenen NEWTON, die in zijnen raad schijnt te zijn doorgedrongen, die het heelal uitnodigt om in zijne eerbiedige bewondering te deelen, en zich voor de Almagt neder te buigen, dan door den woesten weetniet, die door alle de wonderen der natuur niet uit zijne loome ongevoeligheid kan getrokken worden, of door den bijgeloovigen, die zijne Rede alle gebruik ontzegt, en die God meent te vereeren, wanneer hij zijne medemenschen vervolgt?"

„ Vóór de zestiende eeuw bestreed men met het geloof en de Heilige Schrift alle gevoelens en ontdekkingen, welke hiermede niets gemeens hadden; en ook nog heerscht in vele landen dezelfde wijze van denken, doch ook vertoont de mensch zich in deze landen niet in zijne ware grootheid. Een enkele orde in den Staat bezit aldaar alle rijkdommen, heeft het toezigt over het onderwijs, benadeelt de bevolking door de bevordering van den ongehuwden staat, en den landbouw door de onmetelijke bezittingen, welke zich in hare handen ophoopen; terwijl zij het volk in afhankelijkheid en den vorst onder hare voogdijschap houdt. Men vestige zijne aandacht op het koningrijk van *Napels*, op het heerlijke *Sicilië*, op het voorheen zoo bloeijende en trotsche *Spanje*, op *Portugal*, hetwelk voormaals op zoo vele helden en stoutmoedige zeelieden kon roemen, en men zal eene geestelijkheid, die groote rijkdommen bezit, en een in ellende gedompeld volk aantreffen, men zal traagheid en onkunde, mismoedigheid en bijgeloof in deze landen algemeen zien heerschen. Hoe vele moeite deed niet het Hof van *Rome*, om den voortgang der verlichting te stuiten, en werd het zel-

zelve niet zoo wel door Prelaten, als Monniken, hierin trouwelijk bijgestaan? In de zestiende eeuw moest RACO in den kerker zuchten, omdat hij naar sommige wetten der natuur had durven gissen. Een Priester, VIRGILIUS genaamd, werd in den ban gedaan, omdat hij van gevoelen was dat er tegenvoeters waren, en in vervolg van tijd ontwrong de Inquisitie aan GALILEUS de verlochening der klaarblijkelijkste waarheden, welke 's menschen verstand door opmerking heeft ontdekt. Hebben niet de beroemdste Wijsgeeren gebloeid in die landen, waar de godsdienstige hervorming is aangenomen? NEWTON, dien men in *Engeland* zoo hoogelijk vereerde, zou wellig in de kerkers van *Rome* hebben moeten versmachten; COLLINS, TINDAL, BOLINGBROKE, SHAFTSBURY, WILSTON, HUME, HALLEY (*), zouden in *Madrid* of *Lissabon* de eer van den brandstapel genoten hebben. De Protestantsche landen verstrekten zelfs ten schuilplaats aan die denkende lieden, welke de vervolging vreesden of ontweken. BAYLE maakte in *Holland* een vrij gebruik van de scherpzinnige redeneerkunst, welke uit het onderzoek der ongerijmdste stelsels zoo vele gezonde begrippen deed geboren worden, en die somtijds eene groote mate van

(*) De Schrijver had hier zeer gemakkelijk andere voorbeelden kunnen bijbrengen, daar het bekend is, dat de beginselen van sommige der hier opgenoemde Wijsgeeren den Godsdienst niet altoos voordeelig waren; echter moet men wel bedenken, dat wanneer deze en soortgelijke Schrijvers het Christendom bestreden, dit dan toch voornamelijk het verbasterd Christendom was; ook behelzen hunne schriften, onder vele losse en der zedelijkheid somtijds nadeelige stellingen, echter veel goeds, en strekken ten minsten ten bewijze, dat hun verstand zich vrijelijk oefenen, en zij hunne gevoelens zonder schroom openbaren konden, en gelukkig zeker het land, waar dit het geval is. (*Anat. van den Vert.*)

van verſtandige verlichting aan den dag leide, terwijl zij de Godgeleerde heraſenſchimmen en ſchoolſche ſpitsvinnigheden ernſtig ſcheen te weerleggen; gelijk ook DESCARTES in hetzelfde land en aan het hof der dochter van GUSTAF-ADOLF die onafhankelijkheid van geest en die vrijheid aantrof, welke hij vreesde in zijn geboorteland niet te zullen vinden."

Bladz. 82. ſchrijft hij, ten aanzien van ons Vaderland: „ De invloed der nieuwe Godsdienſtige gezindten was nergens duidelijker te beſpeuren, dan in de *Nederlanden*; de *Hollanders* herôverden hunne vrijheid op eenen grond, die hen aanhoudend door de Zee bewist wordt, zij verijdelden alle de pogingen van FILIPS II; daar, in tegendeel, de bloeijende Steden van *Braband* en de vruchtbare ſtreken, welke door de *Schelde* bevochtigd worden, hare ketenen hernamen, in weerwil van de wreedheden van den Hertog van ALVA; en in weerwil dat veertigduizend ſlagtoffers, luid om wraak riepen, en van hunne nakomelingen de ſtraf hunner beulen vorderden. De *Hollanders* nu hadden den ouden godsdienst afgezworen, doch de andere Provinciën hadden denzelven behouden; deze laatſte hadden de omwenteling alleen ten halve daargeſteld, waarom zij voor haar ook van geen nut was; zij wilden den troon alles ontrooven, doch lieten het altaar alles behouden; terwijl dit laatſte het huis van *Oostenrijk* ten dienſte ſtond en de Republikeinſche geestdrift vernietigde. Dit bewijs is van geenen wijsgeerigen aard, maar ontleend uit de geſchiedenis; redeneeringen kan men beſtrijden, maar hoe zou men gebeurde zaken kunnen tegenſpreken?"

Op verſcheidene plaatſen heeft de Vertaler zijne Aanteekeningen geplaatst, tot opheldering of ook verbetering van het gene de Schrijver ſomtijds los en onbedachtzaam daar nederſtelt, bijzonder had

de

de Vertaler daar toe gelegenheid, wanneer de Schrijver bij vergelijking tusschen LUTHER, CALVIJN en ZWINGLIUS min gunstig over het karakter van CALVIJN uitspraak doet Bladz 110 enz.

Ook berigt ons de Vertaler in eene Aanteekening Bladz. 130, dat door de Klasse van Historie en oude Letterkunde van het *Nationaal Instituut* van *Frankrijk*, in hare Zitting van den 11 April 1806, tot eene prijsvraag is voorgesteld, om te beantwoorden voor den 1 April 1808. „*Welken invloed hebben de kruistogten gehad op de burgerlijke vrijheid der Europische Volken, op derzelver beschaving en de bevordering van opgeklaarde denkbeelden, van koophandel en werkzaamheid?*" Het is te wenschen dat tot de beantwoording dezer vraag zich ook kundige en verlichte mannen verledigen mogen; want sedert den tijd van KAREL *den grooten* tot dien van KAREL *den vijfden* was er, behalve de Kerkelijke hervorming, zeker geen tijdstip, in deszelfs gevolgen, van meer belang voor het menschdom, dan de dagen der Kruistogten. Door de hervorming werd een groot deel van *Europa* van het Pausselijk juk ontslagen; door middel van de Kruistogten werd de burgerlijke vrijheid grootelijks bevorderd. Zoo het *Instituut* zich dus in de gelegenheid mogt bevinden om een voldoend antwoord te bekroonen, zoo hebben wij waarschijnlijk nog een meesterstuk te wachten, het welk wel volgen zal bij de Verhandeling van VILLERS en LEULIETTE."

Daar wij niet twijfelen, of men zal deze Verhandeling, met graagte ontvangen en lezen, zullen wij er niet meer van uitschrijven, oordeelende genoeg gezegd te hebben, om de weetgierigheid der Lezeren op te wekken, naar het werkje zelve.

LETTER-NIEUWS.

Bij W. Zuidema, Boekverkooper te *Groningen*, is gedrukt en mede te bekomen te *Amſterdam* bij J. van den Burgh en Zoon en W. Brave, en verder alom: een tweede verbeterde en vermeerderde Druk van *Ontwerpen van Leerredenen over den Heidelbergſchen Catechismus*, door G. B. REDDINGIUS, Predikant te *Schildwolda*. — Ook is bij dezelve ter perſſe: *Uitlegkundig Handboek van het Nieuwe Testament* voor Ongeleerden, van denzelfden Autheur.

De Erve J. Thierrij en C. Menſing, in *'s Hage*, geven uit en hebben alom verzonden: *Leerrede over Pſalm CXII. vers 5 en 6.* ter gelegenheid van het afſterven zijner Hoogverſtelijke Doorluchtigheid WILLEM *den Vijfden*, wijlen regeerenden Vorst van *Naſſau Orange*, gedaan den 20 April in de Gereformeerde Kerk te *Brunswijk*, door J. F. PETRI; uit het Hoogduitsch vertaald, in gr. 8vo. à 5½ Stuiv.

Bij de Boekverkoopers Cornel en v. Balen te *Rotterdam*, is heden van de pers gekomen: wederom een klein en net tig Stukje door de Eerw. Comm. van *Neerl. Zendel. Genootſchap*, Ds. JORISSEN, RUTGERS, V. BIJK en V. D. MEULEN, Zijnde *eenige Aanmerkingen over het allerbeſte Boek*. Een Stukje zeer geſchikt voor den Eenvoudigen Mensch. En is in prijs geſteld op 2 Stuivers, om het zelve voor ieder verkrijgbaar te maken, en het door meergegoede lieden met getallen kan ontboden worden; zijnde dit reeds het 9de Stukje door gemelde Eerw. Commiſſie, bij boveng. uitgegeven.

Bij J. L. Augustini, Boekhandelaar te *Haarlem*, is van de pers gekomen: *De Hoofdſtukken van het Kort Begrip der Chriſtelijke Religie, in anderen meerdere vragen en antwoorden voorgeſteld, met eene Inleiding over de H. Schrift, en bijvoeging van de voornaamſte vragen over de Chriſtelijke Zedekunde*, door D. BROEDELET, Euangeliedienaar te *Velzen*. De Schrijver heeft volgens een geheel nieuw plan het *Kort Begrip* bewerkt, door deszelfs *Inhoud* meest met woorden uit de H. Schrift voor te ſtellen, en aan te vullen wat in hetzelve *als een Leerboekje voor den tegenwoordigen tijd* ſcheen te ontbreken. Ook heeft het Boekje dit bijzondere, dat alle de *Antwoorden*, die toch gewoonelijk alleen van buiten

een worden geleerd, volzinnen zijn; en dat het geschikt is voor Leerlingen van onderscheidene bekwaamheden. Daar de moeijelijke spreuken of stellingen met een ([) zijn afgeteekend, en daar en boven alle tekſten die er tot bewijs zijn bijgevoegd, zoodanig gesteld zijn, dat men die bij het eerſte leeren kan voorbijgaan, en bij meergevorderden dezelve onderscheidenlijk gebruiken. Dit zoo veel in zich bevattend Boekje, zeer net in klein 8vo. gedrukt, is, om het te meer verkrijgbaar te maken, op den geringen prijs van slechts 3 Stuivers gesteld. Men zie de Recensie er van in de Hedend. Vaderl. Letteroefeningen No. VIII.

Bij D. Romar, Boekverkooper te *Franeker*, is gedrukt: *Verſtrooide Gedachten over verſchillende Onderwerpen*, uitgegeven voor Leeraars en Vrienden van den Godsdienst en Godgeleerdheid, door E. TINGA, J. H. KEGENBOGEN en J. GREVE, Hoogleeraars aan de Hooge School te *Groningen* en *Franeker*. 4 Stukken compleet, à 5 gl. 4 stuiv. Het 4de Stuk apart à 1 gl. 2 stuiv. en zijn mede te bekomen te *Amſterdam* bij de Wed. G. Warnars, M. de Bruin, W. Brave en J. Ijntema.

Bij H. C. A. Thieme, te *Zutphen*, is gedrukt en aan alle Boekverkoopers door ons geheele Land verzonden: I. *Lexicon Latino-Belgicum, ex majori Schelleriano, aliisque contractum in uſum Studioſæ juventutis auctore* J. P. JUNGST, *f* 6-8— Dit Werk is getrokken uit het grootere Werk van SCHELLER, volgens de derde vermeerderde en verbeterde Uitgave van 1804 te *Leipzig*, mitsgaders uit de Lexica van HAAS, BAUER enz., de uitvoering is accuraat, de Letter en Papier fraai en het Formaat zeer geschikt tot dagelijksch gebruik. Meer zal men tot aanprijzing van dit Werk niet zeggen, dan dat het is versierd met eene aanprijzende Voorrede van den Groninger Hoogleeraar HERM. BOSSCHA. II. *Beredeneerde Latijnſche, Franſche, Neder- en Hoogduitſche Naamlijst, of Nomenclator der Scheikundige verbindingen*, naar den leidraad van Professor THOMSDORFF, en anderen verzameld, en voorzien met een drievoudig Register door B. TIEBOEL, *f* 1-12— III. *Printenboek voor Kinderen*, behelzende onderwerpen uit het rijk der Natuur, der Wetenschappen, Kunſten en Ambachten, naauwkeurig afgebeeld en in vijf Talen bevattelijk beschreven, No. IX. met vijf keurige gecouleurde Platen in 4to. benevens een breedvoerige verklaring der Platen door A. FOKKE SIMONSZ., volgens intekening *f* 1-14— buiten intekening *f* 2-2— IV. P. WILM-

WILMSEN, *De Duitſche Kindervriend in eenen Bataafſchen gewaad*, tot een Leesboek voor de Scholen, naar de 6de Hoogd. Uitgave. Dit zeer nuttig Boekje, 104 compres gedrukte Pagina's beſlaande, kost ſlechts 5 St. V. TIEFTRUNK, *over de Staatkunde en Wetgeving*, 2de Druk, een allerbelangrijkst Werk voor elken Staatsman en Staatsburger, die een geregelde Staatsregeling waardeert en op prijs ſtelt, en een afſchrik heeft van al het wentelen en herwentelen enz. f 2-12—. VI. *Verkorte Geſchiedenis van Robinſon Kruſoë*, door M. VAN OORT, 2de Druk, à 5½ St.

Te *Amſterdam* bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkopers op de Lelijgragt, bij de Keizersgragt, No. 21. wordt uitgegeven, en met veel ſucces verkogt: *Belangrijk onderrigt voor alle Liefhebbers van Paarden*, wegens de zorg die zij voor de Paarden dienen te dragen op Reis en in de Stal, zoo wel om derzelver gezendheid te bewaren, als om toevallen voor te komen, waar aan zij onderhevig zijn, als: 1. Algemeene voorzorgen. 2. Voorzorgen in den Zomer. 3. Voorzorgen in den Winter. 4. Van het Kreupelgaan. 5. Van de Verrekking der Knieſchijf. 6. Over het trappen van een Spijker in den voet. 7. Van het Vernagelen. 8. Over het Strijken. 9. Van Gezwellen onder aan de voet. 10. Over kwaade Oogen. 11. Over de Jeukte in de Huid. 12. Van de ophaling, of opkrabbing van het vel, en een trap met de voet. 13. Van de Kwetſuuren, en eeltachtige openingen op den rug, de ſchoft, en aan den hals. 14. Gebrek aan eetlust. 15. Over het kwetſen van het tandvleesch, de tong en de lippen, door het gebit. 16. Over de Bevanging. 17. Van den Droes. 18. Van de Verkoudheid. 19. Van de Verſtijfdheid. 20. Van de Snot. 21. Paarden die door de hette bevangen zijn. 22. Over de Hartvang. 23. Over de Buikpijn. 24. Over de Buikloop. 25. Over de opſtopping van de Pis. 26. Van de ſcheuring der aderen, of uitſpanning der Zenuwen. 27. Over het nieuwe Voeder. Mitsgaders met alle die Recepten, welke voor deze Ziekten, of Kwalen nuttig zijn. Dienſtig voor Voerlieden, Koetſiers, Postillons, Stalmeesters, Slepers, Ruiters, Pikeurs, Paardendoctors, en voor elk, die met Paarden omgaan, door den Heer HUZARD, beroemd Paardendoctor te *Parijs*. In gr. 8vo. voor den geringen prijs van 10 Stuiv.

PRO-

PROGRAMMA

Het Gezelschap, onder de zinspreuk: *Tot vermeerdering van Kunde, op Godsdienst gegrond*, te *Amsterdam*, had het genoegen, op deszelfs vijfde Algemeene Vergadering, gehouden op Zaturdag, den 31sten Meij 1806, den, op de vorige Algemeene Vergadering toegewezenen, Eerepenning ter hand te stellen aan den Wel Eerw. Heer A. EVERAARS, Predikant te *Amsterdam*, als daartoe behoorlijk gevolmagtigd door den Schrijver der bekroonde Verhandeling met de zinspreuk *Calamitas Virtutis occasio est.* — SENECA. — Zijnde de Wel Eerw. Heer C. A. VAN DEN BROEK, Predikant te *Oud-Beijerland.*

Vervolgens heeft voorn. Gezelschap uit negen ingekomene Verhandelingen, ter beantwoording der, door het zelve opgegevene Vraag: *Hoe komt het, dat in onze donkere, en veruitziende kommervolle tijden, de ongevoeligheid zoo groot, en eene regte opmerkzaamheid op Gods oordeelen en tuchtigingen zoo weinig kenbaar is? — En welke middelen zijn het geschiktst, om zoodanig eene verregaande ongevoeligheid tegen te gaan?* — den uitgeloofden Eerepenning toegewezen aan de Verhandeling geteekend: *God spreekt eens of twee maal, doch men let daar niet op.* — ELIHU. —

Waarvan, bij de opening van het Naambiljet, gebleken is Schrijver te zijn, de Wel Eerw. Heer C. A. VAN DEN BROEK, Pred. te *Oud-Beijerland*, nu beroepen te *Hoorn.*

Zijnde de andere Naambiljetten ongeopend verbrand.

Amsterdam, den 31 Meij 1806.

J. A. KAMP, *Secretaris.*

SY-

SYNODE VAN NOORD-HOLLAND.

ALKMAAR. Den 29sten Julij l. l, en volgende dagen is de Christelijke Synodus van *Noord-Holland*, alhier gehouden. Deze Vergadering werd door een nadrukkelijk en gepast gebed geopend, door den Wel Eerw. Heer G. VAN DER GOOT, Pred. te *Noordscharwoude*, als Lid der voorzittende Classis.

De Credentien opgeteld en voorgelezen zijnde, bleek daar uit; dat tot deze Hooge Kerkvergadering waren afgevaardigd:

Uit de Eerw. Classis van *Alkmaar*.

DD. G. VAN DER GOOT en A. DE KONING, Predd. te *Noordscharwoude* en aan *den Helder*, benevens de Broederen, P. LATENSTEIN en P. TWISK, Ouderlingen te *Noordscharwoude* en *Broek*.

Uit de Eerw. Classis van *Haarlem*.

DD. J. ROLLERUS en J. C. BERRANGÉ, Predd. te *Krommeniedijk* en *Bloemendaal*; benevens de Broederen, D. KRIJGSMAN en S. BEEKE, Ouderl. te *Krommeniedijk* en *Bloemendaal*.

Uit de Eerw. Classis van *Amsterdam*.

DD. J. L. WOLTERBEEK en G. METTENGANG, Predd. te *Amsterdam* en *Huizen*; benevens de Broederen, A. VAN LINGEN en L. BAAS, Ouderl. te *Amsterdam* en *Huizen*.

Uit de Eerw. Classis van *Hoorn*.

DD. E. H. GROET en B. VAN MARKEN, Predd. te *Berkhout* en *Hoorn*; benevens de Broederen, C. WIT en H. BOLDING, Ouderl. te *Berkhout* en *Hoorn*.

Uit

Uit de Eerw. Classis van *Enkhuizen*.

DD. W. F. HACHENBERG en J. DOZIJ, Predd. te *Medemblik* en *Hoogkarspel*; benevens de Broederen J. OLIJ en P. KOPPENDRAIER, Ouderl. te *Medemblik* en *Hoogkarspel*.

Uit de Eerw. Classis van *Edam*.

DD. H. VAN TOLL, Theol. Dr. en S. M. DE BRUIN, Predd. te *Edam* en op het Eiland *Marken*; benevens de Broederen, C. VISSER en P. JANSZ. TEERHUIS, Ouderl. te *Edam* en *Marken*.

Uit deze Afgevaardigden werden tot Bestuurders gekozen:

DD. VAN DER GOOT, *Præses*.
VAN MARKEN, *Adsessor*.
DOZIJ, *Scriba*.

Als Deputati Synodi waren tegenwoordig DD. ALTA, MOLENGRAAF en VAN DER LAAN, Predd. te *Uitdam*, *Wijdenesse* en *Krommenie*.

Als Kommissaris Politiek werd door de Heeren Præses en Adsessor afgehaald en ingeleid, de Wel Ed. Geb. Heer Mr. H. A. VAN ELLIJSWIJK; Lid van het Departementaal Bestuur van *Holland*, enz. enz.

Ook namen in deze Vergadering na door Deputaten ingeleid en door den Præses zegenend verwelkomd te zijn, zitting, de Hoog Eerw. Heeren Correspondenten:

Uit *Gelderland*.

D. J. C. BOOT, Pred. te *Arnhem*.

Uit *Zuid Holland*.

D. J. U. GRAAFF, Pred. te *Zevenhuizen*.

Uit *Utrecht*.

D. J. F. DEKKER, Pred. te *Hagenstein*.

Uit *Friesland*.

D. PH. JOSA, Pred. te *Oosterbierum*.

Uit *Overijssel*.

D. PH. TH. SCHULTZ, Pred. te *Zwartsluis*.

Uit *Stad en Lande van Groningen*.

D. TH. FR. ULLENS, Pred. te *Lopperssum*.

Na

Na den afloop der werkzaamheden, zijn tot de waarneming der Synodale Commisfien benoemd en aangeſteld:

Tot Deputatus D. G. VAN DER GOOT, ſec. D. H. VAN MARKEN.

Tot Secundus van den Deputatus P. A. VAN DER LAAN, D. J. VAN JUCHEM, Pred. aan *de Beets*.

Tot Correspondenten:

Naar *Gelderland*.

DD. J. L. WOLTERBEEK, ſec. G. METTENGANG.

Naar *Zuid Holland*.

DD. H. VAN TOLL, ſec. S. M DE BRUIN.

Naar *Utrecht*.

DD. A. DE KONING, ſec. G. VAN DER GOOT.

Naar *Vriesland*.

DD. J. DOZIJ, ſec. W F. HACHENBERG.

Naar *Overijſſel*.

DD. J. C. BERRANGÉ, ſec. J. ROLLERUS.

Naar *Groningen*.

DD. B. VAN MARKEN, ſec. J. DOZIJ.

Voorts werd op uitdrukkelijken last der Synodus, hier het volgende medegedeeld:

De Christelijke Synodus van *Noord-Holland*, vergaderd binnen *Alkmaar*, den 29 Julij en volgende dagen 1806. met blijdſchap en genoegen het rapport der Commisfie tot de Kerkgezangen gehoord, en de voltooijing van dit zoo lang begeerde werk gezien en vernomen hebbende, heeft, na alvorens de bedenkingen en voortigtingen eener daartoe benoemde Commisfié, ingenomen te hebben, beſloten te verklaren: „ Dat deze Synodus dit *Euangelisch Gezangboek*, als overeenkomende met de zuiverheid der Leere in de Vaderlandſche Kerk, met het bij dezelve in gebruik zijnde Psalmboek, als het openbaar godsdienſtig Gezangboek van het Hervormd Kerkgenootſchap, aanneemt, om met 1 Jan. 1807 in de openbare Godsdienſtige Vergaderingen van hetzelve Genootſchap,

als

als zoodanig gebruikt te worden." — en verder vastgesteld: dat bij elke openbare Godsdienstoefening ten minsten eenmaal uit de Psalmen zal moeten gezongen worden, maar dat bij Feest- en andere plegtige tijden eene meerdere vrijheid gelaten wordt. — Dat uit naam dezer Synodus, door de Classen, aan de onderscheidene Kerkenraden, van dit besluit, omtrent die invoering, derzelver tijd en wijze, zal kennis gegeven worden, met last, om hetzelve besluit, in hunne Actenboeken in te schrijven, en op den bepaalden tijd in werking te brengen en het zelve door hunne Predikanten, den eersten Zondag in November aanstaande, te doen bekend maken, met de noodige opwekkingen aan de Gemeenten, tot een eenparig en godverheerlijkend gebruik. Opdat dus tijdig door Kerkmeesters, Hoofden der Huisgezinnen, en weldadige en veelvermogende Godsdienstvrienden, die orde en stichting beminnen, kan gezorgd worden, dat er een genoegzaam getal Gezangboeken voor handen zijn, tot gebruik bij het openbaar gezang; behoeftige Godvereerders van dezelve voorzien, en door de hulp hunner meervermogende Medeleden, in den geest van het Christendom, Gode zingen mogen; en dus voor de dadelijke invoering gepaste aanleiding zij, om met den inhoud dezer Liederen bekend te worden. — Ook heeft de Synodus bepaald: „dat de Kerkgezangen, ten bewijze van echtheid, daar ter plaatse, waar dezelve gedrukt worden, door de daartoe gequalificeerdens moeten onderteekend worden, even als thans de Bijbels en Psalmboeken: doch, dat men zal berusten, in het geen door de Commissie gedaan is, ten aanzien der Exemplaren, die door haar onderteekend zijn, voor dat dit besluit ter harer kennisse gekomen was; doch dat alle exemplaren, die deze teekening van hunne hand nog niet ondergaan hadden, op de gewone wijze, en gebruik-

kelijken voet, onderteekend zullen worden; met last aan den Drukker, om zich hier naar te gedragen."

En eindelijk is door deze Synodus beſloten; om de Commisſie tot de Kerkgezangen, geluk te wenſchen, met derzelver geëindigde werkzaamheden, met het voorregt en genoegen, dat zij dezen moeilijken, doch nuttigen arbeid hebben mogen voltooijen: en haar met dankzegging voor het toegezondene exemplaar, van het beſluit dezer Vergadering kennis te geven.

Alkmaar den 5 Augustus 1806.

Uit naam en last der Synodus van *Noord-Holland*

JAQUES DOZIJ, *Scriba.*

De Vergadering derzelver menigvuldige werkzaamheden, in liefde en eensgezindheid geëindigd hebbende, is, na vurige dankzeggingen tot God, den 5 Augustus geſcheiden.

SYNODE VAN FRIESLAND.

Gehouden te Bolsward, *den 15den Julij en twee volgende dagen* 1806.

Deze hooge Kerkvergadering werd geopend met eene met veel deelneming en ijver uitgeſproken Redevoering, waar van de hoofdzaken ontleend waren uit den XLVIIſten *Pſalm*, door den waardigen Grijsaard D. H. G. CANNEGIETER, als oudſten Pastor loci.

In deze Kerkvergadering waren uit *Friesland* tegenwoordig de Hoogaanzienelijke Heer en Mr. M. IJPEIJ, Lid van het Departementaal Beſtuur, als Commisſaris Politiek.

De

De Hoog Eerw. Heer J. W. FLORISON, Pred. te *Lekkum*, als Adſeſſor.

Uit de Deputaten der vorige Synodus de Hoog Eerw. Heeren L. NAPJUS, Pred. te *Holwerd*, W. D. GROMMÉ, Pred. te *Makkum* en J. C. METZLAR, Pred. te *Harlingen*.

Uit de reſpective Claſen:

Uit de Eerw. Claſis van *Bolsward en Workum*.

Uit de Predikanten D. H. W. C. A. VISSER, Pred. te *Warns*, en D. P. KONING, Pred. te *Wommels*.

Uit de Ouderlingen C. HEINEMAN en G. POSTUMUS, Ouderl. te *Bolsward*.

Uit de Eerw. Claſis van *Franeker*.

Uit de Predikanten D. P. J. KNOLL, Pred. te *Sexbierum*, D. W. J. TENKINK, Pred. te *Tzum*.

Uit de Ouderlingen U. SIETSES, Ouderl. te *Sexbierum*, J. TJALLINGS, Ouderl. te *Tzum*.

Uit de Eerw. Claſis van *Dokkum*.

Uit de Predikanten D. A. ADRIANI, Pred. te *Dokkum*, D. J. W. SNETHLAGE, Pred. te *Augustinusga*.

Uit de Ouderlingen R. HOORNSMA, Ouderl. te *Dokkum*, J. WESTRA, Ouderl. te *Augustinusga*.

Uit de Eerw. Claſis van *Leeuwarden*.

Uit de Predikanten D. J. M. SNETHLAGE, Pred. te *Oenkerk*, D. G. J. MEIJER, Pred. te *Marſum*.

Uit de Ouderlingen A. PIETERS, Ouderl. te *Wijns*, J. JELTES, Ouderl. te *Huiſum*.

Uit de Eerw. Claſis van *Zevenwouden*.

Uit de Predikanten D. M. J. ADRIANI, Pred. te *Tjallibert*, D. A. VAN VELDEN, Pred. te *Gordijk*.

Uit de Ouderlingen R. JACOBS, Ouderl. te *Tjallibert*, A. POSTHUMUS, Ouderl. te *Gordijk*.

Uit de Eerw. Claſis van *Sneek*.

Uit de Predikanten D. S. L. NAPJUS, Pred. te *Wijckel*. J. DOORNBOS, Pred. te *Deerſum*.

Uit de Ouderlingen P. J. BEEIJER, Ouderl. te *Wijckel*, S. GERBENS, Ouderl. te *Deerſum*.

Tot *Præses* dezer hooge Kerkvergadering werd benoemd D. ADRIANI en tot *Scriba* D. H. W. C. A. VISSER.

Vervolgens werden door de Hoog Eerw. Heeren Deputaten binnengeleid de Hoog Eerw. Heeren Correspondenten:

Uit *Gelderland.*

De Hoog Eerw. Heer P. HONDIUS, Pred. te *Gellicum en Rhenoij.*

Uit *Zuid-Holland.*

De Hoog Eerw. Heer G. GEERLING, Pred. te *Rofenburg.*

Uit *Noord-Holland.*

De Hoog Eerw. Heer A. NUMAN, Pred. te *Oude Niedorp*

Uit *Utrecht.*

De Hoog Eerw. Heer G. WAKKER, Pred. te *Emenes Buitendijks.*

Uit *Overijsfel.*

De Hoog Eerw. Heer A. J. CALKOEN, Pred. te *Wilshem.*

Uit *Stad en Lande van Groningen.*

De Hoog Eerw. Heer W. NIENHUIS, Pred. te *Nijehorne*, als Secundus van den Hoog Eerw. Heer J. MEIJER, Pred. in den *Ham.*

Onder de werkzaamheden dezer Vergadering behoorde ook de bepaling, nopens de invoering der Kerkgezangen, en is daar omtrent het volgend besluit genomen: Dat de invoering van dezelve bepaald is op den 1sten Jan. 1807. in het vertrouwen, dat als dan een genoegzaam aantal gedrukte Exemplaren in onderscheidene Formaten zal voorhanden zijn; zullende echter daar door de vrijheid tot eenig uitstel aan de Kerkenraden van die plaatsen, waar de voorzigtigheid het zelve waarlijk noodzakelijk mogte maken, niet benomen worden; dat, behalven de Psalmen, geene andere Gezangen dan deze nu bepaalde Kerk-Liederen, bij openbare Godsdienstoefeningen zullen worden gebruikt, — dat ech-

echter voortaan bij alle gewone Predikatien ten minſten éénmaal uit de Psalmen zal worden gezongen; met vergunning echter van eenige meerdere vrijheid bij Lijdensſtoffen en op Feestdagen, en bij andere plegtige gelegenheden. — Dat Deputati Synodi met dezen worden gelast bij behoorlijke aanſchrijving aan de Claſſen te zorgen, dat in alle Gemeenten ſchikkingen gemaakt worden, om van deze Liederen gebruik te maken, en de Kerkenraden, of anderzins de Gemeenten, hier van op eene gepaste wijze kennis te geven, dat nu voor als dan wordt vastgeſteld, om zoo dra het mogt gebeuren, dat de Leden der Commisſie uit *Friesland* geheel mogten uitſterven, als dan wegens de *Frieſſche* Synode een Predikant te benoemen tot het Confronteren en Authentiſeeren der uittegevene Exemplaren; terwijl eindelijk de Synodus aan de Correspondenten naar de overige Synoden, alwaar nog geen beſluit ter aanneming gevallen is, gelast, om aan te dringen tot Concurrentie.

Nog is door deze hooge Kerkvergadering een Commisſie benoemd, ten einde zijne Majeſteit den Koning van *Holland* te Complimenteren, en de belangen van het Hervormd Kerkgenootſchap aan te bevelen — zullende dezelve worden waargenomen door den Hoog Eerw. Heer A. ADRIANI, Præſes dezer Vergadering, en den Hoog Eerw. Heer Deputatus Synodi W. D. GROMMÉ, met adſumptie van eenen derden.

Tot de waarneming der Correspondentie met de andere Synoden zijn aangeſteld:

Naar *Gelderland*, 1806.

De Hoog Eerw. Heer P. C. COENTZ, V. D. M. te *Haskerhorne*, primus.

De Hoog Eerw. Heer J. B. VAN LORNEN, V. D. M. in de *Joure*, ſecundus.

Naar *Zuid-Holland*, 1807.

De Hoog Eerw. Heer W. VERWEIJ, V. D. M. te *Franeker*, primus.

De Hoog Eerw. Heer E. NAUTA, V. D. M. te *Edens*, ſecundus.

Naar *Noord Holland*, 1807.

De Hoog Eerw. Heer B. RUSSING, V. D. M. te *Nijkerk*, primus.

De Hoog Eerw. Heer W. N. BOLT, V. D. M. te *Akkerwoude*, ſecundus.

Naar *Utrecht*, 1806.

De Hoog Eerw. Heer TH. JONA, V. D. M. te *Reifzum*, primus.

De Hoog Eerw. Heer P. BROUWER PZ., V. D. M. te *Bleija*, ſecundus.

Naar *Overijſſel*, 1807.

De Hoog Eerw. Heer O. C. KUTSCH, V. D. M. te *Peingjum*, primus.

De Hoog Eerw. Heer TH. ADAMA, V. D. M. te *Koudum*, ſecundus.

Naar *Stad en Lande*.

De Hoog Eerw. Heer J. C. WIERSMA SWALUE, V. D. M. te *Makkinga*, primus.

De Hoog Eerw. Heer J. HERINGA, V. D. M. te *Oldeboorn*, ſecundus.

In plaats van de afgaande zijn op nieuw aangeſteld tot Deputaten:

Uit de Eerw. Claſſis van *Leeuwarden*.

Uit de Predikanten D. J. WESSELIUS, V. D. M. te *Ijdaard*, primus. D. H. H. S. A LEMER, V. D. M. te *Rodahuiſum*, ſecundus.

Uit de Ouderlingen A. VAN THUINEN, Ouderl. te *Leeuwarden*, primus. L. JANSMA, Ouderl. te *Leeuwarden*, ſecundus.

Uit de Eerw. Claſſis van *Zevenwouden*.

Uit de Predikanten D. B. BRANDSMA, V. D. M. te *Wijnjeterp*, primus. D. E. RODENBURG, V. D. M. te *Haskerdijke*, ſecundus.

Uit de Ouderlingen A. LEEUWES, Ouderl. te *Nijehaske*, primus. T. JANSZ, Ouderl. op de *Gordijk*, ſecundus.

Zijn-

Zijnde die van de Eerw. Classis van *Sneek* in de Acte van Correspondens nog niet vermeld; maar zullen nader opgegeven worden.

AKADEMIE-NIEUWS.

FRANEKER.

Den 20sten Junij is hier tot Doctor in de Regten bevorderd geworden de Heer J. J. WIERSMA, *Franekera Frisius*, gegeven hebbende *Theses Juridic. inaugurales.*

Den 27sten dito werd tot Doctor in de Geneeskunde gepromoveerd de Heer F. C. FROMM, *Altong. Holsatus*, na het geven en verdedigen van eene Dissertatio inaug. practico-medica exhibens *Observationes quasdam de Oleo* Ricini, *eiusq. in variis* Colicae *Speciebus effectu praestantissimo.*

GRONINGEN.

Den 18den Julij is, na gegeven *Specimen Juridicum*, *de varia populorum distinctione apud Veteres ad Leg. VII. Dig. de Captivis*, tot Doctor in de Regtsgeleerdheid bevorderd de Heer H. J. DRAPER, *Groninganus.*

Den 23sten dito is, na verdedigde *Quaestiones Medicae*, tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd de Heer J. BOSMAN, *Beemstera-Batavus.*

SCHOOL-NIEUWS.

DOESBURGH AAN DEN IJSSEL.

Den 13den Aug. heeft bij gelegenheid van de jaarlijksche promotie aan onze Latijnsche School, de Rector A. M. LOBRIJ, gedreerd *De rectae educationis institutionisque necessitate et utilitate*; en zijn de naarstige en veelbelooyende Leerlingen

na de hoogere Scholen bevorderd: G. A. BEKKING van de Conrectors na 's Rectors School; D. WILMERINK en P. J. HELLEWICH, van de derde na de tweede, en A. F. H. W. VERHUELL met D. J. VAN NOLL en W. C. BAERKEN, van de vierde na de derde School. Van welke de vijf eerstgenoemden fraaije præmien van de Heeren Curatoren ontvangen hebben, hunne gratiarum actiones met veel bevalligheid, tot genoegen der Toehoorderen, gereciteerd hebben.

DORDRECHT.

Den 30sten Julij werd de Promotie der Leerlingen van het Latijnsche School alhier gehouden. Onze waardige Rector, de zeer gel. Heer H. VERBEEK, deze actus geopend hebbende met het keurig reciteren van eene geestige *Elegie*, waar van de inhoud was: *Sapienti ſtultus felicior*, hielden de Jongelingen J. CRANS eene Redevoering: *pro amicitia*; J. A. C. BAX *pro arte medica*; J. A. VAN ASPEREN en M. P. STOOP, beiden *de ſcientiarum praestantia*; welke vier naar de Akademie bevorderd zijn; voorts zijn door G. J. VAN KOOTEN, J. P. DE JAAGER, M. VAN MEETEREN, P. S. SCHULL, P. A. GILTAIJ, M. A. VAN DER BANK, P. HAAGOORT, M. VAN DEN BRANDELER, H. DEN BANDT, O. GEVAERTS, A. FAASSEN, J. W. GRIM, J. J. VAN DEN BRANDELER en H. J. SCHIPPERS, de gratiarum actiones met veel bevalligheid gedaan, en zij naar hoogere Scholen bevorderd; waarna eindelijk een aantal van ervaren Liefhebbers deze plegtigheid met een schoon muziek vereerd hebben.

DELFT.

Op den 13den Aug. l. l. is in de Fransche Kerk, onder fraai en afwisselend muziek, de halfjarige Promotie der Latijnsche Schooljeugd gevierd. Twee in naarstigheid, en goed gedrag uitmuntende en tot de Akademische Studien bevorderde Jongelingen J. VAN DER LEE en A. G. VAN ALPERWERELDT, deden tot groot genoegen van een aan-

aanzienlijk aantal Toehoorders hunne Redevoeringen; de eerſte aangaande *de genoegens en aangenaamheden, welke het Landleven aanbrengt*; en de tweede, over *de wiſſelvalligheden, waaraan al het ondermaanſche onderworpen is.*

Hierop deed de in plaats van den overleden Rector, Mr. J. HOOGEVEEN, tot dien post aangeſtelde nieuwe Rector, G. VAN EGMOND, eene korte aanſpraak aan HH. Curatoren der Delfſche Scholen, waarbij hij aan dezelve zijnen hartelijken dank betuigde, voor de bij aanhoudenheid aan hem bewezene gunst en genegenheid, als zijnde van den jare 1772, van de eerſte School af trapsgewijze opgeklommen tot den jare 1806, in welk jaar, zijnde het tweeënzestigſte zijnes ouderdoms, hij met den aanzienelijken post van Scholarum Rector, nec non Collegii Literarii Moderator is vereerd geworden; met eene korte ſpraakwending tot het Opperwezen eindigde deze Aanſpraak; en hierop geſchiedde de uitdeeling der Prijzen aan de twee bovengemelde Oratores, mitsgaders aan de welverdiend hebbende Leerlingen van de lagere Scholen: als aan R. W. VAN BOSSUM, H. VAN NOORDEN, H. J. VENEKA, C. A. VAN DE WIJNPERSSE, J. M. VAN STIPRIAAN LUISCIUS, J. A. VAN DER HEIM, H. J. ROMENIJ en P. H. VOCKESTAERT: na het afleggen van hunne dankbaarheid zoo in gebonden als ongebonden ſtijl, is deze plegtigheid gelukkiglijk volbragt.

SCHIEDAM.

Den 4den Aug. is de Promotie der Latijnſche Schooljeugd met de gewone plegtigheid verrigt. Na eene Vooraſſpraak van den Lector en Rector C. CAMPHUIJSEN, heeft de brave en veelbelovende Jongeling J. TJEENK, een Redevoering gedaan *de dicto Horatii*: *Nil mortalibus arduum*, en is met veel lof tot de Akademiſche leſſen bevorderd.

Van de tweede tot de eerſte Claſſe is gepromo-

veerd s. VAN WALCH'REN, die, wegens zijne uitnemende vorderingen in de Griekſche taal, met eene buitengewone Griekſche eereprijs is begiftigd. Van de derde tot de tweede Claſſe zijn bevorderd J. C. HAREMAN en J. ZIJLMANS VAN EMMIKHOVEN.

Van de vierde tot de derde: P. LOOPUIJT, die in 't vorige halfjaar tot de vierde Claſſe bevorderd was, en dus in den tijd van ruim een jaar den curſus Scholaſticus van twee Claſſen heeft afgelegd.

Van de vijfde tot de vierde Claſſe zijn bevorderd H. G. DE BEVEREN ESVELD en G. M. BURGERHOUDT.

Alle deze Jongelingen hebben de Heeren Curatoren, in tegenwoordigheid van een zeer aanzienlijk getal toehoorders, voor de bekomene eereprijzen op eene bevallige wijze bedankt.

Wijders is deze plegtigheid met een fraai Orgelmuziek, gelijk ze begonnen en voortgezet was, geëindigd.

BRIEL Ł E.

Den 11den dezer maand is alhier de publicque Promotie der Latijnſche Schooljeugd in de groote Kerk met de gewone plegtigheden verrigt. Eerst hield de Rector eene korte en gepaste Vooraſſpraak, waarin hij den Wel Ed. Achtb. Heer, Mr. PIETER HENDRIK HOOG, voorheen Vroedſchap, en thans Lid van den Raad dezer Stad, als aangeſteld tot Curator van ons Gijmnaſium, in plaats van wijlen den Wel Ed. Achtb. Heer, Dr. CORNELIS VAN DAM VAN AERDEN, Oud-Burgemeester en Lid van den Raad, met dezen Eerepost hartelijk geluk wenschte.

Vervolgens werd de uitmuntende en zeer veel beloovende Jongeling, B. T. HOIJER, Zoon van den Wel Ed. geſtr. Heer, Mr. W. HOIJER, Bailluw dezer Stad, &c. &c., na dat hij, in de tegenwoordigheid van een aanzienlijk getal van Toehoorers, eene Oratie gereciteerd had: *in laudem*

Im-

Imperatoris Justiniani, met eenen welverdienden Eereprijs beſchonken, en tot de Akademiſche leſſen bevorderd.

Voorts werden verſcheidene leerlingen van Claſſe tot Claſſe gepromoveerd, en met ſchoone eereprijzen begiftigd, voor welken zij hunnen dank aan H. H. Curatoren, met eene bijzondere bevalligheid, in Dichtmaat betuigden, te weten: Van de vijfde tot de zesde Claſſe ging over M. L. VAN KRUIJNE, een Jongeling van goede verwachting. Van de vierde naar de vijfde klom op de vlijtige jongeling: A. C. VAN DER MINNE. Van de derde naar de vierde werden gepromoveerd twee in ſchranderheid en aanhoudende naarſtigheid uitmuntende Leerlingen: M. G. DE JONGH en J. P. MUNTING. Ter aanmoediging tot verderen vlijt werd van de tweede naar de derde Claſſe bevorderd: C. VAN SINA. En eindelijk klommen van de eerſte naar de tweede Claſſe op twee Jongelingen van goede verwachting: C. BLANKEN en C. WILDENBOER.

Deze Actus is door een veraangenaamend Orgelmuziek geopend, voortgezet en geſloten.

FRANEKER.

Na dat op heden den 21ſten Julij des voormiddags het Zomer Examen van onze thans zeer talrijke Latijnſche Schooljeugd was gehouden, heeft 's namiddags, na eene korte Vooraſſpraak van den Rector, Mr. HIERONIJMUS WASSENBERGH, de ſchrandere Jongeling J. STINSTRA, thans voor de tweede maal op 's Rectors School met eenen Eereprijs beſchonken, onder algemeene goedkeuringe, eene Redevoering gehouden *de ſex* Aurelio Propertio, *principum, qui Romae ſcriptis* Elegis *inclarueruns*, Poetarum *facile ſummo*. — Voorts zijn de in leergierigheid en zedigheid uitmuntende Jongelingen, L. W. LOLKAMA en B. MULDER, met eereprijzen van naarſtigheid beloond. — Van des Conrectors School zijn tot die van den Rector bevorderd G.

VLAS-

VLASKAMP en G. HAMERS, aan welker eerstgenoemden, wegens deszelfs uitnemende vlijt, een aanzienelijke prijs is toegewezen. Eindelijk is op 's Conrectors School aan G. VAN DER KAM, uit hoofde van aan den dag gelegden ijver, en gemaakte vorderingen, mede een prijs van naarstigheid toegelegd. Alle welke Jongelingen voor de bekomene Eereprijzen hunne dankbetuiging in het openbaar hebben afgelegd.

CAMPEN.

Den 25sten Junij l. l. werd hier de gewone halfjarige promotie der Latijnsche Schooljeugd gevierd. Twee zeer naarstige Jongelingen J. AB UTRECHT DRESSELHUIS en G. R. NAUTA, werden naar de Akademische lessen bevorderd. De eerste van hen wierd als *primus* met een *præmium promotionis* begiftigd; en hield, met veel bevalligheid, eene redevoering, *de praestantia studii Theologici*. Verder werden *praemia diligentiae* uitgedeeld, op des Rectors School aan G. R. NAUTA, D. SPREE en H. SPREE. Op des Conrectors School aan L. A. VAN DER MERWEDE, (een veelbeloovend jongeling; maar die helaas! kort voor het eindigen der Vakantie, door een ongelukkig toeval, uit het leven werd gerukt) en aan R. J. A. VAN HEERDT. En op des Præceptors School aan J. J. RAMBONNET, J. B. VEEN VALK en F. J. G. SCHNEIDER. Eindelijk werden er nog schrijfprijzen gegeven; op de eerste Classe, aan W. BIJSTERBOS; op de tweede aan P. C. BONDAM, en op de derde aan F. J. G. SCHNEIDER: Deze plegtigheid werd door den Rector H. WEIJTINGH met eene gepaste Voorafspraak geopend, en met een Nederduitsch Dichtstuk besloten: terwijl dezelve naar gewoonte door een fraaij muziek afgewisseld werd.

ZWOLLE.

Den 4den Julij. Heden had alhier, nadat 's daags tevoren het publiek Examen der Latijnsche Schooljeugd

jeugd had plaats gehad, derzelver bevordering en openlijke beloning plaats.

Na dat de Prof. VAN OMMEREN, Rector van dit Gijmnasium, deze plegtigheid met eene aanſpraak had geopend, werd de veel belovende Jongeling H. W. GREVEN tot de Akademiſche leſſen bevorderd, reciterende bij deze gelegenheid een gedeeltelijk door hem zelven opgeſteld Carmen Elegiacum, bevattende *de aanſpraak van Regulus aan den Romeinſchen Raad over 't uitwiſſelen der krijgsgevangenen.* Voorts werden nog met Latijnſche prijzen beſchonken, op de 4de School B. H. FEITH, op de derde J. M. VAN RHIJN, op de 2de L. J. RIETBERG, op de 1ſte G. W. VAN DEDEM en met Griekſche prijzen, op de 3de School G. HELMICH VAN VOERST, op de 2de L. NILANT; terwijl de prijs van naarſtigheid op de benedenſte Claſſe van het 1ſte School behaald werd door J. P. GREVEN.

Vervolgens werden van de 4de tot de 5de School bevorderd B. H. FEITH en M. DOIJER, van de 3den tot de 4de School J. M. VAN RHIJN, G. HELMICH VAN VOERST en J. A. J. NIEUWENHUIS: Van de 2de tot de 3de L. J. RIETBERG, H. W. OLFFEN en R. C. VAN DER KETTEN: Van de 1ſte tot de 2de School G. W. VAN DEDEM, G. G. SCHOUTEN en G. W. BEELER.

Alle de Jongelingen, welke prijzen ontvingen, deden hunne Gratiarum Actiones met veel bevalligheid tot genoegen van een groot aantal Toehorers, en de plegtigheid werd met een fraaij orgelmuziek geopend, en beſloten.

ALMELO.

Gisteren den 25ſten Julij heeft de Heer J. G. ERLER, Rector der Latijnſche School alhier, het gewoon jaarlijkſch Examen gehouden, over de aan zijn onderwijs toevertrouwde Jeugd, in tegenwoordigheid van de Regering, Predikanten en van velen

der

der aanzienelijkſte inwoners. Na een korte Voorafſpraak van den Rector, gaf H. POTHOLT VAN DORP, van *Epe*, zeer voldoende blijken van zijne gemaakte vorderingen in het Hebreeuwsch. Vervolgens vertaalde dezelve, benevens A. VAN DER LEEUW, van *Dordrecht*, J. L. TEN BRUGGENKATE, van *Amſterdam*, J. SWAM, van *Almelo* en J. STEENMEIJER, van *Amſterdam*, eenige plaatſen uit het Griekſche Nieuwe Testament, en allen gaven van de eigenlijke en metaphoriſche beteekenis der woorden, en van hunne afkomst rekenſchap, en beantwoordden de aan hun gedane vragen, aangaande de Etijmologie en Sijntaxis gereed, en met de vereischte juistheid. Voorts toonden H. POTHOLT VAN DORP, J. L. TEN BRUGGENKATE, J. STEENMEIJER en J. P. ANTHING, hunne bedrevenheid in de Algebra, door het oplosſen van verſcheidene voorſtellen, die hun opgegeven werden. In deze voortreffelijke en allernuttigſte wetenſchap, heeft voornamelijk H. P. VAN DORP groote progreſſen gemaakt. Dit verrigt, en de lagere Claſſen ook onderzogt zijnde, werd genoemde H. POTHOLT VAN DORP met veel lof naar de Akademie bevorderd, de veel beloovende Jongelingen A. VAN DER LEEUW, J. L. TEN BRUGGENKATE en J. SWAM, naar verdienſte geprezen en J. STEENMEIJER, J. P. ANTHING, B. BEURSINK en J. LENTFRINCK van *Haarlem*, tot hoogere Claſſen gepromoveerd. Hier op bedankte VAN DORP, den Rector, in ſierlijk Latijn, voor het genoten onderwijs, tevens vriendelijk verzoekende, dat hij wegens zijne jonkheid, nog een Jaar het onderwijs van den Rector in hoogere wetenſchappen mogt genieten.

Onder het Artikel Schoolnieuws is in onze vorige Boekzaal pag. 79. abuſivelijk gezet *Zutphen*, moet zijn *Doetichem*.

KERK-

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN Vakant. Zie Aug. 1805.

VALBURG EN HOMOET. Zie Julij 1806.

SCHENKENSCHANS, MILLINGEN EN ZEELAND Vakant. Zie Junij 1806.

ZAMBEECK Vakant. Zie April 1806. onder *Nijmegen.*

THIEL.

D'AVEZATHEN ſtaan eenlang Vakant te worden, daar onze geliefde Leeraar D. VAN DER LOO voornemens is op den 31ſten Aug. eerſtkomende, zijne afſcheidsrede te houden; de Proponenten worden verzocht hoe eerder zoo liever hunne gaven alhier te laten hooren.

ZOELEN. Zie Julij 1806.

INGEN Vakant. Zie Junij 1806.

THIEL Vakant. Zie Jan 1806.

ZALT-BOMMEL.

DRUMPT Vakant. Zie Julij 1806.

GELDERMALSEN ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1806.

RUMPT. Zie Julij 1806.

WELL EN AMMERZODEN. Zie Julij 1806. onder *Zalt Bommel.*

NEDERHEMERT Vak. Zie Meij 1806.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant. Zie Dec. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

ZUTPHEN.

BORCULO. Onze geliefde Leeraar D. BODDE na alvorens van deze zijne Gemeente behoorlijk

te

te zijn losgemaakt, heeft op den 8sten Junij l. l. met veel aandoening van Spreker en Hoorders een liefderijk afscheid van ons genomen, met de woorden van Paulus 2 *Thess.* III: 16. *De Heere nu des vredes zelve geve u vrede alle tijd, in allerlei wijze. De Heere zij met u allen.* Dus is

BORCULO Vakant.

ANGERLO. Den 20sten Julij l. l. maakte ons onze geliefde Leeraar D. A. RETZ bekend, dat zijn Eerw. op den 15den van dezelve maand eene Acte van Collatie der Predikantsplaats van *Bahr en Lathum*, door den Raad van Finantiën in het Departement *Gelderland*, als wettige Collatorheeren hem geoffereerd, hadde ontvangen, welke hij eenige dagen in beraad nam — groot was onze vreeze, dat wij zijn Eerw. die door zijnen bijna 13 jarigen dienst en verkeering onder ons, onzer aller toegepegenheid en achting had verworven, zouden moeten missen, wij wendden intusschen alle pogingen aan om zijn Eerw. te overreden ook ditmaal bij ons te blijven, maar zij waren vruchteloos daar zijn Eerw. ons op den 10den Aug. bekend maakte, na dat dit beroep den 8sten dier zelver maand Kerkelijk gemaakt was, dat hij zich verpligt gevonden had, deze roeping in de vreeze des Heeren aantenemen. Dus zal

ANGERLO Vakant worden.

LATHUM Vakant. Zie April 1806.

OVER-WELUWE.

WAGENINGEN den 22sten Julij. De Eerw. Kerkenraad alhier, heeft ter vervulling van de tweede Predikantsplaats, na verkregene handopening van den Wel Ed. Achtb. Magistraat, de volgende groote nominatie van Predikanten gemaakt:

DD. D. VAN DER LEEUW, Predd. te *Zoetermeer*. P. H. NAHUIS, te *Zeist*. J. STERK, te *Moordrecht*. G. J. VELTMAN, te *Waardenberg*. P. D. DE LANGE, te *Randwijk*. H. VAN ZADELHOF, te *Goeree*. P. L.

L. JACOBS, te *Strijen*. W. BREIJL, te *Westbroek*. J. VAN BROEKHUIZEN, te *Bleiswijk*. T. A. VISCH, te *Bovenkarspel*. H. BONEBAKKER, te *Hemmen*. J. H. HASSELBACH, te *Haaften*. W. BOOMKAMP, te *Edam*. J. H. THEMMEN, te *Jacobi Parochie*. P. M. VAN BAAK, te *Nieuwe Tonge*. W. A. VAN REDE, te *Opijnen*. P. SPECHT GRIJP, te *Lienden*. A. JONCKERS, te *Heteren*. J. VAN GORCOM, te *Bennekom* J PRINS, te *Eede*. G. SCHOONBERBEEK, te *Otterlo*. G. H. NIBBELINK, te *Opheusden*. J. SOBLET, te *Vleuten* en S. G. PRINS, te *Ogten*.

Op het zestal zijn gebragt.

DD. D. VAN DER LEEUW, P. H. NAHUIS, J. STERK, G. J. VELTMAN, P. D. LE LANGE en H. VAN ZADELHOF.

En daar uit met eenparigheid der stemmen van alle de Leden beroepen D. D. VAN DER LEEUW, Pred. te *Zoetermeer*. Welke Nominatie en 't beroep aanstonds door den Wel Ed. Achtb. Magistraat gepprobeerd en aan den Beroepenen is toegezonden, die 't zelve na eenige dagen van beraad tot onze groote blijdschap in de vreeze des Heeren heeft aangenomen, zoo dat deze vacature in plaats van D. D. C VAN LEEUWEN VAN DUIVENBODE, vertrokken naar *Schoonhoven*, vervuld is.

NEDER-VELUWE.

NIJKERK. Onze geliefde Leeraar D. J. SCHOONDERBEEK, op den 17den Julij l. l. een eenparige beroeping te *Wijk*, onder de Eerw. Clasis van *Gorinchem*, ontvangen hebbende, heeft na eenige dagen van beraad, op de algemeene en eenparige dringende aanzoeken zoo van zijnen waardigen Ambtgenoot als van de geheele Gemeente, tot onze groote blijdschap vriendelijk bedankt. — De Heere bevestige zijne keus, zegene verder zijnen dienst en dien van zijnen Ambtgenoot, en zorge in liefde voor de Gemeente te *Wijk*.

ERMELLO. Den 25sten Julij is alhier in eene extraordinaire Clasis onze beroepen Adj. Pred.

D. G H. ARNTZEN, perempt. geëxamineerd door D. S. C. VAN DER HAMMEN, Pred. te *Nijkerk*. — Zijn Wel Eerw. na een kort Voorſtal over *Hand.* I: 11*b.* in 't Hebr. over *Psalm* I. in 't Gr. over 't teksthoofddeel, en verder over eenige voorname leerſtukken onzer Kerk, met vereischte naauwkeurigheid ondervraagd zijnde, gaf andermaal zulke doorſlaande blijken zijner kunde en vaardigheid, dat de tegenwoordig zijnde Deputatus Synodi, de Hoog Eerw. Heer J. W. VAN GOENS, Pred. te *Elburg*, en alle de Leden dezer Vergadering, hem met volle ruimte en blijdſchap, en met hartelijke zegenwensch, aan deze Gemeente hebben toegewezen; zijnde ook de Heer Examinator voor zijn welingerigt onderzoek bedankt.— Zijn Wel Eerw. zal hier den 24ſten Aug. in zijnen dienst bevestigd worden door deszelfs Broeder, D. S. A. ARNTZEN, Pred. te *Wormer*, in de plaats van den Inſpector D. J. H. HARTMAN, Pred. te *Hierde*, die daarvan op vriendelijk verzoek afſtand gedaan heeft.

EPE Vakant. Zie Junij 1806.

'S HERTOGENBOSCH.

DUNGEN. Zie Julij 1806.

DRUNEN. Zie Junij 1806.

RAVESTEIN Vakant. Zie Nov. 1805.

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.

BERCHEM EN NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.

KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- EN KEMPELAND

BERGEIK, RIJTHOVEN ENZ. Onze waardige Leeraar, D. J. DE KEESEL, reeds op den 31ſten Dec. des vorigen jaars Emeritus verklaard, verzamelde op maandag den 26ſten Meij, tweeden Pinksterdag, zijne krachten, om ons nog een liefderijk Afſcheidswoord toe te ſpreken. Dit verrigte zijn Eerw. hartelijk, tot den grondſlag van zijne Leerrede leggende de vermaning van Paulus, *Fil.* IV: 8,

8. *Voorts, broeders, al wat waarachtig is, al wat eerlijk is, al wat regtvaardig is, al wat rein is, al wat lieflijk is, al wat wel luid, zoo daar eenige deugd is, en zoo daar eenige lof is, dat zelve bedenkt.* — De Heere drukke de vermaningen, die wij ditmaal nog in het openbaar uit zijnen mond mogten hooren in onze harten, en make voor hem zijne rust alleszins verkwikkelijk en gezegend.

EINDHOVEN den 29sten Julij Heden verzogt D. D. WUIJSTER, als bevestigd Pred. te *Oirschot, Best en de Beerse*n, stem en zitting in de Vergadering, het geen zijn Eerw. werd toegestaan.

De Student J. B. CLEMENT, had zich tijdig aan de Deputaten van de Classis aangegeven, en verzocht om op deze Vergadering præparat. geëxamineerd te worden; de getuigschriften voldoende zijnde, is het examen verrigt door DD. CREMER en COX, Predd. te *Zomeren en Lierop* en te *Lommel*. Na een Voorstel over 1 *Tim.* I: 15. geschiedde het onderzoek in de Talen, over *Psalm* I. en het tekstkap. en voorts over de voornaamste stukken der Godgeleerdheid, met dat gevolg, dat hij eenparig onder het getal der Proponenten is aangenomen.

Door het Departementaal Bestuur van *Braband* handopening verleend zijnde, tot het beroepen van een Predikant in de Gemeente van *Bergeck, Rijthoven en Westerhoven*, in plaats van den Emeritus verklaarden D. J. DE KEESEL, is door de Vergadering het volgende drietal gemaakt:

DD. A. CREMER, Pred. te *Zomeren en Lierop*, J. L. T. COX, Pred. te *Lommel* en J. B. CLEMENT, Proponent.

Waaruit eenparig beroepen is J. B. CLEMENT. Aan zijn Eerw. zulks berigt zijnde, verklaarde hij zich zeer aangedaan over deze voor hem zoo onverwachte beroeping, maar verzocht tevens, dat

deze zaak van zoo groot gewigt hem zoo onverwacht voorkwam, en hij zich verpligt rekende, om met zijne Ouders daar over ook te raadplegen, een beraad van vier weken, het geen zijn Eerw. is toegeſtaan.

ZON EN BREUGEL Vakant. Zie April 1806.
SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.
LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.
GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.
GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

GEUL Vakant. Zie Jan. 1804.
KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.
MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.
VAALS Walſche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.
WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.
MAASTRICHT drie Predikantsplaatſen Vakant. Zie April 1797.
BEEK Vakant. Zie Maart 1797.
MAASTRICHT Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.
EIJSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.
VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

BLESKENSGRAVE EN HOFWEGEN. Op den 27ſten Julij l. l. is onze van *Wijk* tot ons overgekomen Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. P. VERFF, in den Euangeliedienst alhier bevestigd door den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. VAN DIEST, Pred. te *Alblasſerdam*, met eene weldoorwrochte Leerrede, over 2 *Cor.* V: 20. *Zoo zijn wij dan gezanten van Chriſti wege, als of God door ons bade: wij bidden van Chriſti wege, laat u met God verzoenen.* Hebbende de bevestigde Leer-

Leeraar des namiddags zijne Euangelieprediking onder ons aanvaard met eene Leerrede over *Hand.* V: 31, 32. *Dezen heeft God door zijne regter* [*hand*] *verhoogt* [*tot*] *eenen Vorst ende Zaligmaker, om Israël te geven bekeeringe ende vergevinge der zonden. Ende wij zijn zijne getuigen van deze woorden: ende ook de Heilige Geest welken God gegeven heeft den genen die hem gehoorzaam zijn.*

OUD BEIJERLAND. De Wel Eerw. Heer C. L. VAN DEN BROEK, Pred. te *Berkenwoude en den Achterbroek*, heeft de beroeping tot Herder en Leeraar in deze Gemeente, na eenige dagen van beraad, tot onze groote blijdschap, in de vreeze des Heeren aangenomen, terwijl wij zijne overkomst met verlangen te gemoet zien.

'S GRAVENMOER. Den 18den Meij werd onze beroepen Leeraar D. J. C. PRILLEVITZ, in den H. dienst dezer Gemeente ingezegend, door zijnen Vriend, den Wel Eerw. Heer P. BROEKMAN, Pred. te *Ter Heide*, met eene uitmuntende Leerrede over *Joh.* XIII: 13 *Gij heet mij Meester ende Heere, ende gij zegt wel; want ik ben 't.* Terwijl onze nieuwe Leeraar een aanvang van zijn dienstwerk maakte met de woorden van Petrus, *Hand.* X: 42, 43. *Ende heeft ons geboden den volke te prediken, ende te betuigen dat hij is de gene die van God verordineerd is, tot een Regter van levenden ende dooden. Dezen geven getuigenisse alle de Profeten; dat een iegelijk die in hem gelooft vergevinge der zonden ontvangen zal door zijnen name.*

Beide deze Leerredenen gelukkig uitgesproken, werden door eene talrijke schare met groot genoegen aangehoord.

GEERTRUIJDENBERG staat Vakant te worden. Zie Julij 1806.

DUBBELDAM. Zie Julij 1806.

BRANDWIJK EN GIJBELAND. Zie Julij 1806.

NUMANSDORP (BUITENLUIS) Vakant. Zie Julij 1806.

DELFT EN DELFTSLAND.

ZOETERMEER EN ZEGWAART. Onze geliefde Leeraar, D. D. VAN DER LEEUW, den 24 Julij eene wettige en eenparige beroeping naar *Wageningen* ontvangen hebbende, gaf ons daarvan op Zondag den 27ſten derzelver maand, aan 't flot zijner Leerrede des voormiddags kennis, en berigtte ons tevens, dat zijn Eerw. deze beroeping eenigen tijd in beraad had genomen.

Wij die in een langer verblijf van onzen Leeraar onder ons zoo veel belang ſtelden, wendden onze ernſtige pogingen aan, om zijn Eerw. daartoe, ware 't mogelijk te bewegen; doch bevinden ons thans in de onaangename noodzakelijkheid, om te moeten berigten, dat onze Leeraar ons den 9den Aug. l. l. verklaarde, dat hij, hoe gevoelig getroffen door zeer vele blijken van liefde en achting hem betoond, zich echter verpligt had gevonden, de roepſtem naar *Wageningen*, uit gehoorzaamheid aan zijnen Heer en Zender, op te volgen.

Met eerbiedige berusting in het altijd wijs en goed beſtuur der Voorzienigheid, wenſchen wij, dat de goede God onzen Leeraar de kennelijkſte blijken zijner hooge goedkeuring op zijne gedane keuze doe ondervinden; en op de gunſtigſte wijs voor de belangen van deze eerlang herderlooze Gemeente zorge! Dus

ZOETERMEER EN ZEGWAARD eerlang Vakant.

VLAARDINGEN Vakant. Zie Junij 1806.

LEIDEN EN NEDER-RHYNLAND.

NOORDWIJK AAN ZEE Vakant. Zie Nov. 1805.

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

BERKENWOUDE EN DEN ACHTERBROEK. Tot groote droefheid dezer Gemeente, maakte op

den

den 6den Julij l. l. onze geliefde Predikant D. C. L. VAN DEN BROEK, wien wij onlangs tot algemeen genoegen onder ons ontvingen, en in wien wij ons steeds bleven verblijden, ons bekend, dat hij eene wettige beroeping door het lot ontvangen had in de Gemeente van *Oudheijerland*, in de plaats van zijnen Broeder, van daar vertrokken naar *Hoorn*. Groote verkleefdheid aan deze Gemeente, deed zijn Eerw. nog 14 dagen aarzelen om deze aanzienelijke beroeping te aanvaarden, doch de uitslag beantwoordde aan onze vreeze: op den 20sten Julij maakte zijn Eerw. ons bekend, dat de gewigtigste redenen hem drongen om ons te verlaten. — Ver van deze keuze te misbillijken, wenschen wij in den weg der Voorzienigheid te berusten, en verder nog het best mogelijk gebruik te maken van zijn verblijf onder ons, het welk tot onze blijdschap tot in het najaar zal worden uitgerekt. — Intusschen verzoeken wij de HH. Proponenten om alhier hunne gaven ten spoedigsten te doen hooren.

SCHIELAND.

ROTTERDAM. Na dat de Wel Eerw. Heer D. H. OORT, zeer geliefd Pred. te *Zwolle*, deze eenparig op hem alhier uitgebragte en politiek geapprobeerde beroepinge had aangenomen, is dezelven den 19den dezer in een extraord. Classis ook Kerkelijk geapprobeerd, en wordt zijn Wel Eerw. met groot verlangen alhier te gemoet gezien.

ROTTERDAM. Vakant. Zie Julij 1806.

GORINCHEM.

WIJK den 14den Julij 1806. Heden is, ten overstaan van den Deputatus van den ring van *Heusden* DD. C. LEEMANS, Predd. te *Baardwijck en Ekhout* en C. A. LEEMANS, te *Engelen en de Schans*, onze geliefde Leeraar D. VERFF, beroepen naar de Gemeente van *Bleskensgraaf*, van zijne verbinding van deze Gemeente losgemaakt.

Tevens is op dien zelfden dag, ter vervulling van de aanstaande vacature in deze Gemeente, ten

overſtaan van de bovengenoemde Deputaten het volgende zes en drietal gemaakt:

Zestal.

DD. J. SCHOONDERBEEK, reſp. Predd. te *Nijkerk*. B VAN VEEN, te *Poederoijen* C. A. LEEMANS, te *Engelen en de Schans*. S. VAN HOEK, te *Aalburg en Heesbeen*, S. VAN DER MEER, te *Altfort en Appeltern* en J. W. CHATTIN, te *Veen*.

Vervolgens werden de drie eerſten op het drietal geplaatst, en daaruit met eenparigheid van ſtemmen beroepen D. J. SCHOONDERBEEK, Pred. te *Nijkerk*.

Den 20ſten Julij 1806. heeft onze geliefde Leeraar D. VERFF, zijne afſcheidsrede gedaan met *Hebr.* XIII: 20, 21. *De God nu des vredes, die den grooten herder der ſchapen door 't bloed des eeuwigen Teſtaments uit den dooden heeft weder gebracht*, [*namelijk*] *onzen Heere Jeſum Chriſtum*: *Die volmake u in allen goeden werke, op dat gij zijnen wille moogt doen: werkende in u 't gene voor hem welbehagelijk is, door Jeſum Chriſtum: den welken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid, Amen.*

Den 31ſten Julij 1806. Laatsleden maandag ontvingen wij, van den door ons beroepenen Predikant D. J. SCHOONDERBEEK, de voor ons onaangename tijding, dat zijn Eerw. zich verpligt gevonden had voor onze beroeping te bedanken.

Waarop wy heden, ten overſtaan van de Deputaten van den *Heusdenſchen* Ring, weder het volgende zes en drietal gemaakt hebben.

Zestal;

DD. G. SCHOONDERBEEK, reſp. Predd. te *Otterlo*, B. VAN VEEN, te *Poederoijen*, C A. LEEMANS, te *Engelen en de Schans*, P. VERHAGEN METMAN, te *Vlijmen en Onzenoord*, J. W. CHATTIN, te *Veen* en J. SJOENIS te *Meeuwen en Hagoort*.

Vervolgens de drie eerſten op het drietal gebragt heb-

hebbende, hebben wij daaruit met eenparigheid van ſtemmen beroepen D. G. SCHOONDERBEEK Pred. te *Otterlo*.

HERPT EN HEDIKHUIZEN. Heden den 3den Aug. 1806. hadden wij het genoegen onzen waardigen Leeraar D. J. DUIJSER, wegens zijnen 25 jarigen Euangeliedienst, zoo in zijne vorige Gemeente van *ter Heide*, in de Claſſis van *'s Hage*, *Bergambagt*, *ter Heide* in de Claſſis van *Breda*, *Wervershoef*, als nu te *Herpt en Hedikhuizen* verrigt; Gode openlijk te hooren danken ten aanhooren van eene groote menigte.

Zijn Wel Eerw. predikte bij die plegtige gelegenheid uit *Gen.* XXXV: 1, 2, 3. *Daar na zeide God tot Jacob; maakt u op, trekt op na Beth-El, ende woont aldaar: ende maakt daar eenen altaar dien God, die u verſcheen, doe gij vluchtedet voor het aangezichte uwes broeders Eſaus. Doe zeide Jacob tot zijn huisgezin, ende tot alle die bij hem waren; doet weg de vreemde goden, die in 't midden van u zijn, ende reinigt u, ende verandert uwe kleederen. Ende laat ons ons opmaken, ende optrekken na Beth-El; ende ik zal daar eenen altaar maken dien God die mij antwoordt ten dage mijner benaauwdheid; ende met mij geweest is, op den weg, dien ik gewandelt hebbe.* En paste deze woorden naar zijn oogmerk toe.

Hartelijk wenſchen wij, dat God den arbeid van dezen onzen Leeraar onder ons rijkelijk zegenen zal, en dat wij ons lang in zijnen aangenamen Euangeliedienst zullen mogen verblijden.

HEUKELOM. Zie Sept. 1805.

VOORN EN PUTTEN.

BRIELLE den 25ſten Julij. Ter vervulling van de albier openſtaande Leeraarsplaatſe, is heden door den grooten Kerkenraad uit een talrijk gros, gemaakt het navolgend twaalftal van Predikanten:

DD. F. HAM, Predd. te *Hilverſum*. P. VAN RAADEN, te *Nieuwerkerk in Duiveland*. D. VAN DER LEEUW, te *Zoetermeer*. A. VAN OSSENBRUGGEN, te *Oldenſchoot*. H. LASTDRAGER, in de *Wilmſtad*. W. SCHINTZEL, te *Hillegondsberg*. H. PAAUW, te *Breda*. P. H. NAHUIS, te *Zeist*. C. J. PÖLS, te *Scherpeniſſe*. A. KOPPEN, te *Hien en Dodewaard*. W. A. J. ROSENDAAL, te *Dalfzen* en G. VROOM, te *Rijswijk*.

Uit dit twaalftal zijn op den 31ſten Julij gebragt op het zestal:

DD. P. H. NAHUIS, H. LASTDRAGER, A. VAN OSSENBRUGGEN, D. VAN DER LEEUW, A. KOPPEN en G. VROOM.

En op het drietal:

DD. A. KOPPEN, G. VROOM, H. LASTDRAGER, de laatſte met het lot tegens P. H. NAHUIS.

Dit drietal door den Edelen Achtbaaren Raad dezer Stad gunſtig goedgekeurd zijnde, is uit het zelve op den 3den Aug. met groote meerderheid van ſtemmen beroepen D. G. VROOM, Pred. te *Rijswijk*. — Welke beroeping, mede bij den Edelen Achtbaaren Raad goedgekeurd, den beroepenen is toegezonden, doch voor dewelke zijn Wel Eerw. na eenige dagen beraads, vriendelijk heeft bedankt. Dus

BRIELLE één der Leeraarsplaatſen noch Vakant blijft.

ROCKANJE den 27ſten Julij. Heden heeft de Wel Eerw. Heer P. VAN EXTER, van hier naar *Elkerzee* beroepen, een plegtig afſcheid van deze Gemeente genomen met eene Leerreeden over deze woorden uit *Deut.* XXX: 19, 20. *Ik neme heden tegens u-lieden tot getuigen den Hemel ende de aarde; het leven ende den dood hebbe ik u voorgeſteld, den zegen ende den vloek: kiest dan het leven, op dat gij levet, gij, ende uw zaad. Lief hebbende den HEERE uwen God, zijner ſtemme ge-*

geheorzaam zijnde, ende hem aanhangende: want hij is uw leven ende de lengte uwer dagen; op dat gij blijvet in het land, dat de HEERE uwen vaderen, Abraham, Isaac, ende Jacob gezworen heeft, hen te zullen geven.

ROCKANJE den 21sten Aug. Ter vervulling van de openstaande Leeraarsplaatse is de Kerkenraad alhier op heden na verzochte en bekomene handopening van de hoog Wel Geborene Ambachtsvrouw, Vrouwe Douariere van *Leiden van Oostvoorne*, geb. DE THOMS, overgegaan tot een beroeping. Dit Werk is geschied ten overstaan van de Wel Eerw. Heeren J. S. VAN STAVEREN en G. GEERLING, Predd. te *Brielle* en op *Rozenburg*, als Deputati Classis, en zijn op het drietal geplaatst:

DD. D VAN VLIET, Pred. te *Loevestein*. J. D. SCHUURING, Propp. onder de Eerw Classis van *Utrecht*. H. ELZER, onder de Eerw. Cl. van *Amsterdam*.

Dit drietal door de Hoog Wel geb. Ambachtsvrouwe dadelijk goedgekeurd zijnde, is daaruit eenparig beroepen D. J. D. SCHUURING, Prop. onder de Eerw. Cl. van *Utrecht*, welke beroeping door wel gemelde Ambachtsvrouwe mede met de approbatie gunstig agtervolgd zijnde, den Beroepenen is toegezonden.

BRIELLE den 12den Aug. In eene buitengewone Classicaale Vergadering, heden alhier gehouden is D. J. P. WERNINCK, beroepen Pred. in den *Oudenhoorn*, ten overstaan van den Hoog Eerw. Heer D. H. VAN ROSSUM, Pred. te *Delft* als Deputatus Synodi *Zuid-Hollandiae*, peremptoir geëxamineerd door den Wel Eerw. Heer J. SPAAN, Pred. te *Piershil*, met dat gelukkig gevolg, dat de Examinator voor zijn welingerigt Werk bedankt, en de geëxamineerde aan de hem roepende Gemeente is toegewezen.— Zijn Eerw.

zal

zal (D. V.) op den 7den Sept. in zijn dienstwerk bevestigd worden door den Wel Eerw. Heer A. VAN ASSENDELFT, Pred. te *Leijden*, bij vrijwilligen afstand van den Wel Eerw. Heer J. VAN LOKHORST, Pred. te *Geervliet*.

BRIELLE Walsche Kerk. Zie Maart 1806.

'S GRAVENHAGE.

WASSENAAR Vakant. Zie Meij 1806.

BUUREN.

BEUSICHEM den 3den Aug. Op heden gaf ons onze geliefde Leeraar D. C. VAN DUIJL andermaal berigt, dat hij voor de tweede reis eene eenparige beroeping naar *'s Hegeveen* ontvangen had, vergezeld met zoodanige nieuwe en menigvuldige drangredenen, die hem het voor ons treurig besluit, hadden doen nemen, om dezelve in Gods vreeze aantenemen, waar van hij ons te gelijker tijd, kennis gaf., predikende bij die gelegenheid ter onzer bemoediging *Hand.* XXI: 14. Zoo is dan onze hoop ijdel, die wij voor zijn langer verblijf onder ons hadden opgevat! — wij willen Gode zwijgen — en aan hem onzen, van ons gaanden Leeraar, en de Gemeente, die op hem wacht, en die hij verlaat, op het ernstigste aanbevelen.

Proponenten worden bij dezen uitgenoodigd, om hoe eer, zoo liever hier te komen prediken, op dat de Gemeente haar verlies zoo spoedig mogelijk herstellen kan.

BREDA.

NISPEN Vakant. Zie Nov. 1803.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Meij 1805.

NOORD-HOLLAND.

ALKMAAR.

HARINGHUISEN Vakant. Zie Julij 1806.

COLHORN. Zie Julij 1806.

EG-

EGMOND BINNEN EN AAN DEN HOEF Vakant. Zie Jan. 1806.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

HAARLEM.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

KOOG ſtaat Vakant te worden. Zie Junij 1806.

't Naberigt:

AMSTERDAM.

AMSTERDAM. Op den 28ſten Julij 1806. is alhier overleden de Wel Eerw. Heer H. VAN HASSELT in den ouderdom van bijna 49 jaren.

Zes-en-twintig jaaren predikte hij het Euangelie te *Bergen*, *Vliſſingen*, *Gouda*, en in deze Stad; en tien jaaren genoten wij het voorregt, om door dezen kundigen en deugdzamen Leeraar onderwezen en geſticht te worden. — De Gemeente verliest in hem eenen getrouwen, verſtandigen en waarheidlievenden Euangeliedienaar; zijne vrouw en negen kinderen, den besten man en vader; en zijne vrienden eenen opregten en ſtandvastigen vriend, die door geene beloften of bedreigingen aan het wankelen kon gebragt werden.

Meer mogen wij niet van hem berigten, want de Overledene was ſteeds wars van allen openlijken lof; alleen moeten wij melden, dat alle zijne Ambtgenooten in hunne Leerredenen zijn Wel Eerw. in liefde gedacht hebben.

OUDERKERK AAN DEN AMSTEL. Den 3den Julij is ter vervulling der vacature, ten overſtaan van D. BODE, Pred. te *Amſtelveen*, als Conſulent, door den regerenden Kerkenraad gemaakt dit twaalftal:

DD. H. L. HOFFMAN, Predd. te *Jisp*, W. BREIJL, te *Westbroek en Achtienhoven*. A. DIEPERINK, te *Hoornaar*. J. G. VAN TRICHT, te *Ter Aa*. P. O. JONGBLOED, te *Noorden*. J. PARÉ, te *Koedijk*. J. LA LAU, te *Heilo*. W. ZIMMERMAN, te *Ouddorp*

en

en Oterleek. E. A. BOERMAN, te *Meethuizen* J. VAN HARDENBERG, te *Vinkeveen*. A. JENTINK, te *Grootebroek* en S. MUNTENDAM, te *Muiden*.

Waaruit dit zestal gemaakt is:

DD. HOFFMAN, BREIJL, VAN TRICHT, JONGBLOED, LA LAU en MUNTENDAM.

Hier uit zijn op het drietal geplaatst:

DD. HOFFMAN, BREIJL en VAN TRICHT; deze laatste met het lot tegen D. MUNTENDAM.

Den 17den Julij is uit bovenstaande drietal, door den regerenden Kerkenraad en de oude Leden des Kerkenraads, met het lot tegen D. J. G. VAN TRICHT, beroepen D. W. BREIJL, Pred. te *Westbroek en Achtienhoven*; welke, na veertien dagen beraad, deze beroeping, tot blijdschap der Gemeente, heeft aangenomen.

Zijnde den 18den Aug. in eene Class: Contracta goedgekeurd.

HOORN.

HENSBROEK. Zie Meij 1806.

AARDSWOUDE Vacant. Zie April 1806.

ENKHUIZEN.

WERVERSHOOF den 13den Julij. Ons Kerkgebouw, zeer onaanzienelijk en diep vervallen, ontheiligd door den tijd, die alles schendt, zoodat wij in de laatste jaren met schrik en levensgevaar onzen Godsdienst daar in hebben waargenomen en verrigt: is verkleind, vernieuwd, gevestigd en in een zeer geschikt Bedehuis voor onze Gemeente, veranderd. Ondersteund door de giften onzer Geloofsgenooten, bijzonder door de milde liefdadigheid van eenige vereerenswaardige Godsdienstvrienden, uit de Gemeente van het weldadig *Amsterdam*, zijn wij in staat gesteld, de vernieuwing en verbetering van dit Godshuis te ondernemen. Nederig en eenvoudig verheft zich dit Bedehuis, maar onze middelen en de giften onzer Geloofsgenooten, lieten geene meerdere uit- en inwendige versie.

fiering toe: te meer, daar de Pastoriehuizinge insgelijks diep vervallen, nog eene aanmerkelijke som ter noodige verbetering kosten zal.

Blijde en dankbaar, dat wij de verbetering van ons Kerkgebouw voltooid mogen zien, verzochten en drongen wij den Wel Eerw. Heer J. DOZIJ, Pred. te *Hoogkarspel*, (die, met zijnen achtenswaardigen en geliefden Medebroeder D. BACHENBERG, Pred. te *Medemblik*, ons zoo vele liefdediensten bewezen, en zoo veel onderstand bezorgd hebben,) ons Kerkgebouw op nieuw aan God en zijnen dienst te heiligen: welk verzoek zijn Eerw. heeft beantwoord, niet alleen door eene plegtige opdragt van dit Bedehuis, met hartelijke dankzeggingen en vurige gebeden tot God, maar ook door eene opwekkende Leerrede over *Psalm* XCIII: 5*b*. *De heiligheid is uwen huize sierlijk HEERE, tot in lange dagen.*

God verhoore zijne wenschen en gebeden, voor den bloei en het geluk dezer nog herderloze Gemeente; Hij zegene onze pogingen ter verkrijging van eenen Leeraar, en Hij vergelde de bewijzen der weldadigheid, door zoo vele warme Godsvereerders, aan onze Gemeente betoond, met de uitgebreidste zegeningen in CHRISTUS JEZUS! Hij bewege hunne harten, om zich onzer niet te onttrekken, maar in den opbouw der Predikants woning, mede behulpzaam te zijn!

WERVERSHOOF den 4den Aug. De Eerw. Kerkenraad heeft heden, ten overstaan van de Eerw. Heeren Consulenten, DD. J. W. TORRÉPPEL en J. B. VAN DEN BERG, Predd. te *Lutjebroek* en *Andijk*, ter vervulling der vacature, op het agtal geplaatst:

DD. D. VALKENBURG, Prop. onder de Eerw. Classis van *Edam*. H. J. VAN NOUHUIS, Predd. te *Est*. W. A VAN EEDEN, te *Optijnen en Hezelt*. H. R. SCHUTTE REPELIUS, te *Cockengen en de Haur*.

J.

J. DE LEEUW, te *Pancras*. A. LENS, te *Voorhout*, D. A. FONHOF, te *Westwoud en Binnewijzend* en D. TEN NAPEL, te *Hauwert*.

Terſtond werd het volgend viertal daargeſteld:

DD. D. VALKENBURG, H. J. VAN NOUHUIS, A. LENS en H. R. SCHUTTE REPELIUS. De Wel Eerw. Heer TOE REPPEL heeft voor de eer van de Nominatie bedankt.

Den 5den Aug. is met algemeene ſtemmen der Mans-Ledematen, beroepen de Prop. D. VALKENBURG, die deze beroeping in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

MEDEMBLIK. Op den 25ſten Julij 1806 is alhier uit het onlangs gemelde drietal beroepen D. G. D. SWANENBURG, Pred. te *Bunſchoten*, en zulks met het lot tegen D. L. BOODE, Pred. te *Amſtelveen*; vervolgens is deze beroeping door HH. Wethouderen dezer ſtad gunſtigst geapprobeerd; hierop terſtond aan den Beroepenen toegezonden, door zijn Wel Eerw. na eenigen tijd van beraad, tot onze blijdſchap in de vreeze des Heeren aangenomen.

E D A M.

BEEMSTER. Onze veelgeliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. BONTE, maakte ons op den 6den Junij, in de morgenbeurt in de Toepaſſing bekend, dat zijn Wel Eerw. eene Beroeping ontvangen had op den 4den dito, naar de Gemeente in de naburige ſtad *Edam*; dan hartelijk werden wij verblijd, toen zijn Wel Eerw. op den 20ſten daar aan volgende ons kennis gaf, dat hij na ernſtige overweging voor die beroeping beleefdelijk bedankt had, en zich bij vernieuwing weder aan ons verbond, predikende in zijne vervolgſtof over *Hand.* II: 40. *Ende met veel meer andere woorden betuigde hij, ende vermaande[ze], zeggende, wordt behouden van dit verkeert geſlachte.*

Hartelijk wenſchen wij, dat de Heere het verblijf

blijf van onzen geliefden Leeraar onder ons meer en meer zegene, en ook gunstig voor die Gemeente te *Edam* zorgen moge!

SCHELLINGWOUDE den 20sten Julij. Deze dag was voor ons zeer verblijdend, daar wij, door het overlijden van onzen vorigen Leeraar, D. J. G. VAN DER BELL, ruim een jaar herderloos geweest zijnde, onzen beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer T. VERWEEL, in den H. dienst hoorden inzegenen, door den Wel Eerw. Heer L. TEN BOKKEL Theod. Fil., Pred. te *Monnikkendam*, wiens tourbeurt het was, met de gepaste woorden uit *Luc.* VI: 40*b*. *Een iegelijk volmaakt* [*discipel*,] *zal zijn gelijk zijn meester.* Waarop de Bevestigde des namiddags een aangenaam begin van zijnen Euangelieärbeid onder ons maakte, met de belangvolle betuiging van Paulus, *Rom* I: 16*a*. *Want ik en schame mij des Euangeliums Christi niet: want het is een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft.*

Zijnde beide deze plegtigheden tot algemeen genoegen van een aanzienelijke schare afgelopen.

EDAM. De Wel Eerw. Heer J. BONTE, V. D. M. in de *Beemster*, door eene vriendelijke missive voor de op hem alhier uitgebragte beroeping bedankt hebbende, als vroeger reeds gemeld is, heeft de groote Kerkenraad, na alvorens handopening van de Achtb. Heeren Burgemeesteren verzogt en bekomen te hebben, op den 25sten Julij gemaakt het volgend twaalftal:

DD. L. BODE, Predd. te *Amstelveen*. C. VAN DER VEN, te *Mijdrecht*. S. C. VAN DER HAMMEN, te *Nijkerk*. G. D. SWANENBURG, te *Bunschoten*. P. LIETAART, te *Gouderak*. J. ROELOFS, te *Oudewater*. H. LASTDRAGER, in de *Willemstad*. J. VAN JUCHEM, aan de *Beets*. G. J. VAN DER KUIJP, te *'s Gravezande*. J. BONTE, in de *Beemster*. D. C. HARMSEN, te *Oostgeest* en J. U. GRAAFF, Adj. Pred. te *Zevenhuizen*.

Uit die twaalftal werden terſtond met meerderheid van ſtemmen op het zestal gebragt:

DD. C. VAN DER VEN, G. D. SWANENBURG, L. BODE, S. C. VAN DER HAMMEN, J. BONTE en J. VAN TUCHEM.

En bepaald om op den 8ſten Aug. uit hetzelve een drietal te maken.

Den verzogte DD. BONTE en SWANENBURG, met dankbetuiging voor de eer der Nominatie, geen verdere aanmerking op hunne perſonen te maken, zoo werd in derzelver plaatſen het zestal uit het genoemde twaalftal aangevuld met DD. J. U. GRAAFF en G. J. VAN DER KUIJP, waaruit op het drietal geplaatst zijn:

DD. J. U. GRAAF, G. J. VAN DER KUIJP en C. VAN DER VEN.

En op den 19den Aug. met meerderheid van ſtemmen is beroepen D. C. VAN DER VEN; welke beroeping den volgenden dag aan HH. Burgemeesteren ter goedkeuring aangeboden zijnde, onmiddelijk geapprobeerd is, en aan den Beroepenen toegezonden, met die hartelijke wensch, dat zijn Wel Eerw. volvaardig dezelve moge aannemen.

LANDSMEER Vakant. Zie Julij 1806.

ZUNDERDORP Vakant. Zie Julij 1806.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

PURMERLAND Vakant. Zie Nov. 1803.

ZEELAND.

WALCHEREN.

VLISSINGEN. Zie Junij 1806.

CLEVERSKERKE. Zie Junij 1806. onder *Middelburg.*

KOUDEKERKE. Zie Maart 1806.

BRESKENS ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

IZENDIJKE. Zie Maart 1806.

NIEUWLAND Vakant. Zie Aug. 1805.

ST. ANNA TER MUIDEN Vakant. Zie April 1805.

VLISSINGEN Walsche Kerk Vakant. Zie Dec. 1803.

RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.

MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.

WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.

PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.

AARDENBURG Walsche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.

OOSTBURG Walsche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

SAS VAN GENT Walsche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.

SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.

EEDE Vakant Zie Maart 1798.

CADZAND Walsche Kerk Vakant. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

ELKERZEE. Onze veel geachte Leeraar D. C. ERAMA, A. L. M. Philos. Doct. maakte ons den 3den Maart 1805. bekend, dat zijn Eerw. den 27sten Febr. l. l. beroepen was te *Zierikzee*, tot Lector in de *Wis- Natuur- Sterre- en Zeevaartkunde*, mitsgaders in de *Anatomie en Phijsiologie*, en tot ons groot leedwezen die beroeping volvaardig had aangenomen.— Waarop zijn Eerw. den 18den Maart werd gekozen tot Director bij het Collegie, gequalificeerd tot het beroepen van eenen Predikant in deeze aanstaande Vakante Gemeente, en nam van ons den 31sten Maart een zegenend afscheid naar aanleiding van *Philipp.* I: 27. *Alleenlijk wandelt waardiglijk den Euangelium Christi. enz.*

Het gequalificeerd Collegie vergaderd zijnde den 13den Meij 1806. maakte het volgende zestal van Predikanten:

DD. P. VAN EXTER, Predd. te *Rokkanje*. A. ABBRING, te *Burgt*. J. CAHAIS, te *Lutkewierum*.

W. VAN EEDEN, te *Opijnen en Heesfelt*. S. NAUTA, te *Hijlaard* en UITTENBROEK, te *Noordgouwe*.

Waaruit het volgende drietal:

DD. P. VAN EXTER, W. VAN EEDEN en A. ABBRING.

En eindelijk werdt hier uit met volkomen eenpaarige ſtemmen beroepen den Wel Eerw. en zeer gel. Heer P. VAN EXTER, Pred. te *Rockanje*, onder de Eerw. Claſſis van *den Briel*. — Zijn Eerw. nam deze beroeping na eenig beraad volvaardig aan, en werdt den 3den Auguſtus 's voormiddags door onzen Director D. C. EKAMA bevestigd met de woorden uit *Hand*. XIII: 38. *Zo zij u dan bekend, mannen broeders, enz.* De Bevestigde hield 's namiddags zijne intrerede naar aanleiding van de vermaning *Jacob*. I: 22. *Zijt daders des woords en niet alleen hoorders*.

Onzen nieuwen Leeraar hebben wij met veel blijdſchap ontvangen, en wij wenſchen niets vuriger dan dat zijn naam en dienst onder ons langen tijd tot eenen uitgebreiden zegen ſtrekken moge!

HAAMSTEDE Vakant. Zie Junij 1806.

ZIERIKZEE Walſche Kerk Vakant. Zie Octob. 1805.

ZONNEMAIR Vakant. Zie Sept. 1805.

ZUID-BEVELAND.

ELLEWOUTSDIJK. Den 9den Julij l. l. is door het Wel Ed. en Wel Eerw. Col. Qualific., onder het beſtuur van den Wel Eerw. Heer J. A. ANOSI, Pred. te *Borsſelen*, dit zestal geformeert:

DD. B. J. SWALUE, Predd. te *Stand daar buiten*. J. A. ANOSI, te *Borsſelen*. D. VAN BASSELAAR, te *Heinkenszande*. J. ROMBACH, te *Waalwijk*. D. A. BUIJT, te *Nisſe* en J. BERKERS, te *'s Heer Arendskerke*, en daar uit met eenpaarige ſtemmen beroepen de Wel Eerw. Heer D. B. J. SWALUE, dewelk na een beraad van drie weeken tot ons leedweezen bedankt heeft. Zoo dat

EL-

ELLEWOUTSDIJK Vakant blijft, wordende de Heeren Proponenten en Predikanten buite vaste bediening verzogt, hoe eer hoe liever hunne gaven alhier te laaten hooren.

't FORTH TE BATH Vakant. Zie Julij 1806.

OUDELANDE Vakant. Zie Maart 1806.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

POORTVLIET. Hadden wij het genoegen ons Kerkgebouw sedert eenigen tijd aanmerkelijk verbeterd te zien; thans mogen wij ons verblijden, dat hetzelve ook met een fraai Orgel is versierd; het welk door waardige Godsdienstvrienden, den Heer ABRAHAM DUMONT, Koopman te *Amsterdam*, en deszelfs Echtgenoote Vrouwe CORNELIA JACOBA GAASWIJCK, die des Zomers alhier hun buiten verblijf houden, aan de Kerk, edelmoedig ten geschenke is gegeven.

Op den 26sten Junij dezes Jaars, werd hetzelve door onzen waardigen en veel geliefden Leeraar D. G. J. TER BRAAK plegtig ingewijd; het welk zijn Wel Eerw. op deze wijze heeft verrigt; na het *Votum*, wierd de Godsdienst geopend, door het zingen van *Ps.* XXXIII: 1, 2. zonder gebruik van 't Orgel; 't welk, benevens de verbetering in het Kerkgebouw gemaakt; na eene opwekkende en het doel der plegtigheid aanduidende Voorafspraak in het Voorgebed, aan den dienst van God wierd toegewijd; en welks toonen zich daarop onmiddelijk tot lof van God hooren lieten, bij het zingen van den geheelen CL: *Psalm.*

Zijn Eerw. had ten Text verkoozen *Ps.* CL: 1*a* en 4*b*. *Looft God in zijn heiligdom, met het orgel.* Na eene beknopte en zaakrijke opheldering van dit Lied, en de woorden thans uit het zelve gekoozen, sprak zijn Wel Eerw. *over de betamelijkheid van Gods lof, de verplichting om denzelven in het openbaar en gemeenschappelijk in zijn Heiligdom te vermelden. Vooral om dat ook*

te doen, met het orgel; en dit verſchafte zijn Wel Eerw. gelegenheid, om de nuttigheid der toonkunſt, en de bijzondere geſchiktheid van het Orgel, ter regeling van het Kerkgezang aantetoonen, het welk dan ook door het ſpeelen van een Muzijkſtuk zeer aangenaam bevestigd wierd, zijn Wel Eerw. vervolgde verder te ſpreken, over het vermogen welk het Orgel heeft, tot opwekking van een waar Godsdienſtig gevoel, het welk door het zingen van *Pſ.* XL: 2. met het Orgel vergezeld geſtaafd wierd; als mede ter roering van het hart, en wijziging van deszelfs aandoeningen, door de onderſcheidene uitwerkingen, welke het Adagio, Alegro en Andante voortbrengen, bij het zingen van *Pſ.* LXXIX: 4. *Pſ.* XCVII: 7. en *Pſ.* LXXXIX: 7.

In de toepaſſing wierd de Gemeente opgewekt, tot het vermelden van den Lof des Heeren, en daar bij gezongen *Pſ.* CV: 1, 2. Waarop gepaste aanſpraken, aan de edelmoedige Schenkers, Leden der Commisſie tot den Eeredienst en Kerkmeesteren volgden.

En na het geeindigd nagebed, werd de geheele plegtigheid beſlooten, met het zingen van *Pſ.* CXVIII: 12.

Zeer groot was de toevloed van rondsomme, onder welke ook alle de Predikanten uit dit Eiland zich bevonden, die getroffen over de edelmoedigheid der waardige Schenkers, door de twee oudſte uit hun midden, aan dezelve hunne dankbaarheid hebben doen betuigen, dat dezelve, zoo veel hadden gelieven toetebrengen, om den openbaaren eerendienst in deeze Gemeente, aangenaamheid en luister bijtezetten. Voords verliet ieder ons Godshuis, ten uiterſten voldaan, zoo over de nette en keurige Leerreden, ter dezer gelegenheid door onzen Leeraar uitgeſproken, als over het aangenaam Orgelmuzijk, het welk door den kundigen Organist J. G. MILET DE ST. AUBIN, zeer ſchoon

is

is uitgevoerd, en aan kenners, zoo wel als algemeen, een uitnemend genoegen heeft gegeven. Het orgel is gemaakt, door den Heer ABRAHAM MEERE, Orgelmaker te *Utrecht*, en doet deszelfs vervaardiger eer aan. Hetzelve beſtaat uit de volgende Regiſters.

In de Bas.		*In de Diskant.*	
Trompet	8 voet.	Trompet	8 voet.
Mixtuur 3 a 4	ſt.	Mixtuur 4 a 5	ſt.
Sexquialter	2 ſt.	Waldfluit	2 vt.
Fluit	4 vt.	Octaaf	2 vt.
Quint	3 vt.	Carlion	3 ſt.
Octaaf	4 vt.	Fluit Travers	8 vt.
Holpijp	8 vt.	Bourdon	16 vt.
Tremulant.		Præſtant	8 vt.

En is voorzien van een aangehangen Pedaal.

STAND DAAR BUITEN. Den 13den Julij l. l. berigtte ons in eene Vooruſſpraak onze veelgeachte Leeraar D. B. J. SWALUE, dat zijn Eerw. den vorigen avond eene wettige en eenparige beroeping naar de Gemeente van *Ellewoutsdijk*, onder de Claſſis van *Zuid-Beveland* ontvangen, en deze beroeping drie weeken in beraad gehouden had; welk berigt ons niet minder ontruſtte; dan toen wij voor eenige weeken vernamen, dat zijn Eerw. naar het *Forth Bath* beroepen was. Maar mogen toen onze pogingen gelukken, om dien Leeraar, welke ons door zijnen getrouwen Euangeliedienst en ſtichtelijken wandel zoo nuttig geworden was, bij ons te behouden, ook dit is ons wederom gelukt; daar zijn Eerw. op ons ernſtig aanzoek voor de gemelde beroeping vriendelijk heeft bedankt, en zich den 3den van Aug. des voormiddags zich aan deze Gemeente op nieuw verbond met eene Leerreden over *Koll.* III: 14, 15. *En boven alles doet aan de liefde, dewelke is de band der volmaaktheid, enz.*

Hoe aangenaam en verblijdend voor ons deeze dag geweest zij, hebben wij getoond met woor-

den en daden. God bevestige de keus van onzen Leeraar door eenen rijken zegen op zijnen verderen Evangeliedienst, en zorge ook in zijne gunste voor de Gemeente van *Ellewoutsdijk*.

OUD VOSSEMEER Vakant. Zie Julij 1806.

STEENBERGEN Vakant. Zie Junij 1806.

THOLEN Vakant. Zie Meij 1806 in 't Naberigt.

UTRECHT.

UTRECHT.

MAARSSEN den 6 Julij. Deze dag was voor ons een dag van blijdschap, daar onze beroepen Leeraar de WelEerw. zeer gel. Heer D. TER VEER, heden voor den middag in het heilig Dienstwerk wierdt bevestigd, door D. A. LENS, Pred. te *Voorhout*, aan welken D. C. VAN DER LEEUW, als Deput. Classis van *Utrecht*, deze beurt had afgestaan, zijn Eerw. predikte bij deze gelegenheid, over *Matth.* XVII: 5: *Dewijle hij noch sprak, ziet een luchtige wolke heeft haar overschaduwet. Ende ziet een stemme uit de wolke, zeggende: Deze is mijne geliefde Zoon, in den welken ik mijn welbehagen hebbe, hoort hem.* De Bevestigde deed hier op, des nadenmiddag, zijne intrede, met de woorden van Paulus 1 *Cor.* I: 18. *Want het woord des kruises is wel, den genen die verloren gaan, dwaasheid: maar ons die behouden worden is het een kracht Gods.* Beide deze plegtigheden zijn tot groot genoegen van deze Gemeente en van alle, die van elders hier waren t'zaamgekomen, afgelopen.

UTRECHT. In onze Classicale Vergadering den 14den dezer alhier gehouden, verkregen op verzoek zitting en stem de bevestigden Predikanten te *Maarssen* en *Utrecht*, DD. D. TER VEER en L. J. BEVERLO BROUWER; als mede het ingeleverd beroep te *Montfoort* op D. D. VAN PRA LOO, tot nog Predikant in de *Avezaathen* ge-

sp.

approbeerd; en zijn de Heeren Studenten, JAN JACOB DUMENIE van *Amſterdam* en JAN DIRK SCHURING van *'s Hage*, na vertoon van loffelijke, zo Kerkelijke als Akademiſche Teſtimonia, na een gehoude voorſtel, over een opgegeven Text, tot het Examen præparatoir toegelaten; en onderzocht, zo in de gewijde talen als in de voornaamſte ſtukken der H. Godgeleerdheid; met dat gevolg, dat beiden deze Heeren met zegenbede, tot den openbaren predikdienst zijn toegelaten, en den Heer Examinator D. J. DE VRIES, Pred. te *Lopiker Kapel* voor zijn welingerigt onderzoek en de genomene moeite bedankt is.

AMERSFOORT.

WESTBROEK EN ACHTIENHOVEN. Den 20ſten Julij l. l. maakte onzen waardigen Leeraar D. W. BREIJL in de Vooraſſpraak ons bekend, dat hij eene beroeping na *Ouderkerk aan den Amſtel* had bekomen, wij hadden gehoopt dat de tijd van beraad tot ons genoegen en blijdſchap, nog zoude uitloopen, dan 't tegendeel moesten wij ondervinden, daar zijn Eerw. den 3 dezer bij het eindigen van eene gepaste Leerreden over *Pſ.* CXLIII: 10*a*. ons berigte gene vrijheid te hebben deze beroeping van de hand te wijzen, maar het welbehagen Gods (met opoffering van eigen zin) te moeten doen.

Dus zal deze Gemeente eerlang Vakant worden.

AMERSFOORT den 20ſten Aug. In onze gewone Vergadering zijn de drie beroepingen, uitgebragt op de Heeren ENGELBERTUS MARINUS DORPER, te *Nederhorst den Berg*, NANNING REEKHOUT, te *Woudenberg* en DIRK ADRIAAN DETMER, te *Vuurſche*, ter approbatie ingeleverd, met overlevering van de daartoe behorende beroepsſtukken. Deze beroepſtukken in behoorelijke orde bevonden zijnde, heeft de Eerw. Clasſis (na dat de Beroepenen verklaard hebben, deze op hun uitgebragte beroepingen in de vreeze des Heeren aan te

nemen) deze gedane beroepingen met hare approbatie bekrachtigt. Vervolgens zijn ook deze Heeren in die zelve Vergadering peremptoir geëxamineerd, door den Wel Eerw. Heer G. D. SWANENBURG, Pred. te *Bunschoten*, in de tegenwoordigheid en ten overstaan van de Hoog Eerw. Heeren Dep. Synodi D. HUIJSMAN, A. L. M. Ph. Dr. et Phil. Mor. Prof. A. G. WAKKER en A. VAN RAALTE, resp. Predd. te *Utrecht*, *Eemnes Buitendijk* en *Renswoude*, na dat deze Heeren gepredikt hadden over de opgegevene proeftekſten *Joh.* III vs. 5 en vs. 8 en de derde vs. 16. zijn dezelve zoo in het Hebr. over *Psalm* XXIII. en in 't Grieksch over het Tekstkap. en vervolgens over de voornaamste waarheden van onzen Hervormden Godsdienst en bijzonder over de bekende 5 Artijkelen naauwkeurig geëxamineert, met dat gewenscht gevolg, dat deze Heeren met volle ruimte aan de hen roepende Gemeentens toegewezen zijn, na dat hun Wel Eerw. de Formulieren van Eenigheid onderteekend en beloofd hebben geene admodiatie met de Remonstranten te zullen aangaan; zullende de bevestiging van D. DETMER, te *Vuurſche*, geſchieden door den Heer Examinator of een ander Heer, den 7den Sept. en van D. DORPER, den 14den dito, te *Nederhorst den Berg*, door den Hoog Eerw. Hoogel. Heer J. VAN NUIJS KLINKENBERG, A. L. M. Th. et Phil. Dr. et Hist. Eccl. Prof. en Pred. te *Amsterdam*; en van D. BERKHOUT, te *Woudenberg*, den 21sten dito, door D. W. BROES, V. D. M. te *Leijden*, en zulks bij vrijwilligen afstand van den Heer Bevestiger, over welk alles wij des Heeren besten zegen wenschen.

Nog verscheen in deze Vergadering de Wel Eerw. Heer P. H. NAHUIS, V. D. M. te *Zeist*, met behoorlijke volmagt van de Kerkenraad van *Ouderkerk aan den Amstel*, om te bevorderen de losmaking van D. W. BREIJL, tot nog toe Pred. te

West-

Westbrook en Achtienhoven, doch beroepen te *Ouderkerk aan den Amſtel*; met overlevering zoo van de Acte van Qualificatie op zijn Wel Eerw. als de verdere beroepſtukken, nevens de Acte van Dimisſie van zijn Eerw. Kerkenraad, van den 18den dezer. De Eerw. Vergadering heeft deze beroepſtukken in behoorelijke orde bevindende en teffens vernemende de bereidwilligheid van den Beroepenen, om deze roeping in de vreeze des Heeren te eerbiedigen, dezen onzen waarden medebroeder, ſchoon ongaarne, van deze Vergadering en zijne betrekking op dezelve ontſlagen, en zijn Wel Eerw. met zegenbede aan de Gemeente van *Ouderkerk* toegewezen; waarop zijn Wel Eerw. zegenende van deze Vergadering afſcheid genomen heeft, zullende zijn Wel Eerw. den 14den Sept. van zijne Gemeente met eene opzettelijke Leerrede plegtig afſcheid nemen. Dus is

WESTBROEK EN ACHTIENHOVEN Vakant.

BUNSCHOTEN den 16den Aug. Onze veelgeliefde Leeraar, D. G. D SWANENBURG, in de Gemeente van *Medenblik* beroepen zijnde, heeft niettegenſtaande onze liefdedrang, zich verpligt gevonden die beroeping aantenemen. Zoo dat

BUNSCHOTEN eerlang ſtaat Vakant te worden.

AMERSFOORT Vakant. Zie Junij 1806.

RHEENEN EN WYK.

ODIJK ſtaat Vakant te worden. Zie Junij 1806.

VEENENDAAL Vakant. Zie Jan. 1806.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

ROTTEVALLE. Onze beroepene Evangeliedienaar, D. W. MEBIUS, werd op den 27ſten Julij l. l. alhier plegtig ingezegend, door zijnen Vader, D. J. E. MEBIUS, Pred. te *Rijperkerk en Hardegarijp*, (aan wien de benoemde Bevestigers dit werk vriendelijk hadden opgedragen,) na eene

Leer-

Leerrede over *Jes.* XLII: 1-4. *Ziet mijn knecht, dien ik onderſteune, enz.*

De handoplegging geſchiedde mede door DD. D. F. SIBINGA, benoemden Bevestiger van onzen Leeraar, J. BROUWER, zijnen Antecessor, J. H. DIJKHUIZEN, zijnen Behuwdbroeder en T. E. MEDIUS, zijnen Broeder, resp. Predd. te *Oudega, Nijega en Opeinde, Stiens, Veenwoude* en *Beers en Jellum;* zijnde D. J. HEMSING, Pred. te *Oostermeer enz.*, die ook tot de Bevestiging benoemd was, door de kritieke omſtandigheden van zijne zeer verzwakte Echtgenoote, verhinderd dezelve bij te wonen.

Ten zelven dage, na den middag, deed de Bevestigde zijne Intrerede, en nam daartoe den Tekst *Ephes.* II: 17. *En komende heeft hij door't Evangelium vrede verkondigd enz.* — Den 5den dezer verzocht en verkreeg zijn Eerw. zitting en ſtem in de Clasſis van *Leeuwarden.*

BERGUM. Zie Julij 1806.

WEIDUM Vakant. Zie Maart 1806.

DOKKUM.

GERKESKLOOSTER. Reeds voor eenige maanden heeft onzen gewezen Predikant J. H. MECIMA, die thans te *Anlo* het goede boodſchapt, van ons een zegenend afſcheid genomen, met 1 *Cor.* XV: 1 en 2. *Voorts broeders ik make enz.*

Ook zal deze plaats niet lang Vakant blijven, zijnde reeds den 14den Julij hier een drietal geformeerd en daarop gebragt:

DD. P. VAN ASSEN, Predd. te *Schiermonnikoog.*
J. W. SNETHLAGE, Pred. te *Augustinusga* en ...
REDDINGIUS, Candid.

Uit welk drietal terſtond met eenparigheid van ſtemmen is verkozen de eerstgemelde; zijnde zijn Wel Eerw. de beroepingsbrief onmiddelijk daarop toegezonden. Conſulenten zijn geweest DD. ANDREÆ,

DE LA en RIDEL, Predd. te *Augsbuur* enz. en *Collum*.

SCHIERMONNIKOOG. Hier van heeft men, dat D. VAN ASTEN, het bovengemelde beroep heeft aangenomen, zijnde reeds van zijne Gemeente door den Kerkeraad ontslagen. Zodat laatstgemelde Plaats binnen kort Vakant zal worden.

BURUM EN MUNNEKEZIJL. Deze plaats zal binnen kort Vakant worden, dewijl onze Predikant J. B. DE BOER, beroepen te *Minnertsga*, dat beroep heeft aangenomen.

DOKKUM. Den 7den Julij is door DD. VAN HOUTEN en DE BOER, Predd. te *Ternaard* en *Burum*, in de oorsprongelijke Bijbeltalen en Godgeleerdheid geëxamineerd de Wel Edele zeer gel. Heer TJALLING GODFRIED ADAMA POLLIUS, Stud. in de heilige Godgeleerdheid; deze veelbelovende Jongeling werd met volle ruimte onder het getal der Friesche Candidaten aangenomen, na de gewone onderteekening. In alles werd hij beproefd gevonden; hij beantwoordde niet alleen aan de groote verwachting die men van hem had opgevat, maar ging die verre te boven. Zijn beknopt Voorstel over *Joh.* XXI: 15—17. en alle zijne antwoorden op de voorgestelde vragen, waren vaardig en bondig, en gaven overtuigende blijken, dat hij in alles wel onderlegd was.

In de Talen liep het examen over *Psalm* VIII. en het Tekstkapittel.

Zijnde des Jongelings Vader onzen Broeder, geacht Pred. te *Wanswerd*, met dezen Zoon en deszelfs bevordering hartelijk gefeliciteerd.

Bij die zelfde gelegenheid verzogt de Heer JAN LAMMERS, van *Veldhuizen*, stante Classe geëxamineerd te worden. De Kerkelijke en Akademische getuigschriften van *Groningen* waren voldoende. Men stond het verzoek toe. De proeftekst was *Hand.* XIII: 38 en 39.

Ook

Ook deze Heer is eenparig en met zegenbede onder het getal der Frieſche Candidaten aangenomen.

OUDWOUDE EN WESTERGEEST Vakant. Zie Febr. 1806.

FRANEKER.

MINNERTSGA. Zie Julij 1806.

FRANEKER Walſche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

SNEEK.

SIJBRANDABUUREN EN TER ZOOL. D. T. WASSENAAR, Pred. te *Cubaard*, tot Herder en Leeraar in deze Gemeente beroepen, heeft die beroeping aangenomen.

SNEEK. De Heer Stud. J. SNOEK, B. A. Fil. die zich op den 1ſten Julij met vertoning van loffelijke en voldoende getuigſchriften tot het examen bij deze Clasſis hadde aangegeven, is op den 5den Aug. ns. alvorens eene proeve van zijne bekwaamheid in de predikkunde gegeven te hebben, door de daartoe benoemde Examinatores, de Wel Eerw. Heeren S. L. NAPJUS en M. A. DE JONGH, Predd. te *Wijkel* en *Sneek*, in de Heilige talen en Godgeleerdheid, met alle naauwkeurigheid geëxamineerd, met dat gevolg, dat de Heer SNOEK niet alleen met aller toeſtemming, maar tevens met volle ruimte door de Clasſis onder de Frieſche S. S. Min. Cand. is aangenomen.

In deze zelfde Vergadering is de beroeping te *Sijbrandaburen en Ter Zool*, uitgebragt op de Wel Eerw. Heer T. WASSENAAR, met de Clasſicale goedkeuring bekrachtigd.

GAASMEER EN NIEUWHUISEN Vakant. Zie Meij 1806.

BOLSWARD EN WORKUM.

BOLSWARD den 8ſten Aug. In eene Vergadering van daartoe Gecommitteerden uit deze Clasſis ſtonden binnen D. H. CANNEGIETER, V. D. M. en de Heer N. ELGERSMA, Ouderling te *Bolsward*, ver-

verzoekende de Classicale goedkeuring van de beroeping, den 5den Julij L. l. uitgebragt op den Wel Eerw. zeer gel. Heer D. VERWEIJ, tot nog geacht Leeraar te *Arum*, en tevens het ontslag van zijn Wel Eerw. van gemelde Gemeente, welk tweeledig verzoek volvaardig met zegenbede werd toegestaan; zullende D. VERWEIJ, D. V. den 24sten Aug. zijn affcheid prediken, en dus

ARUM Vakant worden, gelijk ook

CUBAARD EN WAAKSKENS, nadien D. T. WASSENAAR, de beroeping naar *Sijbrandaburen en Ter Zool* heeft aangenomen.

MOLQUERUM staat vak. te worden. Zie Julij 1806.

WITMAARSUM Vakant. Zie Octob. 1805.

GAAST EN FERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

MAKKUM EN KORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZEVENWOUDEN.

HEERENVEEN den 2den Julij. In de gewone Classicale Vergadering van heden, verzocht de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. C. APPELIUS, uit hoofde van zijne klimmende jaren en van de steeds toenemende uitgebreidheid zijner Gecombineerde Gemeente van *Lang- en Korte Zwaag*, om op eene wettige wijze salvo honore, van zijn dienstwerk bij gezegde Gemeentens ontslagen te worden. De Vergadering gezien hebbende het alzins loffelijk getuigschrift door den gecombineerden Kerkenraad aan zijn Wel Eerw. gegeven, en met gevoelige dankbaarheid erkennende het nut door zijn Wel Eerw. gedurende een 37 jarig lidmaatschap van deze Classis, zoo in de Vergaderingen als anderzins gepraesteerd, vond zich, hoe ongaarne ook, verpligt, om de redenen van zijn Wel Eerw. te billijken, betuigde door den mond van haren Præses, den

Wel-

Wel Eerw. Heer T. VENNEMA, haar grievend leedwezen, dat zij zulk een waardig en werkzaam Lid zouden moeten verliezen, en haars ondanks aan zijn Eerw. het verzogt ontslag moest verleenen, gelijk zij dan ook zijn Eerw. hetzelve verleende salvo honore niet alleen, maar ook met aanbieding van het extraordinair lidmaatschap der Classis, wordende de Scriba Cl. gelast, om aan zijn Eerw. een loffelijke acte van dimissie ter hand te stellen.

LANGEZWAAG den 13den Julij. Op heden trof onze gecombineerde Gemeente de tints eenigen tijd gevreesde slag. Onze hartelijk geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. C. APPELIUS, sedert den jare 1769. veel geliefd Leeraar te *Wijnjeterp en Duurswolde*, en sedert 1777. in deze Gemeente, vond zich, om voor hem gewigtige redenen, welke wij moesten billijken, genoodzaakt om ontslag van zijn dienstwerk te nemen, en deed, na bekomen wettig ontslag van de Eerw. Classis van *Zevenwouden* (zie hier boven Art. *Heerenveen*) op heden zijne laatste Leerrede onder ons, nemende onder wederzijdsche aandoeningen een zegenend en liefderijk afscheid van ons, daar toe ten Text nemende uit *Rom.* XV: 13. *De God nu der hope, enz.* Wij verliezen zeer veel in dezen onzen waardigen Leeraar, in wiens verstandige prediking, stichtelijken wandel en voorbeeldelooze dienstvaardigheid wij ons den geruimen tijd van bijna 29 jaren mogten verblijden. De Heere verleene dezen zijnen getrouwen dienaar het aangenaamste genot zijner ruste. Dus is

LANGEZWAAG EN KORTEZWAAG Vakant.

TERKAPLE EN AKMARIJP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

TJERKGAAST, ST. NIKLAASGA, DONIEGA, IDSKENHUIZEN EN LEGEMEER Vakant. Zie Junij 1805.

DONKERBROEK EN DE HAULE. Zie Junij 1806.

OVER-

OVERYSSEL.

DEVENTER.

ENTER. Onzen algemeen geachten Leeraar, de Wel Eerw. Heer M. ARENDS maakte ons den 3den Aug. na den openbaaren Godsdienst bekend, dat zijn Eerw. op den 1sten deezer eene beroeping van de Gemeente van *Nieuwlausen* had ontfangen, en zich verplicht gevonden had, dezelve eenige dagen in beraad te moeten neemen. — Wij! die zijn Eerw. in zijn nuttigen en niet ongezegenden dienst, en ſtillen ſtichtelijken wandel, ſlegts ruim vijf jaaren, onder ons mogten genieten, beleefden ons, zijn Eerw. op de dringendſte wijze te bewegen, om onder ons toch te verblijven. — Dan op Zondag den 17den deezer, maakte zijn Eerw. in zijne Voorafſpraak, tot ons gevoelig leedwezen bekend, dat Hij, na redelijk en rijp beraad zich verpligt gevonden had, deeze roepſtem, onder afbidding van Goddelijk geleide en zegen, te moeten opvolgen. De gezegende Koning van zijne Kerk trekke met onzen geliefden Leeraar op, bevestige zijne keuſe met de beste zegeningen, om veele zielen voor zijn rijk te mogen winnen, en ſchenke ons wederom eenen anderen Leeraar, om ons, onder Goddelijke en kragtige genade, toe te bereiden voor de zalige eeuwigheid. Dus

ENTER ſtaat Vakant te worden.

LOSSER Vakant. Zie Maart 1806.

DEVENTER Walſche Kerk Vakant. Zie Julij 1803.

CAMPEN.

ZALK. Onze beroepene Predikant D. R. MACALESTER LOUF, zal den 8ſten Sept. aanſtaande D. V. door D. H. A. J. CALKOEN, Pred. te *Wilfem*, peremptoir geëxamineerd worden.

CAMPEN ſtaat Vakant te worden. Zie Meij 1806.

ZWOLLE.

ZWOL. Naauwelijks was het getal onzer Leeraars volledig, of er verſpreidde zich een gerucht, dat een van hun in eene aanzienelijke Gemeente van ons Vaderland begeerd werd. — De gegrondheid van dit lopend gerucht, werd helaas! door de uitkomst, maar al te zeer bevestigd. — Onze waardige D. H. OORT, ontving op den 12den Julij, eene hartelijke en eenparige roeping naar de Gemeente van *Rotterdam*, eene roeping, die zevens gunſtig geapprobeerd werd. — Onze geliefde Leeraar gaf er ons, na dat deze beroeping haar volkomen beſlag had, den 20ſten kennis van, en zeide ons tevens, dat hij dezelve eenige dagen in ernſtig beraad had genomen. — Diep getroffen over deze bekendmaking, ſtelden wij van onze zijde alles in 't werk, om hem, aan wien ons hart gebonden was, gelijk voorheen in de beroeping naar *Utrecht*, over te halen om onder ons te blijven; terwijl de *Rotterdammers* van hunne zijde alles aanwendde, om onzen geliefden Leeraar tot 't beſluit te brengen, om tot hun over te komen. — Zijn Wel Eerw. maakte ons den 27ſten bekend, dat hoe gaarne hij anders ook onder ons had willen blijven, deze roeping uit een beginſel van pligt, in de vreeze des Heeren had aangenomen. — Wij berusten in deze keuze, danken den Hemel voor de waardige Leeraars, die nog onder ons blijven arbeiden, en wenſchen dat de Euangeliedienst van onzen waardigen D. OORT, in de *Rotterdamſche* Gemeente tot eenen rijken zegen zij.

ZWOL. Den 29ſten Julij is door DD. Dep. Claſſis J. H. TEN NOEVER en C. FORTUIJN, Predd. in den *Ham* en te *Zwolle*, peremptoir geëxamineerd en aan de Gemeente van *Windesheim* toegewezen D. RUDOLPH DAVID KRAALS.

NIEUWLEUSEN. Den 28ſten Julij heeft de Ker-

Kerkenraad ter vervulling der vacature, dit zestal van Predikanten en Proponenten geformeerd:

DD. M. ARENDS, Predd. te *Enter*. C. NIJEVEEN, te *Rouveen*. H. WIENEKE, te *Heemſe*. J. H. HARTMAN, te *Hierden*. C. WINKEL en J. LAMMERS, Propp. onder de Eerw. Clasſis van *Emmen* en *Dokkum*.

Waaruit ten zelven dage, ten overſtaan der Heeren Dep. Clasſis, bij eene groote meerderheid van ſtemmen door de ſtemhebbende Mans Ledematen, tot Predikant beroepen is de Wel Eerw. zeer gel. Heer M. ARENDS, Pred. te *Enter*.

Deze beroeping is door zijn Wel Eerw. tot onze blijdſchap volvaardig aangenomen.

AVEREEST. Den 17den Aug. is D. J. P. DOORNBOSCH álhier bevestigd door D. G. BADEMAKER, Pred. te *Zuidlaren*, met de taal van Paulus, 2 *Cor*. IV: 5. *Want wij en prediken niet ons zelven, maar Chriſtum Jeſum den Heere, en ons zelven, [dat wij] uwe dienaren [zijn], om Jeſu wille*. Waarop de Bevestigde des nademiddags zijne Intrede heeft gedaan met 't zeggen van den Zaligmaker, *Matth*. XXVIII: 20. *Ende ziet, ik ben met u lieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld*.

VOLLENHOVEN EN STEENWIJK.

BLOKZIJL. Zie Julij 1806.

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 'T GORECHT.

GRONINGEN. Zie Meij 1806.

APPINGEDAM.

COLHAM Vakant Zie Maart 1805.

MIDDELSTUM.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

WESTER-NIELAND EN SAAXUMHUIZEN Vakant. Zie Febr. 1806.

't WESTER-KWARTIER.

LUTKEGAST. Zie Julij 1806.

FEERWERD. Zie Julij 1806.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

WINSCHOTEN. Zie Julij 1806.

VLAGTWEDDE. Zie Julij 1806.

NIEUWWOLDA Vakant. Zie Meij 1806.

TERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

DRENTHE.

EMMEN.

BORGER ſtaat Vakant te worden Zie April 1806.

MEPPEL.

MEPPEL. Zie Junij 1806.

't HOGEVEEN. Zie Junij 1806. onder Art. *Meppel.*

ROLDE.

GASSELTE. Den 14den Julij overleed alhier, aan eene ziekte van eenige dagen, vergezeld met binnenkoortſen en ſchielijk verval van krachten, in het 64ſten jaar zijns ouderdoms, onder een hartelijk verlangen naar de komſte van zijnen Verloſſer ter zalige ontbinding, onze waardige en zeer geliefde Herder en Leeraar, de Wel Eerw. en zeer geleerde Heer J. DIJCK, tweede Zoon van D. D. DIJCK, in leven V. D. M. te *Vries* en ELEGONDA HOMAN, zijnde aldaar geboren Ao. 1742.

In zijn elfde jaar tot de ſtudie opgeleid, en daartoe de eerſte gronden in de Latijnſche taal gelegt hebbende, genoot dezelve op *Groningens* vermaarde Hooge School het onderwijs van de wijdberoemde Hoogleeraars M. BERTLING en P. CHEVALLIER, in de Godgeleerdheid, N. G. SCHROEDER en J. D. VAN LENNEP, in de Taalen, als mede D. VAN DE WIJNPERSSE, in de Wijsgeerte.

Te *Vries* 1765. over *Col.* III: 1. gepredikt en met

met lof in het praeparatoir Examen bestaan hebbende, wierd hij bij de Classis van *Rolde* onder het getal der Proponenten aangenomen.

Door het Collegie van Drost en gedeputeerde Staaten der Landschap *Drenthe*, als Collatoren 1770. tot Pred. te *Borger*, onder de Classis van *Emmen* beroepen zijnde, en daarop, na vooraf over 2 *Tim.* I: 9. gepredikt, en vervolgens in het Examen plenarium een volkomen genoegen gegeven te hebben, nog in datzelve jaar de politieke goedkeuring gevolgd zijnde, wierd zijn Wel Eerw. in het begin van 1771. te *Borger* bevestigd, deed zijne intreede den 8sten Jan. uit 2 *Cor.* V: 20. na verloop van ruim 7 jaaren, bedankte zijn Wel Eerw. voor het beroep te *Witmarsum* in *Vriesland*, verbond zich op nieuw aan zijne Gemeente en bleef het H. Dienstwerk te *Borger* met veel ijver en getrouwheid ruim tien jaaren verrichten.

Inmiddels het beroep herwaarts ontvangen hebbende, deed zijn Wel Eerw. den 6 Meij 1781 zijn affcheidsrede te *Borger*, uit 1 *Cor.* XVI: 22—24. en te *Gasselte* bevestigd zijnde, aanvaarde onze Leeraar den 27 Meij 1781. deszelfs bediening, met een intrede uit *Ps.* XV: 14, 15.

Nog te *Borger* zijnde, trad zijn Wel Eerw. in het jaar 1776. in 't Huwelijk, met mejufrouw MARGARETA VERSCHUUR, dogter van D. HENRICUS VERSCHUUR, Pred. te *Sleen*, en ROELINA HUISINGH; welke zijne tederbeminde Echtgenote, nog omtrent vier weken voor het overlijden van onzen Leeraar het tijdelijke met het eeuwige verwisselt heeft. — Dit Huwelijk wierd gezegend met vier kinderen, waarvan de beide jongste dogters ROELINA HENDRICA gehuwd aan *L.* FLEDDERUS, en ELLEGONDA DURANDINA, ongehuwd, nog in leven zijn, betreurende nu, binnen den tijd van eene maand, het verlies van eenen zorgdragende vader en tedergeliefde moeder, haar door den dood ontrukt, terwijl de Gemeente zich beroofd vind van

eenen getrouwen Zielzorger, die ruim 15 jaaren onder haar met lust, ijver en getrouwheid, ook niet zonder merkelijken zegen, had gearbeid.

Zijn Wel Eerw. was een man van eenen nederigen inborst, niet hooggevoelende van zich zelven, in zijn leven afkeerig van groetsche lofspraken; dit weerhoud na zijnen dood onze penne, om zijnen welverdienden lof breedvoerig te melden.

Ten besluite mag men, met recht, deezen onzen in den Heere ontslapenen Leeraar, dit getuigenis geven, dat Hij onder ons zeer gelieft, en, wegens zijne vriendelijke verkeering, bij zijne Heeren medebroederen zeer geächt geweest zij; invoegen zijn naam in zegeninge blijft bij allen, die zijn Wel Eerw. gekent hebben, — dit te melden, waren wij aan zijn Wel Eerw. nagedagtenis verschuldigd.

D. J. MULDER, waardig Pred. te *Rolde*, die de eerste Classicale beurt op deeze Vakante plaats moest vervullen, heeft den 20sten Julij, zijnde 's Zondags de Lijkrede gedaan, uit *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwer voorgangeren, die u het woord Gods gesproken hebben, enz.* welke van Spreker en Hoorders met wederzijdsche aandoening uitgesproken en aangehoort is. Dus is

GASSELTE Vakant.

OOST-FRIESLAND.

PILSUM Vakant. Zie Jan. 1806.

GROOT WOLDA Vakant. Zie Dec. 1805.

EMDEN Vakant. Zie Julij 1804.

VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

LINGEN.

BACCUM Vakant. Zie Jan. 1806.

KLEVE.

HUISSEN. Zie Maart 1806.

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

De,

De Vakante plaatſen van *Bremen* en *Hoogeveen* zijn als in onze vorige.

NA-BERIGTEN KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

ZALT-BOMMEL.

WEL EN AMMERZODE. Den 27ſten Julij was voor ons de langgewenschte dag, waarop weder een van onze gewigtigſte behoeften vervuld werd. Onze nieuwe Leeraar, D. O. VAN TRICHT A. Z. werd tot het H. dienſtwerk plegtig ingezegend, door zijnen Vriend, D. J. J. SCHOLTEN, Pred. te *Ophemert*, aan wien de Dep. CL. C. HEIJSTEK dit werk had afgeſtaan. De Bevestiger behandelde uit *Joh.* XXI: 17. het woord van Jezus tot Petrus: *Hebt gij mij lief?* als eene voor Leeraar en Gemeente hoogstbelangrijke en veelbevattende vraag. De oplegging der handen geſchiedde, behalven door den Eerw. Bevestiger, nog door DD. N. LANGE en C. HEIJSTEK, Depp. Clasſis, G. GBAAD, B. KONING, ... DUIZER en ... LEHMANS, reſp. Predikk. te *Bruchem en Kerkwijk*, *Gameren*, *Hedel*, *Hurwenen*, *Herpt en Hedikhuizen* en *Engelen*. De Bevestigde begon 's namiddags zijnen Euangeliedienst met eene Leerrede over 1 *Theſſ.* III: 8. *Want nu leven wij, indien gij* [*vast*] *ſtaat in den Heere.* Beide deze plegtigheden zijn tot groot en algemeen genoegen afgelopen, en biddende verwagten wij den besten zegen op den dienst van onzen nieuwen Leeraar.

ZALT-BOMMEL den 30ſten Julij. De Wel Eerw. Heer VAN GENDT DE LEEUW, Prop. onder de Eerw. Clasſis van *Amersfoort*, is alhier, na dat hij tot genoegen der Vergadering een kort Voorſtel over den opgegeven proefteksst had gedaan, perempt. geëxamineerd door D. B. VAN VEEN, Pred. te

te *Poederoijen*, en naauwkeurig onderzogt in de Hebreeuwsche en Griekſche talen, als ook in de voornaamſte ſtukken der H. Godgeleerdheid, met dat gevolg, dat dezelve met algemeene goedkeuring en ruime zegenbede aan de Gemeente te *Rumpt* werd toegewezen; wordende de Examinator voor zijn welingerigt Examen bedankt. — De bevestiging is bepaald op den 31ſten Aug. en zal geſchieden door D. P. HONDIUS, Pred. te *Gelkum en Rhenoij*.

INHOUD.

G. I. PETSCHE, Overdenkingen bij de Lijdensgeſchiedenis des Heilands. Bladz. 139
Mr. J. W. KELLNER, De Geboden van onzen Heere Jezus Chriſtus, eerſte Deel. 144
D. F. VAN GIFFEN, Redevoering. 151
Het leven van Waarmond en Vrolijkhart, Eerſte Stukje. 158
J. LE FRANCQ VAN BERKHEIJ, Natuurlijke Hiſtorie van het Rundvee in *Holland*, tweede Stuk, tweede Gedeelte, met pl. 162
J. BARROW, Reizen in de Binnenlanden van *Afrika*, Vierde en laatſte Deel, met Kaarten. 166
J. ACERBI, Reizen door *Zweeden* en *Finland*, Tweede Deel, met pl. 174
Evangeliſche Gezangen voor de Hervormde Gemeente in *Nederland*. 181
LEDLIETTE, Verhandeling over den Invloed der Kerkelijke Hervorming. 185
Letter-Nieuws. 194
Programma van het Gezelſchap: *Tot vermeerdering van Kunde, op Godsdienſt gegrond*. 197
Synode van *Noord-Holland*. 198
Synode van *Friesland*. 202
Akademie-Nieuws. 207
School-Nieuws. 207
Kerk-Nieuws. 215
Naberigten. Kerk-Nieuws. 255

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WEREL D;

HONDERD EN DRIE-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor SEPTEMBER 1806.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
MDCCCVI.
Met Privilegie.

De Prijs is 6 Stuivers.

UITTREKSELS.

De eerſte BRIEF van PAULUS aan die van CORINTHEN. Door W. E. DE PERPONCHER. *Te* Utrecht *bij* J. van Schoonhoven, 1806. *Voor reekening van den Autheur gedrukt.* 186 *Bladz. behalve* XLVIII *Bladz. Voorwerk. gr. Octavo. De prijs is f* 1-10-:

De arbeidzame en oordeelkundige Heer DE PERPONCHER gaat onvermoeid voort, zijne Medechristenen te verpligten, door zijnen vlijt en tijd, met zoo gelukkigen uitſlag, te beſteeden aan de verklaring en opheldering, der Bijbelſchriften. Getuige is weder deze uitgave van PAULUS *Eerſte Brief aan die van Corinthen*, welke Brief hier vertaald, en met uitvoerige Aanteekeningen, die ons den zin van des Apostels woorden verklaren, derzelver verband geleidelijk nagaan, en des Apostels oogmerk opſporen, ontvouwd wordt; vooraf geeft de Schrijver, gelijk bij andere Brieven van PAULUS ons den geheelen Inhoud des Briefs, in eene beknopte aaneenſchakeling; en achter zijn werk is een zakelijke Bladwijzer geplaatst, ter herinnering en gemak van den Lezer om eenig in de Aanteekeningen breeder behandeld onderwerp terſtond te kunnen vinden. In de Voorrede lezen wij deze en gene algemeene aanwijzing, omtrent

bijzonderheden, betreffende den toeſtand der Corinthiſche Gemeente, en de aanleidende gelegenheid voor den Apostel PAULUS, tot het ſchrijven van dezen Brief aan die Gemeente.

Gelijk de vertaling van dezen Brief door den Heer DE PERPONCHER over het geheel wel getroffen, en duidelijk is, zoo behelzen zijne Aanteekeningen vele belangrijke wenken tot nadere overweging van gewigtige kundigheden en onderwerpen, waardig, om nader betracht en overwogen te worden.

Het zal, meenen wij, aan onze Lezers niet onaangenaam zijn, een en ander voorbeeld daarvan hier bij te brengen; waartoe wij de Aanteekening verkiezen op Bladz. 92 over 1 *Cor.* XI: 10. welk vers de Heer DE PERPONCHER vertaalt, „ *Daarom moet de vrouw een teeken van 's mans gezag over haar op 't hoofd dragen; ook om der Engelen wil.*" Hierop teekent hij aan: „ Letterlijk *eene magt*; naar de bekende gewoonte van aan het teeken den naam der beteekende zaak te geven. Zie onze Kantt." en vervolgt dus:

„ De verſchijningen der Engelen waren, van de vroegſte tijden af, bij de Joden niets ongewoons, en hadden ook, ten tijde van CHRISTUS en zijne Apostelen, nog niet geheel opgehouden. Het was dus natuurlijk, dat men toen die verhevene Geesten aanzag, als gedurig op aarde tegenwoordig, ja als den band van gemeenſchap uitmakende, tusſchen den Hemel en de aarde; op dewelke zij ook, naar 't getuigenis der Heilige ſchrift, gedurig Gods bevelen en welbehagen uitvoeren. Maar indien zij dus op aarde tegenwoordig, eenige aandacht op onze verrigtingen ſlaan, zullen zij zulks vooral ook, bij onze Godsdienſtige verrigtingen en zamenkomſten, doen, als dewelken den Hemel ten voorwerp hebben, en bij dewelken zij zich zeker, geredelijk en met welbehagen, voegen zullen, bij de

de poogingen hunner zwakke medeschepselen, om den algemenen Wereld-Heer te verheerlijken. — Of zou, in onzen tijd, de aarde, meer dan te voren, van den Hemel zijn gescheiden? Zouden de Verhevener Geesten niet ook nu nog, even als toen, Gods bevelen en welbehagen, op aarde, uitvoeren; al zien wij het niet, even als de minbegunstigde tijdgenooten der Joden 't mede niet zagen? Ja hoe zouden de Engelen, na den aanvang van 't Verlosings-werk, opgehouden hebben, aanschouwers van Gods werk op aarde te zijn; daar zij zoo begeerig zijn, de verborgenheden onzer Verlossing in te zien? In hun midden immers beheerscht en bestuurt de Vorst der Hemelheiren, de Verlosser der Menschen, ook deze Aarde en zijne Kerk op dezelve. En verheugen zich de Engelen niet, over iederen zondaar, die zich, tot Hem, en het goede, bekeert?"

„ Te veel, veel te veel zien wij ons, op deze aarde, aan, als van het overige der Schepping afgesloten. Wij zelfs wel zijn, in dezen eersten aanvang onzer aanwezigheid, tot dien engen kring, bepaald, die aan onze eerste kindschheid past, en voor den welken alleen dezelve ook vatbaar is. Maar, naar dezen onzen stand, moeten wij niet afmeten dien van de verhevener, of, tot een hooger tijdperk hunnes bestaans, reeds overgestapte Wezens. Wij zien wel niets, buiten den aardschen kring, omdat wij nog niets meer dragen kunnen. Maar de Hemellingen, die, als met arends-oog en arends-wiek, de ruime velden der Schepping overzien en doorzweven, en wier bevatting alle derzelver wonderen omvangen kan, zullen zoodanige bepalingen niet kennen. Neen! den troon van den grooten Wereldbeheerscher omringende, zijne bevelen uitvoerende, tot op de uiterste grenzen zijnes onafmeetbaren rijksgebieds, moeten zij ook wel 't geheel zijner groote werken aan-

ſchouwen, en dan eens in de hoogte der Hemelen, dan eens in de valeijen der Aarde, tegenwoordig zijn. Zij zullen derhalven ook de bemoeijingen en ſtrevingen van ons zwakke ſtervelingen ontwaren; ja wel eens de zich opheffende wiek onzes geestes ſchragen en hemelwaards ſturen den ontvonkenden gloed onzes harte, voor het toonbeeld aller Volmaaktheid, aanvuren, en onze voortgaande, of terugwijkende ſtappen, met blijmoedige goedkeuring, of meêwarige afkeuring, aanzien!"

„ En wie weet zelfs wat, ook aan onze reeds vooruitgetredene broederen, van ons, mag kenbaar zijn? Hier ontbreekt ons wel het beſliſſend licht. Maar wenschte PAULUS niet ontbonden te zijn, om, met CHRISTUS, te wezen? Ja achtte hij dit niet veel beter voor hem, dan langer op aarde, zelfs in zijne zoo veel nut ſtichtende, als luisterrijke loopbane, te blijven voortſtreeven? En zouden dan ook onze overige broederen niet reeds met CHRISTUS zijn; met Hem, die ook over hen, zoo wel als over ons, regeert? Zouden ook zij geene kennis hebben aan hunnen en onzen Verloſers beſtuur, en aan zijn werk onder ons? Zouden zij zich niet, even als de Engelen, verheugen, over eenen ieder hunner nog afdwalende medemenſchen, die terug gebragt wordt? Zij toch zijn wel van ons verwijderd, maar geenszins, buiten 't Rijksgebied van onzen en hunnen Vorst, geſteld. Dit gebied, deze heerſchappij is eene vereenigingsband, tusſchen hen en ons, die nimmer kan worden van een geſcheurd? JEZUS is onzer aller middenpunt, en, in Hem blijven wij ook nog, met onze vooruitgetredene broederen, in betrekking ſtaan. Te zamen vereeren, beminnen, aanbidden en dienen wij Hem, tot heerlijkheid des Vaders, elk in den post, dien hij ons aanwees. En hoe ver deze posten van elkanderen mogen verwijderd zijn, allen behooren zij tot een en 't zelfde groot geheel; op allen blijven

ven wij ſteeds leden van een en 't zelfde heerleger, 't welk onder de banieren van den grooten Hoofdman en Geleider onzes Geloofs, den goeden ſtrijd ſtrijden en volvoeren moet. En wanneer wij eens van dezen buiten-post worden afgelost, dan voegen wij ons, die hier zoo vele nederlagen lijden moeten, bij hen, die onder zijne onmiddelijke aanvoering, altoos de zegepraal behouden. Onze betrekkingen met hen zijn dus geenszins te niet gedaan; dezelven zijn ſlechts gedeeltelijk opgeſchort; totdat zij eens meer volledige, naauwer en voor altoos onafſcheidbaar worden aangebonden! Ja onze broederen, onze vrienden, de voorwerpen onzer teederſte genegenheden, zijn nu wel afwezig, maar niet verloren! Zij verkeeren wel niet met ons, maar zij wachten ons nog. o Wandelen wij dan ſteeds zoo, dat zij er zich over zouden mogen verblijden, indien zij er kennis van droegen! Het is zoo genoegelijk; van eenen hunner te kunnen denken; kon bij, kon zij mij, op dit oogenblik, zien, zij zou mij goedkeuren, zij zou wel vergenoegd over mij zijn, en mij ook nu nog harer vriendſchap waardig achten. Dit is eene zoo liefelijke belooning, voor iedere goede daad! — Bijzonder voor ons, die, door ouderdom, of zwakheid, tot het einde onzer aardſche loopbane, naderende, 't blij vooruitzigt der reeds aanſnellende vervulling onzer levendige en vaste hope genieten mogen! Hoe veel zou onze ijver ſterker gloeijen, onze behoedzaamheid opiettender waken, indien wij ons ſteeds aanzagen, als omringd, met deze wolke van geëerbiedigde en beminde getuigen, in wier midden wij ons misſchien zoo ras werkelijk zullen verplaatst zien!"

Met veel genoegen lazen wij ook de Aanteekening op het zoſte *vers* van dat Hoofdſtuk, Bladz. 102 volgg. waarvan wij ons niet kunnen onthouden dit gedeelte over te ſchrijven:

„ Dan gelukkig behoeven wij, in ons Hervormd Kerkgenootſchap, niet veel te redeneeren, om de ware gronden van toepaſſing, in dezen te vinden; daar wij, mijnes inziens alzhans, in ons, bij dat Kerkgenootſchap vastgeſteld formulier des Avondmaals, een zoo voortreffelijk rigtſnoer van verklaring en toepaſſing dezer zelfde woorden hebben, (en wel met opzet, op dezelven, gemaakt,) dat wij, na Gods woord zelve, niets meer behoeven te raadplegen; wanneer men ten minſten, met bijzondere oplettendheid, de aandacht vestigt, op dat, zoo troostelijk gedeelte derzelven, 't welk bij voordacht, ten ſleutel en uitleg op alles, is geſteld, en 't welk begint, met de woorden, *Maar dit wordt ons enz.* en eindigt met, *waardig en deelachtig te maken.* — Gelijk men ook, bij de vermaning van onthouding, niet uit het oog verliezen moet, dat niet een iegelijk, die zich maar eenigzins, aan eene der aldaar opgetelde gebreken ſchuldig maakt, als uitgeſloten moet worden aangezien; want wie leeft altoos buiten allen twist, wie heeft niet wel eens zijne oogenblikken van gierigheid, wie is altoos van alle opwelling van haat en nijd, tegen zijnen naasten, vrij! maar dat in dezen en ſoortgelijken, als drinken, ſpelen, enz. alleen die genen worden geweerd, die, in eenig dezer opzigten, een waarlijk en algemeen ergerend leven leiden, het welk ook, door 't ſlot zelve dezer vermaning, ten duidelijkſte aangewezen en bevestigd wordt. En hier bij zeg ik, met voordacht, „ een waarlijk algemeen ergerlijk leven;" wijl het toch aan niemand toekomen kan, eigendunkelijk te zeggen; „ ik erger mij aan dit, of ik aan dat, en dus moet een ieder dit alles vermijden!" daar zulks eene menigte willekeurige wetten en geboden, ja eene geeſtelijke dwingelandij invoeren zou, die geheel, tegen den vreedzamen, zacht-

zachtmoedigen en nederigen Geest van 't Euangelie, zou ſtrijdig zijn."

„ Zelfs komt het mij, behoudens beter oordeel, voor, dat ons Formulier, onder 't openbaar gezag van ons hervormd Kerkgenootſchap, zijnde ingevoerd en vastgeſteld; en ons ook altoos onmiddelijk voor het toetreden, tot de tafel des Avondmaals, wordende voorgelezen; het dienvolgens ook eigenlijk, op dat Formulier is, dat wij, ter tafel worden genoodigd, en dadelijk, tot dezelve, onder eendragtige aanneming en belijding van dat Formulier, gelijk op algemeene en eenparige uitnoodiging deszelven, toetreden. Geen bijzonder gevoelen derhalven van iemand, ook niet zelfs van den bedienenden Leeraar, en wat hij, in zijne voorafgaande Leerrede, moge hebben gezegd, indien zulks, van den duidelijken en eenvoudigen inhoud des Formuliers, mogt afwijken, en ons onder andere bepalingen, dan 't zelve inhoudt, brengen willen, iemand verhinderen of bezwaard maken moet, om aantezitten aan des Heeren tafel. Daar toch dit ons ten ſlot van alles, en op Kerkelijk gezag, voorgelezen Formulier altoos de eigenlijke en ware grondſlag van uitnoodiging en toetreding blijft; zonder dat het bijzonder gevoelen van iemand daar in eenige verandering brengen konne, of zijn gevoelen, indien men zich met het zelve niet meent te kunnen vereenigen, eenig gezag hebbe, om 't gezag van 't vastgeſteld Formulier optewegen. De leerrede is, een bijzonder rigtſnoer, dat elk volgt, naar mate 't hem gegrond ſchijnt; het Formulier is 't algemeen rigtſnoer van dat genootſchap, waar bij wij ons, door in het zelve aan 's Heeren tafel te komen, voegen; dus wij ons ook, bij deze gelegenheid, aan deszelfs daartoe vastgeſteld Formulier houden moeten, ja daar aan eigentlijk alleen gebonden zijn."

„ Ondertuſſchen heb ik mij ſints lang verheugd,

de denkwijze ook onzer meeste Leeraars, ten dezen, veel aanmoedigender en, mijnes inziens, ook veel Schriftmatiger, te zien, dan wel in vroegere dagen, toen 't mij voorkwam, dat men wel eens zoo ver van 't Formulier, als van 't Euangelie zelfs afweek. — Het Avondmaal toch is een liefdemaal, bij het welk wij onzen Vriend en Redder gedenken; een troostmaal, bij 't welk wij de edelmoedigste, meêdoogzaamste, barmhartigste, liefderijkste daad zijnes ganschen aan-liefde en weldoen toegewijden levens vieren; een verzoeningsmaal, tot het welke wij, in de volle overtuiging onzer schuld en onwaardigheid, komen moeten; het is eene vervullings bron, tot dewelke wij, in de opregte erkenning en 't innig gevoel, onzer behoefte, onzes gebreks, onzer geheele ongenoegzaamheid onze eenigste toevlugt moeten nemen; uit dewelke wij, in de onbepaalde eigenverzaking en nederigheid des Christendoms, moeten scheppen, onder openlijke belijding, dat wij niets verdienen, niets waardig zijn, maar alle onze verdienste, alle onze waardigheid, alleen van hem, die ons deze bron, in zijn dierbaar bloed ontsloot, verwachten en begeeren, en verkrijgen willen. Hoe meer derhalven wij onze eigene onwaardigheid, met innig leedwezen, *voelen*, hoe waardiger wij deze inzetting zijn; die geenzins, ter kenmerking onzer volmaaktheid, maar integendeel ter genezing onzer onvolmaaktheid, ingesteld werd. Ook van deze tafel derhalven, zal wel eens de ootmoed, die, op hare borst slaande, uitroept: „ o God wees mij armen zondaar, of arme zondaresse genadig!" het meest geregtvaardigd naar huis mogen keeren; daar wij toch niet, tot dezelve komen, om te zeggen: „ zie hoe rijk ik reeds ben!" maar integendeel: „ ach alles ontbreekt mij! doch verwaardig gij u, „ mijn gebrek, uit uwe volheid, te vervullen!"

Dan wij moeten ons bepalen. Wij wenschen den

den waardigen Schrijver eenen uitgebreiden zegen toe op zijnen arbeid, en voor hem zelven, overvloedige vertroostingen voor het geloof en hoop uit die Goddelijke schriften, welker beoefening blijkt zijn' lust en zielsgenoegen, met zoo vele reden, uit te maken!

De GELIJKENISSEN van JEZUS: of Zedelijke Verhaalen uit den Bijbel, door RUDOLPH CHRISTOPH GITTERMANN, *Doctor in de Wijsbegeerte, Lid van de Maatschappij der Theologische Wetenschappen te* Gottingen, *en Predikant te* Resterhave. *Tweede Stuk. Uit het Hoogduitsch vertaald door* HENRICUS BROUWER; *Koningl. Pruisischen Kerk- en School-Inspector en Predikant te* Weender. *Te* Groningen *bij* J. Oomkens, 1806. 204 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-10-:

Dit tweede Stuk des Werks van den Eerw. GITTERMANN, waar van wij het eerste Stuk hebben aangeprezen, als een nuttig Huisboek (*), behandelt, op denzelfden voet, als in het eerste Stuk, weder acht *Parabelen* of gelijkenissen van JEZUS, als zedelijke Verhalen, te weten: I. *De waardij en het gebruik van den Rijkdom, of de listige Rentmeester, Luc.* XVI: 1—13. II. *Wereldsgezindheid, of de ondankbare Gasten, Luc.* XIV: 16—24. III. *Vlijt en verkeloosheid, of de Prins en zijne*

(*) Zie *Boekzaal Sept.* 1805. Bladz. 257 volgg.

zijne dienaars, Luc. XIX: 12—27. IV. *Regtvaardigheid en goedheid of de eigenaar van den Wijngaard en zijne arbeiders, Matth.* XX: 1—16. V. *Het woord Gods onder de menschen, of de Zaaijer, Luc.* VIII: 4—15. VI. *De nodiging tot het Christendom of het gastmaal enz. Matth.* XXII: 1—14 VII. *Gierigheid en angstvallige zorgen enz. of de hebzugtige Landman, Luc.* XII: 13—34. VIII. JOANNES *en* JEZUS *onder kunne tijdgenooten, of de Vader en zijne beide Zonen enz. Matth.* XXI: 23—46.

„ Alleenlijk, zegt de Schrijver in een Voorberigt, heb ik bij sommige gelijkenissen welk eene regtstreeksche betrekking tot de openlijke verschijning van JEZUS onder zijne tijdgenooten hadden, eene beknopte geschiedkundige inleiding vooraf laten gaan, om daar door den Lezer op dat Standpunt te plaatsen, van waar hij zelve de naaste beduidenis, het eigenlijk bedoelde oogmerk, en den zamenhang dezer leerzame vertoogen met de voorgaande en volgende redenen en daden onzes Heeren gemakkelijk zou kunnen vinden.— Bij eenige verklaart JEZUS zelve hunnen bepaalden zin en strekking. Doch waar hij zulks niet doet, en evenwel de bijzondere historische toespeling voor den Lezer van aanbelang mogt zijn, heb ik dezelve in eene korte schets telkens opgegeven."

Met veel onderscheidend oordeel worden dus de Gelijkenissen van JEZUS door den Schrijver behandeld, en doorgaans uit dezelve eene of andere beoefenende leering getrokken. Zoo lezen wij de volgende leering, afgeleid uit de *tweede* gelijkenis in dit Stuk: *Wereldsgezindheid, of de ondankbare gasten, Luc.* XIV: 16—24. *Bladz.* 46.

„ O, laat ons dan de ernstigste waarschuwing van JEZUS tegen eene overdrevene gehechtheid aan de wereld, aan de aardsche goederen en vreugde, steeds met indruk ter harte nemen! Het onder-

maanſche moge ons, op zijn best, nog wel een ingebeeld, een vlugtig *ſchijngeluk* aanbrengen: maar ach! het zal ons nimmer eene ware, eene *duurzame zaligheid* verſchaffen. Onze geheele toeleg, alle onze wenſchen en begeerten moeten zich veel meer daar henen ſtrekken, om waardige deelgenooten van het heerlijk Godsrijk, het rijk van wijsheid en deugd te worden (*Matth.* VI: 33.) Dit is de groote hoofdbedoeling van ons aanwezen hier beneden: daartoe zijn wij van God geroepen. — Maar de *wereldliefde*, de menschvernederende verkleefdheid aan zinnelijke lusten en aardſche ijdelheid is regtſtreeks ſtrijdig met deze Goddelijke roeping, met deze onze verhevene beſtemming; ſtrijdig met de waarde van den mensch, en vooral met die van den waren Christen. — De onmatige liefde tot de wereld verſtikt in onze harten de liefde tot deugd. Wie met zijne geheele ziel aan de lage aarde en hare betooverende goederen verſlaafd is; alleen om zijne zinnelijke driften, begeerten en hartstochten te bevredigen, helaas! in het binnenſte van dezen huisvest de reine, edele Geest van GOD en CHRISTUS niet: o neen! Voor hem zijn de wufte dingen van den tijd een voedſel voor den wellust, voor de gierigheid, voor den hoogmoed en ijdelheid. En zulke neigingen zijn juist het tegengeſtelde van de beminnelijke geaardheid, welke ons aan onzen hemelſchen Vader gelijkvormig, en voor hem welbehagelijk maakt (*1 Joan.* II: 15, 16.) Trouwens, was er ook wel ooit overeenſtemming tuſſchen CHRISTUS en BELIAL? Of, hoe is het mogelijk, om *hemelsgezindheid* en *wereldsgezindheid*, om *deugd* en *ondeugd*, om *licht* en *duisternis* met elkanderen te vereenigen? — En, hoe zou dan toch immer een ſterveling zonder God en zonder heiligheid, kunnen deel verkrijgen aan de voortreffelijker, aan de zuiverder genoegten van het Godsrijk?"

„Dat

„ Dat wij dan aan de ſtem van God, onzen goedertieren Opperheer, die ons met eene diep-nederbuigende minzaamheid onophoudelijk tot *zijn* rijk, het rijk van *wijsheid*, van *deugd* en van *gelukzaligheid*, laat noodigen, gehoorzaam het oor leenen, opdat wij eens in eenen beteren toeſtand, vatbaar en geſchikt voor 't genot van betere goederen en reiner genoegens, dezelve ook dadelijk mogen deelachtig worden!" —

De vertaling van den Eerw. BROUWER is zeer vloeijende, het welk de lezing veraangenaamt en des Vertalers Aanteekeningen helderen verſcheidene zaken nader op, en bevatten vele goede aanmerkingen. Eene willen wij hier overnemen, welke eenen zeer nuttigen wenk geeft, aan hun, die eenig werk uit het Hoogduitsch in onze moedertaal overzetten, op hunne hoede te zijn tegen eene min voegelijke gewoonte der *Duitſche* Schrijveren in het menigvuldig gebruiken van den naam van GOD in hunne ſchriften, waar dezelve vaak geheel overtollig ſchijnt te ſtaan. Deze aanteekening ſtaat *Bladz.* 6.

„ GROOTE GOD!" — ſtaat er in 't oorſpronglijke. In de meeste, zoo niet alle Hoogduitſche ſchriften, van welk een' aard of ſtrekking zij ook zijn mogen, vindt men bij *uitroepingen* van *verlegenheid*, *verbaasdheid*, *verwondering*, enz. deze of eene dergelijke bewoording. Het ſchijnt wel in het *Hoogduitsch*, meer dan in het *Nederduitsch*, door eene, voorwaar gansch niet prijswaardige, gewoonte ſchier een bijzonder *taaleigen* geworden te zijn, zich van dezelve nadrukshalve in de genoemde gevallen te bedienen. Hoe dit ook zij; het komt nogtans nimmer bij mij op, om over *alle* Schrijvers, zonder onderſcheid, enkel wegens het overnemen van deze en ſoortgelijke zegswijze maar eenigzins de ongunſtige gedachte in mijn gemoed te laten post vatten, als

of

of zij *juist daarom* eenen *minderen eerbied voor God*, dan wel *anderen* zouden hebben. Men weet toch welk een invloed een van overlang gewettigd en algemeen heerschend gebruik, en de ongemerkte navolging van 't zelve, meermalen heeft op den spreek- en schrijf-trant zelfs van de godvruchtigste mannen. Hoe verre ik er dus af ben, iemand blootelijk om zekere uitdrukkingen liefdeloos te veroordeelen, kan ik evenwel niet ontveinzen, dat zoodanige ligtvaardige uitroepingen voor mijn gevoel en hart altijd iets hebben, dat mij geweldig stoot. Daar ik nu niet gaarne *Gods heiligen naam* ooit in andere gevallen gebruikt zie of hoore, dan alleen, wanneer het geschiedt, om zijnen diepen eerbied en verschuldigd ontzag voor den *Allerhoogsten* aan den dag te leggen, heb ik de bewoording: „*Groote God!*" met het bovenstaande: *hoe radeloos is mijn toestand!* in den tekst mijner overzetting verwisseld. — Met dat al, houde ik het geheel niet onwaarschijnelijk en zelfs wel zeer geloofelijk, dat het bij den *Rentmeester*, uit hoofde van de benarde omstandigheden, waarin hij zich destijds begrepen vond, bij zulk een laag, ondeugend karakter, als hij bezat, vooral zoo men hem naar de gewone ligtzinnigheid onzer hedendaagsche losbollige doorbrengers beoordeelt, zeer wel plaats kunne hebben, dat hij in eene hevige vlaag van uitersten radeloosheid, in eene onstuimige beroering zijner hartstochten, zich den gebezigden uitroep, welken de Eerwaardige Schrijver hem van de lippen doet rollen, of eenen foortgelijken, hebbe laten ontvallen."

„ Met een innig hartzeer bespeur ik van tijd tot tijd, dat zulk een vermetel misbruiken van *Gods naam*, ook in vele *Nederlandsche*, 't zij oorspronkelijke, 't zij vertaalde *Romaneske*, en andere zoogenaamde *modeschriften* van *vernuft* en *smaak*, zelfs ook in deze en gene boeken van

eenen

eenen louter *Godsdienſtigen* inhoud, helaas! meer en meer veld wint. — Het kan zijn, dat ik, naar ſommiger meening, hier over veel te zwaarmoedig denke: maar ik vrees echter, dat, naar mate dit misbruik allengskens meer toeneemt, ook het *ijdel gebruik* van *'s Heeren naam* ongevoelig zal vermenigvuldigd worden. En hoe groot, ja, hoe beklagelijk groot is dat niet alrede onder allerlei rangen van menſchen in onze dagen! — Het is, dunkt mij, waarlijk wel hoog tijd, dat er door hoogſchatters van God, met mond en pen, ernſtig tegen dit inkruipend kwaad gewaarſchuwd, dat er tegen dezen zoo ſterk voortloopenden ſtroom een hechte keerdam geſlagen worde! — Worde toch de *eerbied voor God* van lieverlede en als ongemerkt uit het gemoed der menſchen uitgewiſcht, welk een' onoverzienelijke naſleep van zedenloosheid en ongodsdienſtigheid kan dit niet eerlang ten gevolge hebben!"

„ Terwijl ik dit ſchrijve, herinner ik mij, dat er in de uitgegevene werken van *'t Haagſch Genootſch. ter Verded. van den Christel. Godsd.* voor 't jaar 1795 eene zeer ſchoone verhandeling geplaatst is, *over het doorbrekend misbruik van Gods naam*, door J. VAN EIK, Pred. te *Loosduinen*, welke waardig is in onzen tijd gelezen en herlezen te worden. Men zie inzonderheid mede als tot het gemelde betrekkelijk, zijne weldoordachte aanmerkingen bl. 24—28."

Wij verlangen naar het *derde* Stuk, waarmede dit *nuttig* en *aangenaam* Werk zal voltooid wezen.

Ver-

Verzameling van eenige, op eenen Evangelischen Toon gestemde, PSALMGEZANGEN; uit onze gewoone Berijming gekozen, door A. IJPEIJ, *Doctor en Hoogleeraar der Godgeleerdheid te* Harderwijk. *Te* Amsterdam *bij* J. ten Brink Gerritsz., 1806. 204 *Bladz.* 12*mo*. *De prijs is f* 1-2-:

Ligtelijk vervallen de menschen tot uitersten, en weten naauwelijks zich binnen de behoorlijke palen te houden, maar overdrijven veelal, het geen zij goed- of afkeuren. Men moet erkennen, dat er genoegzame redenen waren, voor de Christelijke Hervormde Gemeente in ons Vaderland, om naar de openlijke invoering van gezangen en liederen te verlangen, welke voor ons, Christenen, bij bijzondere gelegenheden, en naar onzen toestand, gepast en geschikt konden zijn; onder deze redenen behoort ook, dat de *Psalmen* van DAVID en andere *Israelitische* Dichters bijzondere betrekking hadden tot de oude *Israelitische* Kerk, en veel behelzen, het welk door ons, in dienzelfden zin en bedoeling, in onze godsdienstige vergaderingen, niet kan gebruikt worden, zoo wij met verstand onze gezangen tot lof van God zullen aanheffen; maar daartegen staat te vreezen, dat sommigen, deze reden te ver trekkende, bij de invoering van het nieuw gezangboek, de *Psalmen* zullen willen ter zijde leggen, eene vreeze, welke de Hooge Kerkvergaderingen van ons Land reeds genoopt heeft, om te gelijker tijd dat zij de invoering van het Nieuw Gezangboek hebben vastgesteld tegen den 1 Januarij 1807, ook te verordo-

denen, dat men, bij den openbaren Godsdienst de Psalmen zal blijven gebruiken niet alleen, maar daar uit ten minſten eenmaal in alle openbare Godsdienstoefeningen zingen zal.

En in der daad, het zoude zeer ongerijmd en alszins verkeerd zijn, indien men nu de *Psalmen* geheel wilde verwaarloozen, welke de Christenen van de vroegſte tijden af tot het Godsdienſtig gebruik, met zoo veel vrucht, zoo in de openbare als huiſelijke Godsdienstoefeningen gewijd hebben; van welke zoo vele opregte en godvruchtige Christenen, in alle omſtandigheden des menſchelijken levens, ja op hunne ſterfbedden, zoo veel bemoediging, zoo veel troost, zoo veel verruiming en opbeuring van het hart genooten hebben; en ſteeds, wanneer zij die in den geest zingen, in welken DAVID, als Profeet, geſproken heeft, genieten kunnen en zullen.

Maar ook, onder deze *Psalmen* worden er genoeg gevonden, die of geheel, of gedeeltelijk, van ons Christenen even goed gezongen kunnen worden, ten aanzien van den inhoud, als voormaals van de *Israelieten* — of met eene kleine verandering op onzen Christelijken toeſtand toepaſelijk kunnen worden gemaakt.

„ De vrees, en de ſmart, welke hij, en eene wezenlijke ſchade, uit de verwaarloozing der *Psalmen* te ontſtaan, ontwaardde," hebben den Hoogleeraar IJPEIJ aangeſpoord tot het werkje, het welk thans voor ons ligt. „ In het zelve," opdat wij hem zelven laten ſpreken in zijne Voorrede *Bladz.* IX. „ heb ik tot voorkoming van het gedreigde onheil, onzen gebruikelijken Psalmenbundel trachten te ontdoen van alles, wat *Israelitisch* is, en tot de oude, door CHRISTUS afgeſchafte, godsdienſtinrigting behoort. Ik heb in dezen, door mij uitgegeven Bundel, alle zoodanige Psalmen, en gedeelten van zoodanige Psalmen uitgekipt, die

niet

niet op den godsdienst der oude *Israelieten* en *Joden* alleen, maar ook op dien der *Christenen* toepasselijk zijn, mitsgaders eenige Psalmen of gedeelten van Psalmen, waarin het gene enkel voor de *Israelieten* en *Joden* was, met weinige veranderingen toepasselijk gemaakt. Zeker hadden er meer kunnen worden geplaatst, indien ik groote veranderingen had willen maken; maar dat durfde ik niet. 't Gene ik dus voor eenigen tijd ergens als het beste middel, om ons Psalmgezang, over het geheel genomen, zuiver Christelijk te doen worden, heb voorgeslagen, (*) heb ik in dit werkje zelf uitgevoerd, — en daar aan mijne geringe krachten beproefd."

Wij kunnen niet anders dan dezen arbeid des Hoogleeraars met goedkeuring melden; voor jonge Predikanten kan dezelve dienstig zijn, om hun de keuze gemakkelijk te maken, van Psalm of vers, aan hun oogmerk regt beantwoordende, bij het opgeven derzelven, om met werkelijke stichting te kunnen gezongen worden. Ten hunnen behoeve is ook achter deze verzameling eene aanwijzing der *Psalmen* geplaatst, die bij bijzondere gelegenheden, en bij het verklaren der Christelijke Godsdienstleere, vervat in den *Heidelbergschen Catechismus*, kunnen gezongen worden.

Eindelijk heeft de Hoogleeraar ook gezorgd, dat het aan *Psalmen* niet ontbrak in tijden, waarin wij door buitenlandsche vijanden benaauwd worden, of weder uit hunne magt verlost zijn geworden, als mede voor gezangen bij plegtige gelegenheden, als bij inwijdingen van Kerken en Orgelen. Ook heeft hij niet vergeten te zorgen voor de Zendelingen in de gemeenten der Heidenen; en eindelijk voor het privaat gezang van Christelijke gezel-

(*) In mijne *Kerkel. Gef. d. i. Eeuw* VI. *bl.* 156, 157.

zelfschappen, en individuele personen: — voor scheepsvolk op reis, enz.

Inderdaad deze Bundel strekt dus ten overtuigende bewijze, „ dat er in onze Psalmberijming nog een *genoegzaam* aantal gezangen verstrooid liggen, die, ten openbaren of bijzonderen gebruike van alle Christenen, kunnen worden afgezonderd."— Ja, welligt zou dit aantal merkelijk kunnen vermeerderd worden, wanneer men op de naauwe betrekking tusschen de oude *Israëlitische* en de Christelijke Kerk achtgeeft, die toch *één algemeene* Kerk uitmaken, en wanneer men *geestelijke* dingen met *geestelijke* dingen behoorlijk vergelijkt en zamenvoegt. En nu ontvangen wij nog *honderd en twee en negentig* liederen en gezangen, ten openbaren gebruike! Indien er derhalve zanglust en opgewektheid is, tot godsdienstig zingen, aan de middelen zal het niet ontbreken!

Ten besluite willen wij, voor 's hands eenige voorbeelden opgeven, op welke wijze de Hoogleeraar zijne uitgezochte Psalmen, mogen wij ons dus uitdrukken? — *verchristelijkt* heeft. Uit den II *Psalm* heeft hij het 7de vers, het welk in onze Rijmpsalmen dus gelezen wordt:

Welzalig zij, die, naar zijn *reine leer,*
In Hem, hun heil, *hun hoogst geluk beschouwen;*
Die Sions Vorst *erkennen voor hun Heer!*
Welzalig zij, die vast op Hem betrouwen!

dus veranderd:

Welzalig zij, die naar Gods *reine leer,*
In zijnen Zoon *hun hoogst geluk beschouwen,*
Die Hem met liefd' *erkennen voor hun Heer!*
Welzalig zij, die vast op Hem betrouwen!

In

In den XIV *Psalm vs. 7.* staat:

Och daalde 't heil uit Sion *spoedig neêr*
Voor Israel! *als God zijn volk uit lijden*
En banden redt, zal Jakob *zich verblijden*
En Israel *al juichend geven d'eer*
Aan zijnen Heer.

Daar voor heeft IJPEIJ:

Och daalde 't heil op aarde *spoedig neêr*
Voor 's Heilands Kerk! *als God zijn volk uit lijden*
En banden redt, zal ieder *zich verblijden*
En elk van ons *al juichend geven d'eer*
Aan zijnen Heer. enz. enz.

HANDLEIDING tot ONDERWIJS in den CHRISTELIJKEN GODSDIENST. Door PIETER BEETS PZ, *Leeraar der Doopsgezinden te* Westzaandam. *Te* Zaandam *bij* H. van Aken, 1806. 168 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-2-:

De Eerw. BEETS, in het jaar 1788, ten behoeve zijner toenmalige leerlingen in zijne vorige Gemeente te *Leer* in *Oostvriesland*, een Leerboekje uitgegeven hebbende, onder den titel: *Onderwijs in den Godsdienst van* JEZUS CHRISTUS, vond noodig, toen er een nieuwe druk van hetzelve gevorderd werd, het ten nutte zijner tegenwoordige leerlingen naar derzelver behoeften geheel ten aanzien van de inrigting te hervormen, en hun een geheel nieuw opstel te leveren. — En hier aan is

deze *Handleiding tot Onderwijs in den Christelijken Godsdienst* haren oorſprong verſchuldigd.

Het werkje is niet met vragen en antwoorden, maar als een doorloopend geheel opgeſteld, waar van, in onzen tijd, BRINK, STEENMEIJER, DE VRIES, en in vorige dagen ook BROUWER, zijn voorgegaan, hoedanige inrigting boven die in vragen en antwoorden veel vooruit heeft, ten minſten wanneer men eenigzins gevorderde leerlingen, die reeds eenige kundigheden hebben opgedaan, vooronderſtelt, wanneer zoodanig opſtel geleidelijk en met genoegen kan gelezen worden, en uitnemend geſchikt is, om het oordeel en de vatbaarheid op te ſcherpen, wanneer de Onderwijzer zijne vragen daaruit vormt, en de leerling zijne antwoorden op dezelven zelve daar uit ontleent en opmaakt.

De Schrijver heeft deze orde waargenomen, dat hij in het *eerſte Hoofddeel* eene beknopte geſchiedenis vooraf zendt van den oorſprong, de ſtichting en lotgevallen van den Chriſtelijken Godsdienst. Het *Tweede* bevat den *Inhoud* van den Christelijken Godsdienst, of eene korte ſchets van de Leer van JEZUS, in drie Afdeelingen, behelzende de eerſte derzelve de Waarheden, welke de Christelijke Godsdienst bekend maakt; de *tweede* de voorſchriften en de *derde* de beloften en bedreigingen van het Euangelie. Het *derde Hoofdſtuk* behelst de Waarheid en Goddelijkheid van den Christelijken Godsdienst.

Ten aanzien van het beſluit, om in het eerſte *Hoofdſtuk* de Geſchiedenis der Chriſtelijke Kerk te plaatſen, geeft de Eerw. BEETS in zijn *Voorberigt* dit verſlag *Bladz.* v.

„ Ik oordeelde dit niet onbelangrijk, vooral in deze dagen, waarin de Roomſchgezinden zoo vele poogingen in 't werk ſtellen, om de Protestanten tot zich te lokken: waarom ik dan ook deze geſchiedenis vooral zoodanig heb zoeken te behandelen.

deden, dat de diepe verbastering der Christelijke Kerk vóór de Reformatie, en de ware grondslagen van het Protestantendom, met deszelfs gelukkige Uitwerkselen daarin doorstralen, en elk Christen opmerkzaam gemaakt worde, op de wegen van Gods bestuur in dezen." —

Vreemd mag ook dezen of genen voorkomen, dat hij het bewijs van de waarheid van den Christelijken Godsdienst tot het laatste *Hoofddeel* verschuift, waarvan de Schrijver in zijn *Voorberigt* deze reden geeft: „ omdat over de Goddelijkheid niet geoordeeld kan worden, voor men met den inhoud der Leere bekend is, en de uitwendige bewijzen alleen berusten op geschiedkundige gronden, die dus voor af moeten gelegd zijn."

In de opgave van de waarheden van den Christelijken Godsdienst, gaat de Eerw. SEETS edelmoedig te werk; zich alleen aan het gezag der H. Schrift verbindende, gebruikt hij die betamelijke vrijheid des onderscheids, welke het voorregt is van alle waarheid zoekende Christenen, en welk hij ook betuigt gaarn aan zijne Lezers ongekrenkt te laten. Met genoegen kunnen wij zijn Eerw. het getuigenis geven, dat hij in dit Stukje ver af is van die zucht tot nieuwigheden, en valschelijk zoogenaamde Wijsgeerte, welke, in onze dagen, met alle krachten arbeidt, om het Christendom uit het Christendom weg te nemen, en deszelfs geheelen eigenaardigen geest en kracht, waardoor het zich wezenlijk onderscheidt, te vernietigen. Wij willen hier van, ten aanzien van een en ander Leerstuk, waar aan de Betweters zich wel het meest gewoon zijn te stooten, een voorbeeld geven.

Dus schrijft zijn Eerw. *Bladz.* 58. van het oogmerk en doel van JEZUS lijden en sterven. „ Dit lijden en sterven strekte dus tot vergeving van zonden, die wel altoos uit Gods genade, doch tevens door de verlossing in CHRISTUS JEZUS, ons is ge-

worden (1). En dit lijden en sterven ontleent daar toe zijn kracht, — zoo van de voortreffelijkheid van den persoon, die leed, en deszelfs naauwe betrekking tot zijnen Vader (2), als van het volkomen vrijwillige, onschuldige, en lijdzaam vertrouwende, 't welk in den Lijder doorstraalde (3)."

„ *Aanm.* 1. De dood van JEZUS is dus — niet bekrachtiging alleen van de aanbieding der vergeving of van de leer, die dit aanbod aankondigt, — maar, even gelijk, onder het Oude Verbond, de Offeranden, een middel, om de vergeving aan zonderen te doen geworden, en wel op eene, zoo wel met Gods volmaaktheden, meest overeenkomstige, en naar 's menschen behoefte meest geschikte wijze, — waarom dan ook die dood wordt genoemd een rantzoen voor velen, een offer voor de zonden, en JEZUS overeenkomstig met de aloude voorstellingen onder den mozaischen Godsdienst, in den Brief aan de Hebreen genoemd wordt een Hoogepriester, voortreffelijker, dan de Priesters uit de Stam van LEVI, zijnde naar de ordening van MELCHIZEDEK (4)."

„ *Aanm.* 2. Dat echter met deze bijbelsche leere geenszins bedoeld zij, als of door dit bloed van CHRISTUS eerst de Goddelijke gramschap of toorn zou hebben moeten geblusscht worden, blijkt meest uit *Joan.* III: 16. en *Rom.* III: 24. alwaar de genade en liefde van God voorkomen als de eerste oorzaak onzer verlossing, en JEZUS verdienste bepaald wordt bij de bemiddeling derzelve. Hier uit volgt, dat onze verzoening met God geenszins moet opgevat en verklaard worden uit die harde denkbeelden aangaande het Opperwezen (5)."

„ *Aanm.* 3. Daar dan deze dood het middel was, waardoor werd te wege gebragt, dat wij van de straffe der zonden kunnen bevrijd worden, zoo volgt daar uit, dat CHRISTUS met regt moet gezegd worden, gestorven te zijn voor ons, te meer, daar

daar toch Hij, als onschuldig, niet behoefde te sterven (6)."

„ *Aanm.* 4. Dus opgevat is deze leer meer bevorderlijk, dan hinderlijk, voor de ware Godzaligheid. Want de dadelijke verkrijging der vergeving hangt af van de gesteldheid van 't menschlijk hart.— De dood van JEZUS, als offer beschouwd, toont Gods mishagen in de zonde, en houdt dus terug van kwaad doen: — en bij het bewust zijn van de onmogelijkheid, om voorgaande zonden uitte delgen door een navolgend volkomen goed gedrag, is deze leere, van eenen door God zelven verordineerden Middelaar, vertroostend en bemoedigend. *Rom.* VIII: 1."

(1) *Rom.* III: 24. *Eph.* I: 6, 11.
(2) *Joan.* III: 16. *Rom.* V: 8. *Hebr.* VII: 26. en IX: 11—14.
(3) 1 *Petr.* II: 21. *Hebr.* X: 5—10.
(4) *Hebr.* V: 1—6. en VII: 24—25. en X: 10. 1 *Tim.* II: 6. *Matth.* XX: 28. *Openb.* V: 9.
(5) 2 *Cor.* V: 18—21.
(6) *Rom.* V: 6—8.

Wij voegen hier bij de volgende *Aanmerking* op *Bladz.* 69 voortkomende, aangaande de leere des Vaders, des Zoons, en des Heiligen Geestes:

„ De Bijbelsche Leere, aangaande den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, heeft, van de vroegste tijden af, aanleiding gegeven tot vele geschillen, omdat dezelve werd verbasterd door bijvoegselen van menschelijke uitvinding, en vooral van Heidensche Wijsgeeren, die tot den Christelijken Godsdienst overgingen. Hier uit vloeiden voort zeer vele verschillende gevoelens, omdat de menschen meer wilden weten, dan hun in den bijbel geopenbaard was, en dit gaf weder aanleiding tot twisten en veroordelingen, met naauwkeurige bepalingen, niet alleen aangaande de wijze van

elks perſoneel beſtaan, en onderlinge vereeniging, maar ook van benamingen, waar van men zich daarin bedienen moet.— Wij doen veel voorzigtiger en beſcheidener, daar wij toch God niet volkomen begrijpen, of tot de volmaaktheid toe den Almagtigen kunnen vinden, dat wij, in dezen, nedrig onze onkunde erkennen, en niet wijzer willen zijn, boven het gene geſchreven is, maar alleen gelooven in den eenigen God, uit wien, door wien, en tot wien alle dingen zijn, en die zich, in de bevordering van ons tijdelijk en eeuwig heil, met betrekking tot ons, zijne redelijke ſchepſelen, heeft geopenbaard, als Vader, Zoon en Heiligen Geest, op welken wij ons geloof en vertrouwen ſtellen, en van denzelven ons heil mogen en moeten verwachten."

Dit eene nog. Hoe inſchikkelijk de Eerw. BEETS is omtrent leerſtukken, welke van ouds aan de Doopsgezinden bijzonder eigen waren, mag blijken uit het geen hij *Bladz.* III ſchrijft:

„ Het algemeen gevoelen der Doopsgezinden van ouds was, dat het Overheidsambt ongeoorloofd was. — Vele bewijzen werden hiertoe bijgehaald, die geen kracht van bewijs hebben.— Thans zijn er velen, die het zelve voor geoorloofd houden. Zeker is het noodzakelijk, dat er een burgerlijk beſtuur zij; — doch, bij de waarneming van het zelve, loopt men zeker gevaar, om de les van den Zaligmaker uit het oog te verliezen, *Luc* XXII: 24—30. Vooral ben ik van oordeel, dat *doodvonniſſen* de waarneming van dien post zeer bezwaarlijk maken, dewijl men, mijnes erachtens, niemand mag ontnemen, 't geen men hem niet kan wedergeven, wanneer men van achteren, de onregtvaardigheid van zoodanig vonnis ontdekt. — Het is uit hoofde van dit alles, als ook uit hoofde van het voeren van oorlog, welke toch zoo naauw verbonden is aan het overheidsambt, en niet dan

dan met de grootſte verwoestingen vergezeld gaat, ja uit de onzuiverſte bronnen veelal voortvloeit, *Jac.* IV: 1, 2. dat wij het raadzaam oordeelen, om zoodanige posten vooral niet te zoeken, en niet, dan na de ernſtigſte beproeving en overleg, te aanvaarden." (*) Trouwens, wij weten, hoe ſedert de laatſte gebeurtenisſen in onzen leeftijd de Doopsgezinden gene zwarigheid gevonden hebben, om regeringsposten te bekleeden.

Dit werkje kan, in dezen vorm, en bijzonder met betrekking tot het zedekundige, 't welk hier wat breeder, dan gewoonlijk geſchiedt, behandeld is, niet ſlechts als een Leerboek voor de jeugd, maar ook als een beknopt Huisboek gebruikt worden voor mingeoefenden, en die weinig tijd en gelegenheid hebben tot eigen onderzoek. Wij wenſchen met den Eerw. Schrijver, dat door dezen zijnen arbeid, met zijne overige werkzaamheden, door welken hij lof verdient, de kennis der waarheid, die naar de godzaligheid is, bevorderd en uitgebreid moge worden!

(*) 1 *Tim.* II: 1, 2.

De FATZOENLIJKE WERELD *in 't* LICHT *geſteld. Naar den vierden Druk uit het Engelsch vertaald.* Veluti in Speculum. *Te* Haarlem *bij* J. L. Augustini, 1806. 170 *Bladz. Octavo. De prijs is* f 1-:-:

De geestige ſcherts, met *Attisch* zout beſprengd, heeft dit werkje in *Engeland*, waar het in het voorleden jaar 1805 het licht zag, zoo gewild gemaakt, dat men er in dat zelfde jaar niet min dan vier drukken

van

van heeft moeten opleggen. Het kwam te *Londen* bij 's Konings Boekverkooper HATCHARD uit, zonder naam des Schrijvers. Het werd terstond algemeen gezocht, en de Bisschop van *Londen* BEILBIJ PORTEUS, een man van de grootste verdiensten, was er ten uiterſten mede ingenomen. Hij gaf dit, onder anderen, te kennen, tevens met zijn verlangen, om te weten, wie toch de Schrijver ware, aan den Predikant van *Fulham*, een Dorp in de nabijheid der Hoofdſtad, alwaar de Bisschop zijn zomerpaleis heeft, welke Predikant JOHN OWEN genoemd wordt. Deze, daar nu al aanſtonds een tweede druk moest worden opgelegd, beantwoordde dit met voor denzelven eene Opdragt aan Zijn Hoog Eerw. te plaatſen, onderteekend met zijnen naam, zich dus te gelijk aan het Publiek, als Schrijver van dit werkje openbarende.

De Schrijver beſchouwt de *Fatſoenlijke wereld*, als eene wereld op zich zelve, en beſchrijft in Hekelſchrift, derzelver *ligging*, *grenzen*, *luchtsgeſteldheid*, *jaargetijden* in het I *Hoofdſtuk*; in het *tweede* derzelver *regeeringsvorm*, *wetten* enz. in het *derde*, derzelver *godsdienst* en *zedelijkheid*. In het *vierde* de *opvoeding*. In het *vijfde*, *manieren*, *taal*. In het *zesde*, *kleeding*, *vermakelijkheden*. In het *zevende* wordt *de gelukſtaat des fatſoenlijken volks overwogen*. En eindelijk in het *achtſte*, *het gebrekkige* opgegeven *van het* Fatſoenlijk *Staatsſtelſel*; met *voorſlagen tot hervorming*.

Om eenig denkbeeld aan onze Lezers te geven, van den aard en inrigting van dit werkje, valt onze keuze eerst op de *Wetten der Fatſoenlijke wereld*; onder welken de *wet van eere* eene voorname plaats bekleedt, welke beveelt *verongelijkingen te wreken*, door een tweegevecht; verongelijkingen, dikwijls in beuzelingen, dikwijls enkel in waan of opvatting beſtaande; dit aangemerkt heb-

hebbende, sluit de schrijver *Bladz.* 50 dus: „De onevenredigheid in de vergelding, is in der daad een onvermijdbaar gevolg van dat artikel der wet, het welk den *Man van fatsoen* zonder uitzondering noodzaakt zijne geschillen te beslechten door een tweegevecht, zij vloeit voort uit dien wilden en onberadenen eisch: dat de vredelievende man den twistgierigen bevechten moet; dat de erfgenaam van aanzienelijke waardigheden zich gelijk moet stellen met den berooiden losbol, die gene bediening noch titel meer te verliezen heeft, en dat hij, die nimmer een pistool loste, op de bestemde plaats moet komen opwachten den *Fatsoenlijken guit*, die, gedurende zijn gansche leven, bijna niets anders deed dan met geweer en wapenen om te gaan. Deze onevenredigheid openbaart zich wijders in de onderscheidene omstandigheden en betrekkingen, waarin de strijdende partijen zich bevinden kunnen. De zoon van groote hope en verwachting kan worden uitgedaagd door den onwaardigsten ligtmis; de deugdzame vader door den gewetenloozen verleider, en de werkzame, algemeen nuttige, weldadige menschenvriend door den booswicht, die alleen leeft om zijne lusten den ruimsten teugel te vieren, en al wat hem omringt, te bederven. Boven dit alles, waarvan nog niets gezegd is, loopt ten uiterste in 't oog, het ten eenemaal onbestemde van de toepassing en uitvoering der vonnissen. De onschuldige wordt met den schuldigen gelijkelijk blootgesteld aan dezelfde vreesselijke noodlottigheid; de een moet zoo wel als de ander zijn leven in de waagschaal stellen, en, daar een van beiden vallen moet, kan het ook de man zijn die deze straffe niet of minst verdiende, en wiens leven meest waardig was behouden te worden."

Over de *taal* der *Fatsoenlijke wereld* handelende, merkt hij aan, dat zij, de taal des lands sprekende,

de, echter aan de woorden en spreekwijzen eenen geheel anderen zin geeft. „Tot staving van mijne gezegde," zoo lezen wij *Bladz.* 113. „en om den Lezer eenige voldoening te geven, zal ik hem eene kleine proeve voorleggen uit mijne bijzondere aanteekeningen, welke ik, toen ik ze eerst begon te houden, geschikt had, om er te eenigen tijde een woordenboek voor den *Fatsoenlijken Volke* uit zaam te stellen.

Gewone Uitdrukkingen:	*Fatsoenlijke zin:*
Koopen	Goederen bestellen en aanvaarden, zonder voor het tegenwoordig oogmerk te hebben die te betalen.
Geweten . . .	Iets om bij te zweren.
Moed	Het trotseren van berisping of verwijt.
Schulden . . .	Een noodzakelijk kwaad.
Dweperij . . .	Ernstige Godvrucht.
Te Huis . . .	Zich in elks huis te laten vinden, behalve in het zijne(*).
Eer	Een denkbeeldige Moloch, losbandige plegtigheden eischende en menschelijke slagtoffers.
Kunde	Bedrevenheid in dwaasheid en ondeugden.
Wel te leven . .	Ligchaam en ziel verwoesten.
Zedig	Altoos iets kwaads, wanneer men van menschen spreekt.
Godsdienst . . .	Eene plaats in de Kerk beslaan.
Geest, Vernuft .	Versmading van 't welvoegelijke en van 't geweten (†).

De-

(*) Dit dient wel de zin te wezen; wijl men, te huis zijnde, zeggen laat: *niet te huis!*

(†) Het is zeer moeijelijk, dergelijke uitdrukkingen en ge-

Deze verandering, dit verloop van den zin en de beteekenis der uitdrukkingen is eene zeer begunstigde zaak onder dezen Volke, die dagelijks vorderingen maakt, en eenen gelijken tred houdt met den voorgaanden overgang hunner denkbeelden van de juiste en echte bevattingen aangaande waarheid en deugd, tot zoodanige losbandige en valsche begrippen, als daar van meer en meer de plaats innemen."

„ Ten bewijze van dit gestelde, heb ik alleenlijk noodig de spreekwijzen aan te voeren, van welke men gewoon is zich te bedienen in lofredenen van zijne afgestorvene medegenooten."

„ Bij voorbeeld, sprekende van eenen losbandigen gedachtenloozen wellusteling, die kortelings uit dit leven werd weggerukt, verdedigt men wel zijne misdrijven niet, men keurt die zelfs af, schoon met een woord, en zeer als in 't voorbijgaan, maar vergeet nimmer er bij te voegen: hij *meende* het toch altoos *wel*, hij had in den grond een *goed hart*, en, hij *was niemands vijand dan zijn eigen*."

„ En wien wijdt men deze verdediging? voor wien wordt van ter zijde deze lof ook bij anderen afgebedeld? Voor den man, bij wien, wanneer hij immer iets wel en ernstig meende, het dan was: de voldoening zijner lusten, het najagen zijner schandelijke vermaken, het inzwelgen van zijnen wijn, het rammelen van zijne dobbelsteenen, het schuiven en schikken zijner kaarten; voor hem, die in allen dezen niets deed dan zijn leven verwoesten en zijne ziel vermoorden! Van dien man verzekert men stellig en plegtig, dat hij het altoos *wel meende*."

„ En

gezegden zóó over te brengen in eene andere taal, dat men, even duidelijk en volkomen als in 't oorspronkelijke, de *Sarcasmus* van dezelve gevoelen kan; misschien is men hier boven met allen niet even gelukkig geslaagd. VERT.

„ En van wien zegt men, dat hij een *goed hart* had? Van den man, die, door geheel zijn leven henen, geene andere blijken gaf dan van een boos hart in zijnen boezem om te dragen. Zijn mond was vol van vervloeking en bitterheid, zijn gemoedsbestaan oploopend en wraakzuchtig, zijne voeten waren snel tot bloedvergieten, geen geweten was er in zijn binnenste noch vreeze Gods voor zijne oogen; maar, nu of dan, gaf hij iets aan den armen, en, uit gewoonte en navolging, was hij gastvrij. En zie daar, dit is het, 't welk geen' den minsten twijfel overlaat: of *zijn hart was in den grond goed!*"

„ Van wien, eindelijk; zegt men, *dat hij niemands vijand was dan zijn eigen?* Van hem, die het gene zijne nijvere spaarzame voorouderen hadden bij een vergaderd, heeft doorgebragt, en aan zijne onschuldige nakomelingen niets overlaat dan schaamte en den bedelstaf. Van dien heilloozen, wiens overdaad zijn huisgezin in armoede en ellende stortede, en wiens voorbeeld duizenden bederf. Van hem is het, dat men, niettegenstaande dat alles, omdat hij het slagtoffer werd van zijne lusten, en een martelaar zijner misdaden, zoo vrijmoediglijk verklaren durft: *Hij was niemands vijand dan zijn eigen.*"

Daar de Schrijver in het laatste Hoofdstuk spreekt van het gebrekkige van het fatsoenlijk Staatsstelsel, doet hij tevens voorslagen tot verbetering, waar van het *alternatief* is: *den Christelijken Godsdienst geheellijk te verzaken*; „ zulk een stap," zegt hij *Bladz.* 167 „ zou zeer veel toebrengen tot het daarstellen van *beslaanbaarheid met zichzelven*, en een einde maken aan eene vereeniging van partijen, die tot beiderzijdsch nadeel strekt; het *Fatsoenlijke Volk* zou zich op eenmaal ontslagen vinden van eene belijdenis, welke hetzelve gedurig inwikkelt in onvermijdelijke tegenstrijdigheid,

heid, en het Christendom van eene verbindtenis, welke hetzelve tot oneere strekt."

„ Of zoo men integendeel van eenig belang mogt oordeelen, gelijk ik vertrouwe dat men doen zal, *om hoe het ook ga, den Christelijken Godsdienst te behouden*, dan zou het ontwerp van hervorming geheel en al moeten *omgekeerd*, en het gene alsdan op te offeren viel, gevonden moeten worden in die wetten, die beginselen en die hebbelijkheden, welke strijden met den geest en de voorschriften van dien heiligen Godsdienst."

Dit uitgebreid hebbende, besluit hij zijn Werk *Bladz.* 172. „ Of het te verwachten zij dat veranderingen van zoo gewigtig eenen aard en van zoodanig eene uitgestrektheid als ik beschreven heb, immer tot stand zullen komen, durve ik niet vermeten te bepalen; doch hier van ben ik zeker, dat, gebeurde het, de *Fatsoenlijke Wereld* niet alleen, maar geheel de menschelijke maatschappij er aanmerkelijk door zoude bevoordeeld worden. Hoe vurig ik ook wensche om „ de verbetering", en „ het knotten van de heerschappij der ondeugd," zie ik nogtans daaraan onoverkomelijke zwarigheden in den weg staan, zoo lange rang, staat en rijkdom hunnen magtigen invloed te werpen hebben in de tegenoverhangende schaal! Dan, *en niet eerder*, zal het Christendom de hulde ontvangen, die het verdient, en de zegeningen voortbrengen, die het belooft, wanneer de „ toongevers onzer zeden" zich aan deszelfs gezag zullen onderwerpen, en het *Fatsoenlijk Volk* worden zal het *Volk van God.*"

Doch men leze het Werkje zelve, men zal er veel goeds in vinden, en nuttigs naar de behoeften van den tijd, welks buitensporigheden met regt gegispt worden. Alleen bedenke men dat, alhoewel de Schrijver in het gemeen spreekt van de *fatsoenlijke wereld*, hier echter uitzonderingen te

maken zijn; ook zal men weldoen, wanneer men zich wacht van eene verkeerde toepassing te maken, dewijl toch de hier gehekelde ondeugden sints lang ook andere *klassen* van menschen hebben aangestoken, en zich over het geheele ligchaam der Christenwereld verspreid. Men heeft dus welgedaan, dit Werk in een Nederduitsch kleed te steeken. Deze vertaling is zeer wel, zuiver en vloeijend uitgevoerd.

LEXICON LATINO-BELGICUM ex Majori Schelleriano aliisque contractum in usum Studiosae juventutis auctore J. P. Jungst, Zutphaniae *apud* H. C. A. Thieme. 1806.

Dat is:

LATIJNSCH en NEDERDUITSCH WOORDENBOEK, uit het grootere van SCHELLER *en andere zamengetrokken, door* J. P. JUNGST, 945 *Bladz. Octavo. De prys is f* 6-8-:

Eenigen tijd geleden, heeft het groot Latijnsch en Nederduitsch Woordenboek van SCHELLER, onder opzigt en met eene Voorrede van den Hoogl. RUHNKENIUS de plaats van het te voren in algemeen gebruik zijnde Woordenboek van PITISCUS vervangen. Doch, daar hetzelve, uit twee dikke quarto banden bestaande, door deze uitgebreidheid en kostbaar en moeijelijk tevens in gebruik is voor de eerstaankomende jeugd op de Latijnsche scholen, is door de vlijt van J. P. JUNGST, uit

uit dit groote werk van SCHELLER een beknopt Woordenboek zamengetrokken, waartoe hij ook zich bediend heeft van andere Woordenboeken, gelijk dat van BAUER en DE HAAS, en dit verkorte Woordenboek, wordt thans in het Latijn en Hoogduitsch ons medegedeeld met eene aanprijzende Voorrede van den Hoogleeraar HERM. BOSSCHA.

Dit Handwoordenboek, het welk nu voor eenen matigen prijs, in een tot gebruik gemakkelijk formaat, geleverd wordt, is grootelijks ten dienst der Scholen aan te prijzen.

Hetzelve is genoegzaam volledig, en, daar uit het groot Woordenboek van SCHELLER, door den Hoogleeraar RUHNKENIUS, met het loffelijk oogmerk, om hen, die de Latijnsche taal zuiver willen schrijven, de zuivere Latijnsche woorden en spreekwijzen te leeren onderscheiden, alle die woorden waren weggenomen, welke geen gezag van eenigen, of van eenigen beproefden Latijnschen Schrijver voor zich hadden, komen sommigen van dezelven, doch met voorbijgaan van openlijk onzuivere en barbaarsche, hier voor, omdat men een eenigzins ander oogmerk heeft, den eerstbeginnenden namelijk behulpzaam te zijn, om niet alleen de *Klassieke* maar ook andere Latijnsche Schrijvers te verstaan.

De beteekenissen der woorden worden juist en ordelijk opgegeven, en gerangschikt, zoo als dezelve uit eene oorspronkelijke geleidelijk voortvloeijen, het welk voor de jonge lieden het regte behoedmiddel is, om zich niet te verwarren.

Onze Lezers begrijpen zelve, dat zij van dit werk hier geen eigenlijk gezegd uittrekstel kunnen verwachten, doch een enkel voorbeeld echter willen wij hun aanwijzen, hoe het werk is ingerigt:

Ago, egi, actum, agere, §. 1. *drijven, b. v. het vee of wortelen*, radices. 2. *jagen, vervolgen*. 3. *doen, maken, ook voeren: b. v. een pro-*

ces, 4 *iemands zaak voorſtellen*, *b. v. van een Advokaat*, *of Toneelſpeler*. 5. agere aliquem reum, *iemand aanklagen*; 6. agere vitam, aetatem, *ook zonder* aetatem *of* vitam, *leven*, *zijn dagen ergens doorbrengen*; agere gratias, *dank zeggen*: 7. agere bellum, *oorlog voeren*, agere forum, *regtdag houden*, triumphum enz. 8. agere cum aliquo, *met iemand wel of kwalijk omgaan*, *ook met iemand over eene zaak ſpreken* Ago hoc, vel istud, *ik geef er acht op*; 9. animam agere, *op ſterven liggen*, *zieltogen*. Agens, *levendig*, *b. v.* imago, orator.

Doch, dit zij genoeg; wij vereenigen ons gaarnmet den Hoogleeraar BOSSCHA, om dit Handwoordenboek ten ſterkſten, en boven andere, *Biglotta*, *Triglotta*, *Tetraglotta* enz. aan te prijzen.

ENGELAND, WALES, IERLAND en SCHOTLAND. Door C. A. E. GOEDE. *Behelzende Berigten aangaande dezé Landen, verzameld op eene Reize, gedaan in de jaren* 1802 *en* 1803. *Eerſte Deel. Met Platen Uit het Hoogduitsch vertaald. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. 328 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-10-.

Wij hebben, het is waar, zeer goede berigten van *Engeland*, van MEERMAN, WENDEBORN en ARCHENHOLTZ, om van geene anderen te ſpreken, evenwel zal eene nieuwe goede beſchrijving van dat land en volk, het welk zoo vele zeldzame hoedanigheden heeft, niet onwelkom wezen. Vele bijzonderheden, bij zulk een volk ne-

nemen van tijd tot tijd andere gedachten aan, en leveren overvloedige ſtoffen op voor eenen naauwkeurigen en bekwamen waarnemer. Dit werk van GOEDE is zeer onderhoudend geſchreven, en heeft de goedkeuring van 's mans landgenooten, in derzelver uitmuntendſte Tijdſchriften, ontvangen. Men prijst hetzelve, als bijzonder geſchikt, om ons een waar en echt denkbeeld van dit magtig rijk, en deze belangrijke natie te geven.

Heeft onze natie zich, ſedert eenigen tijd verlustigd met de naauwkeurigſte berigten van *Parijs*; in dit werk zal zij aanleiding vinden, om *Londen* regt te leeren kennen, en deze beide Hoofdſteden tegen elkander te vergelijken, daar deszelfs Schrijver zich daarmede telkens bezig houdt, welke vergelijking meestal ten voordeele van *Londen* en de *Engelſchen* uitloopt.

Zie hier een voorbeeld van zoodanige vergelijking Bladz. 28. „ Tot de prachtigſte tooneelen, die een reiziger in *Europa* zien kan, behooren ontegenzeggelijk de verlichtingen van *Londen* en *Parijs*. Ook hierbij vertoont zich het in het oog loopend verſchil der beide ſteden ten aanzien van haar uiterlijk voorkomen. *Parijs*, van den kant der kaaijen verlicht, levert een gezigt op, welk den aanſchouwer voor eenige oogenblikken in eene betooverde wereld verplaatst; de prachtige voorgevels der paleizen, die zich aan beide zijden van de rivier verheffen, vertoonen zich bij den glans der lampen als tooverkaſteelen, en de ſchitterieng der duizende lichten, die in het water ſpelen, de heerlijk verlichte baden, die als groote vuurklompen op de golven van den ſtroom ſchijnen te rusten, de honderde kleine met veelkleurige lampjes opgetooide ſchuiten, die, heen en weer drijvende, aan het grootsch ſchilderij afwisſeling en beweging geven, de majeſtueuſe vergezigten, wel-

ken zich hier aan het oog op alle punten in glans ingehuld opdoen, verſchaffen te zamen vereenigd een gezigt, dat alle vrolijke aanlagchende beelden der verbeelding gaande maakt en onwillekeurig de zoete bedwelming van het oog aan het hart mededeelt. Volgt men den ſtroom van het volk, welke van de kaaijen den weg naar de tuin der Tuillerien inſlaat, dan gevoelt men zich door den glans van een brandend bosch verblind, welks eenvoudige doch grootſche partijen verreweg alles verdonkeren, wat de reiziger van dien aard te voren gezien heeft. Aan de Tuillerien grenzen de *Elyzeſche velden*. Hier ſteken aan alle kanten ſchitterende tempels en prachtig verlichte pijramiden het hoofd op en onder het gedruis der volksmenigte laten zich de hier en daar verſpreide kooren van muzikanten hooren. Hier eindigt het prachtig tooneel. De vreemdeling bemerkt weldra, dat het een feest is, welk de Regering uit grootmoedigheid aan het volk geeft; want alle overige gedeelten der ſtad liggen in hunne gewoone duiſternis verzonken en alleen in eenige weinige ſtraten, welken in de nabijheid van het paleis der Regering gelegen zijn, ziet men hier en daar aan de venſters der onderſte verdieping een paar ſobere lampjes branden."

„ In *Londen* is de verlichting der ſtad een feest, welk het volk zichzelve geeft, en waaraan het ook uit dien hoofde een des te levendiger aandeel neemt. De weinige openbare gebouwen, welke bij zulke gelegenheden in *Londen* verlicht worden, zijn, al hebben zij ook, gelijk de Bank in *Engeland*, eenen fraaijen voorgevel, grootendeels zeer onvoordeelig gelegen. Geen een maakt zulk een grootſchen en bedwelmenden indruk als de *Tuillerien* of de *Louvre*. Maar daarentegen zijn alle bijzondere huizen voortreffelijk verlicht, en de verbazend groote hoofdſtraten ſchitteren van het eene einde tot het andere met eenen onafgebroken glans. De zelf-

zelfde majeſtueuſe vergezigten, welke zich van de kaaijen in *Parijs* aan het gezigt vertoonen, vindt men hier aan honderd verſchillende oorden weder. Uit de geweldig groote hoofdſtraten werpt het oog met verwondering eenen blik in de aan alle zijden verlichte bijſtraten, en daar de verlichting zich over de geheele ſtad van het eene einde tot het andere uitſtrekt, zoo breidt zich het ſchitterend tooneel tot in het onafzienelijke uit, en de reiziger is niet in ſtaat hetzelve in zijnen geheelen omvang te overzien. De ongelijke bouworde der huizen, als ook dat, dat een ieder bij de verlichting zijn eigen plan geheel vrij volgt, komt eene overeenſtemmende regelmatige inriging van dezelve voor; maar juist deze onophoudelijke afwisſeling der gedaante maakt, dat het oog minder vermoeid raakt, en van het groot geheel met vergenoegen tot de beſchouwing der deelen overgaat. De lampen van ſpiegelhelder glas zijn grootendeels op eene uitſtekende wijze tot een geheel gevormd, kronen, ſterren, geheele rijen zuilen, bogen, ſlingers van bloemen, en bloemenkranſſen vertoonen zich in duizendvoudig verſchillende gedaanten. Daarentegen zijn in de Citij de devijzen en doorſchijnende ſchilderijen grootendeels alleen voor den eerlijken JOHN BULL (*) berekend en onderſcheiden zich zelden door groote zinrijkheid. Ten minſten was dit bijna algemeen het geval bij die, welken ik bij de laatſte verlichting van *Londen* ten tijde van het vredensfeest gelegenheid had te zien. Eene nadrukkelijke loſſpraak ter eere der Engelſche zeemagt, eene vrome uitboezeming voor den bloeijenden wasdom van den handel, de beeldtenisſen van den Koning en de Admiraals, eene *Britannia* met den olijftak des vredes waren de menigvuldigſte

(*) Onder dezen naam wordt hier het Engelsch gemeen verſtaan. Daarover nader in het XIVde Hoofdſt. VERT.

ste verfieringen van dien aard. Er mengden zich wel hier en daar eenige aardige vindingen onder; maar altijd kwamen zij op een dier onderwerpen neder. Zoo herinner ik mij, dat bij den horologiemaker JAMESON in *Charing-cross* een fraai groot schip de algemeene opmerkzaamheid der voorbijgangers naar zich trok. Het verbeeldde te zweven op de verlichte golven der zee en werd door een uurwerk in gestadige beweging gehouden. Het geheel was omgeven met een krans van lampen, en daarboven las men in glinsterend schrift: „ *Britains glorij*," Britaniens roem. Bovenal was het nieuwer gedeelte der stad met zijne herelijke squares prachtig verlicht. Het vertoonde zich alles grootscher en rijker in smaak. De groote huizen der squares waren in schitterende tempels veranderd, en waar de bouwworde voor de werking niet gunstig was, was men dit door afzonderlijke stellaadjen te hulp gekomen. Hier waren de doorschijnende schilderijen met smaak uitgevoerd en stelden zij zinrijke zinnebeelden voor. Inderdaad het levert een wonder schoon gezigt op, wanneer men de groote Oxfort-straat langs gaat, welke zich in eene vurig glansvolle lijn onoverzienelijk uitstrekt, en dus aan beide zijden de verlichte squares met derzelver schitterende versieringen voor zich uit ziet. Echter zal zich in elk gedeelte van *Londen*, het welk een vreemdeling bij gelegenheid van zulke feesten maar bezoekt, een verrassend tooneel opdoen. Voornamelijk zal hij over de verbazende menigte volks verwonderd staan, welke hier in eene uitgestrektheid van meer dan eene duitsche mijl in alle rigtingen en in alle gedeelten der stad door de verlichte straaten henendringt. Het tooneel, dat een reiziger, bij de verlichting van *Parijs* in éénen oord opeengedrongen zag, ziet hij bij gelijke gelegenheden in *Londen*

tot

tot in het onafmetelijke verveelvoudigd en uitgebreid."

Wij willen onze Lezers, dien wij echter het Werk zelve aanbevelen te lezen: vergasten op de eene en andere bijzonderheid.

„ Door niets meent zich een Londensch winkelier zekerder krediet te bezorgen, dan wanneer hij zijn winkel met 's Konings wapen versieren en met groote vergulde letters aankondigen kan, dat hij de bescherming van een doorluchtig persoonadje geniet. Van daar is er in *Londen* naauwelijks eene soort van winkels, waarvan de een of andere eigenaar zich niet ter zijner aanprijzing van het uitsluitend voorregt bedient, om op zijn uithangbord van de bijzondere begunstiging des Konings, der Koningin, of des prins van *Wales*, des hertogs van *York* of des hertogs van *Clarence* te gewagen en hetzelve met het wapen der koninglijke familie op te sieren. Op de geboortedag van zijnen koninklijken begunstiger verzuimt ook de eigenaar van zulk een voorregt nooit zijnen winkel op het prachtigst te verlichten. Het koninglijk wapen is eene versiering, waarnaar de winzieke eerzucht der Londensche winkeliers zoo gretig haakt, dat velen, om er hunne winkels maar mede te kunnen opronken, zich van die genen, welken daartoe verlof verkregen hebben, het regt laten toewijzen, om als hunne lasthebbende te voorschijn te treden. Zoo heeft, bij voorbeeld de hoedemaker HARE in de *Strand* zijnen winkel met het wapen van den prins van *Wales* versierd, dewijl hij eenige artikelen van de heeren CATERS in commissie verkoopt, die de eigenlijke hoedenmakers van den Prins zijn."

„ Ik haal deze kleine bijzonderheden op, omdat zij mij voorkomen veel af te doen tot regte kennis van den handelgeest der Londensche winkeliers. Intusschen men vindt somwijlen zulke koddige voorregten van dat soort, dat men in ver-

zoeking komt, ze, hoe ernſtig ze ook gemeend zijn, voor bloote jokkernij te houden. Zoo ziet men onder anderen digt bij *Leicester-ſquare* een ſoort van kwakzalvers winkel, die zeer aardig is opgeſchikt, en welks bezitter zich, als — den geprivilegeerden wandluizendooder (*) in dienst van beide hunne Majeſteiten bij het publiek aankondigt. Op den *New-road* komt men langs een huis, waar men met groote trekletters boven den ingang leest, dat hier — de ezelinnenmelk-verkoopet van hare koninglijke Hoogheden, den hertog en hertogin van *York* — woont. Voor eenigen tijd had een man, die zeer handig was in het maken van houten beenen, en voor wiens winkel in de Strand een geweldig groot konstwerk van dat ſoort als uithangbord uitſteekt, den dollen inval, om te verzoeken, dat hij den titel van — houtenbeenmaker zijner koninglijke Hoogheid, den prins van *Wales* — voeren mögt. Natuurlijkerwijze kon de Prins, die de ſchoonſte beenen van de wereld heeft, dit belagchelijk verzoek niet inwilligen."

Van de *Policie* in *Londen* zijn onzes Reizigers berigten niet gunſtig. „ Hoe dikwerf" zegt hij Bladz. 148. er ook in *Londen* brand ontſtaat, nog nooit is de policie er op bedacht geweest, zekere orde te ſtellen op de inrigtingen, geſchikt tot blusſing van den brand en beveiliging der naastgelegen huizen. Het ontbreekt wel niet aan goed gereedſchap om den brand te blusſchen; maar de verwarring is bij zulke gelegenheden zoo groot, dat er zelden een huis gered wordt. Er worden geen wachten geſteld, om den aandrang van het gemeen te verhinderen en de uit den brand geredde goederen te beveiligen. Het volk mengt zich onder de perſonen, die met het blusſchen van den brand bezig zijn, en de algemeene verwarring, wel-

(*) *Bog deſtroyer.*

welke het met voordagt vermeerdert, wordt tot ſtelen en plunderen niet ongebruikt gelaten."

Terwijl GORDE, over *de opvoeding* bij de *Engelſchen* ſprekende, daar in, en in de inrigting der ſcholen verſcheidene gebreken aanwijst, teekent hij ook daarvan uitmuntende hoedanigheden op *Bladz.* 165. „ Nooit bemoeit zich een ſchoolonderwijzer met de kleine belangens zijner ſcholieren. Hunne ſpelen te regelen, en hunne geſchillen te beſlechten, blijft hun zelven geheel aanbevolen. Zoo ontſtaat in elk ſchool een klein gemeenebest, dat dan eens den vorm eener ariſtokratie aanneemt, dan eens een uitſtekend jong vernuft als monarch huldigt, dan eens zich in partijen verdeelt, die om de heerſchappij kampen."

„ Dan zulk een kinderrepubliek zou weldra uit een raken, wanneer zij niet door een grondbeginſel beheerscht werd, waarvan de weldadige gevolgen voor den grooten ſtaat niet te berekenen zijn. En dit beginſel is: der waarheid in woorden en daden getrouw te blijven; welke wet met eene geſtrengheid gehandhaafd wordt, die men niet genoeg bewonderen kan. De leugenaar, de huichelaar, de vleijer wordt van allen verſtoten, mishandeld en zoo lang vervolgd, dat hij van het ſchool raakt. De onderwijzer is niet in ſtaat hem te redden, en in geval deze zoo onbedachtzaam ware van hem in zijne beſcherming te nemen, dan zou hij gevaar loopen, nevens den ſchuldigen, in den haat en de verachting der kwekelingen te deelen."

„ Zoo vormen zich in de ſcholen die edele grondtrekken van het Engelſche volkskarakter, de opregtheid, eerlijkheid, waarheidsliefde en trouw. Men heeft dikwerf gelegenheid de behoedzaamheid der Engelſchen in hunne uitdrukkingen te bewonderen, waarmede zij den ſchijn van een ongetrouwe vergrootende wijze van ſpreken zoeken te vermijden. Deze prijzenswaardige hoedanigheid is ze-

zeker in hun verblijf op de ſcholen gevormd geworden. Het ontbreekt den Engelſchen zelden aan de noodige menſchenkennis, om den baatzuchtigen van den goedhartigen, den vriend der waarheid van den leugenaar te onderſcheiden. Ontegenzeggelijk is dit eene vrucht hunner vroegere opvoeding, waar zij in de republikeinſche verbinding met hunne jonge medeburgers, die zonder achterhoudendheid hun karakter bloot leggen en hunne ontkiemende driften beurtelings beſtrijden, eene treffelijke aanleiding vonden om zichzelven en anderen gade te ſlaan. Op de ſcholen worden ook die banden van hartelijke vriendſchap geſloten, die den Engelſchen voor hun geheele leven heilig zijn. Wanneer bij hun alle romaneske droomen der jeugd in rook vervlogen zijn, dan blijft toch de liefderijke trouw, waar van de knaap gelofte deed, den man in alle levendigheid bij."

Doch wij moeten ons bepalen Het gene hij zegt van het karakter der *Engelſchen* als burgers, van de Staatsdienaars enz. is voornamelijk opmerkingswaardig. Dit verdient nog overgeſchreven te worden, *Bladz.* 86. „ Ik had met mijnen vriend kort te voren over de ſtaatkundige geſteldheid van *Engeland* en de gevaren, waarmede het bedreigd wordt, geſproken. Hij was nog vol van het onderwerp van ons geſprek en riep bij het grootsch gezigt met warmte en geestdrift uit: „ hoe, dit nijvre volk zou tot woeste puinhoopen verzinken en deze trotſche natie onder een ſoldatenjuk den hals buigen? Kon *Engeland* ooit zoo verachtelijk vallen, werd deze laatſte ſchuilplaats der vrijheid immer ter neergehaald, waarlijk ik zou het niet overleven." Deze warme patriot was een *Ierlander*."

Dit Deel is verſierd met eene fraaije afbeelding van den Engelſchen Staatsdienaar CHARLES JAMES FOX. Eene plaat, tot dit eerſte Deel behoorende

was

was nog niet gereed, en zal bij het *tweede* Deel geleverd worden, naar welks uitgave wij verlangen.

FERDINAND, *door* J. G. MULLER, *Schrijver van den Siegfried van Lindenberg. Eerste Deel.* Te Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. 250 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-16-:

„ De Schrijver van den *Siegfried van Lindenberg*, *de Heeren van Waldheim*, *Emmerik en Heer Thomas*," zoo luidt het voorberigt van den Vertaler, „ is te gunstig bij onze Natie bekend, dan dat wij het noodig zouden keuren, veel tot aanprijzing van dezen FERDINAND te zeggen. Na verloop van verscheiden jaren is deze weder de eerste *Roman*, welke wij van die geachte hand ontvangen; en, schoon wij erkennen moeten, dat de toenemende ouderdom den Schrijver over het geheel meer ernstig schijnt te hebben gemaakt, dan hij voorheen was, zal echter niemand hetzelfde luimige vernuft, 't welk vooral in den *Siegfried van Lindenberg* zoo verwonderlijk schittert, op verscheidene plaatsen van dit boek kunnen miskennen, terwijl de diepe kennis van menschen en menschelijke zaken, welke alle verstandige lezers in de *Romans* van dezen Schrijver bewonderden, de hooge achting voor zuivere deugd en levendige tentoonstelling der ondeugd, waardoor de gemelde boeken sedert hunne verschijning onder de nuttigste *Lectuur* geteld zijn, in onzen FERDINAND, zoo mogelijk, nog meer dan in de vorige werken doorstralen. Wij durven dus vrijelijk betuigen, dat

dat dit boek voor verſtand en hart niet alleen niet ſchadelijk is (welke *negative* eigenſchap waarlijk zeer weinig lofs verdient,) maar dat er voor den bedaarden nadenkenden Lezer vele uitmuntende leſſen van levens-wijsheid en deugd uit te halen zijn. — Bij de vertaling zijn geene andere vrijheden gebruikt, dan die het boek voor den Nederduitſchen Lezer meer geſchikt ſchenen te maken. De ſpelling is die van den Hoogleeraar SIEGENBEEK."

Wat het beloop van dezen *Roman* betreft: LODEWIJK, vader van FERDINAND, den Held van het verhaal, heeft een ondankbaar Hof moeten verlaten, en zijnen toevlugt genomen in een eenzaam gelegen dal, het welk hij op eene voormalige reize had leeren kennen, in het zelve woonde de deugdzame HERMAN, wiens vader toen den Reiziger LODEWIJK ontvangen had, en die des vaders leſſen volgende, een opregt deugdzaam vriend van LODEWIJK wordt, in zijne eenzaamheid.

Hier nu wordt onze FERDINAND geboren, en door zijnen vader opgevoed, op zoodanige wijze, dat hij aan 's vaders oogmerken en wenſchen eenmaal voldoen moge.

„ Het was voor het overige geene geringe onderneming, van den jongeling dat te maken, wat hij naar des vaders oogmerken en wenſchen worden moest, want de wenſchen ſtreden zonneklaar met de oogmerken. Zoo FERDINAND aan deze laatſte zou beantwoorden, dan moest hij, bij voorbeeld, een beleefd, afgeregt, doorſlepen en bedachtzaam man van de wereld worden, wien zelfs in eene *antichambre* niets in de war brengt, en die op den ſpiegelgladden grond met vasten tred gaat; doch ook tevens een man, die over eene geheele ſchaar van omkoopbare ſchurken weet heen te zien, wanneer regt en onſchuld hem roepen; een moedig, onverſchrokken, beraden wezen, vol gevoel van eer, 't geen de ſpits weet te bieden,

en

en voor niets ſiddert dan voor eene ſchandelijke daad, — en wat hij bovendien nog al worden moest. Daarentegen om de eerſte te vervullen, had hij een man moeten worden, gelijk HERMAN was, een vriend der natuur, die niets ſchoon vindt dan haar, die niets bemint dan haar, wien niets bekoort dan zijn lagchend dal, en die zijn nedrig, vreedzaam ſtroodak, en het genot der onſchuldige huisſelijke genoegens, die hij onder hetzelve vindt, boven de trotſche paleizen en alle weelderige vermaken der groote wereld oneindig ver verkiest. LODEWIJK's vurigſte wensch was, dat zijn zoon bekwaam mogt worden, in zijne plaats te treden, wanneer een te vroege dood hem verhinderen mogt, zekere oogmerken ten uitvoer te brengen; doch dat hij, zoo ras hij dezelve volvoerd zou hebben, — dat is: zoo ras hij de handen geheel vrij zou hebben, om zich elk genot te verſchaffen, 't geen de eerzucht en den wellust vleit, — man genoeg zijn zou, der wereld den rug toe te keeren, — niet, als hij, door den drang van gebiedende omſtandigheden, maar uit ſmaak, uit wezenlijke neiging, uit vrije keus; dat hij in dit ſtille dal terug keeren: hier onbemerkten onbenijd in den ſchoot der benijdenswaardige rust leven, en ſteeds wijs genoeg zijn zou, om de ganſche waardij van zijn geluk te voelen!"

FERDINAND, door zijnen vader met zorg opgevoed, waarmede telkens de wijze leſſen en menschkundige aanmerkingen van HERMAN gepaard gaan, maakt een goed gebruik van deze opvoeding en wordt een edel jongeling. Zijn hart vat eene zuivere liefde op voor zekere THERESE, een beminlijk deugdzaam meisje, welke hem misſchien in het vervolg in zijne omſtandigheden van dienst zal wezen; met één woord, FERDINAND gedraagt zich zoo, dat men alles goeds van hem hopen mag.

Na

Nu ver genoeg in jaren gevorderd, neemt zijn vader LODEWIJK hem met zich op eene reize, ter volvoering van zijne oogmerken, en verhaalt aan zijnen zoon onder weg zijne lotgevallen, in het midden van welk verhaal dit Deel afbreekt, en den Lezer met verlangen naar het volgende doet uitzien.

GESCHIEDKUNDIGE TAFEREELEN van het MENSCHELIJK LEVEN, inhoudende de ſchuldige Dochter en het ijzeren Masker. Gevolgd naar het Fransch. Met Platen. Te Amſterdam *bij* G. Roos. 271 *Bladz. Octavo. De prijs is f* 1-10-:

Van de twee Verhalen, welke van dit Boekje den inhoud uitmaken, zal het *eerſte* moeten dienen, om voor de gevolgen eener verwaarloosde en kwalijk ingerigte opvoeding te waarſchuwen; maar het *tweede* zou belangrijk zijn, indien wij er op aankonden, dat hetzelve wezenlijk gebeurde daadzaken, en geene blootelijk verſierde bijzonderheden bevatte. Trouwens *de man met het ijzeren masker* is een zoo merkwaardig tooneel in de Franſche Geſchiedenis, dat ieder belang zal ſtellen in alle bijzonderheden, die dezen man, welken men het naast voor eenen Tweelingbroeder van Koning LODEWIJK XIV heeft gehouden, betreffen; en welke hier in dit verhaal ons worden medegedeeld.

Hoe het echter zij, deze bijzonderheden, het zij dan waar of verdicht, leeren den Lezer de geſteldheid van het Hof van LODEWIJK XIV kennen, en

en wie, zoo lezen wij in het slot van dit Boekje eene aanmerking van den Vertaler: „ Wie, die dit tafereel van het Hofleven, deszelfs staatkundige belangen, geheime intriguen en kabalen, en de daaruit ontstaande rampen welke op het hoofd der onschuldige slachtoffers nederdalen, met ernst nadenkt: moet niet huiveren voor zulk eene levenswijze; waarin kabaal en lage staatsbelangen de inspraak der billijkheid, menschelijkheid en natuur smoren!.. Gelukkige sterflingen! die onbekend, en vergeten leeft, die uw levensonderhoud in uw' dagelijkschen arbeid vindt; en door nijverheid aan uwe behoefte voldoet: u blijven nooit ledige oogenblikken van zelfsverveling over; om ijdele wenschen te voeden en hierdoor uw tegenwoordig genot te vergiftigen, terwijl uw' stand te weinig aanzien heeft, om den nijd en afgunst uwer medemenschen te wekken. Hoe dikwerf slaan trotsche hovelingen in het voorbij rijden een' verachtelijken blik op uwe schamele woning — terwijl onder uw nederig dak het stil geluk woont, daar de hoveling of staatsdienaar dikwerf bij het intreden in zijn prachtig paleis door angst, en foltering omringd wordt..."

„ Bijaldien de goede JULIUS, in zijn dorp gebleven ware, en nimmer de zucht naar rang in zijnen boezem had voelen ontbranden, zou hij met LAURA in zijn' eenvoudigen levensstand gelukkige dagen gesleten hebben... Een enkele stap vergiftigde zijn lot, en doemde hem voor altijd tot het treurigst en rampvolst leven. Laat ons terwijl wij zijne ongelukken met tranen vereeren, hieruit de nutte les trekken: om ons in den eenvoudigen stand te vergenoegen, waarin de Hemel ons plaatste."

Vader JAKOB en zijne KINDERTJES, of vervolg op de Kleine Kindervriend Een Schoolboekje, door M. VAN HEININGEN BOSCH. Amſterdam *bij* W. Brave. 78 *Bladz. Octavo. De prijs is f — 4 —.*

Met regt heeft men dit Boekje een allerliefst Boekje voor Kinderen genoemd, juist voor Kinderen geſchreven, en waarmede zich de Heer VAN HEININGEN BOSCH op nieuw verdienſtelijk gemaakt heeft bij onze lieve kleinen.

Het Boekje ſtrekt, ſchoon het op zich zelve een geheel is, echter te gelijk ten vervolge als 't ware van een ander van onzen Schrijver: *De Kleine Kindervriend* (1804 te *Groningen* bij den Boekhandelaar R. J. SCHIERBEEK uitgegeven,) en het ſtaat gevolgd te worden, door een derde: *Moeder* ANNA *en hare Kindertjes*, te *Groningen* bij J. OOMKENS en ZOON; zoo dat deze drie werkjes een geheel ſtelſel van Schoolboekjes voor Kinderen uitmaken.

Dit Boekje bevat in eenen regten Kinderſtijl Vertellingen, Verhalen, Versjes, Raadzeltjes enz. die het verſtand der kinderen ſcherpen, en hun tevens goede lesſen geven van deugd en zeden. De Spelling is naar die van SIEGENBEEK. Zie hier eene en andere proeven:

OI IK HEB ER NIET OM GEDACHT.

„ Als Vader of Moeder MIETJE eens gelastten, om iets te doen, dan deed zij het niet. En vroeg men haar naderhand, of zij het gedaan had, dan gaf zij altijd ten antwoord: „ oi Ik heb er niet om gedacht."

„ Eens

„ Eens zei hare Moeder, op een voordenmiddag, tegen haar: MIETJE! ga naar den tuin en wied de ertjes." — „ Goed, lieve Moe!" zeide zij. Maar toen Moeder een uur daarna vroeg, of zij de ertjes al gewied had, was het weder: „ o! Ik heb er niet om gedacht."

„ Was dat braaf van MIETJE, zoo achteloos te zijn!"

„ Wel nu!" hernam hare Moeder toen, „ ga er dan op den oogenblik heen." Met deze woorden, nam zij MIETJE bij den arm, en schoof haar, met een streng gelaat, de deur uit."

„ Hoe weinig zin MIETJE nu aan het wieden had, moest zij echter gehoorzamen. In het heen gaan, riep zij nog: „ maar als het etenstijd is, lieve Moeder! hoe dan?"— „ Dan zal Moeder u roepen laten;" antwoordde hare Moeder.

„ Toen MIETJE eindelijk de ertjes schoon gewied had, spoedde zij zich naar huis. — Nu!" zeide zij onderweg, „ ik zal er van middag goed wat aan doen, want ik heb een honger, als een paard." — Maar, ô jongens! wat stond zij te kijken, toen zij te huis kwam. Zij vond de hond in den pot. Vader en Moeder hadden met eten al gedaan. En nu schoot er voor MIETJE niets over, dan een' boterham. „ Waarom heeft Moeder mij niet geroepen," zeide zij, „ toen wij eten zouden?" — o!" antwoordde hare Moeder, „ ik heb er niet óm gedacht."

„ MIETJE voelde wel, wat hare Moeder daar mede zeggen wilde. Eindelijk hernam Moeder: „ nu kunt gij eens zien, mijn Kind! hoe het smaakt, wanneer wij iemand verzoeken iets voor ons te doen, en wij dan naderhand moeten hooren: „ o! ik heb er niet om gedacht."

„ Schreijend, viel nu MIETJE hare goede Moeder om den hals, bekende schuld, en beloofde dat zij zich beteren zoude."

„ En gij, die even eens zoo doet, als MELTJE deed, wat zult gij doen?"

Doet gij wel of doet gy kwaad:
't Loon is altijd naar de daad;
Kwaad volgt kwaad, en goed volgt goed:
Wel hem, die het laatſte doet!

DE BRAVE ZOON.

„ LUKAS woonde bij eene oude Dame, die dikwijls gasten bij zich kreeg. Als de gasten weggingen, gaven zij aan LUKAS en de andere dienstboden altoos eenig geld. Vervolgens deelden zij dat dan met elkander, en ieder deed er mede, wat hem goed dacht."

„ Toen het jaar om was, liet de oude Dame alle hare dienstboden voor zich komen, en vroeg hen, wat zij wel gekocht hadden, voor het geld dat de gasten hen gegeven hadden. „ Die zijn geld het beste beſteed heeft, zal een mooi liedeboek van mij hebben;" voegde zij er bij."

„ Nu leide SAARTJE, de keukenmeid, haar dikke zilveren beugeltas op de tafel. NEELTJE, de kamermeid, vertoonde hare nieuwe hembden. De oude WILLEM, die altijd op de koets reed, haalde zijn zilveren horologie uit den zak, en zei tegen LUKAS: „ dat heb ik er van gekregen! wat gij?" Maar LUKAS wist niet wat hij zeggen zou: want hij kon niets moois zien laten."

„ Wel, LUKAS!" zei eindelijk de Dame, „ hebt gij niets te vertoonen?"

„ Ach, Mevrouw!" antwoordde de goede Jongen heel verlegen, „ ik kan niets moois zien laten."

„ Waar hebt gij dan uw geld gelaten?" hernam zij. „ Gij hebt het toch niet verſpeeld, of verkwist? — Of hebt gij uw geld nog in uw zak?"

„ Ook

„ Ook niet, Mevrouw!" antwoordde LUKAS: „ maar als Mevrouw het dan volſtrekt weten wil, waar ik mijn geld gelaten heb, gelief dan een weinigje geduld te hebben."

„ Met deze woorden ſnelde LUKAS de deur uit: maar kort daarna kwam hij terug. En wat denkt gij nu wel, dat hij medebragt? Dat kunt gij niet raden! Hij bragt eene oude blinde Vrouw mede."

„ Zie hier, goede Dame!" riep hij toen, „ mijne Moeder.— Al wat ik ben, ben ik door haar. Toen ik klein was en mijn brood nog niet verdienen kon, toen werkte zij voor mij, van den morgen tot den avond. Nu is zij oud en blind, en kan zelve haar brood niet langer verdienen: moet ik nu niet voor haar werken?"... „ In het eerſte wilde ik, net als WILLEM, een horologie voor mijn geld koopen; maar ik dacht: gij een zilveren horologie in den zak, en uwe arme blinde Moeder geen brood in de kast? Neen! dan is het beter, dat gij geen horologie hebt en uwe arme Moeder brood. Zoo dacht ik, goede Mevrouw! en daarom gaf ik mijne lieve Moeder, alles wat ik maar eenigzins miſſen kon."

„ Wat de oude Dame vervolgens zeide, en wie het mooije Liedeboek kreeg, dat wil ik u eens weder raden laten."

„ Zoudt gij. het niet aan LUKAS gegeven hebben, mijne Liefjes?"

DE ZACHTMOEDIGHEID MAAKT BEMINNELIJK.

GRIETJE.

Ei zeg mij, liefſte Moeder!
Waarom toch is het Bokje,
Bij alle wijze menſchen,
In haat en in verachting:
En 't Schaapje, daarentegen,
De gunſteling van ieder?

MOEDER.

De Bok is valsch en grillig,
Zelfs jegens zijne vrienden;
Het Schaapje opregt en goedig,
Zelfs jegens zijnen vijand;
Geduchte wraak te nemen,
Wanneer men hem beleedigt,
Is de aard van 't ſtoute Bokje;
Vergeven en vergeten
Is de aard van 't goede Schaapje.
Zachtmoedigheid en liefde
Maakt hem tot ieders gunſteling.

GRIETJE.

Ach Moeder! geef me een Schaapje.

MOEDER.

Wat wilt gij met dat Schaapje?

GRIETJE.

Dat Schaapje, zoo zachtmoedig,
Zal mij toegeeflijk maken,
Als KEETJE, HEIN *of* DORIS
Mijn ſpeelgoed willen hebben;
En leeren mij, wanneer men
Mij onverdiend beleedigt,
Vergeven en vergeten.

MOEDER.

Gij zult een Schaapje hebben.
Maar weet — het goede Schaapje
Laat aanſtonds de ooren hangen,
Wanneer 't u ziet krakeelen,
Of kwaad met kwaad vergelden.

En GRIETJE *kreeg een Schaapje*
Maar 't goed zachtmoedig Schaapje
Liet nimmer de ooren hangen;
Want GRIETJE *werd zoo aardig,*
Zoo lief en zoo zachtmoedig,
Als 't goede Schaapje zelve.

NA EEN ONWEDER.

JAN.

Wat was 't van middag heet!
Hoe heb ik niet gezweet!
'k Was met mij zelf verlegen,
Maar, ſints wij 't onweêr kregen,
Is alles omgekeerd
Niets is er dat mij deert!
'k Ben nu, ik weet niet hoe,
Zoo wel, zoo weltemoê:
Zou dat van 't onweer komen?
o! Dan is 't wel verkeerd,
Dat heb ik nu geleerd,
Voor 't onweer zoo te ſchromen.

VADER.

o Ja, mijn lieve JAN!
Dat alles nu zoo friſch,
Zoo groen, zoo geurig is,
Is 't onweer de oorzaak van.
En daarom — vrees toch niet!
Hoe ook de blikſem ſchiet;
Hoe ook de donder raast;
Hoe ook de ſtormwind blaast;
Wees altijd welgemoed:
Het onweer is ons goed.

JAN.

De hemel, om ons heen;
De bloemen, groot en kleen;
De ſchaapjes aan de hei;
De koeitjes in de wei;
Het viſchje, dat daar ſpringt;
Het vinkje, dat daar zingt;
Het paardje, dat daar draaft;
De landman, die daar graaft;
Zelfs 't hondje aan zijn zij:
't Is alles even blij!
Kan dat van 't onweer komen?

VADER.

o Ja, mijn lieve JAN!
Dat alles nu zoo frisch,
Zoo blij, zoo keerlijk is,
Is 't onweer de oorzaak van.

JAN.

o! Dan is 't wel verkeerd,
Dat heb ik nu geleerd,
Voor 't onweer zoo te schromen.

Nu tot besluit nog een paar *Raadseltjes*:

RAADSELTJE.

Geheel alleen,
Mint mij niet een:
Maar word ik vergeten,
Het lekkerste eten,
Heeft weinig smaak.
Is 't dus uw zaak
Mijn naam te weten:
Zeg op dan, hoe ik word geheten?

ANTWOORD.

Zout.

RAADSELTJE.

Ik zeg aan u meer dan ik weet.
Wie kan nu raden, hoe ik heet?

ANTWOORD.

Een Klok, die ons zegt, hoe laat het is. Ook een Handwijzer, die ons den weg aanwijst."

LET-

LETTER-NIEUWS.

Bij W. van Vliet, Boekverkooper op de Heilige Weg, te *Amſterdam*, is heden van de Pers gekomen en alom verzonden: de Tweede Druk van het *Dagboek, gemeenzame Brieven en eenzame Overdenkingen van L. C.*, geſchreven door wijlen Juffr. CATHARINA ALLEGONDA VAN LIER, aan *Cabo de Goede Hoop;* en, op haar verzoek, bij haar leven gedaan, uitgegeven door J. J. KICHERER, Pred. bij de Hervormde Kerke en Zendeling onder de Heidenen in *Afrika*. In gr. 8vo. *f* 1-16. — Bij denzelven is thans ook te bekomen, voor één Gulden: *Oden en Gedichten* van Mr. J. P. KLEIJN en Vrouwe A. KLEIJN Geb. OCKERSE. Twee Stukjes, keurig op postpapier gedrukt. — Dit aangenaam Bundeltje bevat een menigte treffende Onderwerpen, als onder anderen: *De Christen bij het Onweder. De intrede in den Hemel. Het Vergenoegen. Aan ſtervende Christenen. Avond-Gedachten. Aan den Dageraad. De ware Vriendſchap. Bij een Doodkist. Het uur der Verzoening. Aan den Nacht. Christ'lijk Lied. Gods Vaderhand. Mijne Rust. De dag des Gerigts*, enz. enz.

Bij den Boekverkooper J. ten Brink Gz. te *Amſterdam*, is van de Pers gekomen en alom verzonden:

I. *Verzameling van eenige op eenen Euangeliſchen toon geſtemde Psalmgezangen*, uit onze gewone Berijming gekozen, door A. IJPEIJ, Prof. te *Harderwijk*, waar achter eene aanwijzing, om dezelve bij bijzondere gelegenheden, en bij het behandelen van den Heidelbergſchen Catechismus toepaſſelijk te kunnen zingen; dit Werkje is zeer geſchikt voor Leeraaren, Christelijke Gezelſchappen, Huiſelijken Godsdienst, Zendeling-Genootſchappen, enz. enz. De prijs is 22 Stuivers.

II. *Verſlag eener Reize van Utrecht naar Warendorff bij Munſter en bezoek bij den Hofraad* KATZENBERGER *aldaar*. Eene korte bijdrage bijzonder voor zulken die aan het afſchuwelijk en doodelijk ongemak de *Kanker*, lijden, daar voor vreezen, of in de Genezing hunner ongelukkige Medemenſchen een hartelijk belang ſtellen, door F. VAN TEUTEM, Leeraar te *Utrecht*. De prijs is 5½ Stuiver.

Bij E. Bonte, Boekverkooper te *Dordrecht*, zijn van de volgende Werken nog eenige weinige Exemplaren te bekomen:

I. J. H. KNOOP, *Pijlaar der Algemeene Mathesis, of Wis-*

kunde of Arithmetica. Waarin de gronden der geheele zoo wel gemeene als verhevenen *Arithmetica* als van de *Analitjsis* of *ontbindings-rekenkunst* en Algebra, op eene klare en duidelijke wijze verhandeld en gedemonstreerd worden; alles met veel uitgewerkte voorbeelden opgehelderd. Twee dikke Boekdeelen in 8vo. met Platen, schoon 976 pag groot, voor den zeer goedkoopen prijs van *f* 7 - 8 —

2. *Het Hollandsch klein Goudvinkje*, zingende op eene bevallige manier veele differente fraaije Liedjens, op allerlei wijzen en onderwerpen; benevens eenige Zangstukjes op den Morgen, den Dag, den Avond, den Nacht, de Lente, de Zomer, de Herfst en de Winter en vele andere meer, dit lief en bevallig boekje is versier met 12 fraaije Plaatjes, kost 11 Stuiv. en met afgezette Pl 16 St.

3. *Tafereelen uit het menschelijk Leven.* Uit onderscheidene Schrijvers bijeen verzameld door A. BRUGGEMANS; 4 Deelen compleet à *f* 7 - 2 — elk Deel apart à 36 Stuiv. Men leze hier over de aanprijzende *Recensie* in de Vaderl. Bibliotheek voor Aug. 1806.

4. *De jonge Wilde in de Maatschappij*, bevattende in een kort bestek, de voorkomende gelegenheid, die den *jongen Wilden* deed besluiten zijnen onbeschaafden staat vaarwel te zeggen; zijne comique ontmoetingen in het Maatschappelijk Leven, wedervaren en zijne oordeelvellingen daar over, hoe hij dit weder verlaat, zijn *pijl* en *boog* hervat, en te midden eener allezins gelukkige Familie de genoegens zijner eerste onafhanglijkheid weder geniet. Doormengt met veele leerzame lesfen In 8vo met fraaije Tijtelp. voor *f* 2 - 16 —

5 Een Stel fraaije *Gezichtjes* der Stad *Dordrecht* langs de *Waterzijde*, 12 stuks met een Tijtel, a *f* 2 - 10 —

6. CANDOR, *of de Grafkelder in het Bosch*, Tooneelspel, door J. KISSELIUS, *f* — 12 —

7. *Manier van Negotie*, of beknopt en nuttig Kantoor en Zakboekje; vindende men in dit zeer belangrijk Boekje vele Brieven en andere zaken de Negotie betreffende, als mede het varen van *Schepen*, *Schuiten*, *Wagens* en vertrekken van *Posten*. Zeer dienstig voor allen die Negotie doen. Hier van zijn reeds meer dan 8000 verkocht. De prijs is 12 Stuiv.

8. PINETTI, *Nieuw Natuurlijk Toverboek*, reeds de vierde Druk, à 9 Stuiv.

9. G HENSONI *decriptio Systematis Lymphaticæ.* In 8vo. cum Fig. voor *f* 1 - 16 - in plaats van *f* 3 - 12 —

Deze Werken zijn alle mede te bekomen te *Amsterdam* bij W. van Vliet, J. van der Burgh en Zoon, en alom bij ieder Boekverkooper.

Bij

Bij W. Brave, Boekverkooper op den Nieuwendijk te *Amſterdam*, is van de pers gekomen: *Bibliotheek van Theologiſche Letterkunde voor het Jaar* 1806. *No.* 4. Inhoudende eene Verhandeling over de ontmoeting welke de Heere JEZUS had met zijne Moeder en zijne Broeders, volgens *Matth.* XII: 46-50. vergeleken met *Marcus* en *Lucas*, door *H. Beekhuis*, V. D. M. te *Bonda*. — *V. d. Palm* Vertaling van Jeſaia. — *Perponcher* over de Brieven van *Paulus* aan de *Galaten*. — *V. d. Berg* Gedachten over Geestelijke Oden en Liederen — *Ypeij* Geſchiedenis der Christelijke Kerk in de 18de Eeuw. — *Gessner* Leven van *Layater*. — *Reneman* korte Verklaring over den CXIX *Psalm*. — *Regenbogen* Verſtrooide Gedachten 4de Stukje. — *Hënke* Kirchengeſchichte des achtzehnten Jahrhunderts. — *Tittmann* Pragmatiſche Geſchichte der Theologie und Religion in der Protestantſche Kirche. — Antwoord van de Predikanten *Rabaut-Pourier* en *Mestrezat* aan den Heer *Lecoz*, Aartsbisſchop van *Beſancon*, op deszelfs uitnodiging, om zich te vereenigen met de Roomsch Catholijken. — Brief van *J. M. R.* over de behandeling der zaak van *Arie Boer c. s.* contra Ds. *Berends* op het Synode enz.

Uijlenbroek te *Amſterdam*, geeft uit, *Philips de tweede, Koning van Spanje*, Treurſpel, naar het Fransch, door den Heer Mr. MATTHIJS STRAALMAN, à 12 St. Van des Dichters voorgaande Treurſpellen, *Orestes*, en, *Eriphile*, beiden naar VOLTAIRE, zijn mede nog eenige Exemplaren, 't ſtuk à 12 St. te bekomen.

Zeldzame Levensgevallen van eene Waterlandſche Boerin, behelzende hare geboorte, opvoeding, klugtige voorvallen, wonderlijke ontmoetingen, haar zwerven, hare voor- en tegenſpoeden, en eindelijk haar gelukkig Huwelijk met een rijk Koopman, à 6 Stuiv. wordt uitgegeven te *Amſterdam* bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkoopers op de Lelijgragt, bij de Keizersgragt, No. 21.

SYNODE VAN GELDERLAND.

NIJMEGEN. Den 19den Augustus en eenige volgende dagen is alhier gehouden de Hoog Eerw. Christelijke Synodus der Hervormden van *Gelderland*, welke bij abſentie van den vorigen Præſes, door den Ex-Ex-Præſes, den Hoog Eerw. Heer C. H. VAN HERWERDEN, Pred. te *Zutphen*, met een gepast gebed geopend werd. — Bij het openen der credentien bleek dat tot Leden van deze hooge Kerkvergadering waren afgezonden:

Uit de Eerw. Clasſis van *Nijmegen*.

De B. B. F. J VAN HARENCARSPEL en W. RUTTINCK, Predd. te *Nijmegen* en *Heumen*; benevens Mr. W. SLINGERVOET en G. H. DE RANITZ, Ouderlingen te *Nijmegen* en *Lenth*:

Uit de Eerw. Clasſis van *Thiel*.

De B. B. W. DE ROO en J. H. LAMMERS, Predd. te *Thiel* en *Kesteren*; benevens J. VAN DOORN en A. J. VAN ERKEL, Ouderlingen te *Thiel* en *Zoelen*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Zalt Bommel*.

De B. B. D. SNETHLAGE en J. HASSELO, Predd. te *Deijl* en *Wadenoijen*; benevens Mr. P. VAN ESSEN en J. VAN HAEFTEN, Ouderlingen te *Zalt Bommel* en *Wadenoijen*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Zutphen*.

De B. B. A. KETZ en W. L. ENTINCK, Predd. te *Angerloo* en *Breevoort*; benevens H. ONNEKINK en H. VAN SOLINGEN, Ouderlingen te *Deutichem* en *'s Herenberg*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Overveluwe*.

De B. B. G. A. L. EX ALTO D'ALMARAS en S. VAN AMDRE, Predd. te *Nieuwbroek* en *Wageningen*; be-

benevens O. MUILENBERG en J. HENDRIKS, Ouderlingen te *Arnhem* en *Wageningen*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Nederveluwe*.

De B. B. L. BAKKER en J. DE WAAL, Predd. te *Hattem* en *Garderen*; benevens A. DALQUIS en H. TOP, Ouderlingen te *Hattem*.

Uit de Eerw. Clasſis van *'s Hertogenbosch*.

De B. B. W. C. VAN MAANEN en W. A. MULLER, Predd. te *'s Hertogenbosch* en *Lithoijen*; benevens J. H. PAVOORT en J. SPEELMAN, Ouderlingen te *'s Hertogenbosch* en *Heeswijck*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Peel en Kempeland*.

De B. B. W. VAN DRONGELEN en T. ROSS, Predd. te *Mierlo* en *Vechel*; benevens B. DE WEK en J. W. NIBBELINK, Ouderlingen te *Vechel* en *Heeſen*.

Uit de Eerw. Clasſis van *Maaſtricht*.

De B. A. M. DE ROUVILLE, Prof. en Pred. te *Maastricht*.

Tot Moderatoren zijn verkoren:

De Hoog Eerw. Heer F. J. VAN HARENCARSPEL, Pred. te *Nijmegen*, als *Præſes*.

De Hoog Eerw. Heer J. DE WAAL, Pred. te *Garderen*, als *Adſeſſor* en

De Hoog Eerw. Heer J. HASSELO, Pred. te *Wadenoijen*, als *Scriba*.

Als Commisſariſſen Politiek werden binnengeleid de Hoog Welgeb. Heer A. P. R. C. VAN DER BORCH tot *Verwoolde*, Lid van het Departementaal Beſtuur van *Gelderland*, als mede de Heeren H. HOOGERS en Mr. J. PELS, Burgemeesters der ſtad *Nijmegen*.

De Correspondenten der andere Synoden waren:

Uit *Zuid-Holland*.

De Hoog Eerw. Heer J. H. KROM, Pred. te *Gouda*.

Uit *Noord-Holland*.

De Hoog Eerw. Heer J. L. WOLTERBEEK, Pred. te *Amſterdam*.

Uit

Uit *Utrecht*.

De Hoog Eerw. Heer J. F. RUPPEL, Pred. te *Odijk*, beroepen te *Hensbroek*.

Uit *Friesland*.

De Hoog Eerw. Heer P. C. COENTZ, Pred. te *Haskerhorne*.

Uit *Overijssel*.

De Hoog Eerw. Heer H. A. CALKOEN, Pred. te *Welsum*.

Uit *Stad en Lande*.

De Hoog Eerw. Heer L. VAN HULTEN, Pred. te *Windeweer en Lula*.

Uit *Zeeland* waren de Acten overgezonden.

Als Deputaten zijn verschenen de Hoog Eerw. Heeren:

H. J. VAN WIJCK, Pred. te *Nijmegen*.

H. DE ROOIJ, Pred. te *Mourik*.

P. HONDIUS, Pred. te *Rhenoij*.

C. H. VAN HERWERDEN, Pred. te *Zutphen*.

J. VELTMAN, Ex-Deput. in plaats van D. A. VAN DEN BERG, die door ziekte verhinderd werd.

J. W. VAN GOENS, Pred. te *Elburg*.

P. HAAK FORSBORG, Prof. en Pred. te *'s Hertogenbosch*.

A. H. ROSS, Pred. te *Deurne* en

A. M. DE ROUVILLE, Prof. en Pred. te *Maastricht*.

Tot waarneming der correspondentien naar de andere Synoden, in 1807 D. V. te houden, zijn aangesteld:

Naar *Zuid Holland*.

De Hoog Eerw. Heeren J. HASSELO prim. en W. DE ROO, secundus.

Naar *Noord-Holland*.

De Hoog Eerw. Heeren F. J. VAN HARENCARSPEL, prim. en W. RUTTINCK, secundus.

Naar *Friesland*.

De Hoog Eerw. Heeren SNETHLAGE, prim. en HASSELO, secundus.

Naar

Naar *Overijsſel*

De Hoog Eerw. Heeren KETZ, prim. en ENTINCK, ſecundus.

Naar *Stad en Lande.*

De Hoog Eerw. Heeren DE ROO, prim. en LAMMERS, ſecundus

Naar *Zeeland* (indien er dan correſpondentie plaats heeft.)

De Hoog Eerw. Heeren VAN MAANEN, prim. en MULLER, ſecundus.

Voorts dient tot narigt: dat deze Chriſtelijke Synodus van *Gelderland*, met opzigt tot de Kerkelijke Gezangen zich vereenigd heeft, wat de hoofdzaak betreft, met de reeds gehoudene Synodens in ons Vaderland, die willen: men zal den eerſten Zondag in November dezes jaars van de Leerſtoelen aan de Gemeente bekend maken, dat op den 1 Januarij 1807. bij de openbare Godsdienſtoefeningen de voorgeſtelde Liederen zullen gezongen worden met en benevens de Pſalmen, welke gezamentlijk als een Gezangboek van de Hervormde Kerk in Nederland erkend worden; zullende buiten Feest- en Bede-dagen, bij elke gewone Godsdienſt-oefening, ten minſten eenmaal uit de Pſalmen gezongen worden.

Nog is door deze Hooge Kerkvergadering eene plegtige Commisſie benoemd, ten einde onzen Koning LODEWIJK NAPOLEON, met zijne komſte tot den Troon van *Holland* te complimenteeren, en ook namens de *Gelderſche* Synode, de belangen der Hervormden aan te bevelen; — zijnde tot gemelde Commisſie aangeſteld de Hoog Eerw. Moderatores dezer Vergadering, DD. P J VAN HAREN-CARSPEL, Præſes; J. DE WAAL, Adſeſſor, en J. VAN HASSELO, Scriba; benevens de Hoog Eerw. Heer J. HONDIUS, Deput. Synodi Gelr. en Br. w. DE ROO, Pred. te *Thiel.*

Ein-

Eindelijk is deze Hoog Eerw. Vergadering, die met veel hartelijkheid in liefde en vrede gehouden was, op den 28 Aug. l. l. vriendbroederlijk gescheiden, en door den Præses met gepaste dankzeggingen en gebeden besloten.

SYNODE VAN UTRECHT.

UTRECHT. Den 2den September en volgende dagen, is alhier de Christelijke Synodus gehouden.

Deze Hooge Kerkvergadering met een welgepast gebed geopend zijnde door den Hoog Eerw. Heer D. HUISMAN, A. L. M. Phil. Doct. Phil. Moral. et Hist. Eccl. Prof. en Pred. te *Utrecht*, als Præses van de laatstgehoudene Synodus, werd door gemelde D. HUISMAN gecommuniceerd een Extract uit het Register der Staatsbesluiten van de Bataafsche Republiek, in dato 4 Junij 1806, waar uit bleek dat permissie verleend was tot het houden van deze Synodale Vergadering; als mede een Extract uit het Register der Decreten en besluiten van zijne Majesteit, den Koning van *Holland*, in dato 13 Aug. 1806, waar uit bleek dat, in plaats van den Heer W. CRAEIJVANGER, onlangs overleden, tot Commisaris Politiek benoemd en aangesteld was de Heer J. H. VAN LIJNDEN TOT LUNENBURG, Lid van het Departementaal Bestuur van *Utrecht*.

Vervolgens de credentien uit de respective Classen gelezen zijnde, bleek dat tot deze Hooge Kerkvergadering waren afgezonden, uit de

Eerw. Classis van *Utrecht*.

De Wel Eerw. Heeren C. VAN DER LEEUW, G.

E.

E. DE KOCK en C. VAN DER VEN, resp. Predd. te *Utrecht*, *de Bild* en *Mijdrecht*; en de E. E. Broederen J. EDEMA en O. W. GORIUS, resp. Ouderlingen te *Utrecht* en *Montfoort*.

Eerw. Classis van *Amersfoort*.

De Wel Eerw. Heeren H. RAPPARDUS, J. M. PETERSE NOBBE en P. J. LAAN, resp. Predd. te *Nederhorst* (*den Berg*), Emeritus, *Baren en Eembrug* en *Amersfoort*; benevens de E. E. Broederen C. PULL en H. SNEL, resp Ouderlingen te *Amersfoort* en *Nederhorst* (*den Berg*.)

Eerw. Classis van *Rhenen en Wijk*.

De Wel Eerw. Heeren J. ROGHAIR, B. TAAIJ en E. BALAND, resp. Predd. te *Bunnik en Vechten*, *Rhenen* en *Wijk bij Duurstede*; benevens de Broederen H. J. ROGHAIR en W. DE BRUIN, Ouderl. te *Rhenen* en *Werkhoven*.

Uit welke Heeren tot Moderatoren zijn verkoren:

DD. C. VAN DER LEEUW, *Præses*.
H. RAPPARDUS, *Adsessor*.
B. TAAIJ, *Scriba*.

Als Gedeputeerden van de vorige Synodus zaten in deze Vergadering DD. VAN CAMPEN, HUISMAN, WAKKER en VAN RAALTE, resp. Predikk. te *Rhenen*, *Utrecht*, *Emenes buitendijk* en *Renswoude*.

Ter onderhouding van de hoognoodige en loffelijke Correspondentie, waren tot deze Vergadering afgevaardigd en door DD. Depp. ingeleid, de Hoog Eerw. zeer gel. Heeren

Uit *Gelderland*.

D. T. ROSS, Pred. te *Vegchel*, *Erp*, *Beek en Lieshout*.

Uit *Zuid Holland*.

D. F. EVERAARS, Pred. te *Zwartewaal*.

Uit *Noord Holland*.

D. A. DE KONING, Pred. aan *de Helder*.

Uit *Friesland.*

D. T. JOHA, Pred. te *Reitzum.*

Uit *Overijsſel.*

D. H. DE HOL, Pred. te *Staphorst.*

Uit *Stad en Lande van Groningen.*

D. W. L. HANENBERGER, Pred. in de *Beerta.*

Welke Heeren, naar eene heilwenſchende aanſpraak door D. Correſpondens Gelriae, en overlevering hunner Credentien, door D. Præſes hartelijk verwelkomd zijn.

Als Deputatus Synodi zal dit jaar continueeren D. HUISMAN ſec. D. SEGAAR.

Tot Deputaten zijn voor dit jaar verkoren uit de Eerw. Clasſis van

Utrecht. D. VAN DER LEEUW, ſec. D. DE COCK.

Amersfoort. D. NOBBE, ſec. D. RAPPARDUS.

Rhenen en Wijk. D. ROGHAIR, ſec. D. TAAIJ.

Tot waarneming van de loffelijke Correſpondentie zijn gecommitteerd:

Naar *Gelderland.*

D. RAPPARDUS, ſec. D. LAAN.

Naar *Zuid Holland.*

D. TAAIJ, ſec D RALAND.

Naar *Noord Holland.*

D. LAAN, ſec. D RAPPARDUS.

Naar *Friesland.*

D. DE COCK, ſec. D. VAN DER LEEUW.

Naar *Overijsſel.*

D RALAND, ſec. D. TAAIJ.

Naar *Stad en Lande van Groningen:*

D. VAN DER VEN, ſec. D. DE COCK.

Waar na deze Synodus met dankzegging en gebed door D. Præſes, den 5den Sept. geëindigd is.

BIJVOEGSEL TOT HET BERIGT VAN DE SYNODUS VAN FRIESLAND.

Onder de nieuwaangestelden tot Deputaten zijn ook benoemd:

Uit de Eerw. Clasfis van *Sneek*.

Uit de Predikanten D. M. J. SNETHLAGE, V. D. M. te *Bosum*, primus, en D. J. CAHAIS, V. D. M. te *Lutkewierum*, secundus.

Uit de Ouderlingen W. HARINGS, Ouderling te *Bosum*, primus, en EELTJE LEEUWES, Ouderling te *Oppenhuizen*, secundus.

In de vorige maand, is ook de Naam van den Hoog Eerw. Heer Correspondens van *Stad en Lande*, abusivelijk, opgegeven: die was de Hoog Eerw. Heer N. NIENHUIS VAN SINNINGHE, V. D. M. te *Nijehorne*.

AKADEMIE-NIEUWS.

L E I J D E N.

Den 20sten Sept. Op heden heeft de Wel Eerw. Hooggel. Heer J. H. VAN DER PALM, als Professor Poëseos et Oratoriae Sacrae, zijne plegtige inwijdings redevoering gedaan, *de Oratore Sacro, literarum divinarum interprete*, ten betoge, *dat eene gezonde Bijbelverklaring het voornaamste vereischte eener gewijde redevoering is.*

G R O N I N G E N.

Den 30sten Aug. is, na gegeven *Specimen Juridicum de Jure Venandi*, tot Doctor in de Regtsgeleerdheid bevorderd de Heer CLEMENS MARIA FRANCISCUS L. B. DE BÖNNINGHAUSEN, *Heringhavina-Transisalanus*.

SCHOOL-NIEUWS.

NIJMEGEN.

Op den 2den dezer maand Sept. vierden wij hier weder de gewone halfjarige promotie der Latijnſche Schooljeugd.

Het Zanggezelſchap onder de zinſpreuk *tot vermaak en ſtichting*, ondersteund door Orgel en ander inſtrumentaal Muziek, opende dit Feest, met het zingen eener op de plegtigheid toepaſſelijke Cantate.

Daarop reciteerde de Rector E. J. B. SCHONCK, eenen Nederduitſchen Lofzang, *op de ſchoonheid der werken Gods in de Natuur.*

Dit voorafgegaan zijnde, nam de wakkere en vaardige Jongeling G. N. COENEN, afſcheid van ons Gijmnaſium, met eene Latijnſche redevoering, waarin hij *het nut en de noodzakelijkheid der talen kennis betoogde.* Na hem oreerde de veel goeds beloovende en dus van zijne broeders niet ontaardende Jongeling J. A. SMITS, oefeningshalve, *over het ſchadelijke der luiheid*; na dat zij beiden met uitmuntende eereprijzen, door het Schoolbeſtuur begiftigd waren.

Hierop volgde de uitdeeling der prijzen aan de Leerlingen van lagere Claſſen, die boven hunne Makkers in naarſtigheid hadden uitgemunt, namelijk aan G. D. SMITS, J. F. KORTEBOS, C. VAN ELDIK, J. VAN VEERSSEN, J. J. DELWIGH, J. J. STOLK, J. VAN AERNSBERGEN, L. M. GROTWOLL, C. G. L. KLUTE, L. BREDERODE, G. H. KEER, J. J. NIJSAKKER, L. H. MIDDELDORFF, B. J. BROUSSON, E. F. VISSCHER, J. G. VAN AERNSBERGEN en G. HERR, die alle op eene gepaste wijze, voor de genotene eer, aan de Heeren Opzieners der School, hunnen dank be-

betuigden; wordende deze plegtigheid door fraai vocaal en instrumentaal Muziek telkens vervangen en besloten.

THIEL.

Den 29sten Aug. is de gewone jaarlijksche promotie der Latijnsche Schooljeugd in de groote Kerk gehouden — de plegtigheid werd geopend door den Rector C. F. NAGEL, welke eene voortreffelijke Redevoering hield over de stof: *quid oporteat eum scire, qui Auctores Latinos Graecosque recte intelligere, et interpretari velit.*

Vervolgens beklommen de veelbeloovende Jongelingen T. G. VAN LITH DE JEUDE en C. J. A. SPIERING, den Predikstoel, en hielden met ongemeen veel bevalligheid hunne door hen zelven opgestelde Redevoeringen; de eerste: *in laudem Medicorum*, de tweede: *in laudem Advocatorum*; en werden met kostbare prijzen tot de Akademische lessen bevorderd.

Eindelijk werden G. H. NAGEL, P. C. MOLHUISEN, H. J. LOBBEREGT, T. TILENIUS KRUIDHOFF en C. HOGEVEEN, tot hoogere Classen bevorderd, en met aanzienlijke prijzen beschonken, voor welke zij op eene bevallige wijze den Curatoren hunnen dank betuigden. Deze plegtigheid werd door het Orgelmuziek van onzen kundigen Organist BEKKER, niet weinig verangenaamd, en droeg de goedkeuring van het aanzienlijk aantal toehoorders, welke dezelve bijwoonden, volkomen weg.

ZUTPHEN.

Den 25sten Aug. 1806. Heden is alhier de halfjarige promotie onzer Latijnsche Schooljeugd gehouden: na dat de Rector en Professor P. DE GRIENT DREUX, dezelve met eene Voorafspraak geopend had, werd de naarstige en veel goeds beloovende Leerling C. C. BRUGGINK, tot de openbare Lessen bevorderd, houdende met algemeene toejuiching eene Redevoering *over de dwaasheid onzer wen-*

ſchen; hier na werden de Discipelen der drie andere Claſſen tot hoogeren opgeleid, of met prijzen van vlijt en naarſtigheid beſchonken, waarvoor zij met veel bevalligheid aan Heeren Scholarchen hunnen dank betuigden, terwijl eindelijk aan hun, die in de Schrijfkunst hadden uitgemunt, fraaije zilveren Præmien werden uitgedeeld. Een aangenaam Muziek, door onzen kundigen ſtads Organist PRINS beſtuurd, liet zich hooren bij het begin, midden en einde dezer plegtigheid, die door een aantal van kundige Toehoorders niet weinig werd opgeluisterd.

ARNHEM.

De halfjarige Promotie, hier wederom den 8ſten Sept. dezes jaars plegtigljk gevierd zijnde, werd de zeer kundige en alles goeds van zich beloovende Jongeling F. VAN DER DUSSEN, na een onderwijs van vier en een half jaar, met zijn achtſten eereprijs naar de Hooge School bevorderd. — Den Kanſel beklommen hebbende, declameerde hij met zeer veel bevalligheid over het zeggen van *L. Ann. Sen.* — *Scito, magnum et honestum vindictæ genus, ignoscere.* — Vervolgens werd hij vervangen door zijnen zeer vlijtigen Leergenoot, J. H. GELDERMAN, die, wegens zijne bijzondere vorderingen met een prijs van naarſtigheid bekroond, tot groot genoegen der aanzienelijke Vergadering, een Leerrede hield over de woorden van HOR. — *Et genus, et formam regina Pecunia donat.* — Na dezen volgden de verdienſtelijke Leerlingen uit de lagere Claſſen, te weten; D. LENTING, J. LENTING, G. J. UMBGROVE, A. J. ENGELEN, J. L. A. VAN ALDERWERELT, P. H. DE LANGE, J. RÄBE, J. G. TULLEKEN, O. TULLEKEN, F. G. L. VAN ECK, J. T. CREMER, D. VAN DER LINDEN, G. LAMERS en C. L. WALLER, welke meest allen, of met eeregiften beloond, of naar hoogere rangen bevorderd, hunne Gratiarum Actiones met groote toejuiching van

van Hoorderen hebben opgezegd. -- Dit Letterfeest, door den Rector J U VAN RHEDE, met een gepaste Inleidings-rede geopend, *de oratores Carmine Elegiaco* geluk gewenscht, en ieder zijn verdienden lof gegeven zijnde, zoo werd deze Actus door denzelven met een korte Narede op de gewone wijze besloten.

WAGENINGEN.

Na dat door Heeren Curatoren het openbaar examen der Latijnsche Schooljeugd was gehouden, waarin de Jongelingen op de onderscheidene Classen, ten genoegen van Curatoren en een aantal aanzienlijke Toehoorders, de grootste blijken van hunne vorderingen aan den dag gelegd hebben, hadden wij op heden den 9den Sept. het genoegen, van onder een herhaald en fraai Orgelmuziek de plegtige Promotie der Jeugd te vieren.

Deze plegtigheid werd geopend door den Rector H. WUBBELS, met eene gepaste Redevoering: *pro Latina Eruditorum Lingua*, waar na twee veelbelooyende Jongelingen, A. SARTORIUS, slechts dertien jaren oud, en E. BEEK, die beiden in vier jaren de Scholen hebben afgedaan, na het houden van eene Redevoering, de eerste: *de commodis ex historico studio redundantibus*; de tweede: *de viva docentium voce discentibus utilissima*, met zeer veel lof naar de Akademie bevorderd, en de overige Jongelingen met praemia vereerd, tot hoogere Classen bevorderd werden, die ook hunne gratiarum Actiones met veel bevalligheid uitspraken. Als tot de tweede Classe R. VERWEIJ, van de vierde tot de derde C. KLEIN, W. KOOIJ en W. RAPENBEEK, van de vijfde tot de vierde Classe W. BREEKPOT en H. VAN RENNES, en van de derde tot de tweede order in de vijfde Classe P. BARBEVELD: waarna deze plegtigheid met een fraai Orgelmuziek werd besloten.

GORINCHEM.

Heden den 9den Sept. hadden wij het genoegen, dat alhier de plegtige jaarlijkſche promotie der Latijnſche Schooljeugd voorviel.

Dezelve werd geopend door den Rector G. W. BOOT, met eene naar de omſtandigheden geſchikte proluſio; waarop de verdienſtelijke jongeling F. J. BOONZAJER werd bevorderd van de vierde naar de vijfde Claſſe.

Wijders van de derde naar de vierde Claſſe J. L. G. MERERN, A. D. VERSCHOOR, W. H. SPIERINGH, P. J. MEESTERS MILIUS en P. DE STOPPELAAR.

Eindelijk van de eerſte naar de tweede Claſſe J. B. KROESE, J. BRUINIS en A. BLOM; welke allen de H. H. Curatoren op eene bevallige wijze bedankten voor de aanzienlijke boekgeſchenken, welke zij ontvingen; zijnde het een en ander door het Orgelſpel veraangenaamd en voor eene aanzienlijke ſchare van Toehoorders, tot elks voldoening afgelopen.

DEN HAAG.

Den 15den Sept. 1806. De halfjarige Promotie onzer Latijnſche Schooljeugd is alhier, ter gewoner tijd en plaatſe, wederom gelukkig volbragt tot groot genoegen van veele aanzienlijke Hoorderen, die zich in de gewenſchte vorderingen van Neerlands brave jongelingſchap verheugen.

Onder de genen, die van de eerſte Claſſe naar de Akademie konnen gaan, hebben uitgemunt P. J. M. WEVE, die door ongemeene vlijt en kunde in de Latijnſche en Griekſche Talen een Præmium Promotionis Ornatius met een Præmium Græcum verworven heeft; en R. VAN BREUGEL, aan wiens goede verdienſten een Præmium Promotionis werd toegewezen: de eerſte heeft georeerd, *de Amicitia, inter omnes, ſed in primis inter Academicos, neceſſaria;* en de tweede, de dicto Catonis: *Dilige non aegra cara ob pietate parentes.* En onder de blijvenden hebben de zoo veel groots be-

beloovende J. BOWIER, en deszelfs volijverige en prijswaardige mededinger F. J. GALLÉ, zeer wel verdiende Praemia Diligentiæ verkregen.

Van de tweede Claſſe zijn met blijden roem naar de eerſte opgeklommen H. C. F. DISCHBEIN, die een Praemium Promotionis Ornatius verdiend en ontvangen heeft, benevens J. L. T. C. VAN OLDENBARNEVELD, genaamd DE WITTE TULLINGH en D. W. KRAAIJENBRINK, die elkanderen evenaren, en elk met een Præmium Promotionis begiftigd zijn.

Van de derde zijn naar de tweede Claſſe met Praemia Promotionis opgeleid L. VAN MEERTEN en G. A. VAN DER MEE, die in eenen korten tijd ongemeen groote voortgangen gemaakt hebben en J. R. VAN DE KASTEELE, die zich uitnemend wel gekweten heeft.

En van de vierde Claſſe werden ook eenige naar de derde gepromoveerd: onder welken de voorrang toekomt aan C. J. C. REUVENS, wiens zeldzame en allerloflijkſte verdienſten, bij de overgifte van een Præmium Promotionis Ornatius, volgens uitgedrukten last van HH. Curatoren openlijk geprezen zijn: terwijl aan J. C. VAN DEVENTER, die daarop volgde, ook met regt een Præmium Promotionis is toegekend. Waar na, onder de blijvenden, aan A. BOELOFS een Praemium Diligentiae, en onder de nieuwelingen aanc. U. S. HUBER, F. LIGTENBERG en J. H. M. WEVE aanmoedigende eereprijzen geſchonken zijn.

Alle deze bekroonde Discipelen hebben hunne Graeciarum Actiones met aangename bevalligheid uitgeſproken: en deze plechtigheid is door den Rector met gepaste dankzegging en zegenwensch beſloten.

HAARLEM.

Den 20ſten Aug. d. j. werd alhier voor eene talrijke Vergadering van aanzienlijke Toehoorders de bevordering der Latijnſche Schooljeugd en de Prijs-

uitdeeling plegtig in de Franſche Kerk verrigt. Na eene korte Vooraſſpraak van den Rector H. WAARDENBURG, hielden drie jonge lieden, J. L. AUGUSTINI, W. VERLAAT en C. HOVENS GREVE, met eenen innemenden voordragt de door hen bewerkte redevoeringen, de eerſte *de cauſis corruptorum populi Romani morum*, de tweede *in laudem Poëticae*, de laatſte *de Thraſybulo Athenarum liberatore*.

Vervolgens geſchiedde de Promotie, bij welke de genoemde Leerlingen van de eerſte Claſſe tot de Akademie bevorderd en met prijzen begiftigd werden. Van de derde orde dezer Claſſe tot de tweede orde klommen insgelijks met prijzen E. WAARDENBURG en J. W. VAN VABELEN; van de vierde tot de derde orde J. D. HAHN, D. J. BIJLEVELD en F. DEKETH, de eerſte met een prijs; van de tweede tot de eerſte Claſſe F. H. PUTS, J. G. VAN PABST RUTGERS, L. DE WAAL MALEFIJT, J. G. H. HAHN, allen met prijzen; gelijk ook M. A. BEELS, als derde van die orde, een prijs ontving, welken echter op zijn verzoek vergund werd in deze eerſte orde der tweede Claſſe nog een halfjaar te blijven. Op dezelve wijze werd aan S. PLOMP een prijs gegeven en toegeſtaan in de tweede orde der tweede Claſſe een half jaar te blijven zitten. Van de derde Claſſe tot de tweede gingen op C. D'HERGIGNIJ en J. J. MAJU, de eerſte met een prijs; van de onderſte orde der derde Claſſe tot de bovenſte J. CATS en J. VAN WESTERKAPPEL, de eerſte met een prijs; van de vierde Claſſe tot de derde J. C. BIJLEVELD, G. F. THOE ZWARTZENBERG EN HOHENLANSBERG, J. DE WITT en L. ADEMA, allen met prijzen; van de onderſte orde der vierde Claſſe tot de bovenſte J. R. THOMAS en D. T. GEVERS, beiden met prijzen.

Allen, aan welke prijzen waren uitgedeeld, ſprakken met bevalligheid hunne dankzeggingen uit; en tus-

tusschen elk gedeelte dezer plegtigheid, gelijk ook voor en na dezelve, werden door een gezelschap van Muziekliefhebbers eenige schoone Symphonies en Ouvertures, als mede een Aria, voortreffelijk uitgevoerd.

YSSELSTEIN.

Heden den 15den Sept. is hier de gewone halfjarige Promotie onzer Latijnsche Schooljeugd gehouden; welke plegtigheid door den Heer Rector A. L. KALDENBACH met eene gepaste Vooraffspraak (*carmine heroico*) geopend wierd over de stof: *de Literarum studiorumque utilitate ac praestantia.* — Hierop de uitdeeling der prijzen geschiedende, ontving op den bovensten rang der hoogste of laatste Classe van 's Rectors School, de veelbelovende Jongeling P. A. C. HUGENHOLTZ (van hier,) voor zijnen betoonden ijver en uitmuntende vorderingen in de Latijnsche en Griekſche Talen eenen schoonen eereprijs; hebbende vooraf, met eene gepaste vrijmoedigheid en voorbeeldige bevalligheid, eene Redevoering gehouden: *de Festo Pentecostali*, en zijnde voorts met allen lof tot de Akademische lessen bevoorderd; nemende bij die gelegenheid zoo van H. H. Curatoren als van den Rector (*carm. sapphic.*) een welmeenend maar tevens hartelijk affcheid. — Waarna van de eerste orde der tweede tot de eerste orde der derde Classe bevorderd werden, de in naarstigheid uitmuntende Jongelingen G. J. VAN SON (van *Vianen*) en H. KRAIJESTEIN (van *hier.*) Welke daar zij op het jongst gehouden Examen de schoonste en beste proeven hunner vorderingen in de Talen gegeven hadden, niet alleen naar den eersten rang der derde Classe gepromoveerd, maar ook met welverdiende eereprijzen beschonken werden; terwijl van Novitius tot de tweede orde der benedenste Classe met een prijs bevorderd wierd G. G. STORIJ, (van *Montfoort.*) bedankende H. H. Cu-

uitdeeling plegtig

Na eene kor

WAARB

AUGUST

eenen

te rec

popu

Poë

bet

d

1

Chirurgijn daarvoor zoo in Dichtmaat als onrijm op eene gepaste en bevallige wijze; — de Regering dezer plaats en eene aanzienelijke menigte Toehoorders van allerlei rang en staat woonden deeze plegtigheid bij, die onder een aangenaam orgelmuziek, het geen zich bij afwisseling hooren liet, begonnen en besloten werd.

DOKKUM.

De Heer DAVID DEKKER Conrector alhier, is onlangs tot tweeden Præceptor te *Groningen* beroepen, heeft dit beroep aangenomen, en is reeds derwaards vertrokken; zoo dat het Conrectoraat te *Dokkum* thans Vakant is.

DOETICHEM.

Den 13den Sept. geschiedde alhier in de Gereformeerde Kerk de Promotie onzer Latijnsche Schooljeugd, na dat de Rector N. OTTEMA deze plegtigheid met eene verhandeling over de menschlievendheid geopend had, werden aan de volgende van lagere tot hoogere Classen bevorderde Jongelingen Præmiën uitgedeeld, te weeten aan J. H. BERLIGH van *hier*. A. A. HUMMELINCK en J. G. BECKING, van *Zelhem*, S. T. MESSINK, J. B. COOPS en G. H. HUENDER van *hier*. L. J. H. SCHELTUS van *Leiden*. H. G. J. BECKING van *Wasfevels*. D. HUMMELINCK van *Zelhem*. H. H. T. COOPS en W. E. KETJEN van *hier*, welke alle op eene zeer bevallige wijze hiervoor hunne Gratiarum Actiones reciteerden, hierna beklom de vlugge Jongeling J. H. BERLIGH weder het spreekgestoelte en hield tot zeer veel genoegen aller toehoorders eene grootelijks door hem zelven gestelde verhandeling over de vriendschap, dit alles werd door een fraaij orgelmuzijk, het welk zich ook vooraf en tusschenbeide had laten hooren, besloten.

OOTMARSUM.

Den 14den van Oogstmaand werd hier, in de groote Kerk, door den Rector P. IMMINK het ge-

wo

wone jaarlijkſche Examen der Latijnſche Schooljeugd gehouden. De Leerlingen, die hetzelve ondergingen, waren H. BLOEMEN, J. G. PEDDEMORS, J. H. en L. KEIJLER, H. ROMMELS, A. J. GOOSZEN en G. KERSBERGEN. De eerstgenoemde gaf niet alleen blijken van goede gemaakte vorderingen in de Griekſche Taal door het vertalen uit de Griekſche Anthologie van Harles, maar ook in de Hebreeuwſche door het analijſeren van den honderdſten Pſalm. — Na het eindigen der Examens werd aan dezen uitmuntenden Jongeling, welke bij die gelegenheid tot de hooge School werd bevorderd, door den Rector eene aanſpraak gedaan, waarin hij hem zoodanige leſſen onder het oog bragt, als hij van belang rekende, om door denzelven in zijne aanſtaande oefenplaats te worden nagekomen. — Hierop begaf zich gemelde jongeling naar het ſpreekgeſtoelte, en hield, met veel bevalligheid, eene vrij breede en door hemzelven opgeſtelde Redevoering *de Republica Romana multorum magnorum virorum olim genitrice.*

APPINGEDAM.

Na dat op den 4den Julij h. a. het gewoon halfjarig Examen onzer Latijnſche Schooljeugd tot genoegen der Curatoren en verdere aanwezenden was afgelopen; geſchiede daarop den 25ſten Aug. de promotie der leerlingen en uitdeeling der prijzen, en zijn de volgende brave jongelingen van lager tot hooger Scholen bevorderd: Van de eerſte naar de tweede J. WINSHEMIUS, B. F. CLEVERINGA, W. WIJGERS, E. N. HEFTING en H. BROOS. Van de tweede naar 's Rectors School J. VAN DEN BROEK. Uit dezen werden de verdienſtelijke jongelingen J. VAN DEN BROEK en J. WINSHEMIUS met aanzienlijke en buitengewoon kostbare prijzen van naarſtigheid vereerd, waar voor dezelve met veel bevalligheid aan Heeren Curatoren hunne dankbaarheid betuigden.

LIN-

LINGEN.

Den 15den Sept. Na dat de jaarlijkſche plegtigheid van het Examen en de promotie der Latijnſche Schooljeugd alhier door den wel Edelen Hooggeleerden Heer G. T. SURINGAR, *J. U. D. antiq. et Philol. Profeſſor ordin.*, als Rector der Latijnſche Scholen, met het uitgeven eener *proluſie, paucas exhibens in Propertium obſervationes, ſpecimen alterum*, was aangekondigd, werd er op den 22ſten Julij dezes jaars openlijk onderzoek gedaan naar de vorderingen, welke de jongelingen der onderſcheidene Claſſen gemaakt hadden, zoo wel in de Griekſche, Latijnſche en Franſche Taal, als ook in de onderſcheidene weetenſchappen, aan welker behandeling bijzondere uren van onderwijs zijn toegewijd; en daar de Schoolleeraren hier bij van kunne goede manier van onderwijzen, en de jeugd van haren vlijt en gemaakte vorderingen, vele blijken gaven, werd deze des voordemiddags begonnene, en 's namiddags voortgezette Actus met het uiterſte genoegen aangehoord. Voorts is op den 5den Sept. l. l. de jaarlijkſche promotie door den voornoemden Rector en Profeſſor geopend, met eene korte Latijnſche redenvoering: *over de noodzakelijkheid en de voordeelen eener aanhoudende arbeidzaamheid*, en daarop zijn de navolgende jongelingen van lagere tot hoogere Claſſen bevorderd: van de benedenſte tot de derde E. J. TAMLING uit *Wageningen*. W. G. VAN NES, uit *Nieuwenhuis*. G. H. WILLEMSEN. J. G. W. SCHNEBECK, E. C. MARZILGER; J. H. HUILMANN en H. H. SCHLAMANN, alle uit *Lingen*. Van de derde tot de tweede Claſſe J. F. ZIMMERMAN, uit *Lingen*. F. W. SCHROEDER, uit *Meurs* en J. W. FOKKE, uit *Schuttorf*. Van de tweede tot de eerſte Claſſe C. PH. LOHMEIJER, uit *Freren*. P. MANDEN, uit *Dwingelo*. V. E. MENIL, uit *Rotterdam*. J. T. H. SCHARF, van het

Ade-

Adelijk huis *Landfort* en J. H. ERPENBECK, uit *Tecklenburg*. Van de eerſte Claſſe zijn tot de Akademie bevorderd J. F. BECKMAUS, uit *Lingen* en H. J. ILPSEMA ANDREAE, uit *Aſſen*, zijnde de twee bovenſten van elke Claſſe met prijzen van naarſtigheid begiftigd.

De promotie volbragt zijnde werd er door den primus van des Rectors School J. F. BECKMAUS met veel bevalligheid eene Latijnſche Redenvoering gehouden over de Spreuk van VIRGILIUS: *labor improbus omnia vincit*. En zoo liep ook deeze Actus tot groot genoegen der aanwezende Hoorderen af.

BEKENDMAKINGEN.

In de Vergadering der Hoog Eerw. Heeren Deputaten van de Synode van *Friesland*, gehouden te *Leeuwarden*, den 9den Sept. l. l. is aangeſteld,

Tot Præſes:

D. J. C METZLAR, V. D. M. te *Marlingen*.

Tot Scriba:

D. W. D. GROMMÉ, V. D. M. te *Makkum*.

En tot Fiscus:

D. J. WESSELIUS, V. D. M. te *Ijſdaard*.

Met welke, de daar bij belang hebbende kunnen Correspondeeren.

De Claſſis van *Zuid-Holland* heeft in haare Vergadering gehouden den 24 en 25 Junij l. l. beſloten, *dat de wet*, Cap. IX: Art. 5. pag. 105. van het Claſſicaal Wetboekje, luidende aldus: „Wie meer dan twaalf Gl. aan de Wed. Beurſchuldig is, wordt, indien hij nog Lid van de Claſſis is, van alle Claſſicale Commisſien en Beneficien uitgeſloten, en zoo hij aldus komt te ſterven, kan zijne Weduwe uit de Claſſicale Fondſen niet ontvangen." begrepen moet worden zich mede uitteſtrekken tot de contribuërende Predikanten, die

die geene Leden der Classis zijn; zoodanig dat dezelve meer dan twaalf Gl. schuldig zijnde, moeten gehouden worden van de Weduwe-Beurs vervallen te zijn, en zal van deze Explicatie de nodige publiciteit in de Boekzaal gegeven worden.

In naam van de Classis van *Zuid-Holland*,
J. J. VAN STEENBERGEN,
Pred. te *Sliedrecht*.
Cl. h. t. Scriba.

Meermalen ontvingen wij brieven van onderscheidene Gemeenten, die onderstand verzochten in de kommerlijke omstandigheden, waarin zij zich bevonden; nog onlangs is aan sommigen onzer zulk een gedrukte Brief gezonden van *Maasſluis*, de dato den 22sten Julij 1806. get. NICOLAAS BLANK, WILLEM VAN DE RIDDER; zonder dat men, voor Broeders die digt bij elkander of op eene plaats woonden, ter besparing van Briefport gezorgd had, dezelve in elkanderen te sluiten.

Om dit in het toekomende voortekomen, vinden wij het nodig voor allen die zulks mogte aangaan, bij dezen te berigten, dat hoe zeer wij ook van de eene zijde met zulke verarmde Gemeenten in ons Vaderland, het innigste medelijden hebben, alle zulke aanzoeken egter van de andere kant in *Friesland* geheel nutteloos zijn, dewijl op dezelve, zonder Consent van den Hove, geen regard mag geslagen worden.

Wordende door dezen alle zodanige Gemeenten verzocht, om gelijk bij de noodlijdende Kerken gelijkelijk is, zich langs den gewonen weg, bij de Synode te adresseeren.

Uit naam en last van de Classis van *Dokkum*.
A. ADRIANI,
Als Correspondent van de Boekzaal.

De Predikanten van de Classis *de Marne*, in het

het Departement *Stad en Lande van Groningen*, verzoeken allen, die wegens behoeftige Gemeenten mogten verkiezen aan ieder hunner afzonderlijk te ſchrijven, de brieven in één pak, onder het Couvert van den Pastor loci Clasſic. (den Wel Eerw. Heer G. W. GOLTZ VAN DER TUUK, te *Winſum*) aan hun te zenden.

L. KNIJPHUIZEN,
Claſſis Marn. Scriba.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN Vakant. Zie Aug. 1805.

VALBURG EN HOMOET. Onze beroepen Herder en Leeraar D. J. DE HEER, dien wij met veel verlangen te gemoet zien, zal D. V. den 5den of 12den October in zijnen dienst alhier ingezegend worden, zeer waarſchijnlijk door den Wel Eerw. zeer gel. Heer P. MEIJBOOM, Pred. te *Amſterdam*, bij geheel vrijwilligen afſtand van den Viſitator Clasſis in dezen ring, den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. C. W. QUACK, Pred. te *Zetten en Andelst*.

SCHENKENSCHANS, MILLINGEN EN ZEELAND Vakant. Zie April 1806. De H. H. Predd. buiten vaste bediening en de Propp. worden nogmaals verzocht, hunne gaaven alhier ſpoedig te laten hooren, alzo men eerlang tot een beroep wenscht over te gaan.

ZAMBEECK Vakant. Zie April 1806. onder *Nijmegen*.

PUFLIJK EN LEEUWEN. Onze geliefde Leeraar D. DOEDES beroepen zijnde in de Gemeente

te van *Ingen* heeft zich verpligt gevonden ons te moeten vaarwel zeggen; — zijn Eerw. is op behoorlijke qualificatie van die van *Ingen* reeds los gemaakt van de Gemeente en Kerkenraad te *Puflijk en Leeuwen*, als mede van zijne Clasficale banden te *Nijmegen* op den 28ften Aug. l. l.

PUFLIJK EN LEEUWEN den 31ften Aug. l. l. Heden heeft onze geliefde Leeraar D. DORDES een liefderijk afscheid van ons genomen, predikende over *Hand.* XX: 32. *Ende nu, broeders, ik bevele u Gode, ende den woorde zijner genade: die magtig is [u] op te bouwen, ende u een erfdeel te geven onder alle de geheiligden.*

Na dat zijn Eerw. van deze Gemeente, van de Kerkenraad van *Leeuwen* en van de Eerw. Clasfis van *Nijmegen* behoorlijk was losgemaakt.

Kort daarna is ter vervulling van deze vacature, ten overstaan van DD. VAN HULS en MEENDERINK, Predd. te *Overasselt* en *Batenburg*, als Visit. en Deput. Cl. in *Maaswaal*, door de Gemeente en den Kerkenraad van *Leeuwen*, het volgende zestal van Predikanten en Proponenten uitgebragt:

DD. VAN HULS, Predd. te *Over en Nederasselt.* MEENDERINK, te *Batenburg.* GOBIUS DUSART, te *Burgharen en Hernen.* J. J DUMENIE, Propp. te *Utrecht.* Z. MEILING, te *Bentheim* en P. W. ZIMMERMAN, te *Lingen.*

Uit welk zestal met eenparigheid van stemmen is beroepen de Eerw. Heer J. J. DUMENIE, Prop. onder de Eerw. Clasfis van *Utrecht.*

Welke verkiezing en beroeping eerlang door de Clasf. Commisfie te *Nijmegen* staat geapprobeerd te worden; zullende zijn Eerw. D. V. peremptoir geëxamineerd worden in November, door de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. VERLAAT, Pred. te *Oosijen*; wiens Secundus is de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. STOLK, Pred. te *Balgoij.*

THIEL.

AVEZATHEN. Onze waarde en veelgeliefde Leer-

Leeraar D. VAN DER LOO, heeft den 31ſten Aug. een liefderijk en zegenend Affcheid van deze Gemeente genomen, met eene Leerrede over 2 *Theſſ.* II: 15*a*. *Zoo dan, broeders, ſtaat* [*vast*,] *ende houdt de inzettingen die u geleerd zijn.* God zegene zijnen dienst overvloedig in de Gemeente van *Montfoort*, en zorge in gunst voor deze Gemeente.

ZOELEN. Onze geliefde Leeraar J. A. F. MONHEMIUS, maakte ons den 3den Aug. in eene Voorafſpraak uit *Joh.* XIV: 30*a*. bekend, dat hij zich verpligt gevonden had, na een beraad van 3 weken, de zoo eenparige als hartelijke beroeping naar de Gemeente van *Nieuwland* bij *Middelburg* aan te nemen, en zal D. V. den 5den Oct. zijn affcheid prediken

INGEN. In plaats van onzen geliefden Leeraar B. FRIEDERICHS, vertrokken naar *Herkingen*, is door den Eerw. Kerkenraad dezer Gemeente, een drietal van Predikanten gemaakt, beſtaande uit:

DD. D. DOEDES, Predd. te *Leeuwen en Puſlijk.* G. SCHOONDERBEEK, te *Otterloo* en E. J. VAN WEZEL, te *Nieuwveen.*

Waar uit de eerstgenoemde beroepen is, welke deze beroeping tot onze blijdſchap in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

Den 7den Sept. is hij in den dienst dezer Gemeente bevestigd door zijnen Oom, D. J. W. DOEDES, Pred. te *'s Gravendeel*, aan wien de Wel Eerw. Heer J. A. F. MONHEMIUS, als Dep. Claſſis, deze beurt had afgeſtaan. De Bevestiger predikte bij die gelegenheid over 1 *Cor.* I: 21. *Want nademaal in de wijsheid Gods de wereld God niet en heeft gekend door de wijsheid, zoo heeft het Gode behaagt door de dwaasheid der predikinge zalig te maken die gelooven.* De Bevestigde heeft zijn dienstwerk onder ons begonnen met eene Leerrede over 1 *Cor.* I: 23, 24. *Doch wij prediken Chriſtum den gekruicigden, den Joden wel een ergernisſe, ende den Grieken eene*

dwaasheid: Maar haar die geroepen zijn, beide Joden ende Grieken, [prediken wij] Christum de kracht Gods, ende de wijsheid Gods.

Wij verblijden ons over deze eerstelingen, en wenschen verder over den Euangeliedienst van onzen Leeraar eenen rijken zegen.

THIEL Vakant. Zie Jan 1806.

ZALTBOMMEL.

RUMPT. Den 31sten Aug. is onze beroepen Leeraar D. VAN GENDT DE LEEUW, in het heilig dienstwerk onder ons bevestigd, door den Wel Eerw. Heer P. HONDIUS, Pred. te *Gellik en Rhenoi*, met eene doelmatige Leerrede, over *Neh.* VIII: 8, *ga. Josua nu, ende Bani, en Serekja, Jamin, Akkub, Sabethai, Godia, Maasseja, Kelita, Azaria, Jozabad, Hanan, Pelaja, ende de Leviten, onderwezen het volk in de wet: Ende het volk stond op zijne standplaatze. Ende zij lazen in 't boek, in de wet Gods, duidelijk.* De oplegging der handen geschiedde met en benevens den Bevestiger, door DD. H. NOORDIS, G. W. BECKING, D. SNETHLAGE, J. DE MEER, D. O. VAN TRICHT, A. KEERBERGEN en J. H. LAMMERS, Predd. te *Est, Beest, Deijlen, Enspijk, Geldermalsen, Wel en Amerzode, Ackooij* en *Kesteren.* De Bevestigde deed 's namidd. zijn Intrede uit *Luc.* XI: 28. *Maar hij zeide, ja zalig zijn de gene die 't woord Gods hooren, ende dat zelve bewaren.* — Door Gods goedheid zijn de belangrijke plegtigheden op dezen dag zeer wel afgeloopen en het is den Sprekers zeer wel gelukt, tot algemeen genoegen der Hoorders. God make nu verder het werk van onzen Leeraar voorspoedig.

WAARDENBURG EN NEERIJNEN. Onze hartelijk geliefde Leeraar D. J. G. VELTMAN, heeft tot ons groot genoegen voor twee onderscheidene beroepingen, den 9den Aug. te *Numansdorp (Buitenhuis)*, onder de Eerw. Classis van *Dordrecht*;

en

en den 21ſten Aug. te *Catwijk aan Zee*, onder de Eerw. Clasſis van *Leijden en Neder Rhijnland*, beiden met eenparigheid op hem uitgebragt, na eenige dagen van beraad, beleefdelijk bedankt.

God drukke het zegel zijner hooge goedkeuring op deze keuze van onzen Leeraar, en zorge liefderijk voor de belangen der Gemeenten van *Numansdorp* en *Catwijk aan Zee*.

AALST. De Heeren Proponenten en Predikanten buiten vaste bediening, welke genegen zijn den Predikdienst te *Aalst* voor den Predikant VAN LUINEN waar te nemen, kunnen zich vervoegen bij den Heer VAN DER LINDE, te *'s Hertogenbosch*.

DRUMPT Vakant. Zie Julij 1806.

GELDERMALSEN ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1806.

NEDERHEMERT Vak. Zie Meij 1806.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant. Zie Dec. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

Z U T P H E N.

ANGERLO den 7den Sept. Heden heeft onze geliefde Herder en Leeraar D. A KETZ, van ons een hartelijk en teder affcheid genomen met Paulus vermaaning *Col.* II: 6. *Gelijk gij dan Christum Jeſum den Heere hebt aangenomen, wandelt* [*alzoo*] *in hem.* Zijn Wel Eerw. heeft volle 13 jaaren onder ons het Herder en Leeraarambt bediend, met allen ijver, beminde ons hartelijk en werdt ook zoo van ons bemind, dus zijn vertrek naar 't naburig *Lathum* ons niet weinig ſmert, gelijk bij ook betuigde van ons afgeſcheurd te worden. Doch wij berusten gaarn in den wille van God, en bidden Hem om den besten zegen voor onzen vertrokken Leeraar in zijne nieuwe Gemeente en om zijne gunſtige voorzíening in de behoefte van

ANGERLO, dat nu Vakant is.

LATHUM den 14den Sept. De Raad van Financien in het Departement *Gelderland* heeft bij Resolutie van den 5den Julij de vacerende Collatie onzer Gemeente opgedragen aan D. A. KETS, Pred. te *Angerlo*, welke dezelve na een veertien daags beraad, tot onze groote blijdschap, in de vreeze des Heeren heeft aangenomen, en welke Collatie den 8sten Aug. Kerkelijk is goedgekeurd.

Heden morgen hadden wij 't genoegen onzen nieuwen Leeraar in den H. Dienst onder ons te zien bevestigen door den Wel Eerw. Heer D. J. EVEKINK, Pred. te *Drempt*, naar aanleiding der gelijkenis van den Zaaijer, *Matth.* XIII: 3—8. *Ende hij sprak tot haar veele dingen door gelijkenissen, zeggende: ziet een zaaijer ging uit om te zaaijen: — Ende een ander* [*deel*] *viel in de goede aarde, ende gaf vrucht, het een honderd, het ander zestig, ende het ander dertig* [*vout*]. — De Bevestigde maakte dezen nademiddag een aanvang zijner bediening onder ons met de woorden van Paulus *Rom.* I: 14 en 15. *Beide Grieken ende Barbaren, beide wijzen ende onwijzen ben ik een schuldenaar. Alzo 't gene in mij is, dat is volveerdig om u ook die te Roomen zijt, het Euangelium te verkondigen.*

De Heere gebiede op dit plegtig werk zijnen zegen, en geve dat wij op deeze eerstelingen eenen rijken oogst mogen zien.

BORCULO Vakant. Zie Aug. 1806.

OVER-VELUWE.

OTTERLO. Onze geliefde Leeraar D. O. SCHOONDERBEEK, ontving den 7den Aug. eene wettige beroeping naar de Gemeente van *Wijk bij Heusden*. Zijn Eerw. nam dezelve eenigen tijd in beraad, doch heeft zich door onzen sterken liefdedrang laten bewegen, om die van *Wijk* beleefd te bedanken, en bij ons te blijven. Wij hoorden vervolgens op den 17den eene nieuwe verbintenis

Re-

Redenvoering uit zijnen mond, over de woorden *Luc.* XXIV: 29. *Ende zij dwongen hem, zeggende, blijft met ons, want het is bij den avond, ende de dag is gedaalt. Ende hij ging in, om met haar te blijven.* Wij wenschen vuurig dat de Heer dit beſluit goedkeure!

WAGENINGEN. Zie Aug. 1806.

NEDER-VELUWE.

ERMELLO. Den 24ſten Aug. wierd onze beroepen adjunct Predikant D. G. H. ARNTZEN plegtig in den H. dienst bevestigd door deszelfs broeder den Wel Eerw. Heer S. A. ARNTZEN, Pred. te *Wormer*, met *Luc.* XII: 42—44. *Ende de Heere zeide: Wie is dan de getrouwe en voorzigtige huisverzorger, dien de Heere over zijne dienstboden zal zetten, om [haar] ter rechter tijd het beſcheide deel ſpijſe te geven? Zalig is de dienstknecht, welken zijn heere, als hij komt, zal vinden alzoo doende. Waarlijk ik zegge u lieden, dat gij hem over alle zijne goederen zetten zal.* De oplegging der handen geſchiedde behalven door den Heer Bevestiger en den Inſpector van dezen Ring D. J. A. HARTMAN, Pred. te *Hierde*, ook door de Heeren DD. J. VAN ELFRINKHOF, Emer. Predd. alhier. B. RONNER, te *Nunſpeet*. J. H. VAN NIEL, te *Putten* en A. VAN DAVERVELD, Emer. te *Apeldoorn*. De Bevestigde maakte des namiddags een aanvang van zijnen dienst met *Matth.* XVII: 5. het laatſte gedeelte: *Hoort hem.* Beide deze Leerredenen zijn door eene groote toegevloeide menigte met genoegen aangehoord.

EPE Vakant. Zie Junij 1806.

'S HERTOGENBOSCH.

DUNGEN blijft als nog Vakant, daar D. LANDSKNEGT voor de beroeping op hem uitgebragt vriendelijk bedankt heeft.

DRUNEN den 24ſten Aug. Onze waardige Euangeliedienaar D. N. A. SANTVOORT, aan wel-

ken het wel verdiend ontslag van zijnen arbeid gegeven was, heeft heden zijnen Euangeliedienst onder ons besloten met eene Leerrede over 1 *Cor.* XVI: 24. *Mijne liefde zij met u allen in Christus Jezus Amen!* — Eene groote, van elders toegevloeide Schaar woonde deeze plegtigheid bij, en vereenigde zich met ons in ernstige gebeden, dat 's mans ruste heerlijk zijn mag, en veraangenaamd worden door alles, wat voor hem en zijne kinderen begeerlijk is, en wat zijn gemoed in de hope der heerlijkheid versterken kan. Wij zien zijnen opvolger met verlangen te gemoet, en wenschen met zijn onderwijs voordeel voor ons verstand en hart te doen.

RAVESTEIN Vakant. Zie Nov. 1805.

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.

BERCHEM EN NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.

KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- EN KEMPELAND

BERGEIK, RIJTHOVEN, ENZ. Zie Aug. 1806.

ZON EN BREUGEL Vakant. Zie April 1806.

SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.

LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.

GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.

GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

GEUL Vakant. Zie Jan. 1804.

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.

MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.

VAALS Walsche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.

WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.

MAASTRICHT drie Predikantsplaatsen Vakant. Zie April 1797.

BEEK

BEEK Vakant. Zie Maart 1797.
MAASTRICHT Walsche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.
EIJSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.
VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

BRANDWIJK EN GIJBELAND. Op den 7den van Sept. heeft onze geliefde Leeraar de Wel Eerw. en zeer gel. Heer J. LA LAU zijne affcheidsreden gehouden met de woorden uit *Philipp.* I: 27. *Alleenlijk wandelt waardiglijk het Euangelie van Christus.*

Dan deze Gemeente zal niet lang Vakant blijven, daar op den 28sten der vorige maand in tegenwoordigheid der Heeren Conſulenten D. G. O. ABERSON en G. JANSSEN, Predd. te *Ottoland en Neder-Blokland* en *Molenaarsgraaf*, op vertoonde Acte van Præſentatie en Auctorizatie van den Wel geb. Heer S. ONDERWATER, Heer van *Brandwijk en Gijbeland*, door den Eerw. Kerkenraad met eenparigheid van ſtemmen tot gewonen Herder en Leeraar beroepen is de Wel Eerw. Heer P. VAN LAREN, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Leiden en Neder-Rhijnland*, welke dit beroep in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

DUBBELDAM den 14den Sept. Heeden werd onze nieuw beroepen Leeraar de Wel Eerw. J. LA LAU, van *Brandwijk* tot ons overgekomen, in den H. Dienst onder ons bevestigd, bij vrijwilligen affland van D. D. STORM VAN 'S GRAVEZANDE, Pred. te *Zwijndrecht*, door deszelfs Broeder, den Wel Eerw. Heer S. LA LAU, Pred. te *Oudendijk*, met *Markus* V: 36*b*. *Geloof alleenlijk.* De Bevestigde maakte des namiddags aanvang met zijn H. dienstwerk, uit *Rom.* X: 8*b*. 9. *Dit is het woord des geloofs, 't welk wij prediken, [namelijk] indien gij met uwen mond zult belijden den Heere Jeſum ende*

met uw herte gelooven, dat hem Godt uit den dooden opgewekt heeft, zoo zult gij zalig worden.

OUD-BEIJERLAND. Zie Aug. 1806.

GEERTRUIJDENBERG ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1806.

NUMANSDORP (BUITENSLUIS) Vakant. Zie Julij 1806.

DELFT EN DELFTSLAND.

ZOETERMEER EN ZEGWAARD ſtaat Vakant te worden. Zie Aug. 1806.

VLAARDINGEN Vakant. Zie Junij 1806.

LEIDEN EN NEDER-RHYNLAND.

VOORHOUT den 3den Aug. Onze geliefde Leeraar D. A. LENS, van hier na *Zonnemaire* onder de Claſſis van *Schouwen in Duiveland* beroepen zijnde, heeft daar voor, tot onze blijdſchap bedankt.

KATWIJK AAN ZEE den 21ſten Aug. Werden wij voor ruim dertien jaren verblijd met den dienst van onzen waardigen Herder en Leeraar D. B, SCHOUWENBURGH, niet dan met innig leedwezen moeten wij melden, dat zijn Eerw. uit hoofde zener heeschheid, waar door hem zijn genoegzaam ſpraakvermogen werd benomen, zich verpligt gevonden heeft, zijnen dienst onder ons te moeten nederleggen, hebbende daartoe niet beſlooten, dan na alles wat hij konde, ter zijner herſtelling vruchteloos beproefd, ja zelfs nog lange met allen iever, zijn voor hem ondoenlijk werk, met gevaar van zijne gezondheid, en zelfs van zijn leven onder ons verrigt te hebben, gelijk zijn Eerw. dan ook op zijn verzoek, door het Departement-raal Bestuur van *Holland* Salvo Honore et Stipendio, gunſtig Emeritus verklaard is.

Wij miſſen in hem eenen Leeraar, die ons dierbaar is, uit wiens mond wij altijd met veel genoegen en zegen het Euangelie hebben mogen hooren, — eenen Leeraar, wiens heerſchende lust

lust het altijd, zelfs in weerwil zijner smertelijke omstandigheden geweest is, om het wezenlijk heil van Jesus Kerk te behartigen, gelijk zijn Eerw. ook steeds, gedurende zijn verkeer onder ons, met allen ijver en getrouwheid alles, wat in zijn vermogen was, tot bevordering daarvan heeft aangewend, — eenen Leeraar, die in onze dagen, toen wij door de rampen des oorlogs zoo zeer gedrukt werden, zeer veel heeft toegebragt, om het akelig lot, waar in velen onzer dorpsgenooten gedompeld werden, te verzachten, ons weduwen en wezen te helpen, behoeftigen wel te doen en troosteloozen te troosten.

Elk zal dus zelf gevoelen, hoe smertelijk het ons vallen moet den dienst van dezen bij ons hartelijk geliefden Leeraar te moeten missen, evenwel wenschen wij met hem in den aanbiddelijken weg eener Alwijze Voorzienigheid, die geene rekenschap van deszelfs daaden geeft, te berusten, biddende, dat het God behage de ruste van onzen Leeraar nog dienstbaar te maken tot bevordering van zijn welzijn, en ook tevens in zijne plaats aan onze talrijke Gemeente eenen Leeraar te geeven, die de voetstappen van zijnen waardigen voorganger drukken zal. — Daar nu het belang onzer Gemeente vorderde, dat de plaats van onzen Emeritus geworden Leeraar spoedig door eenen anderen vervuld werd, is de Kerkenraad overgegaan om een zestal van Predikanten te formeeren, waarop geplaatst werden

DD. J. G. VELTMAN, Predd. te *Waardenburg en Neerijnen*. J C. FABIUS, te *Lisse*. D. C. HARMSEN, te *Oegstgeest*. A. SCHOTSMAN, te *Giezen Oudkerk*. J. L. OVERDORP, te *Noordwijk binnen* en J. HOEK, in *de Lier*. — Deeze Nominatie ter electie gepresenteerd zijnde aan de Hoogwelgeb. Vrouwe Douariere van WASSENAAR, gebooren IJSSELMUIDEN, Vrouwe van beiden de *Katwijken*,

't Zand, Valkenburg, Spanbroek, Echteld &c. is daar uit door haar Hoog wel geb. geeligeerd D. J. G. VELTMAN, Pred. te *Waardenburg en Neerijnen*, gelijk ook zijn Eerw. met Approbatie van haar Hoogwelgeb. op heden door den Kerkenraad, ten overſtaan van naburige Predikanten als Conſulenten, met algemeen genoegen tot Predikant in deze aanzienlijke Gemeente beroepen is, zijnde dit beroep zijn Eerw. ſpoedig toegezonden, doch tot ons leedwezen moeten wij melden, dat zijn Eerw. na een beraad van veertien dagen, voor deze beroeping vriendelijk bedankt heeft.

NOORDWIJK AAN ZEE Vakant. Zie Nov. 1805.

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

GOUDA den 26ſten Aug. In onze Claſſicale Vergadering, heden alhier gehouden, is aan den Wel Eerw. Heer D. C. VAN LEEUWEN VAN DUIVENBODE, als bevestigd Pred. te *Schoonhoven*, op zijn verzoek onder wederzijdſche zegenbede, ſtem en zitting in deze Vergadering verleend.

BERKENWOUDE EN DEN ACHTERBROEK ſtaat Vakant te worden. Zie Aug 1806.

SCHIELAND.

HILLEGERSBERG. Deze Gemeente, die zich nog onlangs zoo hartelijk verblijd had, werd op nieuw in de grootſte ongerustheid gebragt, daar onze geliefde Leeraar D. W. SCHINTZEL, ons, op Zondag den 31ſten Aug. bekend maakte, dat hij eene wettige en eenparige beroeping naar de Gemeente van *den Briel* ontvangen en dezelve eenigen tijd in ernſtig beraad genomen had. Wij leefden in dien tijd tuſſchen hoop en vrees, maar lieten intuſſchen niet na, onze pogingen te vernieuwen, om hem, dien wij langs zoo meer lief gekregen hadden, en die ons ook van zijne verkleefdheid aan ons de ſterkſte bewijzen gegeven had, kon het zijn te bewegen, om ook nog dit-

maal

maal bij ons te blijven. — Hoe zeer werden wij verblijd, toen onze Leeraar op Zondag den 7den Sept. verklaarde, dat hij, vooral uit aanmerking, dat hij zoo kort geleden voor eene herhaalde beroeping naar *Medemblik* bedankt, en zich bij vernieuwing aan ons verbonden had, niet had kunnen besluiten, ons, voor als nog, te verlaten! Op Zondag daaraanvolgende begon zijn Eerw. als op nieuw zijn Euangeliedienst onder ons, met de vermaning van Paulus *Philip.* I: 27*a. Alleenlijk wandelt weerdiglijk den Euangelio Christi.* Mogt dit de vrucht zijn van zijne verdere prediking onder ons, en mogt in de behoeften der *Brielsche* Gemeente ook spoedig en gunstig voorzien worden.

ROTTERDAM. Zie Aug. 1806.

ROTTERDAM Vakant. Zie Julij 1806.

GORINCHEM.

WIJK. Zie Aug. 1806.

HEUKELOM. Zie Sept. 1805.

VOORN EN PUTTEN.

BRIELLE den 28sten Aug. Heden is alhier, ter vervulling van de openstaande Leeraarsplaats, door de Eerw. groote Kerkenraad gemaakt het navolgende twaalftal van Predikanten.

DD. G. W. BISSCHOP, Predd. te *Doorn.* J. P. SPRENGER VAN EIJK, te *Vlaardingen.* H. LASTDRAGER, in de *Willemstad.* W. SCHINTZEL, te *Hillegondsberg.* A. VAN OSSENBRUGGE, te *Oldenschoot.* A. KOPPEN, te *Hien en Doodewaart.* H. PAAUW, te *Breda.* P. J. VAILLANT, te *Spijkenisse.* C. J. POLS, te *Scherpenisse.* G. G. AKERSLOOT, te *Nieuwheijerland,* J. ROELOFS, te *Oudewater* en P. VERHAGEN METMAN, te *Vlijmen.*

Uit welke nominatie ten zelven dage gebragt zijn op het zestal:

DD. C. J. POLS, G. G. AKERSLOOT, A. KOPPEN, W. SCHINTZEL, J. P. SPRENGER VAN EIJK en H. LASTDRAGER.

En op het drietal:

DD. J. P. SPRENGER VAN EIJK, W. SCHINTZEL en A. KOPPEN.

Dit drietal door de Wel Ed. Groot Achtb. Raad dezer ſtad goedgekeurd zijnde, is daaruit beroepen de Wel Eerw. Heer W. SCHINTZEL, Pred. te *Hillegondsberg*: welke beroeping wederom met de gunſtige goedkeuring van den Raad dezer ſtad bekrachtigd, den beroepenen is toegezonden, doch voor dewelke zijn Wel Eerw. na eenigen tijd van beraad, vriendelijk heeft bedankt. Dus

BRIELLE nog Vakant blijft.

BRIELLE den 2den Sept. In onze Clasſicale Vergadering, heden alhier gehouden, is de beroeping, te *Rakkanje* uitgebragt op den Wel Eerw. Heer J. D. SCHUURING, Prop. onder de Eerw. Cl. van *Utrecht*, goedgekeurd en de tijd van het Examen perempt. bepaald op den 28ſten Octob. aanſtaande.

OUDENHOORN den 7den Sept. Heden hadden wij het genoegen, onzen beroepen Leeraar, D. J. P. WERNINK Guil. Fil. onder ons in den dienst des Euangeliums bevestigd te zien door de Wel Eerw. zeer gel. Heer A. VAN ASSENDELFT, waardig Euangeliedienaar te *Leijden*, aan wien D. J. VAN LOKHORST, Pred. te *Geervliet*, als oudſte Deputatus van den ring van *Putten*, dit gaarne had toegeſtaan. De Eerw. Heer Bevestiger handelde over *Psalm* CXVIII: 24, 25. *Dit is de dag* [*dien*] *de HEERE gemaakt heeft, laat ons op denzelven ons verheugen, ende verblijd zijn. Och HEERE, geeft nu heil: Och HEERE, geeft nu voorſpoed.* De oplegging der handen geſchiedde behalven door den Heer Bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren DD. J. VAN LOKHORST, A. DU BOIS, J. VAN DER WILLIGEN, J. LAGENDAAL en H. U. MASMAN resp. Predd. te *Geervliet*, *Zuidland*, *Simonshaven*, *Hekelingen* en *de Koorndijk*. —

Wij vonden reden van blijdschap over deze ons zoo belangrijke gebeurtenis, en bidden om heil en voorspoed over onzen nieuwen Leeraar, ter bevordering van den welstand dezer Gemeente.

BRIELLE Walsche Kerk, Zie Maart 1806.

'S GRAVENHAGE.

WASSENAAR. Ter vervulling der hier openstaande Predikantsplaats, is in tegenwoordigheid van Heeren Consulenten gemaakt deze nominatie:

DD. J. G. VAN TRICHT, Predd. te *Ter Aa*. P. H. NAHUIS, te *Zeist*. P. W. MARI, te *Straatkerk*. D. IN DE WEIJ, te *Werkhoven*. A. SCHOTSMAN, te *Giessen Nieuwkerk*. G. W. BISSCHOP, te *Doorn* en ... KRAALS, Proponent.

Waaruit geformeerd werd dit drietal:

DD. IN DE WEI, VAN TRICHT en MARI.

En hier uit is beroepen D. J. G. VAN TRICHT, Pred. te *Ter Aa*, die deze beroeping heeft aangenomen.

RIJSWIJK. D. VROOM, van hier beroepen zijnde in *den Briel*, heeft voor die beroeping bedankt.

WOERDEN EN OVER-RHIJNLAND.

WOERDEN. Den 2den Sept. l. l. is op ons Classis Post Synodaal, door D. NIEKERK, Pred. te *Aarlanderveen*, præparat. geëxamineerd, en vervolgens door de Eerw. Classis tot Prop. aangenomen en tot den openbaren Predikdienst toegelaten, de Stud. BASTIAAN NIEUWKOOP, geboren te *Aalburg*, de Proeftekst was 1 *Joh.* I: 7*b*. in 't Hebreeuwsch werd hij onderzocht over *Psalm* C. en in 't Grieksch over het Tekstkap. De Examinator werd vriendelijk bedankt — nomine Classis.

LEIJMUIDEN den 7den Sept. Heden was 't voor ons de langverwachte dag, op welken wij ons eensgezind mogten verheugen, dat onze geheel uit den grond nieuw opgebouwde Kerk voltooid, werd ingezegend door onzen geliefden Leeraar D. W. WIARDI, met de woorden uit *Exod.* XX: 24*b*. *Aan alle plaatzen, daar ik mijns naams gedachte*-

tenisse ſtichten zal, zal ik tot u komen, ende u zegenen.

Vooraf werd gezongen *Psalm* CXXII. na 't Gebed *Psalm* CXLV: 2, 3. bij de Toepaſſing *Ps.* CXV: 7, 8. en Na-*Psalm* CL.

De Leeraar bedankte allen in 't gemeen en bijzonder die van *Amſterdam*, voor de aan ons geſchonkene liefdegaven, waardoor wij gedeeltelijk in ſtaat geſteld waren dit Kerkgebouw te voltooijen, en wel die genen in 't bijzonder, die eenig geſchenk ter verſiering van 't gebouw hebben toegebragt, als boven alle anderen de Erfgenamen van den Heer JOOST TIMMERS, die aan ons eenen geheel nieuwen ſierlijk gemaakten Predikſtoel met't verhemelte geſchonken hebben, dragende dezelve met het geheele gebouw de goedkeuring en bewondering van alle aanſchouwers weg, en prijzende de juiſte bouworde en netheid van 't geheele werk, en geven eenparig den Bouwmeester den welverdienden lof.

Deze plegtigheid werd niet weinig luiſter bijgezet, door de groote zamengevloeide menigte van menſchen, zoo van onze plaats als van de naburige plaatſen, en wij zagen 't als eene bijzondere eer aan, dat wij vereerd werden met de tegenwoordigheid van een Lid uit den Ed. Achtb. Raad der ſtad *Amſterdam*, en een aantal van 8 Predikanten van onderſcheidene plaatſen; zijnde deze plegtigheid in de beſte order en rust afgelopen, met het uiterſte genoegen. — Wij verblijden ons allen, dat onze oude Leeraar, die reeds lange in eene ſombere loots had moeten prediken, dit werk met zoo veel ijver, zoo juist tot zijne blijdſchap, onder het genot van zoo veel hulpe van God heeft mogen volbrengen. God ſpare hem ten onzen nutte nog vele jaren en ſterke hem in zijn heilig dienstwerk.

BULL.

BUUREN.

IJSSELSTEIN den 2den Sept. Heden de gewone Classis van *Buuren* te *IJsselstein* vergaderd zijnde, verzocht D. H. VAN WOUDENBERG, Pred. te *Culenborg*, als daartoe door 't Gemeentebestuur van 't *Hoogeveen* gequalificeerd, de losmaking van D. G. VAN DUIJL, tot hiertoe Pred. te *Beusichem*, daartoe overleggende zijne qualificatie, en acte van dimissie van den Kerkenraad van *Beusichem*; welke stukken in order zijnde, werd het verzoek namens 't Gemeentebestuur voorn. geredelijk ingewilligd, en een loffelijke acte van dimissie namens deze Vergadering, onder zegenbede, aan D. VAN DUIJL ter hand gesteld, die daarop een hartelijk affscheid van zijne Medebroeders nam, met welke hij bijna zeven jaren in de naauwste betrekking gestaan had; zijnde de dag van zijn Affscheids-Leerrede bepaald op den 14den dezer.

Te gelijker tijd gaf D. P. SPIERING, Pred. te *Leerdam*, kennis, dat D. J. CLAESSEN, tot hier toe oudste Predikant aldaar, salvo honore et stipendio, Emeritus verklaard was, en op den 8sten dezer zijne laatste Leerrede houden zal.

BEUSICHEM den 14den Sept. Onze geliefde Leeraar, D. G. VAN DUIJL, hield heden, ten aanhooren van eene talrijke verzameling van menschen, zijne laatste Leerrede, met welke hij ons vaarwel zeide, ten grondslag hebbende 1 *Cor.* XIII: 13. *Ende nu blijft Geloove, Hope, [ende] Liefde, deze drie: doch de meeste van deze is de Liefde.* Zijn verlies valt ons hard, maar de gedachte, dat wij bijna zeven jaren, het geluk genoten, door hem geleerd en gesticht te zijn, en zijn Meester hem in veel grooter werkkring geroepen heeft, matigt onze droefheid. God zij steeds met hem, en ontferme zich over ons.

LEERDAM den 30sten Julij. D. J. CLAESSEN oudste Leeraar dezer Gemeente, zedert den Jaare

1761. alhier het Euangelie met veel ijver gepredikt hebbende, is op den 20sten Junij dezes Jaars, door zijn Excellentie, den Minister der Financien van zijne Majesteit den Koning van *Holland* Emeritus verklaard, Salvo Honore et Stipendio. En heeft de Kerkenraad, ter vervulling van de tweede Predikantsplaats, in stede van den Emeritus verklaarde D. J. CLAESSEN, dit zestal van Predikanten gemaakt:

DD. P. H. NAHUIS, Predd. te *Zeist*. G. ELIAS, te *Scherpenzeel*. P. SPECHT GRIJP, te *Lienden*. R. VAN DER KLOES, te *Kuuren en Daalem*. S. J. H. VAN HENGEL, te *Heemstede* en J. H. HASSELBACH, te *Haaften*.

Zijnde de drie eerſten op het drietal gebragt.

Waaruit is beroepen geworden D. P. H. NAHUIS, Pred. te *Zeist*, die hetzelve eenige dagen in beraad genomen hebbende, daarvoor vriendelijk bedankt heeft.

LEERDAM, den 8ſten Sept. D. J. CLARSSEN, heeft, nadat zijn Eerw. Emeritus Salvo Honore et Stipendio verklaard is geworden, deze rust niet begeeren te genieten, zonder dat zijn Eerw. van deze Gemeente, waarin hij 45 jaren als Leeraar gearbeid heeft, plegtig afſcheid genomen heeft, waartoe zijn Eerw. den dag van gisteren verkozen heeft: in welken hij, onder een verbazende toevloed van menſchen, van alle kanten hier zaamgevloeid, dat voornemen volbragt heeft; hebbende bij deze gelegenheid, tot een grondſlag van zijne verhandeling gelegd *Jerem.* XVII: 16. *Ik heb de doch niet aangedrongen, meer dan eenen herder achter u* [*betaamde;*] *ook heb ik de dodelijken dag niet begeert, gij weet* [*het:*] *wat uit mijne lippen is gegaan, is voor u aangezichte geweest.* Wij wenſchen dat de Grijsaard nog lange het aangenaam genot van zijn rust onder 's Heeren zegen genieten zal.

BRE-

BREDA.

NISPEN onder de Classis van *Breda* blijft niet langer Vakant, dewijl hetzelve bij politieque schikking met *Rozendaal* gecombineerd is.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant, Zie Mei 1805.

NOORD-HOLLAND.

ALKMAAR.

EGMOND AAN ZEE den 17den Aug. Onze geliefde Leeraar D. R. WESSELS maakte ons in eene Voorafspraak uit *Spreuk* XIX: 21. bekend, dat hij eene wettige en eenparige beroeping ontvangen had, naar de Gemeente te *Colhorn*. Wij vreesden nu, dat wij hem, dien wij wegens verkering en dienst algemeen hoogachten, eerlang niettegenstaande onze vereenigde pogingen om zijn Eerw. langer onder ons te doen verblijven, zouden moeten missen. — Dan, hoe groot was onze blijdschap, toen wij op den volgenden Zondag bij het slot zijner Leerrede het genoegen hadden te vernemen, dat Hij ons ook ditmaal niet zoude verlaten. — Hartelijk wenschen wij nu, dat de Heer deze kenze met zijne zegenende goedkeuring bekrone. Hij doe ons veel nut trekken uit den dienst van dezen Leeraar voor ons verstand en harte, en zorge tevens in zijne gunste voor *Colhorns* Gemeente.

CALLANTSOOG. Onze geliefde Leeraar D. R. HERMANIDES maakte ons den 17den Aug. onder aandoening van Spreker en Hoorders bekend, dat hij vijf dagen te voren te *Aardswoude*, onder de Eerw. Classis van *Hoorn* beroepen was, predikende bij die gelegenheid over *Ps.* CXLIII: 10*a*. Gaarne hadden wij gewenscht, dat het des Heeren welbehagen geweest was, om 't hart van zijnen knegt tot een langer verblijf onder ons te neigen! den den 31sten dezer, bij gelegenheid van de bediening van het H. Avondmaal nam onze Leeraar zijnen Text uit *Joan.* XIII: 33*a*. *Kinderkens, nog een*

kleinen tijd ben ik bij u; waardoor onze droefheid heviger werd, naardien zijn Eerw. ons te kennen gaf, dat het heden voor 't laatst zijn zoude, dat hij met ons het H. Avondmaal ſtond te vieren, terwijl hij zich had verpligt gevonden, om 't beroep te *Aardswoude* in 's Heeren vreeze aante neemen! Dit verlies van onzen Leeraar treft de ganſche Gemeente zeer! Wij wenſchen onze breuke ſpoedig herſteld te zien.

EGMOND BINNEN EN AAN DEN HOEF den 24ſten Aug. Het annus gratiæ van onzen overledenen Leeraar D. W. R. HELLINGWERFF ten einde loopende, is alhier, ter vervulling der Vakature, na verzochte en verkregene handopening van den Wel Ed. geboren Heer Mr. J. P. T. TINNE, Heer der drie *Egmonden* met *Rinnegom*, door den Kerkenraad, ten overſtaan der Conſulenten DD. J. LA LAU en H. WESSELS, Predd. te *Heiloo* en *Egmond aan Zee*, geformeerd het volgend zestal van Predikanten:

DD. J. J. VRIJMOED PLOENIS, Predd. te *Scharwoude*. G. OUTHUIJS, in *den Bommel* G. BLOEMERS, te *Gorſel*. J. HESS, te *Akerſloot*. J. J. BUIJN, te *Rijswijk* (Lande van *Altena*) en ... MEILING, te *Brummen*.

En op het drietal geplaatst zijnde:

DD. VRIJMOED PLOENIS, OUTHUIJS en BLOEMERS.

Is daaruit door mans Ledematen beroepen D. J. J. VRIJMOED PLOENIS, Pred. te *Scharwoude*. — Dit beroep door den voorn. Heer dezer Heerlijkheden geapprobeerd zijnde, heeft de beroepen Leeraar hetzelve veertien dagen in beraad genomen.

HARINGHUISEN Vakant. Zie Julij 1806.

COLHORN. Zie Julij 1806.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

HAARLEM.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

KOOG ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1806.

't Naberigt.

AM-

AMSTERDAM.

OUDERKERK AAN DEN AMSTEL. Zie Aug. 1806.

HOORN.

HENSBROEK den 14den Sept. Heden was voor ons de blijde dag op welken onze nieuwe Leeraar de Wel Eerw. Heer J. F. RUPPEL bij ons werd bevestigd in zijnen dienst. Het werk der bevestiging geschiedde door den Wel Eerw. Heer J. J. VRIJMOET PLOENIS, Pred. te *Scharwoude*, welke vooraf eene Leerrede deed over de woorden van Paulus *Rom.* I: 16*a* *Want ik schame mij des Euangelsum Christi niet.* Daarop aanvaardde onze nieuwe Leeraar zijn gewigtig dienstwerk onder ons met eene Leerrede over *Luc.* XIX: 10. *Want de zoon des menschen is gekomen om te zoeken en zalig te maken dat verloren was.* Het ganſche werk van dezen dag is in alles gelukkig volbragt. Beide de Leerredenen zijn niet alleen door eene groote Schare van hier en elders te zamen gevloeid, maar ook door verſcheidene naburige en verder afgelegene Predikanten met genoegen aangehoord. God geve dat wij in dat Euangelie, het welk ons deezen dag weder verkondigd is door een eigen Leeraar, altijd onze wijsheid, heiligheid en zaligheid zoeken mogen.

AARDSWOUDE. De Kerkenraad door het bedanken van den Wel Eerw. Heer J. LALAU, Pred. te *Heilo*, in hunne aangename verwachting te leur gesteld zijnde, heeft na verzochte en verkregene handopening van den Hoog welgeb. Heer Grave VAN WASSENAAR STARRENBURG, op den 16den Julij geformeerd 't volgend drietal van Predikanten:

DD. N. MENSING, Predd. te *Hippolitushoef* op 't Eiland *Wieringen*. W. CONRADI, te *Oostwoud* en R. HERMANIDES, te *Callantsoog*.

Zijnde daaruit op den 12den Aug. met eene groote meerderheid van ſtemmen beroepen den Wel Eerw.

Heer R. HERMANIDES; welke beroeping door den Hoogwelgeb. Heer VAN HOOG en AARDSWOUDE goedgekeurd zijnde, door den beroepenen, na een kort en voorzigtig beraad, in de vreeze des Heere is aangenomen; zullende zijn Wel Eerw. D. V. onder ons bevestigd worden den 26sten Octob. 1806.

SCHARWOUDE. Op den 31 Aug. l. l. kondigde onze veelgeliefde Leeraar D. J. J. VRIJMOET PLOENIS, in zijne Voorafrede, ontleend uit *Spreuk.* III: 5*a.* ons aan, dat hij eene gansch ongezochte en eenparige beroeping naar de gecombineerde Gemeente der *Binnen Egmonden* had ontvangen, vergezeld gaande van eene allergunstigste approbatie van de Wel Edelgeb. Heer J. F. T. TINNE VAN EGMOND, Heere der drie *Egmonden* met *Rinnegom*, en dat dezelve door hem eenige dagen in beraad was genomen: — Hierdoor werden wij niet weinig ontrust; wij vreesden, dat wij hem, die ons zoo dierbaar geworden is, nu zouden moeten missen: dan op onze vereenigde poginge, met alle hartelijkheid aangewend, om dezen Leeraar langer te behouden, mogten wij op den volgenden Zondag uit zijnen mond vernemen, dat hij volkomen vrijheid gevonden had, om aan ons verlangen te kunnen beantwoorden: — wij berigten dit met blijdschap en dankzegging aan God voor zijn liefderijk bestel te onswaards. Wij bidden zijnen zegen over den verderen arbeid van zijnen Dienaar onder ons af, en wenschen tevens, dat de Voorzienigheid ook ten besten voor de Gemeente der *Binnen Egmonden* zal zorgen.

Uit naam des Kerkenraads van *Scharwoude*
PIETER BREG, Praes. Ouderl.

ENKHUIZEN.

ENKHUIZEN den 11den Sept. Heden is de beroeping van den Prop. D. VALKENBURG, tot Predikant te *Wervershoof*, in eene bijeenkomst van Gedeputeerden der Classis, met de Kerkelijke goed-

goedkeuring bekrachtigd. Het Examen is bepaald op den 23sten Octob. aanstaande, zullende bij welzijn geschieden door den Wel Eerw. Heer TH. A. VEEGH, Pred. te *Bovenkarspel*.

MEDEMBLIK. Zie Aug. 1806.

E D A M.

LANDSMEER den 24sten Aug. Nadat D. J. P. WIJS, Pred. te *Leersum*, voor de op hem uitgebragte beroeping per missive vriendelijk bedankt had; is des Kerkenraad ten overstaan van den Consulent S. TIMMERMAN HUBERT, Pred. te *Watergang*, wederom overgegaan tot het formeren van een Nominatie, en daartoe werden op het zestal gebragt:

DD. P. W. PRINS, Predd. te *Ursem*. A. DIEPERINK, te *Hoornaar*. S. TIMMERMAN HUBERT, te *Watergang*. J. A. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, te *Zwartsluis*. J. STORLENDRAIJER, te *Kamerik* en H. A. SCHACHT, te *Pepergaan en Blesdijk*.

Vervolgens dit drietal:

DD. P. W. PRINS, A. DIEPERINK en J. A. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN.

Uit welk drietal met meerderheid van stemmen is beroepen D. P. W. PRINS, Pred. te *Ursem*, welk beroep zijn Eerw. na 8 dagen van beraad, in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

PURMERLAND den 28sten Sept. 1806. Op heden is na verzochte en terstond verleende handopening van den Wel Ed. Geb. Heer Mr. D. DE GRAAFF, Vrijheer van *Zuidpolsbroek*, *Purmerland* en *Ilpendam*, door den grooten Kerkenraad dezer Gemeente, ten overstaan van den Wel Eerw. Heer G. HABBEMA, Pred. te *Purmerende*, eerst geformeerd dit volgende twaalftal:

DD. J. C. VAN KEET, Predd. te *Wervershoof*. S. HABBEMA, te *Buitenpost* in *Friesland*. H. VEENSTRA, te *Munnikenland*. C. F. POTTER, te *Etersheim*. P. KUALTER, te *Uitdam*. J. J. VRIJMOET FLORENIS, te

Scharwoude. J. J. R. WILREE, te *Grosthuizen*. F. J. SCHABDAM, Prediker te *Hobrede*. T. VERWEEL, te *Schellingwoude*. H. G. TEN CATE, te *Zundert*. J. W. SCHOONEVELD, te *Heliſſoet* en J. ROLLERUS, te *Krommenieedijk*.

Vervolgens dit zestal:

DD. VAN RHEE, HABBEMA, VEENSTRA, POTTER, ALTA en VERWEEL.

En daarop dit drietal:

DD. VAN RHEE, HABBEMA en VERWEEL.

Waaruit door den grooten Kerkenraad, en de daartoe saamgeroepene Mans Leden, met eenparigheid van ſtemmen beroepen is D. J. C. VAN RHEE, Pred. te *Westkappel*; welke beroeping door den bovengemelden Vrijheer gunſtig goedgekeurd, en den Beroepenen toegezonden is.

ZUNDERDORP den 16den Sept. 1806. De Kerkenraad dezer Gemeente den 7den Aug. 1806. ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van onzen voormaligen geliefden Leeraar, D. P. A. VAN DER LAAN, naar de Gemeente van *Krommenie*, onder het Eerw. Clasſis van *Haarlem*, bijeen vergaderd zijnde, maakte dit volgende zestal:

DD. D. TEN NAPEL, Predd. te *Hauwaart*, onder het Eerw. Clasſis van *Hoorn*. D. VALKENBURG, Prop. onder het Eerw. Clasſis van *Edam*. F. C. ALTA, Pred. te *Uitdam*, onder hetzelve Clasſis. F. POTTER, Pred. te *Etershem en Schardam*. S. T. HUBERT, Pred. te *Watergang* en C. J. DE BEER, laatst Pred. te *Muiderberg*, onder het Eerw. Cl. van *Amſterdam*.

Uit welk zestal dit volgende drietal werd gemaakt:

DD. TEN NAPEL, VALKENBURG en F. CANTER ALTA, met het lot tegen POTTER en DE BEER.

Dit drietal aan de Gemeente bekend gemaakt en de ſtembebbende Mans Leden tot het doen van een

een beroep zijnde opgeroepen, werd uit hetzelve met eenparigheid van ſtemmen beroepen D. D. VALKENBURG, Prop. onder het Eerw. Cl. van *Edam*.

Dit beroep aan zijn Eerw. toegezonden zijnde, gaf de Beroepene door eene vriendelijke miſsive den 12den Aug. aan den Kerkenraad berigt, dat hij zich in gemoede verpligt vond, als zijnde reeds bevorens te *Wervershoof* beroepen, om voor deze op hem uitgebragte beroeping te bedanken.

De Kerkenraad, na het bedanken van D. D. VALKENBURG, weder vergaderd zijnde, werd in die vergadering den 25ſten Aug. l. l. gehouden, weder een zestal gemaakt, waarop geplaatst waren de volgende HH. Predikanten:

DD. H. H. BEEM GERSEE, Predd. te *Oudega en Kolderwolde*, onder het Eerw. Claſsis van *Sneek*. S. M. DE BRUIN, Pred. op het Eiland *Marken*. C. J. DE BEER, laatst Pred. te *Muiderberg*. J. W. SCHOONEVELD, te *Hollijſhoot*, onder het Eerw. Cl. van *Edam*. S. T. HUBERT, te *Watergang*, onder hetzelve Claſsis en P. J. CONRADI, te *Ter Heide*, onder het Eerw. Claſsis van *den Haag*.

Waar uit het volgende drietal werd gemaakt:

DD. C. J. DE BEER, J. W. SCHOONEVELD en H. H. BEEM GERSEE.

Dit drietal aan de Gemeente bekend gemaakt zijnde, en de ſtemhebbende Mans Leden tot het doen van eene beroeping in de Kerk opgeroepen zijnde, is den 27ſten Aug. met eenparigheid van ſtemmen beroepen C. J. DE BEER, laatst Pred. te *Muiderberg*.

Deze beroeping door het Gemeentebeſtuur geapprobeerd zijnde, is den Beroepenen toegezonden, en door zijn Eerw. in de vreeze des Heeren aangenomen.

EDAM. Zie Aug. 1806.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

ZEELAND.

WALCHEREN.

VLISSINGEN. Op den 31ſten der vorige maand is de Wel Eerw. Heer M. J. VAN NIMWEGEN in den Euangeliedienst alhier bevestigd door zijn Ambtgenoot den Wel Eerw. Heer J. VAN WARMELO, met de woorden van den Apostel Paulus 2 *Cor.* VI: 1. *Ende wij [als] mede arbeidende bidden [u] ook, dat gij de genade Gods niet te vergeefs moogt ontfangen hebben.* De hand van broederſchap werd aan zijn Wel Eerw. gegeven door zijn oudſten Ambtgenoot den Wel Eerw. Heer T. J. HOOG. De Bevestigde maakte een aanvang van zijnen Euangeliedienst onder ons met de betuiging van dien zelfden Apostel tot de Philippiërs, *Philipp.* IV: 13. *Ik vermag alle dingen door Christus, die mij kracht geeft.*

NIEUWLAND den 4den Julij. Heeden is de Kerkenraad onder directie van D. A. J. CLINGE, Pred. te *St. Laurens*, wederom overgegaan tot de beroepinge van eenen Herder en Leeraar in plaats van den van hier vertrokkenen Leeraar den Wel Eerw. Heer A. OFFERS, en heeft gemaakt dit drietal van Predikanten:

DD. J. A. F. MONHEMIUS, Predd. te *Zoelen* onder de Eerw. Claſſis van *Tiel*. G. J. LETTE, te *Zuytelande* en J. MAAS, te *Grijpskerk*.

Waaruit met eenparigheid van ſtemmen in de vreeze des Heeren en naar Kerkenordening beroepen is de Wel Eerw. Heer J. A. F. MONHEMIUS, die dit beroep, na eenigen tijd beraad in de vreeze des Heeren heeft aangenomen, wordende zijn Wel Eerw. met verlangen eerlang verwacht.

CLEVERSKERKE. Zie Junij 1806. onder *Middelburg*.

KOUDEKERKE. Zie Maart 1806.

BRES-

BRESKENS ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

IZENDIJKE. Zie Maart 1806.

ST. ANNA TER MUIDEN Vakant. Zie April 1805.

VLISSINGEN Walſche Kerk Vakant. Zie Dec. 1803.

RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.

MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.

WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.

PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.

AARDENBURG Walſche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.

OOSTBURG Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

SAS VAN GENT Walſche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.

SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.

EEDE Vakant Zie Maart 1798.

CADZAND Walſche Kerk Vakant. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

HAAMSTEDE Vakant. Zie Junij 1806.

ZIERIKZEE Walſche Kerk Vakant. Zie Octob. 1805.

ZONNEMAIR Vakant. Zie Sept. 1805.

ZUID-BEVELAND.

GOES den 16den Sept. Onze zeer waardige en hooggeachte oudſte Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. en Godzalige Heer D. KAAS, is den 10den dezer alhier overleden in den gezegenden ouderdom van 84 jaaren en 19 dagen, zijnde zijn Wel Eerw. den 22ſten Aug. 1722. te *Rotterdam* geboren; na zijne Letteroefeningen op *Utrechts* Hooge School volbragt en bijzonder in de Godgeleerdheid het onderwijs van den diestijds wijdberoemden Hoogleeraar W. VAN IRHOVEN gevolgd te hebben, is zijn Wel Eerw. in de Claſſis van *Utrecht* beproefd en tot de H. Bediening toegelaten;

ten; den 9den Aug. 1746. te *Aarlanderveen* beroepen zijnde, is zijn Wel Eerw. aldaar ten Euangeliedienaar ingezegend den 16den April 1747. te *Loosduinen* den 11den Jan. 1750. en te *Sluis in Vlaanderen* den 27sten Octob. 1754. alwaar zijn Wel Eerw. voor eene beroeping naar *Veerburg* op den 13den Dec. 1757. bedankt heeft. Op onze roeping tot ons overgekomen, heeft zijn Wel Eerw. in deze Gemeente zijnen Dienst aangevangen den 13den Maart 1763, en denzelve met onafgebroken ijver en getrouwheid, en niet zonder milden zegen, in den Heere vervuld tot in het laatst van 1802, wanneer zijn Wel Eerw. zijne welverdiende rust, behoudens eer en bezolding verkreeg. Hij was een man van een sterk en gezond ligchaamsgestel, kloek verstand, doordringend oordeel, standvastigen geest, ware geleerdheid en uitnemende predikgaven; een zelfsdenkend en onbevooroordeeld aanklever, een ernstig en onbezweken Voorstander van de zuivere Geloofsleer en van ongeveinsden Godsvrucht, een' innigen afkeer hebbende van alle gedaante van Godzaligheid, welker kragt verlochend wordt; Hij leefde, zoo als hij leerde; zijn wandel was met God, die ook zijnen getrouwen Euangeliedienst vruchtbaar maakte voor veler zielen en tot onderwijs, bevestiging en vertroosting der Heiligen deed verstrekken.

Na eene krankheid van omtrent vier weken werd zijne reikhalzende begeerte vervuld om ontbonden te worden en met Christus te zijn, zijnde in een vol Geloofslicht blijmoedig ingegaan in de vreugde van zijnen Heer. Zijne Ambtgenooten hebben hem zeer liefderijk ter onzer opwekking den welverdienden lof gegeven en hij is den 15den dezer in onze groote Kerk onder veel aandoening van deze Gemeente, bij welke de gedachtenis van dezen Regtvaardigen in zegeninge blijft, rouwstatig begraven; in 't laatst van zijn leven heeft de overlede-

de-

dene den ganschen loop van zijne bedieninge en het dankbaar Geloof van zijn hart aldus bezongen:

De Maas-stad was mijn wieg, mijn School het Stichts Atheen:
Aan 's Heeren dienst gewijd, mogt ik Aarlanderveen,
Loosduinen, Sluis *en* Goes *voor hare Tempelscharen*
De Heilleer van 't Genaê- en Vreê-Verbond verklaren;
Een hoogst vrijmagtig plan bestemde dus mijn lot;
De wijsheid treft haar doel; mijn lof en lied is God.

ELLEWOUTSDIJK Vak. Zie Aug. 1806.
't FORTH TE BATH Vakant. Zie Julij 1806.
OUDELANDE Vakant. Zie Maart 1806.
THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.
OUD VOSSEMEER Vakant. Zie Julij 1806.
STEENBERGEN Vakant. Zie Junij 1806.
THOLEN Vakant. Zie Meij 1806. in 't Naberigt.

U T R E C H T.

U T R E C H T.

MONTFOORT den 7den Sept. Heden is alhier D. D. VAN DER LOO, (beroepen in de plaats van wijlen D. C. MOLTZER) in den dienst dezer Gemeente bevestigd door onzen oudsten Leeraar D. J. SEGAAR, predikende over 1 *Cor.* II: 2. *Want ik en hebbe niet voorgenomen iet te weten onder u, dan Jesum Christum en dien gekruiciget.* En heeft de Bevestigde zijnen dienst aangevange, met eene Leerrede over *Luc.* XI: 28 *Maar hij zeide, ja zalig zijn de gene die het woord Gods hooren, ende dat zelve bewaren.* Welk een en ander, tot bijzonder genoegen der Gemeente, en de genen die van elders gekomen waren is verrigt. — Van harten wenschen wij dat de dienst onzer beiden Leeraren tot den meesten zegen onzer Gemeente mogen verstrekken!

MIJ-

MIJDRECHT den 24ſten Aug. 1806. Niet lang mogten wij ons verblijden over de keuze van onzen algemeen beminden en ons allen lievenden Leeraar D. C. VAN DER VEN toen zijn Wel Eerw. voor de op hem uitgebragte beroeping te *Onderkerk aan den Amſtel* bedankt had, daar wij heden de voor ons allen ontrustende tijding van zijn Wel Eerw. in eene Vooraſſpraak vernamen, dat hij met eene groote eenparigheid van ſtemmen in de Gemeente van *Edam* geroepen was, verklarende, dat de Gemeente hoe lief hij haar ook hadde, zich niet zoude vlijen met de hoop, dat hij bij haar zoude blijven, zoo als dit ons den volgenden Zondag in eene Vooraſſpraak genomen uit 2 *Cor.* XI: 11. niet zonder groote aandoening door zijn Wel Eerw. bevestigd werd, door het berigt dat deze roeping van zijn Wel Eerw. ongezocht en wettig beſchouwd zijnde, hij geene vrijheid vond om deze zoo Leeraarlievende Gemeente langer bij te blijven, maar die roeping naar *Edam* had moeten aanneemen.

Wij moeten in dezen weg van God berusten, hoe hard voor ons ook, wij bidden dat het Sions Koning behagen ſpoedig ons aanſtaande verlies te herſtellen, door zulk eenen man, die met dezelfde luſt en ijver in het H. Dienstwerk mag werkzaam zijn, en wiens dienst zoo mag gezegend zijn als die van onzen binnen kort vertrekkenden Leeraar in den tijd van ruim vier jaren, welke bij bij ons verkeerde, was. Dus wij tot onze algemeene ſmarte moeten berigten, dat

MIJDRECHT eerlang zal Vakant worden.

TER AA den 31ſten Aug. 1806. Onze hartelijk geliefde Leeraar D. J. O. VAN TRICHT had ons voor drie weken van eene op hem uitgebragte eenparige en gunſtig goedgekeurde beroepinge naar de Gemeente van *Waſſenaar* onder de Eerw. Claſſis van *'s Hage* berigt gegeven: de vreeze die ons aanſtonds voor het verlies van zijnen omgang en

dienst.

dienstwerk aangreep was niet ongegrond; daar wij heden bij het eindigen van de voormiddag Leerrede tot onze algemeene smerte hoorden; dat zijn Eerw. zich verpligt gevonden had deze beroepinge in de vreeze des Heeren aantenemen.

God bekrone deeze keuze van zijnen knecht met zijne hooge goedkeuring! hij doe hem in de Gemeente van *Wassenaar* tot zegen van zich zelven en anderen arbeiden, en zorge genadig voor deze Gemeente welke door dit aanstaande vertrek van onzen Leeraar staat Vakant te worden.

AMERSFOORT.

ZEIJST den 24sten Aug. Onze harten werden verontrust, toen wij vernamen, dat onze hartelijk geliefde Leeraar D. P. H. NAHUIS, eene wettige beroeping had ontvangen tot tweeden Predikant in de Gemeente van *Leerdam*, welke Gemeente sterke en veelvuldige pogingen aanwendde om zijn Eerw. te bewegen die roepstem te volgen en tot hen over te komen. De vrees dus van zijn Eerw. te moeten missen was groot en trof ons zeer.

Een ieder intusschen beijverde zich om dezen bij ons zoo beminden en geachten Herder en Leeraar tot langer verblijf in ons midden te bewegen, en onze liefdedrang had het gewenschte gevolg; daar onze geliefde Leeraar op heden ons bekend maakte, dat hij, bewogen door het belang dat onze Gemeente in zijnen dienst stelde, en getroffen door onze sterke gehechtheid aan zijn persoon, en dienstwerk, met volkomen vrijmoedigheid voor deze beroeping had bedankt, en tot onzen verderen opbouw onder ons wenschte te blijven arbeiden. Onze blijdschap hier over is algemeen, hartelijk danken wij hier voor onzen Heer JEZUS CHRISTUS, den grooten Koning zijner Kerke, daar wij biddend wenschen, dat Hij deze keuze van onzen waarden Vriend en Leeraar met zijne goedkeuring bekroone, door eenen ruimen zegen over zijnen ons zoo nuttigen en aangenamen

Euan-

Euangeliedienst, opdat deze Gemeente opwasse in de kennis en genade van onzen Heer en Zaligmaker, en zijn Koningrijk verder onder ons worde uitgebreid. Hij zorge ook in gunst voor de Gemeente van *Leerdam*.

VUURSCHE den 7den Sept. 1806. Deze dag was voor ons een dag van blijdschap, daar onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer D. A. DETMAR, heden voordenmiddag in het heilig dienstwerk werd ingezegend, door zijnen vriend, D. G. BISSCHOP, Pred. te *Doorn*, aan welken D. G. D. SWANENBURG deze beurt had afgestaan. Zijn Eerw. predikte bij deze gelegenheid over 2 *Tim.* I: 8*a*. *En schaamt u dan niet der getuigenisse onzes Heeren*. De oplegging der handen geschiedde, behalven door den Heer Bevestiger, en namens de Classis van *Amersfoort* door D. G. D. SWANENBURG, Pred. te *Bunschoten*, ook door de Heeren DD. J. M. PETERSE NOBBE, D. J. ONINK en W. CARP, resp. Predd. te *Baren en Eembrug*, *Soest*, en bij de Engelsche Gemeente van *'s Gravenhage*.

De Bevestigde deed hierop des nadenmiddags zijne Intrede met de woorden van Paulus *Gal.* VI: 14*a*. *Maar het zij verre van mij dat ik zoude roemen anders dan in het kruice onzes Heeren Jesu Christi*.

Beide deze plegtigheden zijn tot groot genoegen van deze Gemeente en die van elders hier waren zaamengekomen, afgelopen.

WESTBROEK EN ACHTIENHOVEN den 14den Sept. Heden heeft onze waardige en geliefde Leeraar, D. W. BREIJL, van hier naar *Ouderkerk aan den Amstel* beroepen, een liefderijk, vermanend en zegenend affcheid van deze Gemeente genomen met de woorden van Paulus, *Phil.* I: 14, 15, 16. *Doet alle dingen zonder murmureeren ende tegenspreken: Op dat gij moogt onberispelijk ende opregt zijn, kinderen Gods zijnde*

om-

onstraffelijk in het midden van een krom ende verdraait geslachte: onder welke gij schijnt als lichten in de wereld. Voorhoudende het woord des levens, mij tot eenen roem tegen den dag Christi, dat ik niet te vergeefs hebbe gelopen, noch te vergeefs gearbeid.

's Heeren aangezichte trekke met dezen zijnen Knecht op, en stelle hem tot een zegen in de *Onderkerksche* Gemeente, en zorge in gunst voor de onze.

Doch deze plaats zal waarschijnlijk niet lang vakant blijven, nadien de Hoog Welgeb. Heer van *Zuilen* en *Westbroek* de Collatie van de Predikantsplaats voor deze Gemeente opgedragen heeft aan de Wel. Eerw. Heer E. J VAN WEESEL, Predte te *Nieuwveen*, zijnde zijn Wel Eerw. ook vervolgens door den Eerw. Kerkenraad dezer Gemeente, den 11den dezer ten overstaan van de Heeren Consulenten DD. WAKKER en PETERSE NOBBE, resp. Predd. te *Eemnes binnen* en *Baren en Eemdrug*, Kerkelijk beroepen; en heeft zijn Wel Eerw. deze beroeping 14 dagen in beraad genomen.

NEDERHORST (DEN BERG) den 14den Sept. heeft het ons mogen gebeuren, onzen nieuwberoepenen Leeraar, de Wel Eerw. Heer E. M. DOPPER E. M. Fil., onder ons in het H. dienstwerk te zien inzegenen, door zijnen hooggeschatten Leermeester, den Hoog Eerw Hooggel. Heer J. VAN NUIJS KLINKENBERG, Henr. Fil., A. L. M. Theol. et Phil. Dr. Hist. Eccl. Prof. aan het Atheneum Illustre en Pred. te *Amsterdam*, met eene Leerrede over *Matth.* X: 41. *Die eenen Propheet ontvangt in den naam eens Propheten, zal den loon eens Propheten ontvangen: en die eenen regtvaardigen ontvangt in den naam eens regtvaardigen, zal den loon eens regtvaardigen ontvangen.* De Bevestigde aanvaardde vervolgens des nademiddags zijn dienstwerk met eene Leerrede

over 1 *Thes.* V: 25. *Broeders, biddet voor ons.* Zijnde de oplegging der handen, behalven door den Hooggel. Heer Bevestiger, ook verrigt door den Wel Eerw. Heer G. D. SWANENBURG, Pred. te *Bunschoten*, als daartoe door de Eerw. Classis gecommitteerd, als ook nog door DD. H. RAPPARDUS, A. VAN BEMMELEN, W. VAN VOORTHUIZEN, A. N. VAN PELLECUM, J. RIJPLAND, R. VAN OOSTERHOUT, J. P. WIJS en A. JENTINK, resp. Predd. te *Nederhorst* (*den Berg*) Emeritus, *Ankeveen*, *Vreeland*, *Kortenhoef*, *Nederlangbroek* Emer., *Abcoude*, *Leerzum* en *Grootebroek*.

WOUDENBERG. Zie Aug. 1806.

BUNSCHOTEN staat Vakant te worden. Zie Aug. 1806.

AMERSFOORT Vakant. Zie Junij 1806.

RHEENEN EN WYK.

ODIJK den 14den Julij. Door de Mans Lede-maten is, ten overstaan van eene Classicale Commissie, het volgende drietal alhier gemaakt:

DD. J. A. PLUIJGERS, J. P. WIJS, resp. Predd. te *Driebergen* en te *Leersum* en H. W. LE SAGE TEN BROEK, Prop. onder de Eerw. Classis van *Schieland*.

Waaruit door DD. Deputati en eenige andere Leden van de Eerw. Classis, tot genoegen der Gemeente, is beroepen D. H. W. LE SAGE TEN BROEK, welke beroeping op de gewone Classicale Vergadering, gehouden te *Rheenen*, den 26sten Aug. J. l. is geapprobeerd.

In die zelfde Vergadering is de Beroepene op zijn verzoek perempt. geëxamineerd, in de tegenwoordigheid van de Hoog Eerw. Heeren Deputati Synodi, J. VAN CAMPEN, Pred. te *Rheenen*, D. HUISMAN, Prof. en Pred. te *Utrecht*, en A. VAN RAALTE, Pred. te *Renswoude*, door D. G. VAN DEN BIJLLAARDT, Pred. te *Nederlangbroek*, met dat gevolg, dat de Heer Examinator voor zijn naauw-

keu-

keurig verrigt werk is bedankt, en de Geëxamineerde met eenparig genoegen en zegenbede aan de Gemeente van *Odijk* is toegewezen. De Proeftekst was *Rom.* VIII: 32*a.* in 't Hebr. *Psalm* XV. en in 't Grieksch het Teksthoofddeel.

D. J. F. RUPPEL, die voor ruim zeven jaren zijnen Euangeliedienst alhier begon met de opwekking *Luc.* VIII: 18. *Ziet dan hoe gij hoort*, eindigde den 31 August. l. l. denzelven met de vermaning *Openb.* III: 3*d.* *Gedenkt dan hoe gij het ontvangen en gehoord hebt.*

God zij met hem, met ons en met de Gemeente te *Hensbroek*, die hem beroepen heeft, en verblijde allen door zijne daden.

Den 14den Sept. is onze beroepen Leeraar D: H. W. LE SAGE TEN BROEK onder ons bevestigd door zijnen Vader, den Hoog Eerw. Heer J. J. LE SAGE TEN BROEK, Prof. en Pred. te *Rotterdam*, met de bemoedigende taal 2 *Cor.* XII: 9*a.* *Ende hij heeft tot mij gezegt: mijne genade is u genoeg; want mijne kracht wordt in zwakheid volbragt.*

De oplegging der handen geschiedde, behalven door den Bevestiger, door DD. J. F. DERKER, J. ROGHAIR, H. VAN LIL en G. VAN DEN BIJLLAARDT, resp. Predd. te *Hageſtein*, *Bunnik* en *Vegten*, *Schalkwijk* en *Nederlangbroek*.

Namiddag heeft de Bevestigde eenen aanvang van zijnen dienst onder ons gemaakt met de vertrouwende taal *Phil.* IV: 13. *Ik vermag alle dingen door Christus, die mij kracht geeft.*

Het werk van dezen geheelen dag is, met toejuiching van eene zeer groote zamengevloeide schare, tot onze stichting en blijdschap afgelopen.

VEENENDAAL Vakant. Zie Jan. 1806.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN. In de Clasficale Vergadering, den 2den dezer alhier gehouden, is door de voorheen gemelde DD. T. E. MESIUS en J. M. SNETHLAGE, de Candidandus IS. SANNES, geëxamineerd; de Proeftekst was *Phil.* III: 12—14. en in de grondtalen was opgegeven *Ps.* H. en *Phil.* III. de wèlopgeftelde Redevoering liep geregeld af en de waardige beantwoording der Taalkundige en Godgeleerde vragen was voldoende, waarom ook zijn Eerw. met eenparig genoegen, tot de ondefteekening der Formulieren van éénheid en den vollen Euangeliedienst werd toegelaten.

Ook gaven zich, met loffelijke getuigfchriften en verzoek, om in de volgende bijéénkomst geexamineerd te worden, aan: de drie volgende Studiofi, JOHANNES AGGÆUS LEMKE en MICHAEL HULSHUIS LEMKE, Gebroeders, Zoonen van D. HOMMO LEMKE en Broeders van D H H S. à S. LEMKE, Predikanten te *Wier* en *Roordahuizum*, beide waardige Leden van deze Clasfis, en JOHANNES BAEDÓE, *Leeuwarder*; dit verzoek werd hun Eerw. toegeftaan, en zal D. V. volvoerd worden, den 7den Octob. door DD. R. DE REMER en S. NAUTA, Predd. te *Jelzum* en *Hijlaard*.

Tot hiertoe is verzuimd te melden, dat D. P. VAN DER TUUK, waardig Euangeliedienaar te *Dragten*, den 15den van Grasmaand, op deezelfs verzoek Emeritus Clasfis geworden is.

BERGUM. Onze nieuwe Leeraar, D. H. N. FERF, wiens beroeping den 5den Aug. bij de Clasfis ingeleverd en goedgekeurd is, wordt met verlangen te gemoet gezien.

WEIDUM. Ook ftaat deze Vacature eerlang vervuld te worden, nadien door de Hervormde Floreenpligtigen, den 18den dezer, alhier beroepen is D.

E.

E. L. REDDINGIUS, S. S. M. Cand. onder deze Cl. en wel met eenparige ſtemmen.

DOKKUM.

WOUTERSWOUDE (deeze plaats is met *Dantumwoude* en *Driesum* gecombineerd.) Hier is een geheel nieuwe Kerk gebouwd, de oude was derwijze vervallen, dat in geen 10 jaren er de Godsdienst heeft kunnen worden uitgeoefend.

De kosten zijn gevonden *deels* uit een legaat van de Juffer SIJTSKE VAN WETSENS onlangs te *Harlingen* overleden, *deels* uit Kerke goederen, om die reden verkocht.

Tot het bouwen van deze Kerk hebben na bekomen Conſent van Drost en Geregte van *Dantumadeel*, de Flooreenpligtige Ingezetenen van opgemelde Dorp beſloten, en onder opzigt van de Kerkvoogden is dit werk thans gelukkig volbragt.

Den 17den Aug. heeft onze veelgeachte Predikant D. H. P. VAN HUIJSUM eene inwijdings-predikatie gedaan over *Pſalm* LXXXIV: 2, 3. *Hoe lieflijk zijn uwe woningen, enz.* De Pſalmen waren zeer gepast, welke bij die gelegenheid gezongen zijn. Voorts wenſchen wij dat de Gebeden, welke wij, op voorgang van onzen waardigen Leeraar, toen met hem tot God hebben opgezonden, genadig verhoord mogen worden.

DOKKUM den 1ſten Sept. In onze Clasſis van heden werd verzocht de approbatie van het beroep van *Gerkesklooster*, uitgebragt op D. P. ASSEN, Pred. op 't Eiland *Schiermonnikoog*. Daar alle de ſtukken daar toe vereiſcht wordende, in behoorlijke form waren, en zijn Eerw. de gevorderde verklaringen deed, werd dit verzoek met zegenbede over beroepers en beroepenen, geredelijk toegeſtaan; en die Heer van zijne tegenwoordige Gemeente Clasſicaliter ontſlagen D. J. B. DE BOER, Pred. te *Burum en Munnikkezijl*, beroepen te *Minnertsga* onder de Clasſis van *Franeker*, verzocht,

zocht, als Leeraar van zijne tegenwoordige Gemeente en als Lid van deze Vergadering ontslagen en gedimitteerd te worden. Gaarn hadden we dien waardigen man langer bij ons gehouden — dan het verzoek konden wij niet weigeren. Kort maar hartelijk was het afscheid dat hij van ons nam.

Bij monde van D. RIEDEL, Pred. te *Collum*, verzocht de Heer JOHANNES LIMBURG OOSTERHUIS, Student in de heilige Godgeleerdheid te *Groningen*, in de October Clasis tot het Examen te mogen worden toegelaten, de Testimonia zoo Kerkelijke als Akademiesch waren voldoende, het verzoek is toegestaan.

De Heeren DD. ROMAR en DIJKHUISEN, Predd. te *Nes en Veenwouden*, zijn tot Examinatoren benoemd, de Proeftekst is 2 *Cor.* V: 1.— Hebreeuwsch *Ps.* I: Grieksch het TextKapittel.

SCHIERMUNNIKOOG den 7den Sept. D. P. VAN ASSEN, beroepen te *Gerkesklooster*, predikte op heden van hier zijn afscheid, en nam daar toe ten Tekst *Ephes.* VI: 24. *De genade zij met allen, enz.*

Zoo dat deze plaats Vakant is.

OUDWOUDE EN WESTERGEEST Vakant. Zie Febr. 1806.

FRANEKER.

MINNERTSGA. Zie Julij 1806.

FRANEKER Walsche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

SNEEK.

SIJBRANDABUUREN EN TER ZOOL. Zie Aug. 1806.

GAASMEER EN NIEUWHUISEN Vakant. Zie Meij 1805.

BOLSWARD EN WORKUM.

GAAST, EN FERWOUDE. Den 25sten Aug. is alhier ten overstaan van DD. H. POSTHUMUS, V. D. M. te *Idsegahuizen* en S. VAN ANDRINGA, V. D. M. te *Worcum* door de Stemgerechtigde Floreen.

teenpligtige Ingezetenen met algemeene ſtemmen tot Herder en Leeraar dezer gecombineerde Gemeenten beroepen den Wel Eerw. zeer gel. Heer D. F. VAN GIFFEN, V. D. M. op het *Heerenveen*, die deze beroeping veertien dagen in beraad heeft genomen.

ARUM. Den 24ſten Aug. heeft D S. VERWEIJ, beroepen naar *Bolswaard*, zijn affcheid genomen met de vermaning van Apostel Paulus 1 *Theſſ.* IV: 1, 2. *Voorts dan broeders! wij bidden en vermanen u, enz.* Zo dat

ARUM Vakant is.

BOLSWARD EN WORKUM. In onze Claſſicale Vergadering gehouden te *Workum* den 1ſten Sept. l. l. werd door eenige Gecommitteerden uit de Gemeente van *Sijbrandahuuren* en *Ter Sool* het ontſlag verzocht van den Wel Eerw. zeer gel. Heer T. WASSENAAR, tot nog toe Pred. te *Cubaard en Waaxens*, en door den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. W. C. A. VISSER, V. D. M. te *Warns*, dat van den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. NIEUBUUR FERFF, tot nog toe Pred. te *Molquerum*, als daar toe gelastigd door den Eerw. Kerkenraad van *Bergum*.

De Vergadering heeft, hoe ongaarne ook, die twee verzoeken wel moeten inwilligen, en de beide Heeren van hunne verbintenis zoo aan hunne Gemeenten als aan deze Vergadering, met zegenbede ontſlagen, waarop genoemde Wel Eerw. Heeren deze Vergadering al zegenend verlieten.

BOLSWARD den 7den Sept. Op heden heeft onze nieuw beroepene Leeraar D. S. VERWEIJ, van *Arum* tot ons overgekomen, zijne intrede gedaan met eene Leerrede uit *Colloſſ.* I: 27*b.*, 28*a. Chriſtus onder u, de hoop der heerlijkheid, enz.*

CUBAARD EN WAAXENS den 7den Sept. Nadat onze geliefde Leeraar D. T. WASSENAAR den 27ſten Julij in zijne inleiding ontleend uit *Joh.* XIV: 30*a. Ik zal niet veel meer met u ſpreeken*, hadt bekend

gemaakt, dat zijn Eerw. de beroeping te *Sitbrandabuuren en Ter Zool* in 's Heeren vreeze hadt aangenomen; heeft zijn Eerw. op heden zijn afscheid van ons genomen met de woorden van Paulus *Philipp.* IV: 1. *Zo dan mijne geliefde en zeer gewenschte broeders, enz.* Zoo dat

CUBAARD EN WAAXENS Vakant zijn. Doch dezelve zullen niet lang Vakant blijven, nadien aldaar den 15den Sept. ten overstaan van DD. R. NIKOLAI en P. KONING; resp. Predd. te *Lollum* en *Wommels* als Consulenten, door de Floreenpligtigen met algemeene stemmen tot Herder en Leeraar beroepen is, de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. E. RIGERSMA, Pred. te *Boarnbergum en Kortehemme.*

ARUM den 17den Sept. Alhier is onder het bestuur van D. O. C. KUTSCH, V. D. M. te *Peingjum*, als Consulent met algemeene stemmen der Floreenpligtigen tot Herder en Leeraar beroepen de Wel Eerw. zeer gel. Heer R. NICOLAI, V. D. M. te *Lollum*. — Welke ook als Consulent die beroeping had moeten bijwonen, doch door ongesteldheid verhinderd was.

MOLQUERUM staat Vakant te worden. Zie hier boven onder *Bolsward.*

WITMAARSUM Vakant. Zie Octob. 1805.

MAKKUM EN KORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZEVENWOUDEN.

DONKERBROEK EN DE HAULE. D. P. KOUMANS BROUWER, van *Haamstede*, onder de Classis van *Schouwen in Duiveland* in *Zeeland*, alhier beroepen en tot ons overgekomen zijnde, deed zijne Intrede op den 29sten Junij l. l. en nam daartoe den Text uit 1 *Joh.* I: 5—7. *Ende dit is*

de

de verkondinge, die wij van hem gehoort hebben, enz.

HEERENVEEN den 3den Sept. In onze Classicale Vergadering van heden stond binnen D. P. KOUMANS BROUWER, als bevestigd Predikant van *Donkerbroek en de Haule*, stem en zitting in deze Vergadering verzoekende, het welk zijn Eerw. geredelijk is toegestaan.

LANGEZWAAG EN KORTEZWAAG den 16den Sept. Ter vervulling van de Vakature in deze Gemeente, is op heden ten overstaan van DD. H. BRAUNIUS en M. J. ADRIANI, Predd. in *de Knijpe* en *Aengwieden* door de gereformeerde Floreenpligtigen van *Lange-* en *Korte-Zwaag* met eenparige stemmen tot Predikant beroepen D. W. J. KOPPIUS, thans Pred. te *Peize*, onder de Eerw. Classis van *Rolde* in *Drenthe*.

TERKAPLE EN AKMARIJP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

TJERKGAAST, ST. NIKLAASGA, DONJEGA, IDSKENHUIZEN EN LEGEMEER Vakant. Zie Junij 1805.

HEERENVEEN den 31sten Aug. D. D. F. VAN GIFFEN is van hier naar *Gaast en Ferwoude* onder de Classis van *Bolsward en Workum* beroepen, heeft die beroeping in beraad genomen en gaf ons daarvan op heden kennis bij het sluiten zijner Leerreden over *Exod.* XXXIII: 13—15.

OVER-YSSEL.

DEVENTER.

WESEPE. Den 18den Aug. l. l. maakte onze geliefde Leeraar D. J. S. S. BALLOT ons bekend, dat hij eene eenparige beroeping als Herder en Leeraar van de Gemeente van *Oud Vossemeer* had ontvangen, en dezelve drie weeken in beraad genomen had: zijn Wel Eerw. intusschen aan onze

begeerte voldoende, heeft zich den 7den dezer, na beleefdelijk bedankt te hebben, wederom aan ons verbonden met de woorden van Apostel Paulus *Philipp.* II: 1—4. *Indien er dan eenige vertroostinge is in Christo, indien er eenige troost is der liefde, indien er eenige gemeinschap is des Geests, indien er eenige innerlijke bewegingen en ontfermingen zijn. —— Een iegelijk en zie niet op het zijne, maar een iegelijk [zie] ook op het gene dat der anderen is.*

ENTER staat Vakant te worden. Zie Aug. 1806.

LOSSER Vakant. Zie Maart 1806.

DEVENTER Walsche Kerk Vakant. Zie Julij 1803.

CAMPEN.

CAMPEN. De beroepen Predikant van *Zalck* D. R. MACALESTER LOUP is den 8sten Sept. peremtoir geëxamineerd, door D. H. A. J. CALKOEN, Pred. te *Wilsem*, na een voorafgaand kort voorstel over *Rom.* V: 1. heeft zijn Eerw. de stukken als dan behandeld wordende, zoo omtrent de stellige waarheden, als de wederlegging van partijen, zeer bondig beantwoord, en is met lof en algemeen genoegen aan de Gemeente van *Zalck* toegewezen, terwijl D. Examinator voor zijn welingerigt Examen bedankt werd.

Ook is ten zelven dage onze zeer waardige en geliefde Medebroeder D. M. CREMER, Pred. in *Campen*, na dat hij vrijdags te voren den 5 Sept. van de banden aan die Gemeente verbonden op eene aandoenlijke wijze was losgemaakt, tevens van deszelfs bediening tot deze Clasfic. Vergadering ontslagen, waarna zijn Wel Eerw. van deze Vergadering met welke hij ongeveer negen jaren in liefde broederlijk verkeerd had, een hartelijk afscheid nam, het welk door D. Præses zeer welmeenend beantwoord werd, niet minder teeder en aandoenlijk was deszelfs afscheid den 14den dezer van de Gemeente van

Cam-

Campen, in welke hij met veel vrucht gedurende zijn verblijf aldaar gearbeid heeft, en de hoogachting der Gemeente tot het laatste toe ondervonden heeft, tot een grondslag werd gelegd 2 *Thess.* III: 16. *De Heere nu des vredes zelve geve u vrede alle tijd, in allerlei wijze. De Heere zij met u allen.* Zoo dat

CAMPEN Vakant is, dan men is reeds bezig met het werk der beroepinge, om, zoo mogelijk voor den Winter de ontstane breuke te herstellen.

ZWOLLE.

HASSELT. Den 16den Sept. is alhier, in eene Classis Contracta, de beroeping van *Nieuwleusen*, op D. M. ARENDS, Pred. te *Enter*, uitgebragt, met zegenbede, goedgekeurd.

ZWOLLE. Den 18den Sept. is na verzochte en verkregene handopening van den Magistraat dezer stad, ter vervulling der op handen zijnde Vacature, door den Kerkenraad, uit eene groote Nominatie dit twaalftal gemaakt:

DD. OSKAMP, A. L. M. Phil. Doct. en Pred. te *Kralingen*. JONGENEEL, te *Nijmegen* BOOT, te *Werkendam*. NOBBE, te *Baren en Eembrug*. RADEMAKER, te *Zuidlaren*. TEN BOSCH, te *Vlaardingen*. LAAN, te *Amersfoort*. VAN EIK, te *Loosduinen*. NANUIS, te *Zeist*. CAPPENBERG, te *Ulzen*. DE VRIES, te *Enkhuizen* en WILBRINK, te *Steenwijk*.

Waaruit op den 23sten met meerderheid van stemmen, tot Herder en Leeraar dezer Gemeente beroepen is, de Wel Eerw. zeer gel. Heer M. JONGENEEL, Pred. te *Nijmegen*, welke beroeping bij de eerste gelegenheid aan de Magistraat ter approbatie zal worden aangeboden.

WINDESHEIM. Den 24sten Aug. is D. R. D. KRAALS alhier bevestigd, door D. J. W. KRAALS, Pred. te *Delft*, met de woorden van Paulus, 2 *Tim.* IV: 1 en 2. *Ik betuige dan voor God, en*

den

den Heere Jezus Christus, die de levenden ende dooden oordeelen zal in zijne verschijninge, en [in] zijn Koningrijk. Predikt 't woord: houdt aan tijdelijk, ontijdelijk: wederlegt, bestraft, vermaant met alle lankmoedigheid en leere.

Waarop de Bevestigde des nademiddags zijne Intrede heeft gedaan uit *Hand.* II: 42a. *Ende zij waren volhardende in de leere der Apostelen.*

De oplegging der handen is geschied, behalven door den Bevestiger en DD. Depp. Classis, door DD. J. VAN ALLEN en J. LOHSE, Predd. te *Veezen* en *Vorgten*.

VOLLENHOVEN EN STEENWIJK.

VOLLENHOVEN. Den 15den Sept. is alhier in eene buitengewone Classicale Vergadering, door DD. B. MARTINIUS en J. A. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, Pred. te *Blankenham* en *Zwartsluis*, perempt. geëxamineerd D. JAN DOBELMAN, beroepen Pred. van *Blokzijl*, na alvorens zijn Classicaal getuigschrift overgegeven en ten genoege der Vergadering een Voorstel over 1 *Cor.* XIII: 13. gedaan te hebben, met dat gevolg, dat dezelve met heilbede aan zijne roepende Gemeente werd toegewezen.

De Examinatoren werden wegens hun welingerigt onderzoek beleefdelijk bedankt.

OUDEMARKT EN PAASLO. De Correspondens is verzocht het volgende te plaatsen:

Heden den 7den Sept. rigtede onze waardige en hartelijk geliefde Leeraar D. A. TEN WOUDE, alhier een *Eben Haëzer* op, daar het nu 25 jaren geleden was, dat zijn Wel Eerw. als bevestigd Leeraar, in zijne eerste Gemeente zijne Intrede gedaan had; het welk des Zondags te voren te *Paaslo*, met opzigt tot zijne bevestiging ook geschied was; hebbende hij gedurende dien tijd in vijf onderscheidene Gemeentens, namelijk te *Heeg*, *Holder en Dingsterveen*, *Genemuiden*, *Landsmeer*, en

en laatſtelijk van den 15den Meij 1803. onder als Leeraar, het Euangelie der zaligheid verl digd; predikende zijn Wel Eerw. bij die gele heid, hier over Paulus woorden 2 *Cor.* II: 14 *Ende Gode zij dank, die ons alle tijd doet tri pheeren in Chriſto, ende den reuk zijner ken ſe door ons openbaar maakt in alle plaat Want wij zijn Gode eenen goeden reuk Chri in de genen die zalig worden, ende in de ge die verloren gaan. Den dezen wel eenen r des doods ter dood: maar den genen eenen r des levens ten leven.* En te *Paaslo* uit *Ps.* 17. *Ende de lieflijkheid des HEEREN onzes G zij over ons: ende bevestig gij het werk on handen over ons: ja het werk onzer handen veſtig dat.*

Beide deze Leerredenen werden voor eene nigte Toehoorders, ook nog uit andere Gem ten zamengekomen, niet zonder aandoening gevoel van dankbaarheid uitgeſproken en gehoo en waarin zijn Wel Eerw. na eene doeltreffe verklaring der Tekstwoorden, de voorname lo vallen, hem in zijne onderſcheidene Gemeen bejegend, kortelijk aanſtipte, en (Gode ter ee erkende dat, hoe treurig ſommigen ook waren, d verlies van geliefde Huwelijkspanden, als an zins, echter de Heere hem daar over had d triumpheren, voor bezwijken bewaard, en in werk zijner bediening ſoms boven ja tegen verwa ting onderſteund, zoo dat hij met Paulus mo betuigen: *hulpe van God verkregen hebben ſta ik tot op dezen dag, verkondigende het angelie Gods.*

De Koning der Kerke ſta verder aan zijne r terhand, tot zijne hulpe, en doe zijn Wel Ee nog lange onder ons arbeiden, tot inwinning kostelijke zielen, die nevens de gewonnene v zijnen Heer, in zijne vorige Gemeenten, (wa

zijn dienst ook niet ongezegend geweest is) zijne blijdschap en krone mogen zijn in den grooten dag!

Uit naam des Kerkenraads,
JAN PHILIPS SOUTBERG,
MARTEN PETERS,
Ouderlingen.

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 'T GORECHT.

GRONINGEN. Zie Meij 1806.

APPINGEDAM.

COLHAM Vakant. Zie Maart 1805.

MIDDELSTUM.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

WESTER-NIELAND EN SAAXUMHUIZEN Vakant. Zie Febr. 1806.

'T WESTER-KWARTIER.

FEERWERD. Den 17den Aug. is onze nieuwe Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. CORSTIUS, M. F. in den dienst van het Euangelie bij deze Gemeente bevestigd. Op vrijwilligen afstand van den jongsten Confirmator, predikte de Vader van den bevestigd wordende, de Wel Eerw. Heer M. CORSTIUS, zeer geliefde Pred. te *Groningen*, en stelde met vaderlijke getrouwheid, beiden Leeraar en Gemeente derzelver pligten voor, naar 1 *Petr.* V: 2, 3, 4. *Weidet de kudde Gods, die onder u is, enz.* Waarna de plegtige inzegening met oplegging der handen door de Wel Eerw. Heeren B. J. BROESE, H. A. BRAAM en J. C. THEMMEN, Predd. te *Garnwerd*, *Eenige* en *Wierum*, uit naam der Classis, gelijk mede door den Hoog Eerw. Heer H. MUNTINGHE, Th. Dr. en Prof. te *Groningen* werdt volbragt. 's Namiddags begon onze nieuwe Leeraar zijn dienstwerk onder ons, met eene uitmuntende Leerrede, over *Hand.* IV: 12. *En de zaligheid is in geenen anderen, enz.*

En

En is de geheele plegtigheid van dezen dag tot groot genoegen, en veele ſtichting der talrijk daar bij tegenwoordig geweeſt zijnde hoorderen afgelopen.

ZUIDHORN. Den 26ſten Aug. is in de gewone Najaars Claſſis, de beroepen Pred. te *Lutkegast* D. K. BROUWER, peremptoir geëxamineerd, na vooraf eene voldoende proeve van zijne bekwaamheden en geſchiktheid voor den predikſtoel gegeven te hebben, met een uitnemend voorſtel over den opgegeven Tekst 1 *Joh.* III: 1. Waarna het onderzoek, zoo over de oorſpronkelijke Bijbeltalen, als over de gewigtigſte waarheden van den Godsdienst, gedaan werd, door de Moderatores Claſſis DD. J. MEIJER, P. METTEVIER en H. BOUMAN, Predd. op *den Ham*, te *Niezijl* en *Tolbert*; alles met dat gelukkig gevolg; dat de geexamineerde, na dat hij aan alle vereischten tot deze zaak had voldaan en beantwoord, met eenparig genoegen, met ruimte en lof tot de bediening van 't Euangelie te *Lutkegast* werd toegelaten. De bevestiging van D. K. BROUWER is bepaald op Zondag den 21ſten Sept. en zijn tot Confirmatores benoemd DD. J. H. BROESE, J. S. BOLT en N. WESTENDORP, Predd. te *Niekerk*, *Grotegast* en *Sebaldeburen*.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

WINSCHOTEN. Zie Julij 1806.

VLAGTWEDDE. Zie Julij 1806.

NIEUWWOLDA Vakant. Zie Meij 1806.

TERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

D R E N T H E.

E M M E N.

ZWEELO den 3den Sept. Heden werd alhier de gewone Herfstclaſſis gehouden, bij welke ge-

le-

legenheid de Heeren BRAAM en IMMINK, de eerste peremptoir, de andere præparatoir, door de Wel Eerw. Heeren HARTMAN, KARSTEN en HEERSPINK, Predd. te *Coevorden*, *Roswinkel* en *Sleen*, geëxamineerd werden, na dat alvorens D BRAAM over *Gal.* I: 4 en 5. en D. IMMINK over *Joh.* III: 36 gepredikt hadden, met dat gevolg, dat de eerstgenoemde aan de Gemeente van *Borger* werd toegewezen, alwaar hij door het Bestuur dezer Landschap is beroepen, en de laatste onder het getal der Candidaten werd aangenomen.

Voor deze Vergadering stelde zich de Stud. COESELAAR, *Bonda Frisius Orientalis*, verzoekende in eene buitengewone vergadering geëxamineerd te worden; zijne getuigschriften wel bevonden zijnde, werd zijn verzoek ingewilligd, en de dag van het Examen bepaald op den 24sten Sept. eerstkomende.

EMMEN. De Wel Eerw. Heer J. HEMMES, Pred. dezer Gemeente, is door het Bestuur dezer Landschap, salvo honore, en op een jaarlijks stipendium van vijfhonderd guldens Emeritus verklaard, zullende zijn Eerw. op Martini eerstkomende, deze Gemeente herderloos laten. Intusschen is men reeds bedacht geweest om, zoo spoedig mogelijk eenen anderen te bekomen; zijnde de Wel Eerw. Heer J. P. DOORNBOSCH, sedert weinige weken Pred. te *Overeest*, weder beroepen, die zulks voor een onbepaalden tijd in beraad genomen heeft.

M E P P E L.

MEPPEL. Zie Junij 1806.

'T HOGEVEEN. Zie Junij 1806. onder Art. *Meppel.*

R O L D E.

ROLDE den 8sten Sept. Het beroep te *Vlagtwedde*, den 14den Julij met eene groote meerderheid van stemmen uitgebragt op onzen zeergeliefden

den Leeraar, D. J. MULDER, werd zijn Wel Eerw. den 16den daaraanvolgende ter hand gesteld — den 20sten de Lijkrede over D. J. DIJCK, te *Gasselte* houdende, en dus afwezig zijnde, vond de Beroepene voor den 27sten dier maand geen gelegenheid, om deze voor ons nog te vroeg vernomene ontrustende tijding ter onzer kennis te brengen, in eene Leerrede over *Spreuk.* III: 6. *Kent hem in alle uwe wegen, enz.* Niet slegts door woorden, maar ook door daden, stelden wij alle pogingen te werk, om onzen veelgeachten Leeraar door liefdedrang tot een langer verblijf bij ons te bewegen; dan de aandrang der Beroepers, om tot hen over te komen was ook sterk. — Eindelijk vond zijn Wel Eerw. zich genegen en verpligt, deze roepstem optevolgen, gevende ons op gister, den 7den Sept. daar van berigt, predikende bij die gelegenheid over *Jes.* LV: 8. *Want mijne gedachten zijn niet, enz.* Dit berigt trof ons — dan, overtuigd, dat eene aanbiddelijke Voorzienigheid onzer aller paden bestuurt, wenschen wij in dezen weg te berusten; biddende dat de groote Koning zijner Kerke den dienst van dezen zijnen Knecht, gelijk onder ons, zoo ook in zijne aanstaande Gemeente zegene, en dat de breuke van deze Gemeente, welke nu eerlang staat Vakant te worden, op het gunstigste mag worden geheeld.

GASSELTE. Vakant. Zie Aug. 1806.

OOST-FRIESLAND.

WENIGERMOER. Van hier is tot dus verre verzuimd te berigten, dat de Wel Eerw. Heer E. PENNING, in den Herfst van 't vorige jaar te *Larreld* beroepen zijnde, en dat beroep hebbende aangenomen, op Zondag den 10den Nov. 1805 alhier zijne Afscheidsrede gehouden heeft over 2 *Cor.* XIII: 13. *De genade van onzen Heere, enz.*

Op Donderdag den 19den Dec. daar aan volgende,

de, is er ter vervulling van de openſtaande Predikantsplaats de navolgende Nominatie gemaakt:

DD. CANNEGIETER, Predd. in *Langakker* of *Nieuwe Schans*. BRONSEMA, te *Groot Berſum*. WIJCHRAM, op *'t Legummer Veerwerk* en GRAVEMEIJER, S. S. M. Cand.

Uit welke bij meerderheid van ſtemmen den 10den Maart 1806 beroepen is de Wel Eerw. Heer EZEKIELHOF CARSTEN GRAVEMEIJER, Cand. bij 't Coetus te *Emden*. De nieuwe Leeraar is met eene korte Redevoering en oplegging der handen door den Kerk-Inſpector D. H. BROUWER, Pred. te *Weender*, op Zondag den 18den Meij l. l. in den H. dienst bevestigd, welke hij terſtond daarop aanvaarde met eene Leerrede over *Pſalm* CXXI: 2. *Mijne hulp is van den Heere enz.*

WIJMEER. Deze Gemeente is den 26 Maart 1806 door den dood beroofd geworden van haren geliefden Leeraar en Voorganger, de Wel Eerw. zeer gel. Heer B. HESSE.

De Overledene werd geboren uit een aanzienlijk thans nog bloeijend geſlacht, te *Weender*, den 6den Octob. 1735. Na dat hij de eerſte kindsheid had doorgeleefd, werd hij door zijne eigene neiging van jongs af aan, en de daardoor bepaalde keus van zijne voorlang reeds overledene Ouderen, uit zijne talrijke Broederſchap al vroeg tot den heiligen Euangeliedienst afgezonderd en opgeleid. Hij doorliep met onvermoeiden ijver de lagere Scholen te *Leer* en te *Lingen*, en genoot vervolgens het Akademisch onderwijs in de voorbereidende en Godgeleerde wetenſchappen 5 jaren te *Groningen* en nog 1 jaar te *Lingen*. Dus met de vereischte kundigheden tot het Herderwerk behoorlijk uitgerust, onderwierp hij zich aan 't onderzoek naar zijne verkregene bekwaamheid in het Eerw. Coetus te *Emden*, 't welk op de gegevene proeven zijner kennis in de Bijbeltalen en Godgeleerd-

leerdheid niet aarfelde, met lof en blijdſchap hem onder 't getal der *Oostfrieſche* Candidaten aan te nemen.

Hij bleef niet lang zonder eene vaste ſtandplaats. Het hoge Godsbeſtel bragt hem ten jare 1761 te *Eskelum*, van waar hij in 't jaar 1768 naar *Wijmeer* beroepen werd. Van zijnen 45 jarigen Euangeliedienst heeft hij 38 jaren in deze Gemeente met ijver en getrouwheid gearbeid in het woord en in de leere, en daar in onverdroten aangehouden, zoo veel zijne krachten toelieten, zelfs tot in de laatſte dagen van zijn lijdend leven, 't welk hij, onder een herhaald verlangen, om ontbonden te worden en bij CHRISTUS, zijnen Heere te zijn, eindigde in het 71ſte jaar zijnes ouderdoms.

Het ontzielde lijk is plegtig begraven in het choor der Kerk, op woensdag den 2den April, wanneer op verzoek der hooggeachte Familie van den Overledenen de Lijkrede gehouden is door den Kerk-Inſpector D. H. BROUWER, Pred. te *Weender*, over *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwer voorgangeren; die u het woord Gods geſproken hebben, enz.*

Dewijl nu de Eerw. D. HESSE nooit gehuwd is geweest, hebben de ſtemgeregtigden reeds pogingen gedaan, om deze thans herderloze Gemeente wederom eerlang van eenen Leeraar te voorzien, ten welken einde op den 5den Meij l. l. de volgende Nominatie gemaakt is:

DD. J. SISSINGH, Predd. te *Böhmerwold.* H. G. BEEKHUIS, te *Noordlaren.* R. ENGELS, te *Engelbert* en ... SPARRINGA, Prop. te *Emden.*

Na dat deze Heeren eene proeve van hunne Predikgaven voor de Gemeente hadden afgelegd, en de Eerw. R. ENGELS, door eenen Brief verzogt had bij de verkiezing van eenen Leeraar op zijn perſoon geen verder acht te ſlaan, is uit de 3 overige Heeren met meerderheid van 1 ſtem, ten overſtaan van D. H. BROUWER, Pred. te *Weender*, den 7den

Julij beroepen ... SPARRINGA, Prop.; wien dit Beroep is toegezonden.

IRHOVE. Met groot leedwezen moeten wij van hier berigten, dat onze geliefde Leeraar D. J. BRILL den 18den der vorige maand in den ouderdom van 52 jaren, ons door den dood is ontrukt geworden, nalatende eene inniglijk bedroefde weduwe, met verſcheidene zeer jonge en behoeftige kinderen, met welken wij het vroegtijdig gemis van Leeraar, man en vader hartelijk betreuren. Veertien jaren lang heeft hij onder ons het Evangelie verkondigd, na dat hij voorheen van het jaar 1776 tot 1792. den dienst des woords in de Gemeente van *Sirkwerum* vervuld had.

PILSUM Vakant. Zie Jan. 1806.

GROOT WOLDA Vakant. Zie Dec. 1805.

EMDEN Vakant. Zie Julij 1804.

VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

LINGEN.

BACCUM Vakant. Zie Jan. 1806.

KLEEVE.

HUISSEN den 8ſten Junij. Op heden beſloot de Wel Eerw. Heer A. DE ROOIJ, zeer geliefd Pred. te *Westervoort*, zijn Euangeliewerk, het welk hij naar het vertrek van onzen waardigen Leeraar D. P. BRUIN, naar *Winterswijk*, op vriendelijk verzoek van den Kerkenraad onder ons waargenomen had, omtrend een Jaar tijds, met de woorden uit *Luc.* VIII: 18*a*. *Ziet dan hoe gij hoort*, en nam een treffend liefderijk en plichtvermanend afſcheid van ons.

Den 15den daarop volgende hadden wij het genoegen dat zijn Wel Eerw. (op vriendelijken afſtand van deezen beurt door D. HELDRING, veel geacht Pred. te *Zevenaar*) onzen beroepen Leeraar den Wel Eerw. Heer D. BODDE onder ons bevestigde met de woorden van onzen Zaligmaker tot zijne Discipelen *Luc.* X: 16. *Wie u hoort die hoort*

hoort mij, enz. De Bevestigde deed des middags zijne plegtige Intreede met eene welgepaste Leerrede over *Hand.* II: 42, 43. *Ende zij ware volhardende in de leere der Apostelen, enz.*

Het werk van den geheelen dag is onder eene te zamen gevloeide menigte tot groot genoegen zo van Spreekers als van Hoorders afgelopen. De Heere zegene den verderen arbeid van zijnen knecht onder ons, tot overtuiging en vertroosting van veele zielen die hier zijne blijdschap, eens zijne kroone zijn!

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

B R E M E N.

ANSGARIE KERK Vakant. Zie Juny 1804.

MARIENKERK tweede en derde Leeraarsplaats Vakant. Zie Dec. 1804.

HANAU staat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

NA-BERIGT.

SCHOOL-NIEUWS.

AMSTERDAM.

Op Vrijdag, den 19den dezer maand, werd hier de halfjarige promotie der Scholieren van het bloeijend Gijmnasium dezer Stad en de uitdeeling der prijzen, volgens gewoonte in het Koor van de Nieuwe Kerk openlijk gehouden, bij welke gelegenheid Mr. HERMAN BOSSCHA, voorheen Hoogleeraar in de Geschiedenissen enz. te *Groningen*, en thans Rector van gemelde Gijmnasium, dezen zijnen post vooraf plegtig aanvaarde

met eene Latijnſche Redevoering *de Mercaturæ humanitatis matre*, dat is: *over den Koophandel, als de voorname bron der menſchelijke beſchaving*. Daarop werden drie uitmuntende Jongelingen van 's Rectors School tot de Akademiſche leſſen bevorderd, welke ieder insgelijks in 't Latijn eene korte Redevoering hielden: de eerſte P. A. WENNEKERS, in verzen, *over de loffelijke daden van Scipio den Afrikaner*; de tweede, J. BENEDICTUS, *over Deſiderius Erasmus*; de derde T. G. D. M. VAN ROSEVELT, *over den Spartaanſche koning Ageſilaus*; welke jongelingen vervolgens met zeer aanzienlijke prijzen begiftigd zijnde, daarvoor in Latijnſche dichtmaat hunnen dank betuigden. Nog werden van gemelde Rectors School bevorderd H. KAPPELHOF, G. W. MEIJBOOM en P. CHEVALLIER. Van 's Conrectors School gingen met gewoone prijzen tot de School van den Rector over J. WIJS, T. VAN REEN en P. A. C. DE HAAN HUGENHOLTZ; behalven welken mede bevorderd werden J. J. VOLLENHOVEN, H. CROESE, G. DIEDERIKS en H. VAN STEEDE. Van de derde Klaſſe werde tot de tweede bevorderd en met eerſte prijzen begiftigd J. VAN 's GRAVENWEERT, J. BOOIJ, J. VAN AKEN en J. J. VAN VOORST, gaande, behalven dezen, tot de tweede Klaſſe over B. HOFMAN, J. PARDO, J. STERK, H. H. KNAAP, R. ALBERTHOMA CHEVALLIER, L. E. HOVIUS, J. CLAUS, A. HOFFMAN, J. P. EVERDING, E. SCHOEWERT en A. C. C. EVERTS. Van de vierde tot de derde Klaſſe werden met gewoone eerſte prijzen bevorderd W. BAARSLAG, F. A. VAN HALL en A. GRAAF; en gingen mede over S. J. WISELIUS, J. E. PAULIJ, A. E. DE REUS, D. B. SCHNECK, H. SCHREIJ en G. B. OPHOFF. Van de vijfde tot de vierde werden bevorderd L. J. DE GIJSELAAR met enen buitengewonen prijs, als hebbende voorheen reeds den gewonen prijs gehad; voorts met gewone prijzen J. H.

BROU-

BROUWER, Z. H. VAN DER FEEN en J. STAPPER, JZ. en werden behalven dezen bevorderd J. W. VAN REENEN, A. J. DAILLIJ, B. N. J. BRIGUÉ, A. VERWEIJ, G. BUIJS, H. DE LA RIVE BOX, N. NATHANS, H. SCHREIJ en B. VAN BAGGEN. Uit de oude zesde Klasse gingen met gewone eerste prijzen tot de vijfde over TH. RUIJS, H. DWARS en D. DUIJFKENS; en werden mede bevorderd N. HENDRIKS, J. DE JONG en J. FOLKERTSZ. Uit de nieuwe zesde mede tot de vijfde, met gewone prijzen J. C. LOMAN, J. MOSES LE COULTRE en H. J. VIERVANT, en benevens dezen G. H. ELIAS en C. A. HOLLINGHAUSEN.

Behalven gemelde jongelingen, die met de eerste en gewone prijzen, wegens gemaakte vorderingen, beschonken werden, en daarvoor deels in dichtmaat, deels in proza, hunne dankzeggingen deden, werden nog vele anderen, in de onderscheidene klassen, of wegens gemaakte vorderingen in de Griekse en Latijnsche talen, of wegens betoonden vlijt en ordenlijk gedrag, met prijzen begiftigd. Ene meer dan gewone menigte toehoorders, zo van leden der Regering, als van andere voorname inwoners dezer stad, en zelfs ook van andere plaatsen, maakte deze plegtigheid buitengemeen luisterrijk.

INHOUD.

W. E. DE PERPONCHER, de eerſte Brief van Paulus aan die van Corinthen. Bladz. 259
E. C. GITTERMANN, de Gelijkenisſen van JEZUS: of Zedelijke Verhaalen uit den Bijbel. 267
A. IJPEIJ, Verzameling van eenige op een Evangeliſchen Toon geſtemde Pſalmgezangen. 273
P. BEETS, PZ. Handleiding tot onderwijs in den Chriſtelijken Godsdienst. 277
De Fatzoenlijke Wereld in 't licht geſteld. 283
J. F. JUNGST, Latijnsch en Nederduitsch Woordenboek. 290
C. A. E. GOEDE, Engeland, Wales, Ierland en Schotland, eerſte Deel, met Platen. 292
J. G. MULLER, Ferdinand, eerſte Deel. 301
Geſchiedkundige Tafereelen van het menſchelijk leven, met platen. 304
M. VAN HEININGEN BOSCH, Vader Jakob en zijne Kindertjes. 306
Letter-Nieuws. 313
Synode van *Gelderland*. 316
Synode van *Utrecht*. 320
Bijvoegſel tot het Berigt van de Synodus van *Friesland*. 323
Akademie-Nieuws. —
School-Nieuws. 324
Bekendmakingen. 335
Kerk-Nieuws. 337
Naberigt. School-Nieuws. 389

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD EN DRIE-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor OCTOBER 1806.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON.
MDCCCVI.
Met Privilegie.

De Prijs is 6 Stuivers.

M D C C C V I.

Met Privilegie.

De Pijs is 6 Stuivers.

UITTREKSELS.

A. BRINK, *over den EERSTEN BRIEF van den Apostel JOANNES. Te* Amsterdam *en* Leeuwarden, *bij* W. Brave *en* J. W. Brouwer, 1806. 482 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3 : — : —

De eerwaardige A. BRINK, die tot heeft in de Gemeenten, door zijne voortreffelijke en oordeelkundige geschriften, bijzonder door zijne verklaring van het Hogepriesterlijk gebed, gelijk men het noemt, van JEZUS, en door zijne boekjes *voor zijne Leerlingen*, doet ons met dit werk een uitmuntend geschenk; daar hij den eersten Brief van den Apostel JOANNES, zoo vol van den waren liefderijken heiligenden Geest van JEZUS, op eene uitmuntende wijze verklaart, en denzelfs zin, naar het oogmerk des Apostels en in het verband, ontvouwt, zich alszins betoonende te zijn magtig in de schriften, en eenen uitlegger, die uit den goeden schat zijns harte oude en nieuwe dingen voortbrenge. Zoo zaakrijk en gepast de inhoud van dit Boek; zoo juist en net is de wijze van voordragt, stijl en taal, en schikking. Met één woord! dit Werk mag een voorbeeld van goede schriftverklaring genoemd worden; door zulke wijze van uitlegging worde het ware verheevene en goddelijke der Heilige Schriften in het regte licht geplaatst, en de bestrijders en verdraaijers van den Bijbel moe-

ten beſchaamd ſtaan, over hunne zoo ijdele als heillooze pogingen, terwijl opregte waarheid- en deugdbeminnaars de vertroosting, leering en vermaning der Heilige Schriften te hartelijker gevoelen, en allen de beſcheidenheid en onzijdigheid van onzen Uitlegger in het beoordeelen der gevoelens van anderen moeten erkennen en goedkeuren.

Drieledig is de inrigting van dit Werk, eerst heeft men de *Inleiding Bladz.* 1—136. waarin alles wordt afgehandeld, wat in het algemeen tot verſtand van JOANNES Brief behoort geweten te worden. Hier wordt 1. een berigt gegeven van den Schrijver JOANNES, opgemaakt uit de Euangelisten en des Apostels eigene Schriften. 2. Wordt de inhoud en het oogmerk van dezen Brief onderzocht. 3. Of men dit geſchrift als eenen Brief moet beſchouwen. 4. Voor wie, en van waar JOANNES dezen Brief geſchreven heeft. 5. In wat tijd JOANNES dit geſchrift vervaardigd heeft. 6. De ſchrijfwijze van JOANNES. 7. De waarde en het regt gebruik van dezen Brief.

Het tweede Hoofddeel bevat *de uitbreiding en het ſtichtelijk gebruik* van dezen Brief Bl. 137-354.

En eindelijk in het derde gedeelte: *Eene nadere opheldering van eenige woorden en ſpreekwijzen in dezen Brief voorkomende Bladz.* 355 tot het einde.

Laat ons uit elk gedeelte eene proeve overnemen, om onze Lezers uit te lokken, om zich het Werk zelve eigen te maken, het welk wij hun aanprijzen, als een Werk inderdaad beſtemd voor het verſtand en voor het hart, en geſchikt, om hun geloof en heiligen levenswandel als Christenen te verſterken en te beſturen.

Zie hier wat de Eerw. BRINK ſchrijft van den inhoud en het oogmerk van dezen Brief *Bladz.* 6. De voornaame inhoud van dit geſchrift komt hier op uit. Jezus is de algenoegzame Zaligmaker

van zondaren; Hij is in vollen nadruk de Zoon van God. God heeft hem tot behoudenis van ongelukkige menschen op deze wereld gezonden, elk moet deze gadeloze liefde bewonderen, en God deswegens verheerlijken. JEZUS heeft hier op aarde aan dat oogmerk ten vollen beantwoord, en is in den hemel nog werkzaam, om het heil van menschen te bevorderen. Niemand behoeft dus hopeloos onder het gezigt zijner overtredingen te verkeeren; voor den berouw-hebbenden zondaar is genade bij God te vinden. In JEZUS te gelooven is de voornaame zaak, welke van den Christen gevorderd wordt, daar hij zonder dit niet gelukkig zijn kan. Die dit niet doet, maakt zich aan de grootste zonde schuldig, en bevordert zijn eigen onheil. Dat geloof moet zich vruchtbaar betoonen in het betrachten van alle goede werken. Die liefde tot God gevoelt moet alles doen, wat Hem behagelijk is, en het beeld van zijnen hemelschen Vader, die volkomen heilig is, vertoonen. Die JEZUS bemint, moet zoo wandelen als Hij gewandeld heeft. In de zonde voort te gaan, is onbestaanbaar met het karakter van een waar Christen. Liefde tot zijnen broeder moet het heerschende in zijn karakter zijn. Die zoo verkeert, heeft de naauwste betrekking op God en zijnen Zoon, kan met vrijmoedigheid bidden, en vertrouwend de vervulling van het gebedene inwachten. Hij behoeft voor den dood niet te vreezen, daar hij verzekerd is van eene eeuwige zaligheid, en bij de toekomst van JEZUS CHRISTUS niet zal worden beschaamd gemaakt. Sommige lieden dachten en spraken verkeerd over JEZUS, den Zoon van God; of zochten de zonden meer onverschillig te doen voorkomen. Van zulken moesten zij zich boven al wachten, om niet geheel bedorven te worden. Zijn oogmerk was derhalven de Christenen in hun geloof te versterken en tegen afval te wapenen; hen

te leeren, hoe zij hier ware rust voor hun hart konden erlangen, en voor eene zalige eeuwigheid worden voorbereid."

Tot eene proeve uit de omschrijvende verklaring verkiezen wij 1 *Joh.* III: 1 en 2. Bladz. 160.

„*Vs. 1, 2. Ik schrijf u, lieve kinderen! op dat gij u toch van de zonde zoudet wachten. Gebeurt het nogtans, dat wij van het regte spoor zijn afgedwaald, ons voor een tijd aan de zonde hebben overgegeven, laat dit ons niet misnoedigen. Denken wij veel eer: JEZUS CHRISTUS, de vlekkeloos heilige, leeft, en voert ons te bidden. Zulk eenen hemelschen voorspraak hebben wij, zondige menschen, bij God! Hem hadert it, die eene volkomene verzoening onzer zonden heeft te weeg gebragt, en niet: alleen voor de onze, maar ook van de zonden van het gansche menschdom.*"

„JOANNES, die zich het heilig voorbeeld van zijnen grooten Meester ter navolging altijd voorstelde, was zeer afkeerig van alle zonde, en daarom voegde deze vermaning niemand beter, dan onzen Apostel. Hij dacht evenwel niet hoog over zijnen toestand; maar geen vreemdeling zijnde van zijn eigen hart, geloofde hij ook JEZUS als verzoener en voorspraak noodig te hebben, en sluit daarom zich zelven in te zeggende: *indien wij gezondigd hebben.*"

„Van hoe veel nadruk is hier de aanstooting, welke hij hun in zulk een geval toevoegt! God was niet alleen de Vader van JEZUS CHRISTUS, maar ook hun Vader, die hun reeds zoo vele bewijzen van liefde gegeven had: JEZUS was bij den Vader in den hemel, om hunne belangen te behartigen. JOANNES kende zijnen grooten Meester, die zich altijd zoo ijverig betoonde in 't heil van anderen uit te werken: dikwijls had hij de krachtigste gebeden van zijnen Meester aangehoord: nog denkt

hij

hij met aandoening aan dat hartroerend bidden kort voor deszelfs lijden *Joan.* XVII. Hij kende JEZUS te wel, dan dat hij zoude gelooven, dat hieromtrent eenige verandering bij Hem plaats had. Zijne werkzaamheden moesten nu zekerlijk geheel anders zijn dan te voren, doch van dien JEZUS konde men niet anders verwachten, dan dat Hij, wiens liefde bestendig was, ook op den duur voortging om 't heil van zonderen uit te werken. Hier mede wilde hij zich zelven en anderen bemoedigen: de zonde bragt gewis altijd eene verwijdering tusschen God en den menich te weeg, doch JEZUS bleef voor hun een getrouwe Zaligmaker, die zorg zoude dragen, dat zij daarom niet verstoten werden. Op dien JEZUS konden zij zich ten volle verlaten. Hier had Hij door zijn lijden en sterven de verzoening der zonden reeds te weeg gebragt, en die was zoo krachtig, dat hierdoor de grootste schuld konde worden uitgewischt. Waren de verdiensten van JEZUS zoo dierbaar bij God, dat nu zelfs de allergrootste der zonderen vergeving konde erlangen; was JEZUS daartoe in den hemel verhoogd, om verder hunne belangen te bevorderen; dan moest het aandenken aan zulk een' medelijdend' Hoogepriester, die altijd leefde, om voor hun te bidden, hen niet weinig bemoedigen. Op de zonde moest noodwendig het goddelijk ongenoegen volgen; maar in den Hemel trad JEZUS voor hun in, om gunst te verwerven."

„ Hier verbeelde men zich, met hoe veel hartelijkheid JOANNES dit ter neder stelde: met JEZUS was zijne geheele ziel ingenomen. Hij deed dus niet liever, dan tot deszelfs roem te spreken. JEZUS, zijn dierbare Meester, was het, om wiens wil God millioenen van zonden vergaf. Die goddelijke leeraar, ver van de aarde verwijderd, bleef nog in den hemel aan Hem gedenken, en niet alleen aan hem, maar ook aan allen, die lust had-

den, om door Hem gelukkig te worden. Nog was Hij onophoudelijk bezig, om hun heil te bevorderen, hun geluk te volmaken."

„ Wij zien dus ook hier, hoe een Christen zoo wel op heiligende als vertroostende genade moet gezet zijn. Elk, die dit van elkander scheidt, kan dus den naam van een echt Christen niet dragen. JOANNES maant de Christenen van de zonde af, en geeft te gelijk daar tegen eene betere vertroosting aan de hand."

„ Spreekt JOANNES zoo onbepaald van Gods genade in JEZUS CHRISTUS, daar hij JEZUS noemt eene verzoening voor de zonden der geheele wereld, dan wordt elk, die onder het Euangelie leeft, des te onverantwoordelijker gesteld, die niet in JEZUS gelooft, maar moedwillig voortgaat in de zonde."

„ Deze plaats is eene der bemoedigendste voor hem, die door het gezigt van zijne zonde bijna allen moed verliest, en niet op Gods genade durft hopen. Wil men zulk eenen op voorbeelden wijzen van menschen, die, schoon groote zondaars, evenwel vergeving van God ontvangen hebben, dan zal hij altijd hierop uitzondering maken: hij is zich eenige zonde bewust, waar aan een ander of niet, of ten minste minder schuldig stond; maar hier wordt alle uitzondering geheel weggenomen. Wat kwaad men ook moge uitdenken, al was het bij den wereldlijken Regter strafbaar, het is niet van de goddelijke vergeving uitgesloten. JOANNES had zijnen heiligen Meester met tollenaars en zondaars zien verkeeren, om hen van Gods genaderijke gezindheid omtrent boetvaardigen te verzekeren, en zulken, die met berouw wederkeerden, vergiffenis van hunne overtredingen te beloven. JOANNES dacht nog dikwijls aan de troostrijke aanspraak van JEZUS aan den boetvaardigen moordenaar toegevoegd, toen Hij aan het kruishout genageld was. Na de hemelvaart van JEZUS verkreeg hij, door de ver-

verlichting van den Heiligen Geest, een duidelijk inzien in het gewigt en de uitgestrektheid van deszelfs verdiensten! nu zag hij met een dankbaar gevoel het goddelijk plan ter zaliging van menschen in, en met eene opregte menschenliefde vervuld, rekende Hij het zich tot het grootste voorregt, om anderen, ter hunner vertroosting, bij het oneindig gewigt van het lijden en sterven van JEZUS te bepalen."

„ Had JOANNES alleen geschreven: JEZUS CHRISTUS is eene verzoening voor onze zonden; dan konde men in het vervolg ligt tot deze gedachte gekomen zijn: JOANNES en de Christenen van zijnen tijd waren geheel andere menschen dan wij, en konden dus meer vertrouwen oefenen: deze bedenking neemt hij geheel weg, door zoo ruim te spreken als mogelijk was, en voegt er daarom bij: *en niet alleen voor onze zonden maar ook voor de zonden van het ganssche menschdom.*"

„ Welk eene liefde moet een Christen voor God en JEZUS CHRISTUS gevoelen, zoo dikwijls hij deze waarheid indenkt! Om de verdiensten van JEZUS zijn hem reeds duizende schulden kwijt gescholden, om zijnen wil zal God hem, zoo dikwijls hij gevallen is en wederkeert, vergeving schenken en in genade aannemen. Dat wij dan bij de voorstelling van deze waarheid ons altijd de woorden van den Zaligmaker herinneren: *dien veel vergeven is, heeft veel lief gehad, Luc.* VII: 47."

„ Die zoo over JEZUS denkt, heeft Hem hartelijk lief, en wordt van zelf opgewekt, om zijne bevelen op te volgen, *vs.* 3—5. enz.

En uit het derde gedeelte voegen wij hier bij de opheldering van het gezegde 1 *Joan.* II: 2. „ maar „ ook van de zonde van het ganssche menschdom," Bladz. 386,

„ *Voor de zonde der geheele wereld.* Over het woord *wereld* is reeds in de Inleiding gesproken:

men voege hier nog het volgende bij. JOANNES spreekt nog eens zeer algemeen van JEZUS als een Zaligmaker der menschen. Verg. IV: 9. Zoo onbepaald sprak ook JOANNES de Doopper, *Joan.* I: 29. De voorstellingen van JEZUS omtrent dit gewigtig stuk, komen ook hier mede overeen. Zie *Joan.* III: 16. VI: 51. Met dit al moet men toegeven, dat JOANNES op deze plaats nog meer onbepaald zich uitdrukt. Als men het woord *wereld* alleen vindt, dan moet men aan menschen denken; maar men zoude dan nog soms in zijne gedachte zich slechts tot eenige kunnen bepalen; doch als wij de zegwijs van *geheele wereld* vinden, dan kunnen wij niet wel eenige uitzondering maken. Is *wereld* zoo veel als het menschdom, dan is *geheele wereld* het zelfde als *het ganschte menschdom*: van deze uitdrukking hebben wij ons bedient, om de kracht hier van te doen gevoelen. Men beschuldigt wel eens de belijders van ons Hervormd Genootschap, als of zij ook in dit opzigt den Bijbel verdraaijen, en aan de woorden, welke hier, of elders voorkomen, de kracht ontrekken. Dat sommigen onder ons hier toe aanleiding gegeven hebben, willen wij niet ontkennen: vooral is dit geschied door hun, die het woord *wereld* in eene geheel andere beteekenis opvatten, dan waar in JEZUS hetzelve bezigde. De Zaligmaker gebruikt dit woord, of om hier door menschen in 't gemeen, of wereldsgezinde lieden in 't bijzonder aan te duiden; waar tegen Hij zijne leerlingen, die in Hem gelooften, overstelt: hoe zonderling klinkt het dan, als men hier lijnregt tegen aan beweert, dat het woord *wereld* eene gepaste benaming is voor hun, die in JEZUS gelooven. Dan, hetgene sommigen onder ons doen, moet niet op de lijst van allen, die de leer onzer Kerk zijn toegedaan, geplaatst worden. Zij, die, of onze formulieren hebben opgesteld, of wier regtzinnigheid in ons

Kerk-

Kerkgenootſchap in het minſte niet betwijfeld wordt, hebben hier omtrent op gelijke wijze geſproken: in den 15 Zondag van onzen Heidelbergſchen Catechismus wordt het dus uitgedrukt: dat JEZUS *den toorn van God tegen de zonde van het ganſche menſchelijke geſlacht gedragen heeft.* Hoe zeer men onder ons van anders denkende Christenen omtrent de algemeene genade mag verſchillen, zal men nogtans geene zwarigheid maken, te zeggen, dat de verdienſten van JEZUS CHRISTUS van zulke eene kracht zijn, dat hier door allerlei ſoort van menſchen, zelfs de grootſte zondaren, kunnen gelukkig worden. Niemand onder ons zal het niet zalig worden van zelen aan het ongenoegſame der verdienſten van JEZUS, maar aan het ongeloof, het niet aannemen van JEZUS CHRISTUS, als den Zaligmaker van zondaren, toeſchrijven. Hoe onze groote Kerkhervormer CALVIJN over dit ſtuk dacht, is uit eenige plaatſen, welke in zijne geſchriften voorkomen, blijkbaar. In zijne verklaring b. v. over *Rom.* V: 18. tracht hij aan te toonen, dat PAULUS daar te regt zoo algemeen van Gods genade in JEZUS CHRISTUS ſprak: „ omdat dezelve voor allen werd opengelegd; maar niet omdat zij zich in de daad tot allen uitſtrekte; want, voegt hij er bij, ofſchoon CHRISTUS voor de zonde der geheele wereld geleden heeft, en Hij aan allen, zonder onderſcheid, door Gods goedgunſtigheid wordt aangeboden; zoo nemen zij allen hem nogtans niet aan." Zij alleen, die in JEZUS gelooven, deelen in de zalige gevolgen van zijnen zoendood, welke niet ſlechts tot dit leven beperkt zijn, maar zich tot in de eeuwigheid uitſtrekken; en zoo kan men bepaaldelijk de verdienſten van den Verloſſer op deze toepaſſen, en hen als zulken beſchouwen, die JEZUS omſchrijft als *gezegenden van zijnen Vader, voor wie het koningrijk bereid is van de grondlegging der wereld, Matth.* XXV: 34. Blijven

ven velen ongeloovig, dan kan men hen plaatſen onder het getal der genen, die niet verkoren zijn tot het eeuwige leven, die geen zalig genot erlangen van de verdienſten van JEZUS CHRISTUS. Al wat intusſchen op Gods beſluiten, zoo in natuurlijke genade, betrekking heeft, blijft, van voren beſchouwd, voor ons ondoordringbaar: van achteren leeren wij eerst iets van derzelver heerlijkheid aanſchouwen. Al wat wij van Gods wil vooraf trachten te bepalen, zonder dat het ons geopenbaard is, brengt ons in de grootſte verwarring, en doet ons van het regte ſpoor afdwalen. Velen, ſchoon belijdende van het zaligend Euangelie, ſterven in hunne zonden, en blijven dus ongelukkig: JEZUS *geeft alleen aan zijne ſchapen*, d. i. aan zulken, die naar zijne ſtem hooren en Hem volgen, *het eeuwige leven*, *Joan.* X: 28. Wij kunnen dit, als in het eeuwig beſluit van den Alwetenden begrepen, wel beredeneren, maar nooit doorgronden; daar er altijd voor ons, die zoo weinig, van het gene op het goddelijk verſtand betrekking heeft, weten, duizende zwarigheden overblijven, welke wij niet kunnen oplosſen. Hoe verkeerd is het dan, wanneer men eerst het onbegrijpelijke wil bevatten, en zoo zijne oogen afwendt van het gene meer duidelijk, en door God geopenbaard is, om ons eeuwig heil uit te werken! JOANNES ſpreekt wel vrij algemeen van de verzoening door JEZUS aangebragt; maar Hij ſtelt menſchen, die ſlechts uitwendig belijden, daarom niet gerust. Hij wil hen leeren, dat niemand omtrent zijn eeuwig geluk behoefde te wanhopen, en daarom ſpreekt hij zoo ruim van de goddelijke liefde. Elk moet overtuigd zijn, dat de dood van Gods Zoon eene genoegzame kracht heeft, om ook hem vergeving van zonde bij God te doen verwerven: omhelst hij dit getuigenis met zijn ganſche hart, dan zal hij ook God en zijnen Zoon liefhebben, en door eenen

god-

godvruchtigen wandel verheerlijken. Elk tegenschapen Euangeliedienaar volge JOANNES, en hij zal menschen voor schadelijke dwalingen bewaren."

„Ik wil gaarne, zoo veel mogelijk, een voorstander zijn van christelijke verdraagzaamheid; maar niets is mij meer hinderlijk, dan dat men soms alle moeite aanwendt, om de verzoenende kracht van den dood van JEZUS weg te verklaren: hoe meer ik de schriften der Apostelen mij tracht eigen te maken, hoe meer ik hier in bevestigd worde. Dan aan den anderen kant ben ik ook zeer bevreesd, om dit gewigtig stuk zoo naauwkeurig te bepalen, als of ik hier in een volledig inzien had. JEZUS, onze goddelijke Verlosser, die het plan van God ter zaliging zoo volkomen kende, beruste in dien uitroep: *alzoo lief heeft God de wereld gehad! Joan.* III: 16. Ik wil dan liever met een dankbaar gevoel dezen weg van God, ter zaliging van zondaren, bewonderen, dan door menschelijke uitvindingen iets voortbrengen, dat minder met de hooge majesteit van God zoude overeenkomen. Zijn Engelen begeerig, om in zulke Godsgeheimen in te zien, dan moeten wij het ons tot eene eer rekenen, om hen in deze edele bezigheid te volgen; om langs dien weg God in zijne deugden, welke in het verlossingswerk doorstralen, te leeren kennen. Men wachte zich maar, om wijs te willen zijn boven het gene geschreven is. Men kan het als te overdreven beschouwen, wanneer de verdiensten van JEZUS zelfs tot andere werelden, of ten minste tot de Engelen worden uitgestrekt; met dit al kunnen zich verschillende oogmerken in het goddelijk verstand vereenigen, waar van wij weinig of niets weten (*). Voor elk Christen is het

(*) Omtrent het eerste zijn voor eenige jaren in Duitschland verschillende stukken uitgekomen: omtrent het laatste kan men lezen bij STOR de Doctrina Christiana, pag. 257. die zich te dier plaats op *Col.* I: 20. en *Hebr.* IX: 23. beroept.

het in 't algemeen genoeg te weten; JEZUS ſtierf voor zondaren; zijn dood legt den grondſlag onzer behoudenis; zoo dat elk, die opregt in den gekruisten JEZUS gelooft, vergeving der zonden, van God ontvangt, en in deszelfs verbeurde gunst deelt. De dood van JEZUS is van eene oneindige kracht, en genoegzaam voor elk, die door Hem wil gezaligd worden."

Het zij ons genoeg hoofd, omtrent dit tweede vers des tweeden Hoofdſtuks aan te merken, dat, alhoewel onze gewone Nederlandſche vertaling, gelijk ook alle latere, zoo veel wij weten, en ook de Eerw. BRINK, hebben: *Hij is een verzoening voor onze zonden: en niet alleen voor de onze, maar ook voor* [de zonden] *der geheele wereld*; JOANNES nogtans niet ſchrijft: ἱ περὶ τῶν ἡμετέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ [τῶν] ὅλε τε κόσμε, maar eenvoudig: ἱ περὶ ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλε τε κόσμε. *En niet alleen voor de onze* [zonden namelijk], *maar voor de geheele wereld.* Zou dit het zelfde zijn: JEZUS is eene verzoening *voor de geheele wereld*, of, hij is eene verzoening *voor de zonden der geheele wereld?* Het eerſte meenen wij is zeer juist uitgedrukt door onzen *Heidelbergſchen Katechismus:* dat JEZUS den *toorn* van God tegen de *zonde* (NB. in het enkelvoud!) *van het ganſche menſchelijk geſlacht* gedragen heeft. Doch, wij moeten ons hier te vrede houden met dezen wenk, dezelve zal echter, zoo wij ons voorſtellen, wel eenigzins overweging waardig zijn, alzoo zij zal kunnen dienen, om ontwikkeld wordende, alle zwarigheid, welke men in dit *vers* gevonden heeft, weg te nemen.

Doch dit in 't voorbijgaan. Wij bedanken den Eerw. BRINK voor deze zijne ſchoone verklaring, en wenſchen hem eenen rijken zegen over dezelve, gelijk over allen zijnen arbeid ten dienſte der Ker-

ke

ke toe: „ God geve, dat dit zijn geschrift iets moge toebrengen, om anderen het eenvoudig schoone van dezen Brief te doen gevoelen, en hen tot zuivere godvrucht op te wekken! ”

De VOLMAAKTHEDEN van den SCHEPPER in zijne SCHEPSELEN beschouwd, tot verheerlijking van God en tot Bevordering van nuttige Natuurkennis, in Redevoeringen door J. A. UILKENS, *Art. Lib. Mag. Phil. Doctor. Lid van de Zeeuwsche en Batavaasche Maatschappijen der Wetenschappen te* Vlissingen *en* Haarlem, *en Christen Leeraar der Hervormden te* Eenrum. *Derde Deels Eerste Stuk. Natuurlijke Geschiedenis. Het Dierenrijk. Te* Groningen *bij* J. Oomkens, 1805. 488 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-12-:

DE Eerw. UILKENS, wiens zucht voor de Wetenschap der *Natuurkunde*, en zijne ervarenheid in dezelve, algemeen bekend is, vervolgt met dit Deel zijn groot ontwerp, om in Redevoeringen de Natuurkunde zoo te behandelen, dat hij zijne Toehoorderen opleidt, om de volmaaktheden van den Schepper in zijne Schepselen op te merken, en tot Gods verheerlijking te beschouwen.

Het onderwerp van dit derde Deel zijns Werks moest, volgens zijn voornemen, de *Natuurlijke Historie* zijn, welke hij in één Deel meende te kunnen bevatten, maar het aantal van gewigtige onderwerpen in dezelve is zoo groot, dat hij, om

door

door te groote bekorting het Werk niet te bezwaaren, beſluot dit derde Deel in meer dan één ſtuk te ſplitſen, en in het eerſte, behalven eene algemeene beſchouwing der Natuurrijken, de klaſſe der *Zoogdieren* en *Vogelen* te behandelen, terwijl in een tweede Stuk de vier overige klaſſen begrepen zullen worden.

De Schrijver heeft deze onderwerpen op dezelfde wijze als de twee eerſte Deelen, behandeld, en met de nieuwſte en beſte Schrijvers gemaadpleegd, en mede een gepast gebruik gemaakt van de nieuwſte Reizigers en derzelver berigten, als van MACARTNEIJ, BARROW, LIJMES, SONNINI, IZAAK WELD en anderen meer.

Eindelijk berigt hij ons nog in zijne *Voorrede*, dat even gelijk het Tweede Deel, door de bijzondere Natuurkunde, of eene opgave en verklaring van de verſchijnſelen der Natuur te bevatten, als op zich zelf ſtaande kon aangemerkt worden, ook dit Derde Deel, over de *Natuurlijke Hiſtorie* handelende, voor zich een geheel uitmaakt, zoodat iemand, door een enkel Deel te nemen, ook een geheel op zich zelf zal hebben.

Negen Redevoeringen maken den Inhoud van het eerſte Stuk dezes derden Deels uit. De *eerſte* Redevoering is eene Inleiding in de *Natuurlijke Hiſtorie*, bevattende bijzonder de geſchiedenis dezer Wetenſchap van de vroegſte tijden af, en de voornaamſte Schrijvers over dezelve. Vervolgens wordt de noodzakelijkheid en ſchoonheid van de beoefening dezer wetenſchap aangetoond, en de verdeeling der natuurlijke ligchamen, kunſtige ſtelſels, en de te houden behandeling opgegeven.

De *tweede* Redevoering handelt over de bewerktuigde ligchamen in het algemeen en over het *dierenrijk* in het bijzonder, en geeft de verdeeling op van het Dierenrijk; waarna eene algemeene be-

handeling volgt van de Zoogdieren en derzelver rangſchikking.

De *derde* Redevoering behelst de *Natuurlijke* Hiſtorie van den Mensch; en toont deszelfs voortreffelijkheid aan. Uit deze willen wij het een en ander overſchrijven, na de opgave der overige Redevoeringen.

De *vierde* Redevoering handelt: over de vierkantige, vliesvleugelige en losgevingerde Knaagdieren.

De *vijfde*: over de Roofdieren en derzelver belang in de huishouding der natuur.

De *zesde*: over de eenhoevige Zoogdieren, en de herkauwende met geſpleten klauwen.

De *zevende*: over de veelhoevige, zwempootige en walvischaardige dieren.

De *achtſte*: over de Vogelen, derzelver algemeene beſchrijving. Over de roofvogelen en derzelver gewigt in de huishouding der natuur.

De *negende* ſluit dit ſtuk met eene verdere beſchrijving der Land- en Watervogelen; bijzonder der zulken, die ter veraangenaming onzes levens ſtrekken.

Volgens onze belofte geven wij uit de *derde* Redevoering *over den Mensch*, de volgende beantwoording van twee belangrijke vragen: Bl. 75.

„ Twee vragen, dikwerf gedaan, en dikwerf beantwoord, zouden ons ook nog hier onledig kunnen houden: — of, namelijk, de mensch één geſlacht uitmaakt, waaronder geene dieren nevens hem kunnen worden geplaatst; en of, ten tweeden, in 't menschlijk geſlacht ſlechts één ſoort aanwezig zij. — Maar waarom zouden wij herhalen, het geen hier over zoo dikwerf, en zoo voldoende tevens, gezegd is? — Of is het nodig, aan te toonen, dat niet alleen de regtopgaande ſtand uit de overeenſtemming van alle volken en van alle tijden den mensch eigen, maar dat ook deze voor hem na-

tuurlijk is wegens zijnen gehelen groei en bouw, wegens de evenredigheid zijner benen met de armen, wegens zijne brede voetzolen, en het gemis van dien sterken band aan den hals (*ligamentum latum album*) waardoor bij de viervoetige dieren de kop wordt opgehouden? — Is het nog nodig, ten dien einde bij 's menschen volmaakt gevormde hand stil te staan, en zijne twee handen met der apen, bavianen, meerkatten en spookdieren vier onvolkomene ruwe handen te vergelijken? — Is het nog nodig, daar toe voor te dragen de gedaante zijner tanden, het vooruitstekende zijner kin, het gladde van zijn ligchaam, de hoeveelheid zijner hersenen in betrekking tot de dunheid der zenuwen, de ligging van het hart, een darmkanaal, geschikt voor een alles etend dier, het leven in alle luchtstreken, de langzaamheid van zijnen wasdom, zijne late huwbaarheid, de lengte van zijn leven, in betrekking tot zijn week en aandoenelijk zamenstel? — Zullen wij nog moeten herinneren aan de spraak en taal, aan schreijen en lagchen, en, het geen alleen genoegzaam is, en alle verdere opnoeming van onderscheids-kenmerken onnodig maakt, — aan zijnen redelijken, verstandigen, uitvindenden, voor eene onophoudelijke volmaking vatbaren geest, en aan zijne, daaruit voortvloeijende heerschappij over alle de Rijken der Natuur? Waar toch is een, den mensch zelfs uiterlijk het meest nabij komend, dier, dat deze eigenschappen met hem gemeen heeft? — Neen, de rang, dien de mensch in de schepping beslaat, de waarde, die hij gevoelen moet te bezitten, de vermogens, aan zijne ziel en aan zijn ligchaam geschonken, de gehele uitstekende voortreffelijkheid, waarmede de Schepper hem boven alle zijne schepselen op aarde heeft willen begunstigen, laten hem niet toe, zich zoo te verlagen, en voor zijnen grooten Vormeerder zoo ondankbaar te zijn, dat hij

bij den grijnzenden aap zijnen broeder noemen zou."

„ Maar is de jongſte ſchrijver over de Natuurlijke Hiſtorie van den mensch nog onzeker, of die een geheel eigen geſlacht uitmake (*), zoodat de krachtige betogen van HALLER, HUNTER, DAUBENTON, LE CAT, MEKKEL, CAMPER, BLUMENBACH, dan nog niet beſlisſend ſchijnen geweest te zijn (†); wel aan, dat men dan de dichterlijke beſchrijving zie, die een MILTON van onze eerſte moeder gaf, en alsdan met FORSTER zegge, dat hij, die dat onvergelijkelijk gewrocht der meesterlijke hand, de Vrouw, zoo bekoorlijk ſchoon, dat al het ſchoone der ganſche wereld bij haar daalt, of zich in haar te ſamen vereenigt, — de Vrouw, wier lonken eene nooit gevoelde zoetheid doen ſtroomen in het hart, en die al, wat door haren adem wordt bezield, met den geest van liefde en van minvermaak vervult, — de Vrouw, vol bevalligheid in el-

(*) J. J. VERER, *Hiſt. nat. du genre hum.* T. I. pag. 179—243. Par. an. IX

(†) De aanſtipping van de bijzondere kenmerken van den mensch, die hem zelfs van de hem meest nabijkomende ourang-outangs genoegzaam-onderſcheiden, en tot een op zich zelf ſtaand geſlacht maken, rusten op het gezag van deze groote Mannen, en hij, die de verdere uitbreiding van deze ſtellingen begeert, en uit meer andere ontleedkundige bijzonderheden, den mensch als een geheel eigen bijzonder wezen wenscht betoogd te zien, raadplege CAMPER's *kort begrip wegens de ontleding van verſcheidene ourangoutangs*, 1778. en natuurkundige verhandeling over den ourang-outang, 1782. als mede bij BUFFON D. XIV. bl. 33 enz. de overeenkomst en het verſchil tusſchen den ourangoutang en den mensch beſchreven, en door TYSON in bijzonderheden opgeteld.

Doch boven alles het werk van BLUMENBACH *over de aangeboren verſcheidenheid van het menſchelijk geſlacht*, 1801. van bl. 1—56. En hij, die het prachtig werk van STUART en KUYPER bezit, zal ook in de inleiding voor het eerſte Deel volkomen voldaan worden.

elken trek, vol hemel in hare oogen, vol waardigheid en liefde in elke houding, — met eenen afschuwelijken aap beſtaat te vergelijken, verdiende voor altijd verbannen te worden uit den ſchoonen kring der dochteren van EVA, en ter ſtraffe verwezen, om alleen van ourang-outangs te worden bemind." (*)

„ De tweede vraag, of geheel het menſchelijk geſlacht van éénen algemenen ſtam is voortgeſproten, neemt haren oorſprong uit de groote verſcheidenheid, die er tusſchen verſchillende volken gevonden wordt. En waarlijk, men kan niet ontkennen, dat deze vraag moet opkomen, wanneer men den kleinen Eskimo met den grooten Patagoniër, den blanken Europeër met den zwarten Afrikaan, de ſchoonſte Circasſerin met den afſchuwelijken Hottentot, den diepdenkenden Wijsgeer met den Californiër vergelijkt. Maar waar is de kracht van het hieruit afgeleid bewijs, dat deze volksverſcheidenheid ook eene ſtamsverſcheidenheid noodzakelijk maakt, wanneer men ons onder onze eigene landgenoten den reus en den dwerg, den rosharigen blonden en hoogbruinen kroeskop, de ſchoonſte der maagden en het afſchuwelijkst vrouwsperſoon, den domſten ſteenzager en den grootſten kunſtenaar gelijktijdig voorſtelt (†)? Zulk eene verſcheidenheid heeft toch dikwerf niet minder tusſchen buurlieden, dan tusſchen tegenvoetelingen, plaats (§). Bovendien gaat de Natuur met langzame trappen op en neder, en verbindt de

(*) FORSTER's *waarnemingen over de Aardrijkskunde, Natuurkunde* enz. bl. 327.

(†) STUART de mensch, zoo als hij voorkomt, cet. D. I. bl. 37.

(§) Men zie LICHTENBERG *Mag. fur das neuste aus der* Phys. B. IV. ſt. 3. ſ. 1. LE MAIRE *Voyages aux Cap. Verd, Senegal & Gambien.* pag. 161.

de uiterſten door tuſſchenſtanden, en zachte ineenſmeltende overgangen; en waar is dan de kracht van het hieruit afgeleid bewijs, wanneer men den invloed van luchtſtreek en levenswijze, van ſpijze en drank, van gewoonten en zeden onderzoekt, en de ſchaduwingen raadpleegt, die hierdoor met toe- en afnemende breedte ontſtaan?"

„ Zie alzoo in de koude deelen van Europa den helder blanken Duitſcher, den Deen en Noorman, en in hare warmſte landen den bruinachtigen Spanjaard en Portugees; beſchouw in het nog nader aan den Evennachtslijn liggend Azia den geelen en olijfkleurigen Malabaar, Maleijer en Hindoſtaner, en in Afrika's verzengde ſtreken de glinſterend zwarte Negers en Moren. — Waar eindelijk, is de kracht van het hieruit afgeleid bewijs, wanneer men gelijktijdig op de veranderingen ziet, die door dezelfde oorzaken andere bewerktuigde ligchamen nog meer ondergaan? — Zoo zijn b. v. de zwijnen in *Normandie* alle wit, in *Savoijen* zwart, in *Beijeren* kaſtanjebruin. In *Hongarijen* is het rundvee grijsachtig wit, in *Frankenland* ros. Op de *Kust* van *Guiné* zijn de vogels, inzonderheid die van het hoendergeſlacht, even zwart als de menſchen, die daar wonen; terwijl de laatſten zoo wel in ſatijnachtige zachtheid en gladheid van huid, als in eene ſterkere, en bijna ſpecifieke huidüitwaaſeming den mensch evenaren." (*)

„ Voeg hier nu de volſtrektſte gelijkheid in bewerktuiging tuſſchen de onderſcheiden volken bij, zoo dat de natuurkunde van het menſchelijk ligchaam (*Phyſiologia*) voor allen één is, en de meest geoefende ontleder, hoofd en huid weggenomen zijnde (†), niet zeggen kan, of hij eenen Moor, of

(*) BLUMENBACH, *aangebor. verſcheid.* bl. 65, 66.

(†) Tot huid, hair, en hoofdſchedel bepalen zich alle onderſcheidskenmerken der volken; en uit het laatſte deel kan

of eenen Européer aan zijne kunst onderwerpe (*). Ziet tevens op de overeenſtemming in zielsvermogens, die, opgewekt, dikwijls den Neger veel minder in dezen, dan in kleur, van den Européer doen verſchillen (†); en gij zult niet meer twijfelen, of het gehele menſchengeſlacht is uit eenen bloede voortgeſproten."

„ Dan, wat zeg ik? zoudt gij hier aan getwijfeld hebben? Neen, mijne vrienden! ik weet, dat ik voor belijders van den geopenbaarden Godsdienst ſpreek, die het gezag van MOZES hooger, dan dat van VOLTAIRE, ſchatten, en dit Bijbelgezag zou dus voor u allen genoeg zijn geweest. Gene andere bewijzen had onze ſtelling ook van no-

zelfs door deskundigen de landaard bepaald worden, tot welken de perſoon behoord heeft, wiens ſchedel men voor zich heeft. Ik durf ter verklaring mij hierbij niet ophouden, maar verwijze naar BLUMENBACH, die meer dan 32 bekkenelen in zijn kabinet bezit, en van eenige afbeeldingen gegeven heeft in zijn Werk *over de aangeborene verſch.* enz. bl. 172 env.; in welk Werk men tevens de eenheid in het menſchelijk geſlacht ten krachtigſten zal betoogd vinden. Bij STUART vindt men ook deze afbeeldingen der bekkenelen, en op bl 47 en volg. het voornaamſte over dit ſtuk bijgebragt; terwijl de *Bemerkungen uber die verſchiedenen Menſchenracen und ihren gemeinſchaftlichen Urſprung* von Prof. J. H. F. AUTENRIETZ in VOIGT's *Mag.* B. V. ſt. 5, ſ. 420, 1803, bijzonder wegens de daar voorgeſtelde overgangen en ineenſmeltingen van raſſen, en de overeenkomst in zeden en gewoonten tuſſchen ver van elkander verwijderde en onderſcheidene Volken eene naziening alzins verdienen.

(*) W. DE VOS *over de geaartheid der Volken*, bl. 136. FORSTER *waarnem.* bl. 326.

(†) Men zie bij COOK, *Reis rondom de wereld*, in 1764, D. I. bl. 215 en 216, de ſchoone aanmerkingen over de dikwijls ſlapende vermogens in den mensch; en natuur- en geſchiedkundig bewijs, dat de Negers ſomtijds even zoo goede bekwaamheden bezitten, als de blanken, in de *N. V. Bibliotheek* D. VI. No. 5, bl 191 env. Vergelijk ook hier mede onze aanm. op bl. 66 en 67.

noden gehad, ware het niet, dat wij natuurkundige waarheden ook met natuurkundige bewijzen moesten ſtaven, en tevens hier mede konden doen zien, hoe ſchoon ook in dezen beide de Openbaringen zamenſtemmen. (*)"

Voorts zal de Lezer weldoen, het betoog van de uitmuntendheid van den menſchelijken geest, welk hier op volgt, in het werk zelf te lezen. Het ſlot van deze Redevoering luid dus, *Blad.* 103. „ Zie daar 's menſchen voortreffelijkheid geſchetst, zoo verre zij een voorwerp der Natuurlijke Hiſtorie is! — Meesterſtuk der Almagt! in welk eene grootheid vertoont gij u aan het onbeneveld oog, 't welk in de ſchepping gene huilende wildernis ziet, uwe geſtalte, uw gang zijn die des verhevenſten aardbewoners, die ſlechts met de uiterſte deelen den grond aanraakt, welke hem draagt, en met opgerigten hoofde tot hoogere gewes-

(*) „De leer van onze heilige Boeken levert ons de bewijzen wel op, dat alle menſchen ſchepſelen zijn van één ſoort, daar zij het ganſche menſchelijk geſlacht uit éénen bloede, van een eenig menſchenpaar afkomſtig noemt; maar wiezou het wagen, een natuurkundig onderzoek door hemelgezag te beſlisſen in eenen tijd, wiens meest gevorderde verlichting doorgaans in het ſtoutſte ongeloof geſteld wordt, en waarin het beroep op zulk een gezag voor een bewijs van onvermogen kon geacht worden? (*a*) Eén gezag nogtans bezit de H. Schrift, het welk door de koenſten zelven aan haar niet kan betwist worden: dat, namelijk, der hoge oudheid harer geſchiedkundige berigten, bij welke gene anderen halen, dan tot op eenen afſtand van verſcheidene eeuwen; en alzoo is ten minſten het gevoelen der eenheid van ons geſlacht tevens dat der hoogſte oudheid." (*b*)

„ Deze is de ſchoone wending, die de beroemde STUART hier in neemt. bl. 61, 62."

(*a*) FORSTER, *Bemerk. auf ſeine Reiſe om die Welt*, I. 226, 227. (in de voor mij liggende Vertal. bl. 330.)

(*b*) LUDWIG, *Grondr. der Naturgeſch. des Menſchenſpecies*, §. 327.

westen, tot den troon des Eeuwigen opziet (*). Uwe fiere houding drukt de edelheid uwer ziel uit; derzelver aandoeningen verſpreiden zich op uw bevallig gelaat, zijn in elken trek te lezen, toont het oog ten duidelijkſten aan (†). Leenman des Hemels! Koning der Aarde! welk een groot Rijk is niet aan uwe heerſchappij onderworpen, — niet door geleende of ingebeelde, maar door eene volſtrekte meerderheid! — Het ligchaam, waardoor de wil van uwen geest volbragt wordt, is in de volmaaktſte overeenſtemming met de voortreffelijkheid van dien geest gevormd, en beiden vereenigd vertoonen zij in u den ſtedehouder van God hier op Aarde. De Almagtige heeft geſchapen, en gij kunt door zijne kracht heerſcheppen. Gij verdeelt, bevolkt, verrijkt de Aarde; gij bepaalt onder de levende wezens de orde, de ondergeſchiktheid en de overeenſtemming. Alle de Rijken der Natuur, alle de hoofdſtoffen der Aarde ſtaan u ten dienſte."

„ Ó Werktuigmakend wezen! gij ontwringt en lucht, en aarde en water derzelver ſchatten; blinkende metalen worden door u den ingewanden der bergen ontnomen, en in de lucht ontneemt gij den blikſem zijne kracht! Het vuur vereenigt zijn vermogen met uwen wil, het zij gij uw voedſel bereidt, de metalen ſmelt, de rotſen tot glas maakt, aan de klei vastheid geeft. Gij zet er aan alle voortbrengſelen der aarde gedaanten en mengſels door bij, die tot uwe behoeften vereischt worden. Nu eens doet

(*) Os homini ſublime dedit, coelumque tueri
Juſſit, et erectos ad ſidera tollere vultus.
OVID. Lib. I. Metamorph.

Vera inceſſu patuit Dea, zegt VIRGILIUS van Venus; en kan ook niet van den mensch het zelfde gezegt worden?

(†) „Het oog behoort meêr tot de ziel, dan eenig ander „werktuig, zegt DE BUFFON D. I. bl. 260.

doet gij de lucht in de aandoeningen van uwen geest deelen; gij doet haar zuchten in de riethalmen, klagen in de fluiten, dreigen in de trompetten; dan weet weet gij haar tot uwe slavin te maken, en gij dwingt haar te malen, te stampen, of u te voeren over de stromen van den Oceaan."

„ Gij verspreidt, gij vermeerdert, gij veredelt naar uw goeddunken. De Natuur zelve schijnt u dienstvaardig uit te noodigen, om haar wetten voor te schrijven. Gij verbandt den distel en den doorn, en doet de druif en de roos vermenigvuldigen. Woeste wildernissen verkeren door u in lagchende velden, en waar grimmige dieren op roof loerden, of verpestende dampen tot het luchtig zwerk oprezen, weiden door uwe herschepping vreedzame huisdieren, of lacht het golvend graan van vruchtbare akkers den vrij ademenden wandelaar toe. Gij brengt den pijnboom van *Virginien*, den kastanjeboom van *Indien* naar *Europa* over. Hoe zoudt gij, verre verspreide Aardbewoner! alomme uwe tenten met zoo veel voordeel hebben kunnen oprigten, zoo de nuttigste gewassen u niet in de verschillende luchtstreken en gronden wilden volgen? — Dan zou *Amerika* zijne aardappels, het *Oosten* en *Italien* alle gewassen behouden hebben, die wij nu in onze tuinen aankweken. Gij, eenigste bebouwer onzer aarde! gij hebt het vermogen, om de soorten der gewassen zonder tal te vermeerderen, en dezelven in alle eigenschappen te veredelen; — door u is het, dat de tegenwoordige plantkunde zoo veel rijker is, dan zij voor duizend jaren was."

„ Verheven, redelijk wezen! dat in uwe voortreffelijkheid een uitvloeisel der Goddelijke volmaaktheid bezit, en met deze gedachte u tot den Eeuwigen verheffen kunt! dat een weinig minder, dan de Engelen, gemaakt, met eer en heerlijkheid bekroond zijt, — welk een veel vermogende spoor-

ſing is deze uwe grootheid, om door edele bedrijven u derzelve waardig te gedragen! Kruip niet met de wormen in het ſtof der aarde; zoek niet met de dieren enkel zinnelijk genot. Volmaak uwen geest, ſtreef naar ſteeds hogere volkomenheid, breid uwe kundigheden uit, kweek in uw hart alle ſchoone deugden aan; — beoefen voorzi den Godsdienst van JEZUS, en gelijk gij dan een nuttig en gelukkig burger op aarde zijt, zult gij eens een zalig bewoner van den Hemel worden: want onſterfelijkheid is uwe beſtemming!"—

Bladz. 262 vinden wij eene fraaije uitvoerige Plaat, verbeeldende *een Oliphantengevecht*. Met de beſchrijving van zoodanig gevecht, willen wij dit *Uittrekſel* beſluiten.

„ Een der verdienſtelijkſte Afgevaardigden van onze Oostindiſche Maatſchappij, de Heer C. DE COCK, die tweeëndertig jaren in de *Indien* is geweest, en de laatſte twaalf jaren den aanzienlijkſten post van *Diſſave*, of eerſte Landsregent, op dit Eiland bekleed heeft, deed door weinige oliphanten zoo veel arbeids verrigten, dat eene menigte van werklieden kon worden beſpaard, gelijk hij algemeen door deze dieren der Maatſchappij gewigtige voordeelen heeft aangebragt. En worden de oliphanten aan de Hoven dezer inlandſche Vorſten gehouden zoo wel ter vertoning van koninglijken luiſter, als op dat derzelver gevechten een grootsch ſchouwſpel mogen opleveren; ook de Heer DE COCK genoot de zeldzame eer, dat door den Koning van *Candia*, weinig tijds voor zijn vertrek, een Oliphanten-gevecht aan zijn E. vertoond werd."

„ De ten dien einde van naburige plaatſen te zamen gebragte troepen werden in den, door maneſchijn verlichten nacht uit hunne onderſcheidene ſtallen op een groot plein voor het Paleis, ten dien einde rijkelijk met bladen van kokosbomen, pijſang

ſang, en andere hun ſmakelijke heesters voorzien, bij elkanderen gevoerd. Naauwlijks ziet het eene mannetje het andere, of zij ſtuiven met een bruiſchend geweld op elkanderen in, en het terugſtuitende der botzing doet het verſchrikkelijke van den aanval kennen. Van de eerſte bedwelming een weinig teruggekomen, ſlingeren zij hunne ſlurpen ſpieraalvormig aan elkanderen vast, en door aan het gewigt van hun vervaarlijk ligchaam nog eene levendige kracht bij te zetten, ſchijnen zij het nooddlottig oogenblik daar te ſtellen, dat de eene den anderen den ſlurp ontrukken zal. Een oogenblik duurt ſlechts de terugdeinzing, door het losgaan der ſlurpen veroorzaakt. Steigerende vallen zij terſtond weder op elkanderen aan, zoekende de eene den anderen ſtoten aan de kakebenen toe te brengen, die, wel getroffen, den eerſten aanvaller gelegenheid geven, om den hierdoor bedwelmden met zijne tanden het ligchaam te doorboren, en altoo de overwinning te behalen. Dan, hoe groot ook de woede dezer dieren zijn mag, met welk een onſtuimig geweld zij ook bij voortduring op elkander mogen losgaan; twee oppaſſers, op tamme oliphanten zittende, begeven zich ſlechts onder het geblaas van een muziek-inſtrument op koninklijk bevel onder den hoop dier wilde beesten, wier woestheid alle beſtiering ſchijnt te beſpotten, en, als door eenen electrieken ſlag tot bedaren gebragt, worden deze vreeſelijke kampvechters ten eerſten geſcheiden, en dadelijk naar hunne gewone verblijfplaatſen in 't Bovengebergte geleid. Welk eene onderwerping bij zulke magtige dieren!"

Met genoegen zullen de Lezers dit Werk van den Heer VILKENS lezen, wegens de menigvuldige wetenswaardige bijzonderheden, en de beknopte duidelijke wijze van behandeling; maar ook met geen minder nut en vrucht, daar zij gedurig opgeleid wor-

worden, om den wijzen en goeden Schepper der natuur in zijne werken te erkennen, en hem te verheerlijken! Wij wenſchen, dat de waardige Schrijver in ſtaat geſteld worde, om het Werk tot de voltooijing te brengen!

BRIEFWISSELING van SAMUEL RICHARDSON, *Schrijver van* Pamela, Clariſſa *en* Grandiſon. *Voorafgegaan door eene Levensbeſchrijving, en Beoordeeling der Werken van dien Schrijver; door Mej.* ANNA LÆTITIA BARBAULD. *Uit het Engelsch. Eerſte Deel. Te* Amſterdam *bij* J. van der Heij, 1805. 397 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-:-:

Wie kent niet den naam van SAMUEL RICHARDSON, Schrijver van de beminnelijke PAMELA, de verhevene en hard beproefde CLARISSA, den edelen GRANDISON? En wie is dan ook niet nieuwsgierig, om meer van dezen wijdvermaarden man te weten, betreffende zijn karakter, vrienden, lotgevallen enz. Door deze uitgave van zijne Briefwisſeling, die door eene kundige hand keurig in onze moedertaal is overgebragt, is er gelegenheid, om aan deze prijſelijke nieuwsgierigheid te voldoen.

De Brieven, welke in dit eerſte ſtuk vervat zijn, zijn geſchreven van en aan meer en min bekende perſonen; AARON HILL, WARBURTON, STRAHAN, HARRIS, CAVE, ORRERIJ, S. LOBB en W. LOBB Jun., YOUNG, Mejufvrouw KLOPSTOCK. De verzameling en uitgave dezer Brieven is door de Kleinkin-

de-

deren van RICHARDSON opgedragen aan Mejufvrouw ANNA LÆTITIA BARBAULD, die voor dezelve een ongemeen ſchoon berigt van het leven van RICHARDSON geplaatst heeft, vervuld met oordeelkundige aanmerkingen over zijne ſchriften, en eene nadere aanwijzing van de vrienden van RICHARDSON, aan en van welke deze Brieven geſchreven zijn.

„ Het zedelijk Karakter van den Heer RICHARDSON," zoo lezen wij *Bladz.* 110, „ was allerachtenswaardigst, en overeenkomend met zijn hoogen geest. Hij was ſober en matig, geregeld en vlijtig in zijne bezigheden, en een man van groote opregtheid en onwijfelbare eerlijkheid. Het is geen geringe lof, dat hij, in zijne vriendenlooze jeugd, en in het midden van zulke gemengde betrekkingen, waarin een man van bedrijf in de wereld onvermijdelijk geraakte (en van den omgang met de vrolijken en de losbandigen, de Cibbers en Whartons van zijnen tijd, had hij zijn deel); dat hij, in zulke omſtandigheden, vastheid van geest genoeg heeft bezeten, om die verzoekingen, welke zich in eene weelderige hoofdſtad aanbieden, te wederſtaan; en dat hij van zichzelven heeft kunnen zeggen: „ Ik was nooit in een ſlecht huis; noch ook in mijn leven, zoo veel ik wete, in gezelſchap met eene ongebondene Vrouw." Deze verzekering werd hem afgeperst door zijnen vriend den Heer STINSTRA, die eenigen argwaan van het tegendeel had geopenbaard, door de bedenking, dat hij, om eenen *Lovelace* te kunnen ſchilderen, noodzakelijk, in het een of ander tijdperk van zijn leven, van nabij met de lichtmisſerij moest bekend geweest zijn. Zijne bewonderaars zijn, nogtans, verpligt te erkennen, dat zijne verbeelding niet zoo geheel zuiver was als zijn gedrag. Hij ſchijnt, door de eene of andere middelen, een allerverſchriklijkst denkbeeld verkregen te hebben van de gevaren, waaraan jonge vrouwen zijn blootgeſteld,

en

en van derzelver onbekwaamheid, over het geheel genomen, om die te wederſtaan. Hij ſcheen te denken, dat vrouwen zeer veel hadden te verbergen; en hoewel zijn vertrouwelijkſte omgang met juffrouwen was, laat hij, hier en daar, een haag gevoelen, van de ſekſe in het algemeen, blijken."

Van deze opgevatte meening van RICHARDSON worden vervolgens deze en gene ſchijnbare redenen opgegeven; misſchien zou daar ook toe gebragt kunnen worden, dat zijne *waardige vrouw*, gelijk hij zijne echtgenoote veelal noemde, hem goedaardig regeerde, waarover hij meermalen, nu ernſtig dan boertig, klaagde. „Mijne vrouw," ſchrijft hij in eenen Brief volgens het geen wij lezen Bladz. 114. „die een zeer goed wijf is, regeert mij, zoo als ik meer gezegd heb, over het geheel op deze manier: zij laat mij mijn gevoelen zeggen tegen het gene dat mij misbaagt. Nu en dan, als ik denk dat daar reden toe is, doe ik dit met eenige hevigheid en zij laat mij uitpraten. Een dag of twee daarna (zoo het een ſtuk is, daar zij haar hart of haar hoofd, — want dat is bij eene vrouw hetzelfde, — op gezet heeft) brengt zij, zonder de moeite te doen, van er eenigzins eene andere kleur aan te geven, de zaak nog eens op het tapijt. Ik heb al mijne redeneringen reeds verbruikt; en het verveelt mij te herhalen, wat ik voorheen gezegd had; en zij haalt het ſtuk er door: en dat het ergſte er van is, uit hare overwinning beſluit zij, dat ik overtuigd ben, en dat zij van het begin af, gelijk en ik ongelijk had; en zoo is zij voorbereid, om een volgend punt weder door te zetten." Van deze ſoort van half knibbelachtige jokkernijen vloeiden zijne geſprekken; zoo wel als zijne brieven, over."

Men vindt hier ook verſcheidene bijzonderheden omtrent zijne ſchriften, en aanmerkingen over de-

dezelve. Van de eerſte ſoort zij dit een voorbeeld, het welk tot de PAMELA betrekking heeft Bladz. 35. „ Het ſchrijven van dit boek," het is RICHARDSON die ſpreekt, „ was zijnen oorſprong verſchuldigd aan de volgende gelegenheid. — Twee boekverkoopers, mijne bijzondere vrienden, verzochten mij, om voor hen een klein boekdeeltje met brieven te ſchrijven, in een gemeenzamen ſtijl, over zulke onderwerpen, als van nut konden zijn voor die ſoort van lezers op het platte land, welken het aan voorraad van denkbeelden mangelde, om uit eigen hoofd te ſchrijven. Zou het wel kwaad zijn, zeide ik, in zulk een nederig ſtukje als gij wilt geſchreven hebben, dat wij den lieden onderrigten, zoo wel hoe zij behooren te denken en te handelen, in dagelijks voorkomende gevallen, als hoe zij moeten ſchrijven? Uit hoofde van dezen wenk, drongen zij mij te ſterker, om aan het kleine ſtukje te beginnen. Ik begon er aan; en, al voortgaande, terwijl ik twee of drie brieven ſchreef, ter onderrigting van hupſche meisjes, welke verpligt zijn, om, gelijk men het noemt, een dienst te zoeken, hoe zij de ſtrikken, welke voor hare deugd mogten geſpannen worden, te vermijden hebben, kwam mij de bovengemelde geſchiedenis in de gedachten: en hier uit ontſtond de PAMELA. Deze verzameling van brieven is uwe doorlezing niet waardig. Ik leide verſcheide brieven, die ik voor dezen bundel geſchreven had, ter zijde, als te hoog zijnde, volgens de bedoeling mijner twee vrienden."

Tot de laatſte ſoort behoort de volgende aanmerking over KAREL GRANDISON, Bladz. 96. „ Er is eene gewigtige bijzonderheid, waarin dit verheven geteekende karakter geen navolgenswaardig voorbeeld voorſtelt; en dat is, dat hij zich zoo ver inliet in eene huwlijksonderhandeling met eene bijgeloovige Katholiek, met eene vrouw, wier lief-

liefde zelve voor hem veroorzaken moest, dat hij gedurig aan de onaangenaamheid van lastige aanzoeken, om van Godsdienst te veranderen, zou blootgesteld zijn. Italiaanſche bedienden, een Italiaanſche biechtvader, de bepaling, om de helft van ieder jaar buiten zijn geboorteland te wonen, en boven al, het overgeven van de helft van (en mogelijk van al) zijne kinderen aan de dwalingen van een geloof, het welk hij voor dwalend hield; — deze dingen behooren tot zulke opofferingen, die een naauwgezet man zwarigheid maken, en een wijs man weigeren zal, te doen. Verſchrikkelijk moet eene vereeniging zijn, in welke de teederſte genegenheid eenigtijd kan dienen, om het hart te verſcheuren, gelijk het geval zijn moet, wanneer het voorwerp dier genegenheid onderſteld wordt onder den toorn Gods te liggen, en gedoemd te zijn tot een eeuwig verderf. Dit moet het gevolg zijn, wanneer men iemand trouwt, die aan eenigen Godsdienst blijgeloovig verkleefd is, terwijl de andere echtgenoot tot een verſchillenden Godsdienst behoort. Voeg hier bij, dat het voorſtel zelf, zoo dikwijls door de hoogmoedige familie der *Porretaas* aan Heer KAREL gedaan, om van Godsdienst te veranderen ten gevalle van eene vrouw, en zich te verbinden om het halve jaar buiten zijn geboorteland doortebrengen, ten uiterſte beledigend voor hem was, enkel als een Engelsch Heer beſchouwd. De ſchrijver liet zich, nogtans, vrij wat voorſtaan wegens zijne beſchrijving van deze netelige onderhandeling, en hij brengt, in eenen brief aan eenen zijner Franſche vertalers, dezelve behendiglijk bij als een bewijs van zijne opregtheid en van zijne zachte denkwijs omtrent den Katholijken Godsdienst." (*)

Uit

(*) Men zegt, dat er, eenige jaren geleden, te *Napels* eene Italiaanſche overzetting van den Bijbel verſchenen is, in

Uit de Briefwisseling zullen wij hier eenen Brief overnemen van de vrouw van KLOPSTOCK aan RICHARDSON, Bladz. 386. gedagteekend *Hamburg* 14 Maart 1758.

„ Gij zijt zeer vriendelijk, Mijn Heer! in uwen wensch om alle bijzonderheden van uwe Hamburgsche maagschap te weten. Ik zal u gehoorzamen, en in dezen brief van niets dan van mij zelve spreken."

„ Ik was de juffer niet, die met twee Heeren uit *Gottenburg* in *Engeland* geweest is. Zoo ik er ooit geweest ware, zoude ik de koude plegtigheid, dat gij bij mij ingeleid werd, onmogelijk hebben kunnen afwachten. In uw huis zoude ik geweest zijn, voor dat gij eens wist, dat ik in *Engeland* was. Zoo zal ik nog doen, indien ik ooit zoo gelukkig ben, van daar te komen. Wij hadden een aardig plan, om het in de aanstaande lente te doen: maar ik vrees, dat wij het niet zullen kunnen uitvoeren. De groote vijand der vriendschap, de oorlog, zal dit ook verhinderen, denk ik. Ik ben voor uwe *Antigallicanen* uitermate bang, nog meer dan voor de *Gallicanen* zelve; zij, ik moet het bekennen, handelen ten minste beleefder met de Neutrale schepen. Ik bid God, dat hij u en Dr. IJOUNG beware, tot de vrede."

„ Wij hebben een korten brief van Dr. IJOUNG, waarin hij klaagt over den staat zijner gezondheid. Hoe bevindt hij zich nu? En gij, die, met hem vergeleken, nog een jongeling zijt, hoe vaart gij zelf?"

„ Gij zult al wat mij betreft weten. Liefde, waarde Heer! is alles, wat mij betreft! En al, wat ik u in dezen brief zeggen wil, zal van liefde zijn."

„ Op

in de Voorrede voor welke de Overzetter zijne lezers waarschuwt tegen Engelsche boeken, met uitzondering van een, de CLARISSA van RICHARDSON.

„ Op een gelukkigen avond las ik *de Messiade*, het gedicht van mijnen echtgenoot. Ik was er ten uiterſte door getroffen. Den volgenden dag vroeg ik aan eenen zijner vrienden, wie de maker van dit gedicht was; en toen was het de eerſte maal, dat ik den naam van KLOPSTOCK hoorde. Ik geloof, dat ik onmiddelijk op hem verliefd geworden ben. Ten minſte waren mijne gedachten altijd vol van hem, vooral omdat zijn vriend mij zeer veel van zijn karakter verhaalde. Maar ik had geene hoop, van hem ooit te zullen zien, tot dat ik eens geheel onverwacht hoorde, dat hij door *Hamburg* ſtond te reizen. Ik ſchreef onmiddelijk aan denzelfden vriend, dat hij mij toch de gelegenheid zou bezorgen, om den ſchrijver der *Messiade* te zien, wanneer hij in *Hamburg* kwam. Deze deed hem weten, dat een zeker meisje te *Hamburg* hem wenschte te zien, en toonde hem, om mij aan te bevelen eenige brieven, waarin ik de vrijmoedigheid had genomen, om KLOPSTOCK's verzen te beoordeelen. KLOPSTOCK kwam, en kwam bij mij. Ik moet bekennen, dat ik, hoe zeer vooraf met zijne hoedanigheden ingenomen, hem nooit aan mij voorgeſteld had als den beminnelijken jongman, dien ik nu in hem vond. Dit deed zijne uitwerking. Na dat ik hem twee uren lang gezien had, was ik verpligt, om den avond in een gezelſchap door te brengen, het welk nog nooit zoo vervelend voor mij geweest was. Ik kon niet praten; ik kon niet ſpelen; ik meende niets dan KLOPSTOCK te zien. Ik zag hem des anderen daags, en den volgenden dag, en wij werden zeer hartelijke vrienden. Maar den vierden dag vertrok hij. Het was een zwaar uur, het uur van zijn vertrek! Hij ſchreef ſpoedig; en van toen af begon onze briefwiſſeling zeer druk te worden. Ik hield mijne liefde in goeden ernst voor vriendſchap. Met mijne vriendinnen ſprak ik van niets dan van KLOPSTOCK,

en vertoonde zijne brieven. Zij boerttten met mij, en zeiden, dat ik verliefd was. Ik antwoordde haar even boertend, en zeide, dat zij wel een teer vriendschappeloos hart moesten hebben, indien zij geen denkbeeld konden maken van vriendschap, zoo wel voor eenen man als voor eene vrouw. Dit duurde zoo acht maanden, in welken tijd mijne vriendinnen even zoo vele liefde in KLOPSTOCKS brieven vonden, als in mij. Ik bespeurde dit ook, maar wilde het niet geloven. Eindelijk verklaarde KLOPSTOCK regtuit, dat hij mij beminde; en ik was daarvan onthutst, als of dit niet ware, zoo als het behoorde. Ik antwoordde, dat het geene liefde, maar vriendschap was, dat ik voor hem gevoelde; dat wij elkander niet genoeg gezien hadden, om te beminnen (even als of de liefde meer tijds moest hebben dan de vriendschap!). Dit meende ik opregtelijk, en ik bleef in dit gevoelen, tot dat KLOPSTOCK weder te *Hamburg* kwam. Dit deed hij, een jaar na dat wij elkander de eerste maal gezien hadden. Wij zagen, wij waren vrienden, wij beminden, en wij geloofden, dat wij beminden; en kort daarna konde ik KLOPSTOCK zelfs zeggen, dat ik hem beminde. Maar wij waren genoodzaakt, om weder te scheiden, en ons huwlijk twee jaren uit te stellen. Mijne moeder wilde mij niet met eenen vreemdeling laten trouwen. Ik kon toen wel zonder hare toestemming trouwen, dewijl ik, door mijns vaders overlijden, ten aanzien mijner middelen, van haar niet afhing: maar dit was voor mij een verschrikkelijk denkbeeld; en, dank zij den Hemel! eindelijk heb ik haar door mijn smeeken overgehaald! Tegenwoordig, nu zij KLOPSTOCK kent, bemint zij hem als haren eigen zoon, en dankt God, dat zij in hare weigering niet volhard heeft. Wij trouwden, en ik ben de gelukkigste vrouw van de wereld. Binnen weinige maanden zal het vier jaren zijn, dat ik zoo gelukkig geweest

ben, en nog ben ik zoo op KLOPSTOCK verliefd, als of hij mijn bruidegom ware."

„ Kendet gij mijnen echtgenoot; gij zoudt u niet verwonderen. Kendet gij zijn gedicht; zoo zoude ik hem zeer kort voor u kunnen beschrijven, met te zeggen, dat hij in alle opzigten is, het gene hij is als dichter. Dit kan ik zeggen met alle vrouwelijke zedigheid... Maar ik durf van mijnen man niet spreken; ik ben geheel verrukking, als ik het doe. En zoo gelukkig als ik in de liefde ben, zoo gelukkig ben ik in de vriendschap, met mijne moeder, twee oudere zusters en vijf andere vrouwen. Hoe rijk ben ik!"

„ Mijn Heer! gij hebt gewild, dat ik van mij zelve zou spreken; maar ik vrees, dat ik het al te veel gedaan heb. Maar gij ziet er uit, hoe zeer het mij ter harte gaat."

„ Ik heb de beste groetenisse aan u van mijn waarden echtgenoot. Mijne groetenisse aan al de uwen. Zullen zij den schat mijner vriendschap vergrooten?"

Ik ben, Mijn Heer,
uwe onderdanigste dienares,
M. KLOPSTOCK."

Het geheele werk zal volgens het *Voorberigt* uit vier deelen bestaan; dit eerste is versierd met eene keurige afbeelding van RICHARDSON; in het oorspronkelijke is ook eene afbeelding van Ladij BRADSHAIG; eene van een huiselijk tooneel, alwaar RICHARDSON zijn handschrift van GRANDISON voorleest; eene van eene openbare plaats te *Tunbridge*, en eene van een landhuis van RICHARDSON, alle welke ons in de volgende deelen beloofd worden.

PROE-

PROEVEN van Gereformeerde KERKGEZANGEN, door ABRAHAM BLUSSÉ. *Te* Dordrecht *bij* P. Blusſé, 1804. 46 *Bladz. gr. Octavo.*

——— *Tweede Stukje. Met bijvoeging van zes Dichtſtukjes. Door* ABRAHAM BLUSSÉ. *Te* Dordrecht *bij* P. Blusſé, 1806. 55 *Bladz. gr. Octavo. De prijs van beide Stukjes is* 23 *ſtuivers.*

Ook nog in onze tijden blijft het, ten troost der godvruchtigen, en tot overtuiging en beſchaming van den ongeloovigen, waarheid, het gene in den XCII. *Pſalm vs.* 15, 16. gezongen wordt, van de *regtvaardigen* of godsdienſtigen: „*In den grijzen ouderdom zullen zij nog vruchten dragen, zij zullen vet en groen zijn; om te verkondigen, dat de HEERE regt is.*" De achtbare Grijsaard A. BLUSSÉ ſtrekt hier van ten voorbeelde. In eenen meer dan tachtigjarigen ouderdom, is zijn Dichtgeest nog vaardig en opgewekt, om zoodanige vruchten te leveren, welke voor zijne medechriſtenen krachtig en aangenaam zijn, om hun geloofsleven in den Heere hunnen God te verſterken, en hen op te wekken, om met den grijzen Dichter te verkondigen, dat de Heere regt is.

Wij hadden, eenigen tijd geleden, gelegenheid, om daar van te ſpreken (*), thans hebben wij het genoegen hier van eene nieuwe proeve aan te kondigen, in deze *Proeven van Gereformeerde Kerkgezangen*, door den Heer BLUSSÉ, voor twee jaren uitgegeven, en nu met een tweede Stukje vervolgd.

(*) Zie *Boekzaal Maart* 1806. *Bladz.* 256.

volgd. Ja waarlijk, te regt ſchrijft onze grijsaard in de Voorrede van het eerſte Stukje: „ Des Chriſtens leven is toch een blij leven, in en door den Heere JEZUS CHRISTUS, en zijnen Geest, die de Geest des Vaders is!" en gelijk hij in de Voorrede van het Tweede Stukje van zich zelven getuigt: „ Ja, waarlijk de Heer is tot in den ouderdom en grijzigheid dezelfde." Het is uit die ervaring, dat ik daar van getuige en zinge. Het zijn vruchten, zoo ik vertrouwe, des geloofs; vruchten van mijn een-en-tachtigjarig leven; vruchten van mijn verſtand en hart. Ik voel zeer wel, dat mijn ligchaamskrachten verminderen, maar mijn geest blijft wakker en werkdadig. Ledig zijn kan ik niet, offchoon ik het vuur der jeugd voelde verdooven," enz.

Onze grijsaard, ingenomen met het ontwerp, volgens het welk men het Gereformeerd Kerkgenootſchap van Chriſtelijke Gezangen ten openbare en huiſelijke of gezelſchappelijke gebruik wilde voorzien, deelde, daar hij gaarne iet wilde bijdragen, eene proeve van daartoe dienſtige Gezangen, geſchreven, aan Gecommitteerden tot het vervaardigen van een zoodanig gezangboek mede, en heeft die vervolgens in druk laten uitgaan. In het eerſte Stukje zijn XII Gezangen vervat, te weten: *Gods albeſtuur, in vrije navolging van* J. VAN LODENSTEINS *hartſterking in Jehova; de blijde Morgenſtond; de lieflijke Avondſtond; de vrije genade van God bewonderd, geroemd en geprezen; de Heerlijkheid van Gods Zoon, of aandacht op Jeſaia* VI: 1—5. JEZUS *de ware wijnſtok; de Heere is mijn licht en levenskracht; het Koningrijk van God wordt kinderlijk ontvangen; het Paaschfeest;* JEZUS *Hemelvaart; het Pinkſterfeest; het heilig Avondmaal.*

Het tweede Stukje bevat een ſoortgelijk twaalftal: *God is eeuwig. God is wijs. God is heilig. God is regtvaardig. God is liefde. God is goedertieren. God is waarheid. God is almagtig.*

God

God is genadig. God is alomtegenwoordig. God is getrouw. God is één.

Schoon, zoo veel wij weten, geen van deze Gezangen overgenomen is, in het door Gecommitteerden vervaardigde Gezangboek, er is echter meer dan een, het welk er met regt eene plaats in zou hebben mogen bekleeden, en zonder dat wij schroomen te veel te zeggen, wel een of ander der thans geplaatsten had kunnen vervangen. Zij zijn eenvoudig dichterlijk, vloeijend, en het hart roerende, den geest opwekkende en treffende. Men leze, zoo als wij ze voor de vuist opnemen, om hier van overreed te zijn, uit ieder Stukje slechts een gezang; uit het eerste Stukje het derde Gezang *Bladz.* 11. hebbende tot opschrift:

DE LIEFLIJKE AVONDSTOND.

Wijze Psalm CXVII.

Daar is de dag weêr weggevloeid,
Nu't licht der zon zich westwaards spoeit:
Maar 't is een lieflijke avondstond;
Het koeltje, dat van 't zuiden zweeft
En 't boomloof zachte trilling geeft,
Spreidt lieve geuren langs den grond.

De schaduw, die zich steeds verbreedt
En uitrekt eer men 't naauwlijks weet,
Verwandelt na den donk'ren nacht.
Elk bloempje schijnt van pralen moê,
Sluit met zijn blaadjes 't kelkje toe;
Men ziet niets meer van all' zijn' pracht.

't Gevogelte in het hoog geboomt',
Waar langs een helder beekje stroomt,
Zingt neurende zijn avondlied.
Op, op, mijn' ziel, ei doe dit meê!

Zing van Gods liefde, heil en vrêe;
Gij ziet, de dag verdwijnt in 't niet.

O Vromen, denkt Gods wijsheid in,
Zijne almagt en zijn' zondaarsmin;
Zijn' trouw, ei blijft verwonderd ſtaan,
Duurt tot den laatſten avondſtond,
In Jezus zoenbloed vast gegrond;
Ja eer zal dag en nacht vergaan.

Eer ſtorten bergen in de zee,
Eer wagg'len heuv'len op hun ſtee,
Eer, eer Gods liefde wank'len zou;
Want, wis, zijn' goedertierenheid
Is eeuwig voor zijn volk bereid,
En rust op onverbreekb're trouw.

Zingt, Vromen, zingt een avondlied
Voor hem, die dag en nacht gebiedt:
Juicht in uw heil, juicht in uw lot;
Al ſtruikelt gij op alle uw paên,
Gij zult gewis in 't leven gaan,
Uw Heiland is waarachtig God.

Hij is de Heer van dag en nacht,
Die alles voor u heeft volbragt:
Hier toe kwam hij op aarde neêr,
En heeft hij 't regt der Wet vervuld,
Betalende voor alle uw' ſchuld:
Juicht, Vromen, juicht en geeft hem eer!

Hij is, hij is Emmanuel:
Ei denkt, hier op zijn voetſchabel,
Bij elken avond, dien gij ziet:
„ Laat wisſelen al wat wisſelen wil,
„ Mijn ziel is in mijn Jezus ſtil,
„ Want zijn' verbondstrouw wisſelt niet:

„ Hij

„ *Hij is mijn licht en levenskracht;*
„ *Ik vrees dan in geen donk'ren nacht:*
„ *Deez' lieflijke avond wekt mijn lust,*
„ *Door 's Geestes aandrift, tot gebeên;*
„ *'k Ga dankend tot mijn Heiland heen*
„ *En vind in hem alleen mijn' rust!*"

Uit het tweede Stukje leze men hier het vijfde lied:

GOD IS LIEFDE.

Wijze Psalm XCII.

God is Liefde, wat genoegen
Voor het weenend zondaarshart,
Dat tot Hem zich mag vervoegen,
Ter ontheffing van zijn smart!
God spreidt liefde aan ons ten toon,
In de zending van zijn Zoon;
Christnen, wilt, met blijde klanken,
Nu Gods liefde zingend danken!

2.

God is Liefde; geen der deugden
Van zijn Oppermajesteit
Strijden met elkaar: wat vreugden!
Liefde is ook Regtvaardigheid;
Heilig, waar, met vaste Trouw!
Eer Gods Liefde wanklen zou,
Zou de Zon haar kring ontwijken,
En al 't Firmament bezwijken.

3.

Liefde van de stervelingen
Gaat voorbij, en aarzelt ligt;
Maar Gods Liefde, die wij zingen,
Straalt ons eeuwig in 't gezigt,
Onveranderlijk in God:
ó Wat vreugd, wat zalig lot!

Menschenliefde vlugt bij de uren,
Maar Gods min zal eeuwig duren.

4.

God is Liefde, zelfs in 't lijden
Toont hij innig medelij;
In het vaderlijk kastijden
Voegt hij ons vertroosting bij.
ô Wat heeft dat zaligst in!
God is Liefde en Menschen-min:
Christnen, wilt, met blijde klanken,
Vol gevoel Gods Liefde danken.

5.

God is Liefde in al zijn werken,
Dit toont ons het groot Heel-al;
Liefde zonder eind of perken.
Alles roept met luid geschal,
Heemlen juichen tot zijn eer;
„God is Liefde, Hij is Heer!"
Christnen, komt, met blijde klanken!
Vol gevoel Gods Liefde danken!

6.

't Menschdom toont Gods liefdeblijken;
Liefde is goedheid op den duur:
Liefde doet de rampen wijken,
Door 't voorzigtig Albestuur.
Liefde maakt de plagen ligt,
Is lankmoedig in 't gerigt;
Liefde slaat de vromen gade,
Voedt hen steeds met heilgenade.

7.

Wie kan, van de menschenkindren,
Melden wat Gods Liefde zij?
Nooit kan zij in God verminderen,
Zij blijft rijk in medelij;
In al 't schepsel openbaar,
Nooit vermoeid, onwankelbaar.
Christnen, wilt met blijde klanken,
Vol gevoel, Gods liefde danken.

8.

8.

God is Liefde, wat genoegen
Voor het weenend zondaars hart,
Dat tot hem zich mag vervoegen,
Ter ontheffing van zijn ſmart!
Hoe ſpreidt Liefde zich ten toon,
In de zending van Gods Zoon;
Christnen, dat uw blijde klanken,
Haar, al juichend, eeuwig danken!

Bij het tweede Stukje heeft de Dichter nog zes Dichtſtukjes gevoegd, die insgelijks getuigen, hoe zijn Dichtaar nog vloeit: I. *Bedezang voor de Katechiſatie der wezen.* II. *Dankzang na de Katechiſatie.* III. *Kinder Morgengebed.* IV. *Kinder Avondgebed.* V. *Op het uitgaan mijner Kaars.* VI. *Zucht tot God.*

Wij zullen, ter verandering, het Vde Stukje hier plaats geven.

OP HET UITGAAN MIJNER KAARS.

Hoe, kaarsje! daar uw vlam mij ſlus zijn
ſchijnſel gaf,
Waar bij ik, uit den ſchat van doorgeleerde
boeken,
Voor mijnen leeslust mogt een beek van honig
zoeken;
Bluscht gij uw licht alreê? Laat gij van ſlik-
kren af?
Ja! maar op het eind woudt gij mij nog be-
lonken
En gaaft me een dubble ſtraal van licht dat
gij verſpreidt.
Mogt gij mijn voorbeeld zijn! Ja! 'k ben daar
toe bereid,
Zoo ſlechts mijn Heiland wil mijn kaars der ziel
ontvonken.

Dan

Dan zal ik, door zijn Geest, mijn licht, en vlam, en gloed,
En alles wat ik heb, ten zijnen dienſte geven;
En, wordt het mij gegund, aan 't einde van mijn leven,
Een dubble ſtraal van licht vertoonen in 't gemoed.
Zoo Hij zijn ſchijnſel geeft, dan zal ik weder ſchijnen.
Laat vrij mijn levenskaars dan in de pijp verdwijnen,
Geen nood, al keert zij in een dikke duisternis,
Zoo ik den hemel win, waar 't nimmer duister is.

Zanglievende Christenen zullen van deze Gezangen voor zich en in gezelſchap, wenſchen wij, vele ſtichting en opwekking vinden; de grijze Dichter verlustige zich nog lang in den roem van 's Heeren volkomenheden, en dat zijne bede vervuld worde, *om, bij den dag, afhanglijk van zijnen Koning te leven, door zijnen Geest en Woord geleid naar het rijk der eeuwig zaligen!*

FRUIT-

FRUITKUNDIG WOORDENBOEK, behelzende al het geen betrekking heeft tot de kennis en het huishoudelijk gebruik der verſchillende ſoorten van Fruiten; tot het aankweeken, verdeelen, ſnoeijen en behandelen van Vruchtboomen; tot het aanleggen van Broeibakken, Trekkaſſen, Oranjehuizen enz. Gevolgd naar het Hoogduitsch van J. C. CHRIST, *en verrijkt met het wetenswaardigſte uit het op last van het Engelsch Gouvernement uitgegeven Werk van* W. FORSIJTH, *over eene nieuwe wijze van Boomſnoeijen, en de door hem uitgevondene middelen om oude, kwijnende of verwaarloosde Boomen te genezen en op nieuws te doen herleven enz. door* J. F. SERRURIER. *In twee Deelen, met Platen. Tweede Deel. Te* Amſterdam *bij* J. Allart, 1806 517 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 8-18-:

In onze Boekzaal voor December des voorledenen jaars 1805, Bladz. 639 volgg. hebben wij van den aanleg, aard, nut en gebruik van dit Werk met lof geſproken, wij hebben er, ten aanzien van dit Tweede Deel, waarmede hetzelve volledig is, niets bij te voegen, dan dat bij dit Deel een aantal noodige platen, als een aanhangſel gevoegd is; terwijl de Heer SERRURIER, gewagende van de gunſtige aan hem gedane mededeeling van een berigt nopens een aantal nieuwe ſoorten van Peeren, welke

welke men in de laatſte jaren, in *Braband*, uit zaad gewonnen heeft, en welke men dus hier voor het eerst ontmoet, door den Heer J. B. VAN MONS te *Bruſſel*, zijn voornemen te kennen geeft, om, wanneer meer andere Liefhebbers, ook in dit Land, een genoegzaam aantal belangrijke bijdragen hem ter hand mogten ſtellen, dezelve te verzamelen, en, als een Vervolg op dit Woordenboek, uitgeven.

Wij hebben nu in dit Werk een volledig voortreffelijk Woordenboek van alles, wat tot de uitvoerige beſchrijving van Fruiten en Vruchtboomen behoort, onontbeerlijk voor alle Tuinlieden, en liefhebbers van Fruiten en Vruchtboomen. Niet alleen dat men dezelve hier in alle hare verſchillende ſoorten, aard en gebruik leert kennen, maar ook hoe zij opgepast, aangekweekt, verbeterd en volmaakt kunnen worden; tot een voorbeeld mogen de volgende artikelen ſtrekken:

„ REGEN *in den bloeitijd.* — Een warme regen is in dien tijd van het jaar zeer nuttig, daar hij de bloeſems der vruchtboomen ſchoon houdt, en dezelven van menigerlei ongedierten zuivert. Daarentegen zijn aanhoudende koude regens op dat tijdſtip zeer ſchadelijk; de bevruchting wordt daar door vertraagd en verhinderd, de bloeſems verleppen, en het ongedierte heeft den tijd om zich in dezelve te neſtelen en de vrucht in haren oorſprong te vernielen."

„ Het beſte *Middel* om de nadeelige gevolgen van dergelijke *Regens* en van zware mist in den bloeitijd te voorkomen, is, dat men de bloeijende boomen dagelijks herhaalde reizen ter deeg ſchudt, ten einde de nattigheid daar afvalle. Ook bij goed weder is dit ſchudden niet kwaad, omdat het ongedierte daardoor verontrust en gedeeltelijk geweerd wordt. Zoo lang het bloeſemſtof of zaad nat is, is het te zwaar om door de lucht opgenomen

men en ter plaatſe zijner beſtemming gevoerd te worden, ook is het in dien toeſtand welligt ongeſchikt tot de bevruchting. Wanneer daarentegen hetzelve droog en ligt is, behoeft het ſlechts een enkel oogenblik om de bevruchting te volbrengen, en dit wordt door het afſchudden der regendroppels bevorderd. Bij groote boomen kan men zich tot dat einde van een haak bedienen, die aan een ſtok vastgemaakt wordt."

„ Zoo doende zal men ook in ongunſtige jaren nog vrij wat vruchten krijgen."

„ RUPSEN. — Onder de Rupſen zijn er die in 't voorjaar, andere die in 't najaar, voor den dag komen, en zeer veel nadeel aan de boomen toebrengen. De zoodanigen welken in nesten bij elkander gevonden worden, kan men vrij gemakkelijk verdelgen, door in het najaar de opgerolde en zamengehechte bladen, waarin de eijeren liggen, op te ſporen en weg te nemen. Deze Rupſen komen in het voorjaar bij den eerſten warmen zonneſchijn voor den dag, leven, zoo lang zij klein zijn, maatſchappelijk met elkander, vreten de boomen kaal af, en bederven ze daardoor niet ſlechts voor dat, maar ook voor het volgend jaar: want wanneer nu de boomen in 't laatst van Junij op nieuws uitloopen, dan komen er niet dan loofoogen in plaatſe van vruchtoogen, uit hoofde dat er geene genoegzame bladen zijn, die den omloop der ſappen matigen kunnen."

„ In het laatst van Februarij of in 't begin van Maart moet men deze nesten vooral van de boomen nemen en verbranden: hebbende men daartoe een bijzonder ſoort van ijzer, waarmede men ze uit de toppen der takken kan afſcheuren."

„ Men lette ook in 't voorjaar, vooral in de Kweekſchoolen, op eene kleine zwartachtige Rups, met een geheel zwart kopje, waarvan de eijeren door een zilverkleurig kapelletje aan de nog onge-

open-

opende bladen en bloesemknoppen vastgeheeht worden. Zij spint dadelijk van binnen de bladen van den geheelen knop aan elkander, zoo dat dezelve zich niet kan ontsluiten, houdende zij niet op, voor dat dezelve geheel verwoest is, en als een bruine klomp afvalt. Is men er bij tijds op verdacht, en trekt met een naald of met een spits mesje het wurmpje daaruit, dankan de bloesemknop nog behouden worden."

„ Eene zeer schadelijke soort van Rupsen komt uit Kapelletjes voort, (*Brumata major en minor*) waarvan het wijfje geene vleugels heeft, en uit dien hoofde tegen den stam moet oploopen, om in de takken te kunnen komen, en zijne eijers in de knoppen te kunnen leggen. Dit kan men nu dikwijls beletten door een strook berkenbast, of gewast linnen, om den stam te winden en met teer te besmeren, blijvende de kapellen zonder vleugels daaraan hangen. Men moet hiertoe geen linnen gebruiken, omdat de teer daardoor heendringt, en zulks de boomen ligtelijk benadeelt."

„ De voormelde maatschappelijke Rupsen doodt men ook zeer gemakkelijk, door ze met een lap, die in zeepzop gestipt wordt, te besproeijen."

„ SCHURFT *aan boomen.* — Aan deze ziekte zijn wel eens jonge Steenvruchtboomen onderhevig. De bast wordt schilferig, de boom ziet er ziekelijk uit, en deszelfs wasdom is gestuit. Men noemt ook wel de boomen schurft, wanneer zij vol van het bekende, platte, gele of graauwachtig witte mos zitten, het geen de sappen uit den boom zuigt, en de luchtdeelen belet door den bast heen te dringen. Zulke boomen moeten met eene loog van beukenasch en zout, of met gier afgewasschen worden, welke afwassching buitendien om de twee jaren aan alle vruchtboomen behoorde te geschieden. Wanneer de bast schilferig is, wordt dezelve alvorens afgeschraapt, waarbij men ech-

echter de binnenſte groene ſchors zoo min mogelijk moet bezeeren."

Dan dit zij genoeg, het Werk zal zich den liefhebberen, zelf aanprijzen, en hun, die het gebruiken zullen, gelijk wij niet twijfelen, voldoen.

TAFEREELEN van MADRID, door C. A. FISCHER. *Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. 256 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 1-16-:

Deze Tafereelen, welke ons eene levendige afſchildering van *Spanje's* Hoofdſtad *Madrid*, en van de levenswijze van derzelver inwoneren geven, zijn met eene luchtige vrolijke hand geſchetst, en zullen aan de Lezers van dit Werkje een vermakelijk onderhoud verſchaffen.

Hoe *naïf* ſchetst ons een dezer Taferelen, de bezigheid van den dag of het uitwendig voorkomen van 't geheel van *Madrid* Bladz. 6. volgg.

„ Ik ontwaak, het is vier uur in den morgen. De geheele breede ſtraat van *Alcala* ligt als een groot plein voor mijne oogen — met Kerken, Paleizen en Kloosters, aan 't einde de Alleeën van de *Prado* — een groot en prachtig gezigt, boven beſchrijving verheven."

„ De vroegmis begint, de ſtraten worden levendig. Geſluijerde vrouwen in 't zwart, mannen in lange bruine mantels, met *redeſillas* (*) enz. Alle balkon-deuren worden geopend, voor ieder huis ſproeit men water."

„ Reeds komen de Geiten-hoeders met hunne klei-

(*) De haren in netjes gebonden.

kleine kudde ter poort in. Melk! Melk! Geitenmelk, versch en warm! Wie blieft er? (1) — Ginds draven groenvrouwen met hunne ezels, bakkers met hunne rieten karren voorbij; waterverkoopers en lastdragers haasten zich, om hun dagwerk te beginnen; terwijl twee deftige *Alguazils* (*), met eene gillende ftem, de diefftallen van den vorigen nacht uitgalmen."

„ Van lieverlee worden nu alle gewelven, alle uitdraagwinkels, alle kramers kasten geopend. De *Taberneros* zetten hunne *Copas* (2) uit, de chocolade-wijven maken haren ketel gereed; de waterverkoopers beginnen hun „ *quien bebe?* (3) te roepen; de *Fiackers*, de *Caleseros* (4) en de muil-ezel verhurers betrekken hunne gewone ftandplaatfen."

„ De geheele ftraat weergalmt reeds van het verward geschreeuw van ontelbare omroepers. — Stokvisch! Stokvisch! blanke Stokvisch! (5) — Uijen! Uijen uit *Gallicien!* (6) — Noten! Noten uit *Biscayen!* (7) — Oranje-appels! Oranje-appels uit *Murcia* (8) — Metworst! Metworst uit *Estremadura!* (9) — *Tomates!* groote *Tomates!* (10) — Zoete Citroenen! Zoete Citroenen! (11) — Gers-

(1) *Leche! Leche de Cabra! Calentita! Calentita! quien quiere!*

(*) Zoo veel als Onderfchouten.

(2) Drinkfchalen van de Wijnkoopers.

(3) Wie wil drinken?

(4) De *Fiakers* hebben koetfen van vier zitplaatfen; de *Caleseros* zoogenaamde Calesfen of halve chaifen met twee wielen.

(5) *Bacalao! Bacalao blanco!*

(6) *Cebollas! Cebollas de Gallicia.*

(7) *Nuces! Nuces!*

(8) *Naranjas! Naranjas!*

(9) *Chroriros! Chroriros!*

(10) Zoogenaamde Liefde-appelen.

(11) *Limas! Limas!*

— Gersten-water! Gersten-water! (12) — Sneeuw-water! Sneeuw-water! (13) — Nieuwe Dagbladen! Nieuwe Couranten! (14) — Water-meloenen! Water-meloenen! (15) — Lange Rozijnen uit *Mallaga!* (16) — Olijven! Olijven uit *Sevilien!* (17) — Melkbroodjes! verſche, warme Melkbroodjes! (18) — Nieuwe Vijgen! nieuwe Vijgen! (19) — Druiven! Druiven! (20) — Granaat-appels! Granaat-appels uit *Valentia!* (21)."

„ 't Is tien uur, de wagten trekken op, Dragonders, Zwitſers, Waalſche Guardes, Spaanſche Nationale Infanterie — „ *A los pies de Um. Dona Manuela!* (22) — Laat ons in de mis gaan. Overal klokkengeluij, alle ſtraten zijn met *Cistes* (*) beſtrooid, van alle Balkons hangen prachtige behangſels naar beneden en op alle pleinen zijn altaren met *Baldachins* (†) opgerigt."

„ De Procesſie trekt uit! Hoe veel kleine aardige Engeltjes met vergulde vleugelen van bordpapier! Beelden van heiligen, met fraaije gekapte paruiken en gekleed in goud-ſtof! Hoe veel geeſtelijken! Hoe veel aardige meisjes! Alles lief en bont door elkander vermengd!"

„ Het is middag — wij gaan over het plein *Puerta del Sol* naar huis! Alle aankondigingen zijn aan-

(12) *Agua de Cebada!*
(13) *Agua de Nieve!*
(14) *Diario nuevo! Gazeto nuevo!*
(15) *Sandias!*
(16) *Paſas!*
(17) *Aceytunas!*
(18) *Bollitos! Bollitos! Que calentitos! Que blanditos!*
(19) *Brevas!*
(20) *Uvas! Uvas!*
(21) *Granadas! Granadas!*
(22) Uw onderdanigſte dienaar.
(*) Welriekende planten.
(†) Verhemeltens.

pelen enz., het geen *Guiſado* heet en waartoe zij meerendeels gevogelte, wild en dergelijken gewoon zijn te nemen. Een gewoon gebraad veronderſtelt reeds eene groote verfijning van ſmaak en een franſche *Ragout* zou voor eenen echten *Spanjaard* nog eene hoofd-misdaad zijn. Buiten deze twee vleesch-geregten, maakt men nog verſcheidenheid met visch, voornamelijk met ſtokvisch en *Veſuge* (*); nu en dan krijgt men ook wel gebakken eijeren (1); of die in boter zijn uitgeklopt (2) en eindelijk, voornamentlijk bij warm weder, de beminde *Gaſpacho*, zijnde een ſoort van koude ſchaal, met azijn, olij en uijen. Zie daar, wel opgeteld, de vijf eenvoudige, *Spaanſche* nationale geregten, met welke zelfs de middenſtand volkomen te vreden is en die men, wel is waar onder eene menigte van vreemde ſchotels, toch altoos op de tafels der Grooten gewoon is te zien. Slechts de ſaffraan en Spaanſche peper, de twee meestgeachte kruiden der Spanjaarden (3) mogen nooit ontbreken. Van deze laatſte wordt gewoonelijk de onrijpe ſteel (4) in azijn ingelegd en op het nageregt voorgediend. Bij alle deze geregten ſchijnt in allen gevalle de peper wel onontbeerlijk te zijn, daar toch gekookte olij zeer zwaar om te verteeren is."

„ Zie daar nu de Spaanſche Keuken, waar aan zeker weinige vreemdelingen zich wel kunnen gewennen, doch die zulks kunnen vergoeden in de Franſche *Fondas*, waar over vervolgens afzonderlijk geſproken wordt.

Daar de *Cigarros* thans ook bij ons in de *mode* ſchijnen te komen, zullen onze Lezers het volgende

(*) Een zeekere zeevisch.
(1) *Huevos estrellados.*
(2) *Huevos fritos.*
(3) *Pimenta.*
(4) *Pimentones.*

de met genoegen lezen *Bladz.* 128. „ Wie rookt thans geene *Cigarros*? Het is niet alleen gemakkelijker, maar ook gezonder en zuiniger. Bij de Cigarro heeft men geene lastige en breekbare pijpen noodig; dezelve geeft weinig rook en het genot duurt al zoo lang. Alle deze voordeelen hebben de Cigarros, of, zoo als de *Engelſchen* het woord verknoeid hebben, de Segaars, algemeen in gebruik doen komen. Of er de tanden ongemak bij hebben, kan er niet op aan komen, want Tabakrookers bekommeren er zich buitendien weinig om."

„ De Spanjaarden hebben tweederlei ſoort van Cigarros, eigenlijk rolletjes van gedraaide tabak en papier-cigarros. De eerſte ſoort is de fijnſte en wordt van *Havana* tabak gemaakt; de tweede is grove *Portugeeſche* tabak, die men geſneden in kleine rolletjes wit papier, koopt. Intusſchen worden de beide ſoorten op dezelfde manier gerookt. De tabak is een Monopolie van den Koning, die onmetelijke ſommen daar op wint. Een pond gemeene *Havana* of zwarte *Portugeeſche* tabak, die hem op zijn meest zes Realen kost, wordt voor 40 of 42 verkogt. Hoe groot dus de Sluikhandel zijn moet, vooral in de Havens, kunnen de Lezers wel van zelve begrijpen."

„ In de fijne Cigarros heeft eene vreeſelijke luxe plaats; men heeft er, waar van het pond vijf ja zes Piasters kost, doch deze zijn ook uitmuntend en hebben zoodanig eenen zoeten kaneelachtigen ſmaak, en fijnen, welriekenden reuk, dat de fijnſte Canaster daarbij verdwijnt. De rook ſtijgt in kleine blaauwe kringetjes omhoog en de Cigarro gloeit evenredig en langzaam voort, zonder de asch te laten vallen."

„ Hoe met dat al de ſoort ook wezen moge, ieder rookt hier zijne Cigarro en gemeenelijk dient dezelve zelfs tot een vriendſchaps-blijk, gaande

dan trouwelijk van mond tot mond over. Geene grootere proef van welwillendheid, dan dat de Spanjaard den Vreemdeling zijne Cigarro aanbiedt; geen beter middel om zijne vriendschap te verkrijgen, dan dat de Vreemdeling even eens doet. Evenwel, of het in zeker opzigt, om de mogelijke aansteking door het speekſel, niet gevaarlijk zij, — durf ik niet ſtellig te beſlisſen."

Aangaande de zoo verſchrikkelijke *Inquiſitie* lezen wij Bladz. 179. Reist gerust naar *Spanje!* De tijden der duisternis zijn voorbij, de *Autos da fè* zijn vergeten! Gaat in de Misſe, koopt u een biechtbriefje, of wees Jood — of Heiden — niemand bekommert er zich om."

Wij beſluiten ons Uittrekſel, met des Schrijvers tafereel van *de Vasten* te *Madrid*, Bladz. 211.

„ Wie de bijgeloovigheid van een zekere godsdienſtige partij volmaakt wil leeren kennen, moet onder anderen ook gedurende de Vasten te *Madrid* zich bevinden. Men verſtomt over de menigte van geeſtelijke gochelarij en godsdienſtige plegtigheden, welke dit tijdpunt oplevert."

„ De kerkdeuren zijn dan louter met aanplakſels bedekt. Dezen of genen dag der week zal de broeder ANTONIO, de Doctor TAMAYO en wie meer wil, eene predikatie doen. Morgen wordt er, voor rekening van Hertog of Hertogin N. N. eene plegtige Misſe gevierd en wat diens meer zij; geeſtelijke verrigtingen van allerhanden aart vormen thans eene onophoudelijke afwisſeling."

„ Onder dit alles zijn de zoogenaamde *Miſſionaries* het belangrijkst, die om de acht dagen van de eene Parochiekerk naar de andere gaan en veelvuldig, bijzonder op zondag avond, op de hoeken der ſtraten predikatien doen. Zoodanigen moet men gehoord hebben, om zich eenig begrip van heilige woede te kunnen maken. Aan hunne donker bruine gezigten, hevige bewegingen, brullen.

de

de ſtemmen, zou men gelooven eenen krankzinnigen te zien."

„ Daarbij komt nog de inhoud van hunne predikatien, die verregaand aanſtotend is. Hier wordt alles met namen genoemd en op het levendigst ten toon geſteld; de ſchandelijkſte voorvalletjes, zoo wel als de afſchuwelijkſte ondeugendheden, worden hier aan anderen met duidelijke woorden medegedeeld."

„ Maar juist dit is het, waardoor de groote hoop tot deze *Miſſionarios* gelokt wordt: men beſchouwt hen als geestelijke marktſchreeuwers, als godsdienſtige tooneelſpelers, die hunne rol ſpelen. Hoe meer de *Miſſionario* tiert, hoe meer menſchen voor zijn ſpreekgeſtoelte ſtaan blijven. Men hoort hem aan, geraakt in de nabuurſchap van eene gedienſtige Dona en gaat ten laatſten lachende heen."

„ Nimmer zijn voor het overige de kerken zoodanig van biddende en biechtende, opgevuld, als gedurende de Vasten, doch tevens is er ook nimmer betere gelegenheid voor allerhande minnarijtjes. Men treft elkander, vooral des avonds, in de Kerken aan, men vergezelt het *Viaticum* en de *Roſario*, men maakt nu en dan eenen kleinen omweg en vertoont den ſchijn van eene geestelijke overdenking."

„ Kortom, de Vasten is hier op verre na niet zoo ſtreng en droefgeestig, als menig een wel mogt gelooven. Men koopt den gewonen Vrijbrief, om te kunnen eten, wat men wil, en men bezigt den zoogenaamden Godsdienst, om zich te vermaken, zoo lang het den hemel behage."

Wij durven dit kleine Werkje aan den leeslievenden Lezer gerust aanbevelen.

Het TESTAMENT van Moeder MARTHA, ter bevordering van pligtmatige en voordeelige Zuinigheid, bij onze Vaderlandſche Huismoeders van den zoogenaamden gemeenen Man. In het licht gegeven door R. D. *Te* Groningen *bij* W. Zuidema, 1805. 57 *Bladz. Octavo. De prijs is f* — 4 —

Een Boekje voor meisjes en vrouwen, het welk aan dezelve de zuinigheid in het huishouden aanprijst, en de regelen daartoe voorſchrijft. Inderdaad een allerbelangrijkst onderwerp, het welk Moeder MARTHA in dit haar Testament aan hare dochters zeer geſchikt en geleidelijk ontvouwt. Wij willen tot eene proeve het *derde Hoofdſtuk*, waar het Boekje voor ons openvalt, overſchrijven, en dit zal, gelooven wij, voldoen, om het Boekje aan te prijzen, en de betrachting van de lesſen, daar in vervat, als nuttig en noodzakelijk aan te bevelen. Dus luidt het:

„ Welke regels eene huismoeder, die zich op zuinigheid wil toeleggen, *in't algemeen* moet volgen, zal ik u. thans voorſtellen:

„ Zij wordt gewis, in de *eerſte* plaats, geroepen, om *op de kleintjes te zien*. Men heeft daaromtrent dit tot een ſpreekwoord: *die eenen penning niet acht, zal nooit heer van eenen ſtuiver worden*. Maar menige huismoeder denkt daar over zeer weinig. Wanneer zij eene uitgave doen zal, ſpreekt zij al ligt: „ o! dat is maar eene kleinigheid — die is wel over te ſtappen." Veelé kleintjes intusſchen maken ééne groote. Wanneer iemand door zich voor kleine uitgaven, die onnodig

dig zijn, te wachten, maar eene tien ſtuivers in de week beſpaart, dan heeft men toch al, daar mede, in een geheel jaar zesëntwintig guldens gewonnen, en dat is voor gemeene luidjes, als wij zijn, nog al een mooi beursjen gelds, daar men zoo wat mede doen kon, 't geen men anders dikwijls zou moeten nalaten, als b. voorb. winterproviſie te koopen of iets dergelijks."

„ 2. Eene vrouw, die den naam van eene zuinige huismoeder met regt wil voeren, moet zich, *ten tweeden*, tot behorelijke bezuiniging *vooral ſchikken naar hare eigene zaken.* Ik wil zeggen, dat zij, bij hare uitgaven, hare beurs vragen moet: of het wel zoo veel kan lijden? en niet maar haar geld tot het een of ander beſteden, omdat een ander het ook zoo doet. Vele vrouwen handelen waarlijk zeer dwaas in dit opzigt. Mijne buurvrouw ANTJE kocht b. voorb. een' muts met kant, van denzelfden prijs als PIETERNEL en MARGRIET er elk ook eene hadden, en om niet minder te weezen, dan deze; maar hare beurs was niet zoo wel geſpekt, als die van deze beide vrouwen, en daar door viel haar deze uitgave zeer zwaar. Moest zij dan niet hare eigene zaken beter in acht genomen hebben, om zich naar dezelve te ſchikken, en zich daar op zoo te bezuinigen, als hare omſtandigheden haar geboden? Zij kon het met een' goedkoopen muts zeer wel geſteld hebben, en dat was veel beter geweest, dan zich nu in ſchulden te ſteken."

„ 3. Het is, *ten derden*, de pligt van eene huismoeder, die de ſpaarzaamheid naar behooren wil betrachten, *veel aan de toekomst te denken, wat men daar in zal kunnen nodig hebben*, en namelijk, als men voor het tegenwoordige eene ruime beurs heeft, die niet te ruim aan te tasten, daar dezelve ſchielijk merkelijk ſchraalder kan worden. Het is wel waar, dat de toekomst voor ons ver-

verborgen is, zoo dat wij niet weten, wat God daar in voor de deur ſtaat — ten minſte niet in alles, niet volkomen zeker; maar daarom mag men geenzins van de hooge boom af teeren, wanneer men wat heeft, zoo lang tot dat alles verſpild is. Die dus te werk gaat, en gelijk men tot een ſpreekwoord zegt, *vioolen zorgen laat*, kan zich, langs dien weg, ten laatſten tot de nijpendſte armoede gebragt zien. Hoe ſchielijk kan men b. voorb. dus, wanneer men niet getracht heeft een ſtuivertje voor den kwaden dag bij een te houden, door de uiterſte verlegenheid gekweld worden, wanneer iemand uit het huisgezin, onverwacht, door eene zware ziekte wordt aangetast, die veel gelds opneemt. Ik mag dan het zeggen van ſommige menſchen volſtrekt niet hooren, wanneer zij dus ſpreken: *ſparen moet men, als men niet heeft, zou men dan ook ſparen, als men wat heeft? zoo mogt men altijd wel ſparen?*"

„ 4. Eene huismoeder die de zuinigheid wil betrachten, is, *ten vierden*, verſchuldigd, zich, zoo veel mogelijk, *voor het maken van ſchulden te wachten*. Gaarne bekenne ik, dat men dit niet altoos doen kan. Maar menige vrouw haalt, zonder noodzake, goederen uit de winkels, op rekening, in plaats van die aanſtonds te betalen. Het ſpreekt dan van zelve, dat de kooplieden, die haar dus borgen, ook rekenen moeten, ten minſte kunnen, voor intrest. Het geen men dan bij hen, op die wijze, koopt, moet men, althans, doorgaans, duurder betalen, dan wanneer men hun aanſtonds, met gereed geld voldoet. Daar bij komt tevens dit, dat het voor ons, geringe burgerlieden, bezwaarlijk valt, van achteren op te betalen. Komt men toch eens in ſchulden, zoo blijft men dikwijls lang, of wel altoos onder derzelver laſt gebukt gaan. Het kan dan ook ligt gebeuren, dat men daar onder moedeloos wordt, en niet weet, hoe

zich

zich te redden — iets waar door men ſchielijk tot zulk eene achteloosheid vervalt, uit welke verder het geheele verval der huiſelijke zaken voortſpruit."

„ 5. Het is, *ten vijfden*, almede een gewigtige les van bezuiniging, aan elke huismoeder ten ſterkſte aan te bevelen, *dat zij ontvang en uitgaaf dikwijls met elkander moet vergelijken.* Wanneer men daaraan weinig of in 't geheel niet denkt, hoe men zorge moet dragen, om niet meer uit te geven, dan de ontvang toelaat, zoo loopt het wel dra geheel verkeerd. De ledige beurs doet dan meestal op het einde uitwijzing, dat men niet kon rondſchieten. Wil men zich dus tegen uitgaven, die te hoog loopen, behoorlijk hoeden; zoo moet men zijne inkomſten nu en dan berekenen, om daar bij na te gaan, hoe veel men al of niet heeft uitgegeven; en verder uitgeven kan, opdat men den boedel effen houde. Aanteekening van het een en ander te houden, is daar toe een geſchikt middel, indien men dat maar kan bij de hand nemen. Want het is toch in dit opzigt met menige huismoeder beklagelijk geſteld, daar zij dit middel niet kunnen gebruiken, omdat zij het ſchrijven niet geleerd hebben, of door verwaarloozing ontleerd. Ook zijn er tevens wel dezulke, die door de drukte van hare bezigheden worden verhinderd, om haren ontvang en uitgaaf op papier te ſtellen. Men heeft hier van anders ook nog dit voordeel, dat als men eens overziet, waar voor men zijn geld heeft uitgegeven, dan dikwerf onnodige uitgaven in het oog vallen, voor welke men zich langs dezen weg, in 't vervolg leert wachten."

FERDINAND, *door* J. G. MULLER, *Schrijver van den* Siegfried van Lindenberg. *Tweede Deel. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1806. 334 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-10-:

In onze aankondiging en Uittrekſel uit het eerſte Deel van dit welgeſchreven Werk (*), zeiden wij, hoe het zelve eindigde te midden van het verhaal, het welk LODEWIJK van zijne lotgevallen, aan zijnen zoon FERDINAND geeft. Met het vervolg van dit verhaal begint het tweede Deel. Dit verhaal afgelopen zijnde, vervolgt de geſchiedenis, en LODEWIJK leidt zijnen zoon FERDINAND in de wereld in; het welk den Schrijver gelegenheid geeft, om de Karakters der menſchen te teekenen, zoo als men ze maar al te dikwijls in de wereld vindt, en de gebreken, die in het burgerlijk beſtuur en in de zamenleving, hier of daar opgemerkt worden, te heekelen, waar in de Schrijver alle de kracht van zijn vernuft en geest ten toon ſpreidt.

FERDINAND kreeg dus ja kennis van de wereld, maar FERDINAND wordt daardoor echter die groote man niet, dien men van hem, naar den aanleg in het eerſte Deel, had mogen verwachten; bijzonder mishaagt hij ons, door zijne gereedheid, om te *duelleren*, waar in zijn vader, door de valſche begrippen van eer en zijne adelijke vooroordeelen hem ſterkt, maar waaromtrent de Schrijver zeer juist de volgende aanmerking maakt Bladz. 321.

„ Wij hebben er ons niet bij opgehouden, om van verſcheidene vechtpartijen te ſpreken, welke de jonge Graaf op menige plaats had, bijzonder in Ber-

(*) Zie *Boekz. Sept.* dezes jaars, Bladz. 301.

Berlijn, alwaar toen ter tijd een jong Vaandrig, zoo lang hij zijne eerſte *port-épée* niet verſleeten had, gemeenlijk onder die wezens behoorde, met welke men, om met CORTENAER te ſpreken, ligt *aan den ſlag raken* kon, indien men hem niet de achting van een' Generaal bewees. De meeste liepen tamelijk zonder bloedvergieten, doch ook eenige niet zonder eene geduchte teekening of zelfs verminking af, en in *Berlijn* had hij zich bij de jonge Officieren zeer gevreesd gemaakt. Het was een ongeluk voor FERDINAND, dat hij bij alle deze vechtpartijen er heelshuids afkwam; dit gaf hem van dezen kant eene ſoort van overmoed; hij hield zich voor onoverwinnelijk, zag een tweegevecht als een *partie de plaiſir* aan, kwam goed op den weg, om een krakeeler te worden, en liet bezwaarlijk eene gelegenheid, hoe zij ook zijn mogt, voorbijgaan, waar hij het met iemand te kwaad krijgen kon. De Baron, in plaats van hem dienaangaande ernſtig te berispen, zag dit veel meer als een onbeduidende zaak aan, verliet zich op des Graafs, tegen wien hij zelf langzamerhand niet meer aan kon, buitengewonen bekwaamheid, om met den degen om te gaan, was bij de meeste gevechten tegenwoordig, en had zelf een paar zeer ernſtige *affaires*, waar uit hij zich met groote bekwaamheid reddede. Hij was bijna een weinig verwaand op FERDINAND's koelbloedigen moed. De anders zoo verſtandige man bedacht niet, hoe weinig moed er tot een tweegevecht noodig is, en dat menig een *Renommiſt*, die voor een' Gulden klaar is, om met ieder' een' aan den dans te gaan, dikwijls in gevallen, die waren moed en beradenheid vorderen, zich als een zeer laſhartig mensch gedraagt."

De gevolgen van het een en ander zijn allerongelukkigst. Terwijl LODEWIJK zijnen zoon FERDINAND met de wereld bekend maakt, vermoordt de ſnoode

de Baron COWARD, die eenmaal door FERDINAND regtſchapen geſtraft was, wegens zijne onderneming tegen zijne THERESE, den vader van THERESE, en vergiftigt zoo JULIA, de moeder van FERDINAND, als zijne beminde THERESE. FERDINAND zelf wordt verraderlijk gewond, zijn vader LODEWIJK ſtraft dit met den dood des Barons; hij en FERDINAND, wiens wond niet doodelijk is, ſpoeden zich naar huis, alwaar JULIA weder herſtelt, maar FERDINAND na verloop van een jaar aan de teering ſtierf, en THERESE krankzinnig bleef. De geſchiedenis hier mede eindigende, leert dus, dat LODEWIJK verſtandiger zou gehandeld hebben, indien hij den raad van den ouden HERMAN gevolgd was, en zonder zijnen zoon eerst tot hooge posten te willen opvoeren, en aan eene valſche eerzucht gehoor te geven, met denzelven zich vergenoegd had, in het ſtille vreedzame huisleven het ware menſchengeluk op aarde te genieten.

LETTER-NIEUWS.

Bij W. van Vliet, Boekverkooper op de Heilige Weg, te *Amſterdam*, is heden van de Pers gekomen en aldaar verzonden: de Tweede Druk van het *Dagboek, gemeenzame Brieven en eenzame Overdenkingen van L. C.*, geſchreven door wijlen Mejufvrouw CATHARINA ALLEGONDA VAN LIER, aan *Cabo de Goede Hoop*; en, op haar verzoek uitgegeven door J. J. KICHERER, Pred. bij de Hervormde Kerke en Zendeling onder de Heidenen in *Afrika*. In gr. 8vo. De prijs is *f* 1-16-— Elke bladzijde in dit belangrijk Werkje, ademt de teederſte godvrucht, en getuigt van het geloof, het vertrouwen en de liefde der Chriſtelijke Schrijfſter op en jegens GOD in CHRISTUS. Voor gemoedelijke Christenen is hetzelve zeer geſchikt, om, onder den zegen Gods, onderwijs, aanmoediging en opwekking mede te deelen aan menſchen, wier luſt het is, God in hunne wegen, te kennen. — Bij bovengemelde zijn à *f* 4-10-— op best papier, in plaats van *f* 11:— nog eenige Exemplaren te bekomen van *De Verklaring over*

den

Een Brief van PAULUS *aan de* PHILIPPENSEN, door wijlen den Hoogleeraar G. J. NAHUYS. Drie Deelen. In gr. 8vo. Op ordinair papier zijn geen Exempl. meer te bekomen.

Verpligting en aanbelang om JEZUS CHRISTUS als den *Meester en Heer te Eerbiedigen.* Voorgesteld in eene Redevoering door TH. HOOG, Predikant te *Rotterdam*, bij de Jaarlijksche Vergadering van Neerl. Zendel. Genootschap, den 14 Augustus 1806. is heden gedrukt en wordt uitgegeven bij de Boekverkoopers Cornel en van Baalen te *Rotterd.* à 8 St.

EEN MAGAZIJN VAN FEESTSTOFFEN

is van de pers gekomen te *Groningen* bij W. Zuidema, onder den tijtel: *De Christelijke Feestviering* in Ontwerpen van Leerredenen voor het *Kers- Paasch- Hemelvaart en Pinksterfeest.* Een Magazijn voor jonge Leeraars en Leesboek voor Christen Huisgezinnen. Bij alle de uitgegevene Leerredenen over de Feeststoffen, ontbrak het nog aan een *Magazijn* of Verzameling van *Schetsen* of *korte Ontwerpen*, van welke aanstaande en jonge Predikanten zich als van een gepaste handleiding, om met nut en verandering over de Feeststoffen te prediken, zouden kunnen bedienen. In dit gebrek voorzien nu de Schrijvers van dit werk, op eene allezins voldoende wijze, en elk, die de handleiding van SCHMID *over de Lijdenstekſten*, van REDDINGIUS *over den Catechismus* bezit, zal, als een tegenhanger, zich ook dit *Magazijn* aanschaffen. Andere ongeoefende Christenen kunnen het tot een uitnemend Huis- en Leesboek voor de Feestdagen gebruiken; weshalve de Uitgever alle verdere aanprijzing overtollig keurt: het zelve beſtaat 600 bladz. in groot octavo, en is mede alom te bekomen voor 4 guld.

De Eer en het Gezag der Formulieren van Eenigheid, en bijzonder van den Heidelbergſchen Catechismus verdedigd, en deszelfs regt en voordeelig Predikgebruik in de *Hervormde Kerk*, aangewezen in twee uitgebreide Leerredenen, volgens 2 *Tim.* I: 13. door P. H. VAN LIS, Predikant te *Middelburg*, wordt heden uitgegeven te *Amſterdam* bij A. B. Saakes, Boekverkooper op 't Rok-in, bij de Valbrug en alom. — Het schimpen op de Formulieren, op den Catechismus, op het Catechismusprediken, en het minachten van die Leeraars die een en ander voorſtaan, het welk in onze ligtzinnige eeuw hoe langs hoe meer doorbreekt, maakt de Verdediging van beiden thans zeer noodzakelijk, opdat men zich door het ijdel geſchreeuw der tegenſtanders niet onbedagt

zou late afleiden. — De naam van den Eerw. VAN LEE, (door zijne andere nuttige Geſchriften reeds met roem bekend) zij voor het overige genoeg tot aanprijzing van dit Werkje, zoo voor Leeraars als Belijders van onze Hervormde Leer. De prijs is 18 Stuiv. — Nog geeft gem. uit: *De 21ſte Vraag en Antw. van den Heidelb. Catech., en het Formulier van het Nachtmaal*, ter bepaling van het ware denkbeeld van een Geloovigen, ter wegneming der zwarigheden bij het gebruik maken van het Avondmaal, opgehelderd door Ds. D. C. VAN VOORST, Pred. te *Amſterdam*, à 22 St. 2. *Opwekking tot boetvaardigheid*, over *Amos* VII: 4—6. door C. G. S. BEGEMANN, Pred. te *Amſterdam*, à 8 St. 3. De laatſte Leerrede van den nu Zaligen J. VAN LOO, getijt. *Chriſtelijke Geruſtſtelling, bij het onbegrijpelijke van de wegen der Voorzienigheid*, over *Job* XXXVII: 23*a*. à 8 St. 4. H. BENZENBERG, Leerrede over het *oogmerk van Jezus dood*, à 11 St. 5. J. NEWTON, Leerrede over *den Lofzang der Gezaligden*, uit *Openb.* V: 9. à 6 St. 6. R. VAN DER ZWAAN, *Wandel op den Hemelweg*, 2de Druk, à 22 St. 7. J. C. F. WITTING, *Stof tot onderhoudingen bij Zieken en Stervenden*, à 14 St. 8. N. KIESELBACH, Elftal Leerredenen over het *Gebed des Heeren*, à *f* 1-8— 9. G. J. SEILER, *Korte verdediging van het Chriſtendom*, in Brieven en Geſprekken met eenen Graaf, onder de Deïsten vervallen, doch weder overtuigd en te regt gebragt, à *f* 1-5— 10. J. F. JACOBI, *Mijn Geloof aan de Leeringen der Goddelijke Openbaaring geſterkt en bevestigd*; een vervolg van het Antwoord op de Vraag: *Wat moet ik gelooven en hoopen, bij de menigvuldige gevoelens der Geleerden?* 11. *Handleiding in de keuze van Zangverzen uit de Berijmde Pſalmen*, à 14 St. 12. J. C. LAVATER'S *Kleine verzameling van eenvoudige Gebeden, voor ieder dag der Week*, à 10 Stuiv.

Hiſtorie der Joden — Geſchiedenis der Israëlliten, door S. VAN HOEK, Predikant te *Aalburg en Heesbeen*. Eerſte Deel. In groot octavo van 322 bladz. Prijs *f* 2-10—

BERGEN'S geroemd boek, getijteld: *Gedenkwaardigheden uit het Leven van Jezus;* en MERIUS geprezen geſchrift, dat *die* uit de *Schepping* en *Aardsvaderlijke Geſchiedenisſen* behandelt, maken met het werk van VAN HOEK, hier boven gemeld, een geheel uit, dat, door Israëlliet en Christen beiden met belang, met genoegen en met voordeel zal gelezen worden.

Men ziet, uit den tijtel, welk gedeelte der aëloude gewijde Geſchiedenis onze Schrijver behandelt: — men weet

dat

dat hij, zich voegende in het vak, door MEBIUS en ook door BERGEN opengelaten, het zelve aanvulle; en hoedanig dit Werk door hem aangevangen zij en verder voortgezet kan en ook zal worden, is uit het boek zelve blijkbaar. Bevoegd tot den taak, uit de edelſte beginſelen, op zich genomen, is er geen twijfel dat hij dien gelukkig volvoere. — Overbekend in haar groot gewigt is de Geſchiedenis der Israëlieten, als die van het zeer talrijk volk, dat, eeuwen lang, eene hoofdrolle vervulde op het groot tooneel der wereld — dat nog, geheel afgezonderd, op zichzelven ſtaat, en, ten dezen dage, vooral, — getuige de groote dingen, die, op Keizerlijk-Koninglijk bevel, in het Fransch Keizerrijk, voor, met en om den wille van dat volk geſchieden, en welken, in den duur der eeuwen, gedenkteekenen zullen zijn van grootheid, van heerlijkheid, van weldadigheid, van geſchied- en van zedekunde — de aandacht der volken tot zich trekt: dat zich eens vormde tot eene magtige maatſchappij; verlicht was en beſchaafd, kunst en wetenſchap kweekende, door de wyſſte wetten beſtuurd, en eenen eerdienst oefenende het Voorwerp van denzelven zoo hooglijk waardig: — van zulk een weleer zoo uitverkoren en zoo uitſtekend begunſtigd volk de Geſchiedenis, waar voorgedragen, te kennen, zal, om de gegevene redenen, ook nu nog, zoo gewigtig geoordeeld als verlangd worden door Israëlier en door Christen beiden; inzonderheid door den laatſten, ter oorzake, zeer zeker, van het onmiddelijk verband waarin zijne leer tot de gezegde Geſchiedenisſe ſtaat; maar vooral niet minder van wege het aanmerkelijke, dat voor hem gelegen is in het bewaard gebleven zijn, en zelf tot hem overgebragt zien van die zelfde Geſchiedverhalen: zegeningen, welken zijn hart, dankend, roemt.

Het vermeld uitgegeven gedeelte van het boven aangekondigd Werk ſchift zich in *vijf* indeelingen, die, van eene inleiding voorafgegaan, kort gezegd, dezen zijn:

1. De toeſtand der Israëlieten in *Egypte*, na het ſterven van JOSEPH tot op de geboorte van MOZES.

2. De geboorte van MOZES tot na zijn huwelijk met JETHRO's dochter.

3. De ſlavernij der Israëlieten in *Egypte*, en MOZES gezonden ter hunner verloſſing.

4. Vertrek van MOZES met zijn huisgezin naar *Egypte* — wat hun op de reize bejegent; ontmoeting van AARON. Bekendmaking van hunnen last aan het volk, welk denzelven aanneemt en goedkeurt.

5. MOZES en AARON ten hove van PHARAO. De verbar-

ding, maar ook de verpligting van dezen, om MOZES te laten vertrekken met gansch Israël, dat *Egypte* verlaat en zich te *Succoth* legert.

Het ontwerp, door den Schrijver gevormd en ook gevolgd, is te geven: *a.* eene geleidelijk-voorbereidende geſchiedkundige ontvouwing des verhaals; daar na *b.* de geſchiedenis zelve; en, eindelijk, *c.* opheldrende, zedekundige en praktikale aanmerkingen.

Oordeelkundige en verlichte verklaring der Bijbelverhalen, Bijbelverdediging, redelijkheid en beſchaafde ſtijl kenſchetſen, ja, elke bladzijde des boeks, dat de aandacht verdient des Schrift-uitleggers, verſtaanbaar en bevattelijk is voor ongeleerden, en in den Schrijver den man doet zien, die van zijnen eerwaardigen ſtand wél verdiend hebbe.

Het gepaste nu en nuttige eener zoodanige behandeling der gewijde Geſchiedenisſen, voor alle lezers, is, door onzen MUNTINGHE, elders, te voldongen aangewezen dan dat deswege zelf één woord meer noodig zij ter aanbeveling van dit boek, zoo bij uitnemendheid geſchikt ook in den huisgodsdienst.

Christengemeenten en opvoedings-Inſtellingen, in welken het lofwaardig gebruik plaats hebbe, den onderwijzelingen in de gewijde Geſchiedenisſen voorál, door boekgeſchenken aan te moedigen en te beloonen, zullen, bezwaarlijk, daar toe een meer doelmatig werk kunnen vinden dan het, hier boven, nader bekend gemaakte, welks *tweede* deel gedrukt wordt bij den tegenwoordigen uitgever des *eerſten* deels J. S. van Esveldt-Holtrop, te *Amſterdam*.

Overdenkingen bij gelegenheid van den overgang van den Graave F. L. VAN STOLBERG, *uit de Protestantſche tot de Roomſche Kerk;* alle onzijdige Christenen ter ernſtige overweging voorgeſteld. Uit het Hoogd. om deszelfs gewigtige inhoud, vertaald, komt heden van de pers, en is à 8 St. te bekomen te *Amſterdam* bij Saakes, Brave, van Vliet, Tiel en Roos, en verder in de voornaamſte Boekwinkels van dit geheele Land.

IETS VOOR MILITAIREN.

De ontelbare gevaren, waar aan te veldtrekkende Militairen blootgeſteld zijn, worden niet zelden van zulk een' aard geacht, dat het verlies van het leven, daar onder als het geringſte gerekend wordt. Middelen, derhalven, die op eene niet de eer en den heldenmoed des ſoldaats beſtaanbare wijze kunnen aangewend worden tot een geoorloofd zelf-

be-

behoud, verdienen de opmerkzaamheid van den menſchenvriend en wijsgeer zoo wel als van den Militair van beroep, en in geen gepaster tijdſtip dan het tegenwoordige kon men een belangrijk werkje het publiek, en, inzonderheid, den Militair, ter lezing aanbevelen, het welk ten tijtel voert: *Ontwerp van eene beweegbare bedekking tegen grof geſchut*, met Plaaten, in 8vo. door J. C. HERBIG, Luitenant in het Regiment van den Prinſe van *Heſſen Darmſtad*, en voor 10 St. uitgegeven wordt bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkoopers op de Leijgr. bij de Keizersgr. No. 21. te *Amſterd.*

BERIGT UIT ALKMAAR.

Het gevoel, dat het niet alleen de pligt is van de Leeraren en Medeopzieneren eener Gemeente, om haar, bij hare gewone gebruiken in de uitoefening van den openbaren Godsdienst te bewaren en daar voor te zorgen; maar tevens om alles, wat in hun is, aan te wenden, ten einde die gebruiken te verbeteren, te veredelen en meer doelmatig te doen zijn, deed de Leeraren en Medeopzieneren der Hervormde Gemeente van JEZUS CHRISTUS, binnen *Alkmaar*, bedacht zijn, om, bijzonder met een oog op het Gezang, zoodanige inrigtingen te maken, welke het meeste nut en de ſtichting der Gemeente ten gevolge konden hebben. Men beſloot daarom, terwijl men in het aangenaam en ſtreelend vooruitzigt leefde, om eerlang Gezangen, berekend voor de behoeften van ons Kerkgenootſchap, ingevoerd te zien, de *Feeſtdagen* op eene meer plegtſtatige wijze, door het gezang te vieren, ten einde langs dien weg, zoo veel mogelijk, de Gemeente voortebereiden voor dat belangrijk tijdſtip, het welk zoo welkom voor allen zijn moet.

Het was daarom dat de Leeraren en Medeopzieneren dezer Gemeente in den aanvang van het jaar 1803 beſloten: om op elken Feeſtdag, gewijd aan de gedachtenis der verhevenſte weldaden Gods

onzen Heer en Zaligmaker JEZUS CHRISTUS aan het Christendom bewezen, een gedeelte dier dagen, na dat de gewone Godsdienstoefeningen geëindigd waren, aan den zang te heiligen, naar aanleiding van zoodanige cantaten, welke berekend zouden kunnen zijn, om aan den Geest van elken Feestdag te beantwoorden. De bekendmaking van deze inſtelling, bijzonder in eene Gemeente, waar bij velen een zucht tot *dit* Harmonisch gezang leeft, vond bij haar eenen ongemeenen bijval, zoo, dat een aanmerkelijk gedeelte derzelve, van onderſcheiden rang en ſtaat, zich gaarne wilde verledigen om mede te werken, ten einde aan de ſprenk, die het nu beſtaande Genootſchap voert:

Jezus roem en eer te geven,
Is het doel, waar naar wij ſtreeven,

voldaan werde. De Leeraren, bezield met eenen warmen ernst ter bevordering van dit belangrijk doel, lieten van hunne zijde niets onbeproefd, ten einde het voorgeſtelde oogmerk te bereiken. Zij, met nog vier andere notabele Leden dezer Gemeente door den grooten Kerkenraad in commisſie geſteld, ſpanden allen ijver aan, ten einde door Harmonisch gezang, den Heer zijner Gemeente JEZUS CHRISTUS te huldigen. De Eerw. o. PORJEERE, genoeg bekend en geacht door zijnen Dichtijver, opende den weg, waarin zijne overige Ambtsbroederen volgden, door het vervaardigen van eene ſchoone cantate, berekend voor het *Feest der Opſtanding van onzen Heiland*, zijnde dit het eerſte Feest, 't welk op die wijze gevierd is. De Toonkundige, M. KÖBNLEIN, Organist van de groote Kerk dezer Gemeente, bragt dezelve in gepaste toonmaat, gelijk hij ook de overige heeft gecomponeerd. — D. F. L. DER KINDEREN bezong de *Glorievolle Hemelvaart van den Verlosser*. D. A. PIERSON vervaardigde eene cantate, berekend voor het *Feest der Uitſtorting van den H. Geest*; terwijl D. A. K. WOESTHOFF

eene

eene dergelijke opſteede om *bij de Geboorte van den Heiland* gebezigd te worden.

Nog gaat zoo wel de Zangrei als de Gemeente voorbeeldig voort, om deze inrigting, zoo wel met haren werkzamen ijver, als hartelijke deelneming te achtervolgen. Het nut, het welk nevens alle andere pogingen, die tot voordeel der Gemeente worden aangewend, zoo wel door den Zang zelven, als door de bij deze plegtige Feestvieringen gehoudene Redevoeringen gestigt wordt, is groot, en ſtrekt tot aanmoediging van de Beſtuurderen dezes Genootſchaps, om daar in vol te houden.

Gave God, dat daar, waar de lust, om het gezang bij den openbaren Godsdienst te verbeteren, nog ſlaapt, dezelve moge worden opgewekt, en men toch eenmaal moge bezeffen, dat het gezang bij de openbare Godsverseeringen geen bijwerk, maar een der voornaamſte deelen van dezelve uitmaakt! en daar, waar die lust is opgewakkerd, en waar men met éene ziel arbeidt om hetzelve te beſchaven, te verbeteren en te verheffen, wenscht ons hart op alle daartoe ſtrekkende pogingen, den besten, den Goddelijken zegen!

In naam der Hoofd-commiſſie
A. A. WOESTHOFF, *Secretaris.*

Uit onze Vergadering den 29 van Oogstmaand 1806.

WALSCHE SYNODE.

Deze hooge Kerkvergadering is gehouden te *Arnhem*, den 4den Sept. en volgende dagen.

Na het openen met het Gebed door den Wel Eerwaarden Heer KRONENBERG, als *Pastor loci*, zijn de geloofsbrieven gelezen, waar uit

bleek, dat gedeputeerd waren uit de Kerkenraden van

Arnhem, D. A. J. KRONENBERG, Pred. A. F. R. E. VAN HAARSOLTE, Ontvanger Generaal in het Departement van *Gelderland*, Mr. J. GAIJMANS, Raad aan het Hof van Justitie van 't Departement van *Gelderland*, Ouderll. Sec. D. VELTERS VAN WAALWIJK en Mr. G. VAN HASSELT, Substitut Fiscaal voor de Imposten, Diakk.

Middelburg, D. MUNTENDAM, Pred. en J. C. RÖTSCHER, Ouderl.

Amsteraam, D. J. S. ROBERT, Pred. en J. VAN DER LAAN, Ouderl.

Den Haag, D. J. G. F. CERTON, Pred. Actuar.

Nijmegen, D. J. H. PAIJEN, Pred. en A. A. LOOIJEN, Ouderl. Sec. Mr. A. ENGELEN, Diak.

Leijden, D. J. F. FAURE VAN DER WILT, Pred. Sec. F. B. J. RAU, Theol. Doct. en Prof. Pred. en Mr. S. LUCHTMANS, Ouderl. Sec. D. VAN LEIJDEN GAEL, Diak.

Utrecht, D. J. H. CHATELAIN, Pred. en Mr. F. C. FEITH, te voren Ontvanger van de Provincie van *Utrecht*, Ouderl.

Rotterdam, D. H. A. CERTON, Pred. en Mr. A. F. VAN STAVEREN, te voren Raad van de Stad, Ouderl.

Leeuwarden, D. S. J. RENAUD, Pred. en Mr. G. S. BRANDSMA, Advoc. Ouderl.

Schiedam, D. D. J. LEWIS, Pred.

Haarlem, D. L. F. SERRURIER, Pred.

Dordrecht, D. A. CARP, Pred. en T. VAN ELDE, Ouderl.

Zierikzee, D. N. H. HARTMAN, Pred. en S. C. 's GRAUWEN, Secretaris van de Finanties, Ouderl.

Delft, D. G. S. DE CHAUFEPIÉ, Pred. en J. VAN MEURS, Ouderl. Sec. Mr. G. H. TEDING VAN BERKHOUT, van *Noordscharwoude*, Ouderl.

Goes, D. J. A. BEVIER, Pred.

Ger-

Gorcum, D. J. D. R. B. BEUCHLIN, Pred. en J. POMPE, Ouderl.

Gouda, D. A. WILLET, Pred. en M. IMANS, Med. Doct. Ouderl.

Zwol, D. L. H. BÄHLER, Pred.

Campen, D. D. SERRURIER, Pred. en Mr. J. TICHLER, Audit. Militair van het Diſtrict van *Overijſſel*.

's Hertogenbosch, D. J. G. VAN GENDT, Pred.

Zutphen, D. MOUNIER, Pred. en G. R. OP TEN NOORT, Ouderl.

Naarden, V. ANOSI, Diak.

Breda, D. J. H. TEN OEVER, Pred.

Vianen, D. J. LEMKER, Pred.

Tot Beſtuurders der Vergadering zijn aangeſteld de Wel Eerw. Heeren KRONENBERG, als Præſes en FAURE VAN DER WILT, als Scriba, benevens J. G. F. CERTON, thans Actuarius.

Vervolgens is de Vergadering plegtig geopend met eene openbare Leerrede, door den Wel Eerw. Heer TEN OEVER, over de opgegevene Tekst, 1 *Tim.* III: 1.

Denzelfden dag is er eene plegtige Deputatie benoemd, om zijne Majeſteit den Koning van *Holland* geluk te wenſchen, hem de hulde van onderwerping, diepen eerbied en wenſchen aan te bieden, en onze Synode met alle de Kerken, waar uit het is zamengeſteld aan deszelfs gunst en hooge beſcherming aan te bevelen.

De benoemde Leden der Vergadering zijn de Eerw. Heeren Præſes, Scriba en Actuarius, benevens de Heeren PAIJEN en VAN HAARSOLTE, uit *Gelderland*. H. A. CERTON, LEWIS, VAN DER LAAN en LUCHTMANS, uit *Holland*, HARTMAN en HÖLSCHER, uit *Zeeland*, CHATELAIN en FEITH, uit *Utrecht*, RENAUD en BRANTSMA, uit *Friesland*, BÄHLER en TICHLER, uit *Overijſſel*, VAN GENDT, uit *Braband*, waarbij de Kerkenraad van *den Haag*

verzocht is Gedeputeerden te voegen, gelijk mede te vernemen naar den dag en het uur, waarop het zijne Majesteit zal gelieven de Deputatie af te wagten, om er vervolgens aan de Leden der Commissie kennis van te geven.

Tot het begroeten van het Departementaal Bestuur zijn benoemt de Heeren MUNTENDAM en REUCHLIN, Predd. VAN STAVEREN en VAN ZELDE, Ouderl.

Tot eene dergelijke plegtpleging bij den Achtb. Magistraat der Stad, de Heeren WILLET en TEN OEVER, Predd. LOOIJEN en VAN MEURS, Ouderl.

DD. DE CHAUFEPIÉ en L. F. SERRURIER, hebben Zondag de Predikbeurten vervuld.

De Heeren D. MOUNIER, Pred. en ANOST, Diak. hebben de artikelen van het voorgaande Synode met de originele vergeleken.

De Synodale Contributien zijn gereguleerd door de Heeren H. A. CERTON, Pred. en POMPE, Ouderl.

Tot het nazien der rekeningen van de Weduwenbeurs zijn gecommitteerd de Heeren ROBERT, Pred. en 's GRAEUWEN, Ouderl. en tot het nazien van die der Studentenbeurs de Heeren HARTMAN, Pred. en OP TEN NOORT, Ouderl.

De Heeren LEWIS, CARP en PAIJEN, Predd. GAIJMANS en FEITH, Ouderll. gelast om præparatoir te examineeren den Student A. TH. VAN CAMPEN, hebben de taak volbragt, maar met dat ongelukkig gevolg, dat de geëxamineerde bevonden zijnde te weinig kennis, voornamelijk in het Theologische te bezitten, om tot de openbare prediking van het woord toegelaten te worden, hem eenparigelijk door de gansche Vergadering de admissie tot het Proponentschap is geweigerd.

Tot het openen van het aanstaande Synode is benoemd de Wel Eerw. Heer VAN MAANEN, Pred. te *Breda*. De opgegevene Tekst is 1 *Tim.* III: 16. *Ende buiten alle twijfel de verborgenheid der*

der godzaligheid is groot: God is geopenbaart in den vleesche, is geregtvaardigt in den Geest, is gezien van de Engelen, is gepredikt onder de Heidenen, is geloofd in de Wereld, is opgenomen in heerlijkheid.

Bij onverhoopte verhindering zal de Eerw. Heer D. MOUNIER, Pred. te *Zuiphen*, den eersten vervangen. Het Synode staat gehouden te worden in den *Brïel*. Na het afloopen der handelingen dezer hooge Vergadering, is dezelve den 9den Sept. door haren Voorzitter met vurige dankgebeden tot God besloten.

AKADEMIE-NIEUWS.

LEIJDEN.

Heeren Curatoren hebben in hunne laatste Vergadering, den 20sten Sept. l. l. den Hooggel. Heer ADRIAAN KLUIT, tot hier toe *Professor Antiquitatis et Historiae imprimis diplomaticae foederati Belgii*, benoemd tot *Professor Antiquitatum et historiae imprimis diplomaticae, nec non statistices regni Hollandici.*

GRONINGEN.

Den 25sten Sept. is, na in het openbaar verdedigd te hebben zijn *Specimen Juridicum, de Exheredatione bona mente facta, secundum principia juris Naturae Romani et Patrii*, tot Doctor in de Regten bevorderd de Heer J. S. WOLDRINGH, *Croninganus.*

Den 11den Octob. is, na openbare verdediging van zijne *Disputatio Juridicæ, continens observationes de Litteri et Damni communione, quae ex Juris Fisici principiis inter Coniuges Eorum*

habeat, tot Doctor in de Rechten bevorderd de Heer J. W. HANEKUIJK, *Harlinga Frisico.*

Op den 8sten Sept. l. l. overleed in den ouderdom van 62 jaren aan de gevolgen eener beroerte, op deszelfs buitengoed *Aldengaarde* bij *Dwingelo* in *Drenthe*, de Heer WIJNALDUS MUNNIKS, *M. D. Medic. Botan. Anatom. Physiol. Chirurg. & Artis obstet. Professor* aan deze Universiteit.

Door het Departementaal Bestuur, als belast met de bezorging dezer Hooge School, is den 25sten Aug. in plaats van den naar *Amsterdam* vertrokken Hoogleeraar H. BOSSCHA, tot *Professor Hist. & Antiq.* aangesteld de Heer R. J. VAN EERDE, Conrector der Latijnsche Scholen alhier.

En is den 6den dezer, de post als Professor Botanices, door het overlijden van den Hoogleeraar MUNNIKS opengevallen, opgedragen aan den Hoogleeraar P. DRIESSEN.

Op Donderdag den 9den dezer heeft de Rector Magnificus dezer Hooge School, de Hoogl. P. DRIESSEN, deze waardigheid met de gewone plegtigheden overgedragen aan den Hoogl. G. DE WAAL, na het houden eener Redevoering: *de Divinarum, quæ nos ambiunt, ad utilitatem nostram conspiratione, vetorum dogmatibus & recentioribus Chemicorum inventis illustrata*, dat is: *over de Goddelijke zamenstemming van alles wat ons omringt, tot ons voordeel, door de stellingen der ouden, en de nieuwere ontdekkingen der Scheikundigen opgehelderd*; zullende de post als Secretaris dezer Hooge School dit Akademisch jaar worden bekleed door den Hoogl. H. MUNTINGHE.

SCHOOL-

SCHOOL-NIEUWS.

CULENBORG.

Op den 25sten Sept. had alhier in de Lutherſche Kerk de gewone promotie der Latijnſche Schoolen plaats. — De Conrector J. S. SWAAN opende dezelve met eene korte Latijnſche Redevoering, ter onderwerp hebbende: *de praestantia linguae Latinae*, waarna drie zeer verdienſtelijke Jongelingen C. A. J. DE GROOT, J. A. N. VAN ROSENTHAL en W. W. BRACK, met zeer fraaije prijzen begiftigd, en de eerſte van de tweede tot de derde, en de tweede, met zijnen mededinger O. C. HOLMBERG DE BEEKFELD, van de eerſte tot de tweede School bevorderd werden; terwijl de laatſte wegens zijne uitſtekende naarſtigheid, ter zijner verdere aanmoediging, beloond werd. Welke Jongelingen, de een na den ander op eene zeer bevallige en hunnen Leermeester tot eer verſtrekkende wijze, Curatoren hunnen dank betuigden.

Een aantal van menſchen zettede deze plegtigheid luister bij; terwijl het ſtrelend muzijk, door den kundigen Organist WEBER, op 't Orgel gegeven, dezelve ten genoegen van alle aanſchouwers, eindigen deed.

VERE.

Den 8ſten Aug. l. l. werd alhier de gewone Jaarlijkſche Promotie der Latijnſche Schooljeugd, in de Lutherſche Kerk gehouden; bij welke gelegenheid twee zeer uitmuntende en veel beloovende Jongelingen, J. C. VAN TIFFELEN en J. L. A. JACOBZ, volgens orde, eene welingerigte Declamatie uitſpraken; de eerſte, van de vijfde naar de zesde Klaſſe bevorderd wordende, *in laudem C. J. Ca-*

Cæsaris; en de tweede, van de vierde tot de vijfde Klasse overgaande, *de Linguæ Latinæ Præstantiæ.*

Vervolgens werden drie voortreffelijke Jongelingen bevorderd: van de derde naar de vierde Klasse F. H. CROES en P. ERNST MARTIN; en van de lagere orde der eerste Klasse tot de hoogere orde dier zelfde Klasse F. VAN DURA. Alle deze uitmuntende Jongelingen werden door Heeren Curatoren met aanzienlijke Eereprijzen begiftigd, en reciteerden beurtelings, op eene zeer bevallige wijze, ieder hunne *gratiarum actiones* in Dichtmaat.

Deeze Promotie eindigde met eene gepaste en zeer nadrukkelijke aanspraak van den Wel Eerw. Heer J. RENIER, Rector der Latijnsche School.

Voorts is deze plegtigheid aangevangen, afgewisseld en voleind met een aangenaam Orgel-muziek, onder toejuiching van eene talrijke en aanzienlijke menigte Toehoorders.

DOKKUM.

Den 3den Octob. 1806. Heden nademiddag had alhier in de groote Kerk de gewone jaarlijksche Promotie plaats. De plegtigheid werd door den Wel Edelen zeer geleerden Heer T. H. PEERLKAMP, Gijmnas. Rector, geopend met eene Redevoering *De Xenophante Ephesio.* — Welke wij den liefhebberen der oude letteren hier voorlopig kunnen berigten, dat met een Specimen Observationum Criticarum in eundem, binnen kort het licht zien zal. Vervolgens werden met fraaije eereprijzen begiftigd en te gelijk tot hoogere Classen bevorderd.

De volgende veel belovende Jongelingen B. EEKMA, F. WITTEVEEN, N. VAN GIFFEN, H. BOUMEESTER, B. ADRIANI, V. WITTEVEEN, H. ADRIANI MIDDENDORP en R. BONGA. Terwijl nog H. BOELENS en J. F. DE JANGE, met Testemonia modestiæ et diligentiæ vereerd werden.

BE-

BEKENDMAKINGEN.

Predikanten en Gemeenten, onder de Eerw. Clasſis van *Alkmaar* reſorterende, meermalen van Gemeenten, die over haren klimmenden nood klaagden en onderſtand verzogten, brieven ontvangen hebbende, geaddresſeerd aan elk hunner afzonderlijk, tot aanmerkelijke bezwaring der briefporten; — terwijl veler hunner niet in ſtaat waren hun eenigen onderſtand, als zelven zeer gedrukt, te verlenen. — Verzoeken alle zoodanige Gemeenten, die bij hen eenige aanzoeken mogten willen doen, de Brieven in een pak te addresſeeren aan den Koster van de groote Kerk te *Alkmaar*.

Uit naam en last van de Eerw. Clasſis van *Alkmaar*.

P. L. DER KINDEREN,
Correspondent van de Boekzaal.

Door de Beroeping van D. Z. MEILINK, tot Herder en Leeraar in de Hervormde Christen Gemeente te *Ellewoutsdijk*, onder de Eerw. Clasſis van *Zuid Beveland*, het Miniſterie van *Dordrecht wederom* van den Noodhulpdienst verſtoken wordende, wordt een Proponent of Predikant, tot den gemelden dienst op gunſtige voorwaarden genegen, bij dezen verzocht zich, zoo eerder zoo beter, of in perſoon of met brieven te vervoegen bij den ondergetekenden, als oudſte Lid van het *Dordſe* Miniſterie, ter nadere onderrigting en onderhandeling, zullende men alle mogelijke ſpoed maken.

N. VAN REIJN,
Pred. te *Dordrecht*.

Predikanten buiten — bediening, of Proponen-

nenten, genegen zijnde in eene der *Zuid Hollandsche* ſteden, voor een zwak Predikant den Predikdienst, of wel een gedeelte daarvan, waar te nemen, op behoorelijke voorwaarden, adreſseren zich met brieven, aan den Heer A. onder adres van den Heer C. VAN DER VLIET, Boekverkooper in de Sint Jakobſtraat te *Rotterdam*.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN Vakant. Zie Aug. 1805.

NIJMEGEN den 16den Octob. Onze geliefde jongſte Leeraar D. M. JONGENEEL, ontving, nog geen 5 maanden het Euangelie onder ons verkondigd hebbende, den 28ſten der vorige maand eene wettige beroeping naar *Zwolle*; doch heeft op onzen liefdedrang, na een kort beraad, voor dezelve bedankt, en ons daarvan den 5den dezer de aangename kennis gegeven.

Gelijk wij ons met dankzegging aan God over deze keuze verblijden en daar van bewijzen gegeven hebben, zoo bidden wij, dat zijne en zijner Ambtgenoten Euangeliedienst ons ten wezentlijken zegen zij, en dat tevens in de behoefte der *Zwolſche* Gemeente, op de beste wijze voorzien worde!

PUFLIJK EN LEEUWEN. Onze beroepen Leeraar D. J. J. DUMENIE, Prop. te *Utrecht*, zal D. V. op den 5den Nov. aanſtaande te *Nijmegen* peremt, worden geëxamineerd door den WelEerw. Heer J. VERLAAT, Pred. te *Ooijen*.

VALBURG EN HOMOET. Van hier kan men nu met zekerheid melden, dat onze beroepen Leeraar D. J. DE HEER, alhier zal bevestigd worden

den op den 19den Oct. en ook D. V. intrede doen.

SCHENKENSCHANS, MILLINGEN EN ZEELAND Vakant. Zie Sept. 1806.

ZAMBEECK Vakant. Zie April 1806. onder *Nijmegen*.

THIEL.

AVEZATHEN Vakant. Zie Sept. 1806.

ZOELEN staat Vakant te worden. Zie Sept. 1806.

THIEL Vakant. Zie Jan. 1806.

ZALT-BOMMEL.

AALST. Zie Sept. 1806.

DRUMPT Vakant. Zie Julij 1806.

GELDERMALSEN staat Vakant te worden. Zie Julij 1806.

NEDERHEMERT Vak. Zie Meij 1806.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant. Zie Dec. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

ZUTPHEN.

ANGERLO Vakant. Zie Sept. 1806.

BORCULO Vakant. Zie Aug. 1806.

OVER-VELUWE.

ARNHEM. In onze gewone Classicale Vergadering verzocht onze waardige Medebroeder, D. T. ABBING, om voor hem gewigtige redenen, van zijnen dienst als Pred. te *Hoevelaken*, na ruim 25 en een half jaren het Euangelie aldaar verkondigd te hebben, salvo honore ontslagen te worden.

De Classis heeft, na overweging van de opgegevene motiven, dien Broeder, schoon ongaarn, dit zijn verzoek toegestaan, en hem zoo gunstig als eenparig Emeritus verklaard; met toebidding dat zijne rust hem aangenaam, en gezegend moge zijn, waarop zijn Eerw. den 1sten Julij, onder aandoeningen van de Hoorderen en van zichzelven een liefderijk en zegenend afscheid van de Gemeente te *Hoevelaken* genomen heeft, met den wensch

van Paulus aan de *Filippenſen* hoofdſt. IV:23. *De genade van onzen Heere Jezus Christus zij met u allen. Amen.*

HOEVELAKEN. Den 24ſten Sept. werd hier eene Claſſis Contracta gehouden, ter beroeping van eenen nieuwen Leeraar. De gewone acte van Collatie was door den Hoog Welgeb. Heer VAN LIJNDEN gegeven, aan den Eerw. M. GOUVERNEUR, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Leijden en Neder-Rhijnland.* Na dat dit beroep op de gewone wijze Kerkelijk gemaakt was, werd de dag van het perempt. Examen bepaald op den 5den Nov. Dit Examen zal geſchieden te *Wageningen*, door den Wel Eerw. Heer A. H. TER HORVEN, Pred. te *Lunteren.*

WAGENINGEN. Zie Aug. 1806.

NEDER-VELUWE.

De Correspondens is verzocht het volgende woordelijk te plaatzen:

NUNSPEET den 2den Octob. Heden trof deze Gemeente een zeer gevoelige ſlag, door het afſterven van haren hooggeachten Leeraar en Vriend, den Wel Eerw. Heer B. RONNER, in den ouderdom van 58 jaren en bijna 8 maanden, zijnde zijn Wel Eerw. den 11den Febr. 1748 uit godvruchtige Ouders te *Dokkum* in *Vriesland* geboren; na de Latijnſche Scholen in zijne vaderſtad met lof doorloopen te hebben, genoot zijn Wel Eerw. 5 jaren op *Groningens* Hooge School, het onderwijs in de H. Godgeleerdheid, inzonderheid van den destijds beroemden Hoogleeraar M. BERTLING; daarna werd zijn Wel Eerw. in de Claſſis van *Dokkum* beproefd, met dat gevolg, dat zijn Wel Eerw. met volle ruimte tot het werk der H. Bediening werd toegelaten; niet lang hier na werd zijn Wel Eerw. van de *Woud-endſche* Gemeente in zijn Vaderland tot Herder en Leeraar begeerd en werd aldaar bevestigd den 13den Junij 1773, na hier ruim 12 jaren

ren met vrucht gearbeid te hebben, beriep de Leeraarlievende Gemeente van *Wanneperveen* in *Overijssel* zijn Wel Eerw. Met volle ruimte voor zijn gemoed, zich van zijne geachte Gemeente van *Woudsend* losgemaakt hebbende, werd zijn Wel Eerw. aldaar bevestigd den 21sten Aug. 1785, aldaar nog geen 5 jaren het Leeraarsambt bekleed hebbende, werd zijn Wel Eerw. in deze Gemeente tot Opziener hartelijk begeerd, en de pogingen daaromtrent werden niet verijdeld; want zijn Wel Eerw. werd hier in den H. dienst ingezegend den 6den Junij 1790. In deze, als ook in zijne vorige Gemeentens, heeft zijn Wel Eerw. onderscheidene beroepen van de hand gewezen.

Men kan met veel ruimte zeggen, dat zijn Wel Eerw. zich gedurende zijn verblijf alhier gedragen heeft als een getrouw Euangeliedienaar, die het woord der waarheid recht sneed, een standvastig en verstandig aanklever van onzen gezuiverden Hervormden Godsdienst, zoo als dezelve in de Formulieren van Eenigheid begrepen is.

Na 14 dagen aan eene zeer pijnelijke kwale gezukkeld te hebben, werd zijn Wel Eerw. van zijnen post afgelost; en men kan op onfeilbare Euangeliegronden vertrouwen, dat zijn Wel Eerw. is overgebragt in de zalige gewesten der volmaaktheid.

Het stoffelijk deel van den Overledenen is den 8sten dezer rouwstatig ter aarde besteld, en de plegtige nagedachtenis reeds in eene treffende Voorafspraak over *Joh.* XI: 21. den 5den, doch meer opzettelijk in eene doeltreffende en aandoenelijke Leerrede over *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwer Voorgangeren, die u het woord Gods gesproken hebben: [ende] volgt haar geloove na, aanschouwende de uitkomst [harer] wandelinge.* den 12den dezer door den Wel Eerw. en zeergel. Heer J. A. HARTMAN, waardig Euangeliedienaar te *Hier-*

den, hooggeachten en getrouwen vriend van den Overledenen, gevierd.

Voor de Weduwe, die ook het gemis van denzen waardigen Echtgenoot betreurt, zal het annus gratiæ, door de Ring-Broederen waargenomen worden.

EPE Vakant. Zie Junij 1806.

'S HERTOGENBOSCH.

WAALWIJK. D. ROMBACH, Pred. alhier, eerde van zijnen Kerkenraad, en vervolgens ook den 14den dezer, op verzoek van D. LEEMANS, Pred. te *Baardwijk*, van zijne betrekking op onze Classis ontslagen, is met broederlijke heilbede aan de hem roepende Gemeente van *Oudelande* toegewezen.

LAGEMIERDEN, HOGEMIERDEN EN HULSEL den 31sten Aug. Heden was het voor deze Gemeente een treurige dag, de Wel Eerw. Heer A. MOENS, tot hier toe onze waarde en geliefde Leeraar, nam heden van ons een vriendelijk, aandoenelijk en zegenend afscheid, met de woorden van Paulus, 1 *Thess.* V: 23. *Ende de God des vredes zelve heilige u geheel ende al: ende uwe geheel opregte geest, ende ziele, ende lichaam worde onberispelijk bewaard in de toekomste onzes Heeren Jezu Christi.*

De Heere trekke op met zijnen Knecht, en gedenke in gunst aan deze treurige Gemeente!

DRUNEN den 14den Sept. Bij vriendelijken afstand van D. ROS, Pred. te *Boxtel*, is onze beroepen Leeraar D. MOENS, in het werk der heilige bediening ingezegend, door den achtenwaardigen D. VAN HEUSDEN, Pred. te *Hilvarenbeek*, predikende over *Tit.* I: 1 *b. De genade zij met u allen. Amen.* — De Bevestigde maakte een aanvang van zijne bediening, met de taal *Jes.* LV: 5: *Ziet, gij zult een volk roepen dat gij niet en kendet, ende het volk dat u niet en kende, zal*

tot

tot u loopen, om des HEEREN uwes Gods wille, ende om des Heiligen Israels wille, want hij heeft u verheerlijkt. Met een kennelijk gepogen nam eene talrijke, ook van elders toegevloeide schare, deel in onze vreugde, en vereenigde zich met onze gebeden, dat de genade die in het zaligen van zondaren verheerlijkt wordt, met onzen Leeraar wezen, dat hij eene eer van Jezus zijn mogt, en de blijdschap hebben, om voor velen nuttig te zijn, en met hun het lied van het Lam voor den troon te zingen.

DONGEN Vakant. Zie Sept. 1806.

RAVESTEIN Vakant. Zie Nov. 1805.

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.

BERCHEM EN NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.

KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- EN KEMPELAND

BERGEIK, RIJTHOVEN, ENZ. Zie Aug. 1806.

ZON EN BREUGEL Vakant. Zie April 1806.

SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.

LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.

GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.

GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

BEEK den 9den Sept. l. l. Heden hadden wij het geluk, dat onze Gemeente en die van *Geul*, herderloos sedert het vertrek van onzen geliefden Leeraar, den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. N. GUICHARD naar de Gemeente van *Dongen* in het jaar 1797. en het overlijden van den Wel Eerw. zeer gel. Heer W. H. COX, zeer geacht Pred. te *Geul* in het jaar 1803, van eenen eigen Leeraar voorzien werd, die ook de Gemeente van *Meersem* waarnemen zal, zoolang daar geen eigen Predikant weezen zal. De Wel Eerw. Heer J. W. G. VIELHAUER,

S. S. Minist. Candidatus onder de Confistoriale Kerk van *Oedenkerke*, reeds door de Confistoriale Vergadering van *Maastricht* den 22sten **Nov.** l. l. beroepen tot den Dienst dezer Gemeente en den 19den Junij door zijne Keizerlijke Majesteit geapprobeerd, werd, na door de Confistoriaale Vergadering den 5den Aug. l. l. te *Maastricht* geëxamineerd te zijn en daarin de formulieren van eenigheid der Nederlandsche Kerk ondertekend, te hebben, heden morgen door den Hoog Eerw. Heer J. VERLOREN, President van de Confistoriale Kerk, Prof. en Pred. te *Maastricht* in den H. Dienst bevestigd met eene Leerrede over 2 *Cor.* V: 11. *Wij dan wetende den schrik des Heeren, bewegen de menschen tot het geloove, ende zijn Gode openbaar geworden: doch ik hope ook in uwe consciencien geopenbaart te zijn.* De oplegging der handen geschiedde behalven door den Hoog Eerw. Bevestiger, ook door den Wel Eerw. zeer gel. Heer S. VAN DER NOORDA, Pred. te *Heeswijk en Dinter*, terwijl de Bevestigde des namiddags zijne Intrede deed met eene Leerrede over *Jac.* V: 7*b.* en 8*a. Ziet, de landman verwacht de kostelijke vrucht des lands, lankmoedig zijnde over dezelve, tot dat het den vroegen ende spaden regen zal hebben ontfangen. Weest gy ook langmoedig, versterkt uwe herten.* De plegtigheid is in de beste orde verrigt en de beide Leerredenen zijn met algemeen genoegen der van alle kanten zamengevloeide menigte aangehoord.

Wij danken den grooten Koning zijner kerke voor zijne weldadige zorg jegens ons, ook de Nederlandsche Synodus voor hare liefde, aan welke wij ons verder ootmoedig aanbevelen en bidden den God aller genade, dat hij den arbeid onzes jongen Leeraar onder ons met eenen rijken zegen bekroone!

KLIM-

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.

MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.

VAALS Walſche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.

WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.

MAASTRICHT drie Predikantsplaatſen Vakant. Zie April 1797.

MAASTRICHT Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

EIJSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.

VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

GEERTRUIDENBERG. Van hier is vergeten, aan den Correspondens der Boekzaal op te geven, dat de Wel Eerw. Heer M. J. VAN NIMWEGEN, tot dien tijd, toe onze, doch nu reeds *Vliſſingen's* zeer geliefde Leeraar, op den 17den Aug. zijne afſcheidsrede onder ons met vele aandoening van Spreker en Hoorders gehouden heeft over de woorden van 3 *Joh.* vs. 4. *Ik heb geen meerdere blijdſchap, dan hier in, dat ik hoore dat mijne kinderen in de waarheid wandelen.* De Eerw. Kerkenraad heeft daarop terſtond ter plaatſe, daar 't behoort, tot de beroeping van eenen tweeden Predikant naar gewoonte handopening verzocht; doch, bij Decreet van zijne Majeſteit den Koning van *Holland* van den 25ſten Sept. is de tweede Predikants-plaats bij dèze Gemeente gemortificeerd, en de geheele dienst alhier, met afſchaffing van alle weekbeurten, aan haren tegenwoordigen Predikant, en deszelfs opvolger in den tijd opgedragen. Dus is

GEERTRUIDENBERG niet meer Vakant.

BRANDWIJK EN GIJBELAND. Zie Sept. 1806.

OUD-BEIJERLAND. Zie Aug. 1806.

NUMANSDORP (BUITENSLUIS) Vakant. Zie Julij 1806.

DELFT EN DELFTSLAND.

ZOETERMEER EN ZEGWAARD den 26sten Sept. D. D. VAN DER LEEUW, van hier beroepen naar *Wageningen*, van zijne verbintenis aan deze Gemeente behoorlijk ontslagen zijnde, heeft de Eerw. Kerkenraad, ten overstaan der Consulenten DD. J. SPOORS en S. KAM, Predd. te *Leijdschendam* en *Berkel* dit volgende zestal geformeerd:

DD. P. LITAART, Predd te *Gouwerak*. J. J. VAN SITTERT, te *Venhuizen*. D. INDEWEIJ, te *Werkhoven*. S. J. H. VAN HENGEL, te *Heemstede*. H. VAN BLOKHUIZEN, te *Kethel*. D. VAN LEEUWEN, te *Nieuw Hellevoet*.

Deze Nominatie ter electie gepresenteerd zijnde aan den Wel Ed. geb. Heer G. VAN AALST SCHOUTEN, als Ambachtsheer van *Zoetermeer*, is daar uit door zijn Wel Ed. geb. geëligeerd D. J. J. VAN SITTERT, Pred. te *Venhuizen*, welke electie, in een Kerkelijk beroep vetanderd zijnde, den beroepenen is toegezonden, die, na eenige dagen van beraad, hetzelve in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

Den 12den Octob. heeft D. D. VAN DER LEEUW, zijne affscheids-predikatie gedaan met 2 *Cor.* VI: 1. *Ende wij* [*als*] *medearbeidende bidden* [*u*] *ook, dat gij de genade Gods niet vergeefs mogt ontvangen hebben.*

VLAARDINGEN Vakant. Zie Junij 1806.

LEIDEN EN NEDER-RHYNLAND.

OEGSTGEEST. Onze geliefde Leeraar D. D. K. HARMSEN, getroffen door veele sprekende bewijzen van onze gehechtheid aan hem en zijne Euangeliedienst, heeft voor eene beroeping na *Zonnemair*, hem in de maand Aug. opgedragen, tot onze groote blijdschap vriendelijk bedankt. Hij maakte ons dit zijn besluit bekend op den 7den Sept.

Sept. in eene Voorafſpraak uit *Philipp.* I: 8. God zegene het verblijf van onzen Leeraar tot bevordering van ons waar geluk, en zorge gunſtig voor de Gemeente van *Zonnemair*.

KATWIJK AAN ZEE Vakant. Zie Sept. 1806.

NOORDWIJK AAN ZEE Vakant. Zie Nov. 1805.

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

GOUDA den 2ſten Octob. In de Clasſicale Vergadering, heden alhier gehouden, verſcheende Wel Eerw. Heer H. DONKER, geacht Leeraar te *Onderkerk en Krimpen aan den Ijſſel*, behoorlijk gevolmagt van den Eerw. Kerkenraad van *Oud Beijerland*; om te bevorderen de losmaking van D. C. L. VAN DEN BROEK, tot nog toe Pred. te *Berkenwoude en den Achterbroek*, doch beroepen te *Oud Beijerland*: daar toe overgevende, zoo de Acte van Qualificatie op zijn Wel Eerw. als de verdere beroepſtukken, nevens de Acte van Dimisſie van zijn Eerw. Kerkenraad en Gemeente, op den 16den dezer verleend. De Eerw. Vergadering alle de genoemde ſtukken in behoorlijke orde bevindende, en tevens vernemende de bereidwilligheid van den beroepenen om deze roeping in de vreeze des Heeren te eerbiedigen, heeft dezen onzen waarden medebroeder, ſchoon ongaarne, van zijne betrekking op dezelve ontſlagen, en zijn Wel Eerw. met zegenbede aan de Gemeente van *Oud Beijerland* en aan de Clasſis van *Zuid Holland* toegewezen, met laſt aan den Heer Scriba, om zijn Wel Eerw. eene loflijke Acte Dimisſionis te geven; waarop zijn Wel Eerw. van deze Vergadering een zegenend en vriendbroederlijk afſcheid genomen heeft, het welk met zegenbede over zijn perſoon en dienst in zijne aanſtaande Gemeente door D. Præſes beantwoord werd. Zijn Wel Eerw. is voornemens D. V. den 26ſten dezer van zijne

geliefde Gemeente een plegtig affcheid te neemen. Dus ſtaat

BERKENWOUDE EN DEN ACHTERBROEK eerlang Vakant te worden: waarom de Kerkenraad Heeren Proponenten verzoekt, hoe eerder, hoe liever hunne gaven alhier te laten hooren, verlangende, om ſpoedig tot de beroeping van eenen anderen Leeraar te kunnen overgaan.

SCHIELAND.

POORTUGAAL. Op Zondag den 14den Sept. maakte onze geliefde en ons lief hebbende Leeraar D. J. HORTHEMELS HANSSEN ons bekend, dat 'er eene wettige beroeping tot Herder en Leeraar in de Hervormde Gemeente te *Steenbergen* op hem was uitgebragt — en dat hij die beroeping drie weken in ernſtige overweging zoude nemen.

Wij verzuimden dien tijd niet, om van onze zijde alles in het werk te ſtellen — ten einde zijn Eerw. te bewegen, om voor die beroeping te bedanken en bij ons te blijven. De uitkomst van onze pogingen was voor ons zeer verblijdend, wanneer onze Leeraar op Zondag den 5den Octob. des voormiddags ons bekend maakte, dat hij uit liefde tot ons voor de beroeping van *Steenbergen* beleefdelijk bedankt had, terwijl zijn Eerw. zich des namiddags plegtig weder aan ons verbond met eene Leerrede over *Geneſ.* XXII: 14. het laatſte gedeelte. *Op den berg des Heeren zal 't voorzien worden.* De koning zijner kerke geve zijne hooge goedkeuring over dit genomen beſluit van onzen Leeraar, doe hem verder tot eenen zegen onder ons arbeiden, en zorge in gunſt voor de Gemeente van *Steenbergen*.

ROTTERDAM. Zie Aug. 1806.

ROTTERDAM Vakant. Zie Julij 1806.

GORINCHEM.

WIJK den 16den Sept. 1806. Daar wij voor eenigen tijd van D. G. SCHOONDERBEEK, Pred. te

Ot-

Otterloo, de voor ons onaangename tijding ontvongen; dat hij zich in gemoede verpligt gevonden had, om voor onze, op hem zoo eenparig uitgebragte beroeping vriendelijk te bedanken; zoo zijn wij heden, ten overſtaan van de Deputaten van den *Heusdenſchen* Ring, nogmaals bij den anderen gekomen, om eene nieuwe beroeping te doen. — Ter bereiking van dit ons oogmerk hebben wij eerst op het zestal gebragt:

DD. F. C. EVERAARS, Predd. te *Lopik en Cabauw*. C. A. LEERMANS, te *Engelen en de Schans*. P. VERHAGEN METMAN, te *Vlijmen en Onzenoort*. J. SJOENIS, te *Meeuwen en Hagoort*. J. W. CHATIN, te *Veen* en S. VAN HOEK, te *Aalburg en Heesbeen*. Vervolgens werden de drie eerſten op het drietal gebragt, en daaruit werd met eenparige ſtemmen beroepen de Wel Eerw. Heer F. C. EVERAARS, Pred. te *Lopik en Cabauw*.

MEEUWEN EN HAGOORT. Den 3den Sept. overleed alhier D. H. KUMSIUS, die onze Gemeente den tijd van eene halve eeuw door leer en wandel geſticht had, en ſedert den jaare 1802. door het Gouvernement gunſtig Emeritus verklaard was. Onze tegenwoordige Leeraar D. J. SJOENIS gedacht op den 14den daar aan volgende in eene opzettelijke Leerrede uit *Hebr.* XIII: 7*a*. *Gedenkt uwer Voorgangeren, die u het woord Gods geſproken hebben*, aan deezen zijnen ouden, braven, en door ons altijd hartelijk geliefd geweest zijnde Voorganger, en wekte ons met nadruk op, om nog veel van achteren aan dien getrouwen Evangelietaal te gedenken, dien wij zo dikwerf uit dezen, nu zwijgenden mond gehoord hadden.

GORINCHEM. Den 28ſten Sept. wierd onze Gemeenten in de diepſten rouw gedompeld, door het vroegtijdig en onverwacht overlijden van onzen jongſten Leeraar D. A. A. VAN OSSENBERCH, aan eene kwaadaardige koortsziekte, en daar bij komend rood-

roodvonk in den ouderdom van 44 jaren en ruim anderhalve maand. — Acht dagen te voren had hij nog, met al den ijver van eenen graag getrouwen Evangeliedienaar, tot twee onderscheidene reizen, ons den Heere Jezus, als den eenigen algenoegzaamen en gewilligen Verlosser gepredikt. Slegts twee jaren en omtrent negen maanden mogten wij van zijn aangenaam en nuttig verkeer voordeel trekken; terwijl de naburige Gemeentens van *Leerbroek* en *Woudrichem*, onder welke hij, zedert 1786. als Leeraar verkeerde, met ons en met zijne bitter bedroefde weduwe Mejufvrouw M. E. ARENTS VAN JUCHEM over zijn gemis treuren, doch niet als zulken, die geen hoop hebben; onze vriend, in wiens hart warme liefde voor zijnen Godsdelijken Meester, onzen Heer woonde, smaakt nu in deszelfs onmiddelijke nabijheid de reinste genoegens, den heerlijksten loon op zijnen zo vrugtigen arbeid.

Met diep getroffen harten hebben zijne drie Ambtgenooten de eerste reis dat zij tot ons het woord spraken, ons bij dat onverwagte ontslapen nadrukkelijk bepaald; en ernstig aangespoord, om nimmer alle die goede woorden te vergeten, die hij ons steeds ter onzer voorbereiding voor de eeuwigheid op het hafte gedrukt heeft. En dus is nu aan der Leeraarsplaatsen te

GORINCHEM Vakant.

HEUKELOM. Zie Sept. 1805.

VOORNEN PUTTEN.

BRIELLE den 18den Sept. Ter vervulling van de alhier openstaande Leeraarsplaats, heeft de groote Kerkenraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente gemaakt dit twaalftal van Predikanten:

DD. P. G. MARI, Predd. te *Streefkerk*. G. G. AKERSLOOT, te *Nieuwbeijerland*. D. ROOT, te *Werkendam*. A. KOPPEN, te *Hien en Doodeweert*.

P.

P. J. VAILLANT, te *Spijkenisse*. J. VAN LOKHORST, te *Geervliet*. A. GOTTELING, te *Oostgensplaat*. H. PAUW, te *Breda*. A. VAN OSSENBRUGGEN, te *Oudenschoot*. J. W. IRHOVEN LEEMAAN, te *Bergen op den Zoom*. A. HAVERKAMP, te *Benthuizen* en J. H. ALDENRATH, te *Rhijnsburg*.

Uit deze nominatie is vervolgens op den 25sten Sept. gemaakt die zestal:

DD. HAVERKAMP, KÖPPEN, PAUW, ALDENRATH, IRHOVEN LEEMAAN en AKERSLOOT.

Waaruit op het drietal geplaatst zijn:

DD. IRHOVEN LEEMAAN, HAVERKAMP en PAUW.

Dit drietal door den Ed. Achtb. Raad dezer stad gunstig goedgekeurd zijnde, is daaruit eenparig beroepen D. H. PAUW, Pred. te *Breda*; welke beroeping, na dat zij mede de goedkeuring van welgemelden Raad had bekomen, den Beroepenen toegezonden en door zijn Wel Eerw. na eenigen tijd beraads, tot onze blijdschap, in des Heeren vreeze is aangenomen.

BRIELLE den 12den October. Heden werden bij vernieuwing verontrust, daar onze veelgeliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. S. VAN STAVEREN, ons aan het slot zijner Leerrede in de namiddagbeurt bekend maakte, dat eene wettige beroeping tot Herder en Leeraar in de Nederduitsche Hervormde Gemeente van *Campen* op hem was uitgebragt, en dat hij dezelve eenigen tijd in ernstige en eerbiedige overweging genomen had. — Het was heden juist zeven jaren, dat hij den Euangeliedienst onder ons aanvaarde, en daar zijn persoon en dienstwerk bij ons op prijs staat, is onze verslagenheid op deze tijding groot, en zijn onze aanzoeken, om hem tot een langer verblijf bij deze Gemeente te bewegen, zeer vele en dringend. God verblijde ons eerlang met eenen gelukkigen uitslag van onze wenschen en pogingen!

BRIELLE. Waalsche Kerk. Zie Maart 1806.

ROCKANJE. Zie Sept. 1806. onder *Brielle*.

'S GRA-

'S GRAVENHAGE.

'S GRAVENHAGE. Den 6den Octob. is door D. J. J. DERMOUT, Pred. alhier præparat. geëxamineerd, en vervolgens door de Eerw. Classis van *'s Hage* tot Proponent aangenomen en tot den openbaren Predikdienst toegelaten D. ARNOLDUS WILHELMUS HASELAAR. De proefteksr was *Joan.* III: 16. het Examen in het Hebr. geschiedde over *Ps.* XXV. in het Grieksch over het tekstkap. en de Scriba is gelast dien uitmuntenden Jongeling een zeer loffelijk Testimonium te geven.

WASSENAAR. Zie Sept. 1806.

WOERDEN EN OVER-RHIJNLAND.

NIEUWVEEN den 28sten Sept Onze waarde Leeraar D. E. J. VAN WEZEL, na Collatie van de Hoog Welgeb. Heer W. RENÉ VAN TUIJL VAN SERROOSKERKEN, in de Gemeente van *Westbroek en Achtienhoven* beroepen zijnde, gaf na eenige dagen van beraad, aan het einde zijner Leerrede kennis, dat hij die beroeping had aangenomen. Dus zal

NIEUWVEEN Vakant worden.

BUUREN.

BEUSICHEM Vakant. Zie Sept. 1806.

LEERDAM Vakant. Zie Sept. 1806.

BREDA.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Meij 1805.

NOORD-HOLLAND.

ALKMAAR.

EGMOND BINNEN EN AAN DEN HOEF den 8sten Sept. D. I. J. VRIJMOET PLOEMIS, voor de beroeping, den 24sten Aug. op zijn Wel Eerw. uitgebragt, niettegenstaande de hoop, waarmede wij ons, om meer dan eene rede, meenden te kunnen vleijen, bedankt hebbende, formeerde de Kerkenraad andermaal, in tegenwoordigheid der Consulenten DD. J. LA LAU en H. WESSELS, Predd. te

Hei-

Heiloo en *Egmond aan Zee*, een zestal van Predikanten en bragt daarop:

DD. S. D. DE KEIZER, Predd. te *Zegveld*. A. C. ROMSWINKEL, te *Ethen en Drongelen*. ... MEILING, te *Brummen*. W. ZIMMERMAN, te *Oudderp en Oterleek*. P. VAN DER HAGEN SPEELMAN, te *Varik* en S. VAN DER MEER, te *Altforst*, *Appelthern en Horsfen*.

Op het drietal werden gebragt:

DD. DE KEIZER, ROMSWINKEL en MEILING.

Door Mansledematen werd hier uit eenparig beroepen D. S. D. DE KEIZER, Pred. te *Zegveld*, en dit beroep, door den Wel Edelgeb. Heer Mr. J. P. T. TINNE. Heer der *drie Egmonden met Rinnegom*, daartoe vooraf handopening verleend hebbende, geapprobeerd zijnde, heeft de beroepen Leeraar hetzelve, na eenigen tijd van beraad, aangenomen. — Nu verblijden wij ons, en zien dezen Leeraar met verlangen te gemoet.

COLHORN. Uit de te voren gemelde Nominatie tot Leeraar beroepen zijnde D. H. WESSELS, Pred. te *Egmond aan Zee*, doch zijn Eerw. vriendelijk voor deze beroeping bedankt hebbende, heeft de Kerkenraad onder 't beſtuur der gewone Conſulenten den 18den Sept. deze Nominatie geformeerd:

DD. A. NUMAN, Predd. te *Oud Niedorp enz.* A. GREIDANUS, te *Zuidzijpe* en J. KROON, Pred. buiten vaste bediening.

Waaruit op den 21ſten daar aan volgende, met algemeene ſtemmen beroepen is D. J. KROON, die deze beroeping volvaardig en in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

ALKMAAR. In onze Claſſicale Vergadering, den 7den Octob. alhier gehouden, zijn de twee bovengemelde beroepingen Kerkelijk geapprobeerd, zullende D. J. KROON, D. V. den 2den Nov. te *Colhern*, en D. S. D. DE KEIZER, den 16den Nov. te

Eg-

Egmond, binnen, in hunne bedieningen bevestigd worden.

CALLANTSOOG Vakant. Zie Sept. 1806.

HARINGHUISEN Vakant. Zie Julij 1806.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

HAARLEM.

HAARLEM den 7den Octob. In onze Classicale Vergadering op heden geschiede het præparat. Examen van den Student WILLEM SAMUEL DE VISSER, Zoon van D. S. DE VISSER, Pred. te *Aalsmeer*. Na een kort Voorstel van zijn Eerw. over 2 *Cor.* V: 21. verrigtede D. P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Krommenie*, dit werk, en gaf de Examinandus in alles zoo veel genoegen aan de Vergadering, dat zijn Eerw. met hartelijke blijdschap en zegenbede, solito more, onder het getal der Proponenten aangenomen werd.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

KOOG staat Vakant te worden. Zie Junij 1806. 't Naberigt.

AMSTERDAM.

OUDERKERK AAN DEN AMSTEL den 21sten Sept. 1806. Deze dag was voor ons een dag van blijdschap, daar onze beroepen Leenaar de Wel Eerw. Heer W. BREIJL, heden voormiddag in het heilig dienstwerk onder ons werd ingezegend door zijn Behuwd-Vader, de Wel Eerw. Heer H. HUSLIJ VIERVANT, waardig Euangeliedienaar te *Amsterdam*, aan wien de Wel Eerw. Heer H. VAN HALL, Pred. te *Sloterdijk*, op vriendelijk verzoek deze beurt had afgestaan. De Bevestiger predikte bij deze gelegenheid uit de *Openbaring van Joannes*, het 2 kap. en wel het laatste gedeelte van het eerste en eerste lid van het 2de vs. *Dit zegt hij die de zeven sterren in zijne regterhand houdt, die in het midden der zeven gouden kandelaaren wandelt. Ik weet uwe werken.* De Bevestiger

vestigde deed hier op des nademiddags zijne Intrede met het zeggen des Heilands, *Joan.* bV. 34. *Jezus zeide tot haar: mijne spijze is, dat ik doe den wille des geene die mij gezonden heeft en zijn werk volbrenge.* Beide deze plegtigheden zijn tot groot genoegen dezer Gemeente en eene talrijke schare, die van elders hier waren zamengekomen, afgeloopen.

En heeft zijn Wel Eerw. den 6den Octob. in de Classis op zijn verzoek zitting en stem bekomen.

HOORN.

AARDSWOUDE. *Zie Sept. 1806.*

ENKHUIZEN.

ENKHUIZEN den 23sten Octob. Heden is de Heer D. VALKENBURG, beroepen tot Pred. te *Hervershoef*, in de tegenwoordigheid van den Hoog Eerw. Heer J. H. MOLENGRAAF, Deput. der Synode, perempt. geëxamineerd, door den Wel Eerw. Heer TH. ADRIANI VISCH, Pred. te *Bovenkarspel*. De Heer VALKENBURG deed een Voorstel over *Joh.* X: 30. Het onderzoek geschiedde in het Hebr. over *Psalm* CX. en in het Gr. over het tekstkap. vervolgens over eenige voorname waarheden, die volgens des Heeren woord, in onze Hervormde Kerk beleden worden. De Examinator is voor zijne genomene moeite bedankt, en de Geëxamineerde aan de roepende Gemeente toegewezen.

De bevestiging zal bij welzijn geschieden den 9den Nov. aanstaande, door den Wel Eerw. Heer HABBEMA, Pred. *Purmerende*, bij vrijwilligen afstand van den Wel Eerw. Heer C. E. D. DUITSCH, Pred. te *Hem*.

VENHUIZEN. Onze hartelijk geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. J. VAN SITTERT, heeft op Zondag den 19den dezer aan de Gemeente bekend gemaakt, dat zijn Eerw. zich verpligt heeft gevonden het beroep naar *Zoetermeer en Zegwaart*,

in de vreeze des Heeren aan te nemen. Wij betreuren het aanſtaand verlies van hem, die ons met reden dierbaar was geworden, doch wij zijn verpligt in de ſchikking der hooge Voorzienigheid te berusten. Dus zal

VENHUIZEN eerstdaags Vakant worden.

MEDEMBLIK. Zie Aug. 1806.

E D A M.

ZUNDERDORP den 12den Octob. Onze beroepen Leeraar, D. C. J. DE BEER, werd heden onder ons in den heiligen dienst bevestigd, door D. J. VERKERK, Pred. te *Slooten* bij *Amſterdam*, aan wien D. B. HAVERKAMP, Pred. te *Broek in Waterland*, deze beurt vriendelijk had afgeſtaan, met de woorden van JEZUS, *Matth.* V: 13, 14, 15 en 16. *Gij zijt het zout der aarde: indien nu het zout ſmakeloos wordt, waar mede zal* [*het*] *gezouten worden? Het deugt nergens toe meer, dan om buiten geworpen, ende van de menſchen vertreden te worden. — Laat uw' licht alzoo ſchijnen voor de menſchen, dat zij uwe goede werken mogen zien, ende uwen Vader, die in de hemelen is verheerlijken.* Onze bevestigde Leeraar deed des namiddags zijne Intrede onder ons, met de woorden van den XXXIIſten *Psalm* het 8ſte vers: *Ik zal u onderwijzen, ende u leeren van den weg, dien gij gaan zult; ik zal raad geven, mijn oog zal op u zijn.*

Beide deze Leerredenen zijn met zeer veel genoegen door eene talrijke Gemeente aangehoord.

LANDSMEER. Zie Sept. 1806.

PURMERLAND. Zie Sept. 1806.

EDAM. Zie Aug. 1806.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

ZEE-

ZEELAND.

WALCHEREN.

WISSEKERKE. Den 19den Jan. van dit jaar vierde onze geliefde Herder en Leeraar D. H. DE KOE, zijnen 25 jarigen dienst in de Gemeente te *Borſelen*, *Baarland*, *Bleiswijk*, *'s Gravenpolder* en alhier, tot eene dankbare erkentenis aan God, met de woorden van Paulus 1 *Cor.* XV: 10. *Doch door de genade Gods ben ik dat ik ben: en zijne genade die [aan] mij [bewezen is,] en is niet ijdel geweest, enz.* De Heere ſtelle zijn Wel Eerw. nog lange tot eenen uitgebreiden zegen onder ons!

KOUDEKERKE. Den 25ſten Meij 1806 is bevestigd geworden de Wel Eerw. Heer J. W. DE BRUIJN, laatst Pred. te *Oud Vosſemeer*, door den Wel Eerw. Heer A. OFFERS, Pred. te *Ritthem*, met de woorden van den Euangelist *Joh.* X: 41, 42. *Ende velen kwamen tot hem en de zeiden: Joannes en dede wel geen teekenen: maar alles wat Joannes van dezen zeide, was waar. Ende velen geloofden aldaar in hem.* En de Bevestigde deed zijn intrerede onder ons met de woorden van Paulus, *Hebr.* II: 3, 4. *Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zoo grooten zaligheid geen acht en nemen? dewelke begonnen zijnde verkondigd te worden door den Heere, aan ons bevestigd is geworden van de gene die [hem] gehoort hebben: God boven dien mede getuigende door teekenen ende wonderen, ende menigerlei krachten, ende bedeelingen des Heiligen Geests, na zijnen wille.*

Alles geſchiedde onder een grooten toevloed van Toehoorders, en tot zeer veel genoegen.

MELIS EN MARIEKERKE. Maakte onze veelgeachte Leeraar, D. N. VAN DORT, ons op den 8ſten Junij in zijne Vooraſſpraak des voormiddags bekend, dat hij eene eenparige en wettige beroe-

ping, door de Wel Eerw. Consistoriale Kerkvergadering van *Sluis* op zijn persoon uitgebragt, naar de Herder- en Godsdienstlievende Gemeente van *St. Anna ter Muiden* ontvangen had; acht dagen daar na, predikende over 1 *Cor.* II: 1. verklaarde hij ons in het aandringend deel zijner Toepassing, met de eigene woorden van den Zaligmaker: *Ik zal niet veel meer met u spreken*, zijn aanzienlijk vertrek van ons; terwijl de gemelde beroeping hem zoo duidelijk en van dien aart voorkwam, dat hij geene vrijheid gehad heeft dezelve af te slaan, maar zich had verpligt gerekend, om onder opzien tot zijnen grooten Zender, dezelve aan te nemen.

Wij billijken zijne keuze. God trekke met zijnen Dienaar op, stelle hem tot eenen uitgebreiden zegen in zijne aanstaande Gemeente en zorge in liefde voor deze Gemeente!

CLEVERSKERKE den 8sten Junij. Heden hadden wij het genoegen dat onze beroepenen Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. M. HOFMAN, onder ons in den heiligen dienst bevestigd werd, door den Wel Eerw. Heer A. D. DE LIGNIJ, waardig Evangeliedienaar te *Veere* en Director dezer Gemeente. Zijn Eerw. legde een grondslag zijner Leertrede, *Hebr.* XIII: 17. *Zijt uwen voorgangeren gehoorzaam, ende zijtze onderdanig. Want zij waken voor uwe zielen, als die rekenschap geven zullen: opdat zij dat doen mogen met vreugde, ende niet al zuchtende. Want dat en is niet nuttig.* De oplegging der handen geschiedde, behalven door den Wel Eerw. Heer Bevestiger, ook door de Wel Eerw. Heeren O. RIPPING, N. VAN RIJSSEL, J. POPPE, J. D. DE ROCHEFORT en O. J. LETTE, resp. Predd. te *Middelburg*, *Arnemuiden*, *Cortgene*, *Gapinge* en *Zoutelande*. De hand van Broederschap werd zijn Eerw. toegereikt door zij-

zijnen naasten nabuur, D. N. VAN RIJSSEL, Pred. te *Arnemuiden*.

Onze beyestigde Leeraar begon des namiddags den Euangeliedienst onder ons, met de woorden van Paulus, 2 *Cor.* V: 19 en 20. *Want God was in Christo de wereld met hem zelve verzoenende: hare zonden haar niet toerekenende: ende heeft het woord der verzoeninge in ons gelegd. Zoo zijn wij dan gezanten van Christi wege, als of God door ons bade: wij bidden van Christi wege, laat u met God verzoenen.*

Het werk van dezen geheelen dag is tot genoegen van een groot getal van Toehoorders gelukkig volbragt. De Heer der Kerke doe het onzen Leeraar bestendig welgelukken, en zegene zijnen dienst tot heil dezer Gemeente!

NB. De vier bovenstaande berigten zijn door een zeker toeval verzuimd op zijn tijd verzonden te worden.

ARNEMUIDEN den 5den Octob. Op den 8sten Sept. ontving onze hartelijk geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer N. VAN RIJSSEL eene wettige beroeping naar de aanzienelijke Gemeente van *Tholen*. De Wel Eerw. Heer N. BORSBOOM, waardig Euangeliedienaar in de Gemeente van *Serooskerke*, maakte ons dit bekend op den 14den daaraanvolgende, bij absentie van onzen Leeraar.

Zoodra zijn Eerw. was teruggekeerd, zochten wij, door vriendelijke aanzoeken zijn Eerw. die nog maar ruim twee jaren onder ons gearbeid heeft, te bewegen om ditmaal bij ons te blijven. Dan onze pogingen zijn vruchteloos geweest; daar zijn Eerw. ons heden bekend maakte, zich in gemoede verpligt te hebben gevonden de beroeping naar *Tholen* opteevolgen, zoo dat wij tot onze gevoelige smerten moeten melden, dat

ARNEMUIDEN eerlang staat Vakant te worden.

NIEUWLAND den 12den Octob. Heden was voor ons een blijde dag, onze beroepene Leeraar de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. A. F. MONNEMIUS, van *Zoelen* tot ons overgekomen, werd plegtig in het heilig dienstwerk onder ons ingezegend door den Wel Eerw. zeer gel. Heer N. VAN RIJSSEL, Leeraar in de Gemeente te *Arnemuiden*, de Heer Bevestiger predikte 's voormiddags *Hebr.* XII: 25. *Ziet toe dat gij dien die spreekt niet en verwerpt: want indien deze niet en zijn ontvloden, die den genen verwierpen welke op aarde Godlijke antwoorden gaf, veel meer [en zullen] wij niet [ontvlieden,] zoo wij ons van dien afkeeren die van de hemelen [is:]* En de Heer Bevestigde maakte 's nam. eenen aanvang van zijnen dienst onder ons met Paulus betuiginge 2 *Cor.* V: 20. *Zoo zijn wij dangezanten van Christ wege, als of God door ons bade: wij bidden van Christi wege, laat u met Godt verzoenen.* Beide deeze Leerredenen werden onder eenen grooten toevloed van Hoorders uit de omliggende Gemeenten tot algemeen genoegen aangehoord.

God stelle zijnen knecht onder ons tot eenen uitgebreiden zegen!

BRESKENS staat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

IZENDIJKE. Zie Maart 1806.

St. ANNA TER MUIDEN Vakant. Zie April 1805.

VLISSINGEN Walsche Kerk Vakant. Zie Dec. 1803.

RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.

MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.

WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.

PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.

AARDENBURG Walsche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.

OOSTBURG Walsche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

SAS VAN GENT Walsche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.

SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.

EEDE Vakant Zie Maart 1798.

CADZAND Walsche Kerk Vakant. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

HAAMSTEDE Vakant. Zie Junij 1806.

ZIERIKZEE Walsche Kerk Vakant. Zie Octob. 1805.

ZONNEMAIR Vakant. Zie Sept. 1805.

ZUID-BEVELAND.

ELLEWOUTSDIJK Vak. Zie Aug. 1806.

'T FORTH TE BATH Vak. Zie Julij 1806.

OUDELANDE Vakant. Zie Maart 1806.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

THOLEN den 4den Sept. Heden heeft de Kerkenraad, mee communicatie en speciaal overleg met Gecommitteerden uit de Ed. Achtb. Regering dezer Stad, ter vervulling van eene der Predikantsplaatsen, dit twaalftal van Wel Eerw. Heeren Predikanten geformeerd:

DD. J. HORTHEMELS HANSSEN, Predd. te *Portugal*. P. M. VAN BAAK, te *Nieuwe Tonge*. P. VAN RADEN, te *Nieuwerkerk in Duivelaud*. N. VAN RIJSSEL, te *Arnemuiden*. G. BLAAUBEEN, te *Sluis in Vlaanderen*. C. HERMSEN, te *Rijswijk* onder *Thiel*. H. L. HOFMAN, te *Jisp*. G. H. SCHUTTER, te *Oosterland*. G. J. LETTE, te *Zoutelande*. J. H. CLINGE, te *Oostburg*. R. M. VAN ALTENA, te *Princenhage* en G. C. 'T HOOFD, te *Maasdam*.

Waaruit op het 6tal zijn gebragt:

DD. P. M. VAN BAAK, N. VAN RYSSEL, J. H. HANSSEN, P. VAN RADEN, G. H. SCHUTTER en G. BLAAUBEEN.

En vervolgens op het 3tal:

DD. P. M. VAN BAAK, N. VAN RIJSSEL en J. H. HANSSEN.

En is op den volgenden 5den Sept. met eene groote meerderheid van ſtemmen alhier beroepen D. N. VAN RIJSSEL; Pred. te *Arnemuiden*; die deze beroeping, na drie weken beraad, tot onze blijdſchap in des Heeren vreeze heeft aangenomen.

OUD VOSSEMEER Vakant. Zie Julij 1806.

STEENBERGEN Vakant. Zie Junij 1806.

UTRECHT.

UTRECHT.

MIJDRECHT ſtaat Vakant te worden. Zie Sept. 1806.

TER AA ſtaat Vakant te worden. Zie Sept. 1806.

AMERSFOORT.

WOUDENBERG den 21ſten Sept. Deze dag was voor ons een dag van groote blijdſchap, op den welken wij onzen nieuwen beroepenen Leeraar, den Wel Eerw. Heer A. SCHOUR tot den Dienſt des H. Evangelium onder ons mogten zien inwijden; dit gewigtig werk is op verzoek van zijn Wel Eerw. en bij vriendelijken afſtand van den Heer Examinator tot zijne en onze groote blijdſchap verrigt, door zijnen hartelijk geliefden vriend den Wel Eerw. zeergel. Heer W. BROES, V. D. M. te *Leijden*, de Bevestiging deed genaamt, reffende Leerrede over des Apoſtels betuiging 1 *Cor.* III. 9. *Wij zijn Gods medearbeiders*, de oplegginge der handen geſchiedde behalven door den Heer Bevestiger en D. C. D. SWAVENBURG, Pred. te *Bunſchoten*, als daar toe door de Eerw. Claſſis gecommitteerd zijnde, mede door de Wel Eerw. Heeren A. VAN BRUNINGEN, J. R. WIJS, G. ELIAS, S. S. Th. Dr. en A. M. TER HUVEN, reſp. Pred. te *Utrecht*, *Leerſum*, *Scherpenzeel* en *Lunteren*; terwijl onze jonge Leeraar zijn dienſtwerk onder ons aanvaardde met een beknopt voorſtel over 1 *Cor.* III. 11. *Want niemand kan een ander fondament leggen dan het geene gelegt is, het welk is Jeſus Chriſtus.* Hartelijk wen-

wenschen wij dat zijn Wel Eerw. velen als levendige steenen op dit onwankelbare fondament mag opbouwen tot een Geestelijk Huis en heilig Priesterdom, door dewelke God in de tijd en in de eeuwigheid wil verheerlijkt en grootgemaakt worden.

WESTBROEK EN ACHTIENHOVEN. Gaven wij in de vorige maand berigt van eene beroeping tot Herder en Leeraar in deze Gemeente, uitgebragt op den Wel Eerw. Heer E. J. VAN WESSEL, Pred. te *Nieuween*, welke deze beroeping 14 dagen in beraad hadde genomen.

Thans kunnen wij tot onze blijdschap melden, dat zijn Eerw. deze beroeping onder opzien tot den Heere heeft aangenomen. Wij verlangen naar zijne komst, en hebben hoope dat zulks nog voor den winter zijn zal.

DUNSCHOTEN. Nadien onze veel geliefde Leeraar D. G. D. SWANENBURG, beroepen zijnde te *Medemblik*, voornemens is in de volgende maand deze te verlaten, zoo worden de Heeren Predikanten bij dezen vriendelijk verzocht om hoe eerder zoo liever hunne gaven voor de Gemeente te dezer hoore, alzoo de Kerkenraad verlangt om zoo spoedig als mogelijk is, wederom over te gaan tot het beroepen van eenen anderen Herder en Leeraar.

AMERSFOORT Vacant. Zie Junij 1806.

RHEENEN EN WYK.

VEENENDAAL Vacant. Zie Jan. 1806.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

IDAARD den 24sten Sept. Heden genoten wij het genoegen, dat alhier het nieuw Orgel Gode en zijnen dienst plegtig werd toegewijd. —

Onze Pred. D. J. WESSELIUS behandelde bij die gelegenheid voor eene zeer groote schare van menschen den 68sten *Psalm. Halelujah. Looft Gode in*

zijn heiligdom, enz. en zocht naar aanleiding van denzelven aantetoonen, *en* dat het betamelijk zij God te loven, en dat zulks gepast geschiede, gelijk met allerleie toonkunstige speeltuigen, zoo ook en bijzonder met het Orgel; zijnde, ten bewijze van dit laatste, *zoo* door een Zangchoor, *als* door de Vergadering, onderscheidene gezangen uit de Liederen van den waardigen SCHUTTE en *Psalmen*, alles onder 't geleide van het Orgel, gezongen.

Dit Orgel is gemaakt onder het opzigt van den Heer L. VAN DAM, Orgelmaker te *Leeuwarden*, door deszelfs oudsten zoon, L. VAN DAM, en heeft, bij het opnemen van het werk, de volledige goedkeuring weggedragen; zijnde hetzelve opgenomen door Mr. H. B. IDZERDA, Schoolhouder en Organist in 't naburig *Grouw*, en A. VAN DER MEULEN, Organist te *Leeuwarden*, door wien hetzelve, bij de inwijding ook is bespeeld. Voorts is alles ordentlijk en tot genoegen afgeloopen.

BERGUM. Deze Gemeente verblijdt zich thans in den dienst van haren verwachten Leeraar. De Wel Eerw. Heer H. NIEUBUUR FERFF deed den 15den Sept. tot groot genoegen van vele kundige Hoorders, zijne Intreêrede over 2 *Cor.* III: 17. tot het vijfde vers van 't IVde Hoofdst. ingeslooten. *De Heere nu is de Geest, enz.* En geniete hier een ruimen Euangeliezegen!

BOORNBERGUM, ENZ. Onze geliefde Leeraar H. E. RIEGERSMA, in wiens dienst en omgang wij ons slechts drie jaren hebben mogen verheugen, maakte den 21sten Sept. ons in eene Voorafspraak over *Hand.* XV: 32 en 33, tot onze ontroering bekend, dat zijn Eerw. op den 15den derzelve maand te *Kubaard*, onder de Eerw. Clasis van *Bolsward*, beroepen was en die beroeping had aangenomen; ons past het, daarin te berusten.

LEEUWARDEN. In onze Clasicale Vergadering, op den 7den dezer gehouden, nam D. FERFF,

FRRFF, als Pred. te *Bergum*, zitting in en D. RIEDERSMA zijn ontslag van deze Classis en van de Gemeente van *Baornbergum* en *Kortehemme*, gevolgd door eene vriendbroederlijke betuiging van dankzegging en zegenbede, welke door den Praeses in gepaste bewoordingen beantwoord werd. — Ook werden de drie voor heen genoemde Candidandi, na gepredikt te hebben, D. J. A. LEMKE over 2 *Tim.* II: 19. D. J. BERGÉE, over *Joh.* XVI: 33*b*. en D. M. H. LEMKE over *Hebr.* II: 3. geëxamineerd, in de Talen over *Ps.* XXII. en *Rom.* I. en over de H. Godgeleerdheid en tot den Evangeliedienst toegelaten. — Eindelijk werd de beroeping van *Weidum*, in onze vorige gemeld, ingeleverd en wettig bevonden en DD. J. PENNINGA en T. E. MEARUS, Predd. te *Joryerd* en *Beers*, als naaste Naburen en Consulenten bij de beroeping, tot Bevestigers benoemd.

WEIDUM. De bevestiging en het doen der intrede van onzen Predikant is vastgesteld, te zullen zijn op den 19den dezer.

WIER. In den nacht tusschen den 7den en 8sten dezer overleed onze algemeen geliefde oude Leeraar D. H. LEMKE, na eene langdurige ongesteldheid en eenen 48 jarigen Dienst alhier; dus weinige uren na het Examen van zijne twee zonen, waarover zijn Eerw. in zijne jongste oogenblikken zich nog verblijden kon. Dus is

WIER Vakant.

DOKKUM.

GERKESKLOOSTER. Den 21sten Sept. heeft de Wel Eerw. Heer P. VAN ASSEN, van *Schiermonnikoog* tot ons overgekomen, eenen aanvang van zijn' dienst gemaakt, doende zijne Intrepredikatie over *Col.* I: 28. *Den welken wij verkondigen, ena.*

BURUM EN MUNNEKEZIJL. Den 28sten Sept. heeft de Wel Eerw. Heer J. B. DE BOER, van hiernaar *Minnertsga* beroepen, zijn' dienst onder ons be-

beſloten, met eene Affcheidspredikatie over 1 *Joh.* II: 8*a*. *Wederom ſchrijve ik u een nieuw gebod*, enz. Zoo dat

BURUM EN MUNNEKEZIJL Vakant is.

DOKKUM den 6den Octob. In onze Claſſis van heden, is de Heer JOH. LIMBURG OOSTENRIJS, om onder het getal der Frieſche Candidaten aangenomen te worden, geëxamineerd, men heeft hem toegelaten.

SCHIERMONNIKOOG Vakant. Zie Sept. 1806.

OUDWOUDE EN WESTERGEEST Vakant. Zie Febr. 1806.

FRANEKER.

MINNERTSGA. Zie Julij 1806.

FRANEKER Waalſche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

SNEEK.

SIJBRANDABUUREN EN TER ZOOL. D. T. WASSENAAR, alhier beroepen en tot ons overgekomen zijnde, deed zijne Intrede den 14den Sept. l.l. nam daar toe den tekst *Col.* IV: 2*b*. *A. Biddende met eenen ook voor ons enz.*

SNEEK. In de Claſſicale Vergadering, gehouden den 7den Octob. verzocht de Wel Eerw. Heer T. WASSENAAR, als Pred. te *Sijbrandaburen en ter Zool*, zitting en ſtem in de Claſſicale Vergadering, 't welk zijn Wel Eerw. geredelijk werd toegeſtaan.

GAASMEER EN NIEUWHUISEN Vakant. Zie Meij 1805.

BOLSWARD EN WORKUM.

GAAST EN FERWOUDE. Zie Sept. 1806.

ARUM. Zie Sept. 1806.

CUBAARD EN WAXENS. Zie Sept. 1806.

MOLQUERUM ſtaat Vakant te worden. Zie Sept. 1806. onder art. *Bolswaard*.

WITMAARSUM Vakant. Zie Octob. 1805.

MAK-

MARKUM en KORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZEVENWOUDEN.

MUNNIKEBUREN (gecombineerd met SCHERPENSEEL en SPANGA.) Van hier is verzuimd te melden, dat het oude en bouwvallig Kerkgebouw alhier is verwisseld met een nieuw en staat Kerkgebouw, het welk op Zondag den 31sten Aug. ll. plegtig is ingewijd door onzen Leeraar D. N. EKKENS, V. D. M. te *Scherpenzeel cum annexis*, met eene bijzondere daartoe ingerigte Leerrede, over *Efez.* II: 19—22. *Zoo zijt gij dan niet meer vreemdelingen enz.*

HEERENVEEN den 14den Sept. D. D. F. VAN GIFFEN, van hier beroepen zijnde naar *Gaast en Ferwolde*, heeft voor die beroeping beleefdelijk bedankt, en gaf ons daar van op heden kennis met de woorden van Azaf, *Psalm* LXXIII: 25, 26. *Wien heb ik nevens u in den hemel, enz.*

HEERENVEEN den 1sten October. Na verzochte en bij het Departementaal Bestuur van *Friesland* gunstig bekomen Emeritusschap salvo honore et emolumento, nam D. z. v. A. CLOECK, V. D. M. te *Beesterzwaag*, van deze Vergadering een zegenend afscheid, het welk op gelijke wijze door den Præses D. H. SCHLIKKER, V. D. M. te *Langweer*, werd beantwoord, met aanbieding aan zijn Wel Eerw. van 't behouden van stem en zitting in deze Vergadering.

BEESTERZWAAG den 5den Octob. D. z. v. ARNHEM CLOECK, door een meer dan 40 jarigen Euangeliedienst aan deze Gemeente verbonden, vond zich, wegens zijne klimmende jaren genoodzaakt het Emeritusschap te verzoeken, en heeft op heden zijnen nuttigen dienst onder ons geëindigd, met eene Leerrede over *Openb.* III: 3*a. Gedenkt*

denkt, dan hoe gij het ontvangen en gehoord hebt, *enz.* De Voorzang was *Ps.* XIX: 4, 5. In 't midden *Psalm* CXIX: 7. en de Slotzang *Psalm* LXXI: 6.

BEESTERZWAAG, BEETS EN OLTERTERP. Op heden den 16den Octob. is voor de vervulling dezer thans Vakant gewordene Gemeente reeds gezorgd, alzoo door de Gereformeerde Floreenpligtigen dezer Gemeente, in plaats van D. Z. V. A. CLOECK, met eenparige stemmen tot Herder en Leeraar is verkozen D. A. LENS, V. D. M. te *Voorhout*, onder de Classis van *Letjden en Neder-Rhijnland*. Conſulenten bij deze beroeping waren DD. R. BRONDSMA en T. LIEFTINCK, resp. Predd. te *Wijnjeterp* en *Lippenhuizen*.

LANGEZWAAG EN KORTEZWAAG. D. V. J. KOPPIUS, alhier beroepen (zie Boekz. voor Sept.) heeft, na eenigen tijd van beraad, voor deze beroeping bedankt. Dus is weder

LANGEZWAAG EN KORTEZWAAG Vakant.

TERKAPLE EN AKMARIJP Vakant. *Zie* Nov. en Dec. 1804.

TJERKGAAST, ST. NIKLAASGA, DONJEGA, IDSKENHUIZEN EN LEGEMEER zal niet lang Vakant blijven; echter zijn er geene legale berigten bij den Correspondens ingekomen.

OVERYSSEL.

DEVENTER.

ALMELO. De Wel Eerw. Heer M. ARENDS, Pred. te *Enter*, doch beroepen na de Gemeente van *Nieuw Leusen*, is na alvorens behoorlijk losgemaakt te zijn van zijne betrekking op de Gemeente van *Enter*, alhier, in een gehouden Classis Contracta op den 27sten Octob. l. l. op verzoek van den Wel Eerw. Heer D. H. SWAM, Pred. te *Almelo*, insgelijks losgemaakt en ontslagen van zijne betrekkingen op de Eerw. Classis van *De-*

ven-

venter, zullende zijn Wel Eerw. afscheid van zijne Gemeente, zoo God wil nemen den 26sten Octob. eerstkomende; en verzoekt de Eerw. Kerkenraad van *Enter*, de Eerw. Heeren Proponenten of Predikanten buiten vaste bediening, en daar toe genegen zijnde, om hoe eerder zoo liever hunne gaven alhier te laten hooren.

LOSSER Vakant. Zie Maart 1806.

DEVENTER Walsche Kerk Vakant. Zie Julij 1803.

CAMPEN.

ZALCK den 22sten Sept. Alhier is in den H. Dienst ingezegend onze nieuw beroepene Leeraar D. R. MACALESTER LOUP, door deszelfs aanstaanden behuwdbroeder D. M. JORISSEN, Pred. te *Velp*, (aan wien de Wel Eerw. Heer D. J. J. RAUWERTZ TICHLER, Dep. Cl. deze beurt vriendelijk had afgestaan,) tot een grondslag leggende 2 *Cor.* V: 19b. *En heeft het woord der verzoeninge in ons gelegd.* Zijnde de oplegging der handen geschied, behalven door den Bevestiger, door DD. Deputati Classis RAUWERTZ TICHLER, Pred. in *Campen* en H. A. J. CALKOEN, Pred. te *Wilsem*, als mede door D. SERRURIER, Pred. in de Walsche Gemeente van *Campen* en D. FORTUIN, Pred. te *Zwolle*; des namiddags deed de Bevestigde zijne intreede met *Hand.* XX: 24. *Maar ik achte op geen ding, en houde mijn leven niet dierbaar voor mij zelven, op dat ik mijnen loop met blijdschap mag volbrengen, en den dienst, welken ik van den Heere Jesus ontvangen hebbe, om te betuigen het Euangelie der genade Gods*, het werk van den geheelen dag is tot algemeen genoegen volbragt.

CAMPEN. Na verkregene handopening van den Wel Ed. hoog Achtb. Magistraat dezer stad is ter vervulling der Vakatuur door het vertrek van den Wel Eerw. Heer M. CREMER, naar *Groningen*, uit

uit een gros van Predikanten den 18den Sept. gemaakt het navolgend twaalftal:

DD. G. ELIAS, Predd. te *Scherpenzeel*. H. E. VAN DEN KERKHOF, te *Wageningen*. W. J. WICHERS ABRESCH, in de *Meden*. HEPPENER, te *Ijsselmuiden*. KOOLHAAS, te *Huttem*. D. TER VEER, te *Maarsen*. W. G. VAN DOORNE, te *Kuinre*. J. H. BROESE, te *Nijkerk*. J. P. AMSHOFF, te *Ulzen*. J. S. VAN STAVEREN, te *Brielle*. J. F. BARENDS, te *Giessendam* en L. AARSEN, te *Assen*.

Uit welk twaalftal den 7den Octob. met meerderheid van stemmen beroepen is de Wel Eerw. Heer J. S. VAN STAVEREN, Pred. te *Brielle*, op welke beroeping den 9den Octob. politieke approbatie bij den Wel Ed. Hoog Achtb. Magistraat verzocht is, en dadelijk gunstig verleend, en heeft de beroepene dezelve veertien dagen in beraad gehouden.

ZWOLLE.

NIEUWLEUSEN. Zie Sept. 1806. onder *Hasselt*.

ZWOLLE. Zie Sept. 1806.

VOLLENHOVEN EN STEENWIJK.

BLOKZIJL den 5den Octob. werd alhier door den Wel Eerw. Heer H. VAN WIJHE, Pred. te *Blokzijl* in den heiligen dienst bevestigd, onze beroepene Leeraar de Wel Eerw. Heer J. DOBELMAN, met de woorden van Paulus 2 *Cor.* V: 11. *Wij dan, wetende den schrik des Heeren, bewegen de menschen tot het geloof, en zijn Gode openbaar geworden; doch ik hoop ook in uwe consciencien geopenbaard te zijn.* De oplegging der handen geschiedde, behalven door den Heer Bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren W. SANDERS en B. MARTINIUS, Predd. te *Vollenhoven* en *Blankenham*.

De Bevestigde begon des nademiddags zijn openbaar werk onder ons met eene Leerrede over 2 *Cor.* II: 16*b*. *En wie is tot deze dingen bekwaam.*

STAD

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 't GORECHT.

GRONINGEN den 28ſten Sept. 1806. Moeſten wij onzen geächten D. W. L. VOORDUIN naar *Utrecht* miſſen; wij hadden heden het genoegen, dat onze beroepene D. M. CREMER, van *Campen* tot ons overgekomen, door D. J. F. MARTINET KUIPERS, onder ons bevestigd werd met eene nadrukkelijke Leerrede over 2 *Kor.* V: 11*a*. *Wij dan wetende den ſchrik des Heeren, enz.* Waar na onze oudſte Leeraar D. T. BRUNSVELD DE BLAU, thans honorair Predikant, dezen zijnen nieuwen Ambtgenoot, den dertigſten, dien hij hier beleven mogt, met eene zegenende aanſpraak, en toereiking van de hand van broederſchap, hartelijk verwelkomde. — Nademiddag aanvaardde de Bevestigde zijnen dienst met eene Redevoering over 2 *Kor.* XIII: 9*b*. *En wij wenſchen ook dit, enz.* En deeze eerſtelingen ſmaakten ons aangenaam; en doen ons biddend uitzien, dat God op den dienst van dezen Leeraar, en die zijner Ambtsbroederen ſteeds den ruimſten zegen ſchenke!

HAREN den 14den Octob. 1806. Tot voor weinige weken mogt onze waardige Leeraar D. J. MEIJER, ſchoon reeds den hoogen ouderdom van ruim 73 jaren bereikt hebbende, den vollen predikdienst, en andere deelen van zijn ambt nog waarnemen. Den 13den Sept. l. l. eindigde hij, na eene korte ziekte, zijn leven, en eenen Euangeliedienst, waarin hij onder ons, bijna een halve eeuw, werkzaam was. — Afkomſtig zijnde uit *Oost Friesland*, waar zijne beide Grootvaders, en eenige Broeders, ook in de heilige bediening geſteld geweest zijn, en te *Groningen* geſtudeerd hebbende, werd hij reeds in het jaar 1757. onder ons tot den dienst geroepen: en de wederkeerige betrekking tuſſchen hem en de Gemeente, ward

steeds zoo groot, dat hij zijne Gemeente niet verlaten kon, schoon hem eene eenparige en voordeeliger beroeping van *Vlissingen* in het jaar 1778. werd aangeboden. — Nu wenscht de Gemeente van achteren, gelijk zij daar toe stof heeft, met dankzegging aan God, in hem te herdenken een ijver voor Sions Koning, een getrouw bestuur op den weg ter zaligheid, een vlijtig onderwijs, een stichtend voorbeeld en eene ernstige prediking van het Euangelie der verzoening. — De Classis verliest in hem een aangenaam medelid, een kundig wetgeleerden, een voorstander van orde. — Zijne Echtgenoote, een overe, met welke hij bijna 45 jaren, gezegend en aangenaam, schoon kinderloos leefde, betreurt thans eenzaam, en in haren ouderdom, dit gemis hartelijk: doch troost zich met de gedachtenis van het goede. — Ook anderen zocht hij door weldadigheid te verpligten; en door de oprechtheid van zijn karakter verkreeg hij zich te meer in de verkeering met zijne vrienden. — Dit nu ruste hij van zijnen arbeid, en geniete het loon van Gods getrouwe kneehten! en de Heere doe nog van achteren uitspruiten, ofmeer opstaan, wat door hem geplant is, en zorge in zijne gunste voor deze Gemeente! — D. J. SCHELTEMA, Pred. te *Groningen*, in de eerste Classicale beurt des 28sten Sept. l. l. den dienst hier waarnemende, gedacht aan dit verlies met eene gepaste en treffende Leerrede over *Ps.* XXXIX: 5. *Heere! maak mij mijn einde bekend*, enz. — Intusschen is

HAREN Vakant.

APPINGEDAM.

COLHAM Vakant. Zie Maart 1805.

MIDDELSTUM.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

WESTER-NIELAND EN SAAKUMHUIZEN Vakant. Zie Febr. 1805.

WES-

't WESTERKWARTIER.

LUTKEGAST den 21sten Sept. 1806. Heden werd onze nieuwe Leeraar D. R. BROUWER, onder ons in den dienst van 't Euangelie bevestigd. De plegtigheid der inwijding werd verrigt door de Wel Eerw. Heeren J. H. BROUWER, J. S. BOLT en M. WESTENDORP, Predd. te *Nieheyk*, *Grotegast* en *Sebaldeburen*. D. M. WESTENDORP predikte bij die gelegenheid over de hoedmoedigheid, liefderijkheid en gematigdheid, welke eenen waardigen Dienaar van het Euangelie bezielen moeten, naar aanleiding van 2 *Tim.* I: 7; *Want God heeft ons niet gegeven eenen geest van vreesachtigheid, enz.* Des nademiddags begon de nieuw bevestigde Leeraar zijn dienstwerk met eene Leerrede over 2 *Cor.* V: 20. *Zo zijn wij dan gezanten van Christus wege, enz.* Alles liep zeer wel; en, gelijk gewoonlijk, voor eene zeer groote schare van menschen af.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

NIEUWE PEKEL-AA. Deze Gemeente werd den 14den Aug. l. l. in diepe rouw gedompeld door het overlijden van den Wel Eerw. zeergeleerden Heer K. T. DE COCK, waardigen Euangeliedienaar ter dezer plaatse, zijn Eerw. was de derde Zoon van den Wel Eerw. Heer TJALLING DE COCK, in leven Pred. te *Ten Boer*, en Mejuffr. CATHARINA HOENDRIKS. Na zich met voorbeeldige vlijt op de lagere Scholen geoefend te hebben, heeft hij zich op de Hooge School van *Stad en Lande* tot het heilig Dienstwerk toegerust, en aldaar een goeden voorraad van onderscheiden wetenschappen, die eenen Godgeleerden niet alleen nodig, maar ook tot sieraad zijn verzameld; — zijn Eerw. gaf hiervan aan de Classis van *Oldambt en Westerwoldingerland*, op den 1sten Aug. 1749 zoo vele voortreffelijke blijken, dat hij met roem tot den H. Predikdienst werd toegelaten. — In

den jaare 1750. tot Leeraar der Gemeente van J. C. te *Garrelsweer*, onder het Eerw. Classis van *Loppersum* beroepen zijnde, werd hij aldaar den 5den April 1750. in de H. dienst bevestigd; — na die Gemeente 21 jaren met leer en wandel gesticht te hebben, werd hij in deze groote Gemeente beroepen, en het mogt ons gebeuren 35 jaren lang zijn verstandig en Godvrugtig onderwijs, gepaard met een voorbeeldigen wandel te genieten. — Zijn Eerw. is gehuwd geweest met Mejuffr. HARMANNA MARGARETHA DE COCK, nicht van den Overledenen en dochter van den Heer O. R. DE COCK, J. U. Dr. laatst fesse hebbende in den Raad van Staten en Curator van de Hooge School van *Stad en Lande*. — Uit dit huwelijk heeft zijn Eerw. zeven kinderen verwekt, waarvan drie, nevens de moeder, reeds overleden zijn; terwijl de vier overgeblevenen den dood van hunnen braven Vader hartelijk betreuren. — Het lijk in onze kerke plegtig begraven zijnde, is den 31sten Aug. l. l. door den Wel Eerw. zeer gel. Heer A. ZUIDEMA, Pred. te *Westerloo*, in eene weldoorwrogte Leerrede uit *Openb.* III: 3. *Gedenkt dan hoe gij het ontfangen ende gehoort; enz.* en waar van de Voorafspraak was uit *Zach.* I: 5. voor eene groote menigte, onder veele aandoeningen van den Spreker en de Hoorers, aan onzen overledenen Leeraar de welverdiende lof gegeven, aan ons tevens de nuttigste lessen, die ons dit sterfgeval oplevert, met vele getrouwigheid herinnerende. Dus is de

NIEUWE PEKEL-AA Vakant.

WINSCHOTEN. Zie Julij 1806.

VLAGTWEDDE. Zie Julij 1806.

NIEUWWOLDA Vakant. Zie Meij 1806.

TERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

DRENTHE.

EMMEN.

BORGER. Den 21ſten Sept. is D. T. BRAAM, alhier in den H. dienst bevestigd door den Wel Eerw. Heer W. SCHELTENS, Pred. te *Oosterhesselen*, met 2 *Cor.* VI: 1. *En wij als medearbeidende, enz.* De oplegging der handen geſchiedde door de Wel Eerw. Heeren P. VAN LOENEN en A. J. HARTMAN, Predd. te *Dalen* en *Coevorden*, waar bij de laatstgenoemde het woord voerde.

Op Zondag daaraan volgende deed de Bevestigde zijne intrede bij deze Gemeente met *Epheſ.* IV: 11. alleen deze woorden: *En dezelve heeft gegeven, ſommige tot Herders en Leeraars.*

ZWEELO den 24ſten Sept. Op heden werd in eene Claſſicale Vergadering, extraordinair bijeengeroepen, præparatoir geëxamineerd de Heer H. T. GOSSELAAR, welke niet alleen tot genoegen der Vergadering gepredikt heeft over *Matth.* V. 48. maar ook in het Examen over de Godgeleerdheid, en in de Talen volgens *Pf.* I. en het Tekstcapp. 20. wel voldaan heeft, dat hij met eenparige ſtemmen onder het getal der Candidaaten is aangenomen.

Voor deze Vergadering ſtelde zich de Wel Eerw. Heer T. BRAAM, Pred. te *Borger*, verzoekende het Lidmaatſchap bij deeze Claſſis, het welk zijn Eerw. geredelijk werd toegeſtaan.

EMMEN. De Wel Eerw. Heer J. P. DOORNBOSCH, Pred. te *Overeest*, voor de beroeping bij deze Gemeente bedankt hebbende, is men alhier den 14den Sept. l. l. overgegaan tot het formeeren van eene Nominatie, waarop geplaatst zijn de Wel Eerw. Heeren Predikanten

DD. L. B. FOLMER, te *Bierum*. R. ENGELS, te *Engelbert*. A. OOMKENS, te *Oostwedde*. W. J. KOPPIUS, te *Peize*. G. KUIPER, te *Emmelenkamp*.

J. VAN HOUTEN, te *Ternaart* en J. H. HEERSPINK, te *Sleen*. Welke Heeren verzocht zijn, hunne gaven voor deze Gemeente te laten hooren.

MEPPEL.

BELEEN. Onze geliefde Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. R. STAVERMAN, door aanhoudende ligchaams en ziels-ongesteldheid, genoodzaakt geworden zijnde, om in zijnen nog jeugdigen ouderdom het Emeritusschap te verzoeken, is zulks aan hem toegekend, met een jaarlijksch traitement van *f* 500: - Waarop het Bestuur van dit Landschap in deszelfs plaats reeds wederom tot onzen gewonen Herder en Leeraar beroepen heeft den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. P. DOORNBOSCH, Pred. te *Averaest*, onder de Eerw. Classis van *Zwolle*; die deze beroeping volvaardig heeft aangenomen.

HOOGEVEEN den 26sten Aug. 1806. Onze waardige Leeraar D. J. P. DOORNBOSCH, van hier naar de *Averaest* beroepen, heeft op den 10den dezer van ons een teederhartig en zegenend afscheid genomen, ten grondslag leggende de woorden van den Zaligmaker *Joan.* XII: 35. *Jezus heide tot haar, enz.* Groot was de aandoening van Sprekers en Hoorders, en te regt, daar zijn Eerw. gedurende den tijd van 10 jaren, alle zijne krachten besteed, om ons zoo in als buiten de openbaare onderwijs den weg der zaligheid bekend te maken.

Ook was zijne verknochtheid aan deze Gemeente groot, door dien zijn Eerw. gedurende den tijd van zijn verblijf aan deze Plaats, verscheidene (waar onder aanzienlijke) Beroepen van de hand heeft gewezen.

De Heere stelle dezen zijnen Knecht tot eenen uitgebreiden zegen in zijne nieuwe Gemeente!

HOOGEVEEN den 21sten Sept. 1806. Werd deze Gemeente in den loop van dit jaar beroofd van hunne beide zoozeer geliefde en hooggeschatte Leeraars, de Wel Eerw. Heeren RADEMAKER en

en DOORNBOSCH, door hun Eerw. vertrek naar elders, op nieuw werden wij getroffen, toen wij vernamen dat onze door het Landschaps Bestuur beroepen Leeraar D. G. VANDUIJL, Pred. te *Beusichem*, zich verpligt had gevonden, voor die beroepinge te bedanken.

Dan wij gaven den moed niet op, verhoogden het jaarlijksch Tractement met *f* 200:- verzochten het Landschaps Bestuur andermaal het beroep op zijn Wel Eerw. uit te brengen, het welk dan ook, met dat gewenscht gevolg is geschied, dat zijn Wel Eerw. deze tweede roepstem heeft opgevolgd, zijnde door deszelfs Zwager, D. A. S. BRASKAMP, voorgeliefd Euangeliedienaar te *Meerkerk*, aan wien zulks door de Dep. Classis van *Meppel* was afgestaan, na eene voorafgaande treffende en doelmatige Leerrede, over *Phil.* II: 29. *Ontvangt hem dan in den Heere, enz.* op heden onder ons bevestigd.

Onze nieuwe Leeraar aanvaardde des namiddags zijn heilig Dienstwerk met eene voortreffelijke Leerrede, ten onderwerp hebbende een gedeelte der Bergrede van JEZUS, *Matth.* V: 3 tot 11 ingesloten. *Zalig* [*zijn*] *de armen van geeste, enz.* Ons daar bij opwekkende, om het Euangelie het welk hij ons zou verkondigen, te beschouwen als eene Leer, die de hoogste zaligheid in zich bevat, voor alle soorten en standen van menschen zoo juist berekend.

Beide deze Leerredenen zijn, tot groot genoegen dezer Gemeente, en de van elders zamengevloeide menigte aangehoord. God zegene verder het werk van dezen zijnen Knecht, op dat hij tot heil van vele zielen in deze groote Gemeente mag arbeiden, en schenke ons ook spoedig in de plaats van D. RADEMAKER, eenen tweeden Leeraar!

HOOGEVEEN den 7den Octob. 1806. Van hier is verzuimd op zijn tijd te berigten, dat ter vervul-

ling der vacature, veroorzaakt door het vertrek van D. G. RADEMAKER, naar *Zuidlaren*, reeds twee vergeefsche pogingen zijn aangewend.

Uit een door den Kerkenraad en Gecommitteerden uit de Gemeente vooraf gemaakt gros, twaalf, zes en tweetal Predikanten, bestaande uit:

D. J. DE WAAL, Pred. te *Garderen* en D. J. PELINGH, te *Havelte*, werd door de Participanten der algemeene Compagnie (aan wien de Electie uit een tweetal staat) met eenparige stemmen beroepen D. J. DE WAAL, dan deze Heer heeft kunnen goedvinden na ruim 14 dagen beraad, voor deze beroeping te bedanken.

Voorts is hier weder na voorgaande grootere nominatie gemaakt het volgend tweetal, als:

DD. J. PELINGH, Predd. te *Havelte* en . . NIEUWKERK, te *Aarlanderveen*.

Waaruit met eenparige stemmen is beroepen D. J. PELINGH; dan ook deze Heer berigte ons na korte dagen van beraad, dat, niettegenstaande de gevoelens van hoogachting, welke zijn Wel Eerw. voor deze Gemeente bezielden, echter de veel voordeeliger stand, waarin zijn Eerw. zich geplaatst vond, de voorname reden uitmaakte, waarom zijn Eerw. voor de hem opgedragene beroeping bedankte.

Voor de derde reis is hier op bovengemelde wijze, heden weder een tweetal geformeerd, waarop zijn geplaatst:

DD. . . . KUIPER, Predd. te *Emmelenkamp* en . . . NIEUWKERK, te *Aarlanderveen*.

Zijnde deze nominatie ter Electie aan Heeren Participanten toegezonden.

MEPPEL. *Zie Junij 1806.*

ROLDE.

VRIES den 17den Sept. In onze gewone Classicale Vergadering, heden alhier gehouden, hebben de Wel Eerw. Heeren W. J. KOPPIUS en E. H. MR.

MEEMA, bevestigde Predikanten te *Peize* en *Anloo*, stem en zitting verzocht en verkregen, met wederzijdsche zegenbede.

Ook werd D. J. MULDER, Pred. te *Rolde*, te *Vlagtwedde* beroepen zijnde, na dat zijn Wel Eerw. van zijne tegenwoordige Gemeente het ontslag verkregen hadde, van zijne verbindtenis en betrekking op deze Vergadering ontbonden, met de hartelijkste ontboezeming van zegenwenschingen en op gelijke wijze, tot aandoening, verliet D. MULDER deze Vergadering.

ROLDE den 5den Octob. Heden hield D. J. MULDER, tot dus verre onze zeer geliefde Leeraar, zijne Afscheidsrede, ten aanhooren van eene buitengewone groote menigte Hoorders, hebbende tot Tekstwoorden verkoren 2 *Joh.* vs. 8. *Ziet toe voor u zelven, enz.* — De Heere zegene zijnen dienst te *Vlagtwedde*, en schenke aan ons in zijne gunste eenen anderen Leeraar, om ons verlies eerlang te herstellen. Dus

ROLDE Vakant.

GASSELTE Vakant. Zie Aug. 1806.

OOST-FRIESLAND.

WIJMEER. Zie Sept. 1806.

IRHOVEN Vakant. Zie Sept. 1806.

PILSUM Vakant. Zie Jan. 1806.

GROOT WOLDA Vakant. Zie Dec. 1805.

EMDEN Vakant. Zie Julij 1804.

VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

'T GRAAFSCHAP BENTHEIM.

WILSUM den 24sten Aug. Heden was het voor ons een dag van blijdschap. Wij hadden het genoegen, de aangename toonen van een Orgel, voor de eerstemaal, bij het openbaar Kerkgezang te hooren. Sedert verscheiden jaren ging onze wensch, naar dit godverheerlijkend speeltuig uit.

De vrees echter, dat de tot den aankoop van het zelve, vereischte wordende onkosten, voor ons te zwaar zijn zouden, vertraagde de vervulling daar van. Het was op den raad en aanmoediging van onzen zaligsten Landsheer, LODEWIJK, *Rijksgraaf van Bentheim, Steinfurth enz.* die door de roemrijkste daden van echten Godsdienst en Menschenliefde, gedurende den korten tijd zijner tweejarige Regering, zich als eenen waardigen Opvolger zijner brave Voorvaderen, waar aan Land en Kerk zoo veel verpligting hebben, heeft doen kennen, dat men tot den aankoop van een Orgel behoort; terwijl Hoogstdezelve, de zwarigheid wegens de onkosten, door het gunstig verlof tot eene algemeene Collecte in beide Graafschappen en de gemadige toezegging, van ook het zijne hiertoe met vreugd, te zullen bijdragen, volkomen opruimde.

Nu aarselden wij niet langer, ter vervulling van onzen veeljarigen wensch, ijverig werkzaam te zijn. Waartoe zich spoedig eene gunstige gelegenheid aanbood, daar wij door den Orgelmaker H. MEIJER, te *Amsterdam* gesommeerd werden, dat te *Schiedam* een uitmuntend Orgel, in het jaar 1777 door den beroemden Orgelmaker Hess van Utrecht vervaardigd, uit de hand te koop ware, bestaande uit de volgende 11 Registers:

Boven-Klavier.		Beneden-Klavier.	
Holpijp	8 voet	Holpijp	8 voet disc.
Prestant	4 voet	Prestant	8 voet
Gemshoorn	2 voet	Quint	3 voet
Flaijolet	1 voet	Vox humana	8 voet bas.
Tremulant, Vestiel en Koppeling.		Mixtuur	8 voet disc.
		Nachthoorn	4 voet
		Fluit	4 voet
		Prestant	4 voet disc.
		Octaaf	2 voet

De

De Orgelmaker H. MEIJER, nam op zich, dit Orgel voor eenen civielen prijs, tot een Kerk-orgel te schikken en in onze Kerk te plaatsen, wij namen dit aanbod aan, en hadden heden het genoegen, onze Kerk met dat Orgel verrijkt te zien, 't welk in uiterlijke praght, en in aangenaamheid van toon, onze verwachting verre overtrof, worden de hetzelve, door onzen geliefden Leeraar D. W. F. VISCH, ten aanhooren van eene uitrijke schaar, ook uit naburige Gemeenten zamengevloeid, des voormiddags met eene daartoe geschikte Leerrede plegtig ingewijd. Na dat de beide eerste verzen uit den XXXIIIsten *Psalm* zonder Orgel, gezongen waren, las onze Leeraar, tot zijne Voorafspraak voor *Esra* VII: 27. en maakte ons daar door opmerkzaam op de Landsvaderlijke voorzorge van onzen geliefden Koningrijk, die ons zoo vele proeven zijner hooge gunst heeft gegeven, en op wiens raad en aanmoediging, de aankoop van het Orgel besloten werd.

Hierop werd het nieuwe Speeltuig, met een aandachtelijk gebed, aan den dienst des Allerhoogsten toegewijd, en na dat zulks geschied was, voor de eerste maal bij het Psalmgezang gehoord, werdende door de Gemeente gezongen *Ps.* CIII: 1.

Vervolgens las onze Leeraar, tot een onderwerp zijner Leerrede af *Psalm* XCII: 2—4. *Het is goed dat men den HEERE love, enz.*

Na eene korte opheldering der Tekswoorden, bragt zijn Eerw. ons, naar aanleiding derzelve, de volgende waarheden voor den geest:

Voorerst: Het is betamend en nutting God te loven.

Ten tweeden: De Muziek is een gepast middel om onze harten, tot dien lof des Allerhoogsten te stemmen.

Ten derden: Joden en Christenen, hebben zich daarom ook, bij den Godsdienst, van de Muziek be-

bediend. De verhandeling van ieder ſtelling werd met een Dichtſtukje en het zingen van een paſſend Psalmvers beſloten. Zo zong men, na de opheldering der Tekstwoorden *Psalm* C: 1, 2. Na de behandeling van het eerſte ſtuk *Psalm* XCII: 2. Van het tweede *Psalm* LXVIII: 2. Van het derde *Psalm* XCVIII: 4.

In de Toepaſſing wekte onze Leeraar ons, na de geſchiedenis van deze Gemeente, met opzigt tot het Kerkelijke, kortelijk verhaald te hebben, tot dankbaarheid aan het Opperwezen, voor de verkregen voorregten, terwijl hij ons tevens het regt gebruik van het Orgel leerde, en eindelijk zijne Leerrede, met een gepast Dichtſtukje beſloot. De Nazang was *Psalm* CL: 2. Wordende bij het ſcheiden der Vergadering, door eenige Kinderen, een tot deze plegtigheid vervaardigd Lied, naar de wijze van *Psalm* LXVI. onder het ſpeelen van het Orgel gezongen; terwijl ten laatſten het Orgel alleen geſpeeld en de onderſcheiden aangename ſoonen van hetzelve, onder het beſtuur van den kundigen Orgelmaker MEIJER; tot genoegen der ſcheidende menigte gehoord werden.

Des achtermiddags ſchetſte onze Leeraar ons, naar aanleiding van *Psalm* LXXXIV: 2, 3. *Hoe lieflijk zijn uwe woningen, enz.* de genoegens van den openbaren Godsdienst af, waarvan het plegtig gezang geen gering gedeelte uitmaakt.

Des avonds werden in plaats der Catechiſatie verſcheidene Psalmen, door de Gemeente, naar het Orgel gezongen, en zoo eindigde deze, voor ons altoos gedenkwaardige dag in Godsdienſtige vreugde.

Geloofd zij de Heere! die het in het harte van onzen geliefden Landsvader gelegd heeft, ons Kerkgebouw dus te verſieren. Dank zij den waardigen Afſtammeling van *Bentheims* Graven, voor zijne vaderlijke voorzorge! Dank zij onze Land-

ge-

genooten, bijzonder uit de naburige Gemeenten, voor hunne Liefdegaven, ter bekostiging van dit Speeltuig, zoo gulhartig aan ons medegedeeld! Lang ſtrekke hetzelve tot ſieraad van het Gods-huis en tot bevordering van onze Godverheerlijkende blijdſchap, bij het ſtatig Kerkgezang!

LINGEN.

BACCUM Vakant. Zie Jan. 1806.

KLEEVE.

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

BREMEN.

ANSGARIE KERK Vakant. Zie Juny 1804.

MARIENKERK tweede en derde Leeraarsplaats Vakant. Zie Dec. 1804.

HANAU ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

NA-BERIGTEN

LETTER-NIEUWS.

Bij den Boekverkoper J. van Schoonhoven te *Utrecht*, is van de Pers gekomen en alom verzonden:

W. E. DE PERPONCHER, Bijbel-oeffeningen, Bedenkingen, Gisſingen, Wenken; bijzonder over Gods groot ontwerp en laatſte doeleinde, in zijnen, met het menschdom gehoudenen Weg, gr. 8vo. 2 ſtukken. . . . . f 3-15

——— ——— Tafereel van Gods weg, met den Mensch, naar de leere des Euangeliums, kl. 8vo. f —:12

——— ——— de drie Boeken van Salomo, gr. 8vo. f —:18

——— ——— de Brief van Paulus aan de Romeinen, gr. 8vo. . . . . f 1: 5

——— ——— de Brieven van Paulus aan de Galaten, Theſſalonicenſen en Titus. Met eene Voorreede, bevatten-

de een betoog van het thans zoo zeer bestreden Leerstuk der Verzoening, gr. 8vo. . . . . f 1: 5

W. EL DE PERPONCHER, de eerste Brief van Paulus aan die van de Corinthen, gr. 8vo. . . . . f. 1: 10

——— Het Lijden van de Messias, naar de Propheeten en Evangelisten, kl. 8vo. . . f.—: 9

——— Aan de lieden der Beschaafde Waereld, 2de druk, gr. 8vo. . . . . f 1: 12

KERK-NIEUWS.

ZEELAND.

ZUID-BEVELAND.

OUDELANDE. Ter vervulling der openstaande Leeraarsplaats, is den 18den Aug. l. l. door het Wel Ed. en Wel Eerw. Collegium Qualificatum, onder het bestuur van den Wel Eerw. Heer W. DE RAPPER, Pred. te *Hoedekenskerke*, het volgende zestal gemaakt:

DD. J. J. ROMBACH, Predd. te *Waalwijk*. W. DE RAPPER, te *Hoedekenskerke*. C. J. POLS, te *Scherpenisse*. H. A. SCHUTTE, te *Oostkappel*. D. A. BUIJT, te *Nisse* en D. VAN RASSELAAR, te *Heinkensand*.

De drie eerste op het drietal geplaatst zijnde, is daaruit beroepen de Wel Eerw. Heer J. J. ROMBACH, Pred. te *Waalwijk*, die deze beroeping in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

GOES den 7den Octob. Heden is in onze Classicale Vergadering de beroeping te *Oudelande*, uitgebragt op den Wel Eerw. Heer J. J. ROMBACH, Pred. te *Waalwijk*, goedgekeurd.

INHOUD.

A. BRINK, over den eerſten Brief van den Apostel Joannes. Bladz. 395

J. A. UILKENS, De volmaaktheden van den Schepper in zijne Schepſelen beſchouwd, derde Deels, eerſte Stuk. 407

S. RICHARDSON, Briefwisſeling en leven, eerſte Deel. 420

A. BLUSSÉ, Proeven van Gereformeerde Kerkgezangen, 2 Stukjes. 429

J. V. SERRURIER, Fruitkundig Woordenboek, in twee Deelen, met Plaaten, tweede Deel. 437

C. A. FISCHER, Tafreelen van *Madrid*. 441

Het Teſtament van Moeder Martha. 450

J. G. MULLER, Ferdinand, tweede Deel. 454

Letter-Nieuws. 456

Berigt uit *Alkmaar*. 461

Walſche Synode. 463

Akademie-Nieuws. 467

School-Nieuws. 469

Bekendmakingen. 471

Kerk-Nieuws. 472

Naberigt Letter-Nieuws. 517

——— Kerk-Nieuws. 518

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD EN DRIE-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor NOVEMBER 1806.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
MDCCCVI.
Met Privilegie.

De Prijs is 6 Stuivers.

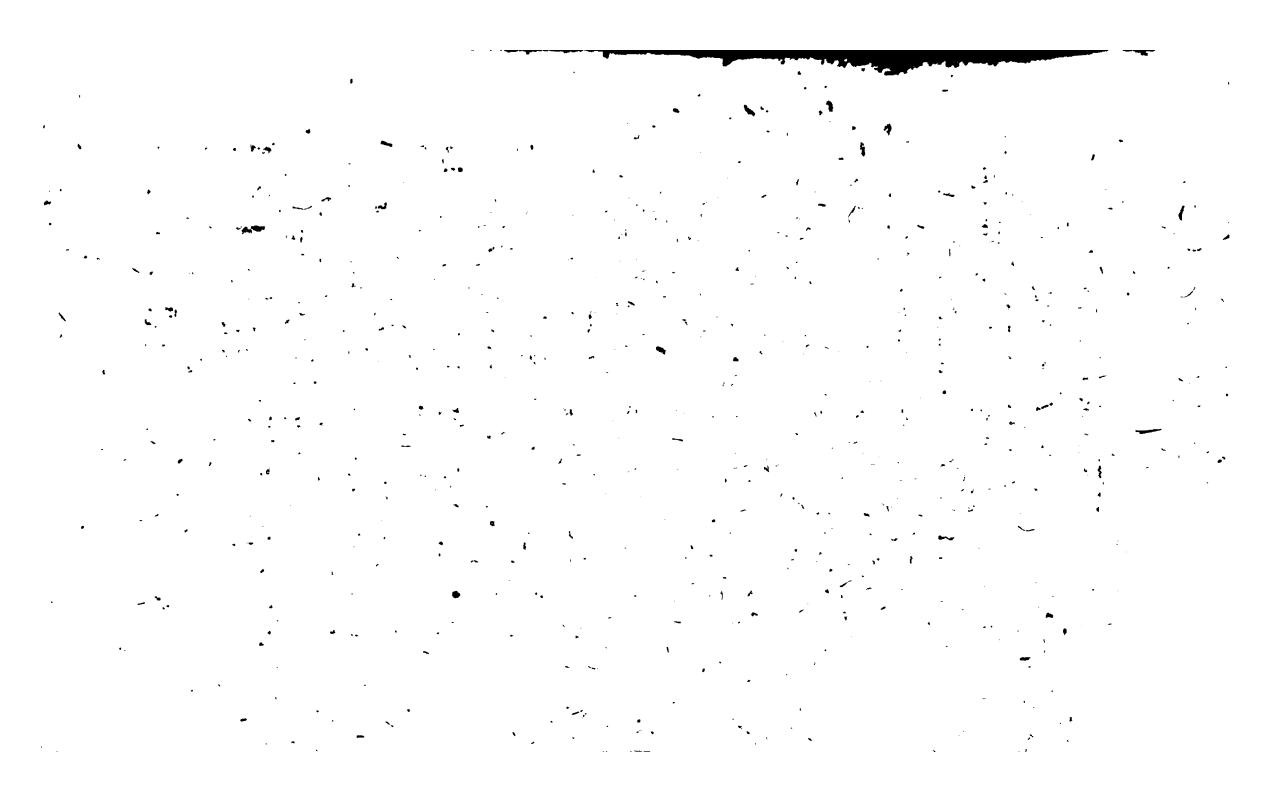

UITTREKSELS.

OVERZICHT van de BEWIJZEN voor het CHRISTENDOM., *door* WILLIAM PALEIJ, *Meester der Vrije Konſten en Aartsdiaken van* Carliſle. *Met eene Voorrede van* JOH. AUG. NOESSELT, *Hoogleeraar te* Halle. *Eerſte Deel. Naar de zevende Uitgave uit het Engelsch vertaald*, *door* ADRIAAN VAN DEN ENDE. *Te* Haarlem *bij* A. Loosjes Pz., 1803. *Behalve de Voorrede* 321 *Bladz. gr. Octavo.*

——— ——— *Tweede Deel*, 1805. 340 *Bladz. De prijs der beide Deelen is f* 4-8-:

Onder de menigvuldige geſchriften tot verdediging of bevestiging van den Christelijken Godsdienst is dit thans voor ons liggend werk een der bondigſten en overredendſten. Deszelfs Schrijver PALEIJ is onder ons niet onbekend. Zijn werk: *De waarheid der Schriftuurlijke Hiſtorie van den Apostel* PAULUS, *bewezen uit eene vergelijking zijner Brieven met de Handelingen der Apostelen en met elkanderen*, in 1792 te *Haarlem* vertaald uitgegeven, kan allen, wien hetzelve in handen is gekomen, niet dan met hoogachting voor dezen *Engelſchen* Schrijver en minnaar van het Christendom bezield, en begeerig gemaakt hebben, meer uit deszelfs pen te ontvangen.

Hoe gunſtig het werk voor handen in *Engeland* ontvangen is, blijkt uit een aantal van zeven uitgaven in het Oorſpronkelijke, en de beroemde Hoogleeraar NOESSELT, ook bij ons door zijne Schriften vermaard, noemt het een *onſchatbaar* Boek, en getuigt er van in zijne *Voorrede* voor hetzelve *Bladz.* XII. „Men wordt zeer ſpoedig ontwaar, dat het werk van den Heer PALEIJ de vrucht is van een eigen, bedachtzaam en ruſtig voortgezet onderzoek. Zijn hoofddoel — de geloofwaardigheid der heilige ſchrijvers van het nieuwe Testament in het beveſtigen van den wondervollen oorſprong der Chriſtelijke leer, en van derzelver Goddelijk karakter en dat van haren eerſten ſtichter voor te ſtellen — verlieſt bij nimmer uit het oog; en wanneer hij van het zelve ſchijnt af te wijken, geſchiedt het nooit anders, dan om door daartoe betrekkelijke aanmerkingen aan deze hoofdbedoeling meerder kracht te geven, of aanſtonds de tegenbedenkingen af te ſnijden, welken der overtuiging in den weg ſtaan; en dit doet hij dan ook juist maar zoo verre, als het gemelde hoofddoel dit vordert. Nergens breekt hij zijne voordragt af door uitvallen of ook maar door argwanende blikken op anders denkende van ter zijde heen geworpen; altijd, ziet men, is het hem te doen om opſporing van waarheid en het nagaan der ſporen, die tot ontdekking van dezelve leiden kunnen. Bij het onderzoek zelve ſcheidt hij hoofden bijzaken zoo zorgvuldig van elkander af, bepaalt zoo nauwkeurig, hoe verre hij geloofst iets te kunnen ſtaande houden en den graad van duidelijkheid der bewijsgronden, waar van hij zich bedient, beſchouwt de zaken zoo zeer uit de verſchillende oogpunten, waarin zij zich aan die genen, die er over nadenken, kunnen opdoen, en zoekt alles zoo tegen opwellende twijfelingen te dekken, dat men even zoo weinig zijne ſcherpzinnig-

nigheid, als zijne gemoedelijkheid bij het ondernomen onderzoek miskennen kan. Hier van is een gevolg zijne buitengemeene beſcheidenheid, welke zich het geheele boek door vertoont. Hij is bij al zijn vertrouwen op de deugdelijkheid zijner zaak zoo weinig beſlisſend, dat hij zich vergenoegt, zijne ſtellingen waarſchijnelijk of althans niet onwaarſchijnelijk voorgeſteld, en, wanneer hij meent zonder den minſten twijfel te kunnen ſpreken, dezelve tot eene toereikende of gerustſtellende duidelijkheid (*a ſatisfactorij evidence*, gelijk hij het noemt) gebragt te hebben. Een zulk kenmerk van de voordragt, verbonden met de doorgaans daarin heerſchende eenvoudigheid en klaarheid van uitdrukkingen kan bij niet vooringenomen en den ſchrijver rustig in den loop zijner denkbeelden volgende lezers van gezond verſtand, bezwaarlijk nalaten eene goede uitwerking te hebben."

„ Natuurlijk moet de opſteller in een werk over zaken, die zoo dikwerfs en op zoo veelvuldige wijze onderzocht zijn geworden, veel zeggen, het geen reeds zeer dikwerf is gezegd geworden. Dan reeds de hem bijzondere eigen wijze, waarop hij het zegt, en van welke ik zoo even gewag gemaakt heb, kan toch ten minſten menig een lezer, die er zich aan laat gelegen liggen, om zich omtrent deze zaken meer en beter te laten onderrigten, en die bij anderen eene zekere duidelijkheid of natuurlijken ſamenhang of uitvoerige voordragt miſſen, of door den beſlisſenden toon afgeſchrikt worden, uitlokken en overhalen, om dezelfde zaken met minder vooroordeel en kalmer uit andere gezigtpunten of onder andere wendingen van denkbeelden te beſchouwen en zoo ſlegts langs eenen eenigzins anderen of meer gebaanden weg tot overtuiging van de waarheid en Goddelijkheid van het Christendom te geraken. Werkelijk gaat de opſteller veel, dat meermalen onderzocht is, daar-

ſtilzwijgende voorbij, waar zijn doel het niet voldrekkelijk vorderde er nogmaals van te ſpreken, en beſchouwt het dan nog van eenen zekeren kant, van welken het nog niet toereikende is beſchouwd geworden; zoo als de berigten aangaande de opſtanding van CHRISTUS in het achtſte hoofdſtuk van het tweede deel. Ook verheft zich zijne voordragt door eene menigte van fijne aanmerkingen, die reeds bekende zaken meer bevestigen of bijzondere twijfelingen ontzenuwen of daar over in het algemeen een nieuw licht verſpreiden kunnen; hoedanigen men, bij voorbeeld, in het tweede, vierde en vijfde hoofdſtuk van het gemelde deel over de zedeleer van het Euangelie en over het altijd aan zich zelven gelijk en oorſprongelijk karakter van JEZUS zal aantreffen. Voornamelijk is de echtheid der redevoeringen en geſprekken van JEZUS, die bij de Euangelisten voorkomen, en in het algemeen de geloofwaardigheid der berigten van de gewijde ſchrijvers aangaande Hem en zijne leer, benevens derzelver even verre afzijn zoo van bedrog als van geestdrijverij, hier in zulk een licht geplaatst en door zoo vele niet gewone en in het oogvallende aanmerkingen voorgeſteld, als men het in weinige andere geſchriften aantreft."

Gaarne, en met volle overreding onderſchrijven wij dit oordeel van den *Hoogduitſchen* Hoogleeraar. Al wie klaarheid en bondigheid van betoog bemint, zal, dit werk lezende, erkennen moeten, dat de Schrijver aan deze vereischten volkomen voldoet. Niets ontſlipt zijne aandacht, maar hij pluist alles ten naauwkeurigſten uit, en handhaaft de zaak der Openbaring op eene meesterlijke wijze.

Het eerſte Deel vangt aan, met een onderzoek van dat bewijs voor de waarheid van het Christendom, het welk ontleend is uit de wonderwerken van JEZUS en de Apostelen, waaromtrent, in de eerſte plaats deze ſtelling betoogd wordt. „ Er

is

is een voldoend bewijs voor handen, dat velen, die verklaarden, oorspronkelijke getuigen te zijn van de wonderwerken des Christendoms, hun leven hebben doorgebragt in veelvuldigen arbeid, gevaren en lijden, die zij vrijwillig ondergingen, ter bevestiging van het geen zij verhaalden, en alleen in gevolge van hun eigen geloof daar aan: als mede, dat zij, uit kracht van dezelfde beweegredenen, zich tevens aan eene geheel nieuwe levenswijze onderworpen hebben."

Het verhaal van deze wonderwerken, voor welke geloofwaardigheid de eerste Christenen alles opzetteden, is het zelfde, het welk wij hebben in de Heilige Schriften. Dit geeft den Schrijver voegzame gelegenheid, om van de echtheid dier Schriften te spreken, welke echtheid hij op eene voldingende wijze betoogt, het welk den voornamen inhoud van het eerste Deel uitmaakt.

Om verders dit bewijs uit de wonderwerken boven allen twijfel te stellen, geeft hij als eene tweede stelling op: „ Er is geen voldoende bewijs voor handen, dat personen, die verklaarden oorspronkelijke getuigen te zijn van eenige dergelijke wonderwerken, hoedanige HUME en anderen hebben aangehaald, en gelijk willen stellen met de wonderwerken der Heil. Schrift, op dezelfde wijze zijn te werk gegaan ter bevestiging, van het geen zij verhaalden, en alleen in gevolge van hun geloof aan de waarheid dezer verhalen."

Met het II Deel gaat de Schrijver over tot die bewijzen voor het Christendom, welke wij *bijkomende* bewijzen noemen, aan sommigen van welke hij geene meerdere kracht wil hechten, dan zij verdienen, maar welke hij echter met zoo vele scherpzinnigheid en overreding ontvouwt, dat de beminnaar der waarheid hem zijne toestemming niet zal kunnen weigeren.

Als zoodanige bijkomende bewijzen merkt hij

aan de voorſpellingen; de zedeleer van het Euangelie; de rondborſtigheid der Schrijveren van het Nieuwe Testament; de gelijkheid en oorſpronkelijkheid van het karakter van onzen Heiland; de overeenſtemming der gebeurtenisſen, die in het voorbijgaan in de Heil. Schrift vermeld, of waar op aldaar gewezen wordt, met de geſteldheid van zaken in die tijden, zoo als die in vreemde en van die der Euangelisten onafhankelijke verhalen worden voorgeſteld; de geſchiedenis der opſtanding; de voortplanting van het Christendom, waar van het groot onderſcheid met de voortplanting van MAHOMET's godsdienst wordt aangetoond.

Eindelijk beſteedt de Schrijver het overige van dit Tweede Deel aan eene korte overweging van eenige gewone tegenwerpingen; als die ontleend zijn uit de gewaande ſtrijdigheden tusſchen de onderſcheidene Euangelisten; dwalende begrippen, die men aan de Apostelen heeft toegeſchreven; het verband van het Christendom met de Joodſche geſchiedenis; de verwerping van het Christendom; dat de wonderwerken van het Christendom door de eerſte Christen Schrijvers zelve niet zoo volledig of bij herhaling aangehaald of daarnaar verwezen wordt, als wel te wachten geweest was; gebrek aan algemeenheid in de kennis en aanneming van het Christendom, en van grootere duiſterheid in deszelfs bewijsgronden; eindelijk de veronderſtelde nadeelige uitwerkſelen van het Christendom.

Na de opgave van den *Inhoud* dezes werks zullen onze Lezers geen uittrekſel als proeve uit hetzelve hier verwachten, het welk men uit een beredeneerd aaneengeſchakeld vertoog niet geven kan. Wij prijzen hun het Werk zelve aan.

ZE-

ZEDEKUNDIGE PRENTEBIJBEL, van KASPAR FRIEDRICH LOSSIUS, *Schrijver van* GUMAL *en* LINA. *Uit het Hoogduitsch vertaald. Met Platen. Eerste Deels, Tweede Stukje. Te* Amsterdam *bij* W. van Vliet *en* J. van der Heij, 1806. 238 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-8-:

Met genoegen kunnen wij aan onze Lezers dus den voortgang van dit fraaije en welnitgevoerde Werk aankondigen, van het welk dit tweede Stukje des eersten Deels de beknopte geschiedenis in zich bevat des tijdperks van NOACH tot op MOZES, versierd met vier fraaije Kunstplaten, verbeeldende: I. NOACH's dank-offer voor zijne redding. II. ABRAHAM op het punt om zijnen zoon IZAAK te offeren. III. De ontmoeting van EZAU en JAKOB. IV. JOZEF en zijne Broeders.

Tot een staaltje uit deze Afdeeling verkiezen wij het verhaal van ABRAHAM's offerande, het welk onze Schrijver LOSSIUS niet als eene *Mijthe* beschouwt, gelijk sommige Betweters van onzen tijd, die de gewijde geschiedenissen geheel misvormen, en aan dezelve hare goddelijkheid trachten te ontnemen, en dat nog onder den schijn, van de achtbaarheid der Heil. Schrift te willen handhaven, welke zij, in der daad, ons vertoonen, als een Boek opgevuld met volksvertellingen en sprookjes van den ouden tijd.

Zie hier, hoe LOSSIUS, in zijnen vloeijenden stijl de bedoelde geschiedenis beschrijft:

„ Zoodanig, wat zijn verstand zoo wel als zijn

hart betrof, gevormd, groeide IZAAK tot een schoon jongeling op. Hij was de vreugd zijner ouders; hij leende hun bij hunnen arbeid en hunne bezigheden de hand, en hij was als zoodanig de steun hunne ouderdoms. Van al de goederen, in welker bezit ABRAHAM zich bevond, zag hij dezen zoon als het grootste geschenk van God aan: waarmede hij hem ooit begunstigd had. Op dezen alleen berustte het geluk zijns levens, zijne grootste verwachting. — Maar hoe? wanneer de God, die hem dezen had geschonken, hem weder terug mogte vorderen; wanneer hij hem, den eenigen, dien hij zoo innig liefhad, weder in zijne handen zou moeten terug geven?" —

„ Dit was niet slegts eene gedachte, die dezen vromen Aartsvader bezielde; het was de verklaarde wil der Godheid: „ neem IZAAK, uwen eenigen Zoon, dien gij liefhebt, en offer hem mij op *Moria!*"

„ Slechts kort duurde de strijd van 't vaderlijk hart, van het teederste gevoel, met den hoogeren pligt van gehoorzaamheid aan God. Nog denzelfden avond, toen ABRAHAM het bevel ontving, ontwaakte de stem in zijn bloedend hart: „ volbreng den wil van God!"

„ Met het aanbreken van den nacht wandelde de Grijsaard naar de hut; verstoorde het geheim in zijnen kloppenden boezem, en verborg het onder een opgehelderd gelaat, zoo dat de teedere moeder niet kon merken, dat IZAAK, deze geliefde jongeling, nog maar eenen, den laatsten nacht, gerust aan hare zijde sluimerde!"

„ Naauwelijks is de morgen aangebroken, of de vader maakte reeds toebereidselen tot het offer, het kostbaarste, dat hij ooit van zijne have, van het geen God hem gaf, aanbragt. Het dier, dat de noodige offergereedschappen en levensmiddelen op de reis dragen zou, wordt ingespannen, het of-

offerhout gekloofd, en eenigen knechten wordt bevolen, om te volgen; doch vooral moet zijn zoon IZAAK hem vergezellen."

„ Gewoon, om zich in alles naar den wil van zijnen goeden vader te schikken, en verheugd, dat hij hem thans tot zulk een plegtig werk van Godsvereering begeleiden mogt, wandelt de beminnenswaardige jongeling aan de zijde van den eerwaardigen Grijsaard. De opgaande zon verlicht hun pad en vervrolijkt, door hare gulde stralen, de omliggende vlakte. De gansche natuur herleeft op nieuw, het woud weergalmt van het gezang der vogelen, en Hij, de Algoede, die overal leven verspreidt, zou welgevallen vinden in den dood dezes jongelings? — neen! Hij heeft lust in 't leven; Hij zal u niet kinderloos maken; sterkt IZAAK — Hij, die almagtig is, kan hem ook wel uit den dood opwekken."

„ Met deze gedachten beurde ABRAHAM zijne ziel op, onderhield zich, gedurende de reis, met den geliefden jongeling over de vrolijke verwachtingen, die hun in 't verschiet toelachten en waar van hem hun geloof aan een goedertieren en almagtig God verzekerde, aan, wiens leiding zich de mensch, ook langs donkere en slingerende paden, gerust kan overgeven, — en zoo naderden zij, bij het aanbreken van den derden morgen, den berg, alwaar zij beiden de zwaarste proef van deze overtuiging zouden moeten afleggen."

„ ABRAHAM hief zijne oogen op en zag de plaats van verre!"

„ Als een outer Gods stak *Morea* (*Moria*) met deszelfs door het morgenlicht vergulden top boven de omliggende bergen uit. Aan den voet des bergs beval ABRAHAM zijne knechten, om aldaar te wachten; alleenlijk IZAAK moest hem begeleiden. Hij schikt de offergereedschappen; legt het hout ten brandoffer op den schouder des geliefden jongelings;

lings; hij zelf neemt het vuur en offermes — en beiden ſtijgen langzaam den heiligen berg op."

„ Een plegtige ernst rust op het gelaat des Grijsaards; zijn door tranen bevochtigd maar vaak ten hemel geſlagen oog draagt getuige van den inwendigen ſtrijd zijner ziel, maar ook van zijne overgave aan God, van de ſtandvastigheid van zijn beſluit, om hem ook het liefſte, dat hij in de wereld bezat, op te offeren."

„ Zwijgend wandelt de deugdzame Zoon aan zijne zijde, en waagt het in eenen geruimen tijd niet, om deze ſtilte af te breken en den vromen vader in zijne heilige beſpiegeling te ſtoren. Met eene zachte ſtem, die echter het vaderhart als een zwaard doordrong, roept hij hem, echter na een lang ſtilzwijgen, toe:

„ Mijn Vader!"

„ Wat is het, mijn Zoon! vraagt de vader met eenen afgekeerden blik."

„ Hier is wel hout en vuur; maar waar is het lam ten offer?"

„ Dat zal zich God zelf wel beſchikken, mijn geliefde."

„ — — Thans hebben zij den top des bergs bereikt. Met haast draagt ABRAHAM ſteenen en graszoden te zamen voor het outer, legt de takkebosſen en het hout daar op; drukt nog eenmaal met onuitſprekelijke liefde en weemoedigheid den geliefden zoon aan zijnen kloppenden boezem, bevochtigt dat dierbaar offerpand met tranen en verklaart hem: God vordert u ten offer uit mijne handen, mijn Zoon!" —

„ In ſtomme verbazing geeft de Zoon zich zonder tegenſpraak aan den wil zijns vaders over. In dit oogenblik van bedwelming bindt de vader hem de handen, kromt hem op de houtmijt, grijpt het offerzwaard aan en op het oogenblik, dat hij hem den

dood-

doodsteek wil geven, hoort hij herhaalde reizen zijnen naam roepen."

„ ABRAHAM met bevende lippen: „ Hier ben ik!"

„ Sla uwe hand niet aan den jongeling! Verschoon zijn leven! Gij hebt het offer volbragt, uwen God gehoorzaamheid bewezen, en zelfs uwen eenigen zoon hem uit liefde opgeofferd, ontvang hem nu van zijne hand weder!"

„ Zulks riep hem een goddelijk gezant uit het rijk der Geesten toe."

„ Op het zelfde oogenblik valt den offeraar het van het bloed des zoons nog onbevlekte staal uit de hand. Met onuitsprekelijke blijdschap omhelst hij den teruggeschonken zoon, wiens vorige doodbleekte thans weder door den rooden blos des levens op zijne wangen vervangen werd; met bevende handen maakt hij hem de banden los, sluit hem in zijne armen en werpt een blik van onuitdrukbare dankzegging op hem, die zijnen zoon hem terug gaf!"

„ De begeerte zijns harten werd immer sterker, om God, den redder en zegenaar, een dankoffer toe te brengen. Thans hoort hij achter zich een geruis in eenige nabij zijnde doornstruiken; een ram was daarin met zijne hoornen vastgemaakt; aanstonds maakt ABRAHAM dien los, doodt hem, legt hem, in plaats van zijnen zoon, op het outer, steekt de houtmijt aan en met de offervlam stijgt zijn dank tot God op en de gedachte: de Heer ziet! Hij is de alziende getuige onzer handelingen! wij leven onder zijn genadig opzigt! vervulde zijne ziel en gaf aan deze merkwaardige plaats voor langen tijd den naam: de Berg van de voorziening des Heeren."

„ Met het hart vol vreugd en aandoening steeg nu de verheugde vader met den zoon den berg af, kwam tot de hen wachtende begeleiders en keerde

on-

onder het gevoel en de levendigſte uitdrukkingen van vreugde en dankbaarheid tot God en des te meer verſterkt in het vertrouwen op Hem, na verloop van eenige dagen, binnen zijne woning terug, waar SARA, tot hiertoe met angſt over vader en zoon bezield, zich verheugd in hunne armen wierp."

Wij twijfelen niet, of velen, die gehuiverd hebben, om zich dit werk aan te ſchaffen, uit zorge, dat het niet mogt vervolgd worden, zullen thans, ziende, dat men het zelve wakker voortzet, het zich eigen maken, en hunnen kinderen als een nuttig leesboek in handen geven, ja er voor zich zelven nut uit kunnen trekken.

Het Heilig EUANGELIUM, of het Leven en de Leer van JEZUS CHRISTUS, zamengeſteld uit de vier Euangelisten. Te Amſterdam *bij* J. ten Brink Gerritsz., 1806. 330 *Bladz. Voorwerk* XXXII *Bladz. Octavo. De prijs is f* —14—

„Onder de Zon is geen boek bekend, het welk verheveuer oorſprong aan den dag legt, het welk gewigtiger onderwerpen behelst, en het welk noodzakelijker aanwijzingen tot ons waar geluk bevat, dan de Bijbel. De ſtijl waarin dezelve is beſchreven, is zoo waardig en geſchikt om de verhevene zaken, welke dit onvergelijkelijk Boek behelst, uit te drukken, dat er geene andere, meer overeenkomſtig den aard en hooge bedoelingen dezer belangrijkſte onderwerpen gevonden wordt. Dit onwaardeerbare geſchenk der Godheid is door deszelfs genadige beſchikking ook tot ons gekomen, en in onze Landtaal op onderſcheidene wijzen vertolkt,

volkt, en zoo verkrijgbaar, dat het zoowel in de nederigſte hut van den geringſten daglooner, als in het grootſte paleis van den aanzienlijkſten man kan gevonden worden; althans kan men zulks van die overzetting, welke op gezag van 's Lands hooge Overigheid in den jare 1637 in 't licht gegeven en bij ons onder de benaming van den Staten Bijbel bekend is, met de meeste toepaſſing zeggen. Van den inhoud des Bijbels, is voorzeker dat gedeelte, het welk de weldadige leer, verrigtingen en wedervaringen van onzen Zaligmaker JEZUS CHRISTUS, gedurende zijne omwandeling op aarde bevat, voor ons het allerbelangrijkst, en bekend onder de benaming van *het Heilig Euangelium*, beſchreven door de vier Euangelisten MATTHEUS, MARCUS, LUKAS en JOANNES: dan, bij het lezen dezer vier afzonderlijke verhalen van 's Heilands Leven, ontdekt men dra, dat ieder der Euangelisten zich evenwel hier bij eene hoofdbedoeling heeft voorgeſteld, namelijk dat MATTHEUS, zich breeder dan de anderen op de beſchrijving der geſchiedenis zijner Menschheid; MARCUS, op die zijner krachten en wonderen; LUKAS, op zijn Lijden en JOANNES op het bewijs van zijn eeuwig Goddelijk beſtaan, heeft toegelegd; ter bereiking van welke doeleinden, verſcheidene gedeelten van het Leven van onzen Zaligmaker door den eenen Euangelist, of alleen, of breeder dan door de anderen zijn beſchreven; zoo dat men om alles op te merken, wat door deze gewijde Mannen aangaande het leven en de aangelegenheden van onzen Verloſſer werd beſchreven, de vier Euangeliën zou moeten doorlezen; en mogelijk wordt hierom ook dit voor ons allerwetenswaardigst gedeelte des Bijbels minder doorlezen."

Elke poging derhalven, welke eene ſtrekking heeft, om den lust tot het lezen en onderzoek van dit Goddelijk Boek op te wekken, en het verſtaan van den zin gemakkelijk te maken, verdient allen

lof en aanmoediging; daartoe behoort dit kleine Boekje, het welk, gevolgd naar de Overzetting des Staten Bijbels, behelst eene poging om de geschiedverhalen der vier Evangelisten, zonder achterlating van iets wat dezelve bevatten, door alleen die te laten spreken, welke de zaak het allerbreedst beschrijft, naar de orde des tijds zoo zamen te voegen, dat in de eigene bewoordingen van den tekst der Bijbels, de verhalen der vier Evangelisten, als eene achter een volgende geschiedenis kunnen worden gelezen; zijnde hierbij geene verandering gemaakt, dan de vers gewijze afdeelingen in een' doorloopenden stijl, de weglating of verkorting van de vele copulatiën, hier en daar eene kleine verandering in de spelling, of eene enkele woordverschikking tot zamenvoeging of verstand van den zin.— Op den rand van iedere bladzijde vindt men aangewezen het Evangelie, kapittel, vers en inhoud van den tekst. En achter het Voorberigt, een Bladwijzer, nevens korte aanstippingen der voornaamste reizen van den Zaligmaker, met een Kaartje van het Joodsche Land, tot aanwijzing en opheldering bij het gebruik van dit Werkje, onder de benaming van *Kort overzigt van het leven en de wedervaringen van* JEZUS CHRISTUS, *gedurende zijne omwandeling op aarde;* zijnde hier in JEZUS lijden, dood en opstanding, tot beter verstand van den zamenhang en orde des tijds iets breeder behandeld."

Om onzen Lezers dit laatste, het welk hier van den *Bladwijzer* of *kort Overzigt* gezegd wordt, geheel duidelijk te maken, schrijven wij daarvan over de

EERSTE AFDEELING.

JEZUS KINDSHEID EN JONGELINGSJAREN.

Gebeurtenissen vóór- bij- en kort na de geboorte van JEZUS CHRISTUS.

Hooge Goddelijke afkomst van JEZUS CHRISTUS. *Joann.* I. 1—14.

De

De tijd en omſtandigheden waarin JOANNES de Dooper en JEZUS CHRISTUS zijn geboren.

De geboorte van JEZUS CHRISTUS, valt juist in op dat tijdpunt, het welk door de Profetiën te voren was bepaald; en wordt nader aangewezen te zijn gebeurd; toen de Romeinſche Keizer AUGUSTUS in alle de gewesten van zijn uitgeſtrekt gebied, tot de heffing eener ſchatting eene algemeene volksopſchrijving gebood; zijnde zeer kort voor den

Geſlachtregiſter van JEZUS CHRISTUS.
Matth. I: 1—17.

Een Engel verkondigt de geboorte van JOANNES aan ZACHARIAS.
Luc. I: 5—25.

Groetenisſe van den Engel aan MARIA.
vs. 26—38.

Bezoek van MARIA bij ELIZABETH. *vs.* 39—45.

De Lofzang van MARIA. *vs.* 46—55.

Voorbereiding tot de geboorte van JEZUS.
Matth. I: 18—25.

Geboorte van JOANNES den Dooper.
Luc. I: 57—66.

De Lofzang van ZACHARIAS. *vs.* 67—79.

De geboorte van JEZUS CHRISTUS.
Luc. II: 1—7.

De verſchijning der Engelen aan de Herders, en hun bezoek bij JEZUS.
vs. 8—20.

Komst der Wijzen uit het Oosten.
Matth. II: 1—12.

JOZEF en MARIA vlugten met JEZUS naar *Egypte*
vs. 13—15.

Kindermoord van HERODES *vs.* 16—18.

den dood van HERODES den I.

Besnijdenis aan JEZUS ten achtsten dage.
Luc. II: 21.

Wederkomst uit *Egypte* te *Nazareth*.
Matth. II: 19—23.

JEZUS word plegtig in den Tempel voorgesteld. — De Lofzang van SIMEON. *Luc.* II: 22—38.

JOZEF en MARIA keeren met JEZUS weder naar *Nazareth*.
Luc. II: 39 en 40.

JEZUS op het Paaschfeest te *Jerusalem* in den Tempel. — JEZUS keert met JOZEF en MARIA weder naar *Nazareth*.
vs. 42—52.

Dus geeft dit kort *Overzigt* eene beknopte schets, welke dienen kan tot eene *Harmonie* of *overeenstemming der Evangelisten*; waarvan de uitbreiding, met de eigene woorden dier goddelijke Schrijvers den inhoud van dit werkje zelve uitmaakt.

Dat dit werkje zeer geschikt is, om Kinderen en eenvoudige Christenen meer bekend en gemeenzaam te maken met den persoon, de geboorte, leven, daden, leer, lijden en sterven, opstanding, hemelvaart en verheerlijking van onzen Zaligmaker, de bron, waar uit onze zaligheid voortvloeit, zal het zelve zeer voegzaam tot een boekgeschenkje, of tot prijsjes voor kinderen en leerlingen, dienen kunnen, waar toe wij het, met alle ruimte, aanprijzen.

Mogt het over het algemeen dienen, dat het

Een-

Evangelie, het belangrijkst gedeelte des Bijbels, meer gelezen, beter verſtaan, ijveriger geloofd, en getrouwer beleefd werd! Met dezen wensch vereenigen wij ons hartelijk.

Het LEVEN en STAATSBESTUUR van WILLIAM PITT, eerſte Lord der Theſaurie, Kanſelier van den Exchequer &c. &c. &c. of PITT *voor den Regterſtoel der Nakomelingſchap, door eenen onpartijdigen Waarnemer. Uit het Hoogduitsch. Vermeerderd met een Bijvoegſel, behelzende eenige bijzonderheden aangaande het Leven van dien gewezen Staatsman. Naar het Engelsch. Met 's Mans welgelijkend Portrait. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1806. *162 Bladz. gr. Octavo. Deprijs is f* 1-10-.

„Het Leven van Mannen, die eene groote rol op het tooneel der wereld hebben geſpeeld, onpartijdig en naar waarheid te beſchrijven, is zeker geene gemakkelijke taak, en wel het allerbezwaarlijkst voor tijdgenooten, wier oordeel maar zelden geheel onpartijdig zijn kan. Hoe veel te meer moet dit het geval zijn van eenen Man, die meermalen is uitgekreten voor den geeſtel des menschdoms, terwijl, aan den anderen kant, een der Parlementsleden hem in verrukking den van den Hemel gezonden Minister noemde."

Deze Man is WILLIAM PITT, in onze dagen zoo beroemd, als het Hoofd van het *Engelsch* Staatsbewind, van wien wij in dit Boekje vele bijzon-

derheden, en zijn Karakter, vinden voorgedragen door eenen *Duitſcher*, en door eenen *Engelſchman;* wier verhalen men hier, met eenen gelukkigen inval, heeft zamengevoegd, zoodat wij, die beiden met elkanderen vergelijkende, vrij goed in ſtaat geſteld worden, om dezen zoo vermaarden Staatsdienaar te kennen, en zijn gedrag en karakter te beoordeelen.

WILLIAM PITT was het vierde kind van WILLIAM PITT, naderhand Graaf van *Chattam*, en geboren den 28 Meij 1759. Hij werd door zijnen doorluchtigen Vader, die met zoo veel roem het roer van Staat in *Engeland* beſtuurd had, zelven van kind af gevormd tot eenen Staatsman, die eenmaal des Vaders voetſtappen zou kunnen drukken. Hij beſteeg ook al vroeg, nog een jongeling zijnde, den hoogſten post in *Engeland*, en heeft den grootſten invloed gehad in alle de gebeurtenisſen van onzen tijd.

De Schrijvers in dit Werkje, ſchoon elk zijnen eigenen weg bewandelende, geven echter beiden blijken, van hunne zucht, om de waarheid voor te dragen, en wachten zich, om het oordeel der Nakomelingſchap over dezen merkwaardigen man voor uit te loopen.

In negen *afdeelingen* heeft de Hoogduitſche Schrijver zijne berigten verdeeld. I. WILLIAM PITT *in zijne jeugd.* II. PITT, *als Spreker in het Parlement.* III. PITT, *als openlijk Staatsdienaar en Kanſelier der Schatkamer.* IV. PITT, *als eerſte Lord der Schatkamer, en eerſte Minister.* V. *Ziekte des Konings.* VI. *Buitenlandſche belangrijke zaken.* VII. *Groote Coalitie tegen Frankrijk.* VIII. PITT's *nederlegging zijner Ambten, vrede te Amiens, nieuwe vredebreuk.* IX. PITT *voor de laatſte keer Minister.*

Zie hier, tot eene proeve de IXde afdeeling van het

het werkje van den *Hoogduitſchen* Schrijver *Bladz.* 103 volgg.

„ De Heer PITT beklom in het begin van bloeimaand 1804 voor de tweedemaal den heerſchersſtoel eens Britſchen eerſten Ministers, terwijl de Held van onzen tijd de Keizerlijke waarde aannam. De door het Engelsch kabinet ingeleide nieuwe zamenzweringen van PICHEGRU en GEORGES verhaastten het beſluit zijner ſcherpzinnigheid, waardoor hij, ook ingeval zijner mogelijke vermoording, *Frankrijk* met eene reeks van troonopvolgers uit zijne Familie bezette, en de dynastie der BOURBON's voor eeuwig verbande."

„ De Heer PITT ſcheen door het noodlot geroepen, om de grootheid van dezen buitengewonen Man nog meer te bevestigen, terwijl hij hem dacht te verzwakken. Hij kon echter de hoop voeden van eene nieuwe coalitie te bewerken; want hij kende alle geheime middelen, om daartoe te kunnen geraken, had het vertrouwen der Monarchen, ontzag geene ſubſidien, en daar hij zonder liefde en huiſelijk geluk, alleen voor de eer en de Staatkunde leefde, zoo offerde hij zijn eigen inkomen ter bereiking van zijne buitenlandſche bedoelingen op.

„ *Rusland*, *Zweden* en *Oostenrijk* waren ligt gewonnen, zoodra NAPOLEON ſlechts beweging maakte, om de Italiaanſche kroon voorloopig bij de zijne te dragen. Ook ſcheen den Franſchen Keizer een landoorlog meer welkom, dan de uitvoering van het landings-ontwerp te zijn. Met *Pruiſſen* had PITT een moeijelijk, ongelukkig ſpel, want het ſchijnt vrij zeker, dat deze Mogendheid, niettegenſtaande haar oorlogzuchtig voorkomen, altijd in eene goede verſtandhouding met NAPOLEON was."

„ PITT had wel geene gedachten, dat, door de verijdeling van zijn ongelukkig plan, *Frankrijk* zich buiten zijne vestingen, met eene linie van ge-

allierde Koningrijken omringen zou; PITT kon zich wel met de redding der Engelschen van eene Fransche invasie verontschuldigen, wanneer hij af de ellende van den oorlog op het ongelukkig *Duitschland* laadde; dan deze van Jongeling tot Man gerijpte Staatsbestuurder behoorde toch, na zoo vele mislukte plans, eens verstandiger te zijn geworden. Want, zoo als het in alle omwentelingsoorlogen ging, begon men ook hier weder. De Oostenrijkers moesten schielijker in *Beijeren* voortrukken, eer zij de Russische ondersteuning verkregen; het leger van den Aartshertog KAREL vroeger in *Italie* werkzaam zijn; dan de Russen en Engelschen, die eerst eene maand later te *Napels* landden, MASSENA in den rug konden komen; en het leger, dat uit *Hanover* het lot van *Holland* en *Brabant* moest beslissen, en, zoo als bekend is, uit Engelschen, Zweden en Russen bestond, verzamelde zich in een oogenblik, dat de overwinning bij *Austerlitz* over het lot van *Europa* besliste."

„ De nederlaag van den Generaal MACK bij *Ulm*, de keizerlijke slag, welke den terugtogt en den vrede met *Oostenrijk* ten gevolge had, moest den zieken eersten Minister, die sedert de verijdeling zijner ontwerpen, en de schielijke overwinning van het vijandelijk leger veel heviger aan de podagra en de verharding der lever leed, den doodelijken slag toebrengen. Zijne groote eergierigheid verviel tot niets, en hij zonk, door niemand bemind, door weinigen beklaagd, door velen echter gevreesd, in de werkeloosheid van het graf."

„ Zijne geschiedenis te vervaardigen en getrouw te verhalen, het blanketsel van de wangen der eergierigheid te veegen, en het momgewaad der Staatkunde van het spinneweffel der vaderlandsliefde af te zonderen, dit is de pligt zijner tijdgenooten; de gestrengere beoordeeling zijner daden laten wij,

vol-

volgens derzelver voorſtelling, over aan den regterſtoel der nakomelingſchap."

De *Engelſche* Schrijver bepaalt zich, als *Engelsman*, meer tot PITT's verrigtingen met betrekking tot de geſteldheid en de belangen van *Engeland* zelve, en geeft van zijn karakter deze meer volledige ſchets *Blads.* 154. Het overlijden van PITT op den 23 Januarij 1805 gemeld hebbende, vervolgt hij: „ Dus overleed, in het 47ſte jaar van zijnen ouderdom, en in zijn tweede Staatsdienaarſchap, WILLIAM PITT, latende voor zijn Vaderland na eene erfmaking van onheilen, en voor zich zelven eene dubbelzinnige vermaardheid. De deugden en bekwaamheden van zijnen Vader, terwijl hij nog een kind was, hadden eene ſoort van nationale partijdigheid ter zijner begunſtiging voortgebragt; en de gemeenzaamheid en openhartigheid van zijn eigen gedrag, gedurende zijne eerſte jeugd, maakte hem bij het volk geliefd. Met eene verregaande eerzucht bezield, verwaardigde hij zich niet, zoo als alle voorgaande Staatsdienaars, eerst eenige leerjaren door te brengen in eenen ondergeſchikten post, en dienvolgens weigerde hij eene eerlijke bediening aan te nemen, onder het Staatsbewind van ROCKINGHAM."

„ Toen de Graaf VAN SHELBURNE in deze magt opvolgde, verhief deze Heer, verlangende eenen zoo veel beloovenden Redenaar aan zich te verbinden, hem op eens tot den gewigtigen post van Kanſelier van den Exchequer; maar hij had reden om over zijne onbedachtzaamheid berouw te hebben, dewijl hij, gelijk een groot man in de oudheid, ras ontdekte, dat er in den eenen CÆSAR vele MARIUSSEN waren."

„ Als Financier, heeft nooit eenig Voorzitter in het Hof van den Exchequer meer lof behaald. Hij is wel over ſommigen van zijne ſpeculatien berispt geworden; maar over het geheel waren zijne

ontwerpen met oordeel overlegd, en de voorwerpen van zijne begrootingen met naauwkeurigheid gekozen, zoo dat de slotsom in het algemeen overeenkomstig was met de berekening."

„ Gedurende den Amerikaanschen oorlog maakten de verminderde prijs der manufakturen, het verwaarloozen van den landbouw, en het verval van den koophandel, het verzorgen van de noodige onderstandgelden ten hoogsten moeijelijk; maar zoo groot was het bijzonder goed geluk, of volgens sommigen, de bijzonder goede spaarzaamheid en huishouding van Mr. PITT, dat, ofschoon sommige manufakturen kwijnden, anderen daartegen weder bloeiden, en dat onze uitvoer eer toe- dan afgenomen is, gedurende zijn bewind."

„ Als spreker was hij misschien zonder mededinger. Niettegenstaande zijn persoonelijk voorkomen niemand voorinnam, zijne gebaarden slaauw, en zijne gelaatstrekken zoo onbeduidend waren, dat de schilder, beeldhouwer, en medailleur moeite hadden hem te treffen; zoodanig echter was de gelukkige keuze van zijne woorden, de oordeelkundige schikking van zijne onderwerpen, en de betoovernde uitwerking van zijne langgeoefende welsprekendheid, dat zijne wonderbare vermogens erkend werden, zelfs door die genen, die tegen zijn persoon en redenen vooringenomen waren. Wanneer hij die besteedde in eene goede zaak, was hij onwederstaanbaar; en in eene kwade, kon hij het oordeel verblinden, de verbeelding gevangen nemen, en het hart verleiden, zelfs terwijl het verstand vast en onovertuigd bleef."

„ Ook moeten wij zijne edelaardige verachting van weelde niet voorbijgaan. Te midden van eenen bedorven kring, en op eenen tijd, wanneer vele lieden de helden-eeuw schenen bereikt te hebben van geldzuchtige slechtheden, was hij geheel vrij van dit kenmerk der hedendaagsche verbastering.

Zijne

Zijne ſchulden, welke geen 40,000 ponden te boven gingen, en welke enkel een *deficit* maakten van 2000 ponden in het jaar, gedurende een bewind van 20 jaren, hebben uit 's lands kas moeten betaald worden."

„ Al zijne fouten ſchijnen uit één hoofddrift ontſtaan te zijn; de heerschzucht, welke boven alle andere overwegingen enkel hare eigene voldoening najaagt. Terwijl hij buiten eenigen post was, oefende hij het regterlijk gezag met zulke drift, dat men dacht, dat hij gijzelaars aan zijn vaderland gegeven, en eenen eeuwigen oorlog gezworen had tegen alle ſoorten van misbruiken. Toen hij in gezag was, was nooit eenig Staatsdienaar meer *dictatoriaal;* zijn hoogmoed ſtrekte zich buiten de palen van het rijk uit, en werd een ſpreekwoord aan de buitenlandſche Hoven. Hij nam landsdieven en allerhande misdadigers onder zijne beſcherming, en was zoo min kiesch, ten aanzien van beſtaanbaarheid met zich zelven, dat een van zijne voormalige vrienden in het hervormen (de geleerde ſchrijver der *Vermakelijkheden van Petney*,) over eene halszaak voor *Old Bailey* te regt geſteld werd, terwijl ſommige kweekelingen uit zijne eigene ſchool (de Heeren MUIR, PALMER, SKIRVING enz.) overgevoerd werden naar *Botany Baai*, waar zij bijna allen ſtierven."

„ Zoo veel van hem als Hervormer! Als Staatsdienaar, ſtaat het nog te bewijzen, dat zijne oorlogen regtvaardig en noodzakelijk geweest zijn: tot dat het uitgemaakt zal zijn, dat de verbazende geldligtingen, de vreeslijke uitgaven, die plaats gehad hebben, en de ontzaglijk vermeerdering der nationale ſchuld gedurende zijn bewind blijken ſlegts armelijk vergoed te zijn door een oordeelkundige keuze van belastingen, en een vernuftig aannemen van een zinkend Fonds, oorſpronkelijk uitgedacht door Dr. PRICE, hetwelk, hoedanige

verligting het ook aan de nakomelingschap mogt aanbrengen, heel weinig zal ſtrekken tot vertroosting van den tegenwoordigen leeftijd."

„ Niettegenſtaande een vroeger indruk onderſteld moge worden, zijnen geest ter begunſtiging van de vrijheid te hebben ingenomen, en niettegenſtaande de menigte bijvoegſelen, welke bij bij onze Parlementsacten gemaakt heeft, zal er misſchien met moeite eene enkele belangelooze wet te vinden zijn, door hem ten behoeve der vrijheid ingevoerd, in de geheele verzameling van onze ſtatuten. Integendeel in alle zijne beſchikkingen, tot de ſchatkist behoorende, verloor hij geheellijk het denkbeeld van de tusſchenkomst van een' gezworenen tusſchen den Koning en den onderdaan uit het oog. Het *Custom-houſe* en het *Exciſe-office* moeten, ongelukkiglijk, beſchouwd worden als de gedenkſtukken van zijne wetgevende zegeviering."

Eſt istud quidem honestum,
Verum hoc expedit.

CIC.

„ Ten aanzien van zijne verrigtingen, die in allen opzigte eigenlijk hem zelven toekomen (want de zegepralen van onze zeemagt moeten toegeſchreven worden aan onze HOWES, onze ST. VINCENTS, onze NELSONS,) zijn volmaakt mislukt, en de drie Coalitien, gedurende zijn Staatsbewind gevormd, hebben allen eene ongelukkige uitkomst gehad. Evenwel zijne zegepralen in den Raad waren volkomen; zijne meerderheid was beſliſſend: zijne tegenſtrevers, verachtelijk ten aanzien van hun getal, bezaten niets dan voorzigtigheid, en waren altijd ten einde geſtemd, hoewel nooit ten einde uitgeredend."

„ Vóór zijnen tijd, werd eene geduchte minderheid in het Lagerhuis door eenen Staatsdienaar met win-

wanhoop beſchouwd; hij was de eerſte, die eene meerderheid trotſeerde, en dus doende heeft hij de uitvoerende magt met een gevaarlijk voorbeeld voorzien, het welk ten eenigen dage de vrijheden van zijn Vaderland zou kunnen ondermijnen."

„ Om te beſluiten: Begaafd met al het vermogen der welſprekendheid, waren zijne begaafdheden niet dadelijk werkzaam; eene groote perſoonelijke opregtheid vertoonende, werd hij ondersteund door velen, die grondbeginſelen hadden, en genoegzaam door allen, die bedorven waren. Zijne bekwaamheden waren van eene verhevene ſoort, en terwijl hij ſprak, ſcheen hij in ſtaat, om te regeren, maar als hij ondernam te handelen, was de misleiding blijkbaar."

„ Tuk op magt, volhardde hij, door eenen zamenloop van gelukkige omſtandigheden, gedurende twintig jaren, in zijnen post, en terwijl hij, in navolging van NOY en STRAFFORD, zich van de gevoelens zijner jeugd afkeerde, gelijk CROMWEL, ſtierf hij, op een tijdſtip, wanneer zijn toeſtand ongeneeslijk ſcheen te zijn."

„ Wel ervaren in al de kunſten van finantie, was nogtans onder zijn beſtuur de nationale ſchuld tot eene reusachtige groote geklommen, en papier in plaats van geld geſteld: pogchende op zijne vrijheldsliefde, had hij de drukpers vrij, en de Conſtitutie ongeſchonden gevonden; hij liet de eerſte in boeijen, en bragt de andere in gevaar."

„ Zelf grootmoedig te midden van gevaar, heeft hij zijnen Souverein voor eene wijl beroofd, zoo niet voor altijd ontzet gelaten van zijne bezittingen op het vaste land, en het vaste land zelf verbrijzeld onder de kolosſale magt van eenen onverzadelijken vijand. Met zijne op 's lands kosten betaalde ſchulden, het begraven van zijn lijk, en opgerigt gedenkteeken, blijft het voor de geſchiedenis nog bewaard, om eindelijk uitſpraak te doen

over

over het karakter van eenen Man, die, voor de welvaart van zijn vaderland, volgens sommigen nooit had moeten geleefd hebben, terwijl hij, volgens anderen, nooit had behooren te sterven."

Een fraai Pourtrait van PITT verziert deze uitgave.

St. DOMINGO of het LAND der ZWARTEN in HAITI en deszelfs Omwenteling, door MARCUS RAINSFORD. *Naar het Engelsch. Met Platen en Kaarten. — twee Deelen. — Eerste Deel. Te* Amsterdam *bij* J. Allart, 1806. 410 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-18-:

Het Eiland *St. Domingo*, oorspronklijk *Haijti*, ook *Hispaniola*, het grootste en rijkste van de Westindische Eilanden in den *Atlandischen* Oceaan, door den vermaarden COLUMBUS ontdekt op den 6den dag van *December* 1492, is in onze tijden, zoo vruchtbaar in merkwaardige en zonderlinge gebeurtenissen, vermaard geworden, door eene merkwaardige Omwenteling, door welke zich eene nieuwe Heerschappij van *Negers* op hetzelve gevestigd heeft. Tot hier toe ontbrak in onze taal eene naauwkeurige en breedere beschrijving van dit Eiland, en de op hetzelve voorgevallene omwenteling; deze gaping wordt thans aangevuld, door deze weluitgevoerde vertaling van een *Engelsch* werk over dit onderwerp, van MARCUS RAINSFORD, van welke vertaling wij het eerste Deel aankondigen, versierd met eene Kaart van dit Eiland, een' platten grond der Stad *Kaap Francois*,

zoo

o als zij was voor de omwenteling, en verders et fraaije Kunstplaten.

In het eerste *Hoofdſtuk* in dit Boekdeel wordt en beknopt historisch berigt gegeven van de volkplantingen in *Hispaniola* en *St. Domingo*, van de ontdekking van *Haijti* door COLUMBUS af, tot den ijd van deszelfs hoogstgeklommenen voorſpoed 1789. Dit berigt ſpreekt van de *Spaanſche* Volkplanting op dit Eiland, ſedert deszelfs ontdekking, van de wreedheid en onſtaatkundige handelwijze der *Spanjaarden*, en van het verval van hunne Volkplanting; van de vestiging der *Bukkaniers* die in de XVII eeuw, zich door hunne woeste dapperheid zulken naam gemaakt hebben, op dit zelfde Eiland, tot dat *Frankrijk* in hetzelve belang begon te ſtellen, en er in deszelfs westelijk gedeelte eene geregelde Volkplanting aanleide, welk gedeelte aan hetzelve in eigendom verzekerd werd bij den vrede van *Rijswijk* 1697, behoudende de *Spanjaarden* het oostelijk gedeelte. De *Franſche* Volkplanting nam van tijd tot tijd in voorſpoed toe, en klom tot zulke hoogte, die niet alleen alle andere volkplantingen, maar ook het begrip van den wijsgeer en ſtaatsman te boven ging; de weelde harer bijzondere inwoneren, en haar openbare luister en grootheid, verbaasde den reiziger; hare opſtapeling van rijkdommen deed het moederland verſteld ſtaan; en met verrukking werd zij aanſchouwd door de naburige bewoneren der *Antilliſche* eilanden. De ſtaatkundigen van Europa zuchteden om haar bezit, gelijk als van eene rijke ſchoonheid, die door alle bekoorlijkheden de aanbidders tot zich trekt; maar zij zuchtten vergeefs: zij was beſtemd om den grond te leggen van een gemeenebest, even zoo zonderling als verſchrikkelijk, het zij het bij de uitkomst ſtrekken moete om aan afgetrokkene begrippen wezenlijkheid te geven, of om een nieuw en doorluchtig rijk te ſichten in een

ge-

gedeelte der wereld, waar men dezelfs beſtaat voorheen onmogelijk achtte."

Van *Bladz.* 114 af hat de Schrijver eene plaatslijke beſchrijving des Eilands volgen, zoo van het *Spaanſche* gedeelte, waar van *St. Domingo* de Hoofdſtad was, als voornamelijk van het *Franſche* gedeelte, van het welk de Stad *Kaap Francois* als de Hoofdſtad te rekenen was, van welke hier ook eene teekening bijgevoegd is, zoo als zij was voor de omwenteling.

„ De bevolking werd toen geſchat op ongeveer 40,000 blanken, 500,000 negerſlaven, en 24,000 lieden van de kleur; en de gemiddelde ſom der uitgevoerde goederen beliep, volgens de opgaaf van den Heer MARBOIS, *Intendant* der volkplanting, ruim zeven en vijftig millioenen guldens." In het tweede *Hoofdſtuk* Bladz. 166 volgg. ſpoort de Schrijver, met zeer veel juistheid van oordeel, den oorſprong naar van den geest van omwenteling van den tegenwoordigen tijd in *St. Domingo*; hier ſpreekt hij *Bladz.* 170 zeer beſcheiden van den Slavenhandel.

„ Zich in overvloed en verkwisting badende," zegt hij Bladz. 182, „ had het grootſte gedeelte der planters in *St. Domingo* de allerondeugendſte gevoelens, en niet min bedorven zeden, aangenomen, terwijl de ſlaven, door een zoo beſmettelijk voorbeeld aangeſtoken, losbandiger waren geworden, dan die van eenig Britſch eiland. Was de meester trotsch, wellustig en beheerſchlijk; de ſlaaf was even ondeugend, en dikwerf opgedrevener; de ſtraf van den eenen was niets anders dan het gevolg van zijne eigene buitenſporigheden: maar die van den anderen was dikwijls wreed en onmenschlijk. De landeigenaar kende, in zijn herſpenpan, geen mededing duldde, en betoonde zelfs voor de regtelijke uitſpraken en wetten geenen eerbied. De Kreoleſlaven zagen op de nieuwerwijzingen voor-

de

Afrikanen met verſmading neder, en werden
p hunne beurt veracht van de *Mulatten*, welker
eur bruiner was, terwijl zij allen, in den om-
ring, door de blanken op eenen grooten afſtand
erden gehouden. En het is eene droevige aan-
ierking, dat zelfs de ſchoone kunne hare kenmer-
ende karaktertrekken, in onderſcheiding van de
ongevoeligheid harer mannelijke bloedverwanten,
niet behield; terwijl de gitzwarte ſchoonheid on-
der de ſlaven, hoewel naauwelijks eene inbooſling
des eilands, alle gemeenſchap met de zulken, wel-
ke niet als zij op hetzelfde voorregt konden roe-
men, zorgvuldig vermeed."

„ Dusdanig was de toeſtand der inwoneren van *St. Domingo* in het begin des jaars 1789, zeer vat-baar voor iederen indruk, welke eene giſting on-der hen verwekken, of de eene partij aanleiding geven konde, om zich tegen de andere aan te kan-ten. Nogtans was de geſteldheid des lands, ter-wijl bijzondere vijandſchappen begeerig naar eene gelegenheid uitzagen, om in een' openbaren twist uit te berſten, zoodanig als beſchreven is, gelijk de groene oppervlakte van eenen vulkaan, onbe-wust van de vlam, die op het punt ſtaat om in zijnen boezem uit te berſten: het volk was vrolijk, de markten overvloedig voorzien, de landen met vruchten overladen, en, zoo de volkplanting al ge-zegd mogt worden *met ſchulden overladen* te zijn (*), was zij echter aan alle kanten in een' bloei-jenden ſtaat."

„ Het groote koningrijk, onder welks beſcher-ming deze volkplanting tot hare tegenwoordige grootheid was opgewaſſen, en van hetwelk zij nog eene vaderlijke onderſteuning en verzorging ver-wacht-

(*) ——— „ *La colonie, qui, ayant encore beaucoup de dettes, n'avait pas beſoin de payer celles de la France.*" *Lettres Ecrites*, p. 48.

wachtte, begon middelerwijl, door belemmeren omſtandigheden in wanorde gebragt, en geſchol door verdeeldheden en ſtrijdige belangen, dat tijd perk te naderen, hetwelk, reeds langer dan een halve eeuw te voren, door wijsgeeren als onver mijdbaar was beſchouwd. In weerwil van de vol ſtrekte dwinglandij, die er, in andere opzigten, in *Frankrijk* had geheerscht, was het zelve, onder de zwakke regering des ongelukkigen LODEWIJKS, de wellust geweest van zedelijkheid en wijsbegeerte; en het kwam niet, zonder des bewust te zijn, op den oever van den ſtaatkundigen dood, waaraan het ſchijnt dat alle ſtaten zijn onderworpen; want dezelve was, onder de muren zijner hoofdſtad zelve, door zijne dichteren bezongen, en bij herhaling aangekondigd door voorbeduidſelen, welke niet feilden."

„ De volkplantingen waren niet onkundig van de verſcheidene hulpmiddelen, tot welke men de toevlugt genomen had, en deze misten ook niet die uitwerkſelen, welke men er van verwachten mogt, bij iedere klaſſe van derzelver inwoneren te wege te brengen. De landeigenaars zagen uit naar vermeerdering, het zij van hunne bezittingen of van hun aanzien, onder eene nieuwe regering; de vrije lieden van de kleur ſtreelden zich met den voorſmaak van eene gunſtige verandering in hunnen toeſtand; en zelfs de ſlaven bemerkten, in de ſtaatkundige veranderingen, welke de aandacht hunner meesters begonnen bezig te houden, iets, dat hunne nieuwsgierigheid kon gaande maken, en waren niet achterlijk om dezelve te bevredigen. Iedere maatregel van het Franſche hof werd, onder alle klaſſen, door het geheele eiland heen, ernſtig uitgeplozen. Wanneer een geest van navorſching over onderwerpen, welke men gewoonlijk boven de vatbaarheid van het gemeen verheven acht, begint algemeen te worden, eindigt hij

hij zelden even, zoo als hij begon; en hoedanig ook de uitkomst wezen moge, mist hij toch nimmer bijzonderheden en gevoelens aan het licht te brengen, welke zich niet ligtelijk wederom laten verdringen, en, tot derzelver onderschraging, personen in aanzien te verheffen, die anderzins, hun leven lang, „ in stille onvermaardheid hun pad" zouden hebben afgelopen. Deze geest deed al zijne uitwerking in *St. Domingo*, alreeds zoo rijp om denzelven te ontvangen; en toen men het nieuws ontving, dat de *Staten Generaal* van *Frankrijk* stonden zamengeroepen te worden (de laatste stuiptrekkende poging der zieltogende koninklijke regering), besloten alle partijen, hare eigene belangen tot een voorwerp der algemeene zorg te maken."

Na deze en soortgelijke algemeene aanmerkingen keert de Schrijver weder met het IVde *Hoofdstuk* tot het geschiedkundige, en levert ons de geschiedenis van de grondlegging en voltooijing der onafhankelijkheid van dit Eiland, welke geschiedenis hier met vele nauwkeurigheid verhaald en gebragt wordt tot het jaar 1797, in welk jaar TOUSSAINT, door het Uitvoerend Bewind der *Fransche* Republiek, als opperbevelhebber des legers en van het geheele eiland van *St. Domingo* werd aangesteld.

Verschrikkelijk zijn de Toneelen der omwenteling, ontzagchelijk de verwoestingen, en wreedheden, bij dezelve aangerigt en gepleegd; „ Doch het is aangenaam," zeggen wij met den Schrijver *Bladz.* 244. „ deze schrikkelijkheden te verzachten door het verhaal van een voorbeeld van trouwe, en hartelijke zorgvuldigheid, in eene der opgestane negers, hetwelk reeds meer verhaald, maar niet te diep in de gemoederen der menschen, onder allerlei standen des volks, kan worden ingeprent. Ik zal mij van des heeren EDWARD's woorden bedie-

nen, omdat ik geene echtere bron weet, om mij op te beroepen."

„ Mijn heer en mevrouw BAILLEN, benevens hunne dochter en ſchoonzoon, en twee blanke bedienden, op eene bergplantaadje, omtrent dertig (Engelſche) mijlen van *Cap Francois*, hun verblijf houdende, kregen het berigt van den opſtand door eenen hunner eigene ſlaven, die zelf in de zamenzwering was, maar beloofde, indien mogelijk, het leven van zijnen meester en deszelfs huisgezin te zullen redden. Onmiddelijk geene kans ziende om hen te doen ontkomen, bragt hij hen in een nabij gelegen boſch, waarna hij heenging, en zich bij de oproerigen voegde. In den eerſten nacht vond hij gelegenheid, om hun levensmiddelen uit het kamp der oproerigen te brengen. Den volgenden nacht kwam hij nog eens met eenen nieuwen voorraad, doch verklaarde, dat het buiten zijn vermogen zijn zoude, hun eenigen bijſtand meer te verleenen. Vervolgens vernamen zij in drie dagen niets van den neger: maar na verloop daarvan, kwam hij weder, en onderrigtte het huisgezin, welken weg zij moesten nemen, om bij eene rivier te komen, die hen naar *Port Margot* brengen zou, hun verzekerende, dat zij op eene zekere plaats in de rivier, welke hij beſchreef, een ſchuitje zouden vinden. Zij volgden zijne aanwijzingen, vonden het ſchuitje, en kwamen er behouden in, maar werden door de ſnelheid van den ſtroom omver geworpen, en achtten het, het beste, ter naauwernood ontkomen zijnde, naar hunne ſchuilplaats in de gebergten terug te keren. De neger, angſtig voor hunne veiligheid bekommerd, ſpoorde hen nog eens op, en wees hun een gedeelte der rivier aan, waar dezelve breeder was, hun verzekerende, dat hij daar eene boot voor hun had bezorgd, maar met bijvoeging, dat dit de laatſte poging was, welke hij konde doen, om hen te red-

redden. Zij gingen derhalven: maar de boot niet vindende, rekenden zij zich zelven verloren, wanneer de getrouwe neger nog eenmaal verscheen, als hun beschermengel. Hij bragt hun duiven, ander gevogelte en brood, en geleidde de familie, met langzame marschen, bij nacht, langs de boorden der rivier, tot dat zij binnen het gezigt der kaai van *Port Margot* waren; alwaar hij, hun gezegd hebbende, dat zij zich geheel buiten gevaar bevonden, voor altijd afscheid nam, en heen ging om zich bij de oproerigen te voegen. Dit huisgezin had zich negentien dagen in de bosschen onthouden." (*)

Eindelijk wordt het IV en laatste *Hoofdstuk* van dit *Deel* besteed, om den toestand der zaken in *St. Domingo* te beschrijven, ten tijde van de vestiging der onafhankelijkheid enz. benevens een verhaal der bijzonderheden van een bezoek door den Schrijver aan het Eiland gegeven.

De Schrijver had, in het jaar 1799 zelf op het eiland gekomen, zijnde door storm daar heen geraakt, gelegenheid, om van nabij den toestand van hetzelve, de levenswijze enz. in oogschouw te nemen, en voor zijne Lezeren te beschrijven. Men zal dit *Hoofdstuk*, met verschillende aandoeningen, lezen, terwijl het geen den Schrijver zelven betreft, zijne gevangenis en veroordeeling ter dood, door eenen Krijgsraad, omdat men hem voor een *Spion* hield, en zijn ontslag op last van TOUSSAINT, dit eerste Deel besluit. Wij verlangen naar het vervolg.

(*) EDWARD's *Hist. Chap.* VI. *p.* 75.

REIZEN door ZWEEDEN en FINLAND, tot aan de uiterſte Grenzen van LAPLAND, in de jaren 1798 en 1799; door JOSEPH ACERBI. Siſtimus hic tandem, nobis ubi defuit orbis. *Uit het Engelsch. Met Platen. Derde Deel. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn 1806. 202 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-12-:

In dit derde Deel dezer uit hoofde van de vreemdheid der zoo ſchaars bereisde gewesten, door welke de Reiziger de *Noordkaap* heeft bezocht, belangrijke en wetenswaardige reize, wordt het overige gedeelte van *Finland*, als mede dat van *Lapland*, het welk hij doorgetrokken is, beſchreven, en van deze volken verſcheidene merkwaardigheden medegedeeld. Wij zullen er ſommigen van voor onze Lezers overſchrijven, en hen verder tot het werk verzenden, het welk wij den weetgierigen aanprijzen.

Wie zou denken, dat men in *Lapland* over de hette kan klagen? En echter ſchrijft onze Reiziger Bladz. 68. „ De maat der hette was negen en twintig graden in de ſchaduw, en vijf en veertig in de zonneſchijn. De grond brandde, als 't ware onder onze voeten; het weinige krenpelhout, 't geen wij onder den weg aantroffen, gaf ons weinig of geen beſchutzel. Wij ſtikten bijkans van hette. Om ons lijden te vergrooten, waren wij genoodzaakt een dik wollen kleed te dragen, om ons te beſchutten tegen de inſecten, en onze aangezigten met een ſluijer te dekken, die, voor een goed gedeelte ons den ademtogt belette. — Deze bui-

buitengewone hette wrogt allersterkst op onze *Lapplanders*, die elk reeds drie glazen brandewijn gedronken hadden. Zij gingen liggen ruaten op zeer korte afstanden, en riepen telkens om meer brandewijn. Welhaast bemerkten wij dat wij niet langer te doen hadden met *Finlanders*, een sober, sterk, werkzaam en stoutmoedig menschen-ras. Wij moesten thans omgaan met een hoop knapen, die alleen op sterken drank gezet waren, en onwillig om te werken."

Bladz. 77 hebben wij eene maaltijd der *Lapplanders*: „ Terwijl de kinderen bezig waren met al het kwaad uit te voeren dat zij konden, hielden de *Lapplanders* zich onledig met het bereiden en kooken van het avondëten, het welk bestond in verscheidenerlei soort van visch, aan kleine stukjes gesneden, en in een pot gekookt, met eenig gedroogd rendieren vet, en een weinig meels, het welk een vreemd soort van soep maakte. De pot nog op het vuur staande, zaten de *Lapplanders* in het ronde daar om heen, elk met een lepel in de hand, om te proeven, of de spijs gaar was. Genoegzaam gekookt hebbende, begonnen zij uit den pot te gader te eten. Als iemand zijn genoegen had, viel hij in slaap, ontwakende, ving hij weder met eten aan, terwijl anderen rust namen; deze werden op hunne beurt wakker, vielen weder aan het eten, terwijl anderen sliepen; in dezer voege spijzigden en sliepen zij bij beurten, tot zij van het eene voldaan waren, en van het andere niet meer konden genieten. Er scheen geene orde of regel in het allerminst bij dit volk plaats te hebben; geen eigenlijk gezegd begin of einde. De eenige regel en gids-hunner bedrijven scheen honger en instinct."

Geen denkbeeld hebben de *Lapplanders* van zingen of muziek: „ Wij verlangden," lezen wij *Bl.* 99. „ hen te hooren zingen, zeer begeerig om een

ſtaat te hebben van hunne bedrevenheid in de muziek! Ik onderſtond het herhaalde keeren, om, door het lokaas van geld en brandewijn, den *Laplander* te doen zingen, om, ware het mogelijk, mij eenig denkbeeld van hun muziek te vormen, dan het verſte waar toe ik het kon brengen, was hun eenige verſchrikkelijke ſchreeuwen uit den hals te halen, onder welker aanhef ik ſomtijds genoodzaakt was, mijne ooren met mijne vingeren toe te ſtoppen."

„ Het is naauwlijks te gelooven, ſchoon het eene volkomene waarheid beheize, dat de bergen bewonende en zwervende *Laplanders* geen het minſte denkbeeld hebben van eenig ding, 't welk met harmonie in verband ſtaat, en dat zij volſtrekt onbekwaam zijn voor eene genieting, welke de Natuur niet te eenemaal ontzegd heeft aan eenigen anderen ſtam of volk, zoo verre mijne kundigheden reiken. Kunst-muziek ſchijnt te eenemaal verbannen uit deze eenzame oorden. De eenige muziektoonen, welke men in *Lapland* hoort, zijn die, welke de Natuur, zonder onderſcheid, geſchonken heeft aan alle andere landen, geen bijzonder voorregt ſchenkende aan den menſch, wiens trotsch hem vervoert om te gelooven, dat alle dingen in de wijde wereld, alleen om zijnen wille, gemaakt zijn! De eenige melodie, welke men in *Lapland* hoort, is die, waar door de vogels de bosſchen doen weergalmen; die van beekjes, ruiſchend vloeijende over de ſteenachtige beddingen; die van de winden, gierende in de boomen en donkere wouden; en eindelijk die van de grooiſche terneder-ſtorting bij de watervallen der riviéren over ruwe rotzen, waar op het nederſtortend water, met een krakend gedruiſch breekt, en het ſchuim in de lucht doet opklimmen."

„ Gedurende ons geheele onderhoud," zoo lezen wij Num. 38, „ met deze lieden, ontdekten wij,

wij, bij hen nimmer het minſte teeken van Godsdienſtigheid of Eerbetoon. Zij deeden nooit een gebed, bij het eten, als zij zich te rust begaven of opſtonden."

„ Juist op het uur van middernacht, wanneer de zon omtrent twee zons-diameters beneden den gezigteinder was, beproefden wij of wij onze pijpen niet zouden kunnen aanſteken met een brandglas. De proef ſlaagde volkomen. De *Laplanders*, zulks ziende, betoonden meer aandoenings en verwonderings dan zij, tot noch toe, bij eenige gelegenheid, gedaan hadden. — Wij begrepen, dat zij ons voor toveraars hielden, gonnen aan te zien; in dit denkbeeld ſtelden wij hun eenige vragen voor, tot de toverij betrekkelijk, van welke wij zoo veel vernomen hadden, in alle berigten wegens *Lapland*. Wij vroegen hun, of zij geloofden, dat eenige toveraars in hun land waren? Zij gaven er neen op ten antwoord, met bijvoeging, dat het hen onverſchilligh was of zij er waren, dan niet."

Bladz. 116. „ In de geheele Parochie van *Kautokeino*, welke vijf en twintig *Noorweegſche* mijlen in de lengte had, en twaalf in de breedte (*), zijn ſlegts twee plaatzen bewoond door gezetene *Laplanders*, die te zamen niet meer dan twaalf huisgezinnen uitmaken. De overige zijn alle van de veehoedende en omzwervende ſoort, die niet naauwkeurig kunnen geteld worden: dewijl zij ſteeds in beweging en aan geene bepaalde plaats gehecht zijn. In den jare 1756 telden zij negentig onderſcheidene gezinnen; doch het is mogelijk, dat eenige dezer gezinnen ook gerekend zijn onder die van andere Diſtricten."

„ De omzwervende *Laplanders* bewonen, gedu-

(*) Een *Noorweegſche* Mijl is omtrend acht *Engelſche* Mijlen.

durende den winter, de bergachtige ſtreeken, en trekken van plaats tot plaats met hunne tenten, en kudde van rendieren; doch, in den zomer, begeven zij zich naar de kust om de voordeelen van den vischvangst. — Omſtreeks *Kautokeino* vindt men eenige ſchoone weiden en zaailanden, de laatstgemelde brengen zoo veel graangewas voort als den inwoonderen voor zes maanden genoeg is. Paarden hebben zij niet. Alle reizen worden, in den zomer, te voet of in vaartuigen afgelegd, en gedurende den winter in ſleden, door rendieren getrokken. Het hooi, het geen zij winnen, dient tot onderhoud voor hunne koeijen; het koorn, het geen zij inoogſten, maken zij tot meel, ten eigen gebruike, en is dit meel, door langdurige gewoonte, een zoo noodzakelijk artijkel van hun levensonderhoud geworden, dat zij zich ellendig rekenen, indien zij het niet, 't geheele jaar rond, mogen genieten."

Van de *Noordkaap*, het uiterſte einde van Europa, aan den *bevrozen Oceaan*, of *IJszee*, het doel van deze reize, geeft ons de Schrijver *Blads.* 168 dit denkbeeld: „ De *Noord-Kaap* is een vervaarelijke groote rots, die verre in den Oceaan uitſtekende, en blootgeſteld zijnde aan al de woede der golven en het tijsteren der ſtormwinden, van jaar tot jaar, meer inſtort. Hier is alles eenzaam, alles dor, alles mat en moedeloos. Het beſchaduwend bosch verſiert niet meer den rand der bergen; het gezang der vogelen, 't welk zelfs de bosſchen van *Lapland* verlevendigde, wordt niet meer gehoord in dit ſchouwtooneel van verlatenheid; de ruwheid van de donkergrauwe rots is met geen enkele plant bezet, het eenig geluid, 't welk men er hoort, is het geklots der golven, altoos en onophoudelijk aanbonzende tegen de lompe rotsklompen, die er weerſtand aan bieden. De noorder zon, ter middernacht kruipende op den aſſtand

van

van vijf zons-diameters van den gezigteinder, en de onmetelijke Oceaan, in schijnbare vereeniging met de lucht, vormen de hoofdtrekken van deze grootsche schilderij, welke zich opdoet aan het oog des verbaasden aanschouwers. De onophoudelijke zorgen en najagingen der bekommerde sterfelingen herinnert men zich hier als een droom; de onderscheidene gedaantens en krachten der bezielde natuur worden vergeten; de aarde wordt alleen in hare eerste beginselen beschouwd, en als een gedeelte uitmakende van het zonnestelzel."

De RING *van* GIJGES *wedergevonden, of verzameling van Nederlandsche Karakters. Door den Schrijver van* den Laatdjonker van Blankenheim. *Eerste Deel. Met Platen. Niet vertaald. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. 364 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-:—

Een oorspronkelijk Nederlandsch werk van vernuft, het welk goed geschreven, en geschikt is, om, door zijne vrolijke voordragt, het verstand, als 't ware, ongemerkt te verlichten, en het hart, door de schetsen van deugden en ondeugden, te verbeteren; en het welk dus aan den Lezer eenige aangename en tevens nuttige uren verschaffen kan. Deszelfs hoofd-inhoud is, het vertoonen van verscheidene oorspronkelijke Karakters, om welke, zonder omwegen, naar het leven af te malen, de Schrijver den *Ring van* GIJGES, zoo wel bekend uit de oude geschiedenis, welke gezegd werd, het vermogen te bezitten, om iemand onzigtbaar te maken, te baat neemt, om met deszelfs behulp op alle

plaatſen bij de geheimſte geſprekken, tegenwoordig te kunnen zijn, en den toegang tot alle woningen voor zich te ontſluiten.

In drie en dertig Hoofdſtukken, welke den Inhoud van dit *eerſte Deel* uitmaken, levert de Schrijver eene verſcheidenheid van wel geteekende Karakters van allerhanden aart en onder veelerleije betrekkingen.

Wij zijn in deze ruimte van zaken verlegen, wat wij best uit dien overvloed aan onze Lezers tot een proefje willen opdiſſchen. Wij voelden groote trek, om voor hun af te ſchrijven; *het zonderling gezelſchap uit Friesland*, bijzonder daar JOURT, door zijne zusters FEMMETJE en LIESKE geperſt, om *equipage*, koets en paarden, aan te leggen, aan eene Beſteedſter den *koetſier beſchrijft* dien hij zou willen huren, „ voor eerst moet hij ten minſte vijf voeten en agt duimen Rhijnlandſche maat groot zijn; ten tweede, moet hij groote zwarte knevels hebben; ten derde niet ſcheel zien, noch loens zien, noch ſtik zien, noch pinkoogen, noch aan den drank zijn, noch te veel koffij of thee drinken, want dan moet hij te dikwijls van de bok af (*hier keek hij zijne zuster* FEMMETJE *wederom ſpottende aan*,) ook moet hij niet ſchraal zijn, noch mager zijn; maar gezet zijn, en gezond van kleur zijn, gelijk het een regtſchapen koetſier betaamt; ook moet hij niet verkwistend zijn met hooi, ſtroo of haver; hij moet niet te ſtraf zijn over zijn paarden, noch te inſchikkelijk; noch te verkwistend met den paardenmest."

„ Goede Hemel! zuchtte de beſteedſter, zoo een koetſier, met zoo vele qualiteiten, klimt er op geen bok in ons ganſche lieve Vaderland!"

Ten aanzien van eenen Lijfknecht is JOURT niet min grappig: „ Dit moet een jongman zijn van een, onbeſproken gedrag, van den Proteſtantſchen Godsdienst, (het gaan er voor een koetſier niet

op

op aan komt, al was hij een *Samaritaan*,) hij moet boven de twintig jaren oud zijn, wel gemaakt van lijf en leden, zeer vlug, zeer gezond, zeer gedienstig, zeer beleefd, en zeer bescheiden, en vooral zeer eerbaar, op dat wij met gerustheid kunnen uitgaan."

GESKE, (*de Meid, ter zijde.*)

„ Dit raakt mij, juffrouw LIESKE!"

JOURT.

„ Vooral moet hij nooit gereisd hebben, anders hooren wij telkens, dat hij zijn eigen Vaderland veracht; ook moet hij nooit gediend hebben bij lieden van hoogen rang, want dan ziet hij met te veel verachting op ons neder; telkens praten die knapen dan te veel van die groote lieden, en door te verhalen (het zij waarheid of leugen) hoe zij het gewoonlijk in den vorigen dienst hadden, willen zij ons, als 't ware ongemerkt, lessen geven, op welk eene wijze wij die mosterd-koningen dienden te behandelen — voorts moet hij noch rooven, noch stelen, noch wegdragen, noch snoepen, noch uitdoopen, noch uitblijven, noch zich te buiten gaan in spijs of drank, noch...."

FEMMETJE.

„ Lieve broer! houd in 's Hemels naam op, het mensch-zijn u voor onzinnig aan, wie heeft ooit op zulk eene wijze een' dienstbode gehuurd? — ga maar heen, zeide zij tegen de beschroomster, terwijl zij haar met vriendelijkheid uit de deur duwde, en bezorg ons maar een' goeden knecht."

Het *achtste Hoofdstuk* bevat een aandoenlijk en belangrijk tooneel: Eene jonge weduwe (en deze is eene *Jodin*) wordt uit het water gered, door eenen braven jongeling, met gevaar van zijn leven, die dus den regten aard van de liefde der naasten kent, waar bij geene Godsdienst-verschillen in aanmerking komt, maar die, gelijk de *Samaritaan* in het *Evangelie*, in nood bijspringt, als zou een ons bui-

che-

chelende Tante daar nog zoo veel tegen inbrengen. Maar dit was te breedvoerig om over te nemen.

Doch in het *tiende Hoofdſtuk* ontmoet ons het zonderling gezelſchap uit *Friesland* weder; en dit haalde ons over, om hetzelve hier volgens het oorſpronkelijke van den Schrijver te kopieren, zoo als het de ouderwetſche Frieſche kleeding verzakende, zich een ander *costum* heeft aangeſchaft: Hier is het:

„ Zoodra ik de kamer uitging," (de Schrijver ſpreekt Bladz. 165) „ ontmoette ik mijnen ouden vriend JOURT, die met eene gemaakte en gelach verwekkende beleefdheid zijne zuster FEMMETJE bij de hand naar boven geleidde: zij waren zoo fraai gekleed, en in dien korten tijd zoodanig in hun voorkomen veranderd, dat ik hen naauwlijks meer herkende; ik kreeg dus een grooten lust, om hen onzigtbaar te volgen en hen van nabij op mijn gemak te beſchouwen."

„ JOURT had een pruik op, met eenen oneindigen ſtaart verſierd, zij was zoo vet beſmeerd, zoo wit bepoeijerd, en met zoo vele lagen van krullen mildelijk voorzien, dat hij met den voornaamſten Regent of Ouderling van eene kleine ſtad naar den voorrang kon dingen; hier boven ſtond zeer los en luchtig een klein rond hoedje; een zeer ruime nieuwe zwarte rok, vest en broek, door een' kleermaker gemaakt, die ten tijde van onze voorvaderen in groote achting was en allen lof verdiende, overſchaduwde zijn dood mager ligchaam.— Welk een invloed heeft de kleeding! JOURT *inſpireerde* waarlijk eenigen eerbied en ontzag."

„ FEMMETJE had haren geheelen opſchik mede veranderd; doch haar ſmaak was in het uitzoeken van kleuren niet zeer kiesch; hoog rood, licht geel, donker groen wisſelde, even als geſchilderde Landkaarten, malkander onderling bij ongelijke

lijke vakken af. Het hoedje was naar den eerſten ſmaak gemaakt, de muts daar en tegen beantwoordde hier aan in geene opzigten; het fatſoen van haar kleed was, naar de tijdrekening der vrouwen, meer dan drie eeuwen ten achteren: men kon daarenboven duidelijk zien, dat zij eene mengeling van aandoeningen op haar gelaat vertoonde, als die van hoogmoed, bedeesdheid, ongewoonte, verlegenheid, en ontevredenheid; ſommige plooijen bevielen haar meer, andere minder, het eene gedeelte kwam haar te eng voor, het andere te wijd. — LIESKE was met meer ſmaak uitgedoscht, deze was ſchraander genoeg geweest om de zorg voor hare kleeding geheel aan de Prieſteresſen der Mode over te laten; hare houding echter, vervolgens een omgekromde rug en naar binnen gebogen voeten *harmoniëerden* niet regt zuiver met dezen haren opſchik."

„ GESKE de dienſtmaagd was zindelijk en geheel op de Vrieſche wijze gekleed, en was waarlijk in alle opzigten beziens waardig." —

„ Zijt gij daar eindelijk weder, zeide LIESKE, met gemelijkheid, wij zitten hier niet ſmart te wachten, het is tijd om naar het ſpul, of ik wil zeggen, naar de Comedie te gaan. Het is nog wel een uur te vroeg, antwoordde JOURT, met deftigheid zijn hoedje op de ſtoel nederleggende, na dat hij de ſtof er wat afgeblazen had. Wat hebt gij gedaan? (vroeg LIESKE, met ongeduld het antwoord afwachtende,) niet anders, zeide JOURT, dan twéé zwarte ruinen gekocht, en éénen wagen — morgen zult gij de eer hebben met uwen broeder JOURT een tourtje door de ſtad te doen; en zoo gij u gelaten gedraagt, zit gij overmorgen ten elf uuren reeds in den Haarlemmer hout, geloof mij er zal geen plekje grond, zoo groot als het proper mondje van GESKE, in gansch *Rhijnland* te

vin-

winden zijn, waar naar toe ik u met mijne twee ruinen niet zal brengen."

LIESKE, (*met verrukking.*)

„ Is het in der daad zoo, lieve FEMMETJE! zijn er paarden gekocht? en zien zij er goed uit?"

JOURT.

„ Uitgenomen, dat de één een weinig ſpatten en gallen heeft, en ongelukkig het haar uit zijn ſtaart heeft uitgekucht door eenen hevigen droes; en de andere een verduistering heeft op zijn linker oog, het geen men zonder grootſpraak, *blindheid* zou kunnen noemen, en hij nog daarenboven zoo wat ſtram is aan zijn regter achter, en linker voorpoot, zijn het de fraaiſte dieren der wereld."

FEMMETJE.

„ Geloof hem niet, lieve zus! het zijn ſchoone beesten, en het rijtuig zou men ſtelen."

JOURT.

„ Als ik iets koop moet het goed zijn, dit kan ik u intusſchen zeggen, dat wij voor het geld, dat ik beſteed heb, meer dan twee jaren naar onze vorige gewoonte hadden kunnen leven, en als ik nog daarenboven op mijn vingers zit optetellende zware uitgaven voor dit mijn zwart kleed, deze mijne ſtaartpruik, en dat mijn topje (*op zijn hoedje wijzende*) dat daar zoo onnozel liederligt, zoo zal ik beſchaamd ſtaan, als er nog niet een half jaar zou kunnen worden bijgevoegd; doch wat zal men zeggen, na een ſpaarder volgt een verkwister, ik geloof, dat het geld van Tante HYKE niet zeer eerlijk gewonnen is, het komt mij voor, dat er weinig zegen op ligt, kunt gij ook nagaan, (*zich tot* FEMMETJE *wendende*) of Tante HYKE ooit de Linie gepaſſeerd heeft?"

FEMMETJE, (*al lagchende.*)

„ Hemel! de Linie paſſeeren, het menſch heeft nooit in eenig vaartuig hoe genaamd een voet gezet.

LIES-

LIESKE, (*haar broeder opmerkzaam aanziende.*)

„ Nu ziet gij er deftig uit broêr JOURT! ik wil alles wat ik om en aan heb verwedden, dat gij binnen één jaar in de Regering zijt, of dat gij ten minste tot Ouderling, of tot Regent van 't Armhuis wordt verkoren."

GESKE.

„ Het is maar jammer, dat de staart van mijn Heer JOURT wat lang is."

„ Dat is ook zoo, zeiden de zusters bijna te gelijk, kom, hier is raad voor, wij moeten er maar een stukje van afknippen; hier op namen zij elk een schaar, zij vervolgden JOURT, even als PENTHEUS door de Bacchanten werd vervolgd, met zulk een geweld door de kamer, dat ik tot drie reizen toe mij naauwelijks in een hoek kon verbergen; JOURT liep als een gekwetste beer in 't rond met beide zijne handen zijn staart in de hoogte opheffende, en dan eens op een stoel, dan weder op een tafel springende." —

„ Wanneer sommige menschen, die weinig beschaafdheid bezitten, vrolijk zijn, gaat zulks doorgaans met eene onaangename luidruchtigheid en eene vervelende woestheid gepaard; al waren van alle de legioenen duivels, welke MILTON zoo mildelijk in zijn *Paradijs verloren* in het strijdperk doet opmarcheeren, op eene onbarmhartige wijze met gloeijende nijptangen, de hoornen, de klauwen, en de staarten afgeknepen, konden zij zoo niet razen noch tieren, als broeder JOURT, als FEMMETJE, LIESKE en GESKE."

„ Ik voorzag, dat deze onaangename harmonie in nog onaangenamer *dissonanten* zoude eindigen, en dewijl ik door het geweld niet behoefde te vreezen, dat het openen en sluiten der deur hen opmerkzaam zoude maken, verliet ik hen in haast, en begaf mij naar mijn eigen verblijf."

Alle

Alle deze Karakterſchilderingen echter vallen niet in het grappige, er zijn er velen van eene meer ernſtige ſtrekking, zoodat hier de verſcheidenheid vermaakt, en de leeslust wordt gaande gehouden, en de Lezer als 't ware genöodzaakt, om voorts te lezen, terwijl hij gedurig belangrijke en leerzame aanmerkingen ontmoet.

Dit werk ſtrekt dus tot zoo verre ten bewijze, dat het den *Nederlandſchen* Geest aan geen vernuft ontbreekt, en dat wij, in der daad, niet altijd uitheemſche vernuften noodig hebben, om ons te leeren en te vermaken.

Zoodra wij het vervolg ontvangen, zullen wij niet afzijn, om het aan onze Boekzaal-Lezers aan te kondigen.

LETTER-NIEUWS.

Joh. van der Heij, te *Amſterdam*, geeft uit en heeft alom verzonden: *Chriſtelijk Huis- en Handboek*, behelzende: Overdenkingen over de voornaamſte Waarheden van den Godsdienst, voor elken Dag des Jaars, door Dr. J. C. ROSENMULLER, Superintendent te *Leipzig*; vertaald door J. CLARISSE, Theol. Doct. en Hoogleeraar te *Harderwijk*, eerſte Deel, gr. 8vo. Dit werk zal eene dringende behoefte vervullen, door den Godsdienstminnaar een geheel overzigt te verſchaffen van de Chriſtelijke *Geloofs-* en *Zedeleer*, waar van hij dagelijks een klein gedeelte te lezen heeft, om in één Jaar de grondſlen van zijn Geloof, en de pligten van den Godsdienst op eene redelijke wijze zich in derzelver zamenhang eigen te maken; hetzelve is in het oorſpronglijke met uitnemend veel genoegen ontvangen. De prijs is *f* 2-18—

Te *Amſterdam* bij W. van Vliet en Joh. van der Heij, is van de pers gekomen *Zedekundige Prentebijbel* van K. F. VOSSIUS, *Schrijver van Gumal en Lina*. Eerſte Deels, tweede Stukje, met uitmuntende Kunstplaaten van J. E. MARCUS. De prijs is *f* 2-8— Van het eerſte Stuk dezes Werks zijn mede nog eenige Exemplaren te bekomen.

Bij W. van Vliet, Boekverkooper op den Heiligen Weg te *Amſterdam*, is van de pers gekomen en alom verzonden: een *Nieuw Gezangboek*, beſtaande in Vier-en-Vijftig *Stichtelijke Liederen* voor de Huisgezinnen en Gezelſchappen der Chriſtenen, door J. HAZEU C. ZOON. Alle deze *Liederen*, zijn voorzien met nieuwe gecomponeerde Zangwijzen, die op heele en halve Nooten kunnen gezongen en geſpeeld worden, waartoe 54 Muziekplaten als een *Choraalboek* voor dezelve gevonden worden, door D. VAN DER REIJDEN NS. ZOON, te *Rotterdam*, terwijl ook deze Zangwijze voluit met Psalmnooten boven de Liederen zijn gedrukt, om het den minkundigen in het zingen deswegens gemakkelijk te maken; de zoo wel uitgevoerde als gelukkig gekozene Zangſtoffen, behelzen de volgende *Onderwerpen*: Aan het Opperwezen, Gods Voorzienigheid, Schuldbezef, Zielrust, Oorſpronklijk Bederf, Kracht in Zwakheid, De ware Vrijheid, Onze Beſtemming, God is Liefde, Gods Albeſtuur, Gods Grootheid, Gods Regtvaardigheid, Gods Wijsheid, Gods Goedheid, Troost in Gods Beſtuur, Gods Heiligheid, Gods Alwetendheid, De Welgemoede Christen, Troost voor een vermoeide Ziel, Jezus de ware Middelaar, Heilig zwijgen, De Verheerlijkte Heiland, [*in twee Liederen*] Jezus in Gethzemané, De Verraderlijke Kusch, De Wegleiding van Jezus, Jezus voor den Joodſchen Raad, Jezus Lijden voor Pilatus, Jezus geleid naar Golgotha, Golgotha, De zeven laatſte Kruiswoorden, [*in zeven Liederen*] Danklied aan Jezus, Eerſte, Tweede en Derde Kerszang, [*Drie Liederen*] Paaschzang, Jeſus Opſtanding, Jezus Hemelvaart, Pinkſterzang, Morgen Avondmaal, Heden Avondmaal, De Dankende Dischgenoot, Boetzang voor den Biddag, Biddagslied, Zondagslied, Morgenzang, Avondzang en Hemelſche Opwekking. — Dus een Bundel *Liederen*, die tot ſtichting en ſtreling van het Christen hart volkomen berekend is, en die door de fraaiheid der Nieuwe Zangwijzen, niet weinig aan de Liefhebbers der Zang- en Speelkunst zal behagen. De prijs is *f* 2.—.

De Leer der Verzoening met God, naar den Bijbel, door A. BRUINING, Predikant te *Pietersbierum* in *Friesland*, is heden van de pers gekomen te *Amſt.* bij A. B. Sankes, Boekverkooper op Rokin bij de Valbrug, en alom verzonden. „De gewone opvattingen verklaring van dit Leerſtuk kwam den Schrijver te gekunſteld voor; dit wekte zijnen lust en ijver, om den eenvoudigen zin en ware mening der H. Schriften omtrent hetzelve na te gaan en op te ſpoeren, en waagt

het, zijne bedenkingen op dit stuk aan het onderzoek en den toets van deskundigen over te geven; in hope dat zijn arbeid dienstig mag worden ter bevordering van die kennisse der waarheid, die ter godzaligheid leidt." De prijs is *16 St.*

Nog geeft gemelde uit: *Godsdienstige Gesprekken* tusschen *Christophilus*, *Alethophilus* en *Orthodoxus*, over onderscheiden zaken, welke betrekking hebben tot de Leer van *den Geopenbaarden Godsdienst*, en der menschen gemoedelijke verkeering omtrend dezelve, à 34 St. Een uitmuntend en steeds op den duur begeerd wordend Boek. Hetzelve is mede in getallen te bekomen te *Zwolle* bij F. Clement, en verder alom.

J. C. KOECHERS *Katechetische Historie der Gereformeerde Kerken*, in *Zwitzerland*, *Frankrijk*, *Engeland*, *de vereenigde Nederlanden*, *Duitschland*, *Hungarijen*, *Zevenbergen* en *Poolen*, de opkomst, voortgang en lotgevallen van den *Katechismus* van J. CALVINUS en den *Heidelbergschen* worden in 't bijzonder en omstandig beschreven. — De weinige nog overige Exemplaren van dit voor alle Liefhebbers der Kerkgeschiedenissen onmisbaar werk, waarin men zoo duidelijk den vinger Gods, in de bestiering der Lotgevallen van zijne Kerk kan leren kennen, wordt voor den geringen prijs van 25 Stuiv. aangeboden, en zijn te bekomen te *Amsterdam* bij J. van der Heij, A. B. Saakes en J. Tiel; *Arnhem* Wed: J. Nijhoff; *den Bosch* Lion; *Delft* Wed: J. de Groot; *Dordrecht* Blussé; *Gorinchem* J. van der Wal; *Groningen* Oomkens; *den Haag* Thierrij en Menling; *Haarlem* Augustini; *Leijden* Herding; *Middelburg* van den Sande; *Rotterdam* Cornel en v. Baalen en Vis, en te *Utrecht* bij Blanché en Terveen.

KINDER-GESCHENKJES.

Hier toe zijn bij gelegenheid der aanstaande St. Nikolaas wrolijkheid, N. Jaar, en andere gelegenheden, volgens het getuigenis van alle geachte Boekbeoordeelaars, zeer geschikt.

I. C. A. HIRSCHMANN, Kleine Zedelijke Kinderwereld, en aangename Verhalen ter vorming en veredeling van jeugdige Harten, met IV fraaije Platen, à 15 Stuiv.

II. J. H. MORITZ POPPE, De Phijsische Kindervriend, of Nieuwe Phijsische Gesprekken voor de Jeugd, met één Plaat, à 18 Stuiv.

III. A. SKOLKA, Zeldzame Natuur-Verschijnselen, tot vermaak en Onderwijs voor de Jeugd; benevens een Natuur-Geschiedkundig Raadsel-Boek, à 25 Stuiv.

IV.

IV. J. J. F. SCHMID, beknopte geſchiedenis des Joodſchen Volks, van deszelfs wegvoering naar *Babel*, tot de Verwoesting van *Jeruſalem* door de *Romeinen*. — Voor Volk en Jeugd, à 2½ St.

Bovenſtaande Werkjes zijn gedrukt te *Gorinchem* bij J. van der Wal, en alom te bekomen.

Joh. van der Heij te *Amſterdam*, geeft uit en heeft alom verzonden: *De Recenſent ook der Recenſenten*, *No.* 7. waar in men vindt: I. *Recenſiën* van *J. Scheidius* Bijbelsch Huisboek (*Gen.—Deut.*) Aanhangſel op hetzelve, en hetzelfde werk vervolgd door *C. W. Stronck*, 2de Deel. *Joſua* — 2 *Samuel*. *Alex. van Humboldt* en *A. Bonpland*, verzameling van Waarnemingen, enz. *A. H. Metelerkamp*, het voormalig aloud Staats- Stadhouderlijk en Stedelijk Beſtuur van *Holland* geſchetst Bibliotheca Critica vol. 3. pars 3. *P. van Winter Nsz.* proeve eener nieuwe overzetting van den Enéas. De Eleuſiniſche Zusterſchap, enz. Lektuur in verlooren oogenblikken. Boeken die niet hadden behoren gedrukt of vertaald te worden. II. *Antikritiek*, behelzende: Iets tot regt verſtand van *L. G. Bekens* werkje getijteld: de Godelijkheid des Christendoms, in zoo verre zij begrepen kan worden, door den Nederduitſchen vertaler van hetzelve, voornamelijk ingerigt ter beantwoording der Recenſien van dit Boek in de Algem. Vaderl. Letteroefeningen, voor 1805, No. 15. en in de Bibliotheek van Theol. Letterkunde voor het jaar 1806, No. 2. III. *Mengelwerk*, inhoudende: *J. E. Doornik*, over de volmaakbaarheid van den Mensch Staatkundige gevolgen der Hervorming, door *A. H. L. Heeren*. Beredeneerd verſlag aangaande de Akademiſche Litteratuur in ons Vaderland, in het jaar 1805, (*Groningen* en *Utrecht*.) Toneelkritiek enz.

Met No. 8. het welk in de maand December ſtaat uit te komen, zal het eerſte Deel van dit Werk compleet zijn; zullende het *Tweede Deel* in den loop des jaars 1807 worden uitgegeven.

Bij W. Brave, Boekverkoper op den Nieuwendijk, wordt uitgegeven: J. VERSCHEURE REINVAAN'S *Katechismus der Muziek*, met 38 Platen, in gr. 8vo. Dit werkje is van een uitnemend nut, voor alle Liefhebbers der Edele Muziekkunst; men bekomt in het zelve onderrigt omtrent de *Regels*, de *Karakters*, het *Componeeren*, en eindelijk leidt het den Leerling op tot het toppunt dezer voortreffelijke kunst, de Compoſitie, ſteunende alles op een grondig en regelmatig onderwerp.

II. *Bibliotheek van Theologiſche Letterkunde*, voor het jaar

1806, No. 5. Inhoudende veele belangrijke Recenſien en berigten. No. 6. komt den laatſten December uit.

III. *Vijftal Brieven* ter beſtrijding van ſommige vooroordeelen, die eenen nadeeligen invloed hebben op de beoefening van Godzaligheid, 8vo. à 8 Stuiv.

IV. C. A. VAN DEN BROEK, Bekroonde Verhandeling *over het veilig Toevlugtnemen tot den heilrijken Troost in alle Wedervaardigheden*, uitgegeven door het Gezelſchap, onder de zinſpreuk: *Tot vermeerdering van Kunde op Godsdienſtgegrond*, te *Amſterdam*, 8vo. à 6 Stuiv.

Nog geeft dezelve uit tot geſchikte Geſchenkjes voor de Jeugd:

V. *Vader Jakob en zijne Kindertjes*, door M. VAN HEIJNINGEN BOSCH, met Plaatjes, à 8 Stuiv. Ook dit zelfde Boekje zonder plaatjes, à 4 Stuiv. ten gebruike der Scholen.

VI. *De Toverlantaarn.* Een Geſchenkje voor kleine Jongens, beſtaande in Dichtſtukjes en Verjaringversjes, met gecouleurde Plaatjes, à 8 Stuiv.

VII. *Lettergeſchenk voor de Leergraage Jeugd*, met 96 in 't Koper geſnede en gecouleurde Figuuren, à 15 Stuiv. — Ook nog eenige met 60 Figuuren, à 15 Stuiv.

VIII. *Geſprekjes en Vertellingjes* voor Kinderen van 5 tot 6 jaren, met gecouleurde Plaatjes, à 16 Stuiv.

Te *Amſterdam* bij Joh. van der Heij, is van de pers gekomen en alom verzonden: *Iets over alles*, eene Menippéſche Satire, om een ledig uur opwekkend en nuttig bezig te houden. Waar achter *Mengelingen*, beſtaande in vlugtige Gedachten over allerleije onderwerpen, door A. FORKE SIMONSZ. Tweede Stuk. Met eene gecouleurde Hiſtoriſch Characteriſtieke Tijtelplaat. De prijs is *f* 1-16— Van het eerſte Stuk dezes Werks zijn nog eenige weinige Exempl. te bekomen.

AKADEMIE-NIEUWS.

AMSTERDAM.

De Hoog geleerde Heer J. M. KEMPER, J. U. D. van de Gelderſche Hooge School te *Harderwijk*, herwaards beroepen, tot Profeſſor *Juris Civilis*, aan het Atheneum Illuſtre, heeft deeze waardigheid, op den 3den November, openlijk aanvaerd, met

met het houden van eene plegtige Redenvoering: *de populorum legibus optimis increscentis, humanitatis indiciis*, dat is: *over de wetten, beschouwd als de beste maatstaf der verlichting onder de volkeren*, welke, door eene zeer talrijke en aanzienlijke Vergadering, met toejuiching is aangehoord.

GRONINGEN.

Den 10den November. In plaats van wijlen den Weledelen hooggeleerden Heer W. MUNNIKS is door Curatoren dezer Akademie tot Professor Medicinae Theoreticae, Anatomes, Chirurgiae, et Artis Obstetriciae beroepen de Wel Edele Hooggeleerde Heer P. J. VAN MAANEN, Medicinae Doctor, en Hoogleeraar in de opgenoemde takken der Geneeskunst te *Harderwijk*, welke deze beroeping heeft aangenomen.

BEKENDMAKINGEN.

Door de beroeping van D. Z. MEILING, tot Herder en Leeraar in de Hervormde Christen Gemeente te *Elleoutsdijk*, onder de Eerw. Classis van *Zuid Beveland*, het Ministerie van *Dordrecht wederom* van den Noodhulpdienst verstoken wordende, wordt een Proponent of Predikant, tot den gemelden dienst op gunstige voorwaarden genegen, bij dezen verzocht zich, zoo eerder zoo beter, of in persoon of met brieven te vervoegen bij den ondergetekenden, als oudste Lid van het *Dordsche* Ministerie, ter nadere onderrigting en onderhandeling, zullende men alles mogelijken spoed maken.

N. VAN RHIJN,
Pred. te *Dordrecht*.

Een Predikant of Proponent genegen zijnde den

predikdienst waartenemen voor een zwak Predikant in eene der voornaamste *Zuid-Hollandsche* Steden, op behoorlijke belooning, adresseere zich met brieven aan den Heer A. onder adres van den Heer CORNELIS VAN DER VLIET, Boekhandelaar in de Sint Jacobstraat te *Rotterdam*.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN den 5den Nov. Heden is alhier in eene buitengewone Vergadering, peremptoir geëxamineerd door den Wel Eerw. Heer J. VERLAAT, Pred. te *Ooijen*, ten overstaan van de Hoog Eerw. Heeren H. J. VAN WIJCK en P. HONDIUS, Deput. Sijn. Gelr. de Wel Eerw. Heer J. J. DOUMENIE, beroepen Pred. te *Pusljik en Leeuwen*, de Proeftekst was 1 *Petr.* III: 18. in het Hebr. *Pf.* XCVIII: en in het Grieksch het Tekst-kapittel.

Ook is zijn Eerw. behoorlijk onderzocht ten aanzien van de Kerk en H. Sacramenten, alsmede omtrent de 5 Artikelen tegen de Remonstranten; hebbende in alles zoo wel voldaan, dat zijn Eerw. na de gewone betuigingen en onderteekeningen, met volkomen ruimte en hartelijke zegenbede éénparig door de ganssche Vergadering, aan zijne roepende Gemeente is toegewezen; zullende aldaar op zijn verzoek en bij vrijwilligen afstand van den Visitator Classis in dien ring in den H. dienst bevestigd worden D. V. op den 23sten Nov. door den Wel Eerw. Heer M. JONGENEEL, Pred. te *Nijmegen*.

Ook is de Heer Examinator voor zijn welvolbragt werk nomine Classis vriendelijk bedankt geworden.

VAL-

VALBURG EN HOMOET den 19den Octob. l. Heden was het voor ons de blijde dag, dat ize oogen onzen Leeraar mogten zien; — de 'el Eerw. Heer J. DE HEER, van *Geldermalsen* t ons overgekomen, werd alhier in zijnen Laanliedienst ingezegend door den Wel Eerw. Heer MEIJBOOM, Pred. te *Amsterdam*; de Bevestiger 'edikte *Matth.* V: 13--16. *Gij zijt het zout der arde: indien nu het zout smakeloos word, waar ede zal* [*het*] *gezouten worden? Het en deugt rgens toe meer, dan om buiten geworpen, ende an de menschen vertreden te worden.* — *aat uw' licht alzoo schijnen voor de menschen at zij uwe goede werken mogen zien, ende uwen 'ader, die in de hemelen is, verheerlijken.* De evestigde deed zijne intrede met 1 *Cor.* IV: 20. *Vant het Koningrijke Gods en is niet* [*gelegen*] *n woorden, maar in kracht.* Het geheele werk an dezen dag liep zeer gelukkig en tot groot genoegen af, terwijl hier eene van alle kanten zaamengevloeide schare tegenwoordig was.

SCHENKENSCHANS, MILLINGEN EN ZEELAND den 13den Octob. Deze dag is alhier, en overstaan van Gedeputeerden van de *Nijmeegsche* Classis, na vooráfgaande Nominatie, waarop gesteld waren

DD. VAN HULS. Predd. te *Over-Asselt.* EXALTO D'ALMARAS, te *Beek en Ubbergen.* JANSZEN, te *Herwen en Aart*, LAMBRECHTS, te *Ressen.* PLANTEN, te *Steenderen* en CLEMENT, Prop. te *Deutichem*; ter vervulling van de openstaande Leerarsplaats, door den breeden Kerkenraad alhier beroepen met meerderheid van stemmen de Wel Eerw. Heer VAN HULS, Pred. te *Overasselt*, die deze beroeping tot onze blijdschap, na eenig beraad in de vreeze der Heeren heeft aangenomen, zijnde hetzelve reeds door de Classis van *Nijmegen* goed-

gekeurd en zullende zijn Wel Eerw. eerlang alhier bevestigd worden.

OVER EN NEDERASSELT staat dus Vakant te worden, alzo onze veelgeliefde Leeraar de beroeping tot Herder en Leeraar te *Schenkenschans*, enz. tot onze droefheid heeft aangenomen. Zie onder *Schenkenschans*.

PUFLIJK EN LEEUWEN. De Wel Eerw. Heer J. J. DUMENIL, onzen beroepen Predikant, dien wij met blijdschap te gemoete zien, zal D. V. alhier in zijnen H. dienst bevestigd worden op den 23sten November aanstaande. Zie verder hier boven onder *Nijmegen*.

ZAMBEECK Vakant. Zie April 1806. onder *Nijmegen*. Van hier verneemt men, dat de collatie van de Predikantsplaats door Z. M. onzen Koning van *Holland* begeven is aan den Wel Eerw. Heer S. HANEWINKEL, Pred. te *Vierlingsbeek*, om ze, als eene combinatie te vervullen, 't welke door zijn Wel Eerw. in de vreeze des Heeren aangenomen zynde, heeft de Cl. dezelve naar gewoonte in debita forma goedgekeurd en in eene Kerkelijke beroeping veranderd, zullende de Wel Eerw. Heer HANEWINKEL mede als Predikant te *Zambeeck* in deze maand November bevestigd worden.

THIEL.

ZOELEN. Onze geliefde Leeraar D. J. A. F. MONHEMIUS heeft, na dat hij behoorlijk van zijne Gemeente, en de Classis van *Tiel* losgemaakt was, en eene loflijke Acte van Demissie bekomen had, op den 5den Octob. l. l. een liefderijk en zegenend afscheid van ons genomen, predikende bij die gelegenheid over *Eph.* VI: 23. *Vrede zij den broederen, ende liefde met geloove, van Godt den Vader, ende den Heere Jesu Christo.*

DE AVEZATHEN. Ter vervulling der Vakature, veroorzaakt door het vertrek van den Wel Eerw. Heer D. VAN DER LOO naar *Montfoort*, is door

door den Eerw. Kerkenraad dezer Gemeente op den 23sten Octob. l. l. gemaakt dit navolgend testal:

DD. P. SPECHT GRIJP, Predd. te *Lienden*. T. M. VAN GULPEN, te *Druten*. A. VAN DEINSE, te *Zaandijk*. J. M. VAN HULSTEIN, te *Wamel*. W. L. VAN MEURS, te *Zoelmonde* en CREMER, Prop. te *Amsterdam*.

De drie eerstgem. Predd. zijn terstond op het drietal geplaatst, en op den 5den Nov. is door de mans Ledematen met eene zeergroote meerderheid van stemmen daarnit beroepen de Wel Eerw. Heer P. SPECHT GRIJP, Pred. te *Lienden*, welke dit beroep eenigen tijd in beraad genomen heeft.

THIEL Vakant. Zie Jan 1806.

ECHTELD. De Kerk onzer Gemeente, die binnen weinige jaren aanmerkelijk verbeterd en verfraaid is, is nu ook van een Orgel voorzien geworden. De Kerk kon de kosten, hierop loopende, alleen niet dragen; dan vele Leden der Gemeente hebben, door elk naar hun staat en vermogen eene ruime gift ten dien einde te schenken, den Kerkenraad en Kerkmeesters in staat gesteld, om een Orgel, toereikend voor deze Gemeente, te doen vervaardigen: — Dit werk is aangenomen en begonnen door den kundigen Orgelmaker P. C. HEIJNEMAN, te *Rotterdam*, en na deszelfs overlijden voortgezet en voltooid, door den bekwamen A. MEERE, Orgelmaker te *Utrecht*, en heeft de volgende Registers:

Praestant 8 vt. Engelsch Tin, in het gezigt.
Holpijp 8 vt.
De bovenste Octaaf van Hout, de overige, en alle de volgende Registers van Metaal.
Fluit Travers 8 vt. Disc.
Fluit 4 vt.
Octaaf 4 vt.
Super Octaaf 2 vt.

Sexquialter Bas 2 Sterk.
Sequialter Disc. 2 Sterk.
Mix-uur Bas 3 Sterk.
Mixtuur Disc. 4 en 5 Sterk.
Een Tremulant, en
Een Ventiel.

Dit Orgel is door den kundigen uitmuntend in zijn foort bevonden. Het heeft een zuiver, sterk, en liefelijk geluid, tevvijl het tevens door eene eenvoudige, doch net gewerkte Kas, en met smaak aangebragt snij- en beeldwerk het oog voldoet en het gebouw verfiert. — De plegtige inwijding is op Zondag den 26sten Octob. geschied. Er was eene groote menigte volks van elders zamengekomen, veel meer dan de Kerk bevatten kon, en des niet te min was er gedurende de Godsdienst-oefening de eerbiedigste stilte. — Het Orgel werd bij deze gelegenheid bespeeld door den Heer LUMIS, Organist te *Wageningen*, die deze moeite op dat toe aan zijn Ed. gedaan verzoek, wel op zich heeft willen nemen, en die dit werk ook met lof verrigt heeft: — Voorts werd deze plegtigheid, op verzoek van den Kerkenraad, luister bijgezet, door een Choor van 34 Zangers en Zangeressen, uit het naburig *Ochten*, die zich gedurende eenigen tijd onder aanvoering van hunnen Predikant, D. S. G. PRINS, in de zangkunst geoefend hebben, en die door het uitmuntend uitvoeren der stukken, welke door hun bij deze gelegenheid op vier stemmen gezongen zijn, de duidelijkste bewijzen gaven; dat zij meer dan gewone vorderingen hierin gemaakt hebben.

De orde der Dienstoefening was de volgende:

De Vergadering begon de Godsdienst met het zingen van *Psalm* C. welk gezang het Choor beantwoordde, zingende den Lofzang der Engelen, met herhalingen: *Eere zij God in de hoogste Hemelen, enz.* Toen werd voorgelezen *Psalm* CL. en 1 *Kron.* XVI:

7—12, 23—36. Hierna geſchiedde de eerſte ›eping van Gods Naam, door onzen Herder eeraar D. F. H. REPELIUS, wordende aanſtonds het uitſpreken van het woord *Amen*, door het or het 10de vs. van het Gebed des Heeren aange-en: *Ja, Amen! trouwe Vader! ja, enz.* Door de gadering werd daarop gezongen *Psalm* XC: 9. da eene korte aanſpraak aan het volk, ter op-kking van eerbied, en vermaning tot ſtilte, werd ze gantſche Godsdienſtige zamenkomst bij een rt gebed aan God toegeheiligd, en om zijnen gen over dezelve gebeden. Daarna volgde we-r eene aanſpraak aan het volk, handelende meer ›paald over het bijzonder oogmerk van dezen zoo nitengewoon ſtatigen Eerdienst, waarop het plegge Gebed, door het welke men het Orgel aan God en zijnen dienst opdroeg en toewijdde, ver-igt werd: — Zoo dra hierop *Amen* gezegt werd, hoorde men voor het eerst het geluid des Orgels, en geleide des gezangs van het Choor, het welk aanſtonds, zonder voorſpel van het Orgel aanhief *Ja, Amen, in uw huis vergaderd, galmt Eeuwige! voor U ons Liedt enz.* (*) waarna de Ver-Vergadering met Orgelſpel zong *Psalm* XXXIII: 1, 2. Hier op volgde eene Redevoering, in welke de Leeraar de Gemeente de wenſchelijkheid tot dankbaarheid aan God aanwees, voor dezelfde gelegenheid die zij heeft, om God naar de voorſchriften van het Euangelie aan onzen Heer JEZUS gemeenſchappelijk te vereeren. — Voor dezelven tijdelijke welvaart, waardoor zoo velen van hare Leden in ſtaat geweest zijn, om van het hunne ter be-

(*) De Tekst der Gezangen is overgenomen uit de gedrukte Leerrede van S. VAN BRONE, Pred. te *Wageningen*, bij de Inwijding van het Orgel aldaar; doch is er hier en daar eene kleine verandering in gemaakt. — De Muziek was vervaardigd door den Heer HAUFF, Organist der groote Kerk te *Nijmegen*.

bekostiging van dit Orgel bij te dragen, en voo de bereidwilligheid van zulk een aantal, om bij het hunnen, dit ook te willen doen: — Deze Redevoering eindigde met een Lofspraak aan het Opperwezen, welke afgebroken werd door het invallen van het Choor, het welk, begeleid door het Orgel zong: *Klinkt nogmaals juichend Orgeltonen, en voert ons Lied de ſterren door*, enz. zingende de Vergadering hierop *Psalm* CXXXVIII: 1, 2. Toen vervolgde de Leeraar zijne rede, tot aanwijzing, waarom dit Orgel al en niet zoude kunnen en moeten dienen, met opwekking aan van elders zamengekomene, om het loffelijk voorbeeld dezer Gemeente te volgen, wordende voorts allen opgewekt tot den lof van God, die door de Vergadering toen bezongen werd uit *Psalm* CXXXVI: 1, 2, 3, 4, 25, 26. Waarvan de Vergadering de twee eerſte regels zong zonder Orgel, het welk dan telkens bij het begin van den derden regel onder het zingen inviel; bij het einde van dit gezang hief het Choor beurtzangen, en met herhalingen den CLften *Psalm* aan, gebeel ten dien einde op nieuwe Muziek gebragt: — Hierop werd het gebed gedaan, en op het uitſpreken van het *Amen*, door het Choor gezongen: *Triumf, triumf! juicht Amen, ja! Gods oog ſlaat ons medegend gaê, Bij 't juichen in deez' Tempel* enz. Daar op zong de Vergadering eerst *Psalm* LXVIII: 16, 17 en 10. en daarna *Psalm* XXI: 13 Na dat gezang zong het Choor nogmaals: *Blijft dan blijde Feestelingen, Gods grootheid, Jezus liefde zingen: Dit Orgel blijv' aan God gewijd* enz. Waarna de zegen over de Vergadering uitgeſproken werd. En is alles tot algemeen genoegen en ſtichting der vergaderde menigte afgeloopen.

ZALTBOMMEL.

AALST. Zie Sept. 1806.

DRUMPT Vakant. Zie Julij 1806.

GEL-

GELDERMALSEN staat Vakant te worden. Zie Julij 1806.

NEDERHEMERT Vak. Zie Meij 1806.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant. Zie Dec. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. 1796.

ZUTPHEN.

BORCULO den 24sten Octob. 1806. De Kerkenraad dezer Gemeente, door het besluit van zijne Excellentie den Minister van Financien van zijne Majesteit den Koning van *Holland*, den 24sten Julij j. l. N°. 13. gequalificeerd tot het beroepen van eenen Herder en Leeraar in deze Gemeente, door het vertrek van D. RODDE naar *Huisen* Vakant geworden, is ingevolge het zelve, op den 16den Sept. l. l. overgegaan tot het formeeren van een zestal, op 't welk geplaatst waren de navolgende Heeren Predikanten:

DD. G. W. IMMINK, Predd. te *Rekken*. W. DULL, te *Geesteren*. A. RETZ, te *Bahr en Lathum*. J. TER MEULEN, te *Gelselaar*. W. VAN DER VEUR, te *Nede*. J. B. CLEMENT. Prop. te *Deutichem*.

En daaruit den 20sten dito een drietal geformeerd zijnde van de Wel Eerw. zeer gel. Heeren:

DD. G. W. IMMINK, W. DULL en J. TER MEULEN.

Den 22sten daaraanvolgende met eenparigheid van stemmen uit het zelve tot Herder en Leeraar in deze Gemeente verkoren en beroepen de Wel Eerw. en zeer gel. Heer H. W. IMMINK, Pred. te *Rekken*; welke beroeping volgens besluit van zijn Excell. den Minister van Financien van zijne Majesteit den Koning van *Holland*, den 2den Octob. 1806. geapprobeerd zijnde, door zijn Wel Eerw. bij Missive van den 24sten dezer tot onze groote blijdschap in de vreeze des Heeren is aangenomen, zullende zijn Wel Eerw. welke wij met verlangen te gemoet zien, op den 30sten Nov. aanstaande, onder ons in den H. Dienst bevestigd worden.

REK-

REKKEN den 3den Nov. Zedert den 22sten Sept. l. l. liep alhier het gerugt, dat onze waardige en veelgeschte Leeraar D. G. W. IMMINK, tot Herder en Leeraar beroepen was in de grootere Gemeente te *Borculo*, maar dat daarop uit 's *Hage* de approbatie verwacht werd. — Het gerugt werd bewaarheid; zijn Eerw. maakte ons den 12den October bij het sluiten zijner toenmalige Leerrede bekend, dat de beroeping te *Borculo* op zijn persoon gevallen, in 's *Hage* geapprobeerd was, en dat hij ter keuze eenige dagen zijn beraad nam.— De gansche Gemeente hoopte zijn Eerw. onder ons te behouden, terwijl hij nog geen jaar, hoewel met onvermoeiden ijver door openbaar en bijzonder onderwijs getoond had, ons geluk voor tijd en eeuwigheid te bedoelen. Dan den 26sten daar aan volgende moesten wij naaraanleiding uit *Spreuk.* XIX: 21. *In het harte des mans zijn vele gedachten: maar de raad des HEEREN die zal bestaan.* tot onze smerte hooren, dat hij zich, uit aanmerking van het Goddelijk bestuur, 't welk hij in dezen duidelijk meende te zien, verpligt gevonden had om ons te moeten verlaten. Zoo dat

REKKEN eerlang zal Vakant worden.

ANGERLO Vakant. Zie Sept. 1806.

OVER-VELUWE.

WAGENINGEN. Den 2den Nov. werd onze beroepen Leeraar, D. D. VAN DER LEEUW, plegtig onder ons tot het werk der bedieninge bevestigd, — de oudste Dienaar in deze Gemeente, D. S. VAN EMDRE, behandelde bij deze gelegenheid de woorden van Cornelius tot Petrus, *Hand.* X: 33*b*. *Wij zijn dan alle nu* [*hier*] *tegenwoordig voor God, om te hooren al het gene u van God bevolen is.* En na den middag verbond de bevestigde zich aan ons, met eene Leerrede over *Neh.* II: 20*b*. *God van den hemel die zal het ons doen gelukken, en-*

de

de wij zijne knechten zullen ons opmaken ende bouwen.

WAGENINGEN. Den 5den Nov. werd de beroepen Pred. van *Hoevelaken*, D. M. GOEVERNEUR hier perempt. geëxamineerd, door D. A. TER HAEVEN, Pred. te *Lunteren*. Als Dep. Syn. Gel. was bij dit examen tegenwoordig de Hoog Eerw. Heer A. VAN DEN BERG, Pred. te *Arnhem*, en de Examinandus gaf zoo vele proeven van gezond verstand en kennis van de waarheid van onzen Godsdienst, dat hij met algemeene goedkeuring en blijdschap, aan zijne, hem met verlangen wachtende Gemeente, werd toegewezen.

NEDER-VELUWE.

GARDEREN den 26sten Octob. Van hier is verzuimd op zijnen tijd te berigten, dat onze geliefde Leeraar D. J. DE WAEL, (onlangs in de Gemeente van het *Hogeveen* beroepen) voor die beroeping, op onze algemeene en sterke liefdedrang, tot groote blijdschap van de geheele Gemeente, bedankt heeft.

God bevestige de keus van onzen waardigen Leeraar met zijne goedkeuring, en zegene verder in deze Gemeente zijnen nuttigen en voor ons zoo gezegenden Evangeliedienst!

NUNSPEET Vakant. Zie Octob. 1806.

EPE Vakant. Zie Junij 1806.

'S HERTOGENBOSCH.

WAALWIJK den 2den Nov. Van hier heeft de Correspondens berigt, dat onze Leeraar D. ROMBACH, die te voren van Kerkenraad en Classis behoorlijk was losgemaakt; heden zijn afscheid gepredikt heeft. De Tekst was *Openb.* III: 2*b.* 3*a. Ik hebbe uwe werken niet vol gevonden voor God. Gedenkt dan hoe gij het ontvangen en gehoord hebt, ende bewaart het, ende bekeert u.*

LAGEMIERDEN ENZ. Vakant. Zie Oct. 1806.

DUNGEN Vakant. Zie Sept. 1806.

RA-

RAVESTEIN Vakant. Zie Nov. 1805.
MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.
BERCHEM EN NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.
KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PBEL- EN KEMPELAND

BERGEIK, RIJTHOVEN, ENZ. Zie Aug. 1806.
ZON EN BREUGEL Vakant. Zie April 1806.
SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.
LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.
GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.
GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.
MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie Junij 1799.
VAALS Walſche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.
WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie April 1798.
MAASTRICHT drie Predikantsplaatſen Vakant. Zie April 1797.
MAASTRICHT Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.
EIJSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.
VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

DORDRECHT. Op den jongſten 29ſten October is alhier in tegenwoordigheid van den Hoog Eerw. Heer G. WUIJSTER, Deput. Syn. Zuid Holl. perempt. geëxamineerd de Wel Eerw. Heer P. VAN LAREN, beroepen Pred. te *Brandwijk en Giſſenland*, en vervolgens met hartelijke zegenbede aan die Gemeente toegewezen, terwijl de Examinator, de Wel Eerw. Heer A. SCHOTSMAN voor zijn verrigte werk werd bedankt.

BRAND.

BRANDWIJK EN GIJBELAND. Onze beroepen Leeraar, van wiens Examen zie hier boven, ſtaat op den 23ſten onder ons tot 't Herder en Leeraarambt onder ons ingezegend te worden door den Wel Eerw. Heer G. VAN KOOTEN, veelgeachten Euangeliedienaar te *Dordrecht*.

OUD-BEIJERLAND. Op den 9den Nov. dezes jaars werd onze beroepen Leeraar de Wel Eerw. Heer C. L. VAN DEN BROEK, van *Berkenwoude* tot ons overgekomen, in den Heiligen Dienst alhier bevestigd door zijnen waardigen Broeder en Voorganger alhier, den Wel Eerw. Heer C. A. VAN DEN BROEK, thans geliefden Euangeliedienaar te *Hoorn*, met de woorden van Paulus 1 *Tim.* IV: 12. *Niemand en verachte uwe jongheid: maar zijt een voorbeeld der geloovigen in den woorde, in wandel, in liefde, in den geest, in geloove, in reinigheid.* Terwijl de Bevestigde des namiddags zijne Intrede deed met de woorden van den Heiland, *Joh.* IV: 37, 38. *Want hier in is die ſpreuke waarachtig: Een ander is 't die zaait, ende een ander die maait. Ik hebbe u uitgezonden om te maaijen het gene gij niet bearbeid en hebt: andere hebben 't bearbeid, ende gij zijt tot haren arbeid ingegaan.*

NUMANSDORP (BUITENSLUIS) Vakant. Zie Julij 1806. Dan, deze plaats zal niet lang Vakant blijven, alzo de Wel-Eerw. Heer B. J. SWALUE, Pred. te *Stand daar Buiten*, reeds alhier beroepen is, en deze beroeping in 's Heeren vreeze heeft aangenomen, wordende zijne komſte ſpoedig tot onze blijdſchap te gemoet gezien.

DELFT EN DELFTSLAND.

ZOETERMEER EN ZEGWAARD. Zie October 1806.

VLAARDINGEN Vakant. Zie Julij 1806.

LEIDEN EN NEDER-RHYNLAND.

VOORHOUT. Onze geliefde Leeraar, de Wel

Eerw. Heer H. LENS, te *Beesterzwaag*, *Beets* en *Olterterp*, onder de Eerw. Clasſis van *Zevenwouden* beroepen zijnde, en de beroeping aangenomen hebbende, is op den 2den dezer van zijne Gemeente, en den volgenden dag van de Eerw. Clasſis van *Leijden en Neder-Rhijnland*, op verzoek van D. J. L. OVERDORP, Pred. te *Noordwijk binnen*, daartoe behoorlijk gequalificeerd, losgemaakt, en heeft op den 9den dezer afſcheid van ons genomen, predikende over *Joh.* VIII: 31, 32. *Jezus dan zeide tot de Joden, die* [*in*] *hem geloofden, indien gijlieden in mijn woord blijvet, zoo zijt gij waarlijk mijne discipelen. Ende zult de waarheid verſtaan, ende de waarheid zal u vrij maken.* Dus is

VOORHOUT Vakant.

KATWIJK AAN ZEE Vakant. Zie Sept. 1806.

NOORDWIJK AAN ZEE Vakant. Zie Nov. 1805.

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

BERKENWOUDE EN DEN ACHTERBROEK den 26ſten Octob. Onze waarde en geliefde Leeraar, D. C. L. VAN DEN BROEK, beroepen naar *Oud-Beijerland*, nam heden namiddag van ons een liefderijk en zegenend afſcheid, met de woorden, door *Joannes* kap. IV: 34 aangetekend: *Jezus zeide tot haar, mijn ſpijze is, dat ik doe den wille des geenen die mij gezonden heeft, ende zijn werk volbrenge.* Dus is nu deze plaats Vakant, en worden bij dezen de Heeren Proponenten vriendelijk verzocht, hoe eerder zoo liever hunne gaven voor de Gemeente te doen hooren, alzoo de Kerkenraad verlangt, om zoo ſpoedig als mogelijk is, wederom over te gaan tot het beroepen van eenen anderen Herder en Leeraar.

SCHIELAND.

ROTTERDAM. Na gunſtig verkregene handopening, ter vervulling van de Vacature, door het over-

overlijden van D. VAN ELJE, is alhier den 19den dezer een gros van Predikanten gemaakt.

ROTTERDAM. Den 23sten dezer is alhier de tot ons van *Zwolle* overgekomen D. H. OORT, bevestigd door deszelfs Ambtgenoot D. W. VAN NIEUWSTAD, predikende dezelve des voormiddags *Zach.* III: 6, 7. *Doe betuigde de Engel des HEERE Jesua, zeggende: Zoo zeit de HEERE der heirscharen, indien gij in mijne wegen zult wandelen, ende indien gij mijne wacht zult waarnemen, zoo zult gij ook mijn huis richten, ende ook mijne voorhoven bewaren: ende ik zal u wandelingen geven onder deze die [hier] staan.* Des avonds deed D. OORT voor eene groote zamengevloeide menigte zijn Intrede: uit *Hand.* XVI: 9. alleen die woorden: *Komt over ende helpt ons.*

GORINCHEM.

HEUSDEN Walsche Kerk. Onze Leeraar D. J. B. MOQUETTE, tot tweede Predikant bij de Walsche Gemeente te *Zierikzee* beroepen zijnde, heeft dat beroep in de vreeze des Heeren aangenomen — zijnde de pogingen van de Kerkenraad en Gemeente, om zijn Eerw. langer alhier te houden, vruchteloos geweest. Waar door —

HEUSDEN Walsche Kerk staat Vak. te worden.

WIJK Zie Octob. 1806.

GORINCHEM Vakant. Zie Octob. 1806.

HEUKELOM. Zie Sept. 1805.

VOORN EN PUTTEN.

OUDENHOORN den 7den Sept. In het berigt aangaande de bevestiging van D. J. P. WERNINK, is onlangs verzuimd te plaatsen, dat zijn Wel Eerw. des namiddags zijn Intrede heeft gedaan met eene Leerrede over *Psalm* CXIX: 124 en 125. *Doet bij uwen knecht na uwe goedertierenheid, ende leert mij uwe inzettingen. Ik ben uw knecht, maakt mij verstandig, ende ik zal uwe getuigenissen kennen.*

NIEUW HELVOET den 5den Octob. Heden na de bediening van des Heeren H. Avondmaal, ontving onze Gemeente uit den mond van haren hartelijk geliefden Leeraar, de verontrustende tijding, dat hij eene wettige en volledige beroeping had ontvangen in de aanzienelijke Gemeente van *Numansdorp* (*Buitenfluis*), en dezelve 14 dagen in beraad gehouden had, — hoe zeer men bijna algemeen vreesde, dat wij onzen Leeraar, wiens dienstwerk ons zoo nuttig, en die ons zoo dierbaar geworden is, zouden verliezen, hadden echter de vereenigde pogingen, welke men in het werk ftelde, om zijn Eerw. tot een langer verblijf onder ons te bewegen, dien gelukkigen uitflag, dat zijn Eerw. op den 19den Octob. daar aan volgende in zijne Voorafrede, ontleend uit *Spreuk.* XVI: 9. ons bekend maakte, dat hij om gewigtige redenen zich verpligt gevonden had, voor gemelde beroeping vriendelijk te bedanken, en voor als nog ons niet te verlaten; waarop hij zich ook aanftonds weder plegtig aan de Gemeente verbond, met eene Leerrede over 2 *Petr.* I: 10, 11; 12*a*. *Daarom, broeders, benaerstigt u te meer om uwe roepinge ende verkiezenge vast te maken. Want dat doende en zult gij nimmermeer ftruikelen. Want alzoo zal u rijkelijk toegevoegd worden den ingang in het eeuwig Koningrijke onzes Heeren ende Zaligmakers Jezu Christi. Daarom en zal ik niet ophouden u altijd daar van te vermanen.*

God zegene deze keuze, en zorgd voor de Gemeente van *Numansdorp* (*Buitenfluis*.)

BRIELLE den 28ften Octob. In eene buitengewone Clasficale Vergadering is de Wel Eerw. Heer J. D. SCHUURING, beroepen Pred. te *Rockanje*, perempt. geëxamineerd door den Wel Eerw. Heer J. S. VAN STAVEREN, Pred. te *Brielle*, ten overftaan van den Hoog Eerw. Heer D. H. VAN ROSSUM, Pred. te *Delft*, als Deput. Syn. Zuid-Holl.

met

met dat gelukkig gevolg, dat de Examinator voor zijn welingerigt onderzoek bedankt en de Geëxamineerde aan de hem roepende Gemeente is toegewezen, bij dewelke hij den 14den Dec. plegtig zal worden ingezegend door den Wel Eerw. Heer J. S. VAN STAVEREN, Pred. te *Brielle*, als Dep. Clasſis.

BRIELLE den 2den Nov. Deze dag was voor onze Gemeente een dag van gevoelige blijdſchap. — Onze hartelijk geliefde Leeraar en Vriend, de Wel Eerw. Heer J. S. VAN STAVEREN, had ons op den vorigen Zondag, aan het ſlot zijner Leerrede in den namiddag bekend gemaakt, dat hij door onzen algemeenen en ſterken liefdedrang bewogen, voor de hem opgedragene beroeping naar de Nederduitſche Hervormde Gemeente van *Campen* vriendelijk had bedankt. — En nu weder verbond hij zich plegtig aan ons, met eene Leerrede over 1 *Theſſ.* II: 8. *Alzoo wij, tot u zeer genegen zijnde, hebben u gaarne willen mededeelen niet alleen het Euangelium Gods, maar ook onze eigene zielen, daarom dat gij ons lief geworden waart.* Groot en algemeen is onze vreugde over deze voor ons zoo gelukkigen uitſlag van onze wenſchen en pogingen, en daar wij onze blijdſchap daar over betuigd, en velen dat met daaden betoond hebben, bidden wij tevens, dat de dienst van dezen onzen waardigen Leeraar verder tot eenen uitgebreiden zegen onder ons bevonden, en in de behoefte der Gemeente van *Campen* ſpoedig en gunſtig voorzien worden zal!

BRIELLE den 6den Nov. In eene Cl. Contracta, heden alhier gehouden, is de beroeping, onlangs in deze Gemeente uitgebragt op D. H. PAUW, Pred. te *Breda*, goedgekeurd, terwijl zijn Eerw. den 7den Dec. onder ons in de bediening (D. V.) zal worden ingezegend door den Wel Eerw. Heer J. S. VAN STAVEREN, Pred. alhier. — Met

blijdſchap zien wij de overkomst van onzen nieuwen beroepen Leeraar te gemoet. — God doe hem en onze andere waardige Leeraars gelukkig arbeiden aan onze volmaking voor de Eeuwigheid.

BRIELLE Walſche Kerk. Zie Maart 1806.

'S GRAVENHAGE.

VOORBURG Walſche Kerk den 12den Octob. 1806. Op heden hadden wij het genoegen, in plaatze van een oud Orgel, een fraai en allerſchoonſt Orgel, vervaardigd door den bekwamen Orgelmaker J. REICHNER, woonende in *den Haag*, in de Franſche Kerk van *Voorburg*, te zien inwijden; lust tot openbare Godsdienst-oefening heeft zoo den Eerw. Kerkenraad, en de Leden van deze Gemeente, als vele aanzienelijke Perſoonen, welke derzelver Buitenverblijf in den omtrek van *Voorburg* hebben, opgewekt om gezamentlijk te Contribueren tot goedmaking der kosten van het nieuwe Orgel.

Hetzelve Kunſtſtuk, zoo fraai als welluidend, gecompagneerd met Inſtrumenten en gezang, werd op heden door onzen waardigen en zeer geliefden Leeraar, den Wel Eerw. en zeer gel. Heer J. G. MERKUS, Pred. in deze Gemeente ingewijd, met eene voortreffelijke en ter gelegenheid welgepaste Leerrede, leggende ten grondſlag van dezelve het eerſte deel van het 14de vers uit den LSten *Pſalm*: *Offert Gode dank.*

Deze plegtigheid werd geopend door een overheerlijke ſimphonie van den beroemden HAYDN, na hetzelve werd het gewone gebed gedaan, daar op werden met het Orgel voorgezongen de drie eerſte verzen uit den CVden *Pſalm*. Na het zingen volgde een voortreffelijk voorgebed ter verheerlijking van den Allerhoogſten, en als toen werd door een aantal Liefhebbers van beiderlei Sexe, in de zangkunst geoefend, met Inſtrumenten, en het Orgel een Loflied aangeheven, waarop volgde eene door-

doorwrochte Leerrede, waarvan het exordium zich bepaalde tot den Lof van de Zang en Toonkunde, en van de milddadigheid der edelmoedige Contribuanten van het zelve Orgel. Het eerſte deel van dezelve Redevoering betoonde het verband van den tekst, met het overige gedeelte van den *Psalm*, en daar uit werd afgeleid de pligt van den Christen, om Gode behoorlijk Lof te Offéren, en nadat als toen weder was gezongen een der gezangen uit de *Schepping* van HAYDN, vervolgde zijn Wel Eerw. deszelfs Leerrede, zijne Hoorderen, en de Gemeente opwekkende tot hunnen pligt, en dezelve voorſtellende het geluk en voorregt, het welk zij boven anderen genoten. Na het eindigen dezer Redevoering volgde een Hijmne, voortreffelijk door het Choor gezongen, eindigende met de woorden: *dat het wereldrond in ſtille vrede Gods heerſchappij aanbidden moge*, uit welke woorden zijn Wel Eerw. de gelegenheid waarnam, om dezelve woorden hetvattende, in een gepast nagebed het Opperwezen te ſmeken, om den Vrede, en te danken voor de ontvange weldaden, en daar mede deszelfs Leerrede te eindigen; waarna deze plegtigheid beſloten werd met een heerlijk Muziek, zoo van het Orgel als andere Inſtrumenten, uit den CXVIIIden *Psalm* het laatſte vers.

Groot en aanzienelijk was ter dezer gelegenheid de Vergadering, die met volkomen genoegen getuigenis gaf van de goede uitvoering van dit werk, het welk grootelijks te danken is aan het opzigt van den kundigen en kunstminnenden Heer WAGNER, die door het opſtellen van de Muziek van de Hijmne, en het beſpelen van het Orgel, zich bij onze Gemeente allen dank waardig gemaakt heeft.

Uit naam van de Kerkenraad der Walſche Gemeente te *Voorburg*.

ABM. L. NAW, *Ouderling*.

WASSENAAR. Zie Sept. 1806.

WOERDEN EN OVER-RHIJNLAND.

NIEUWVEEN ſtaat Vakant te worden. Zie Octob. 1806.

BUUREN.

LEERDAM den 16den Sept. Nadat D. NAHUIS, Pred. te *Zeijst*, voor de, op zijn Wel Eerw. uitgebragte beroeping alhier, bedankt heeft, is de Kerkenraad andermaal overgegaan tot 't doen van eene beroeping en heeft tot dat einde het navolgend zestal van Predikanten gemaakt:

DD. J. J. VAN SITTERT, Predd. te *Venhuizen*. K. BEGEMAN, te *Emenes* (*binnen*). J. C. FABIUS, te *Liſſe*. D. INDEWEIJ, te *Werkhoven*. A. J. VAN HOUTEN, te *Oosterwijk*. A. SCHOTSMAN, te *Gieſſen Oukerk*.

Uit welk zestal de drie eerſte op 't drietal gebragt zijn, en daaruit met éénparige ſtemmen is beroepen D. J. J. VAN SITTERT, Pred. te *Venhuizen*, die ook, na eenige dagen van beraad daar voor bedankt heeft. Dus

LEERDAM Vakant blijft.

BUUREN den 9den Nov. Onze waardige en veelgeliefde Leeraar D. F. D. BURGER vierde heden plegtig gedachtenis van zijnen vijf en-twintigjarigen Euangeliedienst in deeze Gemeente, aan welk Feest de ganſche Gemeente met dankbaare blijdſchap deel nam, predikende bij die gelegenheid 2 *Tim.* IV: 2*a*. *Predikt het woord*. Onze vurige bede is, dat God hem verder nabij zij, en moed en kragt verleene, om met dien zelfden ijver onder ons te arbeiden, gelijk hij tot nu toe deed. — Hij geve ons genade om ſteeds naar zijne leſſen en raadgevingen te hooren, op dat zijne prediking bij ons doel treffen, en wij door hem gevormd worden voor onze groote beſtemming! —

BEUSICHEM Vakant. Zie Sept. 1806.

BRE-

BREDA.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Mei 1805.

NOORD-HOLLAND.

ALKMAAR.

CALLANTSOOG den 19den Octob. Onze geachte Leeraar D. R. HERMANIDES, heeft heden van ons een hartelijk en zegenend afscheid genomen met *Philipp.* 1: 27. *Alleenlijk wandelt weerdiglijk den Euangelio Christi, op dat het zij ik kome ende u zie, het zij ik afwezig ben, ik van uwe zake mag hooren, dat gij staat in eenen geest, met een gemoed gesamentlijk, strijdende door het geloove des Euangelium:*

Predd. of Proponenten worden verzocht zich hier aantebieden, en hunne gaven te laten hooren, op dat de Gemeente spoedig tot een beroep zou kunnen overgaan. Het Tractement is *f* 700:-

COLHORN den 2den Nov. Heden is onze beroepen Leeraar D. J. KROON in den H. dienst bevestigd door D. M. OUDENHOFF, Pred. te *Barzingerhorn*, die dit werk verrigtte in plaats van Dr. J. BARTELINK, Pred. te *Huisduinen*, welke door ongesteldheid verhinderd was. De Bevestiger handelde naar aanleiding van 2 *Cor.* III: 9*b*. *De bediening der regtvaardigheid is overvloedig in heerlijkheid*, over de duurzame instandhouding van den Christelijken Godsdienst, als een uitnemend bewijs voor deszelfs Goddelijkheid. — De oplegging der handen is geschied nevens den Bevestiger, door de Wel Eerw. HH. T. BAMPEN en A. NUMAN, A. L. M. Phil. Dr., Predd. te *Wieringerwaard* en *Oude Niedorp*. Des namiddags aanvaardde de Bevestigde zijnen dienst met *Gal.* VII: 14. *Maar 't zij verre van mij dat ik zoude roemen anders dan in het kruice onzes Heeren Jesu Christi:*

door welken de wereld my gekruicigt is, ende ik der wereld.

EGMOND BINNEN EN AAN DEN HOEF den 16den Nov. Heden hadden wij het genoegen, dat onze beroepen Leeraar D. S. D. DE KEIZER onder ons werd ingehuldigd door zijnen Vriend D. W. ZIMMERMAN, Pred. te *Ouddorp en Oosterleek.* — De Bevestiger lag ten grondslag zijner Leerreden *Joh.* XXI: 17. *Hij zeide tot hem ten derdenmaal, Simon, Jona [zoon]! hebt gij mij lief? Petrus werd bedroefd, om dat hij ten derdenmale tot hem zeide: hebt gij mij lief? ende zeide tot hem: Heere! Gij weet alle dingen, gij weet dat ik u lief heb, Jesus zeide tot hem: weid mijne schapen.* — Onze nieuwe Leeraar had ten onderwerp *Joh.* VII: 16 en 17. *Jesus antwoordde haar en zeide: mijne leere en is mijne niet, maar des genen, die mij gezonden heeft. Zo iemand wil deszelfs wil doen, die zal van deze leer bekennen, of zij uit God zij, dan [of] ik van mij zelven spreke.* — Beide deze Leerredenen zijn door een groot aantal Toehoorders met zeer veel genoegen gehoord.

HARINGHUISEN Vakant. Zie Julij 1806.

ST. MAARTEN Vakant. Zie Maart 1800.

VALKOOG Vakant. Zie April 1800.

H A A R L E M.

BLOEMENDAAL den 2den Nov. Onze Leeraar D. J. C. BERRANGÉ maakte ons dezen dag aangenaam en belangrijk, door het houden van eene Leerrede over het genoegen, het welk er gelegen is in de uitoefening van den openbaren Godsdienst, vooral ook daar, waar dezelve gepaard gaat met een gepast en welingerigt Godverheerlijkend Kerkgezang, naar aanleiding van *Ps* LXXXIV: 5. *Welgelukzalig zijn ze die in uw huis woonen, zij prijzen u gestadiglijk, Selah.* En door het doen inzingen van een door hem op Psalmwijze ter gelegenheid geschikt gemaakt Gezang, tijdig in de

Ge-

Gemeente rondgedeeld; — alles tot bekendmaking en aanprijzing der intevoeren *Kerkgezangen*, in voldoening aan het *Noord-Hollandsch* Sijnodaal besluit dieswegens.

De goedkeuring en de ſtichting tevens was algemeen, en heeft zigtbaar ten gevolge eene eenparige begeerte en opgewektheid, om te deelen in de Zang-oefening, welke bij de Woensdag avondbeurten, dezen winter, zoo God wil, onder ons openlijk zal plaats hebben, terwijl men ook in bijzonder gezelſchap bezig is zich te bekwamen.

*HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

KOOG ſtaat Vakant te worden. Zie Julij 1806. 't Naberigt.

AMSTERDAM.

MUIDEN den 12den Octob. Zoo zeer wij bedroefd wierden, beducht zijnde voor het vertrek van eenen onzer Leeraaren D. s. MUNTENDAM, daar aan zijn Wel Eerw. eene eenparige beroeping in de Gemeente van *Veenendaal* was opgedragen, zo zeer ſtrekte het ons tot blijdſchap, toen wy op heden vernamen, dat hij op onze ernſtige en aanhoudende begeerte voor die beroeping vriendelijk bedankt had.

HOORN.

AARDSWOUDE. Den 26ſten Octob. 1806. is onze lang begeerde Leeraar D. R. HERMANIDES onder ons bevestigd door den Wel Eerw. Heer J. VRIJMOET FLORNIS, Pred. te *Scharwoude*. De Bevestiger predikte uit *Titus* II:7a. *Betoon u zelven in alles een voorbeeld van goede werken.* De intrerede was naar aanleiding van Paulus woorden, *Coloſſ.* I: 28, 29a. *Den welken wij verkondigen, vermanende een iegelijk menſche, ende leerende een iegelijk menſche in alle wijsheid, op dat wij zouden een iegelijk menſche volmaakt ſtellen in Chriſto Jeſu. Waar toe ik ook arbeide.* Beide Re-

Redevoeringen waren doeltreffend, en zijn van velen met groot genoegen aangehoord.

ENKHUIZEN.

ENKHUIZEN den 23ſten Octob. Heden is in onze Clasſicale Vergadering de beroeping van den Wel Eerw. Heer G. D. SWANENBURG, Leeraar te *Bunſchoten*, tot Pred. te *Medemblik*, met de Kerkelijke goedkeuring bekrachtigt.

MEDEMBLIK Nov. 1806. Onze geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer W. F. HACHENBERG, heeft zijnen nieuwen Ambtgenoot den Wel Eerw. Heer D. G. SWANENBURG, den 16den dezer, 's morgens plegtig ingezegend met eene Leerrede over 1 *Theſſ.* V: 12 en 13*a*. *Ende wij bidden u, broeders, erkent de genen die onder u arbeiden, ende die uwe voorſtanders zijn in den Heere, ende u vermanen. Ende achtze zeer veel in liefde, om hares werks wille.* Waarop de Bevestigde Leeraar des middags zijn werk onder ons begon met een zeer gepast Voorſtel uit 2 *Cor.* V: 18*b*. *Ende ons de bedieninge der verzoeninge gegeven heeft.*

Het werk van den ganſchen dag gaf algemeen en groot genoegen, terwijl de Gemeente zich zeer verblijdt hare geledene breuke, door het overlijden van den achtenswaardigen en nu zaligen WANDERS, door de komst van dezen nieuwen Leeraar zoo gunſtig herſteld te zien.

VENHUIZEN den 28ſten Sept. Heden werd ons bekend gemaakt, dat onze geliefde Leeraar D. J. J. VAN SITTERT, eene ongezochte en wettige beroeping naar de Gemeente van *Zoetermeer en Zegwaard*; en den volgenden Zondag daarop, werden wij wederom verwittigd, dat zijn Eerw. insgelijks eene ongezochte en wettige beroeping van de Gemeente van *Leerdam* ontvangen, en dezelve eenigen tijd in beraad genomen had. — Wij maakten ons dezen tijd ten nutte, om zijn Eerw. te bewegen bij ons te blijven. Dan tot onze groote droefheid,

heid, maakte zijn Eerw. den 19den Octob. ons bekend, dat hij zich verpligt gevonden had, om het beroep van *Zoetermeer en Zegwaard* aan te nemen. Gaarne hadden wij zijn Eerw. die slechts den tijd van twee en een half jaar onder ons gearbeid heeft, bij ons willen houden. Dan wij wenschen in den weg der Voorzienigheid te berusten, en bidden, dat de Heer met zijnen Knecht optrekke, hem ten uitgebreiden zegen stelle voor de Gemeente van *Zoetermeer en Zegwaard*, en in onze behoefte gunstig ter zijner tijd voorzien. Zo dat

VENHUIZEN Vakant staat te worden.

WERVERSHOOF den 9den Nov. Heden is onze beroepen Leeraar D. D. VALKENBURG, plegtig in zijnen dienst ingezegend. De Wel Eerw. Heer O. HABBEMA, gelieft Pred. te *Purmerend*, (aan wien D. DUITSCH, die beurt wel had willen afstaan) predikte bij die gelegenheid op eene bondige en treffende wijs, uit 2 *Cor.* IV: 3. *Doch indien ook ons Euangelium bedekt is, zoo is het bedekt in de genen die verloren gaan.* De statelijke inzegening geschiedde uit naam der Eerw. Classis van *Enkhuizen*, met oplegging der handen, door D. T. ADRIANI VISCH, Pred. te *Bovenkarspel*, in plaats van D. M. HOUTKAMP, Pred. te *Enkhuizen*, (wiens tourbeurt dit geweest was) als mede door den Heer Bevestiger, en door de Wel Eerw. Heeren DUITSCH, JENTINK, VAN DEN BERG, FONHOF en CONRADI, Predd. te *Hem*, *Grotebroek*, *Andijk*, *Westwoud en Binnewijzend* en *Oostwoud*. De Bevestigde aanvaardde zijne bediening met de betuiging van Paulus, 1 *Cor.* I: 23, 24. *Doch wij prediken Christum den gekruicigden, den Joden wel een ergernis, ende den Grieken eene dwaasheid: Maar haar die geroepen zijn, beide Joden ende Grieken, [prediken wij] Christum de kracht Gods ende de wijsheid Gods.*

De

De plegtigheid van dezen dag is tot genoegen afgelopen.

ENKHUIZEN den 20sten Nov. Op verzoek van den Wel Eerw. Heer G. E. D. DUITSCH, Pred. te *Hem*, als daartoe behoorlijk gevolmagtigd, is de Wel Eerw. Heer J. J. VAN SITTERT, beroepen van *Venhuizen* naar *Zoetermeer*, van zijne verbintenis op de Eerw. Classis van *Enkhuizen* losgemaakt, in eene bijeenkomst van Deputaten der Eerw Classis. Zijn Eerw. was reeds van zijne betrekking op den Kerkenraad der plaats ontslagen.

E D A M.

LANDSMEER den 9den Nov. Heden werd onze nieuwberoepen Leeraar, D. P. W. PRINS, van *Urfem* tot ons overgekomen, in zijnen dienst bevestigd, door D. T. VERWEEL, Pred. te *Schellingwoude*. De Eerw. Bevestiger predikte des morgens uit 1 *Thesf.* V: 12, 13*a*. *Ende wij bidden u, broeders, erkent de genen, die onder u arbeiden, ende uwe voorstanders zijn in den Heeren, ende u vermanen. Ende achtze zeer veel in liefde, om hares werks wille.* De Bevestigde maakte na den middag eenen aanvang van zijne bediening alhier, met eene Leerrede over 1 *Cor.* I: 23, 24. *Doch wij prediken Christum den gekruisigden, den Joden wel een ergernisse, ende den Grieken eene dwaasheid. Maar haar die geroepen zijn, beiden Joden ende Grieken, [prediken wij] Christum de kracht Gods, ende de wijsheid Gods.*

Het werk van den ganschen dag werd tot een ongemeen genoegen der Hoorders verrigt. Het behage den grooten Koning zijner Kerke den arbeid van zijne Knechten, ook die van onzen Leeraar met den rijksten Euangeliezegen te bekronen, daar door zijne bediening heerlijk te maken, en dezelve te achtervolgen met de kennelijkste blijken van zijne hooge goedkeuring.

EDAM den 16den Nov. Deze dag was voor ons

ons een dag van blijdschap, doordien onze beroepene Leeraar, de Wel Eerw. Heer C. VAN DER VEN, van *Mijdrecht* tot ons overgekomen, des voordemiddags in zijnen dienst onder ons plegtig werd ingezegend, door een zijner Amptgenoten, den Wel Eerw. Heer H. VAN TOLL, Theol. Doct. die bij deze gelegenheid behandelde Paulus woorden in zijnen Brief aan de *Efezers*, kap. IV: 11, 12. *Ende dezelve heeft gegeven sommige tot Apostelen, ende sommige tot Propheten, ende sommige tot Euangelisten, ende sommige tot Herders ende Leeraars. Tot de volmakinge der heiligen, tot het werk der bedieninge, tot opbouwinge des ligchaams Christi.* Waarop des nademiddags de Bevestigde een aanvang van zijn werkmaakte, met des Apostels bemoeiing, in zijnen tweeden Brief aan de *Corinthiers*, kap. V: 19. 't laatste gedeelte en vs. 20. *Ende heeft het woord der verzoeninge in ons gelegt. Zoo zijn wij dangezanten van Christi wege, als of God door ons bade: wij bidden van Christi wege, laat u met God verzoenen.*

Beide deze Leerredenen werden door eene talrijke schare met genoegen aangehoord. God geve dat op deze eerstelingen van onzen nieuwen Leeraar een rijke oogst moge volgen, en doe hem met zijne twee Ambtgenoten niet vruchteloos arbeiden aan ons eeuwig zielenheil!

PURMERLAND. De Wel Eerw. Heer D. C. VAN RHEE, Pred. te *Westkapelle*, onlangs met eenparigheid van stemmen alhier tot Leeraar beroepen zijnde, heeft door eenen vriendelijken brief, met opgaaf van allezins voldoende redenen, hoewel tot ons leedwezen, voor onze beroeping bedankt. Daar van aan den Wel Edelgeb. Heer Mr. G. DE GRAAFF, Vrijheer van *Zuid Polsbroek, Purmerland en Ilpendam*, kennis gegeven, en van zijn Wel Ed. geb. terstond weder-vrijheid verkregen hebbende, om het beroepingswerk te hervatten, nodigt

digt de Kerkenraad door dezen, Predikanten buiten vaste bediening en Proponenten, om bij ons hunne gaven te laten hooren, met verzoek om zich met hunne getuigschriften te vervoegen bij den Consulent, den Wel Eerw. Heer G. HABBEMA, Pred. te *Purmerende*. — De omstandigheden onzer plaats en Gemeente zijn van dien aart, dat wij zints bijna drie jaren herderloos, het tractement, hoewel met uitzigt vervolgens op meerder inkomen, voor als nog maar bepalen kunnen op *vijf honderd* guldens.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

ZEELAND.

WALCHEREN.

BEKERKE den 21sten Sept. Onze veelgeliefde en waardige Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer S. E. CLINGE, is ons heden, na eenige voorafgaande koortsen en verval van krachten, door den dood ontrukt, in den ouderdom van 77 jaren 7 maanden 21 dagen, nalatende eene bitter bedroefde weduwe en eenigen zoon, thans op *Leidens* Hoge School, ter voortzettinge van zijne Letteroefeningen; deze betreuren met ons, eenen ijverigen en getrouwen Leeraar, eenen verzorgenden en tederlievenden man en vader.

Dit lenigt onze smarte, dat wij op Euangeliegronden vertrouwen, zijn einde is vrede geweest, en hij is gegaan in de ruste zijnes Heeren.

Zijn Wel Eerw. is onder ons bevestigd den 4den Meij 1755, en heeft dus langer dan eene halve eeuw, met alle getrouwheid onder deze Gemeente het zalig Euangelie der verzoeninge verkondigd, tot 14 dagen voor zijn overlijden; zeer was hij aan deeze Gemeente, en wij aan hem verkleefd, hebbende zijn Eerw. uit liefde voor ons, meer dan eene beroepinge, en andere aanbiedingen, afgeslagen.

De

De gedachtenisse van dezen getrouwen Euangelledienaar zal bij ons lange in zegeninge blijven.

Meer mogen wij van dezen onzen ijverigen Leeraar niet melden (waartoe wij anders overvloedig stoffe zouden hebben) wegens zijn Eerw. meermalen verklaarde afkeuringe van lange Boekzaal berigten.

MELIS EN MARIEKERKE. Heden den 21sten Sept. 1806. heeft onze achtingwaardige Leeraar de Wel Eerw. Heer N. VAN DORT van hier beroepen naar de Gemeente van *St. Anna ter Muide*, een liefderijk en zegenend affcheid genomen met de vermaning van Paulus *Ephes.* V: 2a. *Wandelt in de liefde.* Zo dat

MELIS EN MARIEKERKE Vakant is.

WESTCAPELLE den 14den Sept. Heden werd deze Gemeente zeer getroffen, daar wij uit den mond van onzen veelgeliefden Leeraar den Wel Eerw. Heer J. C. VAN RHEE vernamen, dat hij in den avond van den vorigen dag eene wettige met eenparige stemmen op hem uitgebragte en door hem geheel ongezochte roeping naar de Gemeente van *Purmerland* ontvangen had — onze harten waren te meer ontroerd, wanneer wij ons voorstelden den verlegen toestand, waarin de gansche Kreits in het gemeen, en deeze Gemeente in het bijzonder thans zoude geraken, door het vertrek van eenen man die door zijne leer en wandel, allen in deze en zeer velen in onze nabij geleegene Gemeenten, sedert ruim twee en een half jaar dat wij hem hebben mogen genieten, zoo dierbaar geworden is — wij allen vereenigden onze pogingenen lieten geene drangmiddelen onbeproefd, om zijn Eerw. te bewegen die roeping niet te volgen — en zulks is ook van die gelukkige uitwerking geweest, dat zijn Eerw. met opoffering van verbeelde genoegens door het genot van naastbestaanden en vrienden, door onzen sterken liefdedrang zich heeft laten

bewegen onder ons nog te verblijven, zoo als wij Zondag den 5den October in het toeeigenend deel zijner Leerrede tot onze en veler blijdschap hooren mogten, zijn Eerw. heeft zich op den daarop volgenden Zondag plegtig aan ons verbonden met eene Leerrede over *Gal.* IV: 19. *Mijne kinderkens, die ik wederom arbeide te baren, tot dat Christus eene gestalte in u krijge.* Terwijl het Godsdienst en Leeraarlievend gedeelte deezer Gemeente zich verbonden heeft zijn Wel Eerw. verblijf alhier door meerdere liefdedaden te veraangenaamen.

De verheerlijkte Kerkkoning geve de kennelijkste blijken zijner hooge goedkeuring op 's manskeuze; make zijnen aangenamen Euangeliedienst en verkeer onder ons meer en meer nuttig; en zorge gunstig voor de herderlooze Gemeente van *Purmerland*! —

ST. ANNA TER MUIDEN den 2den Nov. Heden hadden wij het genoegen, wederom onzen eigenen Leeraar te mogen aanschouwen. De Wel Eerw. zeer gel. Heer N. VAN DORT, Pred. te *Melis en Marienkerke*, door de Eerw. Consistoriale Kerkvergaderinge van *Sluis*, op ons verzoek, den 28sten Meij dezes jaars beroepen, in plaats van onzen vertrokken Leeraar D. G. SCHIETEKATTE, nam, na eenigen tijd van beraad, deze beroepinge, tot onze blijdschap aan; en hierop de goedkeuring van onzen Keizer ontvangen hebbende, werd hij heden morgen in zijnen dienst onder ons ingezegend door D. G. BLAAUBEEN, Pred. te *Sluis*, welke bij die gelegenheid predikte over 1 *Cor.* III: 9a. *Want wij zijn Gods medearbeiders.* De hand van broederschap werd hem door den Wel Eerw. Heer H. DRESSELHUIS, Pred. te *Aardenburg*, toegereikt, en zijn Wel Eerw. maakte des namiddags eenen aanvang van zijnen dienst onder ons, met de woorden van Paulus *Colos.* I: 25—28. *Welker dienaar*

ik

ik geworden ben na de bedeelinge Gods, die mij gegeeven is aan u, om te vervullen het woord Gods. — Den welken wij verkondigen, vermanende een iegelijk menſche, ende leerende een iegelijk menſche, in alle wijsheid, op dat wij zouden een iegelijk menſche volmaakt ſtellen in Chriſto Jeſu. Het werk van dien dag is gelukkig en tot genoegen van eene aanzienelijke ſchare Hoorders afgeloopen, terwijl onze hartelijke wensch is, dat de Heer zijnen dienaar verder voorſpoedig make, en zijn werk onder ons zegene!

ARNEMUIDEN ſtaat Vakant te worden. Zie Octob. 1806.

BRESKENS ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

IZENDIJKE. Zie Maart 1806.

VLISSINGEN Walſche Kerk Vakant. Zie Dec. 1803.

RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.

MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.

WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.

PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.

AARDENBURG Walſche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.

OOSTBURG Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

SAS VAN GENT Walſche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.

SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.

EEDE Vakant Zie Maart 1798.

CADZAND Walſche Kerk Vakant. Zie Maart 1798

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

ZIERIKZEE Walſche Kerk. Ter vervulling der openſtaande Vakature, veroorzaakt door het overlijden van den Wel Eerw. Heer E. P. L. ROLLE, is alhier op den 5den Octob. l. l. door het Collegium Qualificatum gemaakt het navolgende drietal

DD. J. B. MOQUETTE, Pred. in de Walſche Gemeente te *Heusden*. J. L. G. WINTER DE VOORBURGH en A. DU FON DE FREIJTAG, te *Tholen en Bergen op den Zoom.*

Waaruit dadelijk met eenparigheid van ſtemmen beroepen is D. J. B. MOQUETTE, Pred. te *Heusden*, welke dit beroep in de vreeze des Heeren heeft aangenomen; zullende hetzelve op den 13den dezer in eene Claſſis alhier te houden, ter goedkeuring worden ingebragt, terwijl wij den beroepenen, hier binnen kort, met verlangen te gemoet zien.

HAAMSTEDE Vakant. Zie Junij 1806.
ZONNEMAIR Vakant. Zie Sept. 1805.

ZUID-BEVELAND.

OUDELANDE. Den 9den Nov. heeft de Wel Eerw. Heer D. A. BUIJT, Pred. te *Niſſe*, bij vriendelijken afſtand van den Wel Eerw. Heer J. BERKEL, Pred. te *'s Heer Arendskerke* met eene Leerrede over *Hand.* VIII: 5, *6a. Ende Philippus kwam af in de Stad van Samaria, ende predikte haar Christus, enz.* in den H. Dienst bevestigd onzen beroepenen Leeraar den Wel Eerw. Heer J. J. ROMBACH, die het openbaar dienstwerk begon met eene Leerrede over *Coloſſ.* I: 27*a.* en 28. *Welke is Christus onder u, enz.*

ELLEWOUTSDIJK Vak. Zie Aug. 1806.
'T FORTH TE BATH Vakant. Zie Julij 1806.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

THOLEN. Zie Octob. 1806.
OUD VOSSEMEER Vakant. Zie Julij 1806.
STEENBERGEN Vakant. Zie Junij 1806.

UTRECHT.

UTRECHT.

UTRECHT. In onze Claſſicale Vergadering, den 28ſten Octob. l. l. alhier gehouden, wierden onder wederzijdſche toewenſchingen van zegen van de-

deze Vergadering ontslagen, na de beroepstukken voorgelegd en in behoorlijke form gevonden waren: D. C. E. VAN TRICHT, tot nog Pred. te *Ter Aa*, doch beroepen te *Waalsenaar*, zijnde daartoe gecommitteerd, de vader van den beroepenen, de Wel Eerw. Heer E. H. VAN TRICHT, Pred. te *Leijden*.

Ook werden ter zelver tijd van de handen dezer Vergadering ontslagen, de Wel Eerw. Heeren D. C. VAN DER VEN, Pred. te *Mijdrecht*, doch beroepen te *Edam* en D. S. D. DE KLIJZER, Pred. te *Zegveld*, en beroepen te *Egmond Binnen* en *op den Hoef*; zijnde daartoe gecommitteerd, voor den eerstgenoemden de Wel Eerw. zeer gel. Heer D. H. VAN TOLL, Theol. Doct. en Pred. te *Edam*; en voor den anderen de Wel Eerw. Heer W. ZIMMERMAN, Pred. te *Ouddorp en Oosterleek*. D. C. VAN DER LOO, kreeg op zijn verzoek zitting en stem in onze Vergadering, als bevestigd Pred. te *Montfoort*.

LOPIK EN CABAUW. Onze geliefde en ons liefhebbende Leeraar D. F. C. EVERAARS maakte ons den 21sten van Herfstmaand, in eene Voorafspraak bekend, dat hij eene wettige en eenparige beroeping tot Herder en Leeraar in de Gemeente te *Wijk*, in het Land van *Heusden*, op hem uitgebragt ontvangen had. — Gedurende 14 dagen verkeerden wij in hoop en vrees. — Dan op den 5den October hadden wij het genoegen openlijk uit zijnen mond te hooren, dat zijn Eerw. voor die beroeping, hem met zoo veel aandrang opgedragen en aangeboden, om tot *Wijk* overtekomen, beleefdelijk bedankt had, en verklaarde, dat onze liefde jegens hem en zijne gehechtheid aan ons, zijn Eerw. in gemoede had doen besluiten bij ons te blijven. Hij verbond zich op dien zelfden dag op nieuw aan ons, met de woorden van Paulus *Philipp.* I: 25, 26. *Ende dit vertrouwe ende weet ik, dat ik zal*

blijven, ende met u alle zal verblijven tot uwer bevoorderinge, ende blijdſchap des geloofs. Op dat uwen roem in Chriſto Jeſu overvloedig zij aan mij, door mijne tegenwoordigheid wederom bij u. — Wij deeden onze blijdſchap ook van onzen kant blijken; in buitengewone liefdegaven aan de armen. — God drukke het ſtempel van zijne hooge goedkeuring op de keuze van onzen Leeraar en vriend! Hij doe hem met zegen onder ons arbeiden, tot bevordering van ware Euangeliſche kennis en Godzaligheid! Hij zorge in gunst voor de Gemeente van *Wijk*!

COCKENGEN. Onze hartelijk geliefde en ons lievende Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. R. SCHUTTE REPELIUS, maakte ons op den 19den Octob. des morgens in zijne Voorſpraak bekend, dat hij in zijne afwezigheid van ons eene wettige, ongezochte en volledige beroeping naar de Gemeente van het naburig *Mijdrecht* ontvangen, en na eenige dagen die beroeping in zijn beraad genomen te hebben vervolgens voor dezelve vriendelijk bedankt had. Waarop zijn Wel Eerw. op den 2den Nov. (als zijnde de voorige Zondag van wegens de bediening van het H. Avondmaal daarin verhinderd,) op de treffendſte wijs zich als op het nieuw aan ons verbond met eene gepaste en ons regt aangename Leerrede over *Philipp.* 1: 9. *En dit bidde ik* [God] *dat uwe liefde nog meer en meer overvloedig worde in erkentenisſe en alle gevoelen.* Met gevoelvolle harten danken wij God voor de keus van onzen Leeraar, waarin wij ons bij uitſtek verblijden. God zelve, bidden wij, ſchenke onzen geliefden Leeraar op zijne gedane en ons tot zoo veel blijdſchap ſtrekkende keus de aangenaamſte verzekeringen van zijne hooge goedkeuring door onze ſteeds overvloedig wordende liefde, en vooral door met een ruimen zegen het werk van onzen Leeraar onder ons te bekronen.

Hij

Hij zorge ook in gunst voor de *Mijdrechtſche* Gemeente, en voorzie dezelve ſpoedig van eenen waardigen Leeraar.

HARMELEN den 26ſten Octob. Wij werden deze dagen zeer ontrust, door het vernemen, dat onze hartelijk geliefde Leeraar de Wel Eerw. Heer W. MOILIVES, begeerd werd en beroepen was, door de grootere Gemeente van *Mijdrecht*, en verwachteden dienvolgens ook, dit heden openlijk uit zijnen mond te hooren, van den Predikſtoel; terwijl wij nu als tuſſchen hoop en vrees verkeerden, of het ons nu wel gebeuren zoude, dezen onzen waardigen vriend en Leeraar onder ons te houden. Dan, hoe aangenaam werden wij verraſt, toen zijn Wel Eerw. heden voormiddag, na de behandeling van *Rom.* X: 1. *Broeders! de toegenegenheid mijns harten, en het Gebed, dat ik tot God voor Israel doe, is tot haare zaligheid*, ons, ja wel berigtte, dat hij in de afgeloopen week eene wettige en eenparige beroeping van den Eerw. Kerkenraad dier Gemeente ontvangen, en dezelve eenige dagen in beraad gehouden had; maar ook tevens, dat hij reeds, na eene bedaarde en gemoedelijke overweging, en indachtig aan de kracht der liefdedrang, en de bewijzen onzer achting en liefde, bij, en na het afſtaan eener vorige beroeping, ook nog in het voorleden jaar; waar van hem de beginſelen nu al wederom gevoelig waren; vrijheid gevonden had, om ook voor deze beroeping te bedanken, en dus ook voor ditmaal wederom onder ons te blijven. Groot en algemeen is dan nu onze blijdſchap; terwijl ook de milde liefdegaven aan den armen, op dezen dag, onder anderen, tot bewijzen ſtrekken van onze dankbare erkentenis, en de algemeene belangſtelling der Gemeente, in deze keus van onzen, ons zoo opregt lievenden, en bij ons ook even hier door nog te meer geliefden

Leeraar. God, bidden wij, bevestige dezelve met de blijken zijner zegenende goedkeuring, zoo voor Leeraar als Gemeente en zorge ook in gunst voor de Gemeente van *Mijdrecht*.

ZEGVELD. In de maand Sept. ontving onzen Leeraar de Wel Eerw. Heer S. D. DE KEIJSER eene eenparige en wettige beroeping naar de Gemeente van *Egmond binnen en den Hoef*, onder de Eerw. Classis van *Alkmaar*, zijn Eerw. nam dat beroep eenige dagen in beraad en vond zich om voldoende redenen verpligt, hetzelve te moeten aannemen.

Hierop heeft dan ook zijn Eerw. op Zondag den 9den Nov. een zegenend affcheid van ons genomen, behandelende bij die gelegenheid 1 *Cor.* III: 11—15*a*. *Want niemand en kan een ander fondament leggen dan het geene gelegt is*. Wij wenschen dat God met dezen zijnen knecht zal optrekken naar *Egmond binnen en den Hoef*, en hem aldaar tot eenen uitgebreiden zegen ſtellen.

AMERSFOORT.

AMERSFOORT den 5den Nov. In onze gewone Vergadering zijn de beroepſtukken van D. J. VAN WEZEL, Pred. te *Nieuwveen*, doch op verkregene Collatie van den Hoog welgeb. Heer VAN ZUIJLEN, beroepen te *Westbroek en Achttienhoven* ingeleverd, de Vergadering heeft dezelve in behoorlijke order bevonden, waarom dan ook de Eerw. Vergadering geene zwarigheid gemaakt heeft dit beroep te approbeeren, en deezen Heer met zegenbede aan de hem roepende Gemeente toe te wijzen, alwaar zijn Wel Eerw. den 14den Dec. door zijnen Zwager den Wel Eerw. Heer C. WOLTERBEEK, Pred. te *Utrecht*, in den H. Dienst zal worden ingezegend, bij vrijwilligen afſtand van D. P. J. LAAN, V. D. M. te *Amerſfoort*; als Dep. Classis.

Nog verſcheen in deeze Vergadering D. C. BRIT-

LIPPE, met behoorlijke volmagt van den Eerw. Kerkenraad van *Medenblik*, omme te bevorderen de losmaking van D. C. D. SWANENBURG, tot hier toe Pred. te *Bunschoten*, doch beroepen te *Medenblik*, gelijk zijn Wel Eerw reeds bij zijnen Kerkenraad ontslagen was, de Classis erkennende de wettigheid van dit beroep en vernemende de bereidwilligheid van den beroepenen, om deze roepstem eerbiedig op te volgen, heeft zich verpligt gevonden, zijn Wel Eerw. van de banden en betrekking tot deze Vergadering te ontslaan, onder welmeenende wensch dat zijn Dienst in die Gemeente den Heiligen aangenaam en tot een uitgebreiden zegen voor velen verstrekken mag; zijn Wel Eerw. was voorneemens den 26den dezer met eene plegtige afscheidsrede zijne Gemeente vaarwel te zeggen, doch bij gebrek van ingekomen berigt, kan daar van niets gemeld worden. Dus is

BUNSCHOTEN Vakant. Wordende andermaal de Heeren Propp. verzocht spoedig voor die Gemeente hunne gaven te laten hooren.

AMERSFOORT Vakant. Zie Junij 1806.

RHEENEN EN WYK.

VEENENDAAL Vakant. Zie Jan. 1806.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

WEHDUM. De inhuldiging van onzen nieuwen Leeraar is den 19den Octob. geschied, door bevestiging en intrerede.

Voor den middag werd de bevestigingsrede, op verzochten en vriendelijk ingewilligden afstand van D. T. E. HEMIUS, Pred. te *Beers*, gedaan door den Bevestigden tweeden Broeder, D. W. G. REDDINGIUS, Pred. te *Dronrijp*, naar aanleiding van 1 *Tim.* IV: 7*b*. *Oefen u zelven tot godzaligheid.*

De handoplegging werd verrigt door D. E. F. REDDINGIUS, Pred. te *Engelum*, zijnen Vader, die

ook den zegen ſprak, door zijnen evengemelde Broeder, door D. A. BENTHEM, Pred. te *Schingen* zijnen Oom, en drie naburige Predikanten D. J. PENNINGA, te *Jorwerd*, D. T. E. MEARUS; te *Beers* zijnde de twee aangeſtelde Bevestigers, en D. J. PENNINGA, te *Mantgum*.

Na den middag was de Intreerede van den Bevestigden, D. E. LUBERTUS REDDINGIUS, over Paulus betuiging *Phil.* III: 8*a*. *Ja gewisſelijk, ik acht te ook alle dingen ſchade te zijn*, enz.

Het een en ander werd door de zamengevloeide menigte met veel genoegen bijgewoond en aangehoord. God doe op deze eerſtelingen eenen overvloedigen oogst volgen!

De opmerkende Lezer zal het zonderlinge van Gods wijs beſtuur, in deze gebeurtenis, wel een oogenblik willen bewonderen; D. LUBERTUS, die, als Predikant, van *Menaldum* 1704 naar *Steenwijk* vertrok, daar hij 1739 overleed, was de *Overgrootvader*, van 's Vaders Moeders zijde, van den tegenwoordigen *Weidummer* Pred. Zijn eerſte beroep was *Weidum* geweest; hij werd er bevestigd den 19den Julij 1696 voor, en deed zijne intrede na den middag; juist 110 jaren en 3 maanden verliepen er, wanneer daar op den zelfden dag, dezelfde plegtigheid plaats had in zijnen Achterkleinzoon, aan wien, bij deszelfs Doop zijn voor- en toenaam beide gegeven waren.

WIER. Van hier werd in onze vorige gemeld het overlijden van den Wel Eerw. Heer H. LEMKE, voorgevallen tusſchen den 7den en 8ſten October, hier bij voegen wij thans dit kort berigt:

Zijn Eerw. was geboren te *Oldeholtpade*, op den 21ſten Jan 1731. Zijne ouders waren D. H. H. LEMKE, Pred. aldaar, en ALETHEIA SCHOTANUS à STERRINGA, uit een zeer geëerd en met lof bekend geſlacht, dat in de 16de en 17de Eeuw vele kundige Leeraren en Hoogleeraren, in verſchil-

leu-

lende Faculteiten heeft opgeleverd, van welken sommigen ook nu nog door hunne uitgegevene schriften bekend zijn. — Was een Broeder van D. G. LEMKE, die een veel geacht Pred. te *Harlingen* geweest is en een waardig Lid van de Commissie tot de nieuwe Psalmberijming; ook is eene zijner Zusteren gehuwd geweest aan den beroemden E. W. HIGT.

Zijn Eerw. voltrok zijne Studien te *Franeker*, daar zijne Moeder, weduwe geworden, hare woning genomen had, en werd aldaar Candidaat den 6den Meij 1758. — In 't zelve jaar te *Wier* beroepen en vervolgens bevestigd zijnde, deed hij zijne Intrerede den 22sten Octob. over *Ps* XXXIV: 12. — Hier verkeerde hij met groot genoegen tot het einde zijnes levens, bij eene vreedzame Gemeente en in eenen vriendelijken Broederkring van naburige Predikanten; — meermalen had hij gelegenheid om van Standplaats te veranderen, dan hij kon het voor hem aangenaam *Wier* niet verlaten, bedankende onder anderen voor *Langeweer* 1762 en *Tjerkweer* 1770. — Den 2den April 1769 voltrok zijn Eerw. het Huwlijk met Juffr. TITIA HAITSMA, van Burgemeesterlijken huize te *Franeker*, en Zuster van D. A. HAITSMA, laatst Pred. te *Midlum*, van wiens Oosterſche Taalkunde zijne gedrukte werken nog getuigenis geven; dan deze Echtgenote werd hem omtrent middernacht, tusschen den 15den en 16den Meij 1798, in den ouderdom van ruim 59 jaren, door den dood onverwacht ontrukt.

Zijn Eerw. laat na 4 Zonen, van welken de oudste M. H. SCHOT à STERRINGA, geliefd Leeraar te *Koordshuizum* is, en twee anderen onlangs Candidaten geworden zijn, en drie Dochteren; die allen, met de Gemeente, 's Mans dood betreuren.

Zijne nagedachtenis is op Zondag den 26sten Octob.

Octob. na de begravenis, plegtig gevierd in eene Lijkrede over *Psalm* LXXXIX: 49. *Wat man leeft er, die den dood enz.* door D. W. HOLWERDA, Pred. te *Menaldum*.

WIER Vakant. Zie Octob. 1806.

BOORNBERGUM EN KORTEHEM. Onze Leeraar D. H. E. REIJGERSMA, nam van ons een aandoenlijk afscheid, op den 19den October, met de getrouwe vermaning van *Samuel*, 1 *Sam.* XII: 24*a*. *Vreest slechts den Heere ende dient, hem trouwelijk met uw ganssche harte.*

God verzelle hem met zijn zegen en zorge in gunste voor ons. Dus

BOORNBERGUM EN KORTEHEM Vakant.

DOKKUM.

BURUM EN MUNNEKEZIJL Vakant. Zie Octob. 1806.

SCHIERMONNIKOOG Vakant. Zie Sept. 1806.

OUDWOUDE EN WESTERGEEST *Vakant.* Zie Febr. 1806.

FRANEKER.

MINNERTSGA den 19den Octob. D. J. I. DE BOER, alhier beroepen, en tot ons overgekomen zijnde, deed heden zijne Intrede, en nam daartoe den tekst *Phil.* III: 8. *Ja gewisselijk ik achte ook alle dingen schade te zijn, enz.*

FRANEKER Walsche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

SNEEK.

GAASMEER EN NIEUWHUISEN Vakant. Zie Meij 1806.

BOLSWARD EN WORKUM.

MOLQUERUM. Den 7den Sept. heeft D. H. N. VERFF, alhier tot zijn afscheid gepredikt *Joh.* XV: 10, 11. *Indien gij mijne geboden bewaard, zoo zult gij enz.*

NB. In de volgende week is aldaar wederom eene beroeping gedaan, ook heeft de beroepene Leer-

Leeraar alrede zijnen dienst aanvaard, maar men heeft er tot nog toe den Correspondens geen berigt van toegezonden.

BOLSWARD den 6den Octob. De Eerw. Classis alhier op heden vergaderd zijnde, werden door dezelve goedgekeurd, de beroepingen uitgebragt te *Arum*, op D. R. NICOLAI, Pred. te *Lollum* — te *Cubaard en Waaxens*, op D. H. E. RIEGERSMA, Pred. te *Boombergum en Kortehemme* — te *Molquerum*, op de Eerw. Heer . . . WINSEMIUS, Cand. onder de Eerw. Classis van *Leeuwarden*; en te gelijk D. R. NICOLAI van zijne verbintenis aan de Gemeente van *Lollum* ontslagen.

CUBAARD EN WAAXENS den 2den Nov. D. H. E. RIEGERSMA, tot ons overgekomen zijnde, deed op heden zijne Intrede, met de woorden van David in den LIsten *Psalm*vs. 14*b*. en 15. *De vrijmoedige geest ondersteune mij, enz.*

MAKKUM den 16den Nov. Heden gaf D. W. D. GROMMÉ, ons in zijne Vooraspraak uit *Psalm* XXXVII: 5. kennis, dat zijn Eerw. den 6den dezer maand tot Herder en Leeraar beroepen was te *Voorhout*, onder de Eerw. Classis van *Leijden*, dat hij die beroeping eenige weinige dagen in beraad had genomen, en ons zijn besluit eerstdaags zoude bekend maken.

GAAST EN FERWOLDE blijven nog Vakant, nadien D. D. F. VAN GIFFEN, V. D. M. op het *Heerenfeen*, voor onze beroeping beleefdelijk bedankt heeft.

LOLLUM. Ook alhier is eene beroeping gedaan, maar daar van aan den Correspondens geen kennis gegeven.

WITMAARSUM Vakant. Zie Octob. 1805.

MAKKUM EN KORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZE-

ZEVENWOUDEN.

HEERENVEEN. In eene Classis Contracta, den 22sten Octob. gehouden, stonden binnen Gecommitteerden van de Gemeente van *Beesterzwaag*, *cum ann.* inleverende een instrument van beroeping, aldaar uitgebragt op den Wel Eerw. Heer A. LENS, tot nog toe Pred. te *Voorhout*, onder de Eerw. Classis van *Leijden en Neder Rijnland*, 't welke, benevens de overige daarbij ververeischte stukken in orde bevonden zijnde, is dat op approbatie verleend.

Ook werd op dezelfde wijze approbatie verleend op de beroeping, uitgebragt op den Wel Eerw. Heer J. LIMBURG OOSTERHUIS, S. S. M. C. onder de Eerw. Classis van *Dokkum*, tot Pred. te *Tjerkgaast*, *cum ann.* zijnde tot Bevestigers benoemd de Wel Eerw. Heeren H. SCHLIKKER en H. H. TERVEHN, Predd. te *Langweer* en *Oosterzee*.

LANGEZWAAG EN KORTEZWAAG Vakant. Zie Octob. 1806.

TERKAPLE EN AKMARIJP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

OVER-YSSEL.

DEVENTER.

ENTER. Den 26sten Octob. heeft D. M. ARENDS, van hier beroepen naar *Nieuw Leusen*, zijne afscheidsrede gedaan, met eene Leerrede over *Hebr.* XII: 25. *Ziet toe dat gij dien die spreekt niet en verwerpt: want indien deze niet en zijn ontvloden, die den genen verwierpen welken op aarden Goddelijke antwoorden gaf, veel meer [en zullen] wij niet [ontvlieden,] zoo wij ons van dien afkeeren die van de hemelen [is].* Zoo dat

ENTER Vakant is, wordende de Eerw. Heeren Proponenten, of Predikanten buiten vaste Bediening, en daartoe geneegen zijnde verzocht, om,

hoe

hoe eerder zoo liever, hunne gaven alhier te laten hooren.

LOSSER. Vakant. Zie Maart 1806.

DEVENTER. Walsche Kerk Vakant. Zie Julij 1803.

CAMPEN.

CAMPEN. De Wel Eerw. Heer J. A. VAN STAVOREN tot ons leedwezen voor de beroepinge herwaards bedankt hebbende, heeft de breede Kerkenraad na verkregene handopening van den Wel Ed. hoog achtb. Magistraat onder biddend opzien tot den Heere zijner Kerke het beroepingswerk hervat en is op nieuw den 14den Nov. gemaakt het navolgend twaalftal van Predikanten.

DD. W. J. ABRESCH, Predd. te *Meden*. G. ELIAS, te *Scherpenzeel*. H. E. VAN DEN KERKHOF, te *Wateringen*. H. HEPPENER, te *Tsselmuiden*. C. COOLHAAS, te *Hattem*. J. SLUITER, te *Zaltbommel*. J. P. BARENDS, te *Giesendam en Nederhardinxveld*. W. G. VAN DOORNE, te *Kuinre*. J. P. AMSHOF, te *Ilmen*. J. H. BROESE, te *Niekerk*. J. G. VELDMAN, te *Waardenburg en Nerijnen* en M. JONGENEEL, te *Nijmegen*.

Uit welk twaalftal den 21sten dezer D. V. een beroep staat te geschieden.

CAMPEN. Den 21sten dezer is uit de vorige Nominatie met meerderheid van stemmen door den breeden Kerkenraad beroepen de Wel Eerw. Heer J. G. VELDMAN, Pred. te *Waardenburg en Nerijnen*.

ZWOLLE.

ZWOLLE den 10den Octob. D. M. JONGENEEL, Pred. te *Nijmegen*, heeft voor de beroeping tot Herder en Leeraar in deze Gemeente beleefdelijk bedankt.

NIEUWLEUSEN. Den 2den Nov. is D. M. ARENDS, na vriendelijken afstand der Heeren Depp. Classis, alhier bevestigd door D. M. SMIT, Pred.

te

te *Zwolle*, uit *Marc.* XVI: 20. *Ende zij uitgegaan zijnde predikten overal, ende de Heere wrocht mede.* Waarop de Bevestigde des namiddags zijne Intrede heeft gedaan met de woorden van Paulus 2 *Cor.* II: 15, 16. *Want wij zijn Gode eenen goeden reuk Christi, in de gene die zalig worden, ende in de gene die verloren gaan. Den dezen wel eenen reuk des doods ter dood; maar den genen eenen reuk des levens ten leven. Ende wie is tot deze dingen bekwaam?*

ZWOLLE. Den 14den Nov. is na verzochte en verkregene handopening van den Magistraat dezer Stad, ter vervulling der op handen zijnde vakature, door den Kerkenraad uit eene groote Nominatie dit Twaalftal gemaakt:

DD. DE VRIES, Predd. te *Enkhuizen.* RADEMAKER, te *Zuidlaren.* ELIAS, Theol. Doct. te *Scherpenzeel.* KUIPER, te *Emmelenkamp.* NAHUIS, te *Zeist.* VELTMAN, te *Waardenburg en Neerijnen.* VAN BAAK, in de *Nieuwe Tonge.* SLUITER, te *Zaltbommel.* LORGION, van *de Lemmer*, HESSELINK, te *Appeldoorn.* BOOT, te *Werkendam* en TER HOEVEN, te *Lunteren.*

ZWOLLE. Den 17den Nov. is alhier, in eene Classis Contracta, van zijne bedieninge tot onze Classicale Vergadering met zegenbede ontslagen onze waardige en geliefde Medebroeder D. H. OORT, Pred. te *Zwolle*, na dat zijn Wel Eerw. te voren van zijne bediening op die Gemeente losgemaakt was.

ZWOLLE. Den 18den Nov. heeft D. H. OORT, van hier beroepen naar *Rotterdam*, zijne afscheidsrede gedaan met de woorden van Paulus *Hand.* XX: 32. *Ende nu broeders, ik beveele u Gode, ende den woorde zijner genade: die magtig is [u] optebouwen, ende u een erfdeel te geven onder alle de geheiligden.*

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 't GORECHT.

HAREN Vakant. Zie Octob. 1806.

APPINGEDAM.

COLHAM Vakant Zie Maart 1805.

MIDDELSTUM.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

WESTER-NIELAND EN SAAXUMHUIZEN Vakant. Zie Febr. 1806.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

VLAGTWEDDE den 19den Octob. De Wel Eerw. zeer gel. Heer J. MULDER, uit de voorheen gemelde Nominatie tot onzen Leeraar beroepen, en deze beroeping door de Classis van 't *Oldambt en Westerwoldingerland* behoorlijk goedgekeurd zijnde, is dezen dag in zijn heilig dienstwerk ingezegend door de Wel Eerw. zeer geleerde Heeren T. STRATINGH en FROELING, respective Predd. te *Wedde* en in *de Bourtange*; de laatstgemelde predikte bij die gelegenheid uit 2 *Cor.* II: 14—16. *Ende Gode zij dank, die ons alle tijd doet triumpheeren in Christo, enz.* En de eerstgemelde verwelkomde onzen nieuwen Leeraar onder toereikinge van de hand van Broederschap met de hartelijkste zegenwenschingen. Na een kleinen tusschentijd beklom onze bevestigde Leeraar den Leerstoel, en aanvaarde zijne gewigtige bediening onder ons met eene voortreffelijke Leerrede uit *Joh.* IX: 4. *Ik moet werken de werken des genen die mij gezonden heeft, enz.* Gelijk wij alle reden hebben om het gunstig bestel der voorzienigheid over ons dankbaar te erkennen, zoo zien wij biddend uit, dat God op den dienst van dezen onzen Leeraar den ruimsten zegen schenke!

NIEUWE PEKEL-AA Vakant. Zie Octob. 1806.

WINSCHOTEN. Zie Julij 1806.
NIEUWWOLDA Vakant. Zie Meij 1806.
TERMUNTEN en BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

DRENTHE.

EMMEN.

EMMEN. Onze in den dienst grijs geworden Leeraar de Wel Eerw. Heer J. MAMMES, door het Bestuur dezer Landschap, Salvo Honore et Stipendio, Emeritus verklaard zijnde, gelijk te voren reeds gemeld is, heeft den 9den Nov. l. l. van zijn openbaar dienstwerk den einde gemaakt, en als Leeraar dezer Gemeente zijne laatste Redevoering gehouden, over de woorden van den Apostel uit 1 *Cor.* XVI: 22—24. *Indien iemand den Heere, enz.*

Zijn Wel Eerw. heeft het voorrecht mogen genieten; van 53 jaren (doch van 1788 tot 1795 rustende) het Predikambt te bekleeden: de Gemeente van *Roswinkel* genoot de eerstelingen van zijnen dienst, daarna riep hem de Gemeente van *Zuidwert* in *Groningerland*, van waar hij vertrok naar *Hasselt*, en bijna 32 jaren geleden, kwam hij tot deeze Gemeente over.

God gunne zijn Wel Eerw. eene aangename rust op aarde, en namaals den loon van eenen getrouwen dienstknecht!

Uit de voorheen gemelde Nominatie, is met een groote meerderheid van stemmen den 7den Nov. l. tot Leeraar dezer Gemeente beroepen de Wel Eerw. Heer R. ENGELS, Predi. te *Engelbert*, onder de Classis van *Groningen*, welke deeze beroeping drie weeken in overweging genomen heeft.

MEPPEL.

BEILEN. Zie October 1806.
HOOGEVEEN. Zie October 1806.
MEPPEL. Zie Julij 1806.

NOL-

ROLDE Vakant. *Zie* Octob. 1806.
GASSELTE Vakant. *Zie* Aug. 1806.

OOST-FRIESLAND.

GROOT WOLDA. Hier is op den 1sten Sept. l. l. uit eene Nominatie van vier *Oost-Friesche* Candidaten, zijnde de Heeren Candidaten DD. STAAB, te *Leer*. EDENHUIZEN, te *Pilsum*. VAN SANTEN, te *Emden* en STERRENBERG, te *Halte*, tot Leeraar dezer Gemeente beroepen, de Wel Eerw. Heer H. EDENHUIZEN, Candid. te *Pilsum*: welke deze beroeping aangenomen hebbende, op den 5den dezer in 't heilig Dienstwerk, met oplegging der handen, bevestigd en ingezegend is door den Wel Eerw. Heer SMAHLAGE, Pred. te *Leer*. De Bevestiger predikte over 2 *Tim.* IV: 1, 2. *Ik betuige dan voor God, enz.* En de Bevestigde aanvaarde zijnen dienst met een aangenaam voorstel over *Ps.* LI: 14*b*, 15. *Ende de vrijmoedige geest ondersteune mij, enz.*

WIJMEER. *Zie* Sept. 1806.
IRHOVEN Vakant. *Zie* Sept. 1806.
PILSUM Vakant. *Zie* Jan. 1806.
EMDEN Vakant. *Zie* Julij 1804.
VEENHUIZEN Vakant. *Zie* Dec. 1801.

'T GRAAFSCHAP BENTHEIM.

EMLENKAMP. Den 25sten Octob. ontving onze hartelijk geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer G. KUIPER, eene wettige en eenparige beroeping naar de Gemeente van *'t Hoge en Lichtens Hogeveen*, in het Landschap *Drenthe* gelegen, welke zijn Eerw. eenige dagen in overweging nam. Hoe leer wij vreesden, dat wij door onzen algemeen geachten Leeraar zouden verlaten worden; zoo lieten wij evenwel niets onbeproefd, om, was het mogelijk zijn Eerw. te bewegen, om ook dit-maal voor die beroeping te bedanken: en God heeft

ons gebed verhoord, en onze pogingen doen gelukken; onze Leeraar heeft voor die beroeping, na weinige dagen van beraad, beleefdelijk bedankt en zich op nieuw aan ons verbonden, met de woorden van Paulus, *Phil.* IV: 1. *Zoo dan, mijne geliefde ende zeer gewenschte broeders, enz.*

L I N G E N.

BACCUM Vakant. Zie Jan. 1806.

K L E E V E.

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

W E Z E L.

WEZEL Walsche Kerk den 15den Octob. 1806, Onze Leeraar, de Hoog Eerw. en Hooggel. Heer MARECHAUX, van hier beroepen als Prof. Philos. Math. enz. naar *Munchen*, heeft van ons afscheid genomen met eene Leerrede over *Matth.* XXII: 37—40. *Gij zult liefhebben enz.*

Deze Gemeente zal inmiddels wel niet wederom met eenen bijzonderen Leeraar voorzien worden, dewijl zijne Keizerlijke Hoogheid JOACHIM, Grootshertog van *Berg &c. &c.* dezelve met de Gereformeerde Gemeente dezer Stad, tot welke in de Hoog- en Nederduitsche taal gepredikt wordt, heeft gelieven te vereenigen.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1800.

B R E M E N.

ANSGARIE KERK Vakant. Zie Juny 1804.

MARIENKERK tweede en derde Leeraarsplaats Vakant. Zie Dec. 1804.

HANAU staat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

NA-

NA-BERIGT.

KERK-NIEUWS.

ZUID-HOLLAND.

BREDA.

BREDA. Nadien D. H. PAUW, van hier na *Brielle* beroepen, op den 25ſten Sept. dezelve beroeping, na die eenige dagen in overweging gehouden te hebben, niettegenſtaande de liefdedrang van zeer velen in deze Gemeente, aangenomen heeft, is zijn Eerw. den 18den Nov. op verzoek van deszelfs oudſte Ambtgenoot D. P. VAN KEMPEN, daartoe van de Eerw. Kerkenraad van den *Brielle*, en de Eerw. Claſſis van *Voorne en Putten* behoorlijk gequalificeerd, bij den Kerkenraad, en den volgenden dag bij de Eerw. Claſſis van *Breda* losgemaakt. En heeft zijn Eerw. den 23ſten dezer des namiddags, voor eene zeer groote menigte zijne affcheidsrede gedaan met de woorden 2 *Joh. vs.* 8. *Ziet toe voor u zelven, dat wij niet en verliezen het gene wij gearbeid hebben, maar eenen vollen loon mogen ontvangen.* Zoo dat

BREDA Vakant is.

IN-

INHOUD.

W. PALEY, Overzicht van de Bewijzen voor het Christendom. Eerste en tweede Deel. Bl. 5
J. J. LOSSIUS, Zedekundige Prentebijbel, Eerste Deels, tweede Stukje, met platen. 59
Het Heilig Evangelium, of het Leven en de Leer van JEZUS CHRISTUS. 513
Het Leven en Staatsbestuur van WILLIAM PITT. 529
M. RAINSFORD, St. *Domingo* of het Landder Zwarten in *Haïti*, I. Deel. 545
J. ACERBI, Reizen door *Zweeden* en *Finland*, tot aan de Grenzen van *Lapland*, III. Deel. 561
De Ring van ijzer wedergevonden, of verzameling van Nederlandsche Karakters. Eerste Deel. Met Platen. 593
Letter-Nieuws. 598
Akademie-Nieuws. 571
Bekendmakingen. 573
Kerk-Nieuws. 579
Naberigt. Kerk-Nieuws. 608

BERIGT

BERIGT

WEGENS EEN ALLERNUTTIGST WERK

Opgedraagen aan de Maatſchappij:

TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN,

TEN TITEL VOERENDE:

PHILOIKOS

OF

DE HUISVRIEND;

Een Boek, ter bevordering van

HUISLIJKE DEUGD EN GELUK.

Uit het Hoogduitsch vertaald

door den Wel Eerwaarden HEER

H. TICHELAAR.

Leeraar der Vereenigde Doopsgezinde Gemeente te Amſterdam.

EERSTE DEEL.

Te AMSTERDAM, bij

C. SEPP JANSZ.

De Prijs is *f.*2:16:—

Aan elk die zich van dit nuttige Boek zoude willen voorzien, wordt herinnert, dat, de voorraad waarschijnlijk niet lang meer strekken zal, en dus, om zich, zo 'er nog eenige Exemplaaren voorhanden zijn, ten spoedigste aantemelden, het zij bij den Uitgeever, of bij eenig ander Boekhandelaar in ons Vaderland.

Geluk is het doel, na 't welk alle menſchen ſtreeven, en de menſchen niet alleen, maar ook alle de overige gevoelige weezens, welke, zoo wel als de redelijke aardbewooners, de goedgunſtige Schepper met de vatbaarheid voor aangenaame gewaarwordingen heeft begiftigd. Slaat het oog waarheen gij wilt; aanmerkt de woelingen en werkzaamheden aller zelfbeweegende ſchepzelen: wat is het oogmerk van dat alles? 't Is, om al wat onder de gedaante van grievend, kwetzend, ſmartäanbrengend, zich aan hun vertoont, van zich te weeren. 't Is, om al wat hunne behoeften ruim en rijkelijk kan verzorgen, hunne zintuigen op eene aangenaame wijze kan ſtreelen, zich aanteſchaffen. 't Is, met één woord gezegd, om gelukkig te worden.

Zoo algemeen nu deeze zucht na geluk is, zoo onderſcheiden zijn de trappen, in welke het kan genooten worden. Dit hangt af van, en bepaalt zich bij de onderſcheidene gefteldheden van lichaam, en de vatbaarheden van den geest, met welke de Alverzorger de gewrogten zijner handen heeft voorzien. Het onmiddelijk gevolg hiervan is, dat naar maate de mensch, zoo in lichaams als geestvermogens, de meeste geſchapenheden overtreft, zijne vatbaarheden voor geluk, in maate en ſoort, daaraan zal evenredig zijn. Van hier de wijd uit een loopende ontwerpen en werkzaamheden, in ſchijn met elkander onbeſtaanbaar, alle welken, evenwel, als in een middelpunt, *begeerte na geluk*, zamenloopen.

Wat, intuſſchen, is de reden, dat zoo veelen, in hun zoeken en naajaagen, kwalijk ſlaagen, immers ſlegts gedeeltelijk doel treffen? 't Is, om van andere oorzaaken niet te gewaagen, omdat zij niet op de rechte wijze zoeken, of na voorwerpen grijpen, die boven hun bereik zyn; of ook wel van ſommige dingen zich zeer hooge denkbeelden vormen, die, egter, in het genot merkelijk afvallen, en aan de verwagting op verre na niet beantwoorden. Hoe veel meer genoegen zoude er op den aardbodem geſmaakt worden, indien de menſchen,

om

om eenige zaaken deelagtig te worden, met hunne vermogens, met welwikkend overleg te raade gingen, of zich een genoegen voorstelden, 't welk, als onder hun bereik vallende, hun niet ontgaan kan, en, onder het genot, de ziel telkens met nieuwen wellust doortroomende, kalmte, rust en tevredenheid aanbrengt.

Is den menschе dusdanig een geluk bereid? Kan en mag hij, te midden der menigvuldige teleurstellingen, aan welke hij voor 't overige blootstaat, op zulk een onfeilbaar verkrijgbaar, nooit afvallend, nooit verveelend geluk hoopen? Met eenige onderscheiding moet hierop geantwoord worden: Zoo lang de menschen zijn en blijven, zoo als zij veelal zich vertoonen, slaven van hunner eigen driften, grillen en luimen, ontoereikende en ontoegevende, meer van hunne natuurgenooten vorderende, dan zij of verpligt, of in staat zijn te kunnen toebrengen: neen! geduurende zulk eene gesteldheid van het menschelijk hart, is de verwagting van het straks vermelde geluk zoo goed als een hersenschim.

Volgen daarentegen den menschen den leiddraad van beredeneerd eigenbelang, blijven zij op hunne begrippen niet onveranderlijk aandringen; zijn zij immer hunner eigen gebreken en onvolmaaktheden gedagtig, der noodzaaklijkheid dienvolgens, gelijk zij voor zich zelven in-

ſchikkelijkheid en toegevendheid verlangen, die ook omtrent anderen te moeten oeffenen: in één woord, neemen zij den gulden regel der wijsheid bekragtigd door het bevel des van God gezondenen onderwijzers, ſteeds in acht: „ 't „ Geen gij wilt dat u de menſchen doen, doet gij „ hen ook alzoo," dan, ja zou de heilſtaat, dien wij met eene enkele penneſtreek aanweezen, *kunnen* dezelve *zou* zekerlijk verkreegen worden.

Vraagt gij nu, welk, met naame, de ſoort van geluk zij, die op eene zoo hooge maate van wenſchelijkheid en dierbaarheid regt van aanſpraak heeft? 't is het *huislijk geluk*, of de kalme rust, vergenoegdheid en vrede, welke genooten worden in den meer of min uitgebreiden kring der dagelijkſche verkeeringe met echtgenoot of echtgenoote en kroost, ontſtaande uit wederzijdſche inſchikkelijkheid, toegeevendheid, verdraagzaamheid, en uit de bewustheid van niets verzuimd, maar alles te hebben aangewend, wat den bloei en welvaart des vereenigden lichaams kan bevorderen. Aan de hooge waarde van zulk eenen ſtand mag niemant twijfelen; en of het verkrijgen van denzelven onder het bereik valle van allen, die er in goeden ernst na ſtreven, aan betwijfeling zal dit even weinig onderhevig zijn. Niet tog van

om-

omſtandigheden buiten ons, niet van duizenderlei toevallen, welker daarſtelling of weering wij niet in onze magt hebben, zijn wij hier afhankelijk: een vastberaaden beſluit der leden eens gezins, om gelukkig te *willen* worden; ineengeſlagene handen, om den last, die bij wijlen drukt, kloekmoedig te draagen; een gevoelig bezef, hoe al wat mensch of menſchelijk is, in de onvolmaaktheid deelt, en diensvolgens, een ongemengd geluk te gemoet te zien, zoo buitenſporig als redenloos zijn zoude: verbeeldt u deeze zoo redelijke als mogelijke gefteldheden onder de leden van een gezin, en gij zult erkennen, dat de kans op geluk hier zoo goed als onfeilbaar is.

't Is zoo, ik beken het, om huislijk gelukkig te zijn, vordert ook het lichaam zijn aandeel; een zekere voorraad van tijdelijk goederen is daarvan een dienſtig inmengzel; hoe ruimer die voorraad zij, hoe de deur wijder openſtaat voor verſcheiden geneugten, welke deeze aarde aanbiedt. Maar om nu niet aantemerken, dat veele geneugten louter denkbeeldig zijn, meer in de verbeelding dan in de zaak zelve haar aanweezen hebben; is er niet eene gefteldheid van 't menſchelijk hart, die op alle leevensſtanden zich laat toepaſſen, van alle dezelven de geur en ſmaakgeevende ſaus wel mag ge-

noémd worden? Elk begrijpt, dat het de vergenoegdheid is, daar ik het oog op heb. Ja, 't is die gemoedsgezindheid, zonder welke, gij moogt u den mensch in de voordeeligste omstandigheden schilderen, dezelven hem een rampzalig hart doen ondragen; terwijl, onder de toestraaling van die zon des heils, alles een opgeruimd gelaat aanneemt, en ook wanneer een nevel het oog overdekt, het hart van welgevredenheid en zuivere bedaardheid klopt.

Zoo is er dan, te midden der menigvuldige onheilen en rampen, onder welke het menschdom zucht en treurt, althans nog éene bron voorhanden, tot welke de toegang voor eenen ieder open staat, en wier wateren eenen iegelijk, die van dezelven drinkt, zijnen geluksdorst zullen lesschen. Tot ongeluk van veelen, intusschen is de weg, welke na die bron leidt, voor hun een onbekend pad. Heil den man, die, om zijne natuurgenooten tot die heilbron te leiden, de gedienstige hand reikt! Zalige PISCHON wiens graf allen, die u kenden, onlangs met traanen besproeiden, wiens nagedachtenis wij, door uwe schriften geleerd en gesticht, vereêren — gij zijt die doorkundige menschlievende, onfeilbaare wegwijzer, wiens geleide elk, die zich daaraan overgeeft, tot het gewenschte doel zal brengen.

Te

Te weeten, de Pruisische Hofpediker JOHAN KAREL PISCHON, van de gevoelens van menschlievendheid doordrongen, en, zoo wel door den aandrang van zijn hart, als door de roeping van zijn gewijd ampt genoopt, nam de gewigtige taak ter hand, om, zoo over de waarde en overgroote aangelegenheid des huislijken geluks opzettelijk te handelen, als de dienstigste hulpmiddelen, om deezes geluks deelagtig te worden, bij de ſtukken te beredeneeren en aanteprijzen. De vrugt daarvan was een Werk, waaraan hij den titel gaf van PHILOIKOS, *of de Huisvriend. Een Boek, ter bevorderinge van huislijke Deugd en Geluk.* Overtuigd, naamelijk, dat er geen geluk zonder deugd beſtaat, maar de laatſte als eene onvermijdelijke vereischte tot, of liever als de bron van het eerſte moet worden aangemerkt, oordeelde hij noodig, in een uitvoerig onderzoek te treeden omtrent de kwaade hoedanigheden, die vermijd, en de goede gezindheden en neigingen welke aangekweekt en geoeffend moeten worden, om uit dat alles een geheel te zamen te ſtellen, 't welk den braaven huisvader en huismoeder vormt, die, voor zich zelven genoegen maakende, wederkeerig in dat genoegen deelen, en het voorts uit zich zelve, als een middelpunt, over allen, die rondom

hen zijn, verſpreiden. „ Mijne bedoeling," zoo ſchrijft de Heer PISCHON, „ was, hoofdzaakelijk, een pligtmaatig en Godsdienstig gedrag, „ als den zekerſten weg, welke derwaarts leidt, „ te teekenen, tot liefde en betragting van het „ goede aantevuuren — in één woord, huislijke deugd, als den grondſlag van huislijk „ geluk, te leeren kennen."

Om in deezen zijn oogmerk te bereiken, dunkt ons dat wijlen de Heer PISCHON den dienſtigſten weg heeft ingeſlagen. Om des leezers aandagt door te lang uitgerekte redekaveling niet te vermoeien, maar, door herhaalde verpoozing, voegzaame ruſtplaatzen te bezorgen, heeft hij zijn werk gegooten in den vorm van Vertoogen, ieder van welken in eene zitting zonder vermoeijing kan geleezen worden. De ſtijl, zonder opgeſmukt te zijn, is bevallig; niets bevat dezelve van dat zwellend hoogdraavende, 't welk zommigen t'onregt fierlijk noemen. De bevalligheid der dichtkunde neemt hij van tijd tot tijd te baate, door aan het hoofd van elk Vertoog, meestal, eenige digtregels te plaatzen, of ook wel nu en dan een geheel Vertoog in dichterlijk gewaad te kleeden; alle 't welk in de vertaaling in het Nederduitsch vrij gelukkig is overgebragt, zomtijds vrij naagevolgd. Voorts ontmoet men hier niets van dat

ſtei-

ſteile en ſtroeve, welk zommige zedeſchriften misvormt, en de leezers, omdat van hun te veel gevergd, of de deugd in een onaangenaam licht wordt geplaatst, doet terug deinzen. PISCHON ſpreekt tot het verſtand en tot het hart, en terwijl hij het eene verlicht, weet hij het ander te treffen en te roeren.

Om alle het nu vermelde, en 't geen verder zou kunnen gezegd worden, achten wij ons geregtigd, den *Huisvriend* onder de nuttigſte Leesboeken wel mede in de eerſte plaats te mogen noemen, en zal elk met ons in den wensch zich vereenigen, dat, bij zeer veelen onzer Landgenooten, wien het hart na deugd en geluk klopt, dit Werk in handen genomen en vlijtig geleezen worde, met aanprijzing van hetzelve bij allen, tot welke zij in de tedere betrekking van bloedverwant- of vriendſchap ſtaan.

Ten beſluite van dit Berigt wegens dit voortreffelijk werk, waarvan de Eerw. H. TICHELAAR, *Leeraar in de Vereenigde Doopsgezinde Gemeente te Amſterdam*, de vertaaling wel heeft op zich willen neemen, zullen wij de opſchriften der Vertogen afſchrijven, die in het reeds uitgegeeven *Eerſte Deel* voorkomen, en voorts in het *Tweede* en laatſte, 't welk eerlang zal volgen, zullen gevonden worden:

Waar-

Waarin beſtaat het Huislijk Geluk? Waardije van het Huislijk Geluk. De Huislijkheid. Een Tafereel, in dichtmaat. *Oorzaaken des mangels aan Huislijk Geluk. Over den invloed van Eensgezindheid en Vrede op het Huislijk Geluk. Hoe kan Tweedragt en Oneenigheid best vermijd worden? De Vredelievende. Over de Huwelijkstrouwe, en haaren invloed op Huislijk Geluk. Billikheid ten aanzien der Eigchen omtrent andere menſchen. Nadeelige gevolgen der Eigenliefde. Uithuizigheid onbeſtaanbaar met Huislijk Geluk. Waardije eens bezigen leevens. Lof der Arbeidzaamheid. Over de Beroepstrouwe. Een Godsdienstig gemoed maakt ons getrouw en vergenoegd in ons Beroep. Nietigheid der aardſche goederen, welke ten koste van een goed geweeten verkreegen worden. Het goed geweeten. Waar voor een Huisgezin, welks tijdelijke omſtandigheden verbeteren, zich te wagten hebbe. Zucht tot Pracht, en onnodige uitgaven, eene bron des verderfs voor Huisgezinnen. Over de Zuinigheid en haare weldaadige gevolgen. Zuinigheid is geen Gierigheid.*

Het

Het Spel. Over de Luimen en haaren invloed op Huislijk Geluk. Middelen tegen de kwaade Luimen. Over de Medezucht en haaren invloed op Huislijke Deugd en Geluk. Hoe men ten aanzien der Mode zich te gedraagen hebbe. Over het Meesterschap in den Echt (in twee Brieven). *Over de opvoeding der kinderen in 't algemeen. Over de Godsdienstige opvoeding der kinderen. Over het gedrag der Meesters omtrent hun gezin.*

Ziet hier den Inhoud des *Tweeden* en *laatsten Deels*:

Over den weldaadigen invloed der zorgen op 's menschen vorming. Huislijke zorgen bevorderen Huislijk geluk. Over de inschikkelijkheid welke wij aan ongelukkigen schuldig zijn. Hoe wij, wanneer onze Huisgenoten ziek zijn, ons hebben te gedraagen. Hoe men, onder het agteruitloopen van tijdelijke omstandigheden, zich te gedraagen hebbe. Over de onvergenoegdheid in het Huwelijk, welke uit verschil van opvoeding en smaak hare oorsprong neemt. Hoe

men

men tegen de onvergenoegdheid, die uit verſchil van opvoeding en ſmaak haren oorſprong neemt, zich te gedraagen hebbe. Over de verkeering met booze lieden. De laatere lotgevallen der kinderen beantwoorden niet altoos aan de vroegere verwagting, door de Ouders van hun opgevat. Waarmede de Ouders zich kunnen troosten, wanneer de laatere lotgevallen der kinderen aan hunne verwagtinge niet beantwoorden. Gewigt des bedenkens aan de mogelijkheid der ſlaaking onzer aardſche betrekkingen. Troostgronden bij het overlijden van geliefde bloedverwanten. Bij het overlijden van geliefde blodeverwanten (Dichtſtuk). *Onze afgeſtorvene bloedverwanten zijn niet geheel voor ons verloren — wij zien hen weder. Over ſcheiding, afſcheid en wederzien* (Dichtſtuk). *Troostgronden bij den dood van geliefde Kinderen. De Vader bij het graf zijner Kinderen.* (Dichtſtuk). *Aan eene Moeder bij het vroeg afſterven van haar kind* (Dichtſtuk). *Over de pligten omtrent onze geſtorvene bloedverwanten. Leerzame gevolgen, uit de vergankelijkheid*

van

van alle het aardſche afgeleid. Beſluiten en voorneemens eenes Chriſtelijken Huisvaders. Overdenkingen eenes godvrugtigen, dankbaren Huisvaders. Nuttigheid der herinneringe van doorgeſtaan lijden. Nuttigheid der herinneringe van genotene voordeelen. Over de Lijdzaamheid. Over de hulpmiddelen, door welke de beoeffening der Lijdzaamheid wordt geſchraagd. Onze rampen zijn niet zwaarder, dan onze vermogens, om die te draagen. Het Gebed een kragtige troost in tegenſpoed. Over de middelen om zich tot een gelukkigen ouderdom voortebereiden. Die zijne beſtemming op de aarde heeft bereikt, heeft den dood niet te vreezen. Ons toekomend leeven is eene voortzetting en vervolg van het tegenwoordige. Gerustheid des vroomen in het ſterven. Over de waardije eens gezegenden aandenkens naa den dood.

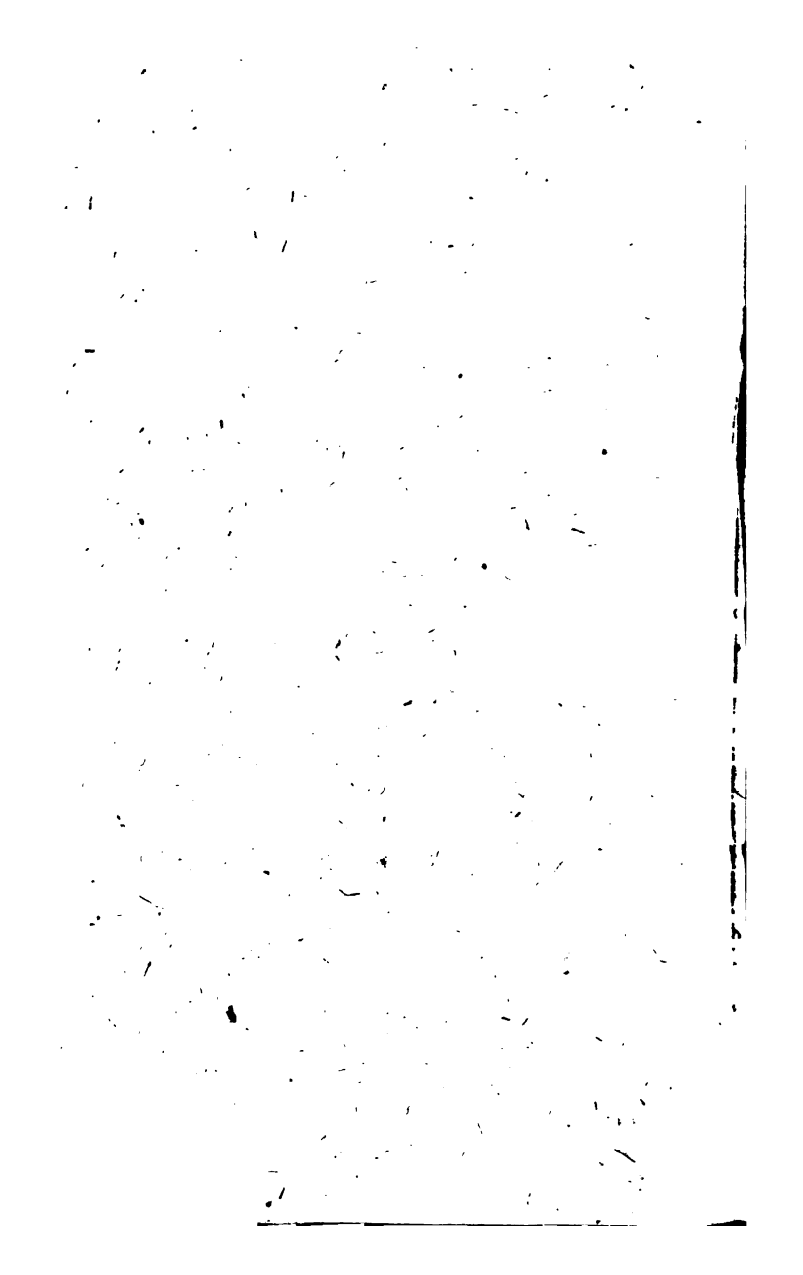

MAANDELIJKSCHE UITTREKSELS OF BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD;

HONDERD EN DRIE-EN-TACHTIGSTE DEEL.

Voor DECEMBER 1806.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
MDCCCVI.
Met Privilegie.

De Prijs is 6 Stuivers.

UITTREKSELS.

CHRISTELIJK HUIS- en HANDBOEK, behelzende: Overdenkingen over de voornaamſte Waarheden van den Godsdienſt, voor elken Dag des Jaars, door Dr. J. G. ROSENMÜLLER, *Superintendent te* Leipzig. *Vertaald door* J. CLARISSE, *Theol. Doct. en Hoogleeraar te* Harderwijk. *Eerſte Deel. (Januarij en Februarij). Te* Amſterdam *bij* J. van der Heij, 1806. 378 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-18-:

De Hoogleeraar CLARISSE, die ons eene vertaling bezorgd heeft van het ſtichtelijk Huisboek van EWALD *Beſpiegelingen voor elken dag des Jaars* enz. uitgegeven bij den Boekhandelaar W. VAN IJZERWORST te *Utrecht*, zorgt thans op nieuw voor de behoefte van Chriſtelijke Huisgezinnen, door de vertaling van een dergelijk werk van den door zijne Schriften bekenden ROSENMÜLLER, waar van wij thans het Eerſte Deel voor de maanden *Januarij* en *Februarij* aankondigen, en het welk daarin van het werk van EWALD verſchilt, en hetzelve misſchien overtreft, dat het nog aan eene behoefte meer voldoet, welke nog niet genoegzaam vervuld kon ſchijnen; te weten, de Schrijver heeft in hetzelve, de leer der Bijbels, aangaande den

Godsdienst, zonder geleerde ſpitsvinnigheden; ordentlijk en geleidelijk voorgedragen; en daarbij aan den eenen kant, vooral op de overeenſtemming van het Christendom met de gezonde Rede opmerkzaam willen maken — iets het welk in onze dagen eene dringende behoefte is — maar ook, aan den anderen kant, willen toonen, dat wij onze beste en zekerſte kundigheden aangaande den Godsdienst oorſpronkelijk toch aan eene hoogere Openbaring te danken hebben. Waartoe hij dan ook het een en ander, dat geſchiedkundig is, hier en daar, heeft laten invloeijen, waar uit men zal kunnen zien, hoe duiſter het er, in dit opzigt, nog uitzie in die Landen, waar dit weldadig licht nog niet doorgedrongen is. — Onze Wijsgeeren toch en Theologanten zouden welligt zelfs de bekendſte Leeringen van den Godsdienst zoo grondig niet kunnen voordragen en bewijzen, als thans geſchieden kan, zoo de Openbaring hun de ſtof daartoe niet aangeboden had, welke zij nu verder bearbeiden.

Ingevolge en ter voldoening aan dit beſtek, vinden wij in dit eerſte Deel, in behoorlijke afdeelingen, voor elken dag, waar aan men zich echter bij het lezen niet behoeft te verbinden, omdat de behandeling van ſommige onderwerpen vervolgd wordt, de volgende orde gehouden: Eerst wordt aangewezen *de beſtemming van den mensch*, vervolgens: *Wat ben ik? Van waar ben ik? De kennis van God uit zijne werken. De inrigting der Aarde tot heil en welzijn der levende wezens. De Starren, een bewijs van de grootheid en majeſteit van God. God de Schepper der wereld. Hoe heb ik mij den Schepper der wereld, die ook mijn Schepper is, voor te ſtellen? Waartoe heb ik mijn leven, mijnen aanleg en krachten ontvangen? En — wat is over het geheel, het voorname Einddoel, waar toe, het menſchelijk geſlacht aanwezig is? Wat*

zal

zal er van mij worden? Mijn geest zal, na de dood van mijn ligchaam, met zelfsbewustheid, eeuwig voortduren. — Gronden en bewijzen, welke mij regt geven, om dit te gelooven. Hoe kan ik worden, het geen ik zijn en worden moet? Over den zoogenaamden natuurlijken Godsdienst. Over den geopenbaarden Godsdienst, en de Boeken, waarin deszelfs Leer begrepen is. Over het Bijbellezen. Eenige regelen, welke men, bij het lezen van den Bijbel, in acht moet nemen. Eenige Regelen, welke men inzonderheid bij het lezen des Ouden Verbonds, in acht nemen moet. Eenige regelen, welken men, inzonderheid by het lezen des Nieuwen Verbonds, in acht te nemen heeft. Hoe kan men zich van de waarheid en goddelijkheid van den Christelijken Godsdienst, overtuigen?

Daar met den eersten Januarij dit gedeelte van onze *Boekzaal* wordt uitgegeven, gelooven wij niet beter tot eene proeve van de leerzame en stichtelijke wijze van behandelen dezer onderwerpen door den Heer ROSENMÜLLER, aan onze Lezers te kunnen mededeelen, dan het eerste vertoog van hetzelve:

OP DEN EERSTEN JANUARIJ.

De bestemming van den Mensch.

„ Een aanmerkelijk gedeelte van mijn korte leven op aarde ligt thans weder achter mij. Een Jaar is wederom voor mij, met alle deszelfs bezigheden, en vermaken, en verdrietelijkheden, en bekommeringen, en lijden, verdwenen, als de dag, die gisteren verbij gegaan is. Een ander Jaar, met alle de genoegens en onaangename voorvallen, welke zich in hetzelve zullen opdoen, staat voor mij. — Schoon de eene dag, op zich zelven beschouwd, gelijk is aan den anderen, mogen en moeten echter zekere bijzondere tijdsom-

ſtandigheden, — kan het ſluiten van een oud, — en het aanvangen van een nieuw tijdperk, mij meer bijzonder opwekken tot ernſtige nagedachten over mij zelven en over mijnen toeſtand. — Daartoe gevoel ik mij dan nu ook, door de tegenwoordige tijdsverwiſſeling, aangeſpoord."

„Wat ben ik? — Van waar ben ik? — Waar„toe heb ik mijn leven, mijnen aanleg, mijne ver„mogens en krachten ontvangen? Wat zal 'er van „mij worden? — Welke middelen moet ik in het „werk ſtellen, om dat geene te worden, wat ik wor„den kan, en worden moet?"... De beantwoording dezer Vragen is mij, en moet mij voorzeker ten uitterſten aangelegen en belangrijk zijn, — al ware het zelfs ſlechts alleen daarom, dat, buiten den Menſch, — geen enkeld levend ſchepſel op aarde in ſtaat is, om zich zelve deze Vragen voor te ſtellen en te beantwoorden. — Het Dier kan geene Beſpiegelingen maken over zijne eigene natuur, over de eigenſchappen, waar door het zich van andere dingen onderſcheidt. Het openbaart het aanwezen zijner krachten, naar aangeborene driften, zonder van dezelven eene duidelijke en onderſcheidene bewustheid te hebben. Het geniet zoo veel vermaak en genoegen, als het, naar zijnen aanleg en natuur, genieten kan, zonder over de toekomst angſtvallig bezorgd te zijn. En, het ſterft, zonder ooit te voren zich een duidelijk denkbeeld van de dood en het ſterven gemaakt te hebben. — Maar, de Menſch, — en, onder de levende Schepſelen op den aardbodem, de Menſch alleen, — kan over zijne natuur en beſtemming nadenken; hij kan zijne voorregten opmerken en waardeeren. — Hij wordt niet gedwongen, om naar blinde, zinnelijke driften werkzaam te zijn. — Hij kan zich zelven duidelijke denkbeelden verkrijgen van regt en onregt, van deugd en ondeugd: en — overeenkomſtig de uitſpraak van zijn verſtand, het kwa-

de

de verwerpen en vermijden, en het goede verkiezen en volbrengen, — het tegenwoordige en toekomftige vergelijken. — Hij weet, dat hij eens zeker ſterven moet, hoewel hem de tijd en het uur daar van onbekend zijn: en — zijne bekommeringen, wenſchen, hoop en verwachtingen ſtrekken zich uit tot aan de andere zijde van het Graf. — Kan hij nu wel dit verheven voorrecht, — dit vermogen, om zijnen toeſtand en beſtemming ernſtig te kunnen overwegen, — kan hij het wel, zonder een belangrijk oogmerk, ontvangen hebben? — — Is het prijswaardig, of verſtrekt het hem tot ſchande en oneer, zoo hij er geen gebruikt van maakt? — Is het prijswaardig, of ſchandelijk, wanneer hij zich, in zijnen handel en bedrijven, niet door bedachtzaam overleg, maar door den indruk van het tegenwoordig oogenblik, bepalen en beſturen laat; — wanneer hij, nu dit, dan iets anders wil, zonder een zeker vaſt doel te hebben, waar naar hij ſtreeve; — wanneer hij zijne maatregelen, bij het uur, bij het oogenblik, verandert, en altijd ſlechts dat gene verkiest, het welk de zinnen ſtreelt, zonder aan de gevolgen zijner daden en ondernemingen te denken, of zich er over te bekommeren, wat er nog eens eindelijk van hem worden zal?..."

„ Neen! — zoo ligtzinnig wil ik niet zijn. — Ik wil, ik moet weten, — ik moet duidelijk en beſtemd weten, waarom en waartoe ik leve, — wat ik met mijne krachten uitvoeren, — en, wat het hoogſte en laagſte doel van alle mijne wenſchen en bemoeijingen zijn moet."

„ En nu zegt mijne Rede mij al aanſtonds zoo veel, dat ik, ja, zinnelijke genoegens genieten mag. Hiertoe toch geeft mij de inrigting, het maakſel van mijn zinnelijk ligchaam, en tevens de mij omringende Natuur alle regt, daar alles in dezelve kenneliik, met een oogmerk geſchikt en ingerigt is, om mijnen innerlijken trek naar ligchamelijk wel-

zijn en genoegen voldoening te verſchaffen. — Maar, dit heb ik met de Dieren gemeen: en het geheele onderſcheid beſtaat alleen daar in, dat ik meerderleie ſoorten van voedſel, meer onderſcheidene ſoorten van zinnelijk genoegen genieten, — dat ik mijnen ſmaak, door kunſt verfijnen en veredelen: — maar, dat ik ook, door een ontijdig en onmatig zinnelijk genot mijne krachten verzwakken, — mijne natuur verwoeſten, — en mij, langs dezen weg, beneden de Dieren verlagen kan. — Enkel zinnelijk genot kan dan onmogelijk mijne beſtemming zijn. De voorregten, welke ik boven de redelooze Dieren bezit, kunnen mij onmogelijk daartoe verleend zijn, om mij alleen die weinige jaren, welke ik hier te leven heb, te doen arbeiden en genieten, te doen voeden en kleeden, — om mij, bij afwisſeling, alleen te doen hopen en vreezen, — mij over het gelukkig flagen in mijne ondernemingen te doen verheugen voor eenen korten tijd, en — dan wederom al ſpoedig, over verijdelde ontwerpen en mislukte verwachtingen, te treuren, en dan — te ſterven. — Ik kan, ik moet mijne hoogere zielsvermogens beſchaven, en naar hoogere volmaaktheid ſtreeven: — ik kan, ik moet edeler genoegens genieten, dan de enkel zinnelijken zijn. — Zal het in het einde wel om 't even zijn, of ik aan de vorming, beſchaving en volmaking van mijn geest en hart, naar mijn uiterſte vermogen, gearbeid, dan, of ik die beſchaving verzuimd en verwaarloosd hebbe? — Maakt dit korte aardſche leven dan mijne geheele beſtemming uit? Kan ik hier geheel dat gene worden, wat ik zijn en worden moet? En — zoo dit niet mogelijk is, heb ik dan, na het afloopen van mijne aardſche loopbaan, nog iets te hopen of te vreezen?..."

„Over deze en andere, daar mede zamenhangende vragen wil ik voortaan dikwerf en bedachtzaam nadenken. — Ik wil de waarheid voor mij zel-

zelven niet moedwillig verbergen: en — heb ik de waarheid gevonden; ik wil mij vast aan dezelve houden. Het is dan alleen, dat ik, naar mijn geweten, — dat ik naar zekere vaste regelen en beginselen te werk zal gaan; — naar beginselen, welke allen op een hoofddoel, als op derzelver algemeen middelpunt, zullen uitloopen, in het welk alle bijoogmerken op het laatst zamenloopen, zamenvloeijen moeten. — Het is dan alleen, dat ik de middelen, ter bereiking van mijne bestemming, met overleg en zorgvuldigheid, verkiezen, en dezelven ook dadelijk in het werk stellen zal, zonder mij, door hindernissen en zwarigheden, of door de boosheid en list van andere menschen, te laten misleiden. — En, dan is het eindelijk, dat ik den naam van eenen verstandigen en goeden Mensch, met regt verdienen zal."

— „ Mijn God en hemelsche Vader! Dit is heden, — op dezen eersten dag van een vernieuwd Jaar, mijn vast besluit, mijn welmeenend voornemen! — Verleen Gij mij, ter standvastige volvoering van hetzelve, uwen vaderlijken bijstand! — Leer Gij mij de krachten, welke Gij mij geschonken hebt, juist waardeeren, — en mijne gaven en bekwaamheden zoo gebruiken, als het meest met uwen wil en met mijne bestemming overeenkomt. — Van alles wat mij in mijn volgend leven zal overkomen, weet ik niets met volkomen zekerheid, dan alleen dit, dat ik hier niet eeuwig leven, — dat ik eenmaal sterven zal. — Maar, of deze, voor mij zoo hoogstgewigtige, verandering vroeg of laat, al ras of na een groot tijdsverloop, — in dit, of in een der volgende jaren, zal voorvallen, — binnen weinige dagen, of na verloop van eenige maanden zal gebeuren: — dit weet ik niet! En — al mogt ik ook eenen ouderdom van zeventig of zachtig jaren bereiken; o! hoe spoedig zouden ook die verloopen, — vervlogen zijn!

Hoe snel vliegt jaar op jaar daar heen! —
Is dag — is 't uur vervlogen:
Hoe menig zonk, — sinds ik bestond, —
In 't Niet weg voor mijne oogen!
En, ach! niet één, — niet één keer weêr!
't Verloren oogenblik, o Heer!
Is voor den duurstен prijs zelfs nimmer weêr te kopen.

o God! laat me op deez snelle vlucht
Toch tot mijn heil steeds merken! —
Zij moog mij heden, in 't besluit,
Uit liefde voor U, sterken,
Om staag te volgen Uwen wenk,
Om ook dit Jaar, als Uw geschenk —
Waardeerend, aan de Deugd mijn hart geheel te wijden!

Zoo 'k, eer dit Jaar ten einde spoedt,
Naar Uw bestel, moet sterven,
o, Doe mij dan, door JEZUS, *toch*
De vreugd des Hemels erven!
Dat heil is me alles, — alles waard!
Ach! wat zou toch, — wat vreugd op aard', —
Zou bij Uw Gunst, o God! — bij 't heil des Hemels halen?

„ Inderdaad," zegt de Hoogleeraar CLARISSE, „ zal elk, die dit Werk bedachtzaam gebruikt, deszelfs voortreffelijkheid erkennen moeten: al is het dan, dat hij, (gelijk ik mij verpligt acht, zulks van mij zelven te erkennen,) in eenige bijzonderheden, van des Schrijvers begrippen meent te moeten verschillen, of sommige zaken liever anders zou voorgesteld zien." —

De Hoogleeraar geeft tevens reden, waarom hij zoodanige plaatsen niet verzacht, of daar op wedergeleggende aanteekeningen geplaatst, als ook waarom

om hij niet liever een soortgelijk oorspronkelijk werk gelevend heeft." Maar zou evenwel, om der onkundigen wil, eene korte aanstipping niet te wenschen zijn geweest, alleen om de oplettendheid der Lezeren op te wekken, en te verhoeden, dat geene misvattingen, waar voor ook de kundigsten blootstaan, zonder onderzoek, overgenomen worden? Wij geven dit aan het doorzigtig oordeel van den Hoogleeraar over; met wiens en den Schrijvers wensch wij ons voorts hartelijk vereenigen: „ dat de Alwijze God, van wien het gelukkig slagen onzer pogingen afhangt, denen welgemeenden arbeid, ter bevordering van Christelijke kennis en opregte godzaligheid en deugd, rijkelijk zegenen moge!"

D. FRANS VOLKMAR REINHARD'S *PROEVE over het PLAN, het welk de Stichter des Christendoms tot Heil der wereld ontwierp. Eene Bijdrage tot de Bewijzen voor de waarheid van den Christelijken Godsdienst. Uit het Hoogduitsch, naar de vierde, geheel omgewerkte, Uitgave, en met Aanteekeningen door* J. L. WOLTERBEEK, *Leeraar bij de Hervormde Gemeente te* Amsterdam. *Te* Amsterdam *bij* Schalekamp *en* van de Grampel, 1806. 492 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 3-6-:

Dit uitmuntend Werk van REINHARD was reeds voor eenige jaren onder ons bekend, door eene Nederduitsche vertaling, welke naar de tweede Hoogduitsche uitgave van hetzelve geschied was.

Maar

Maar eene derde Uitgave in het Hoogduitsch in het jaar 1789 was verrijkt met een *onderzoek naar de middelen*, van welke JEZUS zich, tot uitvoering van zijn groot plan, bediend hebbe, en inzonderheid, of hij zich daarbij ook den invloed van geheime verbintenissen, hebbe willen ten nutte maken. Eene vierde uitgave, negen jaren later, had nog daardoor eene aanmerkelijke aanwinst bekomen, dat de *inhoud en de aard van het plan van* JEZUS, in dezelve veel *zorgvuldiger* en *duidelijker*, dan in de vorige Uitgaven *ontwikkeld* is, waartoe de schriften over den inhoud en uitgebreidheid van dit plan, die in de laatste jaren zijn uitgekomen, den Schrijver hebben verpligt; als ook, dat er eene uitvoerige *Schets* van het geheele werk is *bijgevoegd* geworden.

Deze vermeerderingen en bijvoegselen maakten eene nieuwe vertaling noodig, welke de *Amsterdamsche* Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. L. WOLTERBEEK wel op zich heeft willen nemen, en ook voortreffelijk heeft volvoerd, overtuigd zijnde, gelijk hij ons in zijne Voorrede schrijft, dat dit werk eene wezenlijke behoefte voor onzen tijd is, en onder den Goddelijken zegen zeer geschikt kan zijn, die gezindheden omtrent den Stichter van onzen Godsdienst aan te kweeken, welke den Christen tot een' Christen maken, en buiten welke hij dien naam niet verdient.

Wij behoeven, ter aanprijzing van dit werk van REINHARD, des te minder hier iets bij te voegen; daar hetzelve reeds uit de voorgaande Vertaling met lof bekend is, en bij velen gestrekt heeft, om met de grootheid en goddelijkheid van JEZUS Karakter meer bekend en in hunne gevoelens van eerbied voor den Zaligmaker der wereld versterkt te worden.

Voor die genen onzer Lezeren evenwel, die het eigenlijk doel van REINHARD met dit schrijven nog

niet

niet mogten kennen, willen wij uit 's Mans *Inleiding* Bladz. 2. *volg.* hetzelve afschrijven, waarin zoveels het geheele beloop dezes Boeks word opgegeven.

„ De gedachte, *een Rijk Gods*, zoo lezen wij, een rijk van waarheid, deugd en gelukzaligheid, op te regten, en alle de volken des aardbodems leden van hetzelve te doen worden: de gedachte, eene orde van dingen daar te stellen, bij welke elk deel, zoo wel als het geheel, zoude winnen; en de menschelijke natuur den hoogsten, hier voor haar bereikbaren, trap van volmaaktheid beklimmen kon; de groote, waarlijk goddelijke, gedachte, alle ziekten der ziel, waar aan het menschdom krank ligt, in den grond te genezen, en de Schepper van een geheel vernieuwd, en beter Geslacht te worden; *deze* gedachte was, vóór Hem, nog nimmer in een' menschelijken geest opgekomen; geen Wijsgeer; geen Volksbestierder, geen Held der oudheid, was voor zulk eene hooge vlugt, voor zulk eene, alles omvattende welwillendheid berekend geweest; de sporen zulk eener grootheid zoekt men te vergeefs, welk land men moge doortrekken, bij welk volk ook navraag doen."

„ Wil men echter den Stichter des Christendoms, van deze zijde, leeren kennen, dan moet men, eerst en vooral, *alle de berigten, welke de geschiedenis ons, aangaande zijn plan en ondernemingen, mededeelt, bij een verzamelen, toetsen en nagaan: of dit plan, inderdaad, zoo groot gewees zij, en zich tot geheel het menschelijk geslacht uitgestrekt hebbe?* De gedachte, met welke Hij zich, in dit opzigt, bezig hield, geeft Hij, gelijk blijkt uit de verhalen, ons door zijne vrienden, aangaande zijn leven, nagelaten, zoo onopgesmukt, zoo zonder eenige grootspraak, meestal ter loops, maar echter zoo ondubbelzinnig en sterk te kennen, dat een' onbevooroordeel-

den

den geene de minſte twijfeling omtrent den zin, en de bedoeling zijner woorden, kan overſchieten. Dit zal ik bewijzen, en, op voorſchrijving der genoemde berigten, eene ſchets van het plan zoeken te geven, waar mede de ziel van jezus zich bezig hield; — het welk de *eerſte* Afdeeling van dit werk zal uitmaken."

„Vervolgens zullen wij in de oudheid te rug treden, *de ganſche ſchaar van groote Geesten overzien*, die wijsheid, ſterkte en goedwilligheid genoeg hadden, om weldoenders hunner broederen te worden. Ook in hunne ontwerpen zullen wij trachten intedringen, en te onderzoeken, *welk eenen omvang, welk eene uitgeſtrektheid, zij aan dezelve gegeven hadden*. Waar bij het dan blijken zal, dat die gedachte, namelijk, om het heil van allen te bevorderen, nog *nimmer* in den geest eens Wijsgeers, hoe groot ook, noch in het hart eenes Menſchenvriends, hoe edel, hoe welwillend ook, opgekomen is. Binnen de muren éénér Vaderſtad, binnen de grenzen van één Land, of op zijn hoogst van één Rijk, uit onderſcheidene landen beſtaande, zullen wij *den allen* opgeſloten vinden. *Vóór* jezus was er niemand, die, bij zijne weldadige plans, het welzijn van het geheel beöogde; geen Dichter nam zulk eene hooge vlugt; het ganſche denkbeeld zelfs is der oudheid vreemd; hoe gemeenzaam dat zien op het geheel, dat omvatten van allen, die edele, het geheele menſchdom welwillende, gezindheid, in het vervolg ook geworden is, na dat de Stichter des Christendoms den menſchelijken geest die hoogte gewezen heeft, welke tot dien tijd toe, nog met wolken voor hem bedekt was geweest, en die de voet eens ſterflings nimmer gedrukt had. Dit is de inhoud der *tweede* Afdeeling."

„En, wanneer wij nu den Stichter van den Christelijken Godsdienst geheel alleen, zonder voor-

orbeeld, zonder leidsman, een' nog ongebaan-
n weg zien bewandelen, en eene hoogte betre-
n, welke, vóór zijnen tijd, de uitmuntendſte
nſchen, zelfs niet van verre, genaderd waren;
nneer wij ontdekken, dat *Hij*, die uit geen be-
emd Volk geſproten, noch in de ſchool eens
ereldwijzen gevormd was, noch door een' za-
mloop van gunſtige omſtandigheden onderſteund
end; maar veel meer met armoede, geringheid
verachting, te worſtelen had, en zich met on-
verkomelijk ſchijnende hinderpalen, gevaren en
oeijelijkheden, omringd zag, echter in ſtaat was,
allen ernſt, een plan tot heil van het geheele
enschdom te beramen, en in zijnen verachten,
ulpeloozen toeſtand eene gedachte te koesteren,
e, bij het bezit der grootſte magt, en aller mo-
lijke hulpmiddelen, echter voor het bloot men-
helijk vermogen, nog ſteeds onuitvoerlijk zou
weest zijn; in ſtaat was, om zelfs met de uit-
oering van dat plan kloekmoedig een begin te ma-
n, en de hoop, het zou eens alles wel gelukken,
oit vaster te houden, dan in het oogenblik, waar
hetzelve, naar menſchen oordeel, geheel ver-
deld was, waar in alle zijne aanhangers Hem ver-
eten, waar in zijne Natie tegen Hem opſtond,
n Hem, als den grootſten booswicht, van onder
e levendigen uitroeide; welk beſluit zullen wij
an uit dit, in zijn ſoort, eenig verſchijnſel op-
aken? Zullen wij dan regt hebben, Hem *voor*
en verhevenſten Wijzen, voor den grootſten Wel-
oender der menſchen, voor den geloofwaardig-
ſten Gezant der Godheid, te houden? — Dit zal
n de *derde* Afdeeling onderzocht worden."

Zeer oordeelkundig, naauwkeurig en juist zijn
eze bijzonderheden door den Schrijver ontvouwd.
n de eerſte Afdeeling wordt, na de aanmerking,
at men niet bedoelt te handelen over het gene de
odgeleerden *het Middelaarswerk* van JEZUS noe-
men,

men, maar alleen over het geen het plan van JEZUS met de weldadige ontwerpen van achtingwaardige mannen gemeen heeft, dit plan vervolgens uit de *geloofwaardige* berigten in het Euangelie opgemaakt; en in deszelfs *uitgeſtrektheid*, *aard* en *ſtrekking*, en de *wijze*, waar óp het ter uitvoer zou gebragt worden, ontvouwd.

Wat de *uitgeſtrektheid* betreft; ſchoon JEZUS onder de Joden optrad, evenwel bedoelde hij eene *geheel nieuwe* godsdienstinrigting; en wat den *aard* en *ſtrekking* betreft, eene verbetering van den Godsdienst, de Zedeleer en Maatſchappij, om daardoor *geheel het menschdom*, op het naauwſte te vereenigen, en den hoogſten trap van beſchaving en volmaaktheid te doen erlangen.

Ten aanzien van de *wijze* van uitvoering van dit plan, JEZUS wilde geen geweld gebruiken, noch zich bedienen van *eene geheime broederſchap*, en *derzelver bedekten invloed*, maar door een *overtuigend onderwijs*, met doelmatige, ter bevordering van zedelijkheid geſchikte inrigtingen, zijn doel bereiken.

In de *tweede Afdeeling* wordt aangetoond, dat niemand der grootſte Mannen, vóór de tijden van JEZUS levende, een plan ontworpen heeft, ten beſte van het geheele menschdom: I. Grondleggers van Rijken en Wetgevers zorgden ſlechts voor hun volk. II. Menschliedende Helden, en verdedigers van het Vaderland bepaalden hunne verdienſten voor hunne medeburgers. III. Wijze Koningen en Staatsmannen waren zeldzaam, en alleen nuttig voor bijzondere volken. IV. En dus ook zelfs de *Wijsgeeren* en *Geleerden* enz. en even zoo V. de Stichters van Godsdienſten.

In de *derde Afdeeling* eindelijk volgt het betoog; uit het alles omvattend, weldadig plan, door JEZUS, tot heil der wereld ontworpen, wordt af-

sgeleid, dat hij een buitengewoon mensch, en
en van God gezonden Leeraar zijn moet.

Ten einde dit betoog volledig te maken, wordt
aangewezen, dat dit plan niet onuitvoerlijk was:
I. en uit hetzelve opgemaakt, dat de verheven-
e eigenschappen, die een menschelijke geest kan
ezitten, in JEZUS vereenigd waren, waaruit III.
olgt, dat hij onder eenen bijzonderen invloed van
od moet gestaan hebben.

Bij dit alles zal men weldoen in het oog te hou-
en, het gene de Schrijver zelve aanmerkt Bladz.
7. „ Ik erken, het een en ander, hieromtrent
het midden te brengen, zal niet ontegenzegge-
ijk bewijzen, dat de leer, door JEZUS verkondigd,
olstrekt van een' Goddelijken oorsprong zijn moet:
an, rijkelijk zal ik mijne moeite beloond zeke-
en, bijaldien zij, die dezen Godsdienst en des-
lfs Stichter geen goed hart toedragen, er slechts
oor bewogen worden, JEZUS *even zoo billijk*,
s andere groote mannen der oudheid, te behan-
len, — en dit mijn geschrijf maar bevordere,
t de overige, sterkere bewijzen voor het Chris-
ndom, met *meer onpartijdigheid*, aangehoord
onderzocht worden. En wie, die van de waar-
id des Euangelie's en de goddelijkheid van des-
lfs Stichter, reeds overtuigd is, zal zich niet
rheugen, wanneer hij ziet, hoe oneindig ver
zus den uitmuntendsten geesten der oudheid,
t hoofde zijner weldadige bedoelingen, voruit
eeft, en, reeds in dit opzigt, meer eerbied en
fde, dan zij allen, verdient?"

De achter het werk gevoegde Aanteekeningen
n deels van REINHARD zelven, eenigen van den
eere WOLTERSDORF, welke laatste een deel hebben,
het één en ander gezegde des Schrijvers op te
lderen, ten einde misvatting voor te komen, of
t gestelde door den Heer REINHARD wat meer te
twikkelen, en het aan te dringen; in een enkel

geval, waar het noodzaak was, hem tegen te ſpreeken; waartoe inzonderheid behoort de Aanteekening 140. op Bladz. 470 volgg. in welke twee ſtellingen van REINHARD. I. *De Chriſtelijke Godsdienſt kan algemeen heerſchende worden, ſchoon de Sekten onder de Chriſtenen blijven beſtaan.* II. *Dat de opheffing van alle onderſcheid van Sekten eene weezenlijke onmogelijkheid is*, nader getoetst, en op eene beſcheidene wijze tegengeſproken worden.

Wij bedanken den Eerw. WOLTERBEEK voor zijnen arbeid, ten dienſte onzer Landgenooten, aan dit doorwrochte Werk van REINHARD beſteed, en wenſchen over dit Werk en des Vertalers arbeid eenen rijken zegen. Mogt eens alles als uit eenen mond erkennen, dat JEZUS CHRISTUS Heer van alles is, tot heerlijkheid van God den Vader!

PHILOIKOS of DE HUISVRIEND. Een Boek ter bevordering van Huislijke Deugd en Geluk. Door JOHAN KAREL PISCHON, *Prediker van zijne Majeſteit den Koning van Pruiſſen; Leeraar bij de Guarniſoen-Gemeente te* Potsdam. *Naar de tweede Uitgave, uit het Hoogduitsch. Eerſte Deel. Te* Amſterdam *bij* C. Sepp Jansz., 1805. 423 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f 2-16-;*

Ja, het is zoo, het huwelijk is een paradijs op aarde te noemen, of integendeel een vagevuur, of hel, al naar mate het zelve met huisſelijke deugd en geluk gezegend, of wel daar van ontbloot is. Wee de echtgenooten, huisvaders en

huis-

lsmoeders, die, ongaarne, tegen hunnen wil
door den nood gedrongen, te zamen wonen;
dien onverschilligheid, koelheid en wantrouwen
inne ziel beangstigen; en indien oneenigheid, ge-
if en tweedragt hunne gemoederen vergrammen,
inne genoegens stooren, en hen van ieder aange-
am en geoorloofd levensgenot berooven: wat
ch baten eer, aanzien en rijkdom, indien iemand,
n van dezelven genot te hebben, zijnen huiselij-
n kring ontvlieden, en door verstrooijende uit-
izigheid, elders duigenaamd vermaak moet na-
gen? Maar men verbeelde zich daar tegen een
lsgezin, hetwelk, door de stevigste banden van
iendschap en liefde ten nauwste aan elkander is
rknocht; een gezin, het welk van *één geest*
zield, door *één gezindheid* wordt bestuurd, en
arvan ieder *lid* waarlijk tot het geheel behoort,
e wordt daar elke *zegen* en ieder genoegen, door
t gemeenschappelijk genot, verhoogd en verfijnd!
hoe verschaft aldaar de ongeveinsde deelneming
n allen aan *één*, allerwege blijdschap en geluk-
igheid!

Hoe welkom moet dan niet een werk zijn, welks
oud en bedoeling daar toe strekt, om het huis-
lijk geluk uit te breiden, en te handhaven, hem
lk ons leert en opwekt, om dit geluk te smaken,
alles, wat het zelve verhinderen kan, tegen te
n en weg te nemen.

Zoodanig een werk is dit tegenwoordige van den
rw. FISCHON, die hetzelve aan Hoofdbestuur-
s van de Maatschappij *tot Nut van 't Alge-*
en zond, ten einde daar van gebruik te maken;
lke oplettendheid van den Schrijver, schoon
werk, in zijne tegenwoordige gedaante, niet
het plan der gemelde Maatschappij viel, daar
echter gedient heeft, om het werk ter kennis
den Eerw. H. TICHELAAR te brengen, die, van
zelfs waarde overtuigd, hetzelve in het Ne-

derduitsch heeft overgebragt, van welke vertaling wij thans het eerste Deel aankondigen, zullende het geheele werk in twee Deelen bevat zijn.

Men zal het best in staat zijn, om te zien, wat hier in dit Deel verhandeld wordt, wanneer men den Inhoud der Vertoogen leest. Zie hier denzelven: I. *Waar in bestaat het Huisselijk Geluk?* II. *Waardije van het Huisselijk Geluk.* III. *De Huisselijkheid.* Een Tafereel. IV. *Oorzaaken des mangels aan Huisselijk Geluk.* V. *Over den invloed van Eensgezindheid en Vrede op het Huisselijk Geluk.* VI. *Hoe kan Tweedragt en Onëenigheid best vermijd worden?* VII. *De Vredelievende.* VIII. *Over de Huwelijkstrouwe, en haren invloed op Huisselijk Geluk.* IX. *Billijkheid ten aanzien der Bisschen omtrent andere Menschen.* X. *Nadeelige gevolgen der Eigenliefde.* XI. *Uithuizigheid onbestaanbaar met Huisselijk Geluk.* XII. *Waardij eens bezigen Levens.* XIII. *Lof der Arbeidzaamheid.* XIV. *Over de Beroepstrouwe.* XV. *Een Godsdienstig gemoed maakt ons getrouw en vergenoegd in ons beroep.* XVI. *Nietigheid der Aardsche Goederen, welke ten koste van een goed Geweten verkregen worden.* XVII. *Het Goed Geweten.* XVIII. *Waar voor een Huisgezin, welks tijdelijke omstandigheden verbeteren, zich te wachten hebbe.* XIX. *Zucht tot Pracht en onnodige Uitgaven, een bron des verderfs voor Huisgezinnen* XX. *Over de Zuinigheid, en hare weldadige gevolgen.* XXI. *Zuinigheid is geen Gierigheid.* XXII. *Het Spel.* XXIII. *Over de Luimen en haren invloed op Huisselijk Geluk.* XXIV. *Middelen tegen de Kwade Luimen.* XXV. *Over de Medezucht en haren invloed op Huisselijke Deugd en Geluk.* XXVI. *Hoe men ten aanzien der Mode zich te gedragen hebbe.* XXVII. *Vervolg.* XXVIII. *Over het Meesterschap in den Echt.* Eerste Brief.

XXIX.

IX. *Vervolg.* Tweede Brief. XXX. *Over de voeding der Kinderen in 't Algemeen.* XXXI. *over de Godsdienſtige Opvoeding der Kinderen.* XXII. *Vervolg.* XXXIII. *Over het gedrag der eesteren omtrent hun Geſin.*

Deze onderwerpen worden in eenen middelmatigen ſtijl, geleidelijk behandeld, terwijl eene aangename verſcheidenheid door geplaatſte Dichtregelen, dichterlijke tafereelen den ſtijl verlevendigten de ing verangenaamt. Deze dichterlijke ſtukken n door eenen jongen Dichter in het Nederduitſch ergebragt, die deswegens alle aanmoediging verent, voornamelijk de moeijelijkheid in aanmerg genomen zijnde, om uit eene vreemde taal, ingenderheid uit de Hoogduitſche, verzen in onmoedertaal over te brengen.

Daar wij in de keuze verlegen ſtonden, om iet deze groote verſcheidenheid in onze Boekzaal plaatſen, hebben wij ons eindelijk bepaald tot een leelte van het eerſte Vertoog: *Waarin beſtaat huisſelijk geluk?* De Schrijver, aangemerkt hebde, dat, zal er huisſelijk geluk genoten worden, er lid van het huisgezin met zichzelven en zijn toeſtand te vrede moet zijn, vervolgt Bladz. op deze wijze:

„ Vraagt gij: „ hoe word ik over mij zelven over mijnen huisſelijken toeſtand wel voldaan?" dan kan ik u niet beter antwoorden, dan: Betracht uwe pligten, en houd u vast aan het oof, dat alles van God komt, en door hem beikt en beſtuurd wordt."

„ Betracht uwe pligten." Hebt gij als man of uw, als vader of moeder, als broeder of zan, als gebieder of onderhoorige, u zelven niets verwijten; hebt gij, in alle de bijzondere bekkingen, in welken gij tot de uwen ſtaat, billheid, goede trouwe en naauwgezetheid nooit het oog verloren, en allerwege zoodanig ge-

handeld, dat gij het voor God en voor u zelven kunt verantwoorden: dan zult gij beloonende tevredenheid over u zelven ondervinden, en ook van de achting en liefde uwer huisgenooten verzekerd zijn. — De gedachte „ dat gij geweest zijt en gedaan hebt 't geen gij wezen en doen moest," zal den onmiskenbaarsten invloed op uwe gemoedsrust, op uwe opgeruimdheid en op uwe blijmoedigheid hebben Genomen ook, dat in het huiselijk leven niet alles volkomen zoodanig kwam en ging, als gij wenschtet, dat het komen en gaan zoude, bezit het toch ongemeen veel waarde, tot u zelven te kunnen zeggen: „ Ik heb mijnen schuldigen pligt betracht, en bij mij ligt de schuld niet, dat de dingen dezen en geen anderen keer genomen hebben."

„ Maar wanneer het u in goeden ernst daar om te doen is, met u zelven en met uwen huiselijken staat te vrede te zijn, dan roep ik u verder toe: „ Houd u vast aan het geloof, dat alles van God komt, en door hem beschikt en bestuurd wordt." — Verwonderlijk is dikmaals de gang der menschelijke lotgevallen op aarde! Zij, die onder de schoonste uitzigten den levensweg inslaan, wandelen dikwijls, eer zij het weten, op doornen, en maaijen met tranen, daar zij met vreugde gezaaid hadden. Hoe beminnelijk en behoorlijk is het beeld niet, welk menig een van het huiselijk leven zich voorstelt! Alles, wat zijn hart wenschenswaardig en verrukkelijk dunkt, vereenigt hij aldaar zorgvuldig — doch alles, 't geen hem misbaagt, of waar door zijne tevredenheid zou kunnen gestoord worden, verbant hij daar uit. Geneugten, die hem dus lang slechts in 't verschiet wenkten, zullen aldaar nader tot hem komen, en al wat hem om te wenschen nog overbleef, zal die gelukkige toekomst onverwijld hem daarstellen! — Maar wanneer iemand, die van het huise-

felijk leven zulke gulde dagen zich belooft, werkelijk eene huwelijksverbintenis aangaat, o! hoe ziet hij dan dikmaals in zijne dweepende hoop zich te vreezelijker bedrogen, hoe verrukkender de verwachtingen waren, die hij van dezelve had opgevat! Nauwelijks heeft hij een klein gedeelte des wegs, van welken hij zich zoo veel liet voorstaan, afgelegd, of hij bevindt reeds, dat dezelve zoo effen en doornloos niet is, als hij zich dien verbeeld had, en dat beproevingen op hem wachten, die moeijelijk te voorkomen, en nog moeijelijker te overwinnen zijn. Doch, alle deze standverwisselingen en slagen des geluks kan men met een helder gemoed en eene rustige ziel te gemoet treden, wanneer men met godsdienstige gezindheden is toegerust, en in God den wijzen Veroorzaker van dat alles erkent, wat ons toegedeeld en opgelegd wordt. Overal vindt men dan sporen zijner wijsheid en liefde; en, ook daar smart wordt geleden, bespeurt men de zegenende hand des hemelschen Vaders. Niets, geen lijden en geen ongemak, geen kommer en geen verlies, buigt ons geheel ter neder. Nooit zijn wij zonder moed, nooit zonder troost, nooit zonder vertrouwen; en zelfs wanneer wij het liefste, dat wij bezitten, ten offer moeten brengen, zullen wij, wel met tranen in de oogen, doch evenwel met overgegevenheid des harten, den vroomen man kunnen nazeggen: *De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen! — zijn naam zij geloofd!*"

„ Betracht daarom uwen pligt en wees vroom; prent godsdienstige gezindheden diep in uw hart — en bewandel dan uwen weg onverschrokken en moedig! Niets zal u doen wankelen of vallen. Tevredenheid met u zelven en met het lot, 't welk u ten deel is gevallen, zal u geleiden; en waar deze is, daar is ook *Huiselijk Geluk.*"

Wij kunnen dit Werk te meer aanprijzen, omdat

het aan menschen van alle klassen en standen zoo veel nuts kan opleveren, waar van zij, in hunne betrekkingen en omstandigheden, genoot kunnen hebben. Zoodra het Tweede Deel het licht ziet, en ons in handen komt, zullen wij niet verzuimen, onze Lezers daar van te berigten, en hen door eene of andere proeve verder het nuttige van dit Werk te leeren kennen.

ALGEMEENE KERKELIJKE GESCHIEDENIS der CHRISTENEN, door IJSBRAND VAN HAMELSVELD. *Tiende en Elfde Deel. Met Plaaten. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, *1805. Het tiende Deel 396 en het elfde Deel mede 396 Bladz. gr. Octavo. De prijs van ieder Deel is f 3 : 15 :*

Gelijk de Hoogleeraar VAN HAMELSVELD begonnen heeft, op zulk eenen voet gaat hij loflijk voort met de beschrijving der Kerkelijke Geschiedenis, welke voor allerlei soorten van menschen ten aanzien van verstand en hart, zoo vele nuttigheden oplevert.

Het 10de Deel bevat in zich het *tiende* en eindigt met een gedeelte van het *veertiende* Hoofdstuk des *derden* Boeks.

Het *Elfde* Deel behelst het vervolg en slot des voorgemelden 14den Hoofdstuks, waar na het *vierde Boek* volgt, *bevattende het vierde tijdperk: van de opkomst van* MOHAMMED, *in de zevende Eeuw, tot het begin der Kruistogten, of het Pauschap van* GREGORIUS VII. *in de elfde Eeuw.* Dit Boek wordt in twee *Afdeelingen* verdeeld.

In

de *eerste Afdeeling* wordt ons in verscheide Hoofdstukken opgegeven de Geschiedenis der ke, welke loopt *van de opkomst van* MOHAM-, *tot den dood van* KAREL *den Grooten*, *van Jaar* 622 *tot* 814.

et lust ons, voor onzen Lezer iet uit te rijven, met eenige verkorting uit het XIVde *afdeling* des *derden Boeks*, in het Xde *Deel*, ldende over den *Toestand van den Christelij- Godsdienst en Godsdienstleere* enz. — (van jaar 478 tot 622.)

Dus schrijft de Hoogleeraar: „Uit het gene in t voorgaande *Hoofdstuk* verhaald is, kan men ds opmaken, hoe zeer de Godsdienst der Chris- nen van zijnen zuiveren oorsprong ten dezen tij- verbasterd is geworden, zoo wel ten aanzien n de *kennis*, als van de *beoefening*."

„Daar men de vereering van God ruim zoo el in uitwendige vertooning begon te stellen, in een aanbidden in geest en waarheid, won Godsdienstoefening in uitwendige praal naar eenvoudigheid, dat de Godsdienst van het hart en den verstaanwde. Aan Kerken en Kerkelijke Ge- chten werden verbazende schatten besteed of rspild, die kostbaarst werden opgeschikt: en ar toe een aantal Geestelijken of Kerkelijken *lerus*) behoorden, die dus naar evenredigheid rmeerderden: men hield statelijke omgangen rocessien) en de geheele Kerkedienst (Litanie) rd omslagtiger, en meer schitterend, gelijk wij t de geschriften van GREGORIUS den Grooten zien nnen. Niemand was ijveriger en spreidde meer oorsheid ten toon in het sieren en vernieuwen n Kerken dan Keizer JUSTINIANUS (*), welke Her- n aan den Aartsengel MICHAEL, de Maagd MARIA, postelen, Martelaren en andere Heiligen gewijd

(*) PROCOP. *de aedificiis Justiniani* L. I. C. 3. Sq.

waren, doch die allen ver werden overtroffen door de heerlijke Sophiekerk te *Konſtantinopolen*, toegewijd aan den alleen wijzen God; (Σοφια, *Wijsheid*) Toen JUSTINIANUS dezelve zou laten inwijden, kon hij zich niet onthouden uit te roepen: „Ik heb u overwonnen, o SALOMO!" De ſieraad van het allerheiligſte dezer Kerk, waar de Altaar ſtond, en de Geeſtelijkheid alleen toegang had, bedroeg op zichzelven 40,000 ponden zilvers. De Keizer verordende (*) dat in deze heiligſte groote Kerk, niet min dan 60 *Onderlingen*, 100 *Kerkedienaars*, 40 *Kerkedienareſſen*, 90 Onderkerkendienaars, 100 Voorlezers, 25 Zangers, en behalven deezen, die allen tot de Geeſtelijkheid (*Clerus*) gerekend worden, nog 100 Deurwachters zijn zouden."

„Men vraagt misſchien, wat zoo vele Kerkelijken in één Kerk te verrigten hadden? doch de vraag is ligt te beantwoorden, als men weet, *dat* men thans zich ook inbeeldde, dat niets *aan* God aangenaamer kon zijn, dan een *onophoudelijk bidden* en *zingen* in eene Kerk of Klooster, door een aantal Geeſtelijken of Monniken, die elkanderen ſteeds afwiſſelden."

„Het toewijden van Kerkgebouwen aan Heiligen en Apoſtelen, gaf aanleiding tot menigvuldige nieuwe Feeſtdagen, waar onder men voornamelijk mag tellen de Feeſten van MARIA's *boodſchap* en *reiniging*. Den oorſprong van het eerſte kan men niet zeker aanwijzen; doch het wordt door ANASTASIUS (†) in het leven van den Biſchop SERGIUS, die zedert het jaar 678 te *Rome* die waardigheid bekleed heeft, reeds als een oud Feeſt aangemerkt, en met zijn waardiger naam (*Annunciatio Domini*) genoemd; ook komt het voor in het *Liturgiſch* werk *Liber Sacramentorum*

(*) *Novell.* 3.
(†) *Liber Pontif. pag.* 213.

„ van GREGORIUS den Grooten (*) onder den
„ *Annuntiatio Angeli ad B. Mariam*; met
„ deszelfs oorſprong wel in deze tijden plaats
„."

„ Van het Feest der reiniging van MARIA, we-
„ wijl (†) dat het te *Konſtantinopolen*, in het
„ 542 op bevel van JUSTINIANUS, het eerst ge-
„ vierd is, na het eindigen van eene hevige pest-
„ ziekte. Ook bij dit Feest werd in het eerst meer
„ CHRISTUS, dan op zijne Moeder gelet. De
„ Grieken noemen het ὑπαντη of ὑπαπαντη τυ κυριυ;
„ de tegenkomen des Heeren, omdat SIMEON en
„ ANNA in den Tempel het kind JEZUS tegen of te
„ moet kwamen; ook het Feest der voorſtelling
„ CHRISTUS; in de Weſterſche Kerk *feſtum lu-
„ minum* of *candelarum*, lichtmis, naar de menigte
„ waschlichten, in de Kerk ontſtoken en in de
„ gangen medenomen. Eene oude overlevering
„ dert (§) deze gewoonte op. In plaats van de
„ ldsdienſtige zuiveringe bij de Heidenſche *Ro-
„ inen* in *Februarij*, waar van ook deze maand
„ naam heeft (*februa*, *februalia*) werd een
„ ristelijk reinigingsfeest ter eere van de Moeder
„ Heeren ingevoerd."

„ Het derde merkwaardige Feest uit deze tijden
„ de *Geboortedag* van JOANNES *den Dooper* (*Na-
„ lis S. Johannis Baptiſtæ*). De Kerkvergadering
„ n *Agatha* (of *Agde*) van het jaar 506 rekende
„ en, nevens het *Paaschfeest*, *het Geboortefeest*
„ CHRISTUS, *Epifania*, *Hemelvaart* en *Pinkſteren*
„ der de grootſte Feesten, welke alleen in Steden
„ Parochiekerken gevierd mogten worden. (*)."

„ In

(*) *Tom.* III. *Opp. pag.* 31.
(†) THEOPANES *Chronogr. pag.* 188. PAUL. *Diac. Hiſt. Miſcell.* L. VI. *pag.* 461. NICEPHORI *Callisti Hiſt. Eccl.* L. VII C. 28.
(§) DURAND *Ration. Divin. Offic.* L. VII. C. 20.
(a) *Can.* 33. *ap. Hard. Tom.* II. *pag.* 1009.

„ In deze eeuw klom de *Bijgeloovige vereering van de Maagd* MARIA ten top, waartoe de twisten met NESTORIUS veel toebragten. Trouwens, zoo dra de Kerkvergadering te *Epheſe*, in het jaar 431 aan MARIA den eertitel van *Godbaarſter* of *Moeder Gods* had toegekend, ſprak CYRILLUS, *Patriarch* van *Alexandrie*, haar in eene Predikatie op dezen toon aan (*) „ Wees ons gegroet, MARIA, Moeder Gods! gij eerwaardige ſchat der geheele wereld! gij onuitblusſchlijke hoop! kroon der jonkvrouwen! ſcepter der regtzinnige leere! altijddurende Tempel! verblijfplaats van hem, wien geene verblijfplaats in zich bevatten kan! Moeder en Maagd! — Wees ons gegroet, die gij in uw heilig en maagdelijk ligchaam het onmetelijke en onbegrijpelijke beſloten hebt, door wie de Heilige Drieëenheid verheerlijkt en aangebeden, het dierbaar kruis des Heilands verhoogd en vereerd geworden is, door wie de Hemel zegepraalt, de Engelen en Aarts Engelen zich verheugen, de Duivelen verdreven worden, de verzoeker overwonnen, en het gevallen ſchepſel in den Hemel verheven geworden is!"

—— „ Zelfs Ketters bevorderden deze buitenſporige vereering van MARIA. De vermaarde *Eutijchiaanſche Patriarch* van *Antiochie*, PETRUS FULLO, beval, dat men in alle gebeden haren naam zou noemen (†). Haar beeld kwam ook allengs in de Kerken, men ſmeekte haar om allen Geestelijken bijſtand, en de Dichter FORTUNATUS hoopte door haar op vergeving van zonden (§), ja Keizer JUSTINIANUS bidt in zijne wetten (*) *de heiligen*

en

(*) *In Actis Concil. Epheſ. Act.* I. *Tom.* III. *Concil. Labbei pag.* 583.

(†) THEODORUS *Hiſt. Eccl. Excerpt. Lib.* I. *Cap.* 5. CEDRENUS *Comp. Hiſt. T.* I. *p.* 303.

(§) *Carm.* VIII. *Cap.* 5.

(*) *Lib.* I. *Cod. tit.* 27. *de Officio Præf. Prætor. Afric. l.* 1.

„ *glorierijke beſtendige Maagd en Moeder Gods* ARIA, om hare voorbidding, opdat God het Rijk olkomen door hem herſtellen moge." —

„ De *aanroeping der Heiligen*, die reeds in het oorgaande Tijdperk een begin had genomen, nam n het tegenwoordige algemeen de overhand." —

„ In het voorgaande is ons ten overvloede geleken, dat dit Tijdperk een Tijdperk geweest is an *wonderwerken der Heiligen*, ook hebben wij eeds voorbeelden genoeg gehad van de vereering an *Reliquien* of Heilige Overblijffelen: maar ook tregen de beelden van CHRISTUS, de Maagd MARIA n andere *Heiligen*, eene plaats in de Kerken." —

„ Omtrent het Heilig Avondmaal verdient aangemerkt te worden, dat *Miſſa* of *Miſſe* thans in de Weſterſche Kerk deszelfs gewone benaming geworden was; uit GREGORIUS den Grooten (*) blijkt, dat het ook in bijzondere huizen mogt gevierd worden; ook weten wij uit hem, dat een *Diaken* bij het vieren van hetzelve uitriep, dat elk, die buiten de Kerkelijke Gemeenſchap was, moest henen gaan, waaruit blijkt, dat het in de Kerk niet van eenen Biſſchop of Ouderling alleen gebruikt werd; ook is het duidelijk genoeg, dat men toen zoo wel den Wijn als het Brood gebruikte, waartegen MABILLON te vergeefs uitzonderingen gemaakt heeft."

Eerlang zullen wij onzen Lezer wederom iets mededelen, uit het twaalfde Deel, het welk reeds het licht ziet; terwijl wij intusſchen den Hoogeerwaardigen Schrijver luſt en leven toewenſchen, om, bij de afwerkinge van dit uitmuntend Werk, zijnen taak gelukkig ten einde brengen!

(*) *Lib. 6. Epiſt.* 42.

FRB.

FREDERICA WEIZ en hare DOCHTERS. Uit het Hoogduitsch. Door E. M. OVERDORP Geb. POST. *Te* Amsterdam *bij* J. Allart, 1806. 318 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2-10-:

Een *Roman*, en geen *Roman*; al naar men het neemt, dewijl de gevallen, die in hetzelve *van de* goede Moeder FREDERICA WEIZ en hare vier Dochters, verhaald worden, uit het gewone leven ontleend, en tot een wel zamenhangend geheel vereenigd zijn, om dus goede levensvoorschriften en godsdienstig en zedelijk onderwijs mede te deelen; een boek, bijzonder berekend voor de vrouwelijke Sekse, voornamelijk uit den burgerstand, die daar uit zeer veel kan leeren, niet alleen, *om* in den kleinen kring, waar in zij zelven werken, zegen en geluk te genieten en te verbreiden; maar ook, om dien zegen op verhevener en meer gegoede standen door hunnen invloed op dezelve te verspreiden.

In plaats van hier een doorloopend kort verslag te geven van het kleed der geschiedenis, in welke de goede lessen van dit Boek omkleed zijn, *zullen* wij ons enkel bepalen, tot eenige lessen, in hetzelve menigvuldig voorkomende. De geschiedenis wordt beter in het werk zelve gelezen, waar van het hier genoeg zal zijn te zeggen, dat zich de dochters van FREDERICA naar de lessen van hare moeder gedragende, deugdzaam zijn, en de gunst der menschen, die zij dienen, verwerven; bij slot doen twee van dezelven, RIEKJE en MIENTJE, deftige huwelijken, naar haren staat; JETJE was getrouwd boven haren staat, maar dit huwelijk was bij slot ongelukkig, en kostte haar door verdriet en hartzeer het leven, waarom zij ook, op haar

doods-

odbed aan de Meisjes waarschuwt, niet alleen
te waken tegen verleiding van den wellustel-
g, maar ook zegt zij: „ Maar ook dan, als
n man van hooger' stand het met zijne liefde wèl
ét u meent, en u openlijk en echtelijk trouwen
il; ook dan is zijne liefde een waar ongeluk voor
; dat kan ik uit eigene ervaring getuigen; dit be-
estigt u mijn lijdenvol leven, en mijn vroege
od: — daarom bid ik u nog eens, hoedt u voor
lke verbintenis met mannen van eenen anderen
tand, dan dien in welken gij geboren en opge-
oed zijt. Zoo lief u uwe rust en gelukzaligheid
s, vliedt zoo zorgvuldig elke gelegenheid, in wel-
ke gij eene drift zoudt opwekken, die u zeker on-
gelukkig zou maken."

Fijtje alleen bleef ongetrouwd, maar „ van
hare zusters innig geliefd, van hare schoonbroe-
ders hoog geschat, was SOPHIA in beider huizen
even welkom; al juichend ontving haar de vroolij-
ke kinderschaar in elk derzelve, wanneer zij daar
kwam, en met tranen zagen zij haar weder ver-
trekken, om op nieuw de anderen vreugde en
werkzame hulp te brengen."

„ Ziet gij wel" — zeide zij eens, toen beide
familien verzameld waren, tot haar nichtje, „ ziet
gij wel dat een oude vrijster ook regt gelukkig zijn
kan? Ben ik niet een gelukkige oude vrijster? daar-
om raad ik u, wordt liever gelukkige en nuttige
oude vrijsters, dan ongelukkige vrouwen."

„ En MIENE voegde onderrigtend daarbij: „ En
ik raade u, wordt zoo goed en verstandig als Tan-
te FIJTJE, anders zult gij noch als meisjes, noch
als vrouwen, zoo gelukkig en nuttig kunnen wor-
den als zij is."

Laat ons nu, volgens onze belofte eene en an-
dere aanmerking en les uit dit Boek overschrijven.
Omtrent de vrees voor spooken lezen wij Bladz.
129. deze aanmerking van den Prédikant WOLLMAN:

„ Er

„ Er zijn vele menſchen die voor ſpookſels vreezen, en toch hunnen pligt omtrent den evenmensch zoeken te volbrengen, en God trachten te eeren, en te beminnen, welke dus goede en vroome menſchen zijn; maar daarom is dit toch een gebrek dat zij voor ſpoken bevreesd zijn; dit gebrek ontſtaat uit een niet genoegzaam nadenken. Wij weten toch dat wij geen oogenblik van Gods liefde verlaten zijn, en dat zonder zijnen wil ons niets gebeuren kan: wij weten dat Gods wil altijd wijs en heilig is, en niet naar eigenzinnigheid of kinderlijke luimen gelijken kan: kan het dan wel mogelijk zijn dat God in de uren des nachts, die Hij tot verkwikking en rust voor ons beſtemd heeft, zijn vaderlijk opzigt over ons, in de handen van hooze geesten of onrustige wezens, zoo als de ſpooken zijn, overgeven zou?"

Dezelfde Predikant WOLLMAN laat zich over de dunne kleeding der meisjes Bladz. 147 dus hooren:

„ Wel! kleden de meisjes zich thans niet zoo dun en ligt, dat zij zich elk oogenblik aan verkouding blootſtellen? Het is zeker niet goed dat men zich in de jeugd al te warm houdt, want bij het klimmen onzer jaren wordt het bloed koeler, en het ligchaam verlangt altijd meer dekſel; maar zich zoo dun en ligt te kleeden, als heden de mode onder de meisjes is, daartoe is, in ons land, het weer veel te ongeſtadig, en de lucht te vochtig: wanneer eene vrouw, zoo dun gekleed, een paar uren in de kerk ſtilzit; of zoo zij op een warmen morgen zoo uitgaat en in de koele avondlucht weêrkomt, dan benadeelt zij hare gezondheid zeer zeker: en al vertoont zich dit niet aanſtonds, zoo komt het toch zeker door den tijd, en daarmit ontſtaat jigt, krampen en allerleie kwalen."

Het volgende leert ons moeder FREDERICA kennen, daar zij RIEKJE onderhoudt over den pligt van eene kindermeid, Bladz. 174.

„ On-

„ Onder anderen, zeide zij eens deze gewigtige woorden: „ De kindermeid is de eerste opvoedster van het kind, en de gevolgen van haar doen, en de wijze waarop zij handelt, zullen door het ganſche leven van het kind werkzaam blijven; het kleine wicht wordt met den aanleg tot alles wat menſchen leeren en doen kunnen, geboren; maar het weet nog niets, het kan nog niets, van dat alles, waartoe het de vatbaarheid in zich heeft: het moet eerst alles leeren; alles is nieuw voor hetzelve, dagelijks wordt het opmerkzamer op alles wat het ziet of hoort; dagelijks ontvangt zijn oog, zijn week hart, diepe indrukken die nooit weder geheel vernietigd worden; allengs begint het duidelijker denkbeelden te krijgen, en te denken: zijne nieuwsgierigheid wordt gedurig ſterker opgewekt, en reeds veel vroeger dan men gewoonlijk denkt dat een kind voor het onderrigt vatbaar is geworden, gaat het bij alles waardoor het omringd wordt ter ſchole: elke gewaarwording die het heeft, geeft het eene ondervinding; elk voorval dat naast het zelve gebeurt, geeft het een onderrigt, dat het nooit geheel weder vergeet; maar niemand van allen, die het omgeven, is voor het kind meer belangrijk, dan zijne moeder, en na haar, de kindermeid; hoe vaster het aan deze kleeft, hoe rederder het deze bemint, hoe meer het ook op alle hare handelingen, en op elke uitdrukking harer gevoelens en driften letten zal; het laat haar nooit uit het oog gaan; het lacht en weent met haar; het wordt rustig, wanneer het haar rustig ziet; het geraakt in de hevigſte onrust, wanneer zij onrustig ſchijnt; van haar leert het gevoelen en gevoelens uitdrukken, denken en ſpreken; het bemint, wat zij bemint; en heeft een afkeer van all' wat zij haat. — Zeer ligt en zonder moeite, kan de kindermeid het in zijne eerſte levensjaren tot het goede brengen; kan het de gezindheid tot deugd inboezemen, en tot een gewoonte ma-

ken, die het in latere jaren met veel meer moeite en inspanning moet aanaemen, wanneer het vroeg kwade neigingen verkregen heeft. O RIEKJE! hoe belangrijk is uw beroep, als kindermeisje de eerste opvoedster van jonge zielen te worden!"

Tusschen beiden worde de stijl afgewisseld en verlevendigd door een gezang of lied; het volgende nemen wij tot een staaltje over:

LENTELIED VOOR MEISJES.

MELODIE: Die swalbe fliegt, u. s. w.

De zwaluw zweeft,
De lente leeft,
En siert nu het veld met haar bloemen;
Wij plukken daar;
Voor hoed en haar;
Violiejes en andere bloemen.

Vergeet mij niet,
Het raosje bieut
Nu vriendschap, dan liefde, tot krænsen;
De koele zucht
Der avondlucht
Lokt ieder tot vrolijk dansen.

De dag is heet;
Het nijv're zweet
Vloeit mild, tot den rustigen avond;
Dan zitten wij
Daar buiten, vrij,
Tot laat, zoo verkwikkend en lavend.

De zwaluw zweeft,
De lente leeft,
In bosschen in velden en dreven:

Op

Op berg en dal
En overal
Heeft God zijne goedheid geschreven.

o Schoone tijd
Der vrolijkheid!
Gij jonge, snelrollende jaren,
Wij juichen u
Hier tegen, nu
Laat deugden met vreugde zich paren.

De reine vreugd
Die 't hart verheugt,
Leert menschlijk en edel gevoelen.
Eenstemmigheid
Met minzaamheid
Zij, jeugdige kring! ons bedoelen.

VERHAAL van eene ONTDEKKINGS-REIZE, na Nieuw Zuid Wales; *door den Luitenant* JAMES GRANT, *met zijner Majesteits Schip de* Lady Nelson, *in de jaren* 1800, 1801 *en* 1802. *Behelzende Aanmerkingen omtrent de Kaap-Verdische Eilanden, de Kaap de Goede Hoop, de tot nog toe onbekende gedeelten van Nieuw Holland, door hem ontdekt op zijnen doortogt (den eersten die ooit uit Europa ontdekt werd) door de Straat, die het Eiland van* VAN DIEMEN'S *Land scheidt; en verder: Berigten wegens zijne onderhandelingen met de Inboorlingen van* Nieuw Zuid Wales;

aanmerkingen omtrent den Grond, Natuurlijke Voortbrengzels, enz. onbekend, of door vroegere Zeevarenden ſlegts terloops vermeld; nevens zijne Thuisreize langs de Kaap de Goede Hoop, *en Berigt wegens den tegenwoordigen ſtaat van Falkland-Eilanden. Uit het Engelsch. Met eene Kaart en Plaat. Te* Haarlem *bij* Fr. Bohn, 1805. 260 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* 2.-8-:

Zijn wel en oordeelkundig geſchrevene Reisbeſchrijvingen, nuttig en aangenaam om te leezen, daar zij ons met vergelegene landen bekend *maken*, de zeden en gewoonten der menſchen, min of meer beſchaafd, leeren kennen, en terwijl wij den Reizigers verzellen en deel nemen in zijne gevaren en uitreddingen, ons de wegen der Voorzienigheid doen eerbiedigen, deze reize van GRANT, die zich een ervaren Zeeman en naauwkeurig opmerker toont te zijn, is bijzonder in het een en ander opzigt merkwaardig, en dus aan Liefhebbers van lezen en onderzoek aan te prijzen.

Wat deze Reisbeſchrijving al in zich behelst, leert ons de uitgebreide titel genoeg, en behoeft dus door ons niet herhaald te worden. Wij willen derhalve alleenlijk onze Lezers met eene en andere merkwaardige bijzonderheid in dezelve voorkomende, bekend maken.

Eene merkwaardige bijzonderheid is, dat de Reize naar *Nieuw Holland* door onzen Reiziger gedaan is, met een vaartuig, hebbende *losſe kielen* van eene nieuwe uitvinding, door den Engelſchen Kapitein SCHANK, gedurende den *Amerikaanſchen* oorlog

log uitgedacht, hebbende kielen beweegbaar zijn, en om hoog kunnen getrouven worden in eene groeve, in het ſchip gemaakt, waar van de Schrijver, volgens het berigt des Vertalers de volgende nuttigheden opgeeft: 1. Schepen, aldus getimmerd, zeilen ſneller, ſturen gemakkelijker, en kunnen ſchielijker en in minder ruimte wenden. — 2. Zij kunnen meer laden, en gaan ondieper. — 3. Zij liggen gemakkelijker voor anker. — 4. Zij vatten beter grond. — 5. Ingevalle van ſchipbreuk, of van lek worden, of van brand, zijn zij veiliger, en hebben meer kans om gered te worden. — 6. Eindelijk, zij zijn beter geſchikt om te dienen voor oorlogſchepen, bombardeerſchepen, drijvende batterijen, branders, transportſchepen om troepen aan land te zetten, enz.

Jammer is het, dat de Vertaler ons niet het geheele betoog van den Schrijver heeft medegedeeld, omtrent deze *losſe* en *beweegbare kielen*, daar toch onze zeevarende Natie zoo veel belang heeft bij alles wat de zeezaken betreft.

Het zal verders niet onaangenaam wezen voor onze Lezers hier te vinden, het gene onze Reiziger, als in een beknopt tafereel, heeft zamengetrokken, van den aard, gewoonten enz. van de *Nieuw Hollanders* Bladz. 232 volgg.

„ Den Inboorling van *Nieuw Holland* ontmoet men in den echten ſtaat der Natuur; hij gaat geheel naakt, in den winter zoo wel als in den Zomer. Zijne behoeften, welke hij met de overige ſchepſelen der dierlijke wereld gemeen heeft, voedſel en rust namelijk, worden ligt vervuld. Het eerſte verſchaffen hem de hoofdſtoffen der aarde, lucht en water; de andere vindt hij, waar en wanneer hij die verkiest te zoeken. De arbeid, door hem te verrigten, tot bekoming van lijfbehoeften, gepaard met derzelver eenvoudigheid, bevordert het genot van den gezondſten en verfriſſenden ſlaap, op zulk

uur, als hij dien verkiest te nemen. Niets anders heeft hij daarom te doen, dan het langste en droogste gras te zoeken, als mede eenen boom, die de meeste schaduw geeft. Dat alles vindt hij, wanneer hij eenzaam zwerft, in de bosschen; doch wanneer hij met zijne horde optrekt, legt hij zich op zijn gemak voor een vlammend vuur neder, en wordt tegen den storm, die boven zijn hoofd giert en huilt, beschut in een *wigwam*, of slegte hut, die van eenige weinige takken wordt opgeslagen."

„ Zoodanig den eentoonigen loop zijns levens, van den eenen dag tot den anderen, jaar uit jaar in, zijnde, moet de somme zijner denkbeelden zeer gering zijn. Insgelijks moet zijne taal, als hebbende hij weinig aan anderen mede te deelen, of met hun te beredeneren, zeer armoedig wezen, tot zeer weinige woorden bepaald, met andere ligt te verwisselen, naar gelange zich nieuwe voorwerpen aanbieden, of de reeds bekende eene wijziging ontvangen. Dit in aanmerking genomen zijnde, kan het hiemand vreemd dunken, dat de Inboorlingen van *Nieuw Holland* geene algemeene bepaalde taal hebben. En hier in zal men de reden vinden van 't geen sommigen vreemd en zonderling geschenen heeft, dat, namelijk, een *Nieuw Hollander*, uit den eenen oord komende, moeite heeft om met den Inboorling van eenen anderen oord te spreken, hoewel, misschien, op eenen korten afstand van elkander gelegen. In den loop mijns Reisverhaals zal de Lezer een berigt wegens de verkeering, tusschen de Inboorlingen van wijd van een gelegene velden, ontmoet hebben, waar in hij de hier vermelde zwarigheden zal hebben opgemerkt."

„ Indien hunne denkbeelden bekrompen zijn, hun vernuft en vindingskracht moeten daar mede overeenstemmen; de reden daar van is, dat den

Nieuw

Nieuw Hollander weinig of niets voorkomt, 't welk de vermogens van vernuft en vindingskracht kan wekken. Om eenen visch te vangen, voor het oog langs den klaren stroom afzakkende, is de inval, die natuurlijk zich allereerst aanbiedt, hem, met eenen steen, of eenig scherp werktuig, in zijnen vaart te stuiten. De schaduw van den steen, zoo als de *Nieuw Hollander* heeft opgemerkt, vervaart den gaauwen visch, die hem alzoo ontkomt. Beter, derhalven, beantwoordde het scherp werktuig aan zijn oogmerk; en zoodanig een werktuig voert hij gemeenelijk met zich. Het bestaat uit een dunnen stok, van het ligtste hout, dat hij kan vinden, gelijkende eenigzins naar onze hengelroede. De speer, aan welke, met een vuursteen of oesterschelp, een punt is gesneden, is het wapentuig, waar mede hij tegen vijandelijken aanval zich verdedigt, en het werktuig tevens, waar mede hij vogelen vangt. Deze gereedschappen zijn al wat hij noodig heeft, om zich van levensnoodwendigheden te voorzien. Indien hij, door eigen vernuft, of bij geschenke, of ook wel bij wijze van erfdeel van zijne voorvaderen, in het bezit zij van een *Mogo*, of bijl, van een scherpen keisteen gemaakt, van eenen steel voorzien, is hij een schatrijk man. Door middel van de *Mogo* kan hij de hoogste en zwaarste boomen beklimmen, om vruchten en wilden honig te verzamelen, of eekhoorntjes te vangen. Takken kan hij er mede afhouwen, om er eene hut van te bouwen; en door zijn wapentuig vlug en bestendig op een Oposum of Kangaroó te werpen, zoo dat er des diers dood op volge, kan hij van het wild een goeden maaltijd doen. Intusschen moet men bekennen, dat eenigen onder hen vischroeden bezitten, die niet onkunstig gemaakt zijn; als mede speeren, die, in hare zamenstelling, van eene zekere mate van ver-

ruftig overleg blijk vertoonen. Ook bedienen zij zich van den vischhoek en het vischſnoer."

„ Kort, duidelijk en eenvoudig zijn de regels van regtvaardigheid en billijkheid; het wetboek is geſchreven in de ziel des mans, welken wij een' Wilde, of een mensch in den natuurſtaat noemen. 't Is alleen in den verwarden, ingewikkelden ſtaat der zamenleving, dat er Digesten, Pandekten en Verklaringen, nevens eene onderſcheidene klaſſe van menſchen, wien het werk der uitlegging is aanbevolen, nodig zijn. De *Nieuw Hollander* behoeft dezelve niet; hij ſtaat bekend voor het onpartijdig oefenen van de regtvaardigheid. In gevallen, waar in een kanoe moedwillig was beſchadigd, heeft men hem, met de uiterſte naauwkeurigheid, omtrent ſchaavergoeding zien uitſpraak doen. Wanneer iemand hunner verraderlijk of met opzet van 't leven was beroofd, heeft men voorbeelden gehad, dat de doodſlager met den halsgeſtraft werd."

„ Van nature is de *Nieuw Hollander* zacht en vreedzaam van aart, en, 't en zij hij aangevallen of beledigd worde, goedhartig en niets kwaads brouwende. Aan dapperheid en moed ontbreekt het hem niet; maar afgeregt is hij op het behandelen van den ſtok, het ſchild en de ſpeer. Tot eere der Volkplantingen van *Nieuw Zuid-Wales* zij het vermeld, dat er geene voorbeelden voor handen zijn van wreedheid of onderdrukkinge, door hen tegen de Inboorlingen gepleegd; maar wel, van den anderen kant, van allerlei middelen, door hen te werk geſteld, om hun lot dragelijk te maken, en, indien zulks mogelijk ware, hen tot den ſtaat van beſchaafdheid over te brengen, en boven den tegenwoordigen dienvernederenden rang van het wilde leven te verheffen. Welk een verbazend onderſcheid tuſſchen deze handelwijze, en die der natie, welke *Zuid-Amerika* 't eerst bevolkte!"

„ De

„ De nevensſtaande Plaat vertoont eene *Nieuw Hollandſche* Kanoe, met eenen inboorling in dezelve, houdende in elke hand eene roeiſpaan. Het is een opperhoofd, eene ſtoere knaap, PIMBLOIJ genaamd."

„ De ziel van den mensch in den natuurſtaat ſchijnt de *raſa tabula* (gladde tafel) der wijsgeeren te wezen; door de hand der opvoedinge is zij niet bewerkt geworden; het is een wasch van de zuiverſte en zachtſte ſoort, bekwaam om allerlei indrukſels te ontvangen en te behouden. Vreemd kan het niemand denken, dat gewoonten, zoo wijd uit een loopende, als die der Volkplantingen van *Nieuw Zuid Wales* en der *Nieuw Hollanderen*, de bewondering der laatstgenoemden wekken, en hun ten voorbeelde van navolge dienen. Omtrent de inboorlingen van *Otaheite*, en andere Eilanden in de *Zuid Zee*, heeft men het zelfde opgemerkt. Van de pogingen ter nabootzing, welke bij den inboorling van *Nieuw Holland* zoo zeer in 't oog loopen, kan hier uit de reden gegeven worden. Hij ſtaat bekend, als dat vermogen in eenen zeer hoogen graad bezittende; den gang, de geringſte bijzonderheid, welke den eenen mensch van den anderen onderſcheidt, vat de *Nieuw Hollander* in een oogenblik. De zelfde begaafdheid bezitten ook de vrouwen, bepaaldelijk met opzigt tot haare eigene ſekſe; alle de vrouwen van mijne kennis werden mij, op eene treffende wijze, aanſchouwelijk voor het oog gebragt, door eene inboorlinge van *Nieuw Holland*; hoewel het mij tevens eenige moeite koste, haar te bewegen om dat talent werkſtellig te maken. Misſchien zal zij ontdekt hebben, dat het de Ladies onaangenaam was, dus openlijk ten toon geſteld te worden."

„ In het Boek *Eccleſiasticus* ſtaat geſchreven, „ dat de Heere den Medicijnmeester heeft geroe„ pen; als mede, dat hij de geneesmiddelen uit de

„ aarde heeft doen voorkomen." Veelligt moet die tekst alleen toepaſselijk gemaakt worden op den mensch in den ſtaat der natuur, die, ter genezing van de weinige ongeſteldheden, aan welke hij onderhevig is, zich alleen op zijn eigen verſtand verlaat, en een tegengift tegen dezelve allerwege bij de hand vindt."

„ In gevallen van wonden of kneuzingen, zoekt de *Nieuw Hollander* zijne genezing in de rust. Doch het ſterkwerkend vergif van de *ſlangebeet* wordt, op de volgende wijze, uit het ligchaam gehaald. Hij legt een verband boven de wonde, en dezelve drukkende, trekt hij er het vergif met het bloed uit, door de wonde met zijnen mond te zuigen. In gemeen gebruik is het bij hen, na ongewone vermoeijing, de leden met hunne handen te wrijven, rijkelijk met ſpeekſel gevuld; zelden mist het, dat die bewerking gene merkelijke verligting en gemak aanbrengt. Het afzetten van een ligchaamsdeel geſchiedt altijd door middel van een verband. Even als alle andere wilde Natien, hebben zij lieden, die voorgeven, de toverkunst, het waarzeggen en bezweren te verſtaan."

Bladz. 73. vindt men eene aanmerking over het al of niet beſtaan van den *Eenhoorn*. Waaromtrent hij ſchrijft: „ De Eland, wiens hoorns veel gelijkheids hebben met den enkelen hoorn, voor dien der Eenhoorns uitgegeven, als zeer digt bij elkander geplaatst zynde, en zoo goed als in 't geheel niet zijdings uitſteekende, kunnen, van ter zijde gezien zijnde, door een onkundigen beſchouwer ligtelijk voor één hoorn worden aangezien. Dit verneemt men menigmalen op de kleine ſtokken, door de *Hottentotten* gemaakt, op welke deze dieren gekrast zijn. Ook kan men hier uit eene voldoende reden geven van de afbeeldingen, welke men in de holen der Boschmannen vindt, welke ten

be-

bewijze der aanwezigheid des Eenhoorns zijn te berde gebragt.

Bladz. 157 zijn ſporen, die de *Nieuw Hollanders* onder de *Kannibalen* of *menſchenëters* zouden ſchijnen te rangſchikken.

En Bladz. 181 lezen wij: „ 't Is eene verſchrikkelijke, doch tevens welbekende waarheid, dat de vrouwen in *Nieuw Holland* ſomtijds hare kinderen in de geboorte ombrengen, en zelfs naderhand, wanneer zij lastig worden. Eene van haar vervoegde zich bij eene Misdadige, met verzoek om haar eene ſpade te lenen, opdat zij haar kind levend mogt begraven, omdat het, zeide zij, veel ſchreide, en geen grootbrengens waardig was. Een weigerend antwoord bekomen hebbende, liep zij weg, en liet het kind bij de vrouw, 't welk aan 't kwijnen floeg, en bij gebrek aan zorg ſtierf. — Er is grond om te denken, dat de *Nieuw Hollandſche* vrouwen een geheim middel bezitten, om de *foetus in utero* te doen ſterven: eene afſchuwelijke gewoonte, en dikmaals voor dezelve van beklooze gevolgen. Miſchien moet in deze gewoonte, en in de veelvuldige oorlogen hier te lande, de reden der ſchrale bevolking gezocht worden."

Zulke voorbeelden leeren ons, wat de mensch zij in den ſtaat der wildheid! Doch wij gelooven genoeg gezegd te hebben, om onzen Lezeren het Werk zelve belangrijk te maken.

CAJUS MARIUS op de Puinhoopen van KARTHAGO, naar het Latijn, door C. F. KLEINHOFF, *Med: Doct: Uitgesproken in de Maatschappij* Felix Meritis. *Den 3den van December* 1806. *Te* Amsterdam *bij* P. J. Uijlenbroek, 1806. 24 *Bladz. gr. Octavo. De prijs is f* — 10:—

Dat de Maatschappij *Felix Meritis* te *Amsterdam*, tot eene prijsstoffe voor eene historische teekening opgaf CAJUS MARIUS, zittende op de puinhoopen van *Karthago*, op het oogenblik, dat hij aan den *lictor*, die door den Landvoogd SEXTILIUS tot hem gezonden was, om hem *den Afrikaanschen* grond te ontzeggen, met eene zware zucht en norsch gelaat antwoordde: „Zeg aan „den landvoogd, *dat gij* CAJUS MARIUS, *als bal-* „*ling, op de puinhoopen van Karthago hebt zien* „*zitten;*" gaf aan den Heer KLEINHOFF, *Med. Doct.* te *Amsterdam*, aanleiding, om dit dichtstuk, in navolging van eene Latijnsche redevoering in Dichtmaat, van den Heer HOGEVEEN, Rector der Lat. Scholen te *Delft*, op te stellen, en in de Vergadering der bovengemelde Maatschappij voor te lezen; in het welk hij CAJUS MARIUS invoert, bespiegelende in zijne eigene lotgevallen en in den ondergang van *Karthago* de onbestendigheid en veranderlijkheid der wereldsche zaken.

Tot eene proeve, hoe deze navolging aan den Dichter niet kwalijk gelukt is, mogen deze regelen strekken:

Is dit Karthago, waar Mars zijn schorte stem deed gelden,
Als Krijgsgod werd vereerd door eene reeks van helden;
De wieg van Hasdrubal, en Hannibal de kracht,
De steunpilaren van Hamilkars fier geslacht?
Karthago! neen! hier is geen stad, geen huis, geen zuilen,
Van steen, waar wild gedierte en rovers zamenschuilen.
Waar is uw heerlijkheid, uw volk, vloot, geld en goed,
Uw oorlogsroem, gekocht voor zoo veel burgerbloed?
Waar is het vorstlijk hof van Dido wedervaren,
Vol zalen, rijk van goud, met marmeren pilaren
En beelden, trotsch verfierd? waar stond de koningstroon?
Waar bleef de rijksstaf? waar de kostelijke kroon
Met eedlen steen omzet? — vergeefs zoekt ge op de spooren
Het verschot van zoo veel schats; — 't is all' verloren! —
Of prijkt hier nog 't gewelf vol zegeteekens heden?
't Ligt all' begraven in dien ruwen klomp van steen,
Verbroken tempelpraal, verstrooid aan alle kanten,
En beeldwerk, digt begroeid met mos en distelplanten.
Helaas! wat bittre ramp! waar 't Punisch raadhuis stond,
Kruipt nu de pad, de slang, de hagedis in 't rond. —
Het praalgraf ligt vergruisd; het rottend lijk verslonden,

Ver-

Vertoerd door gier en valk, door akhals, wolf en honden;
De derre grond alleen met kneukelen bemest,
Waarop het woedend zwijn zijn' krommen slagtand wet;
Die dorre grond, waarop noch kruid, noch gras wil teelen,
Draagt nog getuige van de wreedste moordtooneelen,
Van 't kletterend gevecht en 't donderend oorlogvuur.
Nu wordt geen stem hier meer gehoord, — hier zwijgt natuur!

Voegen wij hier bij de beschouwing van MARMONTEL zelve, om de wereldsche standverwisselingen op te merken:

Zijn lotgenooten ter vertroosting en ellend',
Dat gij, Karthago! slechts dan 't oog naar Troje wendt;
Zijn Susa en Thebe, zijn niet Argos en Athenen,
Met Sparte en Syracuse in stof en asch verdwenen?
Niets is alom volmaakt, niets eeuwig; overal
Zijn wij de Speelpop van het wisselend geval.
Aan mij hebt ge ook, Karthaag! een rampgenoot in 't lijden;
's Weerbarstig noodlot treft mij bitter onder 't strijden;
Het stikt me als in een poel; zijn kluister prangt mij fel:
'k Lig als geblikseml uit den hemel in de hel.
Ik, opperveldheer, wien 't zoo glansrijk mogt gelukken,
De Cimbren voor 't geweld van Rome te doen bukken
Die Gal en Duitscher stelde als slaven in haar magt,

En

Numidiën ten laatſten te onderbragt;
r ſaagſte mensch, Jugurtha, wist te
men,
ijn zegekoets in keteus vast te klemmen;
al voor mijn trouw ſtads burgemeester
rd,
s vrijen ſtaat met glorie heb beſtierd;
gelvrij verklaard, in ſmaad en druk
bogen,
u als balling rond, door Sijlas trotsch
r mogen,
door zijn trotsch geweld: als balling!
elk een' ſchand'!
an mijn have en goed, verr' van mijn
ader land.
die kortelings van't landgoed bij Miſenen,
p een ſlot ſtond, door Lucull van marmer-
ſteenen
renhout geſticht, heer en hezitter was,
nlangs, tot den hals, gedoken in moeras,
die binnen Rome een hof hield in een wo-
ning
orstelijk, en in een zaal ſliep, trotsch een
koning,
nu het blauw gewelf des hemels tot mijn dak,
uit op harden ſteen, lijf koude en ongemak.
tabbaard, door den gloed van goud en pur-
perkleuren
ſchitterend, zoo rijk, is nu hemorscht, vol
ſcheuren.
r is geen godenſpijs, waarnaar men water tandt,
n wijn, welvoeglijk voor den burgemeester-
ſtand.
gt ſlechts mijn holle maag met zemels zich
vergasten,
n teugje water mij van ſellen dorst ontlasten! —
'e had dit ooit gedacht? al had me een wichelaar
ſ' deze ellenden, all' die jammeren, als waar

Voor-

Voorſpeld, — ik had ze wis beſchouwd voor
ſchimp, voor logen,
Voor loutre zotheid, 'k waar' doldriftig opgevlogen;
De wichlaar had gewis bekomen nor zich beſchuit;
Hem ware Anticire en haar nieskruid toegezeid.
Maar nu; — doch 't is te laat; — nu zie 'k,
ô wereldlingen!
Het trouweloos beſtaan der onder maanſche dingen:
Nu zie ik, daar Jupijn me als uit den doodſlaap
wekt,
Dat hij 't ons nadrend lot met donker floers bedekt."

LETTER-NIEUWS.

Bij L. van Es te *Amſterdam*, is heden van de pers gekomen C. RENSING, *Merkwaardige Bijzonderheden over het Lijden, Sterven en Opſtanding van JEZUS CHRISTUS geneeskundig beſchouwd.* Dit Werk, het welk eenig in zijn ſoort is, kan niet anders, of moet de aandacht, van elk daarin belangſtellende, tot zich trekken; gelijk ook bij de Lijdensſtoffen kan het den Predikanten van veel nut zijn. De prijs is *f* 1-10.

Te *Utrecht* bij de Wed. J. van Teryeen en Zoon, is van de pers gekomen en alom verzonden: *Gedachten en Liederen* van D. VAN DER LOO, Predikant in de *Ayezathen*, thans Predikant te *Montfoort*. Op gr. ſchrijfmediaan Papier in blauw Carton gebonden, à *f* 1-10— Ook zijn bij dezelve nog eenige Exemplaren te bekomen van *Proeve van Gedichten en Liederen*, in 1799 uitgegeven, à *f* 1-4—

ALTIJDDURENDE DATUMWIJZER.

Dit is eene geheel nieuwe *Chronologiſche Uitvinding*, om in één's, door het verſchuiven van een vakje, alle *Datums* van een *geheel Jaar* op derzelver *Dagen* te ſtellen, het geen bij de zoogenaamde eeuwigdurende Almanakken alle Weken moet geſchieden, waar door zij ras verſlijten of bemorst en onbruikbaar worden. Daar bij heeft men van dezen Datumwijzer nog het voordeel, dat hij den Afſtand van twee verſchillende Datums, in welken oogenblikkelijk nauwkeurig, zeder

dat men behoeft na te rekenen, bij voorbeeld op Saturdag den 6 Octob. of Dec. vraagt men den hoeveelſten is het heden over drie weken: met een oogopſlag ziet men den 27. en zoo ook omgekeerd, iets het geen iedereen bij het regelen zijner zaken dikwerf te pas komt. Deze nuttige Machine, die tot een Almanak voor alle Jaren verſtrekt en andere Calenders onnodig maakt, is ten blijk van echtheid met des Uitvinders cachet gemerkt, en zoo bekropt, als elegant ingerigt, zoo dat men dezelve in de Portefeuille of los in derzelver enveloppe kan bij zich dragen en naar verkiezing in zijn Comptoir of Winkel ophangen. De prijs is ſlechts één Zesthalf en wordt uitgegeven te *Amſterdam* bij P. G. en N. Geijsbeek, Boekverkoopers op de Lelijgragt No 21. bij de Keizersgragt, te *Rotterdam* bij D. Vis en *'s Hage* bij de Wed. Leeuwenſtein en Comp.

Bij W. Brave, Boekverkooper te *Amſterdam*, en in de Buitenſteden alom, zal op den 5den Januarij 1807, worden uitgegeven en om de agt dagen vervolgd worden: *Een Godsdienſtig Weekblad*, onder den naam van *De Redelijke Christen*, door Profeſſor IJ. VAN HAMELSVELD. De naam alleen zal bij het Godsdienſtminnend publiek, hope ik, genoegzaam zijn, om dit Weekblad crediet te geven. De Autheur is voornemens om in dit Weekblad *Nuttige, Leerzame, Stichtelijke, verſtand verlichtende en hartverbeterende Waarheden* voor te dragen op eene belangwekkende en onderhoudende wijze.

BERIGT.

De Jaarlijkſche Algemeene en Buitengewone vergadering van het *Nederlandsch Zendeling Genootſchap*, is als gewoonelijk te *Rotterdam* gehouden, op den 12den Augustus 1806 en volgende dagen, bij gelegenheid der Algemeene Vergadering, is de Redevoering gedaan door D. T. HOOG, naar aanleiding van *Joh.* XIII: 13. *Gij heet mij Meester, ende Heere, ende gij zegt wel: want ik ben 't.* Welke Redevoering zedert door den druk algemeen is geworden; en zijn door de Buitengewone Vergadering, tot Beſtuurderen van het Genoot-

ſchap, benevens de aanblijvende, voor den tijd van vier jaren aangeſteld:

De Heer A. HOEK
——— N. HOUWENS
——— C. A. CANTIER CERTON } te *Rotterdam*.
——— M. M. VAN DER LOEFF
——— A. BODDENS
Ds. P. CHEVALLIER } te *Amſterdam*.
——— C. G. S. BEGEMAN
——— H. KOOT, te *Delft*.
——— G. J. SCHACHT, te *Dordrecht*.
——— J. VAN EIJK, te *Loosduinen*.
——— M. JORISSEN, te *'s Hage*.
——— A. RUTGERS } te *Haarlem*.
——— J. C. VORSTMAN
——— F. VAN GOGH, te *Schiedam*.
——— J. BRUGMAN, te *Weſtzaandam*.
——— N. STELT, te *Zierikzee*.
——— D. C. HARMSEN, te *Oostgeest*.
——— P. J. RESLER, te *Maasſluis*.

BEKENDMAKING.

De Commisſie der *Noordhollandſche* Synode, ter Complimentering van zijne Majeſteit den Koning van *Holland*, beſtaande uit derzelver Voorzitter, D. G. VAN DER KOOT, Pred. te *Noordſcharwoude*, en DD. J. H. MOLENGRAAFF, Pred. te *Wijdenes* en P. A. VAN DER LAAN, Pred. te *Crommenie*; hebben op den 14den Dec. hunne Commisſie volbragt, nevens de Commisſie van de *Zuidhollandſche* Synode, verhinderd zijnde wegens abſentie des Konings in eene vroegere uitvoering van hunnen last. D. P. A. VAN DER LAAN, voerde het woord tot zijne Majeſteit, vermids de Voorzitter geen Fransch ſpreekt; en de Koning beantwoordde alles op de minzaamſte wijze.

BE-

BERIGT van het Landſchap DRENTHE, betrekkelijk de *Evangeliſche Gezangen.*

Aangezien in dit Landſchap, ſlechts alle drie jaar één Synode gehouden wordt, en de eerstvolgende in 1808 zal moeten invallen, zoo hebben de drie Claſſe op hare Vergaderingen, gehouden op den eersten, tweeden en derden Woensdag in de maand September, overeenkomſtig het rapport der Gecommitteerden, en in overeenſtemming met de andere Synoden van dit Koningrijk, tot de invoering op den 1ſten Januarij 1807 beſloten; en het Beſtuur van dit Landſchap heeft bij Reſolutie, den 15den Nov. l. l. de genomene beſluiten der drie Claſſen voor een Synodaal Beſluit, geëerkend en geapprobeerd, met aanbeveling aan de Viſitatoren, om aan de Predikanten, en door dezelve aan de Gemeenten hier van behoorlijk kennis te geven; en om op de geſchiktſte wijze, in gelijkheid met de overige Departementen, deze zaak ter algemeene ſtichting, tot een gewenscht einde te helpen brengen.

AKADEMIE-NIEUWS.

FRANEKER.

Den 15den Octob. werd hier, na gegevene en verdedigde *Theſes Juridic. inaugural.* tot Doctor in de Regten bevorderd de Heer F. A. SLUITERMAN, *Jorwerdd-Friſius.*

Den 22ſten Nov. is tot Doctor in de Geneeskunde gepromoveerd de Heer A. STELWAGEN, *Doccumio Friſius*, na het geven en verdedigen van *Theſes Medicae inaug.*

Den 7den dezer werd insgelijks tot Doctor in de Medicijnen bevorderd de Heer M. S. IJPMA, *Nieuwlanda Frisius*, ook gegeven en verdedigd hebbende *Theses Medic. inaugurales.*

GRONINGEN.

Den 25sten Octob. is, na openbare verdediging van zijn *Specimen Juridicum, sistens segmentum primum tentaminum Jurisprudentiae Criminalis, praeserttm Legislatoriae, de poena Ergastuli, qua disseritur de Poenis universe*, tot Doctor in de Regtsgeleerdheid bevorderd de Heer A. A. GANDERHEIJDEN, *Zalt-Boemelienfis.*

Den 12den Nov. is, na verdediging van zijn *Specimen Juridicum, ad Lib. III. Artic.* 55 *et* 56 *Juris Agrarii Drentini, de Testamentis Privilegiatis*, tot Doctor in de Regtsgeleerdheid bevorderd, de Heer L. O. WOLF VAN DER FELTZ, *Dwingeloa Drenthinus.*

Den 15den Nov. Heden is alhier, na voorafgaande openlijke verdediging van eene Dissertatio *De ratione, qua, ex juris cum Romani, tum Groningani principiis, ab ultima voluntate testator expressis verbis recedat*, tot Doctor in de beide Regten gepromoveerd de Heer R. GOCKINGA, *Groninganus.*

Den 26sten Nov. Heden is alhier, na op Woensdag, den 19den dezer maand in het openbaar verdedigd te hebben zijne *Dissertatio inauguralis de legibus*, volgens besluit van den *Senatus Amplissimus* dezer Academie, met de daartoe betrekkelijke plegtigheden tot Doctor in de Regten *more majorum* gepromoveerd, de Heer T. VAN SWINDEREN, *A. L. M. Philos. Doctor, et Juris Utriusque Candidatus, Groninganus.* Dezelve deed bij die gelegenheid eene plegtige Redevoering: *de Platone optimo in legibus condendis principii magistro*, dat is: *over Plato, beschouwd als den besten leermeester van wetgeving voor Regenten*; waar

waarop de Promotor de Heer Professor GRATAMA, eene rede hield: *de honesta aemulatione, inter homines doctos imprimis, et doctorum hominum corpora excitanda, ad commune humanitatis, civitatisque bonum*, dat is: *dat, en hoe men eenen eerlijken naijver onder de menschen, vooral onder de geleerde, en geleerde gezelschappen, ten nutte des menschdoms, en van den staat behoore op te wekken*; in welker slot hij de Promotie verrigtte.

Beide deze Redevoeringen zullen eerstdaags het licht zien.

Ook kan men berigten, dat volgens besluit van Curatoren dezer Akademie, de titel van den Wel Ed. Hooggel. Heer E. J. THOMASSEN à THUESSINK, voortaan zijn zal: *Professor Praxeos, medicinae forensis, et Praefectus Nosocomii Clinici.*

LINGEN.

Den 5den Dec. Heden heeft de Wel Ed. Hooggel. Heer G. T. SURINGAR, *Jur. Doctor, antiquit. et philol. Professor ord.*, de waardigheid van Rector magnificus, met het houden eener plegtige Redevoering: *De prudentia civili fermissimo regnorum fulcro* nedergelegd, en voor de twee naastvolgende jaren, overgedragen aan de Wel Eerw. Hooggel. Heer S. F. MEILING, *Theol. Ling. Orient. et Antiq. Prof. ord.*

SCHOOL-NIEUWS.

ROTTERDAM.

Den 22sten Dec. 1806. Heden de gewone dag zijnde der plegtige Promotie onzer Latijnsche Schooljeugd, werden vijf uitmuntende Discipelen van 's Rectors School, namelijk J. VAN VOLLEN-

HOVEN, A. WASSENBERGH, P. VAN DER WOUD, A. SCHADEE en H. M. W. DELPRAT, met schoone prijzen vereerd, en, na het uitspreken eener beknopte Redevoering van eigen keus en opstel, door alle de drie eerstgenoemde, tot de Akademische lessen bevorderd. Voorts werden nog verscheiden anderen door vlijt en naarstigheid uitstekende Jongelingen van classe tot classe bevorderd, en met fraaije prijzen beschonken, welke, gelijk ook voornoemde Oratoren, daar voor hunnen dank aan Heeren Curatoren, met vrijmoedige bevalligheid betuigden.

BEKENDMAKINGEN.

De Kerkenraad van *Hoorn*, van tijd tot tijd brieven van onderscheiden noodlijdende Gemeenten in ons Vaderland ontvangen hebbende, en nog *geduric* ontvangende, met verzoek, om onderstand in hare behoeftigheden; vindt het nodig te berigten, dat de gesteldheid harer Gemeente, en van derzelver Armenfondsen zoodanig is, dat zij thans, ondanks het innerlijkst medelijden met den nood van andere Gemeenten, niet meer in staat is, om, gelijk zij meermalen deed, aan de verzoeken te voldoen; en zich overzulks gaarne bevrijd zag van alle zulke aanzoeken, daar hare Gemeente zelve, door verscheiden omstandigheden, welke het getal der behoeftigen, reeds zoo verbazend groot, van dag tot dag doen toenemen, zeer gedrukt is.

Uit naam des Kerkenraads,

H. VAN IJSSEL GROOTHUIS;
Pred. te *Hoorn*.

Door de beroeping van D. Z. MELLING, tot Herder en Leeraar in de Hervormde Christen Gemeente

te te *Ellewoutsdijk*, onder de Eerw. Classis van *Zuid Beveland*, het Ministerie van *Dordrecht wederom* van den Noodhulpdienst verstoken wordende, wordt een Proponent of Predikant, tot den gemelden dienst op gunstige voorwaarden genegen, bij dezen verzocht zich, zoo eerder zoo beter, of in persoon of met brieven te vervoegen bij den ondergeteekenden, als oudste Lid van het *Dordsche* Ministerie, ter nadere onderrigting en onderhandeling, zullende men allen mogelijken spoed maken.

N. VAN RHIJN,
Pred. te *Dordrecht*.

De Eerw. Classis van *Rhenen en Wijk*, verzoekt vriendelijk allen, die wegens behoeftige Gemeenten aan Kerkenraden of Predikanten, onder haar resorterende, verkiezen te schrijven, de brieven in één pak, aan den ondergeteekenden, als haren Quaestor, te zenden.

Uit naam en last van bovengenoemde Classis,
B. TAAIJ,
Pred. te *Rhenen*.

KERK-NIEUWS.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN Vakant. Zie Aug. 1805.

HEUMEN EN GROESBEEK den 18den Oct. l. l. ontving onze geliefde Leeraar W. RUTTINCK zeer onverwacht eene beroeping naar de Stad *Ravesteijn*, en gaf ons den volgenden dag daar van

kennis, ons tevens meldende, dat hij die beroeping 14 dagen in beraad genomen had, — dan onze algemeene, door beide Gemeenten, op de hartelijkste wijs hem betuigde begeerte, dat hij bij ons mogt blijven, was oorzaak, dat hij reeds den 26sten ons berigtte, dat hij aan dit ons verlangen zou beantwoorden, en den 2den Nov. verbond hij zich op nieuw aan beide Gemeenten, predikende bij die gelegenheid te *Heumen* over *Hebr.* X: 23—24. *Laat ons de onwankelbare belijdenisse der hope* [*vast*] *houden: (want die het beloft heeft is getrouw) Ende laat ons op malkanderen acht nemen, tot opscherpinge der liefde ende der goede werken.* Wij danken God voor de keus van onzen Leeraar en smeeken hem om verderen zegen!

OVER- EN NEDER-ASSELT Vakant, alzoo onze geliefde Leeraar, D. VAN HULS, den 16den Nov. een zegenend Afscheid van ons genomen heeft, predikende *Hand.* XX: 32a. *Ende nu, broeders, ik beveele u Gode, ende den woorde zijner genade.*

De H. H. Proponenten en Predikanten buiten vaste bediening worden verzocht, om ten spoedigsten hunne gaven voor de Gemeente te laten hooren, alzoo men eerlang tot eene beroeping meende over te gaan.

PUFLIJK EN LEEUWEN den 23sten Nov. Op dezen dag is onze nieuwberoepen Leeraar, D. J. J. DUMENIE, in zijnen dienst plegtig ingezegend door den Eerw. zeer gel. Heer M. JONGENEEL, Pred. te *Nijmegen*, met de woorden van Jezus, *Matth.* XXVIII: 20. *Ende ziet, ik ben met u-lieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld. Amen.* De oplegging der handen geschiedde door den Bevestiger, als mede door de BB. VAN HULSTEIN, VAN DER MEER, CARLIER, MEENDERINK en VAN GULPEN, Predd. te *Wamel*, *Altforst*, *Winssen*, *Batenburg* en *Druten*. De Bevestigde aanvaardde zijne bediening, met

t de woorden van Paulus, 2 *Cor.* III: 12. *Dewijle wij dan zoodanige hoope hebben, zoo gebruiken wij vele vrijmoedigheid in 't ſpreken.*

UBBERGEN den 30ſten Nov. Heden was het oor deze Gemeente een dag van blijdſchap en nkzegging aan God; ons Kerkgebouw in 1794 or den oorlog aanmerkelijk verwoest, en zints en tijd onbruikbaar, was thans door goede voorrge wederom herſteld, en eene zeer geſchikte aats voor onzen openbaren Godsdienſt geworden; onze geliefde Leeraar, D. A. H. EXALTO D'ALRAS, beklom voor het eerst den nieuwen Predikſtoel, en wijdde dit op nieuwsherſtelde Kerkgebouw met eene Aanſpraak en erkentenis, met gebeden en dankzeggingen aan God en zijnen dienst p de hartelijkſte wijze toe. — Zijn Wel Eerw. handelde ook bij deze gelegenheid een zeer geist onderwerp: het redelijke en betamelijke van en openbaren Godsdienst, naar aanleiding van den orgelezen tekst, uit *Psalm* CL: 1*a*. *Looft God in zijn heiligdom.* — Voor- en na, zoo wel als isſchen beide, werd er ſchoon en treffend gezonen door eene groote ſchare, die van alle kanten, m deze plegtigheid bij te wonen was zamengeloeld, vooral uit de aanzienlijke Gemeente der ervormden van het naburig *Nijmegen*; alles geſchiedde met ſtichting en liep gelukkig af, niet zonder aandoening van Spreker en Hoorders.

De Heer JEZUS CHRISTUS zij in nadruk met deze emeente en deszelfs waardigen Leeraar, en het al ons welgaan, wij zullen dan beſtendig en op e beste wijze *God loven in dit zijn heiligdom.*

OOIJEN. Van hier verneemt men, dat onze eeraar, de Wel Eerw. Heer J. VERLAAT, eene ettige beroeping ontvangen heeft naar de Gemeene van *Haringhuizen*, onder de Eerw. Claſſis van *lkmaar* in *Noord-Holland*.

ZAMBEECK. Zie April 1806. onder *Nijme-*

gen, en nu ook de vorige Boekzaal. Den 30sten Nov. l. l. is de Wel Eerw. Heer S. HANEWINKEL, Pred. te *Vierlingsbeek*, tot Herder en Leeraar mede bij deze Gemeente bevestigd, door den Wel Eerw. Heer P. C. WISSENBACH, V. D. M. te *Bergen*, predikende 2 *Cor.* V: 20e. *Zoo zijn wij dan gezanten van Chriſti wege, als of God door ons hade.* De Bevestigde deed zijne Intrede uit *Hebr.* XIII: 18. *Biddet voor ons: want wij vertrouwen dat wij eene goede conſcientie hebben, als die in alles willen eerlijk wandelen.*

SCHENKENSCHANS, MILLINGEN EN ZELLAND. Op heden den 23sten Nov. is onze nieuwberoepen Leeraar, D. VAN HULS, onder ons bevestigd door den Wel Eerw. zeer gel. Heer D. JANSSEN, Pred. te *Herwen en Aart*, predikende 1 *Theſſ.* V: 12 en 13. *Ende wij bidden u, broeders, erkent de gene die onder u arbeiden, ende uwe voorſtanders zijn in den Heere, ende u vermanen. Ende achtze zeer veel in liefde, om haares werks wille. Zijt vreedzaam onder malkanderen.* De Bevestigde deedt zijne Intrede met Pſ. XXVII: 4. *Een ding heb ik van den HEERE begeerd, dat zal ik zoeken: dat ik alle de dagen mijns levens mogte wonen in 't huis des HEEREN, om de lieflijkheid des HEEREN te aanſchouwen, en te onderzoeken in zijnen tempel.*

MAASBOMMEL EN ALPHEN. Onze Leeraar, D. H. J. ONTIJD, zederd 1804 Pred. bij deze Gemeente, is den 10 of 11den dezer maand, na aanhoudende ſukkeling en toenemende ongeſteldheid, overleden, nalatende eene bedroefde Weduwe; zijn Wel Eerw. had in de Claſſis van Sept. l. l. te *Nijmegen* ſtem en zitting verzocht en verkregen, mits poſitis ponendis.

Misſchien in het vervolg nader, want onze Correspondens heeft geen legaal berigt uit *Waal en Maas* ontvangen.

THIEL.

THIEL.

LIENDEN. Op den 5den van Slachtmaand ontg onze geliefde Leeraar R. SPRENGER, zedert m drie jaren ons ten vriend en onderwijzer, ne beroeping van de Gemeente in de *Avezaaten* hem uitgebragt.— Wij vreesden met reden, dat ons mogelijk verlaaten zoude, wijl daar een el grooter inkomen zijn werk zou veraangenam, doch als wij aan zijne verkleefdheid aan ons chten, die hij reeds voorheen betoonde, dan hoop wij, dat hij ook nu niet vertrekken zoude en j zijn in onze hope niet te leur gesteld. Hij eft ons in den voormiddag Godsdienst op den ften van Slachtmaand tot onze vreugd berigt, t hij voor de beroeping der *Avezaatsche* Geeente beleefdelijk bedankt had en ons bij voortring met zijne leer en wandel wilde pogen te chten.

God zegene zijne kenze en zorge in gunst voor *Avezaatsche* Gemeente.

THIEL Vakant. Zie Jan 1806.

ZOELEN. Ter vervulling der vacerende prikantsplaats in deze Gemeente, is op vertoonde ollatie van Mevr. de Douariere VERSTOLK, Vrouw van *Zoelen en den Aldenhaag*, door den Eerw. erkenraad dezer Gemeente op heden den 10den ec. tot Herder en Leeraar beroepen de Wel Eerw. eer T. M. VAN GULPEN, Pred. te *Druten*; welke eroeping hem terstond is ter hand gesteld met harelijken liefdedrang, om dezelve volvaardig en oedig aantenemen; zijn Wel Eerw. heeft dezelve eenige weinige dagen in beraad genomen.

ZALTBOMMEL.

GELDERMALSSEN. Den 12den Octob. nam onze geliefde Leeraar D. J. DE HEER, beroepen ot Predikant te *Valburg en Homoet* van ons een liefderijk en zegenend afscheid, predikende bij die

ge-

gelegenheid uit 2 *Thesf.* III: 18. *De genade onſes Heeren Jeſu Chriſti zij met u allen.*

DRUMPT. Den 21ſten Nov. is door de Gemeente alhier uit een gemaakt drietal, waarop geplaatst waren de Wel Eerw. Heeren

DD. J. W. CROL, Predikk. in de *Nieuwenhoorn.* G. J. NOUHUIJS, te *Eſt* en ... VAN DER SCHAAF, te *Limmen*, met eenparigheid van ſtemmen beroepen de Wel Eerw. Heer J. W. CROL, Pred. in de *Nieuwenhoorn* onder de Eerw. Claſſis van *den Briel*, welke dit beroep in de vreeze des Heeren heeft aangenomen.

AALST. Den 29ſten Sept. l. l. is de Wel Eerw. Heer H. VAN LUINEN, Emeritus Predikant van deze plaats, na eene ſmertelijke ligchaams en ziels ongeſteldheid, in *den Bosch* overleden. Dus is

AALST Vakant, terwijl de Kerkenraad ſpoedig tot het doen van een beroep zal overgaan.

NEDERHEMERT Vak. Zie Meij *1806.*

ZUILICHEM EN NIEUWAAL Vakant. Zie Dec. 1805.

ST. ANDRIES Vakant. Zie Sept. *1796.*

ZUTPHEN.

BORCULO den 30ſten Nov. Op heden hoorden wij tot ons blijdſchap, onzen van *Rekken* beroepen Leeraar D. G. W. IMMINK, onder ons des voordemiddags bevestigen, door zijnen Vriend, D. NOORDINK, Pred. te *Zutphen*, met eene Leerrede over *Phil.* I: 20. *Volgens mijne ernſtige verwachtinge ende hoope, dat ik in geene zake en zal beſchaamd worden: maar [dat] in alle vrijmoedigheid, gelijk alle tijd, alzoo ook nu Chriſtus zal groot gemaakt worden in mijn ligchaam, het zij door het leven, het zij door den dood.* En des nadenmiddags de eerſtelingen van zijnen dienst beginnen uit 1 *Cor.* I: 28*a. Ende het onedele der wereld, ende het verachte heeft God uitverkoren.* Alles is tot genoegen afgeloopen. De Heere ſtel-

stelle onzen nieuwen Leeraar tot eenen ruimen zegen.

REKKEN staat Vakant te worden. Zie Nov. 1806.

ANGERLO Vakant. Zie Sept. 1806.

OVER-VELUWE.

HOEVELAKEN. Den 30sten Nov. werd onze nieuwe Leeraar plegtig onder ons ingezegend, de Wel Eerw. Heer W. BROES, Pred. te *Leijden*, deed ons eene uitmuntende Bevestigings Leerrede hooren, naar aanleiding van de bedeuiging *Hand.* V: 31*b*. *Zij spraken het woord Gods met vrijmoedigheid.* De handoplegging geschiedde ook door drie naburige Predikanten DD. ELIAS, TER HOEVEN en BERKHOUT, en na den middag begon de bevestigde D. M. GOEVERNEUR zijn werk onder ons met *Nehem.* II: 20*a*. *God van den hemel, die zal het ons doen gelukken!*

Vurig wenschen wij dat die God, die het hem bij deze gewigtige omstandigheid, zoo wel deedt gelukken hem steeds helpen, en in zijn werk zegenen zal!

NEDER-VELUWE.

KOOTWIJK. Op den 2den Nov. l. l. maakte onze geliefde Herder en Leeraar D. Z. Q. VAN DER TRANS, in eene Vooraffpraak, gegrond op de woorden van *Ps.* XXXII: 8, ons bekend, dat zijn Wel Eerw. acht dagen te voren, de Collatie van *Nederhemert*, onder de Eerw. Classis van *Zalt-Bommel* door de Hoog wel geboren Gravinne Vrouwe van *Voorst en Nederhemert* was aangeboden, en dat hij dezelve ruim acht dagen had in beraad genomen. — Gedurende dien tijd hebben de Kerkenraad benevens deze gansche Gemeente alle hunne pogingen aangewend, om zijn Wel Eerw. te bewegen om voor die beroeping te bedanken; met dien gelukkigen uitslag, dat zijn Wel Eerw. aan onzen eenparigen liefdedrang voldaan, en den 16den dan-

daaraan volgende zich weder plegtig aan ons, in eene Voorrede over *Luc.* XXIV: 29. verbonden heeft. — Onze blijdschap, welke wij niet enkel met woorden maar ook met daden betoond hebben, is groot, en niets wenschen wij vuriger, dan dat het verblijf van zijn Wel Eerw. onder ons met de zichtbaarste blijken van de Goddelijke goedkeuring moge agtervolgd, en zijn Euangeliedienst rijkelijk gezegend worden.

NUNSPEET Vakant. Zie Octob. 1806.

EPE Vakant. Zie Junij 1806.

'S HERTOGENBOSCH.

WAALWIJK Vakant. Zie Nov. 1806.

LAGEMIERDEN ENZ. Vakant. Zie Oct. 1806.

DUNGEN Vakant. Zie Sept. 1806.

RAVESTEIN Vakant. Zie Nov. 1805.

MOERGESTEL Vak. Zie Nov. 1804.

BERCHEM EN NESTELRODE Vakant. Zie Sept. 1803.

KESSEL Vakant. Zie Aug. 1802.

PEEL- EN KEMPELAND

BERGEIK, RIJTHOVEN, ENZ. Zie Aug. 1806.

ZON EN BREUGEL Vakant. Zie April 1806.

SCHIJNDEL Vak. Zie Febr. 1804.

LEENDE Vakant. Zie Jan. 1796.

GELDROP EN RIEL Vakant. Zie Dec. 1795 't Naberigt.

GEMERT Vakant. Zie Octob. 1795.

MAASTRICHT.

MAASTRICHT Walsche Kerk. Heden den 16den Nov. trof onze Gemeente een zeer gevoelige slag, alzo van onze drie gewezene Leeraren nu ook, onze tot hier toe overgeblevene Leeraar, de Wel Eerw. en zeer gel. Heer J. P. DELO, naar de Walsche Gemeente van *den Brielle* beroepen zijnde en die beroeping aangenomen hebbende, schoon zeer ongaarne, maar door tijdsomstandighe-

len daartoe gedrongen, van ons een teeder en telijk afscheid nam, het welk niet zonder aanening uitgesproken en van ons aangehoord werd t den liefderijken zegenwensch van den Apostel ulus *Rom.* XV: 13. *De God nu der hope verlle u-lieden met alle blijdschap ende vrede in t gelooven, op dat gij overvloedig moogt zijn de hope, door de kracht des Heiligen Geests.* De groote Zions Koning wensehen wij, trekke et dezen zijnen knecht op, geleide hem op zijn weg, zegene zijn H. Dienstwerk in zijne nieue Gemeente en zorge ook voor ons, op dat wij iet geheel herderloos blijven mogen!

KLIMMEN Vak. Zie Aug. 1800.

MEERSSEM EN SCHIMMERT Vakant. Zie unij 1799.

VAALS Walsche Kerk Vakant. Zie Aug. 1797.

WILRE' IN DEN VROENHOVEN Vakant. Zie pril 1798.

MAASTRICHT drie Predikantsplaatse. Vakant. Zie April 1797.

MAASTRICHT Walsche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

EIJSDEN Vakant. Zie Nov. 1795.

VALKENBURG Vakant. Zie Aug. 1795.

ZUID-HOLLAND.

DORDRECHT.

BRANDWIJK EN GIJBELAND. Den 23sten Nov. is onze beroepene Leeraar D. P. VAN LAREN in den H. dienst alhier bevestigd door den Wel Eerw. Heer G. VAN KOOTEN, Pred. te *Dordrecht*, aan wien de Wel Eerw. Heer A. SCHOTSMAN, Pred. te *Giezen Oudkerk* die beurt had afgestaan. De Bevestiger predikte uit 1 *Kor.* VI: 4c. *Maar die mij oordeelt is de Heere.* Zijnde de oplegging der handen behalven door den Heer Bevestiger, ook geschied door de Wel Eerw. Heeren G. O. ABERSON, C. DREMONT, J. J. DE JONGE. N. VAN STEENBER-

BERGEN, G. JANSSEN, C. VAN DIEST, A. SCHOTSMAN, J. P. VERF en A. DE KONING, Predd. te *Ouzoland en Neder Blokland*, *Giezen Nieuwkerk*, *Oud Alblas*, *Goudriaan*, *Molenaarsgraaf*, *Alblasserdam*, *Giezen Oudkerk*, *Bleskensgraaf en Hofwegen* en *Langerak over de Lek*. De Bevestigde aanvaardde zijnen dienst met 1 *Cor.* II: 2. *Want ik en hebbe niet voorgenomen iet te weten onder u, dan Jesum Christum, en dien gekruiciget.*

NUMANSDORP (GENAAMD DE BUITENSLUIS.) Alhier is ter vervulling der Vakature, veroorzaakt door het vertrek van den Wel Eerw. Heer J. E. FOUACHE naar *Zoeterwoude*, ten overstaan van de Consulenten DD. P. VAN HOGEVEEN en P. VAN BEMMELEN, Predikanten te *Zuid Beijerland*, gezegd *den Hitzert* en te *Claaswaal*.

Op den 4den Augustus uit een door Wel *Ed.* Agtb. gecommitteerde Ambagtsheeren van *Cromstrijen* voorgesteld tweetal, bestaande uit

DD. J. G. VELTMAN, Predd. te *Waardenburg en Neerijnen* en J. SJOENIS, te *Meeuwen en Hagoort*, de eerstgenoemde eenparig beroepen, welk beroep door gezegde Ambagtheeren geapprobeerd, aan den beroepenen is toegezonden, doch welke na een beraad van 14 dagen per Missive vriendelijk voor hetzelve bedankte.

Voorts door de Wel Ed. Agtb. Ambagtsheeren op nieuws een tweetal voorgesteld zijnde, bestaande uit

DD. D. VAN LEEUWEN, te *Nieuw Hellevoet* en J. SJOENIS, te *Meeuwen en Hagoort*, is daaruit op den 24sten Sept. de eerstgemelde met algemeene stemmen beroepen. — Welk beroep weder door hun Ed. Agtb. goedgekeurd zijnde, aan den beroepenen is toegezonden, doch met dat ongelukkig gevolg, dat ook zijn Wel Eerw. na 14 dagen be-

aad voor hetzelve vriendelijk per Misſive bekte. —

Vervolgens gingen wij weder over tot een nieuw roep. Uit een tweetal, door meergemelde Amgtsheeren daartoe voorgeſteld, en waarop geatst waren

DD. B. J. SWALUË, Predd. te *Stand daar Buin* en H. U. MASMAN, in de *Koorndijk*. Werd den 11den Nov. met eenparige ſtemmen beroein D. B. J. SWALUË, Pred. te *Stand daar Buin*, welk beroep weder met Approbatie van de Fel Ed. Agtb. gecomm. Ambagtsheeren bekrachtigd ijnde, aan zijn Eerw. is toegezonden, welke hetelve tot onze groote blijdſchap in 's Heeren vreee beeft aangenomen, en zien wij zijne overkomst, welke waarſchijnlijk ſpoedig zijn zal, met hartelijk verlangen te gemoet.

DELFT EN DELFTSLAND.

VLAARDINGEN. D. J. R. SPRENGER VAN IJCK, P. G. Fil. een onzer waardige Leeraren naar de Gemeente te *Breda* beroepen zijnde, heeft op onzen ſterken liefdedrang voor die beroeping tot onze groote blijdſchap bedankt, en ons daarvan in het maandelijkſche biduur kennis gegeven.

God ſtelle deszelfs dienstwerk nevens dat van zijnen geliefden Ambtgenoot onder ons tot uitgebreiden zegen en zorge in gunſte voor de Gemeente te *Breda!*

ZOETERMEER EN ZEGWAARD. Den 7den Dec. is alhier bevestigd D. J. J. VAN SITTERT, van *Venhuizen* tot ons overgekomen, door D. M. J. RÖMER, deszelfs Schoonbroeder, Pred. te *Woerum en Wadwal*, bij vriendelijken affland van D. J. TER MAATEN, Pred. te *Nootdorp*. De Bevestiger predikte uit *Matth.* XXV: 13. *Zoo waakt dan; want gij weet den dag niet, noch de uure, in welke de zone des menſchen komen zal.* De Bevestigde deed des namiddags zijne intrede met

Hand. IV: 12. *En de zaligheid is in geenen anderen. Want daar is ook onder den hemel geenen anderen naam, die onder de menſchen gegeven is, door welken wij moeten zalig worden.*

LEIDEN EN NEDER-RHYNLAND.

LISSE. Onze waardige Leeraar de Wel Eerw. Heer J. C. FABIUS, beroepen zijnde naar de Gemeente van *Leerdam*, heeft op aandrang van alle zoo Burgerlijke als Kerkelijke Collegien, als op verzoek van zijne Gemeente zelve, voor deze beroepinge bedankt, en zich op den 14den dezer op nieuw aan dezelve verbonden, tot hare gevoelige blijdſchap, predikende bij deze gelegenheid over *Matth.* XXVIII: 20. *Ziet ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld. Amen!*

Van de beroepinge te *Voorhout* is den Correſpondens nog geen kennis gegeven. Dit zal dus tot de volgende maand moeten wachten.

KATWIJK AAN ZEE Vakant. Zie *Sept.* 1806.

NOORDWIJK AAN ZEE Vakant. Zie Nov. 1805.

GOUDA EN SCHOONHOVEN.

BERKENWOUDE EN DEN ACHTERBROEK Vakant. Zie Nov. 1806.

SCHIELAND.

ROTTERDAM. Den 24ſten Nov. is alhier door den groote Kerkenraad een twaalftal van Predikanten gemaakt, en zijn daarop geſteld

DD. B. VAN MARKEN, Predd. te *Hoorn*. A. DE VRIES, te *Enkhuijzen*. P. J. LAAN, te *Amersfoort*. M. JONGENEEL, te *Nijmegen*. J. P. SPRENGER VAN ELIK, te *Vlaardingen*. J. D. PIBBETS, te *Zwolle*. W. SCHINTZEL, te *Hillegondsberg*. B. J. VAN DER MEULEN, te *Haarlem*. F. PLEIJTE, te *Zierikzee*. J. C. VORSTMAN, te *Haarlem*. J. HEENK, te *Woerdrugge* en F. H. REPELIUS, te *Echteld*.

En daaruit den 26ſten Nov. dit zestal.

DD. M. JONGENEEL, B. VAN MARKEN, A. DE VRIES,

LIES, J. P. SPRENGER VAN EIJK, E. J. VAN DER ZULEN en J. C. VORSTMAN.

En daaruit den 28sten Nov. dit drietal.

DD. E. VAN MARKEN, J. C. VORSTMAN en A. DE LIES.

Welk drietal aan Heeren Wethouders gepresenterd zijnde, door dezelve voor Notificatie is aangenomen en de Kerkenraad gequalificeerd, om daar t eene beroepinge te doen.

En den 6 Dec. is daaruit beroepen D J. C. VORSTMAN, Bd. te *Haarlem*; welke beroepinge door Heen Wethouders terstond gunstig is geapprobeerd; och D. VORSTMAN heeft per Missive verklaard in moede zich verpligt gevonden te hebben, om oor de op hem uitgebragte beroeping te bedanken.

GORINCHEM.

GORINCHEM. Wij kunnen van hier met gegen berigten, dat onze gehele Gemeente op voorigt van HH. Commissarissen tot bevordering van rzelver Kerkelijke belangen, besloten heeft om t tractement van ieder harer Predikanten s'jaarts met honderd daalders te vermeerderen.

Daarop is alhier, ter vervulling van de openande Leeraarsplaats; den 3den Dec. door den rw. breeden Kerkenraad het volgende tatal van edikanten geformeerd, als

DD. J. BONTE, Predd. in *de Beemster*. D. C. N LEEUWEN VAN DUIVENBODE, te *Schoonhoven*. A. VELTMAN, te *Waardenburg en Neerrijnen*. P. SPRENGER VAN EIJK, te *Vlaardingen*. C. FORIN, te *Zwolle*. J. SLUITER, te *Zalt Bommel*. HABBEMA, te *Purmerent*. R. VAN DER KLOES, *Vuure en Dalem*. J. W. VAN IRHOVEN LEEMAN, *Bergen op den Zoom*. J. DAGEVOS, te *Blokland*. DIEPERINK, te *Hoornaar* en F. HAM, te *Hilversum*.

Uit dit tatal is vervolgens den 5den dit 6tal maakt:

DD. SLUITER, SPRENGER VAN RIJK, VELTMAN, VAN DER KLOES EN FORTUIN.

Zijnde daaruit op den 7den op het 3tal gebragt:

DD. SLUITER, VELTMAN EN SPRENGER VAN RIJK. Daar ondertusschen D. VELTMAN, te *Campen* beroepen is en dat beroep heeft aangenomen, zoo heeft de Vergadering in deszelfs plaats op het 3tal geplaatst D. VAN DER KLOES. — Uit welk 3tal den 23sten dezer beroepen is D. S. SLUITER, Pred. te *Zalt Bommel*.

WIJK den 20sten Nov. 1806. Hoe zeer wij ons ook gevleid hadden onze beroeping uitgebragt op den Wel Eerw. en zeer gel. Heer F. C. RYKAARS, Pred. te *Lopik en Cabauw*, met eenen gunstigen uitslag bekroond te zien, werden wij hier in eenigzins weder te leur gesteld, daar zijn Wel Eerw. ons den 6den Octob. l. l. berigtte, dat hij zich om meer dan eene reden verpligt gevonden had, om ons voor onze beroeping vriendelijk te bedanken.

Dit bragt ons dan weder in de noodzakelijkheid van een nieuw beroep te doen, waar toe wij op heden bij den anderen gekomen zijnde, in tegenwoordigheid van de Heeren Deputaten uit den *Heusdensche* ring, op het zestal geplaatst hebben

DD. G. SCHOONDERBEEK, resp. Predd. te *Otterlo*, DAGEVOS, te *Hoog Blokland*, A. TREPTERS, te *Loon op 't Zand*, J. DE BAUTER, in *'s Waal*, C. A. LEEMANS, te *Engelen* en P. VERHAGEN MEYMAN, te *Vlijmen*.

De drie eersten vervolgens op het drietal gebragt hebbende, hebben wij daar uit met eenparigheid van stemmen beroepen D. G. SCHOONDERBEEK, Pred. te *Otterlo*, in hope, dat deze onze op zijn Wel Eerw. andermaal uitgevallene keuze hem bewegen zal, als nu deze onze beroeping aan te nemen.

HEUSDEN Walsche Kerk. Op den 23sten Nov. heeft D. J. B. MOQUETTE zijn afscheidsrede alhier ge-

houden, hebbende tot Text genomen 2 *Cor.* VI: *Ende wij* [*als*] *mede arbeidende bidden* [*u*] *dat gij de genade Gods niet te vergeefs en ooght ontfangen hebben.*

De Kerkenraad overgegaan zijnde tot de vervulng dezer vacature, heeft uit een geformeerd drie-l, waarop gesteld zijn

DD. D. C. A. GRANDLIENARD, Predd. te *Harerwijk.* J. D. RIVOIRE, te *Veere* en J. L. BIZE, rop. te *Amsterdam.*

Met eenparige stemmen beroepen D. D. C. A. RANDLIENARD, Pred. te *Harderwijk*, welke dit eroep eenige dagen in beraad genomen heeft.

GORINCHEM. Vakant. Zie Octob. 1806.

HEUKELOM. Zie Sept. 1805.

VOORN EN PUTTEN.

HEENVLIET den 30sten Nov. Heden was voor eze Gemeente een zeer plegtige dag, daar onze ou-e en geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer B. ABRIJ, op eene alzins Godsdienstige wijze inhulgde onze Vrijvrouw, de Hoog Welgeboren Jonkrouwe CORNELIA GRAAFLAND, Vrijvrouw van de ooge Vrije Heerlijkheid *Heenvliet Koolwijks Polder enz. enz.* bij gelegenheid dat haar Hoog Welaborene den openbaren Godsdienst bijwoonde; e tekst was *Tit.* III: 1. *Vermaant haar dat zij en Overheden ende Machten onderdanig zijn, atze* [*haar*] *gehoorzaam zijn, datze tot alle oed werk bereit zijn.* De toevloed van Toehoorers was groot, en de stichting algemeen. Allerlieflijken van liefde, hoogachting en vreugde waren de pregtste tolken van dien wensch, dien elk *Heenlietsch* Burger in het harte voedt, dat deze Vrijrouwe een lang en gelukkig leven geniete, in are regering voorspoedig zij, en hare dagen in eflijkheden slijte!

NIEUWENHOORN den 30sten Nov. Heden orgen maakte onze geliefde Leeraar ons in zijne

Voorafspraak bekend, dat zijn Eerw. gedurende zijn verblijf te *Dordrecht*, (werwaards hij tot herstel zijner gezondheid voor eenige dagen vertrokken was) op den 22sten dezer eene wettige en eenparige beroeping ontvangen had naar de Gemeente van *Drumpt*; onder de Eerw. Classis van *Zaltbommel*, en dat zijn Eerw. na een rijp beraad, op gewigtige gronden zich verpligt gevonden had, dat beroep aan te nemen.

Hoe onverwacht en smartelijk ons dit berigt ook viel, zoo kunnen wij echter niet anders, als de redenen, die zijn Eerw. voornamelijk bewogen de roepstem naar *Drumpt* op te volgen, billijken en berusten in den weg der Voorzienigheid; hartelijk echter verblijden wij ons, dat wij, gedurende den winter zijn Eerw. nog mogen behouden, zijnde het zijn Eerw. voornemen, eerst in het Voorjaar te vertrekken. Dus

NIEUWENHOORN staat Vakant te worden.

BRIELLE den 7den Dec. Deze dag was voor onze Gemeente hoogstverblijdende. Onze nieuwberoepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. PAUW, van *Breda* tot ons overgekomen, werd plegtig onder ons ingezegend, door onzen waardigen Leeraar, den Wel Eerw. Heer J. S. VAN STAVEREN. De Bevestigde handelde over de waarde en voortreffelijkheid der Euangeliebediening, naar aanleiding van 1 *Cor.* III: 9a. *Want wij zijn Gods medearbeiders.* Terwijl de Bevestigde die bediening onder ons aanvaardde, met een Voorstel, hoe wij dat Euangelie tot onze zaligheid ontvangen, en ons naar derzelver heilzame voorschriften gedragen moesten, in eene Leerrede over *Jac.* I: 21*b.* —25. *Ontvangt met zachtmoedigheid het woord dat in* [*u*] *geplant wordt, het welk uwe zielen kan zalig maken.* —— *Maar die inziet in de volmaakte wet, die der vrijheid is, ende daar bij blijft, deze geen vergetelijk hoorder gewor-*

den

den zijnde, maar een dader des werks, deze [zegge ik,] *zal gelukzalig zijn in dit zijn doen.*

God zegene den Evangeliedienst van onze drie geachte Leeraars ter onzer volmaking voor de eeuwigheid!

RACKAGNE den 14den Dec. Heden werd onze beroepen Leeraar, D. J. D. SCHUURING, Proponder de Eerw. Classis van *Utrecht*, plegtig onder ons ingezegend door den Wel Eerw. Heer J. J. VAN STAVEREN, Veelgeacht Pred. te *Brielle*, en Dep. Cl. — De Bevestigde predikte over *Matth.* X: 32. *Een iegelijk dan die mij belijden zal voor de menschen, dien zal ik ook belijden voor mijnen Vader die in de hemelen* [*is.*] De oplegging der handen geschiedde door den Wel Eerw. Heer Bevestiger, en door D. G. VAN DUGTEREN, Pred. te *Oostvoorne*. Terwijl de Bevestigde nademiddag zijn Intrede hield over *Ephés.* III: 8. *Mij de allermindste onder alle de heilige is deze genade gegeven, om onder de Heidenen door het Evangelium te verkondigen den onnaspeurlijken rijkdom Christi.*

Deze voor ons zoo aangename dag wordde met de hengelijkste vruchten voor de Eeuwigheid achtervolgd.

BRIELLE Waalsche Kerk. Zie Maart 1806.

'S GRAVENHAGE.

WASSENAAR. Den 9den Nov. is onze beroepen Predikant, D. VAN TRICHT, alhier in den heiligen dienst bevestigd (bij vrijwillige afstand van D. CONRADI, Pred. te *Ter Heide*) door denzelfs Vader, de Wel Eerw. Heer C. VAN TRICHT, Pred. te *Leijden*, met 2 *Tim.* II: 1. *Gij dan, mijn zoone, wordt gesterkt in de genade die in Christo Jesu is.* En hij begon zijn Evangelieswerk onder ons, met 2 *Cor.* V: 19*b.* en 20. *Ende heeft het woord der verzoeninge in ons gelegt. Zoo zijn wij dan gezanten van Christi wege, als of God*

door ons bede: wij bidden van Christi wege, laat u met God verzoenen.

WOERDEN EN OVER-RHIJNLAND.

NIEUWVEEN. Na dat op den 21sten Nov. l. l. in tegenwoordigheid der Conſulenten Kerkelijk was ontſlagen van zijnen dienst in die Gemeente, D. E. J. VAN WESEL, werd zijn Eerw. op den 24sten Nov. op verzoek van D. H. STYNS, Pred. te *Zevenhoven*, als Gevolmagtigden van den Eerw. Kerkenraad van *Westbroek en Achttienhoven*, door Heeren Deputaten Claſſis van zijne betrekking op deze Claſſis ontſlagen. — Hier op deed zijn Eerw. den 30sten Nov. zijne Afſcheidsrede, met eene Leerrede over *Hebr.* II: 1. *Daarom moeten wij ons te meer houden aan het gene* [*van ons*] *gehoord is, opdat wij niet te eeniger tijd door enz vloeijen.*

God trekke met dezen zijnen dienaar op, en ſtelle hem in de Gemeente van *Westbroek en Achttienhoven* ten ruimen zegen, Hij zorge voor deze Gemeente. Dus

NIEUWVEEN Vakant.

Na bekomene handopening van de Wel Ed. Gr. Achtb. HH. Regeerders der Stad *Haarlem*, als Ambachtsheeren van deze plaats, tot het beroepingswerk, zoo worden de Heeren Proponenten verzocht hunne gaven alhier te laten hooren.

OUDSHOORN EN DE GNEPHOEK. Op den 7den Dec. l. l. was het voor onzen Leeraar M. VAN DER BURCH een blijde dag. Hij vierde de vervulling van zijnen 25 Jarigen predikdienst, bij herinnerde ons, hoe hij te *Rockangen* op den 2den Dec. 1781. bevestigd wierd, ruim 25 jaren oud door D. BUIJT; toen Predikant in den *Nieuwenhoorn*, nu te *Woerden*, die ook bij deeze plegtigheid tegenwoordig was.

Hij deed ons hooren, hoe hij daar na te *Maasland*, op den 26sten Jan. 1783. door zijnen reeds

over-

erleden boezemvriend D. J DE STOPPELAAR, en Pred. te *Schipluijden*, maar als Predikant te *Krinchem*, (helaas zoo vroeg geſtorven) bevestigd erd, terwijl hij laast alhier op den 21ſten Octob. '92. door D. HUIJZER, Pred. te *Langeraar* is gehuldigd geworden. D. VAN DER BURCH, leide n grondſlag *Exod.* XV: 2. *De HEERE is mijn ragt ende lied, en hij is mij tot hell geweest: eze is mijn God, daarom zal ik hem eene lieflijke wooninge maken, hij is mijnes vaders God laarom zal ik hem verheffen.*

En daar, gelijk bij zulk eene plegtigheid meest altoos plaats vind, de ſchare zijner Toehoorders zeer groot was; waaronder een zestal Predikanten, zoo was zeeker de wensch van zijn hart, de wensch der meesten. God ſtelle hem nog eenige jaren ten nutte van zijn kerk voor rijk en arm, jong en oud, bijzonder in deze aanzienlijke en zo begeerlijke Standplaats.

Vooraf werd gezongen *Pſ.* LXXI: 4, 5. Na het Gebed *Pſ.* CXVIII: 7. Bij het einde der verklaring der Tekstwoorden en der leeringen daar uit voortvloeijende *Pſ.* LXXI: 12. op het einde *Pſ.* LXXII: 11.

ZWAMMERDAM den 15den Dec. Opgewekt ook door het voorbeeld van andere Gemeenten, kunnen wij niet langer nalaten te berigten, dat ſints ruim anderhalf jaar de luſt tot het Godsdienſtig Gezang, en de beoefening daarvan in deze onze niet groote Gemeente bij uitſtek groot is. Reeds verleden jaar bragt men hier een geregeld Zang-Gezelſchap bij één, welks Leden zich vlijtig oefenden in 't zingen van Pſalmen met de 4 ſtemmen, en der *Liederen voor den Huiſelijken Godsdienſt*: dan, wij maakten hier ook eene Godsdienſtige oefening van door in den Winterijd des avonds, ook met de Gemeente openlijk in de Kerk uitgekozene Pſalmen met de 4 ſtemmen, benevens gem.

Liederen aantoheffen. Ook vooral op de Feestdagen zongen wij op deze wijze. — Onze geliefde Leeraar HILVERGIETER HOOGSTAD dit werk aanmoedigende, ging ons dan telkens ſtichtelijk voor door tuſſchengevoegde gepaste aanſpraken, aanmerkingen en opwekkingen uit de gezongen Pſalmen en Liederen afgeleid. Groot was ſteeds 't getal der deelnemers in deze onze Godsdienſtoeffening, benevens de orde en eerbied, en elk keerde ſteeds wel voldaan naar zijne woning. — Dit goede begin zetten wij nu in dezen Wintertijd voort, terwijl wij onzen Heer danken, die ons alhans in dit opzigt ten voorbeelde ſtellen wilde voor onze medebelijderen, en onzen lust opwekte tot zulk een voornaam gedeelte van den openlijken eerdienst; te meer, daar wij door zulk een nuttige tijdbeſteding merkelijk nu zijn voorbereid voor de aanſtaande invoering der *Evangeliſche Gezangen*.

BUUREN.

BEUSICHEM den 22ſten Sept. Op heden is de Kerkenraad overgegaan tot het maken van een zestal van Predd. en Propp. ter ſpoedige vervulling der Vakature, veroorzaakt door het vertrek van onzen waardigen Leeraar D. G. VAN DUIJL, naar *'s Hoogeveen*, waarop geplaatst zijn:

DD. C. WIJS, Predd. te *Leeruam*, PLUIJGERS, te *Driebergen*. M. TIMMERS, te *Doeyeen en Genderen*. H. ELZER en E. P. C. CREMER, Propp. onder het Eerw. Claſſis van *Amſterdam*.

Waar uit te gelijker tijd geformeerd is, het navolgend drietal:

DD. C. WIJS, H. ELZER en E. P. C. CREMER.

En is daaruit op den volgenden dag, door daar toe behoorlijk opgeroepene mans Ledematen en den Kerkenraad met meerderheid van ſtemmen beroepen D. H. ELZER, die deze beroeping aanſtonds volvaardig heeft aangenomen.

LEERDAM den 24den Nov. D. J. J. VAN SIN-

TERT

ET voor de op hem uitgebragte beroeping tot eraar dezer Gemeente, vriendelijk bedankt hebide, is de Kerkenraad wederom overgegaan tot doen van een beroep; en heeft daartoe alvos het navolgend zestal van Predikanten geforerd:

DD. J. C. FABIUS, Predd. te *Lisse*. E. REGEMAN, *Emenes Binnen*. J. J. H VAN HENGEL, te *Heemde*. D. INDEWIJ, te *Werkhoven*. T. M. VAN GULN, te *Druten* en A. SCHOTSMAN, te *Giesen Oudrk*.

De drie eerste op het drietal geplaatst zijnde, daaruit met éénparige stemmen beroepen D. J. FABIUS, Pred. te *Lisse*, welke beroeping, gelijk twee voorgaande, aan zijne Excell. den Minisr van Financien, van zijne Majesteit den Koning n *Holland*, ter approbatie aangeboden — en delve verkregen hebbende, toegezonden is aan den roepenen, die wederom, na eenige dagen van raad, daar voor per Missive vriendelijk bedankt eft, zoo dat

LEERDAM nog vakant blijft.

BEUSICHEM den 25sten Nov. Heden de Class van *Buuren*, op verzoek van den Kerkenraad er Gemeente, aldaar extraordinair vergaderd zijn, verzocht D. H. VAN WOUDENBERG, Pred. te *ulenborg*, namens denzelven, approbatie op de edane beroeping, uitgebragt op den Proponent . ELZER: welk verzoek na examinatie der daarbe behoorende stukken, zonder bedenking werd oegestaan. En is in die zelfde Vergadering, in egenwoordigheid van den Hoog Eerw. en zeer el. Heer Deputatus Sijnod. *Zuidh*. J. RUSSING, le Prop. voorn. door Dr J. WALLER, Pred. te *Zijlervald*, met alle naauwkeurigheid onderzocht in lle de Godsdienstwaarheden, tot een Examen peemptoir, vereischt wordende; hebbende alvorens loorslaande proeven gegeven, zoo van zijne bekwaam-

kwaamheid voor den predikſtoel, als van zijne ervarenheid in de Hebreeuwſche en Griekſche taal; zijnde de Proefteksr 1 *Petr.* III: 8. En is na het afloopen van het een ander, door den Præſes namens de Vergadering, den Examinator voor zijne genomene moeite dank gezegd en de geëxamineerde, onder zegenbede aan de Gemeente van *Beuſichem* toegewezen.

BEUSICHEM den 14den Dec. Wij hadden op dezen dag het genoegen onzen beroepenen Leeraar onder ons te hooren inzegenen, door den naburigen Leeraar van *Zoelmond* D. W. L. VAN MEURS, ten grondſlag zijner Leerrede hebbende 1 *Theſſ.* V: 12, 13. *Ende wij bidden u, broeders, erkent de gene die onder u arbeiden, ende uwe voorſtanders zijn in den Heere, ende u vermanen: Ende achtſe zeer veel in liefde om haares werks wille. Zijt vreedſaam onder malkanderen.* De bij deze plegtigheid tegenwoordig zijnde Predikanten, die mede de handen opgelegd hebben, waren DD. BURGER, MONHEMIUS, AKERSLOOT, BENGEN en WIEGMINK. reſp. Predd. te *Buuren*, *Buurmalſen*, *Asch*, *Houten* en *Oud Loosdrecht*. De bevestigde hield zijn eerſte Leerrede over 2 *Cor.* III: 5*b*. *Maar onze bekwaamheid is uit God.*

Het werk van dezen gunſchen dag liep naar wensch af. — God drukke er het zegel zijner goedkeuring op, en make onzen Leeraar bekwaam om ons door zijne prediking voor den Hemel te vormen!

B R E D A.

BREDA. Den 20ſten Nov. 1806. is bij den grooten Kerkenraad der Nederduitſche Gemeente uit een gros en 12tal, gemaakt het volgend zestal.

DD. KIST, Predd. te *Bommel*. SPRENGER VAN EIJK, te *Vlaardingen*. VAN WEZEL, te *Nieuwveen*. LENS, te *Voorhout*. VAN DEN HAMME, te *Nijkerk aan de Veluwe* en MEIJER, te *Almkerk*.

En daaruit dit drietal.

DD.

DD. KIST, SPRENGER VAN RIJK EN LENS.
En is daaruit beroepen D. SPRENGER VAN RIJK; ich die na kort beraad beleefdelijk bedankt heeft.

BREDA. Den 8sten Dec. 1806. Is door den ooie Kerkenraad der Nederduitsche Gemeente edert uit een gros en 12tal gemaakt dit zestal:
DD. WOESTHOFF, Predd. te *Alkmaar*. PRILLE-TZ, te *'s Gravenmoer*. VAN DEN HAMME, te *Nijerk op de Veluwe*. LENS, te *Voorhout*. JUNG, in *udenbosch* en MEIJER, te *Almkerk*.
En dit drietal:
DD. WOESTHOF, VAN DEN HAMME EN LENS.
En daaruit beroepen D. WOESTHOF, die dit beoep heeft in beraad genomen.

BREDA Walsche Kerk. Het is met de innigste reugde, dat wij berigten kunnen, dat onze, met et hoogste regt, alhier zoo beminde als geachte ongste Leeraar, D. J. H. TEN OEVER, voor de oem, te *Vlissingen*, den 5den Dec. 1806, uitgeragte beroeping, beleefdelijk bedankt heeft, na ezelve eenige dagen te hebben in beraad genoen. Naauwelijks was dit beroep door zijn Wel Eerw. op den 10den Dec. aan den Kerkenraad, n de Leden der Kerkelijke Commissie van deze Gemeente, en vervolgens in het openbaar op den 4den dezelfde maand, der Gemeente zelve bekend emaakt, of, niet alleen de twee gemelde ligchaen, maar ook een aantal bijzondere Ledematen, oo der Nederduitsche als Walsche Gemeente alier, spanden alle hunne krachten in, ten einde len beroepen Leeraar te bewegen, om bij ons te lijven, en zulks, dank zij den Heere zijner Kere, met dat voor ons zoo gelukkig gevolg, dat ijn Wel Eerw. ons uit onze pijnigende onzekerheid en vreeze van eenen, zoo alleszins waardigen eeraar, te verliezen, wilde redden, door, en an den Kerkenraad, en aan de Leden van gemelde commissie te verklaren, dat hij niet van zich had kun-

kunnen verkrijgen, om, niettegenstaande uitdrukkende en vereerende aanbiedingen, eene Gemeente, welke hem waard geworden was, en van welke hij zoo vele teekenen van liefde en achting bleef ondervinden, vooral in deze omstandigheden van tijden, te verlaten; welk ten gevolge, zijn Wel Eerw. zich dan ook, den 21sten daar aan volgende, op nieuw aan deze Gemeente verbonden heeft, door eene fierlijke, doorwrochte, en op de omstandigheid toepasselijk gemaakte Leerrede, over *Hebr.* XIII: 8. *Jezus Christus is gisteren ende heden dezelve ende in der eeuwigheid.*

Komt het met de algemeene belangen der Walsche Kerk in *Nederland*, en met die van onzen, op nieuw zich aan ons gewijd hebbende Leeraar, over een, is onze zielewensch, dat zijn Eerw. nog lange onder ons zijne uitmuntende talenten, ter uitbreiding van het rijk van waarheid, *godsdienst* en deugd, blijve besteden, en den rijkste *Zaangeliezegen*, op zijnen arbeid inoogsten, onder de blijkbaarste teekenen der hooge goedkeuring van zijnen grooten Zender, zoo, dat hem zijne gedane keuze nimmer berouwe.

CHAAM EN SNYDERS CHAAM Vakant. Zie Meij 1805.

NOORD-HOLLAND.

ALKMAAR.

ST. MAARTEN. Den 26sten Octob. l. l. was voor deze Gemeente een aangename dag, daar zij het genoegen had (na de treurige dagen van Sept. 1799, in welke deze plaats zoo bijzonder de rampen des oorlogs heeft moeten gevoelen, en waar door ons Kerkgebouw voor den Godsdienst gansch en al onbruikbaar werd) in het namiddag uur van denzelven voor 't eerst een openbaren Godsdienst binnen het herstelde gebouw mogt waarnemen en verrigten. Eene gebeurtenis, waarvan zij

zich

n opgewekt vinde den weetgierigen Lezer
nis te geven, met dankbetuiging aan alle die
rdige Gemeenten en Godsdienstvrienden, welke
lmoedig tot herſtel van dit Kerkgebouw het
ne hebben bijgedragen.

Ter oofd zijnde van een gewonen Leeraar, nam
Wel Eerw. Heer A. GREIDANUS, Pred. te *Zuid-*
po, en Conſulent dezer Gemeente, daartoe door
n Kerkeraad alhier vriendelijk aangezocht, de
gtige Inwijding op zich, en deed voor eene ver-
tende menigte, van onderſcheidene plaatſen her-
ards zamengevloeid, een gepaſt voorſtel uit
alm XCVI: 8, 9a. *Geeft den HEERE de eere*
nes Naams, brengt offer, ende komt in zijne
orhoven. Aanbid den HEERE in de heerlijk-
id zijnes heiligdoms. Het gewigt van den open-
ren Godsdienst tot het hoofdonderwerp zijner
errede makende; welke buitengewone plegtig-
id tot algemeen genoegen is volvoerd geworden.
ermaal deed zich een aangenaam en opwekkend
almgezang hooren, bij den aanvang uit *Psalm*
II: 7, 8, 9. na het Gebed *Psalm* CXIII: 1, 2, 3.
j den overgang tot het toepaſſelijk gedeelte der
eerrede *Psalm* CVI: 1, 2, 3. en ten ſlot werd *Ps.*
CVI: 6 en 7 gezongen.

Mogt zich alzoo deze Gemeente regmatig ver-
ugen bij deze zoo plegtige gelegenheid, niet
inder groot zal hare blijdſchap zijn, als zij ein-
elijk het genoegen zal mogen ſmaken, dat de in
werk geſtelde pogingen om in vereeniging met
et naburig vakante *Valkoog*, onder gunſtige ap-
robatie van het daartoe ontworpen plan door het
epart. Beſtuur van *Holland*, dat gevolg mogen
ebben, dat zij met een gewonen Herder en Leer-
ar zullen voorzien zijn, waarnaar zij met een reik-
alzend verlangen uitziet. Verder wenſchende,
erblijd te worden met ingezamelde liefdegaven van
emeenten onder het reſſort der Noordholl. Sy-

node

node, welke nevens andere ook blijken zouden willen geven van hare bereidvaardigheid tot medewerking in het herstel van deze zoo uitgeputte Gemeente.

SCHERMERHORN den 4den Dec. Onze geliefde Leeraar, D. W. VAN VLOTEN, wiens bijna driejarige Euangeliedienst ons zeer aangenaam was, heeft zich tot onze droefheid verpligt gevonden, eene beroeping in de groote Gemeente van *Katwijk aan Zee* op hem uitgebragt, te moeten aannemen, Zoo dat

SCHERMERHORN staat Vakant te worden.

GRAFT. Op den 6den Dec. is te *Rotterdam* aan een verval van krachten overleden, de Wel Eerw. Heer C. KLAARBOUT, zedert den 2den Junij 1782 rustend Pred. van *Graft*. Zijn Wel Eerw. was te *Amsterdam* geboren, den 3den Junij 1728, van brave deftige Ouders, zijnde geweest C. C. KLAARBOUT, en Vrouwe ANNA KLINKHAMER. Na dat zijn Wel Eerw. te *Utrecht* had gestudeerd, en met volle ruimte tot den openbaren Predikdienst was toegelaten, werd zijn Wel Eerw. den 20sten Nov. 1757 te *Graft* bevestigd door den Wel Eerw. Heer J. RAMPEN, toen Pred. te *Wieringerwaard*; 24 jaren en 6 maanden besteedde hij met allen ijver en getrouwheid zijne krachten in 's Heeren dienst. Deszelfs zegen achtervolgde dien arbeid van tijd tot tijd. Ligchaamszwakheden beletteden dien Godsknecht in de verdere volvoering; zoo dat hij, hoe ongaarne ook, van zijnen dienst moest afzien, en eindelijk is hij met volle ruimte en reikhalzend verlangen naar de komst van zijnen Verlosser, de eeuwige zaligheid ingegaan, in den ouderdom van 78 jaren en 6 maanden. Zijn Wel Eerw. is gehuwd geweest met Vrouwe SARA MAGDALENA MANGER, oudste Dochter van den Wel Eerw Heer J. P. MANGER, Pred. in *'s Hage*, en Vrouwe SARA ELIZABETH MEINERSHAGEN.

Zijn

Zijn Wel Eerw. laat één Dochter na, die het rlies van haren Vader hartelijk betreurt, en te tterdam in den Echt leeft met den Heer E. E. ERSCHIE.

Onze geliefde Leeraar H. TENKINK, dacht he-n, den 14den Dec. aan dit ſterfgeval, ons h t t godvruchtig beſtaan en gedrag van dezen on-n voormaligen Leeraar ſchetſende in eene Leer-de over *Phil.* I:21. *Want het leven is mij Chris-s, ende het ſterven is mij gewin.* en verder tot nkbare nagedachtenis en navolging van het voor-eld van den braven KLAARBOUT opwekkende.

CALLANTSOOG Vakant. Zie Nov. 1806.

HARINGHUISEN Vakant. Zie Julij 1806.

ST. MAARTEN EN VALKOOG. Zie hier ven.

HAARLEM.

HAARLEM den 21ſten Dec. Onze hartelijk liefde en dierbare Leeraar, D. J. C. VORSTMAN, tving voor eenige dagen een beroeping naar *Rot-dam.* Wij beproefden allen mogelijke liefdedrang zijn Wel Eerw. om dezelve af te ſnaan, en bij s zijnen zoo nuttigen Evangeliedienst te blijven ortzetten; en God heeft onze zuchtingen ver-ord. Na rijp geraad heeft zijn Eerw. in 's Hee-1 vroeze beſloten voor die beroeping te bedan-1, en heden avond hadden wij het onuitſpreke-t genoegen, dat zijn Eerw. zich weder op nieuw 1 ons verbond om naar aanleiding van 2 *Cor.* I: 5. *Een medewerker onzer blijdſchap* te blij-1, waartoe wij hartgrondig wenſchen dat zijn rustwerk onder ons nog lange en nadrukkelijk zegend worde.

OOSTZAANDAM. Den 2den Nov. l. l. heeft ze zeer geliefde Leeraar, D. J. W. C. TENCKINCK, ens predikbeurt juist 's voormiddags inviel, op endelijk verzoek van den Eerw. grooten Ker-raad, aan den last der Hoog Eerw. Synodus

van *Noordholland* voldaan, door de aanstaande invoering van het Euangelisch Gezangboek, voor de Hervormde Nederduitsche Kerken in ons Vaderland, bekend te maken, en die Gezangen aan te prijzen, met eene opzettelijk daartoe ingerigte Kerkelijke Redevoering; naar aanleiding van *Col.* III: 16. *Het woord Christi woone rijkelijk in u in alle wijsheid: Leert ende vermaant malkanderen, met psalmen ende lofzangen, ende geestelijke liedekens, zingende den Heere met aangenaamheid in uw' harte.* Welke opwekkingsrede met algemeen genoegen aangehoord, en, tot onze blijdschap door zijn Wel Eerw. reeds in het licht gegeven is.

Uit de NB. aan het einde der Aanteekeningen, achter de Redevoering geplaatst, zal de Lezer zien, dat onze Gemeente reeds werkzaam is, om zich te oefenen in het zingen van die Gezangen, die niet op Psalmwijzen gesteld zijn, en *dat dit*, onder het geleide van onzen bekwamen Voorzanger, met het beste gevolg geschiedt, weshalven wij mogen verwachten, dat bij de dadelijke invoering van die Gezangen, de Gemeente zelve, altans meerendeels, zonder moeite of verwarring zal kunnen zingen.

HAARLEM Vakant. Zie Sept. 1796.

KOOG staat Vakant te worden. Zie Junij 1806. 't Naberigt.

HOORN.

URZEM den 2den Nov. De Wel Eerw. Heer P. W. PRINS, onze geliefde Leeraar, van hier naar *Landsmeer* beroepen, heeft heden nadenmiddag deze Gemeente plegtig en zegenende vaarwel gezegd; predikende over Paulus woorden, *Phil.* I: 9—11. *Ende dit bidde ik* [*God,*] *dat uwe liefde noch meer ende meer overvloedig worde in erkentenisse, ende alle gevoelen: Op dat gij beproeven de dingen die* [*daar van*] *verschillen, opdat gij*

gij opgegt zijt, ende zonder aanstoot te geven; tot den dag Christi: Vervuld met vruchten der gerechtigheid, die door Jezum Christum zijn tot heerlijkheid des Vaders. Dus

URZEM Vakant.

ENKHUIZEN.

VENHUIZEN den 23sten Nov. Heden heeft onze geliefde Herder en Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. J. VAN SITTERT, van hier naar *Zoetermeer* beroepen, een zegenend affcheid genomen, leggende tot eenen grondflag zijner verhandeling 2 *Cor.* V: 10. *Want wij alle moeten geopenbaard worden voor den Regterstoel Christi, opdat een iegelijk wegdrage het gene door het lighaam* [geschied,] *na dat hij gedaan heeft, het zij goed, het zij kwaad.* Wij betreuren met reden het verlies van den waardigen man, en moeten tot ons leedwezen berigten dat

VENHUIZEN Vakant is.

EDAM.

EDAM. Alzoo D. J. GELDERLOOSEN door Heeren Burgemeesteren vervallen verklaard is van de Rectorsplaats der Latijnsche School, en door den grooten Kerkenraad als Predikar van *Volendam* gedimitteerd; — zoo worden Proponenten en Predikanten buiten vaste bediening uitgenodigd, naardien men ter vervulling van die beide posten allen magelijken spoed zal maken, en, zulks begeerende, nader onderrigting bekomen kan bij het Ministerie te *Edam*.

PURMERLAND Vakant. Zie Nov. 1806.

ZUIDERWOUDE Vakant. Zie Julij 1805.

ZEELAND.

WALCHEREN.

BEKERKE Vakant. Zie Nov. 1806.

MELIS EN MARIENKERKE Vakant. Zie Nov. 1806.

ARNEMUIDEN ſtaat Vakant te worden. Zie Oct. 1806.

BRESKENS ſtaat Vakant te worden. Zie Maart 1806.

IZENDIJKE. Zie Maart 1806.

VLISSINGEN Walſche Kerk Vakant. Zie Dec. 1803.

RETRANCHEMENT Vakant. Zie Sept. 1797.

MIDDELBURG Eng. Kerk. Zie Aug. 1797.

WATERLAND Vakant. Zie Junij 1797.

PHILIPPINE Vakant. Zie Nov. 1796.

AARDENBURG Walſche Kerk Vakant. Zie Nov. 1796.

OOSTBURG Walſche Kerk Vak. Zie Jan. 1796.

SAS VAN GENT Walſche Kerk Vakant. Zie Meij 1793.

SAS VAN GENT Vakant. Zie Nov. 1793.

EEDE Vakant Zie Maart 1798.

CADZAND Walſche Kerk Vakant. Zie Maart 1798.

SCHOUWEN EN DUIVELAND.

ZIERIKZEE Walſche Kerk. Op den 30ſten Nov. l. l. is alhier bevéstigd onze beroepene Leeraar D. J. B. MOQUETTE, door deszelfs Ambtgenoot D. N. H. HARTMAN, met de vermaning van Paulus, 1 *Tim.* IV: 16. *Hebt acht op u zelven, ende op de leere: volhart in dezen. Want dat doende zult gij ende u zelven behouden, ende die u hooren.* — De Bevestigde heeft 's namiddags zijne Intrede onder ons gedaan, met de bede van David, *Psalm* CXLIII: 10a. *Leert mij uw welbehagen doen.*

HAAMSTEDE Vakant. Zie Junij 1806.

ZONNEMAIR Vakant. Zie Sept. 1805.

ZUID-BEVELAND.

De Correspondens is door den ondergeteekenden verzogt, dit volgend berigt in de Boekzaal voor Dec. te plaatſen:

GOES

GOES den 16den Novemb. Deze dag, volgens Classicaal besluit bestemd zijnde, om in alle de Gemeenten tot deze Classis behorende, de Euangelische Gezangen in eene opzettelijke Leerreden, ten volke aanteprijzen, hadden wij het genoegen heden avond dit werk voor eene aanzienelijke, maar plegtig en schoon te hooren verrigten door onzen waardigen op een na jongsten Leeraar D. C. COLMSCHATE, wien hetzelve volgens de reeds zijner dag-ordening was opgedragen, daar de Eerw. Kerkenraad den Avond Godsdienst, als het geschiktste, voor deze plegtigheid bepaald had. Zijn Eerw. leide ten grondslag zijner Leerreden *Ps.* CL: 6. *Alles wat adem heeft love den HEERE. Halelu-Jah.* En betoogde, na eene korte opheldering dier woorden, onze verpligting, om God, vooral ook met Gezang te verheerlijken, tevens kragtig aantoonende, op welke wijze onze Godsverheerlijking behoort ingerigt te wezen, zal zij waarlijk tot zijne eer, en onzen troost en gelukzaligheid uitloopen; terwijl daarna, op die gelegde gronden, het Euangelisch Gezang, en de Liederen, welke thans daartoe vervaardigd zijn, doeltreffend, ernstig en hartelijk der Gemeente werden aangeprezen. In dit laatste deel zijner Redevoering, ter geschikter plaatse, verzocht de Redenaar het hier bestaande Zang-Gezelschap, om vergezeld van het Orgel, eenige daartoe uitgekozene Liederen ten proeve aante heffen. Aan dit verzoek werd zoo voortreffelijk voldaan, dat een aantal hoorders daardoor, opgewekt en getrokken werden, om, in kennelijk gevoel des harten, zich met de zangers te vereenigen; terwijl de zwijgende meestal waren opgetogen over de uitwerking welke deze proef te wege bragt. Even hetzelfde had plaats na geeindigden Godsdienst, en met hetzelfde gevolg. Wij behoeven er dus naauwelijks bijtevoegen, dat deze

plegtigheid onder ons tot groot genoegen en ſtichting van het grootſte aantal der Gemeente is afgeloopen; ook hebben wij gegronde hope, dat door de pogingen van het verdienſtelijk Zang-Gezelſchap, zoo even gemeld, de luſt tot Godverheerlijkend zingen meer en meer onder ons opgewekt, en alzoo ook aan het doel der invoering van de Euangeliſche Gezangen aangenaam zal beantwoord worden.

Uit naam en last des Eerw. Kerkenraads der Nederduitſche Hervormde Gemeente te *Goes*.

J. DE KANTER, *Syn. h. t. Praeſes.*

ELLEWOUTSDIJK. Volgens een berigt, den Correspondens medegedeeld den 10den Dec. door den Wel Eerw. Heer J. A. ANOSI, Pred. te *Borſſelen*, is er onder zijn beſtuur den 27ſten Sept. een zeſtal gemaakt, waarop ſtonden de Wel Eerw. Heeren:

DD. Z. MEILING, Prop. onder de Eerw. Claſſis van *Bentheim*, den noodhulpdienſt voor het Miniſterie te *Dort* waarnemende, J. A. ANOSI, Predd. te *Borſſelen*. D. VAN BASSELAAR, te *Heinkeszand*. J. ROMPACH, te *Waalwijk*. D. A. BUIT, te *Niſſe* en J. BERKERS, te *'s Heer Arentskerke*.

De drie eerſte zijn op het drietal geplaatst, en daaruit is eenparig beroepen de Prop. Z. MEILING; die na eenige weken dit beroep heeft aangenomen.

'T FORTH te BATH. Het Wel Ed. en Wel Eerw. Colleg. Qualif. alhier, heeft onder het Beſtuur van den Wel Eerw. Heer C. VAN DEN BRINK, Pred. te *Krabbendijke*, op den 18den Dec. dit grootal van Predikanten gemaakt:

DD. W. DE KONING, te *Terſeke*. C. VAN DEN BRINK, te *Krabbendijke*. J. DE KUIJSER, te *Schore en Vlake*. R. SCHOUTEN, te *Aſſem en Maare*. J. DE LEPELAAR, te *Waarden*. G. H. GEERSMEIJER, te *Kruiningen*. Q. VAN NOUHUIS, te *Oſſendrecht*. C. VAN EM-

ENGELEN, te *Waverveen*. J. BOLDERMAN, te *Biesselingen*. A. W. ECHTER, te *Wisselkerke*. P PICKÉ, te *Goes* en B. P. S, A. VRIESEKOLK, te *'s Heerenhoek*.

Uit dit grosis het volgend drietal geformeerd:

DD. C. VAN ENGELEN, W. DE KÖNING en C. VAN DEN BRINK.

Waaruit beroepen is D. C. VAN ENGELEN, te *Waverveen*.

THOLEN EN BERGEN OP DEN ZOOM.

STAND DAAR BUITEN den 16den Nov Onze veel geliefde Leeraar D. SWALUE met eenparigheid van ſtemmen naar de aanzienlijke Gemeente van *Numansdorp* (gezegd *de Buitenſluis*) onder de Claſſis van *Dordrecht* beroepen en dit beroep politiek en Kerkelijk geapprobeerd zijnde, heeft zich, ſchoon voor twee andere beroepingen in dit jaar bedankt hebbende, nu evenwel na eenige dagen van beraad verpligt gevonden, om deze beroeping aantenemen, waarvan wij kennis kregen den 23ſten daaraan volgende bij het ſlot van zijn Eerw. Leerreden des morgens naar aanleiding van 2 *Tim.* IV: 21*a*. *Benaarſtig u voor den winter te komen*: welk aanſtaand vertrek van onzen Leeraar, wiens dienst ons aangenaam en nuttig was, hier algemeene droefheid verwekt.

THOLEN den 23ſten Nov. Heden hadden wij het genoegen, dat onze oudſte Leeraar D. F. H. WELMAN, zijnen nieuwen Ambtgenoot den Wel Eerw. zeer gel. Heer N. VAN RIJSSEL, van *Arnemuiden* tot ons overgekomen, in de H. bediening onder ons bevestigd heeft met eene Leerrede over 1 *Cor.* III: 9*a*. *Want wij zijn Gods medearbeiders*. Des namiddags aanvaardde onze nieuwe Leeraar het dienstwerk onder ons, predikende voor eene talrijke ſchaar, gedeeltelijk ook van elders opgekomen, over de woorden van Paulus *Rom.* I: 16. *Want ik ſchame mij des Euangeliums*, enz. God

geve, dat wij ons lang in den dienst onzer Leeraaren verheugen, en dezelve eenen rijken zegen onder ons bearbeiden mogen.

OUD VOSSEMEER Vakant. Zie Julij 1806.

STEENBERGEN Vakant. Zie Junij 1806.

U T R E C H T.

U T R E C H T.

MIJDRECHT. Van hier is verzuimd te melden, dat onze naar *Edam* vertrokken geliefde en ons lief hebbende Leeraar D. C. VAN DER VEN op den 2den Nov. l. l. onder veel aandoening van Spreker en Hoorders een allerliefderijkst affcheid van deze Gemeente genomen heeft met eene Leerrede naar *Rom.* XV: 13. *De God nu der hoope vervulle ulieden met alle blijdschap en vrede in het gelooven, op dat gij overvloedig moogt zijn in de hoope, door de kragt des Heiligen Geestes.*

Wij wenschen dat die God der hoope ook hem met overvloedige blijdschap vervulle, ook in zijne nieuwe Gemeente. Ons aangaande, wij betreuren zijn gemis; zijn aandenken zal bij ons lang levendig en zegenend zijn.

De Kerkenraad dezer Gemeente, om zelfs voor het vertrek van D. C VAN DER VEN, de Vakature (zo mogelijk) te vervullen, vrijheid verkregen hebbende, heeft reeds tweemalen daartoe pogingen gedaan, na herhaalde bekomene handopening van en wegens den Doorluchtigen Proost en Archidiacon der Kerke *St. Johans* te *Utrecht*, en in tegenwoordigheid van DD. A. CAMPEN, V. D. M. te *Cudelstaart* en E. L. DE BRUIJN, V. D. M. te *Wilnis en Oudhuizen* als Consulenten; hebbende eerst den 26sten Sept. l. l. op het 12tal gebragt

DD. H. R. SCHUTTE REPELIUS, Predd. te *Cockengen en de Haar*. L. G. PIETERSON, te *Kerkwerve*. J. STORLENBRAIJER, te *Camerik*. C. KLINKENBERG, te *Sluijpwijk*. J. A. WILDEMAN, te *Waddinxveen*.

. VAN DEN IJSSEL, te *Linſchoten*. H. VAN BORK, *Wormerveer*. E. L. DE BRUIJN, te *Wilnis en dhuijſen*. S. TIMMERMAN HUBERT, te *Watergang*. CAMPEN, te *Cudelſtaart*. G. DUIJTSCH, te *Hem* J. PRINS, te *Ede*.

Op het 6tal.

DD. SCHUTTE REPELIUS, STOELENDRAIJER, VAN N IJSSEL, DE BRUIJN, TIMMERMAN HUBERT en INKENBERG.

Op het 3tal:

DD. STOELENDRAIJER, SCHUTTE REPELIUS en VAN N IJSSEL. Waaruit door het lot gedespicieerd td D. H. R. SCHUTTE REPELIUS, V. D. M. te *ckengen en de Haar*, welke dispectie geapproerd zijnde van wegen den Proost en Archidiap voornoemd, den 28ſten Sept. in eene beroeping randerd werd. Dan, de beroepene heeft na nige dagen beraad beleefdelijk bedankt.

Vervolgens werden den 19den Octob. l. l. op het tal geſteld:

DD. W. MOILIVES, Predd. te *Harmelen*. S. MUNNDAM, te *Muijden*. G E. DE COCK, aan *de Bilt*. H. NAHUIS, te *Seist*. H. VAN BORK, te *Wormerer*. J. STOELENDRAIJER, te *Camerik*. C. A. VAN N IJSSEL, te *Linſchoten*. E. L. DE BRUIJN, te *Vilnis en Oudhuijſen*. R. VAN OOSTERHOUT, te *hcoude*. A. CAMPEN, te *Kudelſtaart*. G. DUIJTSCH, *Hem* en A. SIMONS, te *Thamen aan den Uithoorn*.

Op het 6tal.

DD. MOILIVES, DE COCK, VAN BORK, VAN DEN SSEL, VAN OOSTERHOUT en DUIJTSCH.

Op het drietal.

DD. MOILIVES, DE COCK en VAN DEN IJSSEL. Gespicieerd en na geapprobeerd te zijn, gelijk als de vorige despectie, beroepen den 21ſten Octob. iet algemeene ſtemmen D. W. MAILIVES, V. D. M. *Harmelen*, dan welke mede na eenige dagen

betaad, deze beroeping heeft van de hand gewezen; zoo dat wij moeten blijven, melden

MIJDRECHT Vakant.

TER AA. Den 2den Nov. l. l. heeft onze achtingwaardige Leeraar, de Wel Eerw Heer C. S. VAN TRICHT, van hier beroepen naar de Gemeente te *Waasenaar*, een liefderijk en zegenend affcheid genomen met de betuiging van Paulus, *Hand.* XX: 32. *Ende nu, broeders, ik beveele u Gode ende den woorde zijner genade: die machtig is [u] op te bouwen, ende u een erfdeel te geven onder alle de geheiligde.* Zoo dat

TER AA Vakant is.

ZEGVELD Vakant. Zie Nov. 1806.

AMERSFOORT.

BUNSCHOTEN den 9den Nov. 1806. Heden was het voor ons (schoon eenigen tijd verwachtende) doch onaangenaamst oogenblik. Onze waardige, veelgeliefde en allezins brave Leeraar, de Wel Eerw. en zeer gel. Heer G. D. ZWANENBURG, dewelke ruim negentien maanden als gewoon Herder onder ons gearbeid heeft: nam van ons een liefderijk en allerleerzaamst affcheid, na de verklaring afgelegd te hebben over de veelbetekenende vermaning des Apostels Paulus in zijn Brief aan de *Colossen* kap. II: 6. *Gelijk gij dan Christum Jezum den Heere hebt aangenomen, wandelt alzoo in hem.* Het welk alles naar genoegen der Toehoorders is afgeloopen.

Wij wenschen zijn Wel Eerw. den besten zegen, berekend naar de Goddelijke wijsheid en gegrond op het eenig offer van JEZUS CHRISTUS, in zijne handen aangenomen Gemeente te *Medenblik*, tot in lengte van dagen.

BUNSCHOTEN den 1sten Dec. Heden is alhier, ten overstaan van de Wel Eerw. Heeren DD. PHILIPPO en LAAN, waardige Evangeliedienaars te *Amersfoort*, als Consulenten, geformeerd de volgen-

gende Nominatie van drie Predikanten en drie Proponenten, waarop met eenparigheid van ſtemmen van alle de Leden de navolgende perſonen genomineerd zijn:

DD. G. SCHOONDERBEEK, Predd. te *Otterloo*. A. CONRADI, te *Oostwoud*. LE SAGE TEN BROEK, te *Odijk*, en de Proponenten E. P. C. CREMER, te *Amſterdam*, POST, te *Utrecht* en G. CLEMENT, te *Lingen*.

En met gelijke eenparigheid zijn op het drietal geplaatst:

DD. G. SCHOONDERBEEK en de Proponenten CREMER en POST.

Waaruit met dezelfde eenparigheid van alle de Leden, beroepen is ERNESTUS PHILIPPUS GERARDUS CREMER, Prop. te *Amſterdam*.

WESTBROEK EN ACHTTIENHOVEN den 14den Dec. Deze dag was voor ons een dag van blijdſchap. Onze nieuwberoepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer D. E. J. VAN WESEL, van *Nieuwveen* tot ons overgekomen, werd in den H. Dienst onder ons bevestigd, bij vrijwilligen afſtand van den Wel Eerw. Heer D. LAAN, Pred. te *Amersfoort*, door deszelfs Behuwdbroeder, de Wel Eerw. Heer G. C. WOLTERBEEK, Pred. te *Utrecht*, met de woorden onzes Heeren *Matth* XXVIII: 18, 19 en 20. *En de Jezus bij haar komende ſprak tot haar, zeggende Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Gaat dan henen, onderwijst alle de volkeren, dezelve doopende in de name des Vaders, ende des Zoons, ende des Heiligen Geests: lerende haar onderhouden alles wat ik u geboden hebbe. Ende ziet, ik ben met u-lieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld. Amen.* De Bevestigde begon zijn Euangeliedienst onder ons met de woorden van Paulus *Tit.* II: 11. *Want de zaligmakende genade Gods is verſchenen alle menſchen.*

De God van genade, wenſchen wij, doe de pre-

di-

diking van de leere der genade onder ons gezegend en zaligmakend zijn.

AMERSFOORT Vakant. Zie Junij 1806.

RHEENEN EN WIJK.

VEENENDAAL Vakant. Zie Jan. 1806.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

WIER Vakant. Zie Octob. 1806.

BOORNBERGUM EN KORTEHEM Vakant. Zie Nov. 1806.

OUDKERK den 29sten Nov. Heden middag overleed te *Dokkum*, de Wel Eerw. zeergel. Heer E. HASELHOFF, Emer. Pred. van hier, in het 80ste jaar zijnes ouderdoms.

Hij was geboren te *Vlagtwedda*, den 8sten April 1727, en Zoon van den Heer D. HASELHOFF, in leven Assessor des Geregts van *Wedda* en Practizijn in *Westwoldingerland*.

Hij liep met vlijt de Latijnsche Scholen te *Appingedam* door, vertoefde 5 jaren op de Hooge School te *Groningen* en werd 1749 in de Classis van den *Old ambte* geëxamineerd en met veel lof onder het getal der Candidaten aangenomen.

1751 werd hij beroepen te *Oostermeer en Eestrum*, daar hij gedurende 13 jaren het Euangelie van Christus verkondigde. — In 1764 vertrok hij op den wenk zijns Heeren naar deze gecombineerde Gemeente van *Oudkerk en Roodkerk*, daar hij 38 jaren, met onvermoeide vlijt en tot veler nut, in den dienst des Heeren bezig was; 's Mans gedachtenis zal bij ons nog lange in zegening zijn.

Den 6den Dec. 1801 hield hij in eene opzettelijke Leerrede, plegtig gedachtenis van zijn 50 jarigen Predikdienst, ten grondslag leggende *Psalm* LXXI: 17, 18. Toen reeds dacht hij van zijn werk onder ons een einde te maken, dan de lust, die hem bezielde, deed hem nog één jaar in de bedie-

diening des Euangeliums volharden, als wanneer hem, op zijn verzoek, het Emeritusschap gunstig werd toegestaan; terwijl de Classis van *Leeuwarden* aan hem, uit achting voor 's Mans jaren en verdiensten, als Honorair Lid, stem en zitting in hunne Vergadering verleende.

Hij besloot zijn werk en nam van ons afscheid den 5den Dec. 1802, met de zegenwensch van den Apostel *Hebr.* XII: 20, 21.

Gedurende zijne rust koos hij zijne woonplaats te *Dokkum*, te dier stede werd hij tweemaal, geheel éénparig tot Ouderling verkozen en heeft aan de Gereformeerde Kerkenraad aldaar, waarvan hij nog, bij zijn verscheiden, in die betrekking Lid was, door zijn raad en advijsen, geen geringe diensten bewezen.

De ziekte, die van 's Mans dierbaar leven een einde maakte, duurde slechts 14 dagen; en schoon zij somtijds heftige benaauwdheden veroorzaakte, genoot zijn Eerw. tusschen beide nog al verademingen, die op herstel hopen deeden. — Geloovig vasthoudende aan dat Euangelie, 't welk hij zoo lang aan anderen had gepredikt, met het oog op JEZUS zijnen Zaligmaker, onder hartelijke verzuchting tot God en zijne genade, verliet hij dit leven.

Hij was bijzonder nedrig, vredelievend, opregt, doch voorzigtig in zijn spreken; daar hij een zeer gezond oordeel bezat en niets had van de gebreken des ouderdoms, was hij in de verkering bij uitstek aangenaam en nuttig, de Leer, die in de Hervormde Kerk beleden wordt, geloofde hij met volle overtuiging des harten; doch hij liet zich door geen gezag, door geene algemeen aangenomene stellingen binden in een vrij onbevooroordeeld onderzoek; de waarheid was hem boven alles dierbaar.

In Kerkelijke zaken was hij zeer bedreven, en ver-

verſtrekte tot een vraagbaak voor zijne Broederen; in het waarnemen van den openbaren Godsdienst was hij, tot aan zijnen dood, bij uitſtek voorbeeldig, nooit bijna werd zijn plaats ledig bevonden; het H. Avondmaal ſchatte hij zeer hoog, als het geſprek daar op viel, drukte hij zich uit met eene levendigheid, belangneming en vuur, welke anders aan zijn karakter en gewone wijs van ſpreken niet eigen ſcheen; ruim 2 weken voor zijn overlijden, mogt het hem gebeuren, met de Gemeente, aan die gewijde tafel den dood des Heeren te verkondigen.

Den 20ſten Febr. 1757 begaf zijn Eerw. zich in den Echt, met Mejufvrouw ADRIANA SUIDERBAAN, Dochter van den Heer J. L. SUIDERBAAN, in leven Secretaris van *Dokkum*, welke thans met verdere Magen, en allen, die hem in zijne waarde gekend hebben, het verlies van zulk een waarden ſchat betreurd.

Het Lijk is den 5den Dec. in een Familiegraf van zijne Echtgenoote, te *Dokkum*, rouwſtatig bijgezet.

Dit Levensberigt is den Correſpondens toegezonden, om hier geplaatst te worden.

D O K K U M.

BURUM EN MUNNEKEZIJL Vakant. Zie Octob. 1806.

SCHIERMONNIKOOG Vakant. Zie Sept. 1806.

OUDWOUDE EN WESTERGEEST Vakant. Zie Febr. 1806.

F R A N E K E R.

FRANEKER Walſche Kerk Vak. Zie Dec. 1796.

S N E E K.

GAASMEER EN NIEUWHUISEN Vakant. Zie Meij 1806.

BOLSWARD EN WORKUM.

MOLQUERUM. Den 19den Sept. is alhier

ten

ten overſtaan van de Wel Eerw. zeer gel. Heeren T. RENEMAN en H. W. C. A. VISSER, reſp. Predd. te *Hindelopen* en *Warns*, als Conſulenten, door de Floreenpligtige Ingezetenen, tot Herder en Leeraar beroepen de Wel Eerw. zeer gel. Heer W. WINSEMIUS, S. S. M. Candidatus onder de Clasſis van *Leeuwaarden*, welke ook op den 26ſten Octob. door gemelde Heeren Conſulenten, in den H. dienst is ingezegend. — Zijnde de Bevestiging Leerrede gedaan door den laatstgemelden Heer, die bij deze gelegenheid predikte over 2 *Cor.* IV: 2 en 5. *Maar wij hebben verworpen, enz.* En de oplegging der handen door den eerstgemelden Heer. Terwijl de Hoog Eerw. Heer J. LOTZE, Hoogleeraar in de H. Godgeleerdheid te *Franeker*, door ziekte verhinderd was, het werk der bevestiging te verrigten. Des namiddags deed de Bevestigde zijne Intrede over 1 *Cor.* I: 21. *Want nademaal in de wijsheid Gods, enz.*

SCHRAARD den 1ſten Nov. Van hier is verzuimd te melden, dat de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. COLERUS, ſedert den jaare 1752. Pred. alhier, door ouderdom en vermindering van ziels en ligchaamsvermogens zich genoodzaakt heeft gezien, om in Sept. bij de Eerw. Clasſis van *Bolswaard en Workum* zijn ontſlag te verzoeken, 't geen zijn Eerw. niet alleen volvaardig toegeſtaan, werd; maar ook door dezelve ter bekoming van het Stipendium Emeritorum voor zijn Eerw. bij het Departementaal Beſtuur van *Friesland* benoemd de Wel Eerw. zeer gel. Heeren N. VLIEG en W. D. GROMMÉ, reſp. Predd. te *Wons* en *Makkum*, en, dewijl dit verzoek met een gunſtigen uitſlag bekroond is, zoo is nu

SCHRAARD Vakant.

BOLSWARD den 19den Octob. In eene buitengewone Vergadering der Clasſicale Gecommitteerden, op heden alhier gehouden, zag zich onze oud-

oudſte Leeraar de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. G. CANNEGIETER ingelijks genoodzaakt te verzoeken, dat door de Eerw. Claſſis bij het Departementaal Beſtuur, zijn ontſlag met het Stipendium Emeritorum bevorderd werd. De Claſſis van de billijkheid van dit verzoek overtreed, heeft daar toe benoemd de Wel Eerw. zeer gel. Heeren S. VAN ANDRINGA en P. BEAUX, reſp. Predd. te *Workum* en *Burgwerd*; en daar ook dit verzoek door het Departementaal Beſtuur gunſtig is ingewilligd; ſtaat

BOLSWARD eerstdaags Vakant te worden.

LOLLUM. Den 2den Nov. heeft D. R. NICOLAI, beroepen zijnde te *Arum*, en die beroeping aangenomen hebbende, alhier zijn affcheid gepredikt uit *Daniel* VI: 26. *Uwe vrede worde vermenigvuldigd.*

ARUM: Den 9den Nov. heeft D. R. NICOLAI, alhier beroepen en tot ons overgekomen *zijnde*, zijne intrede gedaan uit *Joh.* IV: 34. *Jeſus zeide tot haar, mijne ſpijze is*, enz.

MAKKUM. Den 23ſten Nov. heeft D. W. D. GROMMÉ in het ſlot zijner Leerrede ons bekend gemaakt, dat zijn Eerw. de beroeping naar *Voorhout*, om voldoende redenen in de vreeze des Heeren had aangenoomen, doch tot het einde van Febr. onder ons hoop te verblijven.

LOLLUM. Den 15den Nov. is alhier ten overſtaan van DD. R. NICOLAI en H. E. RIEGERSMA, reſp. Pred. te *Arum* en *Cubaard*, door de Floreenpligtige Ingezetenen tot Herder en Leeraar beroepen de Wel Eerw. zeer gel. Heer T. G. ADAMA POLLIUS, S. S. M. Candidatus onder de Eerw. Claſſis van *Dokkum*, welke beroeping door denzelven in de vreeze des Heeren aangenomen en in eene buitengewone Claſſicale Vergadering den 8ſten Dec. te *Bolsward* gehouden, goedgekeurd is, zijnde door de Claſſis de reeds gemelde Eerw. Heeren

Con-

Conſulenten benoemd, om op den 21ſten Dec. het werk der inzegening te verrigten.

GAAST EN FERWOLDE Vakant. Zie Nov. 1806.

WITMAARSUM Vakant. Zie Octob. 1805.

MAKKUM EN KORNWERD Vakant. Zie Octob. 1804.

STAVOREN Vak. Zie Octob. 1797.

HINDELOPEN Vak. Zie Sept. 1794.

ZEVENWOUDEN.

BEETSTERZWAAG den 23ſten Nov. Op heden namiddag heeft onze van *Veerhout* bij *Leijden* beroepene, en tot ons overgekomene Leeraar D. A. LENS zijne plegtige Intreerede, ten aanhooren van eene talrijke menigte, waaronder vele Predikanten uit de naburige plaatſen en de Steden *Leeuwarden* en *Sneek*, gedaan, ten Tekst nemende de woorden uit *Hand.* VIII: 5*b*. *En predikte hun Christus.*

LANGEZWAAG EN KORTEZWAAG Vakant. Zie Octob. 1806.

TERKAPLE EN AKMARIJP Vakant. Zie Nov. en Dec. 1804.

Van de bevestiging van D. J. LIMBURG OOSTERHUIS, te *Tjerkgaast*, *enz.* is aan den Correspondens nog geen berigt toegezonden.

OVER-YSSEL.

DEVENTER.

ENTER Vakant. Zie Nov. 1806.

LOSSER Vakant. Zie Maart 1806.

DEVENTER Waalſche Kerk Vakant. Zie Julij 1803.

CAMPEN.

CAMPEN. Onze beroepene Leeraar, D. J. G. VELDMAN, heeft tot onze blijdſchap, in 's Heeren vreeze die beroeping herwaards aangenomen.

ZWOLLE.

ZWOLLE. Den 27ſten Nov. is alhier door den Kerkenraad der Nederduitſche Hervormde Gemeente, uit de voorgemelde Nominatie van twaalven, met meerderheid van ſtemmen tot Herder en Leeraar beroepen, de Wel Eerw. en zeer gel. Heer G. KUIJPER, Pred. te *Emmelerkamp*.

Deze beroeping is door den Magiſtraat goedgekeurd; de Beroepene heeft, na rijp beraad 'er beleefdelijk voor bedankt. Zoo dat ZWOLLE nog Vakant blijft.

STAD en LANDE.

GRONINGEN EN 'T GORECHT.

HAREN Vakant. Zie Octob. 1806.

APPINGEDAM.

COLHAM Vakant Zie Maart 1805.

MIDDELSTUM.

OLDENZYL Vakant. Zie April 1805.

DE MARNE.

WESTER-NIELAND EN SAAXUMHUIZEN Vakant. Zie Febr. 1806.

OLDAMBT EN WESTERWOLDINGERLAND.

NIEUWE PEKEL-AA Vakant. Zie Octob. 1806.

WINSCHOTEN. Zie Julij 1806.

NIEUWWOLDA Vakant. Zie Meij 1806.

TERMUNTEN EN BORGSWEER Vak. Zie Meij 1805.

DRENTHE.

EMMEN.

EMMEN. De Wel Eerw. Heer R. ENGELS, als nog Pred. te *Engelbert*, tot Leeraar dezer Gemeente beroepen zijnde, heeft deze, op zijn Eerw. uitgebragte beroeping aangenomen.

COEVORDEN den 14den Dec. De Wel Eerw. Heer A. J. HARTMAN, waardig Leeraar dezer Gemeente, beroepen zijnde te *Rolde*, heeft voor deze be-

beroeping bedankt, en zich op heden weder aan deze Gemeente verbonden, met eene Leerrede, ontleend uit *Coll.* I: 10. *Op dat gij moogt wandelen, enz.*

MEPPEL.

BEILEN. Op algemeene en ernstige begeerte dezer Gemeente, is door het Bestuur van dit Landschap, tot Leeraar alhier beroepen, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. P. DOORNBOSCH, Pred. te *Averaest*, onder de Eerw. Classis van *Zwolle*, die deze beroeping volvaardig heeft aangenomen, en eerlang onder ons staat bevestigd te worden.

HOOGEVEEN. Zie Octob. 1806.

MEPPEL. Zie Junij 1806.

ROLDE.

ROLDE Vakant. Zie Octob. 1806.

GASSELTE Vakant. Zie Aug. 1806.

OOST-FRIESLAND.

WITMEER. Zie Sept. 1806.

IRHOVEN Vakant. Zie Sept. 1806.

PILSUM Vakant. Zie Jan. 1806.

EMDEN Vakant. Zie Julij 1804.

VEENHUIZEN Vakant. Zie Dec. 1801.

LINGEN.

BACCUM Vakant. Zie Jan. 1806.

KLEEVE.

KRANENBURG. Zie Dec. 1804.

DUISBURG AAN DEN RHYN.

DUISBURG Vakant. Zie Octob. 1806.

BREMEN.

ANSGARII KERK Vakant. Zie Juny 1804.

MARIENKERK tweede en derde Leeraarsplaats Vakant. Zie Dec. 1804.

INHOUD.

J. O. ROSENMÜLLER, Christelijk Huis- en Handboek, Eerste Deel. Bladz. 623

D. F. V. REINHARD's, Proeve over het Plan, het welk de Stichter des Christendoms tot heil der wereld ontwierp. 633

J. K. PISCHON, Philoskos of de Huisvriend, Eerste Deel. 640

IJ. VAN HAMELSVELD, Algemeene Kerkelijke Geschiedenis der Christenen, tiende en elfde Deel, met plaaten. 646

Frederica Weisz en hare Dochters. 652

J. GRANT, Verhaal van eene Ontdekkings-Reize in *Nieuw Zuid Wales*, met eene Kaart en Plaat. 658

C. F. KLEINHOFF, Cajus Marius, op de puinhoopen van *Karthago*. 666

Letter Nieuws. 670

Berigt van het *Nederlandsch Zendelings-Genootschap*. 671

Bekendmaking der Commissie van de *Noord-Hollandsche* Synode. 672

Berigt van het Landschap *Drenthe*, betrekkelijk de *Evangelische Gezangen*. 673

Akademie-Nieuws. 673

School-Nieuws. 675

Bekendmakingen. 676

Kerk-Nieuws. 677

REGISTER

DER VOORNAAMSTE

ZAAKEN,

Voorkomende in de Boekzalen der zes laatſte Maanden van het Jaar 1806.

A.

ABRAHAMS Offerhanden van IZAAK beſchreven, 530.

ACERBI, (JOS.) Reizen door *Zweeden* en *Finland*. Met Platen, II Deel, 174.

——— III Deel, 556.

Avondmaal, wie daar toe geregtigd zijn, 264.

Avondſtond (de lieffelijke) een Gezang, 431.

B.

BARROW, (J.) Reizen in de Binnenlanden van *Afrika* enz. IV en laatſte Deel. Met Kaarten, 169.

Bedelaar, (Liedje van een) 37.

BERTS Pz., (P.) Handleiding tot Onderwijs enz. 277.

Berigt van *Aikmaar*, 461. *Berigten*, 671, 673.

BERKHEIJ, (J. LE FRACQ VAN) Natuurlijke Hiſtorie van het Rundvee, II Stuk II Gedeelte, 162.

BLUSSÉ, (ABR.) Proeven van Kerkgezangen, 429.

BRINK, (A.) over den eerſten Brief van JOANNES, 395.

Bijdragen ter bevordering van waarheid en godvrucht, II Deel 3 Stuk, 12.

C.

CATHARINA II, Bijzonderheden van deze Vorſtin, 53.

Cigarro's, derzelver gebruik in *Spanje*, 446.
CLARENDON, (Graaf van) voorbeeld van een eerlijken Staatsdienaar, 31.

D.

Dichtkunde, (Runische) 175.
Domingo (*St.*) Berigten van dat Eiland enz. 549.
Doopsgezinden, Hun gevoelen over het Overheids-Ambt, 282.
Drieëenheid. Aanmerkingen over dit Leerstuk, 281.

E.

Eenhoorn. Aanmerking over deszelfs bestaan. 664.
Engelen. Hunne betrekking tot de menschen, 260.
Engelschen, hun Karakter, 300.
Euangelium (het Heilig) 535.

F.

Feest van MARIA's Reiniging, 640.
——— ——— Boodschap, 648.
——— der geboorte van JOANNES *den Doper*, 649.
FISCHER, (C. M.) Tafereelen van *Madrid*, 441.
FLUD VAN GIFFEN, (DAV.) Redevoering enz. 151.
FOKKE, (JAN) Geschiedenis van de XVIIIde Eeuw, V Deel, met Platen, 38.
FREDERIKA WILZ en haare Dochters, 652.

G.

Genoegen (Huislijke) verhoogd door den Godsdienst, 4.
Gezangen (Euangelische) enz. 181.
GITTERMAN, (R. C.) de Gelijkenissen van JEZUS, II Stuk, 267.
God. Aanmerking over het menigvuldig gebruik van den naam van *God* in Hoogd. Schriften, 271.
God is Liefde. Gezang, 432.
GORDE, (C. A. E.) *Engeland* enz. I Deel, 297.
Godsdienst. Voortreffelijkheid van den Hervormden Godsdienst, 281.

Godsdienst. Invloed van den Godsdienst op het Burgerlijk welzijn, 153.
——— behoort op de Scholen aan de Jeugd te worden ingeprent, 156.
Godsdienstvriend, (de Hervormde) I Deel, I Stukje, 191.
GRANT, (J.) Ontdekkings-Reize, 657.
GIJORS. De Ring van GIJORS wedervonden, IIde Deel, 561.

H.

HAMELSVELD, (IJ. van) Algemeene Kerkelijke Geschiedenis, X en XI Deel, met Platen, 646
HEININGEN BOSCH, (M. van) Vader JACOB en zijne Kindertjes, 306.
Hervorming. Voordeelen der Hervorming, 187.
Huismoeder, moet op de kleintjes zien en zuinig wezen, 450.
Huiselijk Geluk. Aanmerkingen daar over, 643.
Huwelijken (ongelijke) worden afgekeurd, 653.
Huwelijkstwist. Middelen, om dien tusschen Man en Vrouw te verwekken, 34.

I.

JEZUS. Aanmerkingen over JEZUS Lijden, 140.
——— over het oogmerk van zijn Lijden, 279.
——— zijn plan, een bewijs voor de waarheid van den Christel. Godsdienst, 633.
Illuminatien. Zie *Verlichtingen.*
Inquisitie in *Spanje*, niet meer vreesselijk, 448.
1 JOANN. Oogmerk van dezen Brief, 396.
——— II: 1, 2. 398.
JUNGST, (J. P.) Lexicon Latino-Belgicum, 290.

K.

Kaap de Goede Hoop. Bijzonderheden van de Inwoners aldaar, 168.
KELLNER, (J. W.) de Geboden van onzen Heere J. C. 144.
Keuken, (Spaansche) 445.

Kindermeid, belangrijkheid van haren post, 655.
Kielen, (losse) in Schepen, uitvinding der *Engelſchen*, 659.
Kleeding. Aanmerking over de dunne Kleeding der Meisjes, 654.
KLEINHOF, (C. F.) C. MARIUS op de puinhoopen van *Carthago*, 666.
KLOPSTOCK, Brief van zijne Huisvrouw, over haar Huwelijk met hem, 425.

L.

Laplanders. Bijzonderheden van de *Laplanders*, 557.
Lentelied, 656.
Letternieuws, 61. 194. 313. 457. 517. 568. 665. 670.
Leven van Waarmond en Vrolijkhart, 158.
LEUBETTE, Verhandeling over den invloed der Hervorming, 185.
LOSSIUS, (K. FR.) Zedekundige Prentebijbel, I Deel. II Stuk, 629.

M.

Madrid, Naïve beſchrijving van den dag aldaar, 441.
MARIA. Bijgeloovige vereering der Maagd MARIA, 650.
Mensch. De menſchen zijn maar een geſlacht, 409.
——— uit eenen Stam oorſpronkelijk, 412.
——— zijne voortreffelijkheid, 415.
——— zijne beſtemming, 627.
Mis, gebruik van dezen naam, 651.
MULLER, (J. G.) FRADINAND, I Deel, 301.
——— II Deel, 454.

N.

Nieuw Holland, Karakter van de Inboorlingen aldaar, 659.
——— Moeders brengen daar dikwijls hare Kinderen om het leven, 565.

O.

Onweder. Liedje na een Onweder, 311.

Oren

Ooren, Sommige Menſchen hebben de Ooren beweegbaar, 163.
Opvoeding der Kinderen. Leſſen omtrent dezelve, 158.
——— in *Engeland*, 299.
Ouderliefde van eenen voornamen Staatsdienaar, 33.
Overledenen (zalige) Hunne betrekking tot de nog levenden, 261.

P.

PALEIJ, (W.) Overzicht van de bewijzen voor het Christendom, I en II Deel, 573.
PERPONCHER, (W. E. de) de eerſte Brief van PAULUS aan die van *Corinthen*, 259.
PETRUS. Aanmerkingen over den val van PETRUS, 142.
PETSCHE, (G. J.) Overdenkingen enz. 139.
PICHON, (J. K.) Philoikos of de Huisvriend, I Deel. 640.
PITT. (Het Leven van W.) 539.
PIUS VI. Bijzonderheden aangaande dezen Paus, 52.
Policie te *Londen* gebrekkig, 298.
Programma, 197.
Proponenten, (Naamlijst der DD.) 65.
——— die in de zes eerſte Maanden van het jaar 1806 beroepen zijn, 67.
——— der Walſche Synode, 67.

R.

RAINSFORD, (MARCUS) *St. Domingo* of het Land der Zwarten in *Haijti*. Met Kaarten en Platen, I Deel, 548.
Regen, voor- en nadeel van denzelven in den bloeitijd, 438.
REINHARDS. (F. VOLKMAR) Proeve over het Plan van JEZUS. 632.
RICHARDSON, (SAM.) Briefwisſeling, 420.
——— zijn Karakter, 421.

RICHARDSON, (SAM.) Aanmerking over zijne Pamela en Grandison, 423.
ROEST, (J. van der) Leerredenen over de genoegens in den Godsdienst, IIen laatste Stuk, Bl. 1.
ROSENMULLER, Christelijk Huis- en Handboek, I Deel, 685.
Rupsen, Middel tegen dezelven, 439.

S.

Schurft aan de Boomen, 441.
SERRURIER, (J. F.) Fruitkundig Woordenboek, II Deel, 437.
Slaef, getrouwheid van eenen Slaaf op *St. Domingo*, 554
Sophiekerk te *Constantinopolen*. Menigte van Geestelijken in dezelve, 648.
Spooken. Aanmerkingen daar over, 654.
Synode van *Zuid Holland*, 68.
——— *Overijsfel*, 71.
——— (*Walsche*) 76.
——— *Noord Holland*, 198.
——— *Friesland*, 202.
——— *Gelderland*, 316.
——— *Utrecht*, 320.
——— Bijvoegsel tot de Synode van *Friesland*, 323.
——— (*Walsche*) 463.

T.

Tafereelen. Geschiedkundige, 304.
Testament (Het) van Moeder MARTHA, 450.
THOM WHITE, de Postrijder enz. 55.

U.

UILKENS, (J. A.) De volmaaktheden van den Schepper enz. III Deel I Stuk, 407.

V.

Vasten in *Spanje*, 448.
Verlichtingen, (illhminatien) vergelijking tusschen die te *Londen* en *Parijs*, 293.

REGISTER.

Verzen (Ranische) 176.
Vroomheid, Gedachten over Vroomheid, 13.

W.

Weekblad tot Nut en Vermaak, I Deel, 25.
Wereld, (De farzoenlijke) in 't licht gefteld, 283.
Wereldgezindheid, Waarfchouwing tegen dezelve, 270.
Winkeliers te *Leiden*, hoe zij hunne Winkels aanprijzen, 297.

IJ.

IJPEIJ, Psalmgezangen, 273.

Z.

Ziel, zorg voor de Ziel en derzelver heil aangeprezen, 146.

REGISTER

VAN HET

AKADEMIE-, SCHOOL- EN KERK-NIEUWS,

Voorkomende in de Boekzalen der zes laatſte Maanden van 't Jaar 1806.

A.

ABBING, (J.) Pred. te *Hoevelaken*, wordt Emeritus. 473.

ADAMA POLLIUS, (T. G.) ber. te *Lollum*, 718.

Akademie-Nieuws van *Franeker*, 207. *Groningen*, 207. *Leijden*, 323. *Groningen*, 323. *Leijden*, 467. *Amſterdam*, 572. *Groningen*, 573. *Franeker*, 673. *Groningen*, 674. *Lingen*, 675.

APPELIUS, (J. C.) Pred. te *Lang en Kortezwaag* wordt Emeritus, 247. 248.

ARENDS, (M.) Pred. te *Enter*, ber. te *Nieuwleuſen*, 249. 251. pred. affch. 614. bevest. 615.

ARNTZEN, (G. H.) ber. te *Ermello*, bevest. 343.

ASSEN, (P. van) ber. te *Gerkesklooster*, 244. pred. affch. 374. doet intrede, 499.

B.

BEER, (C. J. de) ber. te *Zunderdorp*, 361. bevest. 430.

BEGEMAN, (E.) Pred. te *Eemnes Binnen*, bedankt voor *Landsmeer*, 119.

Bekendmakingen 335. 336. 471. 573. 676. 677.

BEKKER, (B.) Pred. te *Peins en Sweins*, ontvangt eene dankerkentenis, 122.

BERKHOUT, (N.) bevest. te *Woudenberg*, 496.

BEVERLO BROUWER, (L. J.) Pred. in *den Briëlle*, pred. affch. 101. bevest. te *Utrecht*, 117.
BODDE, (...) pred. affch. te *Borculo*, 215. bev. te *Huisſen*, 388.
BOER, (J. de) pred. affch. te *Burum*, enz. 499. doet intrede, 612.
BONTE, (J.) Pred. in de *Beemſter*, ber. te *Edam*, bedankt 112. 232.
BRAAM, (T.) bevest. te *Borger*, 509.
BREIJL, (W.) Pred. te *Westbroek*, ber. te *Ouderkerk aan den Amſtel*, 241. 249. pred. affch. 368. bevest. 488.
BRIEL, (J.) Pred. te *Irhoven* overl. 388.
BROEK, (C. L. van den) ber. te *Oud Beijerland*, 93. 221. 222. bevest. 585. pred affch. 586.
BROUWER, (CASP.) ber. te *Lutkegast*, 130. bevest. 507.
BRUIJN, (J. W de) pred. affch. te *Oud Vossemeer*, 115. bevest. te *Koudekerke*, 491.
BURCH, (M. van der) Pred. te *Oudshoorn en Gnephoek*, pred. zijn 25 jarigen dienst, 694.
BURGER, (F. D.) Pred. te *Buren*, pred. zyn 25 jarigen dienst, 592.

C.

CANNEGIETER, (H. G.) Pred. te *Bolsward*, wordt Emeritus, 718.
CLAESSEN, (J.) Pred. te *Leerdam*, Emer. 353, predikt affch. 354.
CLEMENT, (J. B.) ber. te *Bergeik enz.* 219.
CLINGE, (S. E.) Pred. te *Bekerke*, overl. 600.
CLOECK, (Z. V. A.) Pred. te *Beesterzwaag*, Emeritus. 501.
COCK, (R. T. de) Pred. te *Nieuwe Pekela*, overleden, 507.
COLERUS, (H.) Pred. te *Schraard*, word Emer. 717.
COLTHOFF, (S. J.) Emer. Pred. te *Claaswaal*, overleden, 94.

CORTTIUS, (J.) bed. te *Feerwerd*, 382.
CREMER, (E. P. G.) bed. te *Bunſchoten*, 713.
——— (M.) pred. affch. te *Campen*, 378. bev. te *Groningen*, 505.
CROL, (J. W.) Pred. in *den Nieuwenhoorn*, ber. te *Drumpt*, 682.

D.

DELO, (J. P.) Walsch Pred. te *Maastricht*, predikt affch. 684.
DITMAR, (A.) bevest. te *Vuurſche*, 668.
DOBELMAN, (J.) ber. te *Blokzijl*, 127. bev. 504.
DORDS, (D.) pred. affch. te *Puſtijk en Leeuwen*, 338. ber. en bevest. te *Ingen*, 339.
DOORNBOSCH, (J. P.) bevest. te *Averéest*, 251. pred. affch. te *Hoogeveen*, 510. ber. te *Bellen*. 721.
DORPER, (E. M.) bevest. te *Nederhorst (den Berg)* 369.
DORT, (N. van) Pred. te *Melis en Marienkerk*, ber. te *St. Anna ter Muiden*, 49. pred. affch. 601. bev. 602.
DUMENIE, (J. J.) ber. te *Puſtijk en Leeuwen*, 338. bevest. 678.
DUIJSER, (J.) Pred. te *Herpst enz.* pred. zijn 25 jarigen dienst, 225.
DWIJL, (G. van) te *Beuſichem*, bed. te *Hoogeveen*, bedankt, 101. anderm. ber. 228. pred. affch. 353. bevest. 511.
DIJCK, (J.) Pred. te *Gaſſelte*, overl. 252.

E.

Echteld, Orgel aldaar ingewijd, 577.
EDENHUIZEN, (H.) ber. en bev. te *Grootwolda*, 619.
EKAMA, (C.) Pred. te *Elkenzee*, bed. te *Zierikzee*. 520.
ELFRINKHOFF, (J. van) Pred. te *Ermelo*, krijgt een Ad. 89.
ELZER, (H.) ber. te *Beuſichem*, 696. bev. 698.

REGISTER.

) Pred. te *Waverveen*, ber. in't
99.
) Pred. te *Lopik* ber. te *Wijk*,
605.
van C. VAN TRICHT, 87. van J.
. van G. H ARNTZEN, 218. van
, 227. van E. M. DORPER en J. A.
. van R. E. KRAALS, 250. van VAN
UW, 255. van H. W. LE SAGE TEN
van IS. SANNES, 372. van E. MACA-
, 378. van J. DOBBELMAN, 380. van
, 383. van BRAAM, 384. van D VAL-
89 van J. A. LEMKE, J. BREDÉE en
, 499. van J. J. DUMENIE, 575. van
EUR, 583. van J. VAN LAREN, 584.
HUURING, 588. van ELIAS, 597.
ratoir van H. ELSER en G. J POP. 108.
BELMAN, 127. van P IDEMA, 127.
EMENT, 204. van J. J. DUMENIE en
URING, 241. van TJ. G. ADAMA POL-
. van J. LAMMERS, 245. van J. SNOEK,
j. NIEUWKOOP, 351. van IMMINK, 384.
. HASELAAR, 486. van S. W. DE VIS-
, van H. T. GORSELAAR. 509.
. van) Pred. te *Rockanje*, pred. affch.
eat. te *Elkerzee*, 236.

I.

(J. C.) Pred. te *Lisse*, bed. voor *Leer-*
697.
H. N.) Pred. te *Molquerum*, ber. te *Ber-*
95. doet daar intrede, 498.
N GIFFEN, (D.) Pred. op *t Heerenveen*,
Gaast en Fedwolde, 374.
, (J. E.) Pred. te *Numansdorp*, pred. aff.
vest. te *Zoetermoude*, 95.
MER, (B.) ber. en bev. te *Herkingen*, 99.

G.

G.

GELDSLICHTER, (J.) vervallen verklaard als Rector te *Edam* en als Pred. te *Volendam* gedimitteerd, 705.
GENDT DE LEEUW (... van) Prop. ber. te *Rumpt*, 87. bevest. 340.
Gezang, oefening in het Kerkgezang te *Zwammerdam*, 195. te *Oostzaandam*, 703. 704. te *Goes*, 707.
GOUVERNEUR, (M.) ber. te *Hoevelaken*, 474. bevestigd, 683.
GRANDLIENARD, (C. A.) Walsch Pred. te *Harderwijk* beroepen te *Heusden*, 691.
GROMMÉ, (W. D.) Pred. te *Makkum*, ber. te *Voorhout*, 718.
GUINOSEAU, (J. C.) bevest. te *Ransdorp*, 113.
GULDEN, (T. M. van) Pred. te *Druten*, ber. te *Zoelen*, 681.

H.

HANEWINKEL, (S.) ontvangt de Collatie te *Zaanbeek*, 576. bevest. 680.
HASELHOF, (B.) Emer. Pred. van *Oudkerk* overl. 174.
HASSELT, (H. van) Pred. te *Amsterdam* overl. 229.
HERR, (J. de) Pred. te *Geldermalsen*, ber. te *Valburg en Homoet*, 87. bevest. 575. pred. aflsch. 681.
HEMMES, (J.) Pred. te *Emmen* wordt Emer. 384. 618.
HERMANIDES, (R.) Pred. te *Calantsoog*, ber. te *Aardswoude*, 355. 357. pred. aflsch. 593. bevest. 595.
HESSE, (B.) Pred. te *Wijmeer*, overl. 386.
HOFMAN, (J. H.) bev. te *Cleverskerke*, 492.
HORTHEMELS HANESSEN, (J.) Pred. te *Pontugaal*, bed. voor *Steenbergen*, 482.

Huls, (... van) ber. te *Schenkenschans*, ens. 575. pred. affch. 698. bevest. 680.

L.

Idaard, Orgel aldaar ingewijd, 497.
Immink, (G. W.) ber. te *Borculo*, 581. bev. 682.
Jongenbel, (M.) Pred. te *Nijmegen*, ber. te *Zwolle*, 379.

K.

Kaas, (D.) Pred. te *Goes*, overl. 363.
Kanter, (J. de) doet intrede te *Goes*, 115.
Kebbel, (J. de) Pred. te *Bergeik*, ens. wordt Emeritus, 218.
Keizer, (S. D. de) Pred. te *Zegveld*, ber. te *Egmond Binnen*, 487. bev. 594. pred. affch. 608.
Kerk ingewijd te *Ubbergen*, 679. te *St. Maarten*, 700.
Ketz, (A.) Pred. te *Angerla*, ber. te *Bahr en Lathum*, 216. pred. affch. 341. bev. 342.
Klaarbout, (C.) rustend Pred. van *Graft*, overl. 702.
Kok, (H. de) Pred. te *Wisskerk*, viert zijn 25 jarige dienst, 491.
Koppius, (W. J.) Pred. te *Peize*, ber. te *Langezwaag*, 377.
Koumans brouwer, (P.) doet intrede te *Donkerbroek*, 376.
Kraale, (R. D.) bev. te *Winderheim*, 379.
Kroon, (J.) ber. te *Colhorn*, 487. bev. 593.
Kuiper, (G.) ber. te *Zwolle*, 720.
Kuiters, (H.) Emer. Pred. te *Meeuwen*, overl. 483.

L.

Laan, (P. A. van der) bev. te *Krommenie*, 107. pred. affch. te *Zunderdorp*, 111.
La lau, (J.) ber. te *Dubbeldam*, pred. affch. en wordt bev. 345.

LANDSKNECHT, (P. J.) Pred. te *Sleeuwijk*, bedankt in den *Dungen*, 90. bedankt, 99.
LAREN, (P. van) ber. te *Brandwijk en Gijbeland*, 345. bevest. 685.
LEEUW, (D. van der) ber. te *Wageningen*, 217. 222. pred. affch. 480. bevest. 582.
LEEUWEN, (D. van) Pred. te *Nieuw Helleveet*, ber. te *Numansdorp*, 686.
LEEUWEN VAN DUIVENBODE, (D. van), predikt affch. te *Wageningen*, 89. bev. te *Schoonhoven*, 96.
LEDEBOER, (A.) Pred. te *Hellum*, bedankt voor *Oud Vossemeer*, 128.
LEMKE, (H.) Pred. te *Wier*, overl. 499. bijzonderheden van hem, 610.
LENS, (A.) Pred. te *Voorhout*, ber. te *Beesterzwaag*, 502. pred. affch. 586. doet intr. 719.
LE SAGE TEN BROEK, (H. M.) ber. te *Oëijk*, 370. bev. 371.
Leijmuiden, Nieuwe Kerk aldaar ingewijd, 351.
LOO, (D. van der) Pred. te *Avezaath*, ber. te *Montfoort*, 85. 117. pred. affch. 339. bev. 365.
LUINEN, (H. van) Emer. Pred. te *Aalst*, overleden, 682.

M.

MACALESTER LOUP, (R.) ber. te *Zaltk*, 126. bevest. 503.
MARECHAUX, Walsch Pred. te *Wezel*, pred. affch. 620.
MEBIUS, (W.) ber. te *Rottevalle*, 720. bev. 243.
MECIMA, (J. H.) pred. affch. te *Gerkesklooster*, 244.
MEILING, (Z.) ber. te *Ellewoutsdijk*, 708.
MEIJER, (J.) Pred. te *Haren*, overl. 505.
MOENS, (A.) pred. affch. te *Lagemierden*, 476. bevest. te *Drunen*. 476.
MOILIVUS, (W.) Pred. te *Harmelen*, bed. voor *Mijdrecht*, 607, 711.

Hoornenius, (J. A. R.) Pred. te *Zoelen*, ber. te *Nieuwland*, 86, 362. bevest. 494. pred. afsch. 476.

Moquette, (J. E.) Walsch Pred. te *Heusden*, ber. te *Zierikzee*, 604. pred. afsch. 690. bev. 706.

Mounier, (O.) bevest. te *Zutphen*, Walsche Kerk, 88.

Mulder, (J.) ber. te *Vlagtwedde*, 134, 384. pred. afsch. te *Rolde*, 513. bevest. 617.

Munnikeburen. Kerk aldaar ingewijd, 501.

N.

Nahuis, (P. H.) Pred. te *Zeist*, bedankt voor *Leerdam*, 367.

Nicolai, (R.) ber. te *Arum*, 376. pred. afsch. te *Lollum*, 718. doet intrede te *Arum*, 718.

Nieuwold, (B.) pred. afsch. te *Luttegast*, 129. bev. te *Zuidbroek en Muntendam*, 134.

Nijmwegen, (M. J. van) bev. te *Vlissingen*, 362. pred. afsch. te *Geertruidenberg*, 479.

Nominatien te *Oud Beijerland*, 93. te *Rotterdam*, 97. te *Medemblik*, 110. te *Wageningen*, 216. te *Brielle*, 226. te *Onderkerk aan den Amstel*, 229. te *Wervershoof*, 231. te *Edam*, 233. te *Brielle*, 349. te *Zwol*, 379. te *Brielle*, 484. te *Tholen*, 495. te *Campen*, 504. te *Emmen*, 509. te *Campen*, 615. te *Zwolle*, 616. te *Rotterdam*, 688. te *Gorinchem*, 689. te *Mijdrecht*, 710.

N.

Oever, (J. H. ten) Walsch Pred. te *Breda*, bedankt voor *Vlissingen*, 699.

Ontijd, (H. J.) Pred. te *Maasbommel*, overleden, 680.

Oort, (H.) Pred. te *Zwolle*, ber. te *Rotterdam*, 98, 223, 250. bevest. 387. pred. afsch. 617.

Orgel ingewijd te *Poortvliet*, 237.

Osseneeck, (A. &. van) Pred. te *Gorinchem*, overl. 483.
Otterloo, (J. van) ber. te *Haringhuizen*, bed. 102. 109.

P.

Pauw, (H.) Pred. te *Breda*, ber. in *den Briel*, 485. pred. affch. 621. bev. 692.
Penning, (E.) pred. affch. te *Wenigarmeer*, 385.
Peillevitz, (J. C.) Pred. te *Drumpt*, pred. affch. 86. bev. te *'s Gravenzee*, 221.
Prins, (P. W.) Pred. te *Uzem*, ber. te *Lemmeer*, 359. bevest. 598. pred. affch. 704.

R.

Reddingius, (P. L.) ber. te *Weidum*, 372. doet intrede, 609.
Rhee, (J. C.) Pred. te *Westkapel*, ber. te *Purmerland*, 359. bedankt, 601.
Rigtersma, (H. J.) ber. te *Cubaard en Wanxum*, 376. 438. pred. affch. 612. doet intr. 613.
Rombach, (J. J.) Pred. te *Woudwijk*, ber. te *Oudelande*, 518 pred. affch. 583. bevest. 604.
Ronner, (B.) Pred. te *Nunspeet*, overl. 474.
Ruppel, (J. F.) bevest. te *Hinsbroek*, 397. pred. affch. te *Odijk*, 371.
Ruttink, (W.) Pred. te *Hemmen*, bedankt voor *Ruwenstein*, 677.
Rijssel, (N. van) Pred. te *Arnemuiden*, ber. te *Tholen*, 493, 496. bevest. 509.

S.

Sandvoort, (N. A.) Pred. te *Drunen*, Emerit. 323.
Schintzel, (W.) Pred. te *Hillegersberg*, bed. voor *Medemblik*, 98. 109. 348. bed. voor *den Briel*, 350.
School Nieuwe van *Amsterdam*, 77. *Zaltbommel*, 77. *Doetichem*, 79. *Harderwijk*, 79. *Gouda*, 80. *Enkhuizen*, 81. *Leeuwaarden*, 81. *Harlingen*, 82.

Gildemeel, 82. Meppel, 84. van Doesburg aan den Yssel, 207. Dordrecht, 208. Delft, 208. Schiedam, 209. Brielle, 210. Francker, 211. Campen, 212. Zwolle, 213. Almelo, 213. Nymegen, 314. Thiel, 325. Zutphen, 325. Arnhem, 326. Wageningen, 327. den Haag, 328. Haarlem, 329. Yselstein, 331. Dokkum, 332. van Doetichem, 332. Appingedam, 333. Lingen, 334. Culemborg, 469. Vere, 469. Dokkum, 470. Amsterdam, 389. Rotterdam, 675

Schoonderbeek, (G.) Pred. te Otterlo, ber. te Wijk, 294. 690.

Schoonderbeek, (J.) Pred. te Nyherk, bed. voor Wijk, 224.

Schouten, (K.) Pred. te Alem, wijdt te Kessel het nieuwe Kerkgebouw in, 90.

Schouwenburg, (R.) Pred. te Katwijk aan Zee, wordt Emeritus, 346

Schotte Bipelius, (A. R.) Pred. te Cockengen, bedankt voor Mijdrecht, 605.

Schuuring, (J. D.) ber. te Reckange, 227. bev. 693.

Sitters, (J. S. van) Pred. te Venhuizen, ber. te Zoetermeer, 480. 489. bev. 687. pred. afsch. 705.

Smuyers, (S.) Pred. te Zalt-Bommel, ber. te Giessenchem, 690.

Smith, (C.) Pred. te Winschoten, overl. 132.

Sprecht, (P.) ber. te Arnhem, 577.

Sprenger van Eijk, (J. R.) Pred. te Vlaardingen, bed. voor Breda, 687.

Srenger van Eijk, (P. G.) Pred. te Rotterdam overl. 96.

Staveren, (J. S. van) Pred. in den Briel, ber. te Campen, 485. 504. bedankt, 589.

Staverman, (J. R.) Pred. te Beslen, wordt Emer. 516.

Swalue, (B. J.) Pred. te Stand daar Buiten, bed. voor Ellewoutsdijk, 239. ber. te Nieuwendorp, 585. 687.

SWANENBURG, (G. D.) ber. te *Medemblik*, 232. bevest. 596. pred. affch. 712.

T.

TRICHT, (J. G.) Pred. te *Ter Aa*, ber. te *Warfenaar*, 351. bed. 366. bev. 693. pred. affch. 712.
TRICHT, (O. van) bevest. te *Wel en Aanmerode*, 255.
TUUK, (P. van der) Emer. 372.

U.

UDEN MASMAN, (H.) predikt affcheid te *Herkingen*, 99.

V.

VALKENBURG, (D.) ber. te *Warmershoef*, 232. bedankt voor *Zunderdorp*, 360. bevest. te *Warmershoef*, 597.
VEER, (D. ter) pred. affch. te *Dubbeldam*, 92. bevest. te *Maarsen*, 240.
Velsen. Orgel aldaar ingewijd. 104.
VELTMAN, (J. G.) Pred. te *Waardenberg*, bev. te *Katwijk aan Zee*, bedankt, 347. ber. te *Camp*, 615.
VEN, (C. van der) Pred. te *Mijdrecht*, bed. voor *Ouderkerk aan den Amstel*, 119. ber. te *Edam*, 234. 366. bevest. 599. pred. affch. 710.
VERFF, (H. N.) pred. affch te *Malquprum*, 612.
——— (J. P.) bevest. te *Bleskensgrave*, 220. pred. affch. te *Wijk*, 224.
VERWEEL, (Th.) pred. affch. te *Colham*, 103. bev. te *Schellingwoude*, 233.
VERWEIJ, (B.) ber. te *Zutphen*, 88. pred. affch. te *Bolsward*, 122.
——— (S.) ber. te *Bolsward*, 125. pred. affch. 375. doet intrede, 375.
VEELHOUWER, (J. W. G.) bev. te *Beek*, 477.
VLOTEN, (W. van) Pred. te *Schermerhorn*, ber. te *Katwijk aan Zee*, 702.
Voorburg. Orgel aldaar ingewijd, 590.

VORSTMAN, (J. C.) Pred. te *Haarlem*, bed. voor *Rotterdam*, 689. 703.
VROOM, (G.) Pred. te *Rijswijk*, bedankt voor *den Briel*, 226.
VRIJMOET PLOENIS, (J. J.) Pred. te *Scharwoude*, ber. te *Egmond aan Zee*, 356. bedankt, 358.

W.

WASSENAAR, (T.) ber. te *Sijbrandaburen*, enz. 246. pred. affch. 375. doet intreede, 500.
WEESEL, (E. J.) Pred. te *Nieuwveen*, ber. te *Westbroek*, 369. 497. pred. affch. 694. bev. 713.
WEANINK, (J. P.) bevest. te *Oudenhoorn*, 350. doet intrede 587.
Wervershoof, Kerk aldaar vernieuwd, 230.
Wilsum, inwijding van het Orgel aldaar, 513.
WINSEMIUS, (W.) ber. en bevest. te *Molquerum*, 717.
WORSTHOF, (...) Pred. te *Alkmaar*, ber. te *Breda*, 699.
WOUDE, (A. ten) Pred. te *Oudemarkt en Paasloo*, viert zijn 25 jarigen dienst, 380.
Wouterswoude, nieuwe Kerk aldaar ingewijd, 373.
WIJS, (J. P.) ber. te *Landsmeer*, bedankt 111. 129.

1806.

INSCHRIJVING

ter uitgaave, *te elken veertien dagen*, bij bladen, 't zij in *groot-octavo*, 't zij in *groot-quarto*, op *royaal* papier, tot slechts 2½ *stuivers het blad druks, ten einde de aankoop voor ieder eenen niet alleen het spoedigst, maar tevens ook het minst-bezwaarend zij*

van eene

NIEUWE NEDERDUITSCHE OVERZETTING

van den

BIJBEL,

of

HET OUDE EN NIEUWE TESTAMENT,

nevens de

APOKRYFE BOEKEN;

oo als die naêr den *Hebreeuwschen* en *Griekschen tekst* in de *Fransche taale* zijn overgebragt, en na *meer dan tagtig jaaren arbeids* uitgegeeven

door

de PREDIKANTEN en PROFESSOREN der KERKE en HOOGE SCHOOLE van GENÈVE.

„ *Deeze woorden zult gij zorgvuldig uwen kinderen onderwijzen: gij zult u daarvan onderhouden in uw huis; gij zult dezelven schrijven op de posten van uw huis, en op de poorten uwer steden.*"

MOSES.

AMSTERDAM,
bij J. S. Van Esveldt-Holtrop,
Kalverstraat No. 36.

B E K I C

Reeds meer dan tijd is het, dat het [illegible] huisgezinnen —— die lofwaardige gewoonte [illegible] dagelijs verwaarloosd bij hunne kinderen, [illegible] meen heblijk eigen zij, en, zoo mooglijk, [illegible] gen bekroond, ben gelijk doe worden [illegible] ken Paulus roemt als zich verheugende [illegible] lige schriftuure.

Zonder stand te houden bij de eerzaal [illegible] val — die, onverminderd den prijs, welke [illegible] overzetting nog blijft verdienen, al mede [illegible] gevonden zal worden in dem verouderden [illegible] geworden' stijl des gewijden boeks — zij ten [illegible] alechts gezegd, dat het, ja, zeer lang de w [illegible] veele Kristenen ook hier te lande — een [illegible] heel onbevredigd is gebleeven — den geroem zoogenoemden Staaten-Bijbel, — dien [illegible] hebben; maar, onder anderen ook om de [illegible] schaars leezen, — eenen Bijbel toegevoegd [illegible] grondtekst getrouw overgebragt in de Nederd [illegible] als deeze thands rein en krachtig, geschreeven [illegible]

De vervulling na van zulk een alzins redelijk [illegible] meer dan immer mooglijk, poogt men zich [illegible] gevolge, te verzekeren.

Het heeft, naamlijk, den Leeraaren en Hoogle [illegible] ve moogen gebeuren eene Bijbelvertaaling in de [illegible] naar het Hebreeuwsch en Grieksch ten jaare 17[illegible] het afgeloopen jaar 1805. ten einde te breng [illegible] het geeven eener Nederduitsche vertaaling, [illegible] dan tagtigjaarigen arbeids dier Godgeleerden, [illegible] lijkheid of onmooglijkheid hier beproeven wille

Men weet met welke verbaazend groote schrede [illegible] era is voordgegaan sedert dat de meesten der [illegible] zijn vervaardigd, aangemoedigd door eene meer [illegible]

ning der Oostersche talen; de *kollatie* van verscheidene oude handschriften; de reizen in en door de landen zelven, welken de gewijde Schrijvers bewoond hebben; of wel door toegenoomene kennis van plaatsen, gewoonten, gebruiken; of wel eindelijk, door de voorderingen in andere wetenschappen, eenen goeden tolk der heilige schriften zoo alszins behoevende: toerustingen en hoedanigheden, in rijkdom geschonken aan en gelukkig vereenigd in de genoemde Zwitzersche Godgeleerden, van wege hunne onbijdigheid en waarheidliefde nóg daarteboven altijd hooggeroemd.

Zoodanige vóórgang nu is het, dien men onderneemt te volgen in onze moedersprake, u ten nutte, die nóg in den Bijbel zoekt onderwijs, troost en ook den grond uwer hoope: die nóg het Bijbelleezen acht als een voornaam deel en van uwen huislijken en ook van den openbaaren eerdienst; als onderhoudende, in de huisgezinnen vooräl, de kennis van den Godsdienst, ter verlevendiging van geloof en louteringe van zeden.

Des uitgevers doel en voorwaarden zijn:

I. Den gezegden Bijbel te drukken: a) in groot-octavo en b) ook in groot-quarto, met eenen descendiaan letter, op best royaal drukpapier, in twee deelen, bevattende het eene het oude, het andere het nieuwe testament, nevens de apokrijfe boeken.

II. Voor ieder vel druks van 16 bladz. in royaal groot-octavo en van 8 bladz. in royaal groot-quarto zullen betaald worden twee en een halve stuivers.

III. De inschrijving genoegzaam bevonden zijnde, zal gereegeld, *van veertien tot veertien dagen*, een *viertal* van bladen worden uitgegeeven, voor tien stuivers.

IV. De inteeken-termijn zal met dit jaar 1806 eindigen; worddende dien ten gevolge den genegenen verzocht vóór dien tijd van zijnen naam opgaave te doen bij zoodanigen boekverkooper als hij daartoe zal kiezen; of wel aan den uitgeever zelven.

Naar de best mooglijke berecekening zal het werk den inschrijveren niet boven de *f* 14:-:- komen te staan; doch zeker *de helft meerder* aan hun, die, niet ingeteekend hebbende, hetzelve echter zullen willen koopen.

HET SCHOONST- EN OORDEELKUNDIGST-GEKOOZEN

Bybelsch Printwerk / hier te Lande

in onzen leeftyd vervaardigd, is dat, welk hier aangekondigd wordt.

In 252 *afbeeldingen* der *Bijbelgeschiedenissen*, allen begeleid van derzelver *verklaaringen*, door den Hoogleeraar VAN HAMELSVELD, in 2 *deelen in folio*, bestaat dit Werk. — Oordeel, kunst en smaak vereenigen zich in de vinding, teekening en gravure der plaaten, vervaardigd door *Folkema*, *Philips*, *Tanjé* en *Fokke*; en welke uitmuntend-leerrijke en karaktermaatige tafereelen der Bijbelverhaalen de genoemde uitleggingen zijn moeten, gevoelt elk, die de pen des Schrijvers kent. Ingericht naar de vatbaarheid van ieder' eenen, onderwijzend voor jong en oud, voor den Bijbelverklaarer, den Bijbelprediker, en den Bijbelleezer, zullen zij hier veel van het *in de H.* S voorkomende zien opgehelderd, dáár stoffe vinden ter onderhoudende aanvulling van kanselvoordragten; en allerwege toepassingen van het verhaalde, vol van zedelijke leeringen, en eene menschen karakterkunde, die perzoonen en derzelver goede en ook snoode daaden, nevens de roersels tot dezelven, in het waar en helderst daglicht stellen.

De *plaaten*, met derzelver onderschriften, in het *Nederduitsch* en *Fransch*, ook *afzonderlijk*. Van de modernen het volledigst BYBELS-PRINTENBOEK zijn zij vrij van die gebreken, welken in de vroegeren beklaagd worden; zeer geschikt in Bijbels, tot eere- en belooningprijzen voor de Jeugd, en bij uitneemendheid bruikbaar bij het onderwijs derzelve in de Geschiedenissen zoo des Onden als des Nieuwen Testaments. — Tot nog meerder nut zijn 'er bijgevoegd *vier* geheele vels gekleurde *Kaarten*; door *Van Jagen*.

Het werk, zoo in tekst als plaaten, kost, op *royaal* pap. *f* 21, op *groot mediaan f* 16, en op *klein-mediaan f* 12. los in bladen. De platen *à part*, *royaal* pap. *f* 15-15, op *gr. med. f* 10:10 — op *kl. med. f* 8: — te AMSTERDAM bij J. S. Van Esveldt-Holtrop.

Wereldgeschiedenis

van XVII. Eeuwen vóór Kristus geboorte, tot omtrend aan het einde der laatst-afgeloopene Eeuwe.

GESCHIEDENIS

van

ALLE VOLKEN,

door

A. J. ROUSTAN,

Predikant te London.

In IX. deelen met XXVI. Kaarten, in klein 12mo.

Nu voor het eerst met XLVIII. nieuwe Plaaten versierd.

AMSTERDAM
bij J. S. Van Esveldt-Holtrop,
1806.

☞ Tot het einde deezes jaars voor *f* 10 : 10 : - daarna *f* 18 : 18. dat den belanghebbenden verzekerd wordt.

In een tijdperk, in welk de geschiedenis van den ouden dag, zoo ondubbelzinnig, herhaald wordt voorgesteld als het tijdvak doet dat wij beleeven, kan, van den oplettend- vergelijkenden en vuurig- deelnemenden beschouwer der waereldsche gebeurdnissen, weinig meer verlangd worden welk hem belangrijker zij, dan een helder overzigt van alle die omstrijd kalmte en schrik, blijdschap en droefheid, verwondering en eerbied wekkende zaaken en persoonen, elkanderen onafgebroken vervangende, van het begin der waereld tot in de uure, die wij beleeven: gebeurdnissen van den verbaazend-langen keten van welken hij-zelf, die gekenschetste beschouwer, een zoo ontzettend-groote schakel is.

Deeze gedachte heeft aanleiding gegeeven hem, dien dit blaadjen in de hand valle, of bekend te maaken met, of te herinneren aan dat werk van den *Londonschen* Franschen Kerkleeraar ROUSTAN, ten tytel hebbende: *Geschiedenis van alle volken*, en voorstellende, in *drie drietallen* van boekdeelen, 1.) de *Oude*, 2.) de *Middeneeuwsche* en 3.) de *Hedendaagsche Historie der Waereld, van de XVIIde Eeuwe vóór Kristus geboorte, tot na genoeg aan het einde der jongst-afgeloopene, of XVIIIde Eeuwe.*

Indien het alleen ware van wege de aanminnige en oordeelkundige orde, gevolgd in het ontvouwen der gedachte *drieërleije* Geschiedenissen, ook dan zelf zoude ROUSTAN aan iederen anderen Waereldhistorieschrijver zijn voortetrekken; doch buiten deeze zijde heeft hij ook nog die van oordeel, bescheiden- onzijdigwaar- behaaglijk- en beknoptheid, en deeze laatste overal met behoud van die klaarheid, welken zoo volgaarne met gene hand aan haud gaat.

De onaangenaame bewustheid, dat te veele aankondigingen van boeken, met te veel rechts, verdacht gehouden worden van vleijerij, en — wat nog boozer is — van ontrouw, zal ons hier de pen doen nederleggen over ROUSTAN's werk, dat in en uit zichzelven best gekend zal worden, na gezegd te hebben dat de *IX. deelen*, in kl. 12mo, als zakboekjens, op postpapier, met een bevalligen letter, goed gedrukt, met XXVI. *kaartjens* opgehelderd *nu* nog daarteboven versierd zijn met XLVIII. *plaatjens*, voor het werk regtstreeks vervaardigd: printjens, welken den bezitteren van de uitgaave deszelven, die de tegenwoordige is voorgegaan, ter deezer gelegenheid, worden aangeboden voor 50 stuivers.

GESCHIEDENIS
DER
ISRAËLLITEN,
DOOR
S. VAN HOEK,
Predikant te Aalburg en Heesbeen.

EERSTE DEEL.

in groot octavo *f* 2 : 10.

Men ziet, uit den tijtel, welk gedeelte der aldonde gewijde Geschiednis onze Schrijver behandelt: — men weete dat hij, zich voegende in het vak, door MERIUS en ook door BERGEN opengelaaten, hetzelve aanvulle; en hoedanig dit door hem aangevangen zij en verder voordgezet kan en ook zal worden, is uit het boek-zelve blijkbaar. Bevoegd tot den taak, uit de edelste beginsels, op zich genomen, is 'er geen twijfel dat hij dien gelukkig volvoere. — Overbekend in haar groot gewigt is de Geschiednis der Israëliten, als die van het zeer talrijk volk, dat, eeuwen lang, eene hoofdrolle vervulde op het groot tooneel der waereld — dat nog, geheel afgezonderd, op zichzelven staat, en ten deezen dage, voorzl, — getuige de groote dingen, die, op Keizerlijk-Koninglijk bevel, in het Fransch Keizerrijk, voor, met en om den wille van dat volk geschieden, en welken, in den duur der eeuwen, gedenkteekenen zullen zijn van grootheid, van heerlijkheid, van weldadigheid, van geschied- en van zedenkunde — den aandacht der volken tot zich trekt: dat zich eens vormde tot eene magtige maatschappij; verlicht was en beschaafd, kunst en wee-

tenschap kweekende, door de wijste wetten bestuurd, en eenen eerdienst oefenende het Voorwerp van denzelven zoo hooglijk waardig: — van zulk een weleer zoo uitverkooren en zoo uitsteekend begunstigd volk de Geschiednis, waar voorgedraagen, te kennen, zal, om de gegeevene redenen, ook nu nog, zoo gewigtig geoordeeld als verlangd worden door Israëller en door Kristen beiden; inzonderheid door den laatsten ter oorzaake, zeer zeker, van het onmidlijk verband waarin zijne leer tot de gezegde Geschiednisse staat; maar vooräl niet minder van wege het aanmerklijke, dat voor hem gelegen is in het bewaard gebleven zijn, en zelf tot hem overgebragt zien van diezelfde Geschiedverhaalen: zegeningen, welken zijn hart, dankend, roemt.

Het ontwerp, door den Schrijver gevormd en ook gevolgd, is te geeven: *a*) eene geleidlijk-voorbereidende geschiedkundige ontvouwing des verhaals; daarna *b*) de geschiednis zelve; en, eindlijk, *c*) opheldrende, zedenkundige en praktikaale aanmerkingen.

Oordeelkundige en verlichte verklaaring der Bijbelverhaalen, Bijbelverdeediging, redelijkheid en beschaafde stijl kenschetsen, ja, elke bladzijde des boeks, dat den aandacht verdient des schriftuitleggers, verstaanbaar en bevattelijk is voor ongeleerden, en in den Schrijver den man doet zien, die van zijnen eerwaardigen stand wél verdiend hebbe.

Het gepaste nu en nuttige eener zoodanige behandeling der gewijde Geschiednissen, voor alle leezers, is door onzen MUNTINGHE, elders, te voldongen aangeweezen dan dat deswege zelf één woord meer noodig zij ter aanbeveeling van dit boek, zoo bij uitneemendheid geschikt ook in den huisgodsdienst.

Kristengemeenten en opvoeding-instellingen, in welken het lofwaardig gebruik plaats hebbe, den onderwijzelingen in de gewijde Geschiednissen vooräl, door boekgeschenken, aantemoedigen en te beloonen, zullen, bezwaarlijk, daartoe een meer doelmaatig werk kunnen vinden dan het, hier boven, nader bekend gemaakte, welks *tweede* deel gedrukt wordt bij *J. S. Van Esveldt-Holtrop*, te Amsterdam, alwaar ook het *eerste* deel is te krijgen.
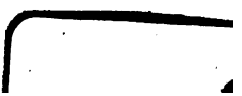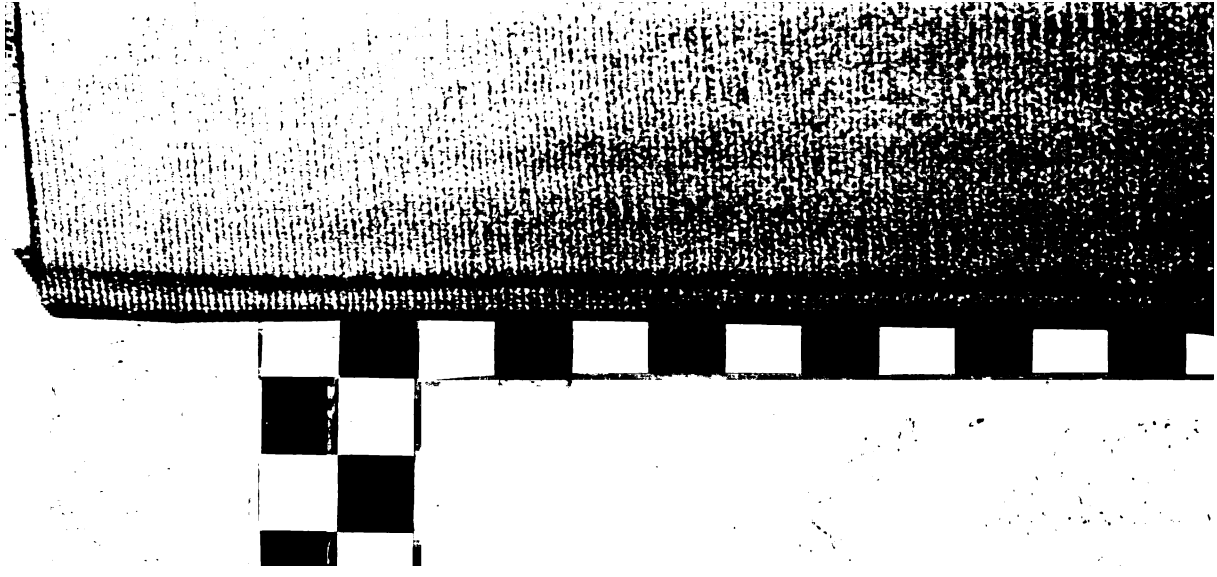
JAN 1 1 1938